

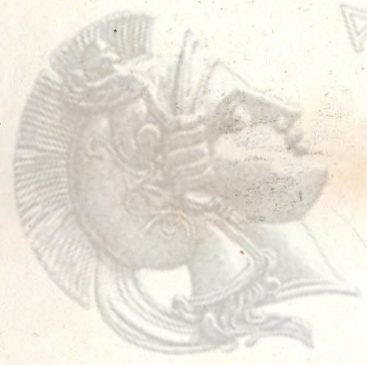
Stern, Gravour.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

2909

H-16

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΜΕΤ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΑΠΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ — ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Α. ΚΤΕΝΑ

Πλατεία Αγίου Κωνσταντίνου

1878

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς μου ἀνεβλήθη μέ-
χρι σήμερον ἡ δημοσίευσις τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ ἀοιδί-
μου πατρὸς μου τῶν γραφέντων παρ' αὐτοῦ ἐν ἔτει 1860—61,
ἐκδίδω δὲ νῦν ταῦτα.

Ἀργοστόλιον τῆν 12 Μαΐου 1878.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ Κ. ΜΕΤΑΞΕΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΝ ΟΜΝΙΑΣ

ΤΙΜΩΝ Α. ΕΥΕΚΗ

1878

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΝ δὲν γράφω, οὐδὲ σκοπὸν εἶχον νὰ δημοσιεύσω τὰς σημειώσεις τὰς ὁποίας ἐτήρουν διαρκοῦντος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος. Ἀλλὰ ἐν τῷ γήρατι λαβὼν ἀνὰ χεῖρας συγγραφεῖς τινὰς ξένους καὶ Ἕλληνας, οἵτινες ἐξιστόρησαν τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ θεωρῶν ὅποσον παρεμορφώθη ἡ ἀλήθεια πολλῶν γεγονότων, εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐκ φαντασίας, καὶ ὅποσον ἐσυγχίσθησαν τὰ πρόσωπα, αἱ ἐποχαί, καὶ αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἀπεφάσισα νὰ γράψω τὰ Ἀπομνημονεύματα ταῦτα.

Περιοριζόμενος μόνον εἰς τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων ὧν ἤμην αὐτόπτης, καὶ τῶν πράξεών μου, ἀπέφυγον τὴν περιγραφὴν ἐκείνην τῶν γεγονότων, ἅτινα ἤμην εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω διὰ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα παρουσίας μου. Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι. ἂν καὶ ἄλλοι πλείοτερον ἐμοῦ μοχθήσαντες κατὰ τὸν Ἀγῶνα, στρατιωτικοί τε καὶ πολιτικοί, δημοσιεύσωσι τοιοτοτρόπως τὰ παρ' αὐτῶν πραχθέντα. Τότε ἡδύνατο νὰ καταρτισθῇ ἡ ἀληθὴς Ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως, ἣτις παρέχει μοναδικὸν παράδειγμα ἐν τοῖς τῶν ἔθνῶν χρονικοῖς, τὴν ἀνέγερσιν ἔθνους πρὸ αἰῶνων στενάζοντος ὑπὸ τὸν ζυγόν, καὶ οὔτινος μνεῖα μόνον ἐγένετο ἕνεκα ἐνδόξου παρελθόντος.

Ὁμολογῶ, ὅτι εἰς αὐτὰ τὰ Ἀπομνημονεύματά μου ὤφειλον νὰ παραλείψω καὶ τινὰ γεγονότα μικροῦ λόγου,

ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὰ ἀποσιωπήσω, ἀφοῦ παραμορφωμένα ἀναφέρονται ὑπ' ἄλλων συγγραφέων, καὶ καθότι προτιθέμενος, καθ' ἃς διετήρησα σημειώσεις, νὰ περιγράψω κατ' ἔτος, ὅσα παρ' ἐμοῦ ἐπράχθησαν, ἐβιάσθην κατὰ σειράν νὰ διηγηθῶ ὁλόκληρον τὸν κατὰ τὸν Ἄγωνα βίον μου στρατιωτικόν τε καὶ πολιτικόν.

Ποσῶς δὲν ἀξιοῦ νὰ συναριθμηθῶ μεταξὺ τῶν ἡρώων τῆς ἐπαναστάσεώς μας, διότι καὶ ἡ ἐκπαίδευσίς μου οὐδὲν ὀλίγως ὑπῆρξε στρατιωτική. Μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας μου, κατεγινόμεν ἔν Κεφαλληνία εἰς προκαταρκτικὰς σπουδὰς. Μεταβάς εἶτα εἰς τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην, ἠσχολήθην, ἐφ' ὅλην τετραετίαν περὶ τὰ Νομικὰ, καὶ ἔν ἔτος μετὰ τὴν εἰς τὰς Νήσους ἐπάνοδόν μου, ἐνῶ ἐμελλον νὰ ὑπηρετήσω εἰς τὸν δικαστικόν κλάδον, εἰσῆχθην εἰκοσιπενταέτης εἰς τὴν τῶν φιλικῶν ἐταρίαν. Ἐκτοτε δὲ παραιτήσας τὴν Θέμιδα ἠσπάσθην ἐνθουσιωδῶς τὸ τοῦ Ἄρεως στάδιον προκειμένου περὶ ἐλευθερώσεως τῆς πατρίδος μου. Ἡτύχησα δὲ νὰ ἴδω τὴν πραγματοποιοίαν, τῶν φαντασιωδῶν ἐκείνων διαλογισμῶν, οἵτινες ἐγεννῶντο ἐν τῇ διανοίᾳ μου διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων ἱστορίας.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ τῇ 18 Δεκεμβρίῳ 1860.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Ἀπέναντι τῆς Ἀχαρνανίας καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, ἐκτείνεται ἡ Νῆσος Κεφαλληνία, μεταξύ Λευκάδος καὶ Ζακύνθου, στενωῶς δὲ πορθμὸς τὴν διαχωρίζει τῆς Ἰθάκης. Τὸ σχῆμά της εἶναι τριγωνοειδές, ἔχει δὲ 40 λευγῶν περιφέρειαν, εἴτε κατὰ Στράβωνα 300 σταδίων περίμετρον ¹ Εἶναι ἡ μεγαλητέρα καὶ πολυανθρωποτέρα πασῶν τῶν Ἰονίων Νήσων. ἀριθμεῖ δὲ τὸ τρίτον τοῦ ὅλου Ἰονίου πληθυσμοῦ. Κεῖται αὕτη μεταξύ τοῦ 38,15 βορείου πλάτους· εὐκραές καὶ γλυκὺ εἶναι τὸ κλίμα της, ἀλλ' εὐμετάβλητον τὸν χειμῶνα ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτῆς ὀρέων. Ὁ Αἶνος τὸ ὑψηλότερον τῶν ὀρέων της ἐκτείνεται μεγαλοπρεπῶς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ὑπερέχει τῶν παρακειμένων τῇ νήσῳ χωρῶν, ὑψοῦται δὲ 4.000 πόδας ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῆς κορυφῆς του μέγας ὀρίζων ἐκτείνεται ἡ Ζάκυνθος, Λευκάς, Ἰθάκη, αἱ Ἐχινῆδες, ἡ Πελοπόννησος, ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ποικίλως φωτιζόμεναι, καὶ ἡ περίξ αὐτῶν ἐκτεινομένη θάλασσα, ἀποτελοῦσι γραφικώτατον θέαμα. Ἐκ δὲ τῶν δασῶν τοῦ ὄρους

¹ Στράβων βιβλ. 10.

τούτου, ἐναυπηγοῦντο τὸ πάλαι αἰ με λ τ ο π ἄ ρ ῆ -
ο ι ν ῆ ε ς ¹ περὶ ὧν ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος. Ἐκ σωροῦ
γυμνῶν ὀρέων, τραχέων λόφων, δυσπροσίτων ὄροπεδίων
καὶ κοιλάδων, καὶ ἀκροτόμων βράχων σύγκειται ἡ νῆ-
σος, ἀγρία καὶ ἀγονος φαίνεται ἡ φύσις, ἀλλὰ διὰ τῆς
φιλοπόνου χειρὸς τῶν κατοίκων τῆς, παλαιόντων καὶ κατ'
αὐτῆς τῆς φύσεως, πολυειδεῖς φυτεῖαι καὶ δένδρα ἀνα-
φύονται μεταξύ τῶν ὀρέων, διὰ τῆς εὐθαλείας δὲ καὶ εὐ-
ωδίας των καθωραίῳσι τὴν νῆσον. ἼΙ ελαία καὶ ἡ ἄμ-
πελος ἐπιπολάζουσιν, ἡ σταφίς δὲ εἶναι τὸ πρῶτιστον
προϊόν.

Οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς νήσου ἀριθμοῦνται ὑπὲρ τὰς
76 χιλιάδας, διηρημένοι εἰς 250 χωρία, τέσσαρας κώμας
καὶ δύο πόλεις. Τὸ Ἀργαστόλιον, ἡ πρωτεύουσα τῆς
νήσου, κεῖται δυτικῶς πρὸς τὸ βάθος τοῦ κόλπου, ἐν ᾧ
σχηματίζεται ἀσφαλέστατος καὶ εὐρὺς λιμὴν, ἀριθμεῖ
περὶ τὰς δώδεκα χιλιάδας κατοίκων, ταρακεῖται δὲ καὶ
φρούριον. Τὸ Ληξούριον κεῖται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλ-
που τούτου πρὸς βορρᾶν, καὶ ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰς 6,000 κα-
τοίκους, αἱ δὲ δύο πόλεις συγκοινωνοῦσι διὰ θαλάσσης.

Ὁ Ὅμηρος χαρακτηρίζων τοὺς Κεφαλλῆνας ἀπεκά-
λεσεν αὐτοὺς με γ α θ ὄ μ ο υ ς· ὑπῆρξαν πάντοτε φι-
λόξενοι, ὄξυδερκεῖς, φιλοπάτριδες καὶ φιλοπόλεμοι· αἱ
γυναῖκες ἐνάρετοι, φίλεργοι καὶ ὀλιγαρκεῖς. Ἐνεκα τοῦ
ἀγόνου τῆς γῆς, οἱ Κεφαλλῆνες ἐπεδίδοντο εἰς τὴν ναυ-
τιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· ἔσχε δὲ κατὰ καιροὺς ἡ νῆσος
καὶ διακεκριμένους ἐπιστήμονας, ἀλλὰ διεκρίθησαν μᾶλ-
λον οἱ κεφαλλῆνες διὰ τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα των, τοῦ
οποῖου μνεῖν ἐποίησαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων
καὶ ἐντεῦθεν προουμιαζόμεθα.

¹ Ὁμήρου Ἰλ. β.

Ἡ νῦν νῆσος Κεφαλληνία, ἐπτά ἔφερε τὸ πάλαι ὄνομα: Τηλεβόη, Τάφος, Σάμος, Δουλίχιον, Τετράπολις καὶ Μέλαινα ὡς ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆς δασῶν οἱ δὲ κάτοικοί τῆς ἐξ Ἀκαρνανίας ἐλθόντες, θεωροῦνται Πελασγικῆς καταγωγῆς. Τέσσαρας εἶχε πόλεις, τὴν Σάμον, Πάλην, Κράνην καὶ Πρόνους, μαρτυροῦσι δὲ περὶ τῆς ὑπάρξεως τούτων τὰ εἰσέτι σωζόμενα λείψανα.

Ὁ Ὅμηρος ἐπαριθμῶν τὰς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τρωάδος δυνάμεις, ἀναφέρει τοὺς μεγαθύμους Κεφαλλῆνας ὑπὸ τὸν Ὀδυσσεά, οἵτινες συνήργησαν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰλίου ¹. Εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς δὲ ἐνδοξον μάχην (497 π. χ.), οὐχὶ μόνον κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἠγωνίσθησαν 200 Παλεῖς ², ἀλλὰ καὶ Σαμαῖοι ὑπὸ τὸν Ἀνίκλητον, ὡς ὑπὸ μεταλλίων ἐξάγειται ³, καὶ οὕτω συνετέλεσαν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ.

Πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (436) κατὰ τὸν Θουκυδίδην ⁴ συνέδραμον οἱ Κεφαλλῆνες τοὺς Κορινθίους κατὰ τῶν Κερκηραίων μὲ τέσσαρα πλοῖα. Κηρύξαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔσπευσαν διὰ πρεσβείας νὰ ζητήσωσιν τὴν φιλίαν τῶν Κεφαλλήνων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔμενον οἱ Κεφαλλῆνες οὐδέτεροι, κατόπιν δὲ ἐπειδὴ συνεμάχησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, εἰ Κορίνθιοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Νήσου μετὰ 40 πλοίων καὶ πλεόν τῶν 1500 ὀπλιτῶν ἵνα τὴν κατακτήσωσιν. Προσωρμήσαντες ἐν τούτοις μετὰ τοῦ σόλου εἰς τὸν παρὰ τὴν πόλιν Κράνην λιμένα, ὥρμησαν οἱ Κορίνθιοι

¹ Ὅμηρου Ἰλιάς β.

² Ἡρόδοτος βιβ. β.

³ Μαρίνου Πινατόρου, Ἱστορ. Κεφαλληνίας ἀνεκδύτος.

⁴ Θουκυδ. Βιβλία Ι' Β'. Γ'. δ'.

κατά τῆς πόλεως, ἀλλ' εὖρον γενναίαν ἀντίστασιν, διότι προσποιούμενοι οἱ Κεφαλλῆνες ὅτι ἔμελλον νὰ παραδοθῶσιν, ἐπέπεσον αἴφνης κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἐφόνευσαν τινὰς τῶν Κορινθίων. οἱ δὲ λοιποὶ τραπέντες εἰς φυγὴν, ταχέως ἐξέπλευσαν. Πρὸς τούτοις συνέδραμον οἱ Κεφαλλῆνες τοὺς Ἀθηναίους καὶ εἰς τὴν κατὰ τῆς Λευκάδος ἐκστρατείαν τῶν καὶ εἰς τὴν κατὰ τῶν Συρακουσῶν, καί τοι τῆς τελευταίας ταύτης ἀποτυχούσης·

Ἐπὶ τῆς πτώσεως τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας μετὰ τὰς νίκας τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ Κεφαλλῆνες ἐκυβερνῶντο αὐτονόμως· ὅτε δὲ ἐσχηματίσθησαν αἱ ὁμοσπονδίαὶ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἀντεφέροντο πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, οἱ Κεφαλλῆνες διετέλουν πιστοὶ σύμμαχοι τῶν πλησιοχώρων Αἰτωλῶν, μεθ' ὧν τοὺς συνέδεον στεναὶ σχέσεις, τοὺς συνέδραμον δὲ διὰ τοῦ ναυτικοῦ τῶν καὶ τῶν ἀνδρείων μαχητῶν τῶν. Ὁ Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Δημητρίου Βασιλέως τῆς Μακεδονίας (221 π.χ.) καὶ σύμμαχος τῶν Ἀχαιῶν θέλων νὰ κατακτήσῃ τὴν Κεφαλληνίαν, ἐξεστράτευσε μὲ πολυάριθμον στόλον καὶ στρατὸν ἐκ Πατρῶν καὶ ἀπέβη εἰς Πρόνους, πρῶτην πόλιν τῆς νήσου ἣν συνήντησε κατὰ τὸν πλοῦν του, παρατηρήσας δὲ ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο δυσπολιόρκητος, ἐξέπλευσε καὶ ἀπεβιδάσθη ἀπέναντι τῆς ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς νήσου κειμένης Πόλεως· στρατοπεδεύσας ἐκεῖ δεινῶς ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, ἐνισχυθεὶς πρὸς τούτοις καὶ ὑπ' ἄλλων συμμαχικῶν δυνάμεων ἐπέτυχεν ὁ Φίλιππος νὰ διαρρήξῃ μέρος τοῦ τείχους, ἀλλ' ἐνῶ ἔμελλε νὰ εἰσβάλλῃ δι' ἐφόδου εἰς αὐτὴν, ὑπεχρεώθη, ἕνεκα προδοσίας ἐν τῷ ἰδίῳ στρατῷ, νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, καθ' ἣ διηγεῖται ὁ Πολύβιος ¹.

¹ Πολύβιος Β'. Β'. Κεφ. 6'.

Οἱ Παλεῖς ὁμῶς ἀνεδείχθησαν ἀνδρεῖοι μαχηταί, καὶ μὴ δειλιάσαντες ἐνώπιον τοσοῦτων ἀξιομάχων δυνάμεων, δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδεχθῶσι τὰς περὶ εἰρήνης προτροπὰς τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἔνεκα τούτου ἀπελπισθεὶς ὡς πρὸς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Πάλης, ἀνεχώρησεν ἀπρακτος καὶ κατησχυμένος.

Ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων τὸ μάχιμον καὶ ἀνεξάρτητον τῶν Κεφαλλήνων φρόνημα σαφῶς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς. Ὅτε οἱ Αἰτωλοὶ ἠγέρθησαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἵνα ἀνακτῆσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν, οἱ Κεφαλλῆνες συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, καὶ δράξαντες τὰ ὄπλα ἑδραμον εἰς βοήθειάν των καὶ μεγάλην ἐπέφερον βλάβην διὰ τοῦ ναυτικοῦ των εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καθ' ἃ λέγει αὐτὸς ὁ Λίβιος¹. Ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλος νὰ ὑποκύψωσι, ἀλλ' ἀγανακτοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τῶν Κεφαλλήνων, ἐξήρεσαν ἐκ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης τὴν μόνην νῆσον ταύτην, (Cephallenia extra pacis leges esto Livius XI38) διετάχθη δὲ ὁ Μάρκος Φούλβιος Νοβίλιωρ ἀνιλεῶς νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Κεφαλλῆνας. Ἀποβιβασθεὶς ἐπομένως εἰς τὴν νῆσον, διέταξε τοὺς κατοίκους νὰ ὑποταχθῶσι καὶ νὰ δώσωσιν ὀμήρους. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν οἱ κάτοικοι τῶν τεσσάρων πόλεων κατεπεισθῆσαν νὰ ὑπακούσωσιν, ἐνῶ δὲ ἐσυνθηκολόγουν αἰφνης οἱ Σαμαῖοι μετανουοῦσι καὶ δι' ἐνόπλου δυνάμεως, ἐτοιμάζωνται νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς Ῥωμαίους (187 π.χ.) Στενῶς τότε ἐπολιόρησεν ὁ Φούλβιος τὴν Σάμην, τέσσαρας ὅλους μῆνας διήρκεσεν ἡ πολιορκία, καθ' ἣν οἱ πο-

¹ Titii Livii, 37 Xi 41.

λορχούμενοι ἀνδρείως πολεμήσαντες. οὐκ ὀλίγον ἔβλαψαν τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' ἐφορμήσαντες διὰ νυκτός οἱ Ῥωμαῖοι, ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν κατεδάφισαν καὶ σκληρῶς ἐτιμώρησαν τοὺς Σαμαίους αἰχμαλωτίσαντες αὐτούς.

Μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης, οἱ Ἱστορικοὶ ἐν γένει ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ φιλοπολέμου πνεύματος τῶν κεφαλήνων, οὐδένα ὅμως ἀναφέρουσιν ὡς ἰδίως διαπρέψαντα, καὶ τοῦτο νομιζομένον πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸ σύστημα τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, οἵτινες ἀπέδιδον μᾶλλον τὴν δόξαν ἐν γένει εἰς τὴν πατρίδα. Ἄν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Κεφαλληνίας ἦσαν διηρημένοι εἰς τέσσαρας διακεκριμένας πολιτείας, καὶ πτωχοὶ ἕνεκα τῆς ἀγόνου γῆς ἦν κατώκουν, οὐχ ἤττον ὠφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἱκανῶς ἀνεδείχθησαν, καὶ τὸ τῆς ἀνεξαρτησίας αἶσθημα ἄθικτον διατήρησαν.

Καὶ ἐπὶ τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα τῶν Κεφαλλήνων ἀρκούντως ἀνεδείχθη. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνεχῶς ἀπαντῶμεν τοὺς Κεφαλλῆνας σχηματίζοντας δι' ἰδίας των δαπάνης στρατιωτικὰ σώματα, ὀπλίζοντας πλοῖα, καὶ μαχομένους διὰ ξηρᾶς τε καὶ διὰ θαλάσσης, συμμεριζομένους τοὺς κινδύνους καὶ συμμετέχοντας ἐν ταῖς νίκαις τῶν Ἑνετῶν. Ἀναμφιβόλως ὀφείλεται καὶ εἰς τοὺς Κεφαλλῆνας μερὶς τῆς δόξης ἐκείνης, ἣν ἀπήλαυσαν οἱ Ἑνετοὶ καταβαλλόντες τοὺς ἐπιπεσόντας κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀλλοφύλους Ὀθωμανούς.

Εἰς τὴν ἐν Ναυπάκτῳ περιβόητον ναυμαχίαν (1571) διεκρίθησαν ὁ Μάρκος Τσιμάρας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης καὶ ὁ Νικόλαος Λούζης.

Εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ πολιορκίαν (1658) ἠγωνίσθησαν πρὸς ἀπόλασιν δόξης, ὡς ἠγέται, σώματος Κεφαλλήνων κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὁ Ἰωάννης Βαπτιστὴς Μεταξᾶς⁴ ὅστις καὶ συνταγματάρχης ὠνομάσθη. ὁ Ἄγγελος Δελαδέτσιμας, Ἀναστάσιος Εὐαγγελينوῦ Ἄνινος, Γεώργιος Χαρβούρης καὶ Βεντούρας Πινιατόρος, ὅστις ἐφονεύθη¹.

Εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Λευκάδος (1684), συνέδραμον οἱ Κεφαλλῆνες τοὺς Ἑνετοὺς, ὑπὸ τὸν Μοροζίνη καὶ τῶν μὲν πλοίων ἦρχον ὁ Ἰάκωβος Μεταξᾶς καὶ Νικόλαος Πονιατόρος, τῶν δὲ ἐκστρατευσάντων κατὰ ξηρὰν Κεφαλλήνων ὁ Συνταγματάρχης Ἰωάννης Βαπτιστὴς Μεταξᾶς καὶ ὁ Ἄγγελος Δελαδέτσιμας.

Εἰς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ κοί ἀλλαγῶν τῆς Ἑλλάδος γενομένας πολιορκίας καὶ μάχας ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ἐπὶ Μοροζίνη, (1686—87), ἀνεδείχθησαν οἱ Κεφαλλῆνες ἀνδρεῖοι καὶ πολλὰ δαπανήσαντες ὡς ἀρχῆγοι στρατιωτικῶν σωμάτων συνέτειναν μεγάλως εἰς τὴν ἤτταν τῶν Ὀθωμανῶν. Εἰς Ναβαρίνον, Πρέβεζαν, Κορώνην, Μάνην καὶ Καλαμάταν διεκρίθησαν μᾶλλον ὁ Ἄγγελος Δαλλαδέτσιμας, ὅστις ἀναδείχθεις Συνταγματάρχης, ἐφονεύθη εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου· ὁ Ἀναστάσιος Ἄνινος, ὁ Ἰωάννης Βαπτιστὴς Μεταξᾶς, ὁ Νικόλαος Πινιατόρος καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστάσιος καὶ Ἄγγελος Μεταξᾶς. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Τυπάλδος διακριθεὶς ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Ναυπλίου, ὠνομάσθη Ἰππότης τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ὁ Μαρίνος Πινιατόρος εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν Ἀθηνῶν μαχόμενος ἐπὶ κεφαλῆς 200 Κεφαλλήνων ἔτυχε τῶν ἐπαίνων τοῦ στρατηγοῦ Κουρβά-

¹ Μαρίνου Πινιατόρου Ἱστορ. Κεφαλληνίας.

² Locatelli, della guerra Veneta in Levante.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἐκστρατεύσαντες δι' ἰδίας τῶν δαπάνης οἱ δύο ἀδελφοὶ Ἀναστάσιος καὶ Ἀγγελος Μεταξᾶς, ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων καὶ ἐπέκεινα Κεφαλλήνων, ἔτυχον διὰ τὰ τολμηρὰ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν κατορθώματά των ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ. οὐ μόνον στρατιωτικῶν τιμῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ Κόμητος αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπογονοὶ των ἐκοσμήθησαν ¹.

Κατὰ τὸ 1715 καὶ 1716 συνέδραμον πάλιν οἱ Κεφαλλῆνες διὰ πλοίων καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως τοὺς Ἑνετούς, ὅτε ὑπὸ τὸν Δολφίνον ἀπέκρουσαν τοὺς Ὀθωμανούς.

Κατὰ τὸ 1717 ὁ Κωνσταντῖνος Τυπάλδος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Βικεντίου καὶ ἀνεψιοῦ του Ἰωάννου ἐξεστράτευσαν μετὰ τριακοσίων Κεφαλλήνων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Λευκάδος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ὁ Γερῶλιμος Δελαδέτσιμας ἔδραμε μετὰ ὀγδοήκοντα πρὸς βοήθειαν τῶν Κερκυραίων, ἔνθα ἤδη ὁ Βικέντιος Τυπάλδος ἐνησχολεῖτο ὑπὸ τὸν Σχολεμβούργ (Schallembourg) εἰς δυσκόλους πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ².

Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν τὰ κατωρθώματα ἐπιχειρηματίου τινὸς ἀνδρὸς, ὅστις πρῶτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀναρξίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας. Ἀπλοῦς Μοναχὸς Νικόδημος ὁ Μεταξᾶς, ἐπισκεφθεὶς τὰς μεγάλας τῆς Εὐρώπης πόλεις, κατὰ τὸ 1627, καὶ κομίτας ἐκ Λονδίνου τυπογραφεῖον εἰς Κωνσταντινούπολιν σκοπὸν προτίθετο νὰ φωτίσῃ τὸν Χριστιανισμόν. Ὀλίγου δεῖν ὁ Νικόδημος νὰ γίνῃ θύμα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰσχυρόντων τότε Ἰησουϊτῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ φίλου του Πα-

¹ Μαρῖνου Πινατόρου Ἱστορ. τῆς Κεφαλληνίας.

² Ἱστορία ἀγέλοτος Κεφαλληνίας Μαρ. Πινατόρου.

τριάρχου Κυρίλλου κατώρθωσεν οὐ μόνον νὰ ἐκφύγη τὸν κίνδυνον ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰησουίτας νὰ ἐξώσῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τοῦ ἐξόχου δὲ νοός του καὶ τῆς θαυμασίας εὐγλωττίας του ἀνεδείχθη καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Ναυπλίας, καὶ ὁ κληρὸς τῆς Κεφαλληνίας ἐξελέξατο ἐπίσκοπον τῆς νήσου, ἐπέτυχε δὲ νὰ λάβῃ καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κεφαλληνίας ἀνεξάρτητον τῆς Κορίνθου νὰ κηρύξῃ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Ζακύνθῳ Δυτικῶν, μετέβη ὁ Νικόδημος εἰς Βενετίαν, καὶ οὐ μόνον ἠθώωθη ἀλλὰ ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὸν τίτλον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφίας· θέσεως δημιουργηθείσης τότε παρὰ τῶν Ἑνετῶν ἵνα ἀντιοταθμίξουσιν τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριάρχου, ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἀρχῆς. Πρόδηλον δὲ ὅτι ἡ θέσις αὐτῆ καθίστατο ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρατῶν τῶν Ἑνετῶν. Διαπρέφας ὁ Νικόδημος καὶ ἐν Βενετίᾳ, μετὰ τινα ἔτη ἐπανῆλθεν ἐν Κεφαλληνίᾳ ὅπου ἀπέβίωσε κατὰ τὸ 1640¹.

Κατὰ τὸ 1769 ἅμα ἐκραγείσης τῆς κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπαναστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ, ἤρον τὰ ὅπλα οἱ ἀδελφοὶ Σπυρίδων καὶ Ἰωάννης Μεταξᾶς μετὰ τοῦ συγγενοῦς των Νικολάου Μεταξᾶ, ἀποτυχόντος δὲ τοῦ κινήματος τούτου, ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ κατέφυγον εἰς Ῥωσσίαν ὅπου εὔρον ἄσυλον. Ὁ δὲ Νικόλαος λαθραίως ἐπανελθὼν ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ κρυπτόμενος, ἔνεκα τῆς

¹ Tommaseo Smith - Collectanea de Cirillo Lucario Patriarca Constantino politano Londra MDCCVII.

Della Condizione Politica delle Isole jonie sotto il Dominio Veneto di Ev. Con. Lupi Ch. XIII,

τρυφεράς του ηλικίας, μετ' οὐ πολὺ ἐκυρήχθη ἐλεύθερος ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν¹.

Σκοποῦντες, συντόμως νὰ ἐκθέσωμεν τὰς κατὰ καιρὸν ἐστρατείας τῶν Κεφαλλήνων, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ κατ' ὄνομα μόνον νὰ ἀναφέρωμεν τινὰς τῶν πολλῶν διαπρεψάντων Κεφαλλήνων. Ἀπαντῶμεν τὸν Κωνσταντῖνον Γεράκη κατὰ τὸ 1685, πρωθυπουργὸν μὲν εἰς Σιάμ ἀλλὰ πραγματικῶς ἀντιβασιλέα, γνωστὸν εἰς τὴν Γαλλικὴν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. αὐλὴν διὰ τὰ μεγαλόσχοπα σχέδιά του. Ἐν Πρωσσίᾳ τὸν Σπυρίδωνα Λούζην, ἐπὶ Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου σταλέντα πρεσβευτὴν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσσίαν καὶ στρατηγὸν ἐπὶ Φριδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Β'. Ἐν Ῥωσσίᾳ ἐπὶ Αἰκατερίνης, τὸν Πέτρον Μελισσινὸν στρατηγὸν τοῦ Πυροβολικοῦ. Ἐν Νεαπόλει τὸν Γεώργιον Χωραφᾶν κατὰ τὸ 1772, στρατηγὸν ἐπὶ Φερδινάνδου βασιλέως τῶν δύο Σικελιῶν. Κατ' ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Ναπολέοντος, μετὺ τῶν ὑπὸ τὰς Γαλλικὰς σημαίας ὑπηρετησάντων Κεφαλλήνων, διεκρίθησαν μᾶλλον ὁ Νικόλαος Λοβέρδος, ὁ κατὰ τὸ 1813 στρατηγὸς ἀναδειχθεὶς, καὶ ὁ Συνταγματάρχης Βούρβαχης, ὅστις καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ἀγῶνα δραμῶν, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος κατὰ τοῦ Κιουταχῆ ἐν Ἀττικῇ. Τοιαῦτα εἶναι ἐν συντόμῳ τὰ τῶν Κεφαλλήνων κατορθώματα καὶ τοιοῦτον ἀνεδείχθη αἰετοτε τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμά των. Ἀκολουθοῦσα δὲ ἡ Κεφαλληνία τὴν τύχην τῶν ἄλλων ἀδελφῶν αὐτῆς Νήσων, μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ δυσχερεῖς ἀγῶνας, περιήλθεν εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ἀγγλῶν. Ἐνῶ δὲ τὰ πάντα ἐπίεζε δι-

¹ Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Νήσου Κεφαλληνίας ἐπὶ Α. Μαζαράκη ἱερέως ἐν Βενετίᾳ, 1843.

ωγμός και τρόμος, πρώτος ο αδελφός μου Μαρίνος Ν. Μεταξᾶς μετά τοῦ Διονυσίου Ῥώμα και τοῦ Εὐσταθίου Στεφανίτση μελῶν τότε τῆς Ἰονίου Γερουσίας, ὕψωσαν ἔθνικὴν φωνὴν ἀπέναντι τοῦ διαβοήτου ἐκείνου ἀρμολοστοῦ Μαίτλανδ και διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς παρεξηγήσεως τοῦ πνεύματος τῆς ἐν Παρισίοις Συνθήκης ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἰονίων Νήσων. Καί τοι δὲ ἡ Κεφαλληνία στενάζει ὑπὸ ξένην κυβέρνησιν, οὐχ ἥττον ὁμως διατηρεῖ ἀγνόν τὸ Ἐθνικὸν αἶσθημα, και τοῦτο μαρτυροῦσι και αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες ἀπεκάλεσαν, ἐν τῇ Βρετανικῇ εἰλικρινείᾳ των, τὴν Κεφαλληνίαν ἑλληνικότεραν και αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος.

Εἴκοσι τρεῖς δὲ αἰῶνας μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ὅτε οἱ Κεφαλλῆνες ἐδραμον εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς καταδίωξιν τῶν βαρβάρων Περσῶν, ἐπέπρωτο πάλιν οἱ Κεφαλλῆνες νὰ δράξωσι τὰ ὄπλα, ἀψηφοῦντες και αὐτὰς τὰς λόγχας τῶν τότε δυσμενῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν Ἄγγλων, και νὰ συναγωνισθῶσιν εἰς τὰ πεδία τοῦ Λάλα μετὰ τῶν Πελοποννησίων και ἀλαχοῦ και νὰ διακριθῶσι καθ' ὄλον τὸν ἱερόν ἀγῶνα πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τῶν Ὀθωμανῶν.

... και τούτοις παύσει ο δόξολος του Μελχίορ Ν.
 Μεταξύ των άλλων του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...

... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...
 ... και ο δόξολος του Μελχίορ Ν. ...

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΠΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

1821

(Μάρτιος—Ίούλιος).

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ἐν Κεφαλλήνῃα. — Προπαρασκευὴ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Λάλα. — Ἀρτερέργεια. — Προκαλοῦμαι ὑπὸ τοῦ τοποτηρητοῦ Travers. — Ἀφίξις εἰς Γλαρέντσαρ. — Ἐκστρατεία εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πύργου. — Μάχη καὶ ἦττα τῶν Λαλαίων εἰς Μποδίνη. — Ὀχύρωσις εἰς Ποῦσι. — Ἐπιστολὴ τῶν ἀρχηγῶν Κεφαλλήνων πρὸς τοὺς Λαλαίους, — Ἀπάντησις αὐτῶν. — Συμπλοκὴ τοῦ Μπαστηρᾶ. — Θάνατος τοῦ Γεωργίου Πλαπούτα. — Μάχη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Λάλα. — Ἐλευσις τοῦ Ἰουσοῦ Πασᾶ ἐκ Πατρῶν μετὰ στρατοῦ. — Οἱ Ἀρχηγοὶ Πελοποννήσιοι θέλουσι νὰ ἀποσυρθῶσι ἀπὸ τοῦ Λάλα. — Ζητῶμεν ἐπικουρίαν ὑπὸ τῆς Πελοπονησιακῆς Γερουσίας. Ἐφόρμησις τῶν Λαλαίων εἰς Ποῦσι καὶ φυγὴ αὐτῶν εἰς Πάτρας. — Ἡ μετὰ τοῦ Ὑψηλάρτου καὶ τῆς συνροδίας αὐτοῦ συνέντευξις μου. — Σχέδια τῶν περὶ τὸν Ὑψηλάρτην. — Οἱ πληρωθέντες μεταφέρονται εἰς Καλαμάταν. — Στρατοπέδουσίς μου μετὰ ῥέου σώματος Κεφαλλήνων εἰς Σαραβάλι. — Συμπέρασμα ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Λάλα. — Ἀποκήρυξις τῶν Ἀρχηγῶν Κεφαλλήνων παρὰ τῆς Ἰορτιοῦ Κυβερνήσεως.

Ἡ φιλικὴ ἑταιρία σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτον ἡ ἀπελευ-
θέρωσις τῆς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων στεναζούσης
Ἑλλάδος, ἠγνοεῖτο ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς Κεφαλλη-
νίας, μόνος δὲ ὁ ἀδελφός μου Μαρῖνος Μεταξᾶς, ἐγνώ-
ριζε τὴν ὑπαρξίν τῆς, συνεισέφερε χρήματα, καὶ ἔλαβεν
ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὅτε οὗ-
τος διέδωσε τὸ μυστήριον τοῖς ἐξοχωτέροις ἐν ταῖς νή-
σοις προσώποις καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν
τῆς ἀνεξαρτησίας ἐν Μολδοβλαχίᾳ, ἀλλ' εἰς οὐδένα ὁ
ὁ Μαρῖνος ἐνεπιστεύθη τὴν εἰς τὴν Ἑταιρίαν συμμετο-
χὴν του, καὶ οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀδελφούς του περὶ τού-
του ἔκαμε μνεῖαν, φοβούμενος τὴν καταδρομὴν ἣν
ὑπέστη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, ὅτε διεμαρτυρήθη κατὰ
τῆς Ἀγγλικῆς προστασίας, ἣτις παρεξηγοῦσα τὴν ἐν
Παρισίοις συνθήκην, προέβητο νὰ σβέσῃ τὴν πολιτικὴν
ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἰονίων Νήσων. Συνεταῖροι μόνον
ἦσαν τινὲς τῶν πλοιάρχων, ἢ ἐμπόρων, οἵτινες παρέ-
πλεον ἢ κατόκουν εἰς τὰ παράλια τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς
μικρᾶς Ἀσίας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821, διέβη ἐκ Κεφαλληνίας ὁ
ἐν Ἰταλίᾳ συμμαθητής μου Ἀθανάσιος Πολίτης, Λευ-
κάδιος, τὸν ὁποῖον ἐδέχθη ἐν τῷ οἴκῳ μου, μοὶ ἐκοι-
νοποίησεν οὗτος τὸν σκοπὸν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ὁρ-
κισθεὶς δὲ καὶ γενόμενος μέλος αὐτῆς μοὶ ἐφανέρωσεν
ὅτι ἐμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐκτραγῇ ἡ Ἐπανάστασις,
ἠδυνάμην ἐπομένως νὰ συνεννοηθῶ μετὰ τοῦ Ἀρχιεπι-
σκόπου τῶν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ νὰ κάμω
συνεταίρους ὅσους ἤθελον κρίνει ἀξίους τοῦ μεγάλου
τροῦτου ἐπιχειρήματος. Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Πολί-
του μετ' οὐ πολὺ, διεσπάρησαν φῆμαι ἐπαναστατικῶν
κινήματων κατὰ τὴν Βλαχίαν, περὶ τὸν Μάρτιον δὲ

ἐξεβράγη ἡ Ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου. Ἐν τῷ μεταξύ τούτων διεκρίνωσα τῷ ἀδελφῷ μου Μαρίνῳ τὴν ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ εἰσαγωγὴν μου καὶ μόνον τότε μετὰ μεγάλης ἐχεμυθίας μοι ἐξεμυστηρεύθη ὅτι ἐγνώριζε, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἐκ τούτου ἐνθουσιασθεὶς ἐτι μᾶλλον, ἤρχισα νὰ ὀρκίζω διαφόρους ἐκ τῶν συγγενῶν μου καὶ συμπολιτῶν μου, οὔτινες γενόμενοι μέλη τῆς Ἐταιρίας ἀψφάσισαν ὄλαις δυνάμεσι νὰ τεινώσι χεῖρα βοήθειας εἰς τοὺς ἐπαναστατήσαντας Πελοποννησίους. Κατὰ τὰς παραγγελίας δὲ τοῦ Πολίτου, γράψας τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Παλαιῶν Πατρῶν, ἔλαβον ἀπάντησιν, ὅτι κατεπίγουσα ἦτον ἡ ἀνάγκη ὀπλοφόρου δυνάμεως, μετὰ τὰς λέξεις «Μεγαθύμων Κεφαλλήνων» πρὸς τούτοις δὲ με παρέκινει νὰ σπεύσω εἰς βοήθειάν του μετ' ἐνόπλων ἀνδρῶν καὶ πολεμοφοδίων ἐπὶ τὸ ταχύτερον.

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, οὐσχεφθεὶς μετὰ τῶν συνεταίρων κατεβάλομεν ἰκανὴν ποσότητα χρημάτων δι' ἀγορὰν πολεμοφοδίων καὶ ὀπλων ἀπεφασίσθη δὲ ἡ ἐκστρατεία εἰς Πελοπόννησον. Ἄλλ' ἵνα μὴ γίνῃ γνωστὸν τὸ κίνημα τοῦτο τῇ Ἀγγλοϊονίῳ Κυβερνήσει, ἥτις δυσμενῶς διέκειτο τότε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Ἀγῶνα, ἐκοινοποιήθη ὁ σκοπὸς εἰς ὀλιγίστους, συνεπῶς δὲ ἡ δαπάνη ἐπιβάρυνε τοὺς εὐποροτέρους τῶν εὐαρίθμων ἐταριστῶν. πρὸ πάντων δὲ ἐμέ καὶ τοὺς ἀδελφούς μου, οὔτινες πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης οὐ μικρὰν ἐπεφέραμεν ἐν τῇ περιουσίᾳ μας ἐλάττωσιν. Ἐνῶ δὲ τοιαῦται ἐνηργοῦντο προπαρασκευαί ὑπὸ τὴν προεδρείαν μου, ἐπληροφορήθημεν ὅτι ὁ Εὐαγγέλης Πανᾶς, εἰς τῶν Κεφαλλήνων ἐμποροπλοιάρχων, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἦτο κατηχημένος εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας, ἀνεχώρησε με ἑκατὸν ὀπλοφόρους καὶ δύο κανόνια διὰ τὴν Πελοπόν.

νησον, οὓς ἐτοίμασε καὶ ὤπλησε δι' ἰδίας δαπάνης.
Ἐν τούτοις οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστάσιος καὶ Γεράσιμος
Φωκᾶς τοὺς ὁποίους παρέλαβον εἰς τὴν ἐταιρίαν, προσέ-
φερον αὐθιγομήτως τὸ ιδιόκτητόν των πλοῖον, οὐ μόνον
πρὸς μετακόμησιν τῶν ὀπλοφόρων τῆς Πελοποννήσου,
ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ λάβωσι μέρος μετὰ τοῦ πλοίου των,
εἰς τὸν στολίσκον τῶν Γαλαξειδιωτῶν, ὤπλισαν δὲ καὶ
ἠτοίμασαν μετ' ὅλα τὰ ἀναγκαῖα δι' ἰδίας των δαπάνης τὸ
ῤῥθὲν πλοῖόν των.

Συνήλθομεν δὲ εἰς συνδιάσκεψιν, ὅπως ἕκαστος
τῶν συνεταίρων καταγράψῃ τὴν ποσότητα τῶν ὀπλοφό-
ρων μεθ' ὧν ἐμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἔμεινα δὲ σύμφω-
νος μετὰ τοῦ συγγενοῦς μου Ἀνδρέα Μεταξᾶ (ὅστις ἂν
καὶ ἔνεκα τῶν εἰσιακῶν του τότε περιστάσεων δὲν ἠδύ-
νατο νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην γρημα-
τικῶς, οὐχ ἥττον ὅμως ἐνθουσιωδῶς συνετέλεσε καὶ ἔ-
λαβε μέρος εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ὀπλοφόρων), ἵνα μὴ
δώσωμεν αἰτίαν ἀντιζηλιῶν, νὰ ἀφήσωμεν ἐλευθέρους
τοὺς συνεταίρους εἰς τὴν καταγραφὴν ταύτην καὶ νὰ λά-
βωμεν ἐλάχιστον εἰς τοῦτο μέρος. Παραλείπω δὲ νὰ
διηγηθῶ τὸ ποσὸν ὅπερ ἕκαστος κατέγραψε, λέγω μόνον
ὅτι ὑπερέβησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν 1500, ὅσους τὸ
πλοῖον δὲν ἐχώρει, ἐμελλον δὲ νὰ μᾶς παρακολουθήσω-
σι μετ' ἐλάττωτα πλοῖα. Προσδιορισθείσης δὲ τῆς ἡμέρας
τῆς ἀναχωρήσεως, τὸ πλοῖον ἐμελλε περὶ τὴν πρωΐαν
νὰ παρευρεθῆ ἀπέναντι τῆς πόλεως Λιξουρίου, ἵνα παρα-
λάβῃ τοὺς ἐκεῖσε ὀπλοφόρους μετὰ τῶν ἀρχηγῶν των,
μετὰ ταῦτα νὰ προσωρμισθῇ εἰς ἄλλα τῆς νήσου μέρη
ἵνα παραλάβῃ τοὺς λοιπούς.

Κατὰ τὴν 25 Ἀπριλίου 1821, ἀφοῦ προηγουμένως
μετεκομίσαμεν διὰ νυκτὸς ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐπὶ τοῦ

πλοίου τὰ πολεμοφόδια, τὰ ὄπλα καὶ τὰς τροφάς, ἐπεβιβάσθη καὶ ἐγὼ μετὰ 90 ὄπλοφόρων, διότι ὑπῆρχον ὑπόνοιαι ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐμελλεῖ νὰ μὲ συλλάβῃ, ὃ δὲ Ἄνδρέας Μεταξᾶς ἐμεινεν εἰς τὴν πόλιν ὅπως συνεργεία τῶν ἀδελφῶν μου διευθύνῃ τοὺς ἄλλους, οἵτινες ἐμελλον νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Ἐξεληθόντες δὲ τοῦ λιμένος Ἀργοστολίου, παρευρέθημεν κατὰ τὴν συμφωνίαν ἀπέναντι τῆς πόλεως Λιξουρίου, ἀνατέλλοντος τοῦ Ἥλιου, πυροβολήσαντες δὲ τρις ἐψώσαμεν τὴν σημαίαν τῆς Ἐταιρίας. Καὶ τοι δὲ ἀνεμείναμεν μέχρι τῆς ἐνάτης ὥρας τὴν μετάβασιν ἐπὶ τοῦ πλοίου τῶν ἀρχηγῶν μετὰ τῶν ὄπλοφόρων των, παρ' ἐλπίδα οὐδὲν περὶ τούτου σημεῖον ἐφάνη καὶ ἡ πόλις αὕτη ἡμέρα, ἀφοῦ οἱ ὑποσχεθέντες ἀρχηγοὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι, μεταμεληθέντες οὐδὲν διωργάνισαν καὶ ἀπέδειξαν ἀδιαφορίαν ἀσυγχώρητον ἐνῶ τὸ πρῶτον προθύμως ἠσπάσθησαν τὸ Ἔθνικόν τοῦτο κίνημα. Ἐντοσσοῦτω ἔρχεται ὁ Ἄνδρέας Μεταξᾶς ἐξ Ἀργοστολίου καὶ μετ' ἀπελπισίας μοι ἀναγγέλλει, ὅτι, οὐ μόνον οἱ ἐκ Λιξουρίου ἀρχηγοὶ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι συνεταῖροι μεταμεληθέντες διὰ μυρίων προφάσεων ἤθελον νὰ ἀναβάλωσι τὴν ἐκστρατείαν, ἡμεῖς δὲ ἐκτεθειμένοι ὄντες καὶ ἀποφασίσαντες νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, συνεφωνήσαμεν νὰ ἀποστείλωμεν ἀμέσως τὸν ἀδελφόν μου Ἰωάννην καὶ τὸν ἀδελφόν του Ἀναστάσιον εἰς τὰ πλησιέστερα χωρία, ὅπως παρακινήσωσι τοὺς χωρικούς μας νὰ ἐκστρατεύσωσιν, ὃ δὲ Ἄνδρέας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πόλιν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ σκοποῦ.

Μείνας ἐπὶ τοῦ πλοίου μετὰ τοῦ πλοιάρχου Ἀναστασίου Φωκᾶ, ἐξεπλεύσαμεν ἀμέσως διὰ τὸν Ἄγιον Σώ-

στην ἄρμον κείμενον πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου
τρεις ὥρας μακρὰν τοῦ Ἀργοστολίου, προσωρμίσθημεν
δὲ ἐκεῖ δύνοντας τοῦ Ἡλίου. Ἀποβίβασθεις ἐν τούτοις
εἰς τὴν ξηρὰν, μετέβην εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίον Πε-
σάδες, ὅπου ἔγραψα τῆς ἀδελφῆς μου Ἰωάννας εὐρι-
σκομένης εἰς τὸ χωρίον Κεραμιαίς, ἵνα ἔλθῃ εἰς ἀντά-
μωσίν μου ἐλθοῦσα δὲ καὶ πληροφορηθεῖσα παρ' ἐμοῦ
τὴν ἀπάτηντων συνεταιίρων, ἀπεφάσισε ἵνα διὰ τῆς ἐπιβ-
ρώης τῆς παρακινήσῃ ὄλαις δυνάμεσι τοὺς χωρικοὺς νὰ
ἐκστρατεύσωσι μεθ' ἡμῶν. Ἐκτελέσασο δὲ τὰ πάντα εὐ-
στόχως, καὶ τὴν ἐπιούσαν μοι ἐξαπέστειλεν ἐπέκεινα τῶν
30 καλῶς ὠπλισμένων ἀνδρῶν. Τὸ παράδειγμα τούτων
ἐφιλοτίμησε τοὺς χωρικοὺς τῶν πλησιοχώρων μερῶν
καὶ ἀπὸ Λουρῶν, Βλαχάτα καὶ πέριξ συνήχθησαν περὶ
τοὺς 50. Ἦλθον μετὰ ταῦτα, 20 ἐκ τοῦ προαστείου Ἁ-
γίου Γεωργίου, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἱερέως Μαρκέτου
καὶ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς μετὰ 70, τοὺς ὁποίους εἴχομεν
ὀργανίσει ἐκ τῶν χωρίων Ὀμαλῶν, ὥστε μετὰ τρεῖς ἡ-
μέρας ἀναχωρήσαμεν ἀπὸ Ἁγίου Σώστην, ἔχοντες περὶ
τοὺς 270 ἐκλεκτοὺς ὀπλοφόρους, μετέβημεν δὲ εἰς τὸν
μικρὸν λιμένα τοῦ Κατωλαίου. Ἐκεῖ πάλιν νέα ἀπάτη
μᾶς ἀνέμενε, διότι ὁ ἀρχηγὸς ὅστις ὑπεσχέθη νὰ ἔλθῃ
μετὰ ἑκατὸν ὀπλοφόρων ἀπὸ Σκάλαν, ἀνέβαλλε τὴν ἀνα-
χώρησίν του, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀναπληροῦται ἡ ποσότης αὐτῆ
παρὰ τοῦ Γερασίμου Βίκτωρος Φωκᾶ ὅστις ἦλθε μετ' 40
ἀπὸ Πυργί, καὶ πλέον τῶν 50 ἐξ Ἑλιοῦ καὶ Κορωνῶν,
οἵτινες φιλοτιμηθέντες αὐθορμητῶς ἐκίνησαν. Ὡστε
συνήχθησαν ὡς ἐγγίιστα τριακόσιοι ἐξήκοντα ὀπλοφό-
ροι, ἐκτὸς τοῦ πληρώματος, διευθύνετο δὲ τὸ σῶμα
τοῦτο ὑφ' ἡμῶν τῶν δύο Μεταξάδων καὶ τοῦ Γερασίμου
Βίκτωρος Φωκᾶ. Τέλος πάντων ἡ ἑκατρατεία αὕτη,

λαβοῦσα χώραν ἐν μέσῳ τόπων ραδιουργιῶν, φύβων, καὶ ἀνελπίστου ἀντιδράσεως ἐπέτυχεν.

Ταῦτα πάντα ἐγένοντο ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ διευθύνοντός τὴν τοπικὴν ἀρχὴν Ἀγγλοῦ Travers, ἀλλ' ἀδυνάτου οὔσης τῆς Ἀγγλικῆς φρουρᾶς καὶ μεγάλου τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Κεφαλληνῶν φρονίμως ἔκρινεν ἄτοποτηρητῆς οὗτος νὰ μὴν ἐκτεθῆ εἰς βίαια μέτρα, ἡμεῖς δὲ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μας ὠφείλαμεν νὰ ἐνεργῶμεν διὰ τῆς ἀπαιτουμένης φρονήσεως καὶ ἐπιδεξιότητος, ἵνα μὴν ἐπιφέρωμεν τὴν καταστροφὴν τοῦ τόπου, ἄνευ ὠφελείας. Καὶ τωόντι! ἐνῶ κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις ἦτον ἐπὶ τοσοῦτον κορυφωμένος ὁ ἐνθουσιασμός, ἐνῶ καὶ ἀπὸ τὰ μᾶλλον ἀπόκεντρα τῆς νήσου μέρη, οἱ πρόκριτοι προσεφέροντο ἔτοιμοι εἰς πᾶν κίνημα, ἡμεῖς δι' ὅλης τῆς ἡσυχίας ἀνεβάλλαμεν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἠθέλαμεν τοὺς εἰδοποιήσει ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, περιορισθέντες μόνον εἰς τὴν καταγραφὴν ἐκείνων τῶν συνεταίρων, οἵτινες ὑπεσχέθησαν νὰ ὀργανίσωσιν ἕκαστος ὄπλοφόρους με φρόνησιν καὶ μυστικότητα. Τὸ μέτρον τοῦτο προέλαβε πᾶν δυσάρεστον ἀποτέλεσμα. Ἐπειδὴ δὲ ἤμην ὁ ὀργανίζων τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ τὸ κέντρον τῶν ἐργασιῶν, ἀδρῶς ἐδαπάνησεν ἡ οἰκογένειά μου, καθότι δὲν ἤρκεσαν τὰ συναχθέντα χρήματα ἐκ τῶν εὐαριθμῶν συνεταίρων. Προσεκλήθην τότε παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ τοποτηρητοῦ, ὅστις δι' εὐσχήμων παρατηρήσεων, μοὶ ὑπέδειξεν ὅτι ἐκστρατεῶν, ἤθελον ἐκθέσει ἅπασαν τὴν οἰκογένειάν μου καὶ τὴν περιουσίαν μου. Εἰς τὰς παρατηρήσεις τούτας ἐδιάσθην νὰ μείνω σύμφωνος μετ' αὐτοῦ, ὅπως μὴν παρεμβληθῆ κώλυμά τι εἰς τὰς ἐργασίας μας, ὑποσχέθη μάλιστα νὰ ἀπομακρυνθῶ τῆς Κεφαλληνίας, ζή-

τῆσας καὶ τὴν Ἀστυνομικὴν ἄδειαν διὰ Ζάκυνθον, ἣν
μειδιῶν ὁ Travers μοι ἔδωσεν. Οὕτω διὰ τῆς φρονήσεως
καὶ τῆς δραστηριότητος ἐξετελέσθη ὁ σκοπός μας ἀνευ
δυσαρέστου τινός συμβάντος.

Τέλος ἐξεπλεύσαμεν διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ περὶ
τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου ἀφίχθημεν αἰσίως εἰς Γλαρέν-
τσαν, ἐκείθεν δὲ ἐγράψαμεν περὶ τῆς ἀφίξεώς μας τῷ Γε-
ωργίῳ Σισίην εἰς Μανολάδα, εἰς δὲ Ζάκυνθον τῷ πλοι-
άρχῳ Κωνσταντίνῳ Ντετούση ὅστις ἔσπευσε μεθ' ἄλλων
πέντε πλοίων ἐκ Γαλαξειδίου πρὸς ἔντευξίν μας. Καὶ ὁ
μὲν Γεώργιος Σισίης ἀπήντησεν προσκαλῶν ἡμᾶς εἰς
Μανολάδα, ὅπου ἤδη εὕρισκετο μετὰ τῶν ὀπλοφόρων του
καὶ ὁ Εὐαγγέλης Πανᾶς. Συσκεφθέντων δὲ ἡμῶν μετὰ
τῶν Γαλαξειδιωτῶν καὶ τῶν πλοιάρχων μας Ἀναστασίου
καὶ Γερσιμου Φωκᾶ, ἀπερασίσθη τὸ μὲν πλοῖόν των
νὰ ἐνωθῆ μετ' ἐκείνων τῶν Γαλαξειδιωτῶν καὶ νὰ διευ-
θυνθῆ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἡμεῖς δὲ νὰ μετα-
βῶμεν εἰς Μανολάδα ἵνα συνενοηθῶμεν μετὰ τοῦ Ἀρ-
χιεπισκόπου Γερμανοῦ εὐρισκομένου τότε εἰς τὴν πολιορ-
κίαν τῶν Πατρῶν. Οὗτος δὲ μοι ἀπήντησεν, ὅτι, ἐπειδὴ
αἱ κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐκείνης τῆς πόλεως αἱ Ἑλλη-
νικαὶ δυνάμεις ἦσαν ἀρκεταί, νὰ ἐνωθῶμεν μετὰ τοῦ Σι-
σίην καὶ λοιπῶν Πελοποννησίων ὀπλαρχηγῶν, ἵνα ἐκ-
στρατεύσωμεν κατὰ τῶν Λαλαίων, οἵτινες κατεμάστιζον
τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου, ἀπέστειλε μάλιστα καὶ
τὸν Κεφαλλῆνα Νικόλαον Γερακάρην ἵνα καταπέσῃ τοὺς
Ἀρχηγούς Κεφαλλῆνας. Μετὰ δυσαρεσκείας ἐβιάσθη-
μεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰς παραγγελίας τοῦ Γερμανοῦ.
Ὁ Γεώργιος Σισίης εἶχε τὴν ἐπιτρόχην του εἰς τὴν Ἠ-
λιδαίως πρόκριτος, οὐχὶ καὶ ὡς ὀπλαρχηγός, οἱ κά-
ποικοι δὲ τῆς ἐπαρχίας ταύτης δὲν ἦσαν στρατιωτι-

καὶ ἐπομένως μυρίας ἀπήντησε δυσκολίας ὅπως συγκεν-
τρώσῃ στρατιωτικὸν σῶμα τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον τὸ
πλείστον τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἔνεκα τοῦ
φόβου, ὃν ἐνέπνεον εἰς αὐτοὺς οἱ Λαλαῖτοι, εἶχον κατα-
φύγει εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ
ὄρεινά μέρη. Τούτων ἔνεκα ἐβιάσθημεν νὰ διαμείνωμεν
ἡμέρας τινὰς εἰς Μανολάδα, ὅπου ἠνώθη μεθ' ἡμῶν καὶ
ὁ Πανᾶς μετὰ τοῦ σώματός του.

Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας προσορμισθὲν εἰς Κου-
νουπίλι, παράλιον τῆς Μανολάδος, ὁ Ἰωάννης Σκου-
λογένης Κεφαλλῆν, μᾶς ἐπεσκέφθη καὶ κατὰ πρόσκλη-
σίν του μεταβάς εἰς τὸ πλοῖόν του τὴν 17 Μαΐου, παρε-
τήρησα δύο πεδιναὰ κανόνια ἐξ ὀρειχάλκου, μὲ τροχούς,
τὰ ὅποια ἐξ ἰδίων μου ἠγόρασα, ὁμοῦ μὲ σφαίρας καὶ
ἄλλα ἀναγκαῖά των. Τὰ δύο ταῦτα κανόνια μεθ' ἐτέρων
δύο τοῦ Πανᾶ, οὐκ ὀλίγον ἐνεθάρρηναν τὸ Κεφαλλήνιον
σῶμα, ἐν ᾧ εὐρίσκοντο καὶ τινες ναῦται γνωρίζοντες νὰ
τὰ μεταχειρισθῶσιν.

Τὴν 20 Μαΐου ἐκστρατεύσαμεν διευθυνόμενοι κατὰ
τὴν ἐπαρχίαν Πύργου, ὅπου ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ ὀ-
πλοφόροι Πύργου, κατὰ τὴν διάβατίν μας δὲ ἀπὸ τὴν
ἐπαρχίαν τῆς Ἠλίδος ἠνώνοντο καὶ τινες ὀπλοφόροι
μετὰ τοῦ Σισίνη, ὥσε φθάσαντες εἰς Πύργον, ἤμεθα περὶ
τοὺς χιλίους διακοσίους ὀπλοφόρους, τοῦτέστι ὑπὲρ τοὺς
τετρακοσίους ἐξήκοντα Κεφαλλῆνας, οἱ δὲ λοιποὶ ὀπα-
δοὶ τοῦ Σισίνη. Εἰς Πύργον εὗρομεν τὸν Νικόλαον Βι-
λαέτην καὶ ἄλλους τινὰς ὀπλαρχηγούς, συνεστρατεύ-
σαμεν δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ἄλλων καὶ ἐπορεύθημεν, εἰς
χωρίον Στρέφι, ὅπου διεμείναμεν ἑπτὰ ἡμέρας ἵνα ἐτοι-
μασθῶμεν, διότι πλησιάζοντες εἰς τὰς παρὰ τῶν Λα-
λαίων κατοικουμένας χώρας, εὐκόλον ἦτο νὰ συγκρου-

σθῶμεν καθ' ὁδὸν μετ' αὐτῶν, Ἐπειδὴ δὲ τὰ Πελοποννησιακὰ στρεψύματα ἐστεροῦντο πολεμοφοδίων, ἡμεῖς ἔχοντες ἰκανὴν ποσότητα, ἐφοδιάσαμεν αὐτὰ, ἵνα ἀφαιρέσωμεν πᾶν αἴτιον ἀναβολῆς τῆς ἀναχωρήσεώς μας. Ἀναχωρήσαντες ἀπὸ Στρέφι τὴν 27, μετὰ εἰκοσάωρον ὁδοιπορίαν, προέβημεν εἰς χωρίον Γούμερον. Ἐπειδὴ δὲ ἐμίλομεν τὴν ἐφεξῆς νὰ διαβῶμεν ἀπὸ θέσιν τινὰ καλούμενην Μποδίνι τὴν ὁποίαν διὰ νυκτὸς ὀφείλαμεν νὰ καταλάβωμεν, ἵνα μὴ κυριευθῆ ὑπὸ τῶν Λαλαίων, ἐπρότεινα ὅπως εἰς ἕξ ἡμῶν μετὰ πεντήκοντα στρατιωτῶν Κεφαλλήνων καὶ ἄλλων Πελοποννησίων, ἐκστρατεύσῃ ἀμέσως ἵνα καταλάβῃ τὴν θέσιν ταύτην, ἀλλ' ἀντεκρούσθῃ ἢ γνώμῃ μου, ἐπὶ λόγῳ νὰ μὴ διαιρεθῶμεν. Εἶτα ὁμως ἐπληροφορήθημεν παρὰ τοῦ Βιλαέτου καὶ Σισίνου, ὅτι αὐτοὶ εἶχον ἤδη πέμψει εἰς Μποδίνι τὸν Καπετᾶν Κρασάκη, καὶ εἰς τοῦτο νὰ μένωμεν ἀμέριμνοι.

Τὴν ἐπιούσαν 29 Μαΐου, πρὶν κινήθωμεν, ἀποσπᾶσαντες εἴκοσι πέντε στρατιώτας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν δύο ἀδελφῶν Ἀποστολάτων καὶ τινῶν Πελοποννησίων ἀπεστείλαμεν αὐτοὺς ὡς προφυλακὴν. Μετ' οὐ πολὺ ἐκινήθημεν καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰ μὲν ὀρειχάλκινα κανόνια ἡμῶν ἐφέροντο ἐφ' ἡμιόνων, τὰ δύο μεγάλα ἐσύροντο ἐπὶ τροχῶν ὑπὸ πλήθους χωρικῶν. Μετὰ τρίωρον ὁδοιπορίαν εἰς Κεφαλλὴν δρομαίως ἐλθὼν μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ προφυλακὴ μας εὐρούσα τοποθετημένους εἰς Μποδίνι τοὺς Λαλαίους, μάχεται κατ' αὐτῶν, ὅτι εἶχεν ἤδη φωνευθῆ εἰς τῶν ἀδελφῶν Ἀποστολάτων, καὶ τὸ ταχύτερον νὰ σπεύσωμεν, ἄλλως οἱ Λαλαῖοι ἤθελον καταστρέφει τὴν προφυλακὴν καὶ πάντας ἡμᾶς εὐρισκομένους ἀνετόιμους καθ' ὁδόν.

Ἡ θέσις Μποδίνι ἀπέχει ἕως δύο ἡμισυ ὥρας τοῦ

Λάλα, εἶναι δὲ σειρά λοφίσκων, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων τρέχει ἀφθονον ὕδωρ ὑπὸ τὴν σκιὰν πλατάγων. Οἱ Λαλαῖοι ἴσταντο εἰς τοὺς πρόποδας, ὅτε ἡ προφυλακὴ μας ἐρχομένη ἀπὸ τὸ ἀντίθετον μέρος κατέλαβε τὸν λόφον, τότε δὲ ἤρχισεν ἡ σύγκρουσις πυροβολούντων ἀνωθεν μὲν τῶν Ἑλλήνων, τῶν δὲ Λαλαίων κάτωθεν. Ἐν τούτοις παραλαβόντες τὰ ὄρειγάλκινα κακόνια, ἐκινήθημεν ἐσπευσμένως καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἡμεθα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ἀνδρείως ἐπολέμησαν οἱ Κεφαλλῆνες, τὰ δὲ κανόνια ὠφέλησαν πολὺ κατὰ αὐτὴν τὴν περίστασιν. Οἱ Λαλαῖοι ἦσαν πεζοὶ καὶ ἱππεῖς ὑπὲρ τοὺς ἑξακοσίους, οἱ δὲ Ἑλληνες περὶ τοὺς ἑννεακοσίους. Ἔλαβε μέρος τὸ σῶμα τῶν Κεφαλλήνων, διακόσιοι Ἀρκαδιοὶ ὑπὸ τὸν Μέλλιον, οἱ λοιποὶ δὲ ἦσαν Πύργιοι καὶ Ἡλιεῖς. Μετὰ πέντε ὥρων πεισματώδη μάχην, ἐν ἣ οἱ Λαλαῖοι ἀνδρείως ἐμάχοντο, ἐφορμήσαντες πολλάκις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἤρχισαν νὰ ὑποχωρῶσι: τοῦτο βλέποντες οἱ Κεφαλλῆνες ὤρμησαν μετὰ τῶν Ἀρχηγῶν των, παρακολουθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρκαδίων καὶ ἐκυρίευσαν τὴν θέσιν τῶν Λαλαίων, οἱ ὅποιοι εὐτάκτως ὑποχωρήσαντες, ὀπισθοδρόμησαν πρὸς τὸ Λάλα. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει δεκατέσσαρες ἐφονεύθησαν καὶ δεκαοκτὼ ἐπληγώθησαν, ἐκ δὲ τῶν Λαλαίων ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα, τὸ πλεῖστον πληγωθέντων ὑπὸ σφαιρῶν κανονίου. Ἡ πρώτη αὕτη ἦτα τῶν Λαλαίων τοὺς μὲν Ἑλληνας ἐνέπλησε θάρρους, τοὺς δὲ Λαλαίους νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι κατ' ἀξιωμαχῶν καὶ γενναίων ἐχθρῶν ἔμελλον τοῦ λοιποῦ νὰ πολεμῶσιν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μάχης, εὐρέθησαν οἱ Ἑλληνες ἀνευ ὕδατος, ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἀφύρητον θερμότητά τοῦ ἡλίου, διότι οἱ Λαλαῖοι κατεῖχον

τὰς πηγὰς. Διαρκούσης τῆς μάχης, ἤκούετο πυροβολισμὸς ὀπισθεν τῶν θέσεων τῶν Λαλαίων, ὅστις ἠγγοεῖτο πύθην προήρχετο, συνετέλεσε δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὴν ὀπισθοδρόμησίν των. Ὅδοιποροῦντες, μετ' οὐ πολὺ ἀπηντήσαμεν τὸν Παναγιώτην Φωτῆλαν, ὅστις ἤρχετο μετὰ τετρακοσίων Καλαβρυτινῶν πυροβολούντων πρὸς βοήθειάν μας, ἐνωθέντες δὲ μετ' αὐτῶν, διευθύνθημεν εἰς τὴν θέσιν Ποῦσι, ὅπου ἐστρατοπεδεύσαμεν πρὸς τὸ ἐσπέρας.

Ἡ θέσις αὕτη εἶναι σειρὰ διακεχωρισμένων λόφων ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐκτείνεται πεδιάς, ἀπέναντι δὲ κεῖται ἡ τοῦ Λάλα χώρα, μόλις τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἀπέχουσα ἀπὸ τὸ Ποῦσι. Εὗρομεν ἐκεῖ τοὺς Γορτυνίους (Καρυτινοὺς) ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Γεώργιον Πλαπούταν καὶ Δημήτριον Δεληγιάννην. τοὺς δὲ Ὀλυμπίους (Φαναρίτας) ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Ζαφειροπούλους, τοποθετηθέντες δὲ αὐθωρεῖ εἰς τοὺς λόφους τούτους, συνεννοήθημεν πρὸς ἐκφόβισιν τῶν Λαλαίων, νὰ τοῖς ἀναγγείλωμεν τὴν ἀφίξίν μας διὰ τριπλοῦ κανονιοβολισμοῦ καὶ πυροβολισμοῦ, οὔσης δὲ ἄρας σιγῆς μετὰ τὴν ἐκपुरσοκρότησιν ἤκουσαμεν τοὺς ἀλλαγμοὺς τῶν γυναικῶν καὶ παίδων τῶν Λαλαίων, τῇ ἐπαύριον δὲ τῆς ἐν τῷ Ποῦσι στρατοπεδεύσεώς μας, 30 Μαΐου, ἦλθεν καὶ ὁ Διονύσιος Σεμπρικὸς Ζακύνθιος μετὰ εἰκοσιτριῶν Ζακυνθίων, τοὺς ὁποίους ἀδελφικῶς ὑπεδέχθημεν εἰς τὰ ὄχυράματά μας.

Ὁχυρωθέντες εἰς Ποῦσι, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς αἰφνιδίου κινήματος, ἢ ἀτάξιας, αὐσηροτάτην εἴχομεν ἐπιτήρησιν. Ἐκάστην πρωΐαν, πρὸ τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου διὰ τοῦ ἤχου τῶν τυμπάνων καὶ ἐνός κανονοβολισμοῦ, ἐπετρέπετο ἡ συγκοινωνία καὶ ἡ ἐξοδος τῶν ὀπλοφόρων μας ἐκ τῶν ὄχυρωμάτων. Σκοποὺς εἴχομεν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἵνα ἐμποδίζωσι τὴν συρροὴν ὀπλοφόρων ἐκ τῶν

ἄλλων σωμάτων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Κεφαλλήνων, μετὰ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου διὰ τῶν τυμπάνων πάλιν καὶ ἐνὸς κανονιοβολισμοῦ, εἰδοποιούντο οἱ ὄπλοφόροι μας ὅτι ὤφειλον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ὄχυρώματά μας. Τὴν δὲ νύκτα διὰ νυκτοφυλακῶν δὲν ἐπετρέπετο ἡ ἐξοδος εἰς τοὺς ὄπλοφόρους, οὐδ' εἰς ἄλλους νὰ περιφέρωνται περίξ τῶν ὄχυρωμάτων μας. Εἷς δὲ τῶν Κεφαλλήνων ἀρχηγῶν, κατὰ σειρὰν, ἐκάστην νύκτα περιήρητο τὰ ὄχυρώματα, ἵνα παρατηρῆ, ἂν ἐτηρήτο ἡ διαταχθεῖσα ἐπαγρύπνησις. Διετηρεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον στρατιωτικὴ τις τάξις καὶ πειθαρχία, πρωτοφανῆς εἰς Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, καὶ ἥτις καλλίστην ἐντύπωσιν ἐπροξένησε καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς σώμασιν.

Τὰ μέτρα ταῦτα προὔξενησαν αἰσιον ἀποτέλεσμα, διότι νύκτα τινὰ συλλαβόντες ὄπλοφόρον Πύργιον, ὅστις λαθραίως εἰσῆρχετο εἰς τὸ στρατόπεδόν του κείμενον πλησίον τῶν ὄχυρωμάτων μας, ἐπληροφόρηθημεν τὴν ἐπιούσαν ὅτι οὗτος διὰ νυκτὸς διεβίβαζε τοῖς Λαλαίοις τὰ σχέδια τῶν Ἑλλήνων. Γενομένου γενικοῦ συμβουλίου μετὰ τῶν Ἀρχηγῶν Πελονησίων, καταδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐτουφεκίσθη. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ὠφέλησε μεγάλως εἰς τὸ μέλλον.

Μετὰ τὴν εἰς Ποῦσι ἀφίξιν μας, προκαλέσαντες τοὺς ἀρχηγούς τῶν Πελοποννησίων, Σισίην, Βιλαέτην, Μέλλιον, Φωτῆλαν, Πλαπούταν, Δελιγιάννην καὶ Ζαφειρόπουλον, τοῖς παρεστήσαμεν, ὅτι δὲν πρέκει ἐπὶ ματαίῳ νὰ παρέρχηται πολῦτιμος χρόνος, ἀλλ' ἤδη ὅτε συνήχθησαν πλέον τῶν ἑξακισχιλίων ἀνδρῶν, καὶ ὅτε οἱ Λαλαῖοι δειλιάσαντες ἐκ τῆς ἥττης των εἰς Μποδίον, ἠρεμῶσι, νὰ ὀρμήσωμεν κατ' αὐτῶν συσσωματωμένοι, καὶ νὰ τοποθετηθῶμεν πλησέσιτερον τοῦ Λάλα, ὅπως διὰ τοῦ πυρὸς

τῶν κανονίων ὑποχρεώσαμεν τοὺς ἐχθροὺς νὰ παραδοθῶσιν. Ἀλλ' οἱ ῥηθέντες ὀπλαρχηγοὶ Πελοποννήσιοι, κοινῇ γνώμῃ ἐπεφάνθησαν ὅτι δὲν ἦσαν ἔτοιμοι, διότι καὶ οἱ ὀπλοφόροι τῶν ἦσαν ἄπειροι πολέμου καὶ ἀσύνηκτοι, ἐσεροῦντο δὲ ὄπλων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων, ἐπομένως κἂν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ κίνημα ὤφειλε ν' ἀναβληθῆ. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην παρετηρήσεις τοῖς ἔγιναν ὑφ' ἡμῶν τῶν Κεφαλλήνων, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπέμενον καὶ εἶχον δίκαιον, διότι μετὰ μίαν ἡμέραν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὀπλοφόρων τῶν ἀνεχώρησαν, καὶ μόλις δύο χιλιάδες πεντακόσιοι ἐπέμειναν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν.

Οἱ Λαλαῖοι κατῴκουν εἰς διαφόρους συνοικίας, ὀλίγον ἀπεχούσας ἀλλήλων, ἢ μᾶλλον λόγου ἀξία ἦτο ἡ κωμόπολις τοῦ Λάλα κειμένη ἐπὶ τερπνῆς θέσεως τοῦ ὄρους τῆς Φελότης, ἢ τοῦ Μπαστηρᾶ καὶ ἀπώτερον τὸ εἰς Δοῦκα χωρίον, τὸ ὁποῖον κατέκαυσαν μετὰ τὴν ἀφίξιν μας. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ Λάλα ἦσαν Ἀλβανοὶ, αὐξηθέντες εἴτα ὑπὸ πλήθους Τούρκων, οἵτινες ἀφοῦ ἠρήμωσαν ἀπὸ τοῦ 1770 μέχρι τοῦ 1779 τὴν Πελοπόννησον, διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Καπιτὰν Πασᾶ, κατέφυγον παρ' αὐτοῖς. Οἱ Λαλαῖοι ἦσαν ῥωμαλαῖοι καὶ ἀνδρεῖοι, στρατιωτικὸν δὲ διάγοντες βίον, ἐδιοικοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν, οἵτινες εἶχον ἐπ' αὐτῶν ἀπόλυτον ἐξουσίαν· πτωχοὶ μὲν καὶ ἄποροι κατ' ἀρχᾶς, προϊόντος τοῦ χρόνου διὰ τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς λεηλασίας ἀπεκατεστάθησαν οὐ μόνον εὐποροὶ ἀλλὰ καὶ ἰσχυροὶ. Οἱ μεγάλοι καὶ ὀχυροὶ οἰκοί τῶν ἦσαν κτισμένοι ἐπὶ λόφων, ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ὁποίων ἐφαίνετο μέρος τῆς Ἡλίδος καὶ ὁ Ἀλφειδός, ὑπὸ τούτους δὲ ἐκτείνετο εὐφορος πεδιάς. Καλῶς εἶχον ὀχυρώσει τὴν κωμόπολιν τῶν, πέριξ δὲ αὐτῆς εἶχον καὶ προμαχῶνας. Ἀριθμοῦντο δὲ οἱ Λαλαῖοι εἰς χιλίους πεν-

τακοσίους όπλοφόρους πεζούς και εισετρακοσίους ίππεις.

Μέχρις οὗ έτοιμασθώσιν οί Πελοποννήσιοι ίνα δοκιμάσωμεν τήν δύναμιν του έχθρου, δις καταβάντες εις τήν πεδιάδα μετά πολλών Πελοποννησίων, προύκαλέσαμεν τους Λαλαίους εις άψιμαχίας, άλλ' οὔτοι έμειναν άκίνητοι. Έκ τούτου διεσπάρη φήμη, ότι οί Λαλαίοι άπηλπισμένοι όντες, άν ήθελε τοίς γράψωσιν οί Άρχηγοί Κεφαλλήνες. ήθελον βεβαίως παραδοθώσιν. Τήν παράδοξον ταύτην ιδέαν προσεπαθήσαμεν να ουδετερώσωμεν άλλ' εις μάτην, διότι οί υπό τήν όδηγίαν μας Κεφαλλήνες μäs ήπέιλησαν ότι ήθελον αναχωρήσει εάν δέν τοίς έγράφομεν, ύπεχρέώθημεν έπομένως να συναινέσωμεν. Η προς τους Λαλαίους έπιστολή μας. έφαινετο γεγραμμένη υπό των Άρχηγών Κεφαλλήνων και Ζακυνθίων, αλλά τό στρατιωτικόν σώμα μας άπαρτίζετο υπό Κεφαλλήνων και υπό τσσαράκοντα τριών Ζακυνθίων των υπό τον Σεμπρικόν, ουδεις άλλος Έπτανήσιος ή ξένος εύρίσκετο έν τῷ σώματι ήμών. Υπεγράφη δε ή έπιστολή αλτη παρ' έμου πρώτου, ειτα παρὰ του Γερασίμου Φωκά, Άνδρέου Μεταξά, Ευαγγέλη Πανα, Διονυσίου Σεμπρικού και Παναγιώτου Στρούζα. Όπως δε δώσωμεν μεγαλειτέραν σπουδαιότητα εις τήν έστρατείαν έγράψαμεν τοίς Λαλαίοις ότι οί όπλοφόροί μας είναι πολυάριθμοι, ένῶ, ως ειρηται, δέν ήμεθα ει μόνον τετρακοσίοι και εξήκοντα Κεφαλλήνες και οί όλίγοι Ζακύνθιοι, έπροσθέσαμεν δε και υπογραφήν άδελφου τινός του Ύψηλάντου, ως Άρχηγου των Έλληνικών τούτων σωμάτων, τον όποιον ώνομάσαμεν Μιχαήλ, ένῶ τοτε ουδεις Ύψηλάντης διέμενεν εις τό στρατόπεδόν μας ή εις τήν Πελοπόννησον. Η έπιστολή δε αύτη ειχεν αύτολεξει ως έπεται.

« Ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Κεφαλίων καὶ Ζακυνθίων, εἰς σᾶς τοὺς Εὐγενεῖς Ἀγάδες καὶ λοιποὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Δαλαίων ».

« Κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῶν Ἑλλήνων Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὅστις ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Βλαχίαν, τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ἤλθαμεν ἐδῶ εἰς τὸν Μωρέαν, ἐπιφορτισμένοι νὰ σᾶς προτείνωμεν τὴν εἰρήνην διὰ μέσου μιᾶς συνθήκης καθὼς ὑπαγορεύουν οἱ νόμοι ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ συνοδευόμεθα ἀπὸ ἓνα ἰδιὸν του συγγενῆ.

» Ἐὰν εἰς τοῦτο φανῆτε ἐναντίοι, ἤμεθα ἔτοιμοι νὰ δώσωμεν καθε βόηθειαν καὶ κάθε ὑπεράσπισιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς σας Μωραίτας καὶ διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς σπάθης νὰ σᾶς χαλάσωμεν, διὰ τοῦτο ἤμεθα τὸν ἀριθμὸν περίπου χίλιοι ὀπλοφόροι μὲ ὄπλα ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου καὶ μὲ ἕξ κανόνια ».

» Μένει λοιπὸν εἰς τὴν θέλησίν σας νὰ ἐκλέξετε, ἢ τὸν πόλεμον ἢ τὴν εἰρήνην· μὲ τὴν εἰρήνην φυλάττετε τὴν ζωὴν καὶ καταστάσιν σας, μὲ τὸν πόλεμον ἐξ ὀλοκλήρου θὰ χαλασθῆτε εἰς ὀλίγας ὥρας ὅταν σᾶς κτυπήσωμεν.

» Περιμένωμεν τὴν ἀπάντησίν σας, καὶ ἐὰν ἔχετε σκοπὸν νὰ συνωμιλήσετε μὲ ἡμᾶς, στείλετε ὑποκείμενον ἀξίον, καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειάν του σᾶς ἐγγυούμεθα μὲ κάθε τρόπον, καὶ μὲ τὸν ἀπεσταλμένον σας θέλει αποφασισθῆ ὁ τόπος διὰ νὰ τελειώσωμεν τὰς συμφωνίας μας.

» Σᾶς εἰδοποιούμεν ὅτι ἡ ὑπόθεσις ὅπου ἠκολούθησε χθὲς δὲν ἦτο γνωστὴ εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐὰν εὐρέθημεν ἠναγκασμένοι νὰ σᾶς τραβίξωμεν κανένα τουφέκι, τὸ ἐκάμαμεν διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν κάθε ἄλλο κίνημα, ἀλλὰ σήμερον θέλει τιμωρήσωμεν τοὺς παρακούσαντας ».

» Ἀπὸ τὸ γενικὸν στρατόπεδόν μας, Α'. Ἰουνίου 1821.

« ΜΙΧΑΗΛ ΓΥΦΗΑΝΤΗΣ Κωνσταντινουπολίτης »

« Γενικὸς ὀπλαρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ».

» Οἱ ἀρχηγοὶ

» Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς.

» Εὐαγγέλης Παῦς.

» Γεράσιμος Φωκᾶς.

» Διονύσιος Σεμπρικός.

» Ἀνδρέας Μεταξᾶς.

» Παναγιώτης Στρούζας.

» Μιχαὴλ Κουτουφᾶς

» Γραμματεὺς καὶ διερμηνεὺς ».

Τῆ 2 Ἰουνίου ὁ Παναγῆς Μεσσάρης ἐξ Ἀργουστολίου, νέος γενναῖος καὶ τολμηρὸς, παρουσιάσθη αὐθορμήτως ἵνα κομίσῃ εἰς Λάλα τὴν ἐπιστολὴν μας, ὀπλίσαντες δ' αὐτὸν μὲ καλὰ ὄπλα, ἀνεχώρησε κρατῶν λευκὴν σημαίαν.

Εὐμενῶς ἐδέχθησαν οἱ Λαλαῖοι τὸν ἀπεσταλμένον μας, ἔλαβον τὴν ἐπιστολὴν, τὸν ἐκράτησαν τὸ ἑσπέρας, τὸν ἐπεριποιήθησαν, καὶ τὴν ἐπιούσαν τὸν προέπεμψαν μὲ ἀπλούστατον ἔγγραφον πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν Κεφαλλήνων, ἐν ᾧ ἔλεγον, ὅτι, «Ἐπειδὴ οἱ Ἀγάδες εὐρίσκοντο ἔξω τοῦ Λάλα μὲ τὰ ἀσκήρια δὲν ἠμποροῦμεν » νὰ σᾶς ἀποκριθοῦμεν σήμερον εἰς τὸ γράμμα σας, ἀλλ' » αὐριον θέλωμεν στείλει μὲ ἐδικόν μας ἀπεσταλμένον » τὴν ἀπόκρισιν.» Μᾶς ἐπεμψαν δὲ διὰ τοῦ Μεσσάρη, ἵνα μᾶς ἀποδείξωσιν ὅτι ἔχουσιν ἀφθονίαν τροφίμων καὶ ὅλων τῶν τὰ ἀναγκαῖα, δύο ἄρτους καθαρωτάτους, ἕν γλύκισμα (βεβανί) καὶ ἕν καλάθι κεράσια.

Τὴν ἐπιουσαν ἰδόντες ἐρχόμενον ἰππέα κροτοῦντα πραοίην σημαίαν, ἐστείλαμεν τινὰς ὀπλοφόρους Κεφαλλῆνας εἰς προῦπάντησίν του, οἵτινες ἔμεινον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὀχυρωμάτων μας, κατέβημεν δὲ καὶ οἱ τέσσαρες ἀρχηγοὶ Κεφαλλῆνες πρὸς συνέντευξιν. Ἐκαλεῖτο οὗτος Μπείκος Κεχαγιᾶς, ἦτο ἡλικίας 35 ἐτῶν, ἀνὴρ πνευματώδης καὶ Τοῦρκος ἀγέρωχος· φιλικῶς τὸν ἐδέχθημεν, ζήτησας δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ ὀχυρώματά μας τῷ ἀπηντήσαμεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν, ἐκτὸς ἂν ἤθελε συγκατατεθῆ νὰ τῷ καλύψωμεν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπήντησεν ὅμως οὗτος μετὰ υπερηφανεῖας ὅτι «μόνον ὁ θάνατος καὶ ὁ ὕπνος κλείει τοὺς ὀφθαλμούς τῶν Λαλαίων». Μετὰ ταῦτα δὲ ἐνεχείρησεν ἡμῖν τὴν ἀπάντησιν τῶν Λαλαίων, ἧτις διελάμβανε τὰς ἐξῆς:

Ἐπὶ πρὸς σὰς τοὺς φίλους μας Μεταξάδες καὶ λοιποὺς
 Ἑλλήνας Κεφαλλήνας καὶ Ζακυνθίους».

»Μὰς ἐφάνησαν παράδοξα ὅσα πρὸς ἡμᾶς ἐγράψατε. Ἡ Ἐπιτά-
 νησος ὑπόκειται εἰς τοὺς Ἄγγλους, οἱ Τοῦρκοι πόλεμον μὲ
 τοὺς Ἄγγλους δὲν ἔχουν, ἀλλὰ μάλιστα φιλικαὶ σχέσεις τοὺς
 πυνδέουν μὲ αὐτοὺς, ἐπομένως δισταζόμεν νὰ πιστεύσωμεν
 ὅσα περὶ ἐκστρατείας Ἐπτανησίων ἐγράψατε, καθὼς δὲν πι-
 στεύομεν καὶ ὅσα λέγετε περὶ τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως τῶν
 Ἑλλήνων καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Τουρκίας. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ
 Λαλαῖοι τι θέλομεν τὴν ζωὴν μας καὶ ὑπαρξίν μας, ἀφοῦ ὅλοι
 οἱ ἠμιόπιστοὶ μας κατὰ τοὺς λόγους σας κατεστράφησαν! Καὶ ἂν
 ὁ θεὸς ἐσῆκωσε τὸν νοῦν τῶν βασιλέων Μωραΐτων καὶ ἐπανα-
 στάτησαν, σεῖς οἱ Ἐπτανήσιοι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνητε μέρος
 μὲ αὐτοὺς, σὰς συμβουλευόμεν λοιπὸν νὰ τραβιχθῆτε καὶ ἡμεῖς
 θθέλομεν σὰς δώσει, ὡς φίλοι, τὰ μέσα τῆς ἀναχωρήσεώς σας,
 καὶ μὴν ἀκούετε τὰ ψεύματα τῶν βασιλέων καὶ μάλιστα τοῦ
 Ψευτογεώργη, οἵτινες θὰ πάρουν καὶ αὐτοὺς καὶ ἐσᾶς εἰς τὸν
 νλαιμόν τους».

Αἶλα, 4 Ἰουίου».

Εἰς ταῦτα δὲ προσέθηκεν ὁ ἀπεσταλμένος, ἀποτεινό-
 μενος πρὸς ἡμᾶς τοὺς δύο Μεταξάδες, ὅτι ὀφείλομεν νὰ
 ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ Λαλαῖοι ἔσωσαν εἰς ἀρχαῖόν τι-
 να πόλεμον δύο ἐκ τῶν προγόνων μας, οἵτινες λαβόντες
 μέρος εἰς τὴν τότε ἐπανάστασιν, ὅτε οἱ Τοῦρκοι κατέ-
 στρεψαν τὸ στρατόπεδόν των, κατέφυγον παρὰ τοῖς Λα-
 λαίοις, οἵτινες τοὺς ἐδέχθησαν καὶ τοὺς ἐσυνόδευσαν εἰς
 Νεόκαστρον, ὅπου ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν Ῥωσικῶν
 πλοίων, καὶ ὅτι ἦτον ἀγνωμοσύνης ἴδιον ἡμεῖς οἱ ἀπό-
 γονοὶ αὐτῶν νὰ ἐνωθῶμεν μετὰ τῶν Ῥαγιαδῶν ἵνα τοὺς
 πομελήσωμεν. Ταῦτα ἔδωσαν ἀφορμὴν καὶ ἤλθωμεν εἰς

μακρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου, τὸν ἐπληροφόρησamen τὰ τῆς ἐπαναστάσεως, τὰς προόδους τοῦ Ὑψηλάντου κατὰ τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Μολδαβίαν, ὅτι εἰς ὕλην τὴν στερεὰν καὶ τὴν Πελοπόννησον εὐρίσκονται πολιορκημένοι οἱ Τοῦρκοι, τῷ παρεστήσαμεν διαφόρους μάχας καὶ ἤττας τῶν Τούρκων, καὶ ἐπὶ τέλους, ὅτι εὐγνωμονοῦντες τοῖς Λαλαίοις οἱ Μεταξάδες, τοῖς ἐπρότεινον νὰ τοὺς συνοδεύσωσιν ἐσφαλῶς μέχρι Πατρῶν, ὡς ἐπραξάν αὐτοὶ πρὸς τοὺς προγόνους μας. Ὁ Μπέικος ἀπήντησεν εἰς ὅλα, καὶ μὲ τὸ σύνθηρος ἀγέρωχόν του, εἶπεν, ὅτι ἀφοῦ ἐχύθη τοσοῦτον αἷμα τουρκικόν, ποία ἢ ὠφέλεια νὰ σωθῆ ἓν ποτήρι αἵματος τῶν Λαλαίων! Διάφοροι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁμιλῖαι ἐγένοντο ἀλλὰ εἰς μάτην καὶ οὕτω διελύθη ἡ συνέντευξις καὶ ἐπέστρεψεν ὁ Ὅθωμανὸς εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας ἔλαβον χώραν δύο ἀψιμαχίαι εἰς τὴν μεταξὺ Ποῦσι καὶ Λάλα πεδιάδα, καθ' ἃς ἠττήθησαν μὲν οἱ Λαλαῖοι, ἀλλ' οὐδὲ ἀποτέλεσμα σπουδαῖον ἐπέφερον· ἐν τούτοις εἶχον ἐτοιμασθῆ οἱ Πελοποννήσιοι, ἀπεφασίσamen δὲ νὰ κινηθῶμεν πανστρατιᾷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατὰ τὸ ἐξῆς σχέδιον. Ὁ μὲν Πλαπούτας μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του καὶ τῶν Ὀλυμπίων διὰ νυκτός νὰ κινήσῃ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἵνα τοποθετηθῆ πλησίον τῆς τοῦ Μπαστηρᾶ συνοικίας τῶν Λαλαίων, οἱ δὲ Κεφαλλῆνες μετὰ τῶν ἄλλων Πελοποννησιακῶν σωματῶν, νὰ καταβῶμεν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ νὰ ὀρμήσωμεν κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς κώμης τοῦ Λάλα. Τοῦτου γενομένου οἱ Λαλαῖοι βέβαιως ἤθελον κινηθῆ καθ' ἡμῶν, ὠφελούμενος δὲ ἐκ τούτου ὁ Πλαπούτας ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸν Μπαστηρᾶ.

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ἀλλὰ δὲν ἐπέ-

τυχεν, τὴν πρωίαν τῆς 9 Ἰουνίου κατέβημεν εἰς τὴν πε-
 διάδα ὑπὲρ τοὺς χιλίους ὀκτακοσίους σύροντες καὶ τὰ
 ὀρειγάλκινα κανόνια, οἱ Λαλαῖοι ἐξήλθον τοῦ Λάλα πε-
 ζοὶ καὶ ἵππεις, τρομερὸς πυρεβολισμὸς ἤρχισεν ἀμέσως,
 τὸν ὁποῖον ἀκούσας ὁ Πλαποῦτας ὤρμησε κατὰ τοῦ
 Μπαστηρᾶ, ἀλλ' οἱ Λαλαῖοι εἶχον ἐκεῖ ὀχυρώματα καὶ
 φρουρὰν καὶ ἀντέκρουσαν τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες γεν-
 ναίως ἐμάχοντο. Μαθόντες οἱ καθ' ἡμῶν μαχόμενοι Λα-
 λαῖοι τὴν εἰς Μπαστηρᾶ γενομένην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων
 προσβολὴν, ἀπέστειλαν ἑκατὸν περίπου ἵππεις, πρὸς ἰνί-
 σχυσιν τῆς ἐκεῖσε φρουρᾶς των, τοὺς ὁποίους ἰδόντες
 οἱ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Πλαποῦτα, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν
 παρασύροντες καὶ τὸν ἀρχηγόν των, ὅστις ἐκ τῆς θλί-
 φεως, τῶν κόπων καὶ τῆς ἄκρας θερμότητος, καὶ καθὸ
 σωματώδης, ἐξέπνευσε ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, Ἐνῶ
 ταῦτα ἐλάμβανον χώραν εἰς Μπαστηρᾶ, ἡμεῖς ἐμαχό-
 μεθα εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Λάλα. Ὁ κανονιοβολισμὸς
 ζωηρῶς ἀντήχει μεταξὺ τῶν λόφων ἐκείνων καὶ αἱ σφαι-
 ραι τῶν κανονίων μας ἐπιτυχῶς διευθυνόμεναι ἤρχιζον,
 νὰ ἐπιφέρωσιν ἀταξίαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν
 ὀπισθοδρόμησίν του, ἀλλ' ἐπιστρέψαντες οἱ ἵππεις μετ'
 ἀλλαγμῶν χαρᾶς ἀπὸ Μπαστηρᾶ, ἐνεψύχωσαν τοὺς
 καθ' ἡμῶν μαχομένους Λαλαίους διὰ τὴν ἐκεῖσε ἦτταν
 τῶν Ἑλλήνων, ἔλαβον νέον θάρρος, ὤρμησαντες δὲ καθ'
 ἡμῶν ἀνέκτησαν ὅ,τι εἶχον ἀπωλέσει πρότερον. Ταῦτα
 βλέποντες ἡμεῖς καὶ ὑποπεύσαντες τὴν ἦτταν τοῦ
 Πλαποῦτα, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἤρχισαμεν ἐν τά-
 ξει νὰ ὑποχωρῶμεν, πλησιάσαντες δὲ πρὸς τὰ ὀχυρώ-
 ματά μας, οἱ Λαλαῖοι ἀπεσύρθησαν ὡσαύτως εἰς τὰ ἴδια.
 Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν τρεῖς Κεφαλλῆνες
 καὶ ἑνδεκα Πελοποννήσιοι, ἐπληρώθησαν, δὲ περὶ τοὺς

τριάκοντα, ἀλλ' αἱ ἀπώλειαι τῶν Λαλαίων ἦσαν πολὺ ἀνώτεραι.

Ἐπιστρέψαντες εἰς Ποῦσι, ἐπληροφόρηθημεν τὰ εἰς Μπαστηρᾶ διατρέξαντα καὶ τὸν θάνατον τοῦ Πλαποῦτα, ἐπειδὴ δὲ οἱ πλείστοι τῶν ὀπλοφόρων του ἐλειποτάκτησαν, ἀνεβάλαμεν πᾶν ἄλλο στρατιωτικὸν κίνημα εἰωσοῦ ἔλθωσι νέαι δυνάμεις καὶ ἄλλος ἀρχηγὸς ἀντὶ τοῦ ἀποβιώσαντος. Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἦλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος Πλαποῦτας ἐπὶ κεφαλῆς νέου σώματος ὀπλοφόρων.

Οἱ Λαλαῖοι βλέποντες τὴν ἀνέλπιστον ἀνδρείαν τοῦ στρατοῦ μας, καὶ τὰς σημαντικὰς ἀπωλείας τῶν εἰς τὰς μνησθεῖσας μάχας, ἠσθάνθησαν ὅτι ἡ θέσις των ἦτο ἀκροσφαλῆς, ἐζήτησαν ὅθεν ἐπικουρίας ἀπὸ τὸν ἐν Πάτραις Ἰουσοῦφ Πασσᾶν, αἴφνης δὲ πληροφοροῦμεθα παρὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς πολιορκίας Πατρῶν ὅτι ὁ Ἰουσοῦφ ἐκίνησε πρὸς βοήθειαν τῶν Λαλαίων μετὰ ἑξακοσίων Ἀλβανῶν πεζῶν καὶ τριακοσίων ἵππέων. Ἀπετάθημεν εὐθὺς πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς Ἡελοποννησίους πρὸς ἀποστολὴν δυνάμεων, ὅπως καταληφθῶσιν τὰ στενὰ καὶ ἐμποδιοθῆ ἡ διόδος τῶν Τούρκων, ἀλλ' οὗτοι ἀπήντησαν ὅτι συνεννοηθέντες μετὰ τῶν Καλαβρυτινῶν εἶχον ἤδη λάβει τ' ἀναγκαῖα μέτρα, ταῦτοχρόνως ἐπρότεινον ἡμῖν νὰ παραιτήσωμεν τὴν θέσιν ἣν κατεῖχομεν καὶ νὰ μεταβῶμεν εἰς ἄλλην πλησιεστέραν καὶ ὀχυρωτέραν. Σκεφθέντες ὅμως ὅτι δὲν εἶχομεν ἱκανὰς δυνάμεις πρὸς ὑπεράσπισίν της, ἐπροτιμήσαμεν τὴν θέσιν ἣν κατεῖχομεν ἤδη εἰς Ποῦσι, τὴν ὁποίαν ὠχυρώσαμεν ἐπιισχυρωτέρον, ὑψώσαντες προχώματα εἰς τὰς μᾶλλον ἐκτεθειμένας θέσεις καὶ θέσαντες εἰς τὸ μέτωπον τοῦ στρατοπέδου τὰ δύο σιδηρὰ κανόνια, ὧν ἀνέλαβεν ὁ Πανᾶς τὴν

διέθυσιν με τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ γενναίουσ νού-
τας Κεφζλῆνας. Τὰ δύο ὄρειχάλκινα τεθέντα εἰς τὴν
δεξιὰν πλευρὰν τοῦ στρατοπέδου, διέθυσεν ὁ Ὀνούφριος
Λυκταρόπουλος καὶ ὁ Καλλιγᾶς, ἐγὼ δὲ μετὰ τοῦ Ἄν-
δρέου Μεταξᾶ, τοῦ Διονυσίου Σεμπρικοῦ καὶ τῶν λοιπῶν
ὄπλοφόρων ἀνεδέχθημεν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἄλλων
τοῦ στρατοπέδου θέσεων.

Τὴν 20 Ἰουνίου, δύνοντας τοῦ ἡλίου, ἐφάνη εἰς τοὺς
ἀπέναντι λόφους, ὁ Ἰουσοῦφ Πασᾶς με τοὺς ὑπὸ τὴν
ὁδηγίαν τοῦ, πυροβολήσαντες δὲ ἀμέσως ἐξήλθομεν τῶν
ὄχυρωμάτων μας Κεφαλλῆνες καὶ Πελοποννήσιοι, ἵνα
προσβάλλωμεν τὸν νέον ἐχθρόν μας, ἀλλ' οἱ Λαλαῖοι
ἐξεληθόντες καὶ οὔτοι πανστρατιᾶ ἀπὸ τοῦ Λάλα, ὑπεδέ-
χθησαν μετ' ἀλλαλαγμῶν χαρᾶς τὸν Ἰουσοῦφ, καὶ θρι-
αμβευτικῶς εἰσῆλθεν οὔτος εἰς τὴν κωμόπολιν τοῦ
Λάλα.

Αὐθημερὸν πρὸς τὸ ἑσπέρας συνήλθομεν εἰς συμβού-
λιον μετὰ τῶν Πελοποννησίων, οἵτινες κατὰ πρῶτον μᾶς
ἐπρότεινον ν' ἀποσυρθῶμεν ἐκ τῶν ὄχυρωμάτων μας, νὰ
μεταβῶμεν δὲ εἰς Δύβριν, ὄρεινὴν κώμην τῆς Ἡλίδος
καὶ ἐκεῖ νὰ ὄχυρωθῶμεν, διότι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν πολυάριθ-
μοι καὶ ἐμπειροπόλεμοι. Οἱ Κεφαλλῆνες ὁμοφώνως ἀν-
τεκρούσαμεν τὴν πρότασιν ταύτην, ἀπειλοῦντες μάλι-
στα τοὺς Πελοποννησίους, ὅτι, ἂν ἐλαχίστη κίνησις πρὸς
ἀναχώρησιν ἐγένετο παρ' αὐτῶν, ἠθέλομεν τοὺς παραι-
τήσει καὶ ἐνωθῆ μετὰ τῶν Πελοποννησιακῶν στρατευμά-
των τῶν πολιορκούντων τὴν Τρίπολιν, διότι ὡς στρα-
τιῶται ὀφείλομεν νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὰ ὄχυράματά μας
ἐὰν οἱ Τοῦρκοι ἤθελον ὠρμήσει καθ' ἡμῶν, ἐλπίζομεν δὲ
καλῶς ὄχυρωμένοι ὄντες, ὅτι ἦτον πιθανόν νὰ τοὺς νι-
κῆσωμεν καὶ τοὺς ἀποδιώξωμεν ἀπὸ τοῦ Λάλα. Οἱ Ἄρ-

χηγοὶ Πελοποννήσιοι βλέποντες τὴν ἐπίμονον ἀπόφασίν μας προθύμως τὴν ἠσπάσθησαν, μᾶς ἐπρότειναν ὁμῶς ὅτι ἐπειδὴ ἦτον ἀνάγκη ἐπικουριῶν νὰ γράψωμεν εἰς Σταμνίτσα, ὅπου εὕρισκετο ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία, καὶ νὰ ζητήσωμεν ἀμέσως στρατιωτικὴν ἐπικουρίαν, παρεκάλεσαν δὲ ἡμᾶς ὅπως εἰς τῶν Ἀρχηγῶν Κεφαλλήνων (ὑποδείξαντες ἐμὲ) μεταβῆ ἑκείσε καὶ ὁμιλήσῃ πρεπόντως εἰς τοὺς προκρίτους, ἄλλως, αὐτοὶ δὲν ἤθελον πιστεύσει τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον καὶ ἤθελον ἀδιαφορήσει. Παρεδέχθημεν τὴν πρότασίν των καὶ συσχεφθέντες κατ' ἰδίαν, ἐνεκρίναμεν ν' ἀναδεχθῶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν Πελοποννησίων, ἐγὼ αὐτὸς τὴν ἀποστολὴν ταύτην, καὶ ἐσυμφωνήσαμεν ἅμα ἤθελον τεθῆ εἰς κίνησιν μὲ τὰς νέας δυνάμεις τὰς ὁποίας ἤθελε μοι δώσει ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία νὰ εἰδοποιήσω τοὺς ἐν Ποῦσι εὕρισκομένους ἀρχηγοὺς ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τοῦ νέου τοῦτου ἐπικουρικοῦ σώματος· καὶ οὕτως ἀνεχώρησα τὴν αὐτὴν νύκτα διὰ Σταμνίτσα, ἐφωδιασμένος μὲ τὰς ἀναγκαίας ἐπιστολάς τῶν ὀπλαρχηγῶν πρὸς τὴν Γερουσίαν, αἵτινες ἀνέφερον τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς μου.

Φθάσας τὴν ἐπαύριον 21 Ἰουνίου εἰς Σταμνίτσαν, εὔρον ἐκεῖ τὸν Βρεσθένην Θεοδώρητον, τὸν Πετρόμπεη, Σωτήριον Χαραλάμπην, Κρεββατᾶν, Ἀναγνώστην Δελιγιάννην, Ἀθανάσιον Κανακάρην, Ῥέντην, Νικόλαον Πονηρόπουλον καὶ τινὰς ἄλλους προκρίτους, τοὺς παρέστησα τὰς δυνάμεις τῶν ἐχθρῶν μετὰ τὴν ἀφίξιν μάλιστα τοῦ Ἰουσοῦφ Πασᾶ, καὶ τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην ἐπικουριῶν. Οἱ πρόκριτοι οὗτοι ἀπεφάσισαν ἀμέσως νὰ μοι δώσωσιν ὅσους ἄνδρας εὕρισκοντο εἰς Σταμνίτσα, καὶ αὐτὰς τὰς ἰδιαιτέρας φρουράς των, ἔγραψαν δὲ ταυτοχρόνως καὶ εἰς διάφορα χωρία, καὶ κώμας νὰ κινήσωσιν

ὄπλοφόροι καὶ ἐνωθῶσι μεθ' ἡμῶν. Τὴν ἐπιούσαν δὲ 22 Ἰουνίου ἀνεχώρησα μετὰ τοῦ Χρυσοσπάθη τὸ ὁποῖον εἶχον διορίσει ἀρχηγὸν τούτου τοῦ ἐπικουρικοῦ σώματος καθ' ὁδὸν ἀπηντήσαμεν ἕκτακτον γραμματοφόρον ὅστις μᾶζ' ἀνήγγειλεν, ὅτι, πλησίον τοῦ Λάλα ἐμάχοντο ἀπὸ τὴν πρῶταν, διότι ἠκούετο ἀκατάπαυστος κανονισβολισμὸς καὶ πυροβολισμὸς. Συλλογισθεὶς τότε ὅτι οἱ Λαλαῖοι θὰ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων μας εἰς Πούσι, ἔσπευσα τὴν ὁδοιπορίαν μας ὅπως προφθάσωμεν. Κατὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν χωριῶν διάβασίν μας παρηκολούθησαν καὶ οἱ διαταχθέντες ὑπὸ τῆς Γερουσίας ὄπλοφόροι, εἰς τρόπον ὥστε τὴν ἐτέραν τῆς 22 Ἰουνίου ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς ἀνήλθεν εἰς χιλίους ἀνδρας καὶ ἐσπεύδομεν οὕτω τὴν πορείαν μας. Ὅτε δὲ εἰδοποιήθη ὅτι ἤρχισεν ἡ σύγκρουσις, ἔπεμψα ταχυδρόμον ἵνα γνωστοποιήσω εἰς τοὺς ἐν Πούσι ἀρχηγούς περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ταχείας ἀφίξεώς μας, πλησιάσαντες δὲ πρὸς τὸ ἐσπέρας εἰς Λάλα, ὁ πόλεμος εἶχεν ἤδη παύσει, ἔγραψα δὲ τότε ἐκ δευτέρου καὶ ἐζήτησαν ὁδηγίας περὶ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἐπικουρικοῦ σώματος, ὁ δὲ γραμματοφόρος ἐπέστρεψε κομίζων μοι ἀπάντησιν παρὰ τῶν συναδέλφων μου Κεφαλλήνων, οἵτινες μοὶ ἐξιστόρουν τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Ὁ Ἰουσοῦφ Πασᾶς μὴ δυνάμενος νὰ διαμμένη ἐπὶ πολὺ εἰς Λάλα, καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι ἂν ἀνεβάλλετο ἡ μάχη ἠθέλαμεν λάβει καιρὸν νὰ ἐνισχυθῶμεν μὲ νέα στρατεύματα, τὴν 22 Ἰουνίου πανστρατιᾷ ἐκινήθη μετὰ τῶν Λαλαίων κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μάχη διήρκεσε διακεκομμένως ἀπὸ πρωΐας μέχρι δύσεως ἡλίου, πολλὰς ἐφόδους ἔκαμον οἱ Τοῦρκοι κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων μας εἰς Πούσι, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι οἱ Ἕλληνες

ἀπηλιτισμένοι ὄντες ἀπέκρουσαν ἥρωϊκῶς τὸν ἐχθρὸν, ὥστε ἐβίασθη ὁ Ἰουσοῦφ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἀπρακτος καὶ κακῶς ἔχων. Ἐμειναν δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἴκοσι δύο Κεφαλλῆνες, δύο Ζακύνθιοι καὶ ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα Πελοποννησίους, ἐπληγώθησαν δὲ δέκα ὀκτῶ Κεφαλλῆνες, ἐν οἷς καὶ εἰς τῶν Ἀρχηγῶν ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, καὶ εἰς Ζακύνθιος ὁ Διονύσιος Σεμπρικός.

Μετὰ τὴν εἰς Ποῦσι ἐφόρμησιν τῶν Λαλαίων, σκεφθέντες οἱ Ἀρχηγοὶ ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ διατηρηθῶσιν εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν, διὰ νυκτὸς ὑπεχώρησαν μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ Κεφαλλήνων εἰς Δόβριν. Ἀπερίσκεπτος δὲ ἦτον ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς ὑποχωρήσεως καὶ δὲν ἐξηγεῖται, διότι ἠττηθέντων τῶν Λαλαίων, οἱ Ἕλληνες δὲν ἔτρεχον οὐδένα κίνδυνον καὶ ὤφειλον νὰ μείνωσιν εἰς τὰ ὀχυρώματά των καὶ μόνον τοὺς πληγωθέντας νὰ διευθύνωσιν ἀλλαχοῦ πρὸς περιθαλψιν διότι ἤδη ἐπικουρικὸν σῶμα ἐκ χιλίων μαχιμῶν ἀνδρῶν ἀφίκετο πρὸς ἐνίσχυσίν των. Μετὰ τῆς ἐπικουρίας ταύτης ἠδυνάμεθα ἄριστα νὰ προσβάλλωμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ καιρῶς νὰ τὸν βλάψωμεν κατὰ τὴν φυγὴν του, οὕτως δὲ ἠθελον καταστραφῆ ἐξ ὀλοκλήρου οἱ Λαλαῖοι καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων νίκη ἠθελεν ἀποβῆ ἐπιφανεστέρα. Ἡ παραίτησις τῶν εἰς Ποῦσι ὀχυρωμάτων μας, ἐπέφερε τὴν διασκόρπισιν τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος τῶν Κεφαλλήνων, τὸ ὁποῖον σχηματισθὲν διὰ τοσούτων μόχθων, θυσιῶν καὶ κινδύνων, ἐνέπνεε τοῖς μὲν Πελοποννησίοις σέβας, ἕνεκα τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ πειθαρχίας καὶ τάξεως, τοῖς δὲ Λαλαίοις τρόμον καὶ θαυμασμόν, ἕνεκα τῆς τόλμης καὶ ἀνδρείας του.

Οἱ Λαλαῖοι ἐπιστρέψαντες εἰς Λάλα ἔμαθον ὅτι νέα στρατεύματα ἤρχοντο κατ' αὐτῶν καὶ ἐπειδὴ ὑπέστησαν

ικανὰς ζημίας εἰς τὰς τελευταίας ταύτας ἐφόδους των, ἐστενοχωροῦντο δὲ πρὸς τούτοις καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰουσοῦφ Πασᾶ, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ διαμείνη κεκλεισμένος εἰς Λάλα, παρέλαβον τὰς οἰκογενείας των καὶ πολύτιμά των σκεύη καὶ ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ Πασᾶ εἰς Πάτρας.

Μετὰ τὰς εἰδήσεις ταύτας, ἐσπεύσαμεν νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὸ Λάλα, ἵνα προλάβωμεν καὶ βλάψωμεν τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὴν φυγὴν τοῦ, ἀλλ' εἰσελθόντες ἐκεῖσε εὗρωμεν τὴν κωμόπολιν ἔρημον. Διέτρεξα τότε ὄλην τὴν ὠραίαν ταύτην κωμόπολιν, ἥτις ἠρίθμει περὶ τὰς ἐννεακοσίας οἰκίας, τὸ πλεῖστον μέρος ἐξ αὐτῶν πλινθοκτίστων, πέριξ δὲ τούτων ἦσαν καὶ ὑψηλοὶ πύργοι μεμωμένοι ἐν μέσῳ καταφύτων τόπων καὶ πλήθους κερασῶν. Παρτηρήσας δὲ τὰ ὀχυρώματα τῶν Λαλαίων, καὶ ἐκεῖνα τῶν ἰδιωτικῶν μεγάλων οἰκημάτων, εἶδον ὅτι πολὺ δύσκολον ἤθελεν εἶσθαι δι' ἐφόδου νὰ κυριευθῶσιν. Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὰ εἰθισμένα ἐλαφυραγώγησαν ὅ,τι ἀφῆκαν οἱ Λαλαῖοι, μετὰ ταῦτα δὲ διὰ τοῦ πυρὸς κατεστρέψαμεν τὴν μεγάλην ταύτην κωμόπολιν. Ἐλαβον πρὸς τούτοις ἀφορμὴν νὰ πληροφορηθῶ, ὅτι ἡ θραῦσις ἦν ὑπέστησαν οἱ Λαλαῖοι, κατὰ τὴν ἐν Ποῦσι τελευταίαν μάχην ὑπερέβη τοὺς διακοσίους, εἰς δὲ τὰς προλαβούσας μάχας ἐφρονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἐβδομήκοντα καὶ ὅτι πολυάριθμοι δὲ ἦσαν οἱ πληγωθέντες.

Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα ἔσπευσα νὰ ἀναγγεῖλω εἰς τοὺς συναδέλφους μου Κεφαλλῆνας τὴν φυγὴν τῶν Λαλαίων, καὶ τὴν ἀπορίαν μου, διὰ ποίους λόγους ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὸ Ποῦσι, ἀφοῦ εἶχε ματαιωθῆ ὁ σκοπὸς τῆς ἐφόδου τῶν Τούρκων, καὶ ἐνῶ ἀνέμενον τὸ παρ' ἐμοῦ ὀδηγούμενον σπουδαῖον ἐπικουρικὸν σῶμα, μεθ' οὗ ἐμελλε νὰ μεταβῶ ὅπου εὐρίσκοντο· ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα, ἔλαβον δευτέραν ἐπιστολὴν ἐκ τῶν ἡμετέρων, δι' ἧς με

ἐπληροφόρου ὅτι διεσχορπισθέντων ἤδη τῶν Πελοποννησίων, οἱ πληγωθέντες μετέβησαν εἰς Σοποτόν, χωρίον τῶν Καλαβρύτων, ὅπου μὲ ἐπερίμενον, μοὶ ἔγραφον δὲ συνίμα να τοῖς προμηθεύσω χειροῦργον. Τοῦτου ἔνεκα ἐπέστρεψα εἰς Σταμνίτσαν, ὅπου εὔρον τοὺς προκρίτους προπαρασκευασμένους νὰ ἐξέλθωσιν εἰς προὔπαντησιν τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις ἐλθὼν εἰς Ὑδραν ἐκ Τεργέστης, ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ εἰς Πελοπόννησον· τοῖς ἠκολούθησα, κατὰ προτροπὴν των, ἐλπίζων ὅτι εἰς τὴν συνοδίαν τοῦ πρίγγιπος, ἤθελον εὔρει καὶ χειροῦργον, ἀνήγγειλον δὲ ταῦτα τοῖς συναδέλφοις μου.

Εἰς Ἄστρον ἐδέχθημεν τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην πληρεξούσιον τοῦ αὐταδέλφου του Ἀλεξάνδρου, γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ὑπερτάτης Ἀρχῆς τῆς Ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν, οἱ δὲ πρόκριτοι μὲ ἐπαρουσίασαν εἰς αὐτόν· εἶδον τὸν ἄνδρα καὶ τοὺς συμβούλους του ὑπῆρξε δὲ κακὴ ἢ ἐντύπωσις ἦν ἔλαβον, καὶ ἔκτοτε προεῖδον ὅτι δὲν θέλει δοθῆ καλὴ διεύθυνσις εἰς τὴν ἐπανάστασιν, διότι δὲν ἀνεῦρον εἰς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνα τὰ προτερήματα ἅτινα ἦσαν ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα δι' ἀρχηγὸν μεγάλου ἐπιχειρήματος. Εὐμενῶς μὲ ἐδέχθη ὁ Ὑψηλάντης, παρέστησα αὐτῷ τὰ ἐν Λάλα διατρέξαντα καὶ τὴν ἀνάγκην ἣτις μὲ ἐβίασε νὰ ἔλθω πρὸς ἀντάμωσίν του, ταῦτοχρόνως δὲ τῷ εἶπον ὅτι θεωρῶν αὐτόν ὡς ἀρχηγόν, ἐπεθύμουν νὰ λάβω διαταγὰς ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τοῦ σώματος τῶν Κεφαλλήνων. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι τὸ ἐπιτελεῖόν του, ἐν ᾧ ἦσαν ἰατροὶ καὶ χειροῦργοι, εὐρίσκετο εἰς Καλαμάταν, ἐκεῖ δὲ ὤφειλον νὰ διευθυνθῶσιν οἱ πληγωθέντες, ὅπου ἤθελον εὔρει ὄλα τὰ ἀναγκαῖα, περὶ δὲ τῆς τοποθετήσεώς μας ἀκολούθως θέλει συσχετ

φθῆ μετ' ἐμοῦ, ἵνα ληφθῶσι περὶ ταύτης τὰ καταλληλότερα μέτρα.

Ἐκεῖ ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ γνωρίσω τὴν συνοδίαν τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ μετ' ἐκπλήξεως ἐπληροφορήθην τὰ σχέδιά των. Ἡθέλησαν νὰ λάβωσι πληροφορίας παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἐν γένει, τοῖς εἶπον ὅσα ἐγνώριζον, πρὸ πάντων δὲ ὅτι ὁ λαὸς σχηματίζει τὸν στρατὸν τῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' εἶναι καὶ κακῶς ὀπλισμένος καὶ ἄπειρος πολέμου, καὶ ὅτι διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ὑπομονῆς ὄφειλον νὰ προετοιμάσωσιν αὐτὸν τὸν λαόν ἵνα δυνηθῆ νὰ φέρῃ εἰς αἰσιον πέρας τὴν ἐπανάστασιν. Παρ' ἐλπίδα δὲ, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Ὑψηλάντην, μοι ἀπήντησαν, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ διευθύνῃ τις αὐτὸν τὸν λαὸν ἐνόσω ἔχωσι τὴν ἐσχὺν οἱ ἄρχοντες, διότι οὗτοι κακῶς λαβόντες ἔξεις ἐπὶ Τουρκοκρατίας, πλήρεις δὲ παθῶν καὶ ἀλαζονείας, ἤθελον ἐπιφέρει μεγάλα προσκόμματα εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἐπανάστασεως. Πρὸς ταῦτα ἀπήντησα ὅτι ἡ σκέψις αὕτη εἶναι ὀλεθριωτάτη εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, διότι ὁ λαὸς ἐντρομος καὶ φοβούμενος τοὺς Τούρκους, δὲν ἐνθαρρύνεται εἰμὴ μόνον ὑπὸ τῶν προκρίτων του, οἵτινες ἂν δὲν ἐλάμβανον θερμὸν μέρος ἠθέλαμεν ἶδει ἀμέσως τὸν λαὸν πάλιν ὑποτασσόμενον εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Ὑψηλάντης ἐπομένως ὄφειλε νὰ συνεννοηθῆ μὲ αὐτοὺς τοὺς προκρίτους καὶ ὀπλαρχηγούς διὰ τὸν κυριώτερον σκοπὸν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἄλλως, ἡ διχόνοια καὶ αἱ διαρέσεις ἠθέλον ἐπιφέρει τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπανάστασεως.

Δὲν ἤρresκον αἱ σκέψεις μου αὗται εἰς τοὺς συνοδεύοντας τὸν Ὑψηλάντην, ἐπομένως ἐπαυταν πᾶσαν μετ' ἐμοῦ συνεννόησιν, ἕως οὗ ἤλθομεν εἰς Βέρβενα : ὄφειλω

ὅμως νὰ ἐξαιρέσω ἐκ τῆς συνοδίας ταύτης τὸν Γεώργιον Κωζάκην Τυπάλδον, ἄνδρα ἐνθέρμου πατριωτισμοῦ καὶ ἀκεραίου χαρακτῆρος, ὅστις κατ' ἰδίαν σκεφθεὶς μετ' ἐμοῦ ἐνέκρινε τὰς παρατηρήσεις μου. Εἰς Βέρβена λαβὼν μακρὰν μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, συνέντευξιν, τῷ ἐπρότεινα ὅτι ἤθελεν εἶσθαι ὠφέλιμον νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μας σῶμα τῶν Κεφαλλήνων, καὶ νὰ στρατοπεδεύσωμεν ὅπου αὐτὸς ἔκρινεν εὐλογον· τὴν πρότασίν μου δὲ ταύτην παρεδέχθη. Ἄλλ' οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ὀρχίσαντες ἤδη νὰ λαμβάνωσιν ὑπονοίας περὶ τῶν σχεδίων τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ μετὰ δυσαρσεκείας βλέποντες τὴν ἔνωσιν τῶν Κεφαλλήνων μετ' αὐτοῦ, ἐζήτησαν νὰ μὲ πείσωσιν, ἰδίως δὲ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν καὶ ὁ Ζαχάρης, ἵνα προτιμήσω τὴν μετ' αὐτῶν ἔνωσίν μας εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Πατρῶν, ὑποσχόμενοι ὅτι ἤθελον μοὶ δώσει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα μέσα πρὸς αὐξήσιν τοῦ στρατιωτικοῦ σώματός μας, οὕσης μάλιστα καὶ τῆς Κεφαλληνίας πλησιέστερον εἰς Πάτρας. Ἀπήντησα εἰς ταῦτα ὅτι δώσας τὸν λόγον μου τῷ Ὑψηλάντῃ, δὲν ἐδυνάμην νὰ τὸν ἀθετήσω, αὐτοὶ δὲ ὠφείλον νὰ τῷ προτείνωσι τοῦτο, ἐγὼ δὲ ὑπεσχέθην νὰ παραδεχθῶ ὅ,τι ἤθελον ἀποφασίσει. Συνεπεία τούτου μὲ προσκαλεῖ ἐκ νέου ὁ Ὑψηλάντης καὶ μοὶ λέγει, εἰς Τρίπολιν ὅπου ἐμελλε αὐτὸς νὰ στρατοπεδεύσῃ, ἦσαν ἀρκετὰ στρατεύματα, εἰς Πάτρας δὲ εἶχον ἔλλειψιν, μὲ παρακαλεῖ ἐπομένως νὰ μεταβῶ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Πατρῶν ὁμοῦ μὲ τὸ σῶμα τῶν Κεφαλλήνων.

Ἴδου τὸ ἔγγραφον τοῦ Ὑψηλάντου.

Γενναῖοι ὁμογενεῖς στρατιῶται Κεφαλλῆνες καὶ Ζαχώνηρι,

οὶ στρατευόμενοι ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Κόμητος Ἀνδρέα Μεταξᾶ, Γερασίμου Φωκᾶ καὶ Εὐαγγέλη Πανᾶ.

Ἐμαθον τὰς λαμπρὰς πράξεις τῆς ἀνδρείας καὶ φιλογενείας σας, ὅσας καὶ προλαβόντως καὶ τῶρα μάλιστα ἐσχάτως ἐκάματε εἰς τοῦ Δάλα. Οἱ τολμηρότεροι καὶ ἀνδρειότεροι Τοῦρκοι ἐφοβήθησαν τὸ ἀκατάπληκτον καὶ ἄτρωτον τῆς Ἑλληνικῆς καρδίας σας· τί μένει νὰ συμπεράνωμεν διὰ τοὺς τρυφηλοὺς καὶ ἀγενεῖς Ὀθωμανοὺς; Σᾶς συγχαίρομαι λοιπὸν συστρατιῶται καὶ μακαρίζω ὅσοι ἐξ ὑμῶν ἐπεσφράγισαν μὲ τὴν ἀθάνατον δόξαν τῆς ζωῆς. Καλῶ τοὺς ἄλλους νὰ συνέλθωσιν, ὡς πρότερον, εἰς ἓν σῶμα καὶ νὰ ὑπάγωσιν εἰς Π. Πάτρας διὰ νὰ πολιορκῶσι τοὺς ἐκεῖ καταφυγόντας Δαλαίους. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι πολεμεῖτε μὲ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τῆς φιλελευθερίας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐμφύχωνέ ποτε τοὺς προγόνους μας. Μὴν ἀμφιδάλετε ὅμως, φίλοι, ὅτι καὶ ἡ κοινὴ πατρίς θέλει ἀνταμειβεῖ ὁμοίως τὰς ἀρετὰς τῶν τέκνων της. Ἦς πληρεξούσιος σημειώνω τὰς πράξεις σας διὰ ν' ἀποδοθῶσιν εἰς αὐτὰς αἱ ἀνήκουσαι τιμαὶ καὶ ὑπ' ἐμοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐταδέλφου μου καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἀρχῆς. Ὁ κύριος Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς ὁ σύμμαχός σας θέλει σᾶς εἶπει το πρακτικόν περὶ τῶν πληρωθέντων συστρατιωτῶν καὶ ὅτι ἄλλο τοῦ ἐπαρήγγειλα.

Βέρβενα τῆ 22 Ἰουνίου 1821.

Ὁ πκτριώτης

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ,

Πληρεξούσιος τοῦ γενικοῦ Ἐπιτρόπου.

Ἀποδεχθεὶς τὴν πρότασιν ταύτην καὶ παραλαβὼν τὰ ἀπαιτούμενα ἔγγραφα παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου, ἔσπευδον ν' ἀναχωρήσω διὰ νὰ οἰκονομήσω τοὺς πληρωθέντας καὶ ἵνα μὴ παρευρεθῶ εἰς τὴν ῥῆξιν, ἣν ἐπρόβλεπον ὅτι

ἔμελλε νὰ λάβῃ χώραν μεταξύ Ὑψηλάντου καὶ προκρίτων εἰς Βέρβена, ὡς τῶντι ἡ ῥῆξις αὐτῆ συνέβη ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου. Ὁ Ὑψηλάντης δυσαρεστῆθεις ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Καλαμάταν, ὃ δὲ στρατὸς στηρίζων ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας του τὸν ὑπερασπίσθη, κατὰ καὶ διὰ μεσολαβήσεως τῶν ὀπλαρχηγῶν, συνειβιάσθη τὸ φαινόμενον μετὰ τῶν προκρίτων, ἀλλ' ἐνδομύχως ἔμεινε μεταξύ αὐτῶν καὶ τοῦ Ὑψηλάντου ἀπέχθεια καὶ μῖσος, τὸ ὁποῖον προϊόντος τοῦ χρόνου δυσάρεστα ἐπέφερον ἀποτελέσματα.

Ἐκπεραιώσας ἀπὸ Βέρβена, διευθύνθη εἰς Ξοποτόν, ὅπου ἀντὶ τοῦ τῶν Κεφαλλήνων σώματος, εὗρον μόνον τοὺς πληγωθέντας. Τοῦτο ἐπροξένησε δυσარέστους ἐξηγήσεις μεταξύ ἐμοῦ, τοῦ Εὐαγγέλη Πανᾶ, τοῦ Φωκᾶ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, οἵτινες μὴ δυναθέντες νὰ διατηρήσωσι τὸ στρατιωτικὸν σῶμά μας, ἐγκατατέλειψαν αὐτὸ καὶ διελύθη. Μετεμελήθη δὲ, ὅτι δὲν ἐπέστρεψα ἅμα ἔλαβον τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν των, διότι διὰ τῆς παρουσίας μου ἴσως ἤθελε διατηρηθῆ ἐν σῶμα στρατιωτῶν, τὸ ὁποῖον μετὰ τοσαύτας μάχας εἶχε γυμνασθῆ καὶ συνειθίσθη εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ τότε δὲν ἦτο πλέον καιρὸς, ἐπομένως ἐνθαρρύννας τοὺς πληγωθέντας, παρέλαβον αὐτοὺς καὶ τοὺς μετέφερον εἰς Καλαμάταν, ὅπου εὗρομεν περιποίησιν καὶ χειρουργικὴν συνδρομὴν. Ἐκπεραιώσας τὸ καθῆκον τοῦτο, πρώτη φροντίς μου ὑπῆρξεν ὅπως συγκεντρώσω πάλιν Κεφαλλήνων σῶμα, παραλαβὼν ἐπομένως τοὺς ἐν Καλαμάτα εὐαριθμούς Κεφαλλήνας μετὰ τοῦ Γερασίμου Βικτωροῦ Φωκᾶ, διευθύνθη εἰς Πάτρας, ὅπου ἔφθασα περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου. Ἐσχημάτισα δ' ἐκεῖ ἐκ νέου σῶμα ἐκ διακοσίων Κεφαλλήνων, εὐρῶν καὶ τὰ δύο ὀρειχάλκινα κανόνιά μου, τὰ ὁποῖα εἶχε μεταφέρει ὁ Σισί-

νης, ἐστρατοπέδευσα δὲ μετὰ τὸ νέον τοῦτο σῶμά μου εἰς Σαραβάλι.

Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἐστρατεία τῶν Κεφαλλήνων ὠφέλησε τὰ μέγιστα, οἱ Λαλαῖοι ἦσαν οἱ τρομερώτεροι τῶν Τούρκων τῆς Πελοποννήσου. διακρινόμενοι διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος καὶ τῆς παραδειγματικῆς ἀνδρίας τῶν μέχρι τῆς ἐλεύσεώς μας ποτὲ δὲν εἶχε σχηματισθῆ στρατόπεδον κατ' αὐτῶν, ἵππεις καὶ πεζοὶ οἱ Λαλαῖοι, περιήρχοντο τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου, κατακαίωντες πόλεις καὶ χωρία ἀκαταπαύστως. Μόνος ὁ Χαράλαμπος Βιλαέτης ἀπεφάσισε ν' ἀποκρούσῃ αὐτούς, ἵνα σώσῃ τὴν πατρίδα του, τὴν πόλιν τοῦ Πύργου, ἐτοποθετήθη εἰς Λαντσοῖ, ἀλλ' ἐπιπεσόντες κατ' αὐτοῦ οἱ Λαλαῖοι, ἀμαχητὶ σχεδὸν ἐφόνευσαν καὶ αὐτὸν καὶ πλείστους τῶν ὀπλοφόρων του. Τὸ ὄνομα «Λαλαῖοι» ἔκτοτε διέσπειρε τὸ τρόμον καὶ εἰς τὰς πλησιοχώρους ἐπαρχίας. Εἰς τοιαύτην ἦταν κατάστασις τὰ πράγματα ὅτε μετέβημεν εἰς Πελοπόννησον. Τὸ τῶν Κεφαλλήνων σῶμα, ἐνεψύχωσε τοὺς κατοίκους τῶν περὶ τὸ Λάλα ἐπαρχιῶν, ὅφου δὲ οἱ Λαλαῖοι ἐνικήθησαν κατὰ πρῶτον εἰς Μποδίον καὶ ἤρχισαν νὰ γνωρίσωσιν ὅτι ἡ ἀνδρία δὲν περιορίζετο μόνον εἰς αὐτούς, τότε ἂν καὶ συνεγκέντρωσαν ὄσας ἠδυνήθησαν ἀξιομάχους δυνάμεις, μολοντοῦτο αἱ μετὰ ταῦτα μάχαι, ἢ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Λάλα καὶ ἢ εἰς Ποῦσι ἐφοδος ἐπέφερον τὴν καταστροφὴν τῶν Λαλαίων, ἣτις ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνδρίαν τῶν Κεφαλλήνων; οὗτοι μετὰ τῶν Πελοποννησίων ἀπῆλλαξαν τὰς χώρας ἐκεῖνας ἀπὸ τῶν ἀλλοφύλων κατακτητῶν, ὥστε, ἔμμεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Πελοποννήσου μόνον ἡ Τρίπολις. Καὶ εἰς τοὺς Κεφαλλήνας λοιπὸν ὀφείλονται τὰ πρῶτα αἰετα ἀποτελέσματα τῆς Ἑλληνι-

κής Ἐπανατάσεως κατὰ τὴν Χερσόνησον, διότι ἡττηθέντων τῶν Λαλαίων, ἔτι μᾶλλον ἐνεθαβρύνθη ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐσυσσωματοῦτο εἰς τὰ στρατόπεδα, ἅτινα οὕτως ἐνισχυθέντα ἐπετάχονον τὴν κυρίευσιν τῶν ἄλλων πολιορκημένων μερῶν.

Ἐν τούτοις ὁ Ἰουσοῦφ Πασᾶς λαβὼν ἀνὰ χεῖρας τὴν πρὸς τοὺς Λαλαίους ἐπιστολὴν μας καὶ παραπονούμενος κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, διεκοίνωσε αὐτὴν πρὸς τὸν ἐν Πάτραις πρόξενον τῆς Ἀγγλίας, δι' αὐτοῦ δὲ διεβιβάσθη αὐτὴ εἰς τὸν Ἀρμοστήν τῆς Ἐπτανήσου. Ὁ ἀποτρόπαιος τότε Ἀρμοστής Μαιτλάνδ, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, τῆς ὁποίας τὸ πρωτότυπον εὑρίσκειται εἰσέτι εἰς τὰ Μυστικά Ἀρχεῖα τῆς προστασίας ἐν Κερκύρα, ὑπεχρέωσε τὴν Κυβέρνησιν νὰ κάμῃ ψήφισμα δι' οὗ ἀπεκηρύχθημεν πάντες οἱ Ἀρχηγοὶ οἱ ὑπογράψαντες τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἐστερήθημεν τῶν πολιτικῶν ἡμῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς περιουσίας μας. Ἡ δήμευσις αὕτη ἐξετέλεσθη κατ' ἐμοῦ μόνον ὡς πρωτοουργοῦ τῆς ἐκστρατείας ταύτης καὶ ὡς πρῶτου ὑπογράφαντος τὴν πρὸς τοὺς Λαλαίους ἐπιστολὴν.

Ἴδου ἡ Προκήρυξις τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως.

Ἀρ. 186.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ.

Β. Θεοτόκης.

Ἐκ μέρους τῆς Α. Υ. τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Ἐκλαμπροτάτων Γερουσιαστῶν τῶν Ἠνωμένων Κρατῶν τῶν Ἰονίων νήσων, κ. τ. λ.

Ἐπειδὴ προκύπτει εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Κρατῶν τούτων, ὅτι, διάφορα ἄτομα, ὑπήκοοι Ἰόνιοι, ἐτόλμησαν διὰ μιᾶς προκήρυξεως, ὑπὸ χρονίαν Α'. Ἰουνίου 1821, (τῆς ὁποίας τὸ πρω-

τότυπον ὑπάρχει ἀνά χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως) νὰ διακηρυχθῶ-
σιν ἀρχηγοὶ καὶ ὀδηγοὶ τῶν Κεφαλληνῶν καὶ Ζακυνθίων καὶ
ταῦτο χρόνως ἐκτελεσται τῆς διαταγῆς ἐνὸς προσώπου ξένου,
καὶ ὑπὸ τοιοῦτου ψευδοῦς καὶ ἐγκληματικῆς χαρακτῆρος, θεθέν-
τες ἐπὶ ἀνδρῶν, ὡσαύτως ὑπηκόων Ἰονίων, προσέθεντο νὰ λά-
θωσι μέρος ἐνεργητικῶν εἰς τὸν τῆς Πελοποννήσου πόλεμον,
κατὰ τοῦ κοινοῦ δικαίου τῶν Ἐθνῶν καὶ ἐπὶ προδοτικῇ παρα-
βάσει τῆς περὶ οὐδετερότητος πράξεως τῆς Κυβερνήσεως τῶν
Κρατῶν τούτων, ἧτις δὲν ἔχει πόλεμον οὐδὲ αὐτὴ οὐδ' ὁ Σε-
πτὸς Ἡγεμῶν ὅστις τὴν προστατεύει μετ' οὐδενὸς τῶν ἀλλη-
λομαχοῦντων μερῶν εἰς τὴν ῥηθείσαν Χερσόνησον, οὕτω, ἡ ἐκτε-
λεστικὴ Ἀρχὴ τῶν Κρατῶν τούτων, διακηρύττει διὰ τῆς πα-
ρουσης, ὅτι ἂν οἱ ῥηθέντες ἀρχηγοὶ, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα θέ-
λουσι κάτωθεν σημειωθῆ δὲν ἤθελον ἀποσυρθῆ τοῦ ἀξιοκατακρί-
του ἐπιχειρήματός των μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἀπὸ τῆς σήμερον
(ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς νήσους ἵνα δικασθῶσιν) οὗτοι θέλουσιν
ἐννοεῖσθαι αἰωνίως ἐξορισμένοι τοῦ Ἰονίου ἐδάφους τὰ κτήματά
των θέλουσι δημευθῆ, καὶ ἐν οἰαδήποτε ἐποχῇ ἤθελον πέσει
ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς Κυβερνήσεως, θέλουν ἐπικρυσθῆ ἐπ' αὐτῶν
οἱ περὶ τῶν κεφαλαιωδῶς ἐξορίζων ἀναφορικοὶ νόμοι.

Ὅσον διὰ τοὺς ἄλλους ὑπηκόους τῶν Κρατῶν τούτων, οἵτινες
ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοιοῦτων ψευδῶν ὀδηγῶν Ἰονίων, καὶ διὰ τοῦ
ἐπισυνημμένου χαρακτῆρος εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην κατάστασιν,
φαίνεται ὅτι ἀφειθέντες ἠπατήθησαν ὑπὸ τῶν ῥηθέντων ὀπλαρχη-
γῶν, ἕνα κάμωσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν μνηθεῖσαν χερσόνησον,
ὡς ἐπίσης πᾶς ἄλλος Ἰόνιος, ὅστις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἤθε-
λε παρασυρθῆ εἰς ἐχθροπραξίας, τούναντίον οἰονδήποτε τῶν δια-
μαχομένων μερῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἢ ἀλλαχοῦ, διατάσσονται ἅ-
παντες ἀδιακρίτως νὰ επιστρέψωσι ἐπὶ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν ἐ-
στίαν τῶν οικογενειῶν των, ἵνα μὴ καθυποβληθῶσιν εἰς τὴν αὐ-
στηρότητα ἐκείνην τῶν μέτρων, εἰς ἣν διαγωγὴ ἀντίθετος εἰς
τὰς παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς των προκηρυγμένας τῆς οὐδετερότη-
τος ἀρχάς, ἀναμφιβόλως ἤθελε τοὺς ἐκθέσει.

Ἡ Κυβέρνησις εἶναι πεπεισμένη, ὅτι αἱ ῥηθεῖσαι διατάξεις

εἶναι ἱκανοὶ ἵνα χαράξωσι τὴν γραμμὴν τῆς διαγωγῆς παντὸς ἄλλου ὑπάρχου, ὅστις ἤθελεν ἀποπειραθῆ ἢ μιμηθῆ τὸ αὐθαίρετον καὶ ἐπιμεμπτον παράδειγμα τῶν μνησθέντων ἀτόμων.

Ἐπιτεταῖ ἡ σημείωσις τῶν ὀνομάτων.

Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς. — Εὐαγγέλης Πανᾶς. — Γεράσιμος Φωκᾶς. — Διονύσιος Σεμπρικὸς. — Ἀνδρέας Μεταξᾶς. — Παναγιώτης, Στρούζας.

Μιχαὴλ Κοκτουφᾶς (γραμματεὺς καὶ διερμηνεὺς.

Ἡ παροῦσα θέλει τυπωθῆ εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας Ἑλληνικὴν καὶ Ἰταλικὴν καὶ δημοσιευθῆ πρὸς παγκόσμιον γνῶσιν.

Κέρκυρα, 18 Ἰουλίου 1821.

Ἐπιταγῇ τῆς Γερουσίας,
«Sidney G. Osborne».

Γραμματεὺς τῆς Γερουσίας ἐπὶ τῷ Γεν. Τμήματι.

(Ἐπίσημος Ἰόνιος ἔφημερις ἀριθ. 186 Ἰουλίου 1821).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

1821—1822

Ἑλληνικά στρατεύματα πολιορκοῦσι τὴν Πάτρας. — Μάχη εἰς Σαραβάλι. — Ἐλευσις τοῦ Μανροκορδάτου. — Ἀρτίη-
 λινι μετὰ τὸν τοῦτον καὶ Ὑψηλάντου. — Διαίρεσις αὐτῶν. —
 Ὁ Θεόδωρος Γρίβας προβάλλει τοὺς Τούρκους εἰς Γηροκο-
 μεῖον. — Γενικὴ μάχη εἰς τοῦ Χουσεϊνὰ τὸν λιόν. —
 Διάλυσις τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν. — Ἀσθενήσας μετα-
 βαλῶν εἰς Κάλαιμον ὅπου πυροβολοῦμαι ὑπὸ τῶν Ἀγγλων. —
 Ἡ ἐν τῇ Μορηῇ τοῦ Ἁγίου Ἡλιοῦ διαμορῆ μου. — Μετάβα-
 σίς μου εἰς Μεσολόγγιον. — Θαλάσσιον τόλμημα. — Διοικη-
 τικὸς ὀργανισμὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννή-
 σου. — Ναυμαχία ἀπέναντι τοῦ Μεσολογγίου. — Προσκα-
 λοῦμαι ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. — Συκδρο-
 μαὶ αὐτῆς πρὸς σχηματισμὸν σώματος Ἑπτανησίων. — Ἐπα-
 τοδὸς μου εἰς Μεσολόγγιον. — Πρόσκλησις ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἀγ-
 δρέα Μεταξᾶ εἰς Κόρινθον.

Εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει αὐτῆς εὐρί-
 σκοντο οἱ ἐγγύριοι Τούρκοι, ὁ Ἰουσοῦφ Πασᾶς μὲ τοὺς
 Ἄλθανοὺς καὶ οἱ καταφυγόντες Λαλαῖοι· οἱ πολιορκου-
 οῦντες δὲ τὰς Πάτρας Ἕλληγες ἦσαν, πρὸς Ἀνατολὰς
 μὲν ὁ Ἀνδρέας Λόντος, ὅπως διακόπτη πᾶσαν συκοι-
 νωσίαν μεταξὺ Πατρῶν καὶ τῶν ἐν Ῥίῳ Τούρκων, περίξ
 δὲ τῶν Πατρῶν ἐστατοπέδευον ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης, ὁ
 Σωτήριος Χαραλάμπης καὶ οἱ Πετιμεζαῖοι μὲ τὰ Καλα-
 βρυτινὰ στρατεύματα· ὁ Θάνος Κουμανιώτης καὶ Π.
 Καρατσᾶς μὲ τοὺς Πατραίους, ὁ δὲ Σισίνης καὶ Ἀνα-
 γνώστης Καλογήρου μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Ἡλίδος.
 Οὕτω πῶς ἐπολιορκοῦντο αἱ Πάτραι διὰ ξηραῶς, δι' ἑλ-

λειψιν ὁμως πλοίων ἔμενον ἡ θάλασσα ἐλευθέρα· Ἀψιμαχίαι ἐλάμβανόν χώραν μεταξύ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, ὡσάκισ οἱ Τούρκοι ἐξήρχοντο εἰς τὰς πέριξ τῶν Πατρῶν πεδιάδας, ὑπερμεσοῦντος ὁμως τοῦ Ἰουλίου, ἐξήλθε πανστρατιᾶ ὁ Ἰουσοῦφ Πασᾶς, καὶ προσέβαλε τὴν θέσιν Σαραβάλι, ὅπου εἶχον στρατοπεδεύσει μὲ τὸ σῶμα τῶν Κεφαλλήνων καὶ τινων Ζακυνθίων, ταυτοχρόνως δὲ προσέβαλε τὰ εἰς τὰ παρακείμενα ὑψώματα στρατεύματα. Ζωηρῶς ἀπεκρούετο ὁ Ἰουσοῦφ εἰς Σαραβάλι, ὅτε, δραμόντα καὶ τὰ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα καὶ γενομένης τῆς μάχης γενικῆς, οἱ Τούρκοι ὀπισθοδρόμησαν καὶ κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν. Εἰς τὴν μάχην ταύτην διαρκέσασαν ὑπὲρ τὰς τέσσαρας ὥρας, οἱ τε Κεφαλλῆνες καὶ Ζακύνθιοι ἔδειξαν παραδειγματικὴν γενναϊότητα, ἑνδεκα ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν καὶ δεκατρεῖς ἐπληγώθησαν, πολυαριθμωτέρα δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια τῶν Πελοποννησίων. Αἱ ἀπώλειαι ὁμως τῶν Τούρκων ἦσαν λίαν ἐπαισθηταὶ καὶ πολὺ ἀνώτεροι, ὥστε μετὰ τὴν ἐν Σαραβαλίῳ μάχην, ἐννοήσαντες οἱ Τούρκοι τὴν ἀδυναμίαν των, περιωρίσθησαν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Γηροκομείου, ὀλίγον ἀπέχουσαν τῶν Πατρῶν, καὶ τὴν ὁποῖαν καλῶς εἶχον ὀχυρώσει.

Εἰς τοιαύτην ἦσαν κατάστασιν τὰ πράγματα ἐν Πατραις, ὅτε κατὰ τὰ τέλη Ἰουλίου, ἀφίχθη εἰς τὸ στρατόπεδον ὁ Μαυροκορδάτος. Ἐλθὼν οὗτος ἐκ Μεσολογίου εἰς Πελοπόννησον, ἐπορεύθη κατὰ πρῶτον πρὸς ἑντευξιν τοῦ Ὑψηλάντου εἰς Τρίκορφα, μεθ' οὗ συνδιαλεχθεὶς φαίνεται ὅτι δὲν ἔμειναν σύμφωνοι. Ὁ Μαυροκορδάτος νοῦνεχέστερος καὶ πολλῶ ἰκανώτερος τοῦ Ὑψηλάντου, ἐπεθύμει γὰρ σβέσῃ τὸ ὄνομα τούτου καὶ γὰρ τὸ

ἀντικαταστήσῃ διὰ τοῦ ἰδικοῦ του. Ἄλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἔχων ἠθικὴν βαρύτητα, ὡς πληρεξούσιος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου ἀδελφοῦ του, ὅστις ἐθεωρεῖτο τότε ὡς ἀρχηγὸς γενικὸς τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῆ τὸν Μαυροκορδάτον τοῦ ὁποίου ἡ πολιτικὴ ἰκανότης ἦτον πολὺ ἀνωτέρα. Ὁ δὲ Μαυροκορδάτος πληροφορηθεὶς εἰς Τρίκορφα τὰ εἰς Βέρβενα διατρέξαντα, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ συνηθηθῆ μετὰ τῶν προκρίτων, ἐπὶ λόγῳ, νὰ ἀντικρούσωσι τὰ σχέδια τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοιαῦτα ἦσαν τὰ πρῶτα αἷτια τῆς μεταξὺ τῶν προκρίτων καὶ ὀπλαρχηγῶν διαίρεσεως, ἧτις ἐπέφερον οὐκ ὀλίγα ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Διεκρίνοντο δὲ τότε ὡς ἀρχηγοὶ, ἐπὶ μὲν τῶν προκρίτων ὁ Μαυροκορδάτος, ἐπὶ δὲ τῶν ὀπλαρχηγῶν ὁ Ὑψηλάντης. Ὁ Μαυροκορδάτος λοιπὸν μὲ τὸ σχέδιον τοῦτο, ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Πατρῶν, ὅπου εὐρίσκοντο οἱ μᾶλλον διακεκριμμένοι τῶν τῆς Πελοποννήσου προκρίτων, ὁ Ζαήμης, ὁ Χαραλάμπης, ὁ Λόντος καὶ ὁ Σισίνης. Εἶδον τὸν Μαυροκορδάτον, συνδιαλεχθεὶς δὲ μετ' αὐτοῦ, κατενόησα ἀμέσως τὸν σκοπὸν του, ἠγνόησα δὲ ἐπίσης ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος καίτοι κυριευόμενος ὑπὸ φιλαρχίας, ἦτον ὅμως ἰκανὸς, νουνεχῆς καὶ μὲ πείραν, προτερήματα τῶν ὁποίων ἐστερεῖτο ὁ Ὑψηλάντης.

Ἡμέρας δὲ τινὰς μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Μαυροκορδάτου, ἔλαβε χώραν δευτέρα μάχη. Ὁ Θεόδωρος Γρίβας κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου μεταβάς ἐκ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μὲ ἑκατὸν πενήκοντα περίπου στρατιώτας πρὴς βοήθειαν τῶν ἐν Πάτραις εὐρισκομένων στρατευμάτων, ἐζήτηε νὰ διακριθῆ καὶ ἀποκτήσῃ στρατιωτικὴν ὑπόληψιν, συνηθηθεὶς ἐπομένως μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Πατραίων Παναγιώτην Καρατσᾶν, σκοπὸν εἶχον νὰ προσ-

βάλωσι διὰ νυκτός τοὺς Τούρκους εἰς Γηροκομεῖον καὶ καὶ νὰ κυριεύσωσι τὴν θέσιν ταύτην. Ἦγνοεῖτο ἡ ἀπόφασίς των αὐτῆ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν, ὅτε περὶ τὸ μεσονύκτιον ἠκούσαμεν πυροβολισμόν πρὸς τὸ Γηροκομεῖον, οἱ Τούρκοι ὅμως ἔχοντες ὀχυρώματα καὶ ἐκτός τῆς Μονῆς, ἀπέκρουσαν τοὺς Ἑλληνας, ἐξελθοῦσα δὲ ἐκ Πατρῶν πρὸς τὸ λυκαυγὲς ἐπικουρία ὑπὸ Τούρκων πεζῶν καὶ ἰππέων, ἐβίασαν τοὺς ὑπὸ τὸν Γρίβαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Οὗτοι δ' ἀποτυχόντες τοῦ σκοποῦ των, ὑπεχρεώθησαν νὰ κλεισθῶσι εἰς τοῦ Χουσεήναγα τὸν λιμὸν, ὅπως ἀνιπαρταχθῶσιν κατὰ τῆς ὁρμῆς τῶν ἐχθρῶν. Μαθόντες τὰ διατρέχοντα, ἔδραμον πανταχόθεν οἱ Ἑλληνες πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκημένων, παρακολούθησα τούτους καὶ ἐγὼ μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου Κεφαλλῆνας, συγχροτηθείσης δὲ γενικῆς μάχης τὴν πρῶταν περίξ τοῦ Γηροκομεῖου, τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν εἰς τοῦ Χουσεήναγα τὸν λιμὸν κεκλεισμένων μετὰ τοῦ Γρίβα, ὁ περιορισμὸς εἰς Γηροκομεῖον τῶν Τούρκων. καὶ ἡ ὀπισθοδρόμησις τῆς ἐπικουρίας αὐτῶν εἰς Πάτρας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης ταύτης, κοπιάσας πολὺ καὶ προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἀφορήτου θερμότητος τοῦ Ἡλίου, ἐνῶ ἐπέστρεφον εἰς τὸ στρατόπεδον, κατελήφθην ὑπὸ ὄξυτάτου πυρετοῦ. Εὕρισκόμενος δ' ἐκεῖ ἐντὸς καλύβης ἐπὶ ἀχύρων καὶ καθ' ἐκάστην βαδίζων ἐπὶ τὸ χεῖρον, προσεκάλεσα ἰατρόν, ὅστις διέγνωσεν ὅτι προσεβλήθην ὑπὸ τύφου, καὶ διέταξεν ἡμιθανῆ ὡς ἤμην νὰ μὲ μεταφέρωσιν εἰς Μσολόγγιον.

Τὸ σῶμα τῶν Κεφαλλῆνων ἔμεινεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Γερασίμου Φωκᾶ, ἡμέρας τινὰς ὅμως μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου διελύθη, καὶ τινὲς τούτων ἐτέθησαν ὑπὸ

τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σισίη, ἄλλοι δὲ ἤλθον μετὰ ταῦτα εἰς Μεσολόγγιον μετὰ τοῦ Φωκά, ἀσθενήσαντος καὶ τούτου. Διελύθη ἐπίσης μέγα μέρος τῶν περίξ τῶν Πατρῶν Ἑλληνικῶν σωμάτων καὶ οὕτως ἐλύθη ἡ πολιορκία· διέμεινον μόνον εὐάριθμοι τιγὲς δυνάμεις πρὸς περιορισμὸν τῶν Τούρκων εἰς Πάτρας. Ἐκτοτε διέμενον ἡρεμοῦντες οἱ Τούρκοι καὶ ἀναμένοντες ἐπικουρίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς τῶντι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου, προσορμισθεὶς ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπεβίβασεν εἰς Πάτρας πυλῶριθμον τουρκικὸν σῶμα.

Ἡμιθιανῆς μετεκομίσθη εἰς Μεσολόγγιον, χρεωστῶ δὲ τὴν θεραπείαν μου εἰς τὸν Ἰωάννην Κωλέττην, ὅστις κατὰ τύχην εὐρίσκετο ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν ἰάθη ἐντελῶς, διότι ἔνεκα τῶν ἐν Πελοποννήσῳ παθημάτων μου ἐπίσθησαν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες μου, ὑποφέρων δὲ καὶ ὑπὸ συνεχοῦς πυρετοῦ, ἀπεφάσισα πρὸς ἀλλαγὴν τοῦ ἀέρος· ἀπέλθω εἰς τὸ νησιδίου Κάλαμον ὑπὸ ἄλλον ὄνομα, φοβούμενος τοὺς Ἄγγλους οἵτινες τὸ κατεῖχον, καθὼ ἐξόριστος ἐπὶ κεφαλικῇ ποινῇ ἐκ τοῦ Ἰουνίου ἐδάφους. Ἀφίχθεις δὲ ἐκεῖσε εἰδοποίησα τὸν Γ. Μαντσαβῖνον Κεφαλλῆνα, ἀστυνόμον καὶ διοικητὴν τοῦ νησιδίου ἐκείνου, διὰ μέσον τοῦ Γεωργίου Βερέτα ἄλλου Κεφαλλῆνος. Ὁ Μαντσαβῖνος εὐμενῶς ἐδέχθη τὴν μεσιτείαν τοῦ Βερέτα, καὶ τῷ εἶπε νὰ μὴν ἐξέλθω τοῦ πλοιαρίου εἰμὴ τρὶς ἡμέρας μὴπως γνωρισθῶ, ἀλλ' ὡς ἐπληροφορήθην μὲ ἐπρόδωσεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν φρουρὰν, καὶ περὶ τὴν Μεσημβρίαν ὁ τίμιος Βερέτας μᾶς ἔκαμε σημεῖον· ἀναχωρήσωμεν, ἐνῶ δὲ ἀπομακρυνόμεθα τῆς ξηρᾶς, δραμόντες οἱ Ἄγγλοι στρατιῶται μᾶς ἐπυροβόλησαν, οὐρίου ὁμως ὄντος τοῦ ἀνέμου διεσώθημεν. Τούτου ἔνεκα ἐβιάσθη ν' ἀπέλθω εἰς Ἀσταχὸν εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Προφήτου

Ἡλίου. Ἐκεῖ ἤρχισα ν' ἀναλαμβάνω ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἡγούμενος μὲ ἐπεριποιεῖτο, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ μετεκομίσθην εἰς ἓνα ὀχυρῶνα ἐπὶ μιᾶς ψάθης ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νὰ χωριγῆσω τὸ δωμάτιόν μου εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Βαρνακιώτου. Ταῦτα ἔλαβον χώραν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, ὅτε ὁ Μάρκος Μπότσαρης μετὰ τῶν Σουλιωτῶν, ὁ Γῶγος Μπακόλας μετὰ τῶν Ἀκαρνάνων καὶ οἱ εἰς τὸν Ἀληπασᾶν ἀφοσκωμένοι Ἀλβανοὶ, προσέβαλλον μὲν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τῆς Ἄρτης, ἀλλὰ λαβόντες ὑπονοίας μήπως γίνῃ ἐκστρατεία κατ' αὐτῶν, ἤρχισαν νὰ προφυλάττωσι τὰς οἰκογενεῖας των, καὶ κατέφυγον μετὰ πολλῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν Μοῦνην ταύτην.

Βαρυθεὶς ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ ὑπηρετὴς μου ἀνεχώρησε, καὶ μόνον καλογραϊὰ τις, ἥτις ἦτο μονόφθαλμος καὶ προβεθηκυῖα μὲ ὑπηρετεῖ. Διέμεινα εἰς αὐτὴν τὴν κατάσασιν ἐγκατολελειμένος, καὶ τὸ χειρίστον ἀνευ χρημάτων, μέχρι τοῦ Ὀκτωμβρίου, ὅτε, εἰδοποιηθέντες οἱ συγγενεῖς μου ὑπὸ τοῦ ὑπηρετοῦ μου ἐπιστρέψαντος εἰς Κεφαλληνίαν, ἔγραψαν εἰς τὸν ἐν Ἰθάκῃ Γεώργιον Σολωμόν, ὅστις μοι ἀπέστειλεν ἀμέσως χρήματα καὶ τὰ διὰ τὴν νόσον μου ἀναγκαῖα φάρμακα καὶ τροφίμα, συνάμα δὲ ἔγραψε καὶ τοῦ Ἡγουμένου νὰ μὲ περιποιηθῇ. Οὕτω μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς μηνὸς εἶδον πάλιν τὸν ἡγούμενον ἐνώπιόν μου, καὶ περιποίησίν τινα ἐντὸς τοῦ ἀχυρῶτος ἐν ᾧ ἐκοιτώμην.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, προσωρμίσθη εἰς Ἀσταχόν, διευθυνόμενον διὰ Μεσολόγγιον, πλοῖον Ἰταλικὸν ἐξ Ἀγκῶνος, προσκαλέσας δὲ τὸν πλοίαρχον, ἐσυμφώνησα μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς Μεσολόγγιον μετακομίσιν μου, καὶ νὰ μὲ μεταφέρωσιν οἱ ναῦται ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐκ τῆς Μοῦνης, μὴ δυνάμενος ἐξ ἀτομίας νὰ περιπατήσω οὐδὲ νὰ

ἰππεύσω. Εἰς Μεσολόγγιον δὲ εὔρον πολλοὺς τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου Κεφαλλήνων, οἵτινες μὲ ἐπεριποιήθησαν, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὸν Νοέμβριον ἤρχισα νὰ ἀναλαμβάνω καὶ νὰ ἐξέρχωμαι τοῦ οἴκου.

Ἐντοσοῦτῳ λαμβάνω εἶδησιν, δι' ἐπιστολῆς ἐξ Ἰθάκης, ὅτι ἡ γολέτα τοῦ Ἰουσοῦφ Πασᾶ ἐμελλε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ Πρέβεζαν διὰ Πάτρας μὲ ποσότητά τινα χρημάτων, ἐνταυτῷ δὲ πληροφοροῦμαι δι' ἄλλης ἐκ Ζακύνθου ἐπιστολῆς, ὅτι ἡ σκοῦνα τοῦ Ἀγγλου προξένου Green, ἐμελλε νὰ μεταφέρῃ ἐκ Ζακύνθου εἰς Πάτρας στρατιώτας Τούρκους μὲ τὰ κανόνια τουρκικοῦ τινος βρικήου, τὸ ὁποῖον εἶχε ναυαγήσει ἐπὶ τινος παραλίας τῆς Ζακύνθου. Ἐπειδὴ τὸ βρικήον τοῦτο εὔρεθῃ μεμονωμένον κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, κατεδιώκετο δὲ ὑπὸ δύο ἑλληνικῶν πλοίων, ὁ πλοίαρχος Τούρκος ἐπροτίμησε νὰ ρίψῃ αὐτὸ εἰς τὴν ξηρὰν ἢ νὰ παραδοθῇ. Τοιαύτας πληροφορίας ταυτοχρόνως λαβὼν, εἰδοποίησα τὴν Δημογεροντίαν Μεσολογγίου, προτρέπων αὐτὴν νὰ δώσῃ βοήθειαν ὅπως κυριευθῶσιν ἢ τε γολέτα τοῦ Ἰουσοῦφ καὶ ἡ σκοῦνα τοῦ Γκρήν, ἢ δὲ Δημογεροντία συναινέσασα μὲ παρεκάλεσε ν' ἀναλάβω τὴν διεύθυνσιν τοῦ θαλασσοῦ τούτου κινήματος, νὰ συμπαραλάβω τοὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους Κεφαλλήνας καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τούτων ἤθελον μὲ ἀκολουθήσει καὶ Μεσολογγίται.

Εὐρισκόμενος δὲ τότε κατὰ τύχην εἰς Μεσολόγγιον ὁ Ζακύνθιος πλοίαρχος Γεώργιος Δενδρολίβανος μὲ τὸ πλοῖόν του, τὸ ὁποῖον ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τοῦ Νεοκάστρου, ἐπληροφορήθη παρ' ἐμοῦ περὶ τοῦ σχεδίου μου, καὶ προθύμως ἐτέθη εἰς τὰς διαταγὰς μου. Συσσωματώσας πρὸς τούτους ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους πενήκοντα Κεφαλλήνας, Ζακυνθίους καὶ Μεσολογγίτας, καὶ

Ζητήσας παρά τῆς δημογεροντίας τὴν γολέταν τοῦ πλοιο-
άρχου Σιδέρη καὶ μίαν βρατσέραν, ἐν αὐτῇ μὲν ἔθεσα
ἐν κανόνι καὶ ἐδιόρισα πλοίαρχον τὸν Κεφαλλῆνα Κων-
σταντῖνον Καραντηνὸν μὲ πεντήκοντα ὄπλοφόρους, διό-
ρισα τὸν αὐτὸν Σιδέρην εἰς τὴν γολέταν του μὲ ὀγδο-
ήκοντα ὄπλοφόρους, ἐγὼ δὲ μὲ ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ἐκτὸς
τοῦ πληρώματος, εἰσῆλθον εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Δενδρολι-
θάνου. Συνεννοήθημεν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν σημείων,
ἅτινα ἐν ἀνάγκῃ ἐμελλε νὰ γίνωνται, καὶ ἐφοδιασθέντες
ὑπὸ τῆς δημογεροντίας μὲ πολεμοφόδια καὶ τροφάς,
ἐξεπλεύσαμεν τοῦ λιμένος τοῦ Μεσολογγίου διευθυό-
μενοι κατὰ τὸ παράλιον τῆς Πελοποννήσου καλούμενον
Ἄκροτήριον τοῦ Πάπα.

Αὐθημερὸν περὶ τὴν μεσημβρίαν, πλησιάσαντες εἰς
τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, εἶδωμεν τὴν γολέτα τοῦ Ἰουσοῦφ
Πασᾶ πλεύσαν παρὰ τὰς Πάτρας καὶ χαιρετῶσαν διὰ
τῶν κανονίων τῆς τῆν Ἄκρόπολιν. Διέταξα τότε ἀμέσως
διὰ τῶν σημείων νὰ πλεύσωμεν εἰς τὰς Πάτρας, ἀλλ'
ἡ γολέτα μόλις μᾶς εἶδε διευθύνθη πρὸς τὸ Ἴριον, ὥστε
ἀπέτυχε τὸ πρῶτον μας σχέδιον, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐκτέλεσις
ἤθελεν ἐπιφέρει οὐ μικρὰν αἱματοχυσίαν, τῆς γολέτας
οὔσης καλῶς ὠπλισμένης, εὐρισκομένων ἐπ' αὐτῆς τε-
τρακοσίων Ἀλθανῶν οὓς μετέφερον ἐκ Πρεβέζης εἰς
Ναύπακτον. Διέταξα δὲ τότε τὸν Καραντηνὸν νὰ παρα-
πλήη κατὰ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐγὼ δὲ ἐτέ-
θην μὲ τὸ πλοῖον τοῦ Δενδρολιθάνου ἐν τῷ μέσῳ, καὶ
οὕτως ἔλαφρῶς πνέοντος τοῦ ἀνέμου, διευθύνθημεν πρὸς
τὴν Ζάκυνθον. Πρὸς τὸ μεσονύκτιον διεκρίναμεν αἴφνης
τῆ σκοῦναν πλεύσαν πολὺ πλησίον μας, κανονιοβο-
λήσαντες δ' εὐθὺς ἀνευ σφαίρας, αἱ ναῦται μας διὰ βρον-
τωδῶν φωνῶν διέταξαν τοὺς ναύτας τῆς σκοῦνας νὰ

καταβιάσῃσι τὰ ἰστίαια των, ἀλλ' οὔτοι Μελιταῖοι ὄντες καὶ καταληφθέντες ὑπὸ φόβου ἐκρύβησαν ἀφέντες τὸ πλοῖον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀνέμου, πλησιάσασα τότε ἢ βρατσέρα εἰσπηδήσαμεν ἐπὶ τῆς σκούνας καὶ ἀναιμωτὴ τὴν ἐκυριεύσαμεν δραμόντα δὲ καὶ τ' ἄλλα δύο πλοιάμας, μετ' αὐτῶν καὶ τῆς λείας μας ἐπλεύσαμεν εἰς Μεσολόγγιον.

Εἰς τὴν σκοῦναν εὔρωμεν τὸν Green καὶ ἓνα Ἄγᾶν Τούρκον καλούμενον Ὁμέρ μὲ δύο ὄπαδούς του. Μόλις ἠδυνήθην νὰ διαφυλάξω τὴν ζωὴν τοῦ Ἄγᾶ, διότι τοὺς ὄπαδούς του οἱ στρατιῶται ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Δὲν εὔρωμεν ὅμως τὰ κανόνια ἀλλὰ πληθὺν φορεμάτων, ὑποδημάτων καὶ ἄλλων εἰδῶν πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Πάτραις Τούρκων, Ὁ πρόξενος Γκρήν, διεμαρτυρήθη κατ' ἐμοῦ, διότι κατεπάτησα τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν, ἀλλ' ἐγὼ ἄφησα αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ ἐπιστρέψῃ ὅπου ἤθελε μὲ τὸ πλοῖόν του, ἀφοῦ παρέλαβον ὅ,τι ἦτον ἰδιοκτησία Τουρκικὴ, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Ὁμέραγα. Τὰ λάφυρα ὅλα, ἔδωσα εἰς τοὺς παρακολουθήσαντάς με στρατιώτας καὶ πλοιάρχους, ἐκράτησα μόνον τὸν Ὁμέρ, τὸν ὁποῖον οἱ ἐν Πάτραις Τούρκοι, διὰ τοῦ Ἀγγλεῦ προξένου Γκρήν, ἐπάσχισαν παντὶ σθένει νὰ ἐλευθερώσωσι, προσφέροντες ἱκανὴν χρηματικὴν ποσότητα, ἀλλ' ἐγὼ σύμφωνος μετὰ τῆς δημογεροντίας τοῦ Μεσολογγίου, ἐπροτίμησα τὴν ἐπελευθέρωσιν τεσσάρων οἰκογενειῶν Ἑλλήνων συγκειμένων ἐκ περίπου τεσσαράκοντα πέντε ἀτόμων, ζωγρηθέντων εἰς Πάτρας, πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ὁμέρ, καὶ οὕτως ἔλαβε πέρας τὸ μικρὸν τοῦτο θαλάσσιον κίνημα.

Ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς Μεσολόγγιον, εἶχεν ἔλθει καὶ ὁ Νέγρης καὶ τινες

πρόκριτοι τῆς Αἰτωλο-Αχαρνανίας, οἵτινες συσκεφθέν-
τες περὶ συστάσεως Διοικητικῆς Ἀρχῆς κατὰ τὴν Στε-
ρεάν, κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου, ἐκ συμφώνου διήρε-
σαν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα εἰς τὰ δύο τμήματα, ὑπὸ τὰ
ὀνόματα Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μὲν Ἀνα-
τολικὴ παρελάμβανεν ὅλας τὰς ἐπαρχίας, ἐξ Ἀθηνῶν
μέχρι Λιδωρικίου, ἡ δὲ Δυτικὴ τὰς ἐκ Κραβάρων μέχρι τοῦ
Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Πρὸς τούτοις, καὶ εἰς τὴν Ἀνατο-
λικὴν Στερεάν Ἑλλάδα, γενομένης Συνελεύσεως εἰς Σά-
λωνα ἐουστήθη τοπικὴ Ἀρχή, κληθεῖσα Ἀρειος Πάγος,
συγκειμένη ὑπὸ πληρεξουσίων τῶν ἐπαρχιῶν ἀνηκουσῶν
ἐν ἐκείνῳ τῷ τμήματι, ὑποδιαιρεθεῖσα εἰς πολιτικὸν καὶ
δικαστικὸν κλάδον, καὶ ὁ μὲν πολιτικὸς ἐτέθη ὑπὸ τὴν
προεδρίαν τοῦ Νέγρη, ὁ δὲ δικαστικὸς ὑπὸ τὴν τοῦ Ἐ-
πισκόπου Ταλαντίου. Καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεάν Ἑλ-
λάδα, συγχροτηθείσης συνελεύσεως εἰς Μεσολόγγιον
ἐουστήθη Διοικητικὴ Ἀρχή, κληθεῖσα Γερουσία, ἐσύγ-
κειτο δὲ καὶ αὕτη ὑπὸ πληρεξουσίων, ἔδιδε δὲ ἀνά ἓνα
ἐκάστη τῶν ἀντιπροσωπευομένων ἐπαρχιῶν, Πρόεδρος
τῆς Γερουσίας ταύτης διορίσθη ὁ Μαυροκορδάτος καὶ
Ἀντιπρόεδρος ὁ Πραΐδης, ὅστις ἐνήργει χρεὴ πρόεδρου
διαμένοντος τοῦ προέδρου εἰς Πελοπόννησον. Ὁργανι-
σθείσης οὕτω τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν αὐτὴν
ἐποχὴν, αἱ Ἐπαρχίαι τῆς Πελοποννήσου ἐξελέξαντο τοὺς
ἀντιπροσώπους των, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθη ἡ Γερουσία,
τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Τὴν προεδρίαν τοῦ σώματος τού-
του προσέφερον τῷ Ὑψηλάντῃ, ἀλλ' ἀποποιθέντος
τούτου ἀνεδείχθη πρόεδρος ὁ Ἐπίσκοπος Βρεσθῆνης
Θεοδώρητος.

Ἐντοσοῦτῳ βεβαρυμένος νὰ μένω εἰς Μεσολόγγιον
ἀνευ ἐνεργείας, ἐσχεπτόμην νὰ συνεχώσω τοὺς ἐκεῖ εὗρις

σκομένους Κεφαλλήνας πρὸς τοῦτο παρακινουντάς με, ὅτε κατὰ τὸν Φεβρουάριον 1822, εἶδομεν τὸν ἐχθρικὸν στόλον συγκαίμενον ἐκ περίπου τεσσαράκοντα πλοίων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Καπιτανάμπεη καὶ τοῦ ἐπαναυάρχου τῆς Αἰγύπτου Ἰσμαήλ Γιβραλδάρη, διευθυνόμενον εἰς Πάτρας. Μετὰ τινὰς ἡμέρας κατέπλευσε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐξ ἐξήκοντα πλοίων καὶ ἠγκυροβόλησεν ἔξω τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ ἐμφάνισις τῆς ἐλληνικῆς σημαίας μεγάλην ἐπροξένησε χαρὰν καθ' ὅλην τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸν πατριωτισμὸν ὃν ἐδείκνυον πλοίαρχοί τινες τοῦ στόλου, ἐλθόντες εἰς Μεσολόγγιον, ἠλπίζετο ἡ πολεὶς καταστροφὴ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἐτοιμὸς δὲ ὢν νὰ ἐκστρατεύσω διὰ Πάτρας μὲ τοὺς ἤδη ὀργανισθέντας συμπατριώτας μου, ἐπεβιάσθην εἰς δύο πλοίαρια μὲ ἑκατὸν εἰκοσι ἀνδρας, ἐξήλθωμεν τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλὰ σφοδροτάτου ὄντος τοῦ ἀνέμου καὶ ἐμφανισθέντος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐκ Πατρῶν ἐρχομένου, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ θεέντος εἰς κίνησιν, ὑπεχρεώθημεν νὰ διαμείνωμεν εἰς τὰ παράλια τοῦ Μεσολογγίου ἵνα εἶδωμεν τὸ ἀποθησόμενον τῆς ναυμαχίας ἣτις ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τὸ πλοῖον τοῦ Μιαούλη μετ' ἄλλων ὀκτῶ πολεμικῶν πλοίων, κανονισθολούμενα καὶ κανονισθολοῦντα, ἐπέτυχον νὰ τεθῶσιν ὑπερήνεμα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐλληνικὰ ἔμειναν ὑπήνεμα. Τρομερὰ ἤρχισε τότε ναυμαχία διαρκέσασα ὑπὲρ τὰς τέσσαρας ὥρας διεκινδύνευσαν τὰ ὑπερήνεμα ἐλληνικὰ διότι ἐμάχοντο μετὰ τῶν μεγαλητέρων τουρκικῶν πλοίων, ἐμάχοντο δὲ καὶ τὰ ὑπήνεμα, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν ἐλεύθερα νὰ ὀπισθοπορῶσιν. Πιόντος ὁμῶς σφοδροτά-

του ανέμου πρὸς τὴν πλευρὰν τῶν τουρκικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα κατὰ συνέπειαν ἔκλινον πρὸς τὴν θάλασσαν δὲν ἐβλάπτοντο τοσοῦτον πολὺ τὰ ἑλληνικὰ ὑπερήνεμα, διότι ἔνεκα τῆς ἀμαθείας τῶν πυροβολιστῶν Τούρκων, αἱ σφαῖραι τῶν διήρχοντο ἀνωθεν τῶν ἑλληνικῶν, ταῦτα δὲ καίτοι διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τοῦ ανέμου κλίνοντα, ἔφερον ὁμως ἐπαισθητὴν βλάβην εἰς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα. Ἄλλ' ὁ κίνδυνος τῶν ὑπερηνέμων ἑλληνικῶν ἤρξησεν ἔτι μᾶλλον, διότι διαρκούσης τῆς ναυμαχίας, εὐρέθησαν ἔνεκα κινήματός τινος τῶν Ὀθωμανῶν ἐν μέσῳ διττοῦ πυρός. Ὁ ναύαρχος Μιαούλης τότε κατὰ τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν διὰ τῆς ἀπαρδειγματίστου τόλμης καὶ ἀνδρίας του, ἐξέπληξε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς του, παρκαλουθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν πλοιάρχων τῶν ὀκτῶ πλοίων, οἵτινες οὐχ ἤττον διέπρεψαν πολεμήσαντες γενναίως, διέσπειραν τὴν σύγχυσιν καὶ τὸν τρόμον ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε βιασθεῖς ὁ τουρκικὸς στόλος κακῶς ἔχων καὶ ἐν πλήρει ἀταξίᾳ διευθύνθη εἰς Ζίκυρθον. Πλοῖον δ' ἑλληνικὸν διατρυπηθὲν ὑπὸ σφαίρας, διεσώθη εἰς Βασιλάδι, ὅπου ἀφοῦ ἐπεσκεύασε τὴν ὀπὴν ἀμέσως ἀνεχώρησε καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ὅστις τὴν ἐπιούσαν ἐξέπλευσεν. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐπέστρεψα εἰς Μεσολόγγιον διαρκούσης ἔτι σφοδρότερας τῆς τρυκυμίας, ἐπομένως ἢ κατὰ τὴν Πελοπόννησον προμελετηθεῖσα ἐκστρατεία μου ἀνεβλήθη.

Διαμένων ἐν τούτοις εἰς Μεσολόγγιον, ἐνήργουν παντὶ σθένει νέαν συσσωμάτωσιν τῶν ἐκεῖσε εὐρισκομένων Κεφαλλήνων, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐκστρατεύσω εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὅτε ἀφίχθη πρὸς ἀντάμωσιν μου καὶ ὁ Ἄνδρέας Μεταξᾶς ἐκ Πελοποννήσου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου

προσεκλήθην παρὰ τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Αὐτικῆς Γερουσίας Πραΐδου, ἔδρευούσης εἰς Βραχῶρι, ὅπως λάβω μέρος εἰς τὴν προσωρινὴν ταύτην Διοίκησιν, ἀπεφάσισα δὲ νὰ δεχθῶ, ἐπὶ σκοπῶ, νὰ λάβω πρῶτον μὲν χρηματικὰς βοηθείας παρὰ τῆς Γερουσίας, ὅπως συσσωματώσω τοὺς διασκορπισθέντας Ἑπτανησίους, δεύτερον δὲ νὰ μείνω ἐλεύθερος νὰ ἐκστρατεύσω μετ' αὐτῶν δι' οἰοιδήποτε στρατόπεδον τῆς Αὐτικῆς Ἑλλάδος ἣθελον κρίνει ἀναγκαῖον. Μεταβὰς ὅθεν εἰς Βραχῶρι, εὗρον τὴν Γερουσίαν πρόθυμον νὰ μὲ συνδράμη, μὲ ἔδωσε ἀμέσως ἑκατὸν τάλληρα τὰ ὅποια ἀπέστειλα οἱς Μεσολόγγιον πρὸς συσσωμάτωσιν τῶν Κεφαλλήνων, μὲ ὑπεσχέθη δὲ πρὸς τούτοις ἡ Γερουσία, ὅτι ἣθελεν χορηγήσει καὶ ἄλλας χρηματικὰς βοηθείας ὅπως γίνῃ ὅσον τὸ δυνατόν πολυαριθμώτερον τὸ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου σῶμα. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ρηθείσης χρηματικῆς ποσότητος, ἐσχηματίσθη σῶμα ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι Κεφαλλήνων, τὸ ὁποῖον ἐτέθη ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Γερασίμου Φωκᾶ, τοῦτο ἐδέχθη εἰς Βραχῶρι καὶ ἀμέσως ἐκίνησα μετὰ τοῦ Ῥάγκου δι' Ἀγγραφα, ὅπου ἐγνωρίζαμεν ἤδη ὅτι ἐμέλλε νὰ εἰσβάλλῃ τουρκικὸν σῶμα ὑπὸ τὸν Σούκτσα-Κόρτσα καὶ ἄλλους ἀρχηγοὺς Τούρκους. Ἐγὼ δὲ λαβὼν ἀδειαν τῆς Γερουσίας μὲ ἐγγραφα πρὸς τὴν Δημογεροντίαν Μεσολογγίου, περὶ χορηγήσεως χρηματικῶν πόρων, ἀπῆλθον εἰς Μεσολόγγιον, ἐκεῖ δὲ μετὰ τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ ἠρχίσασμεν νὰ ὀργανίσωμεν δεύτεραν σῶμα, ἵνα ἐνωθῶμεν μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Φωκᾶν σώματος εἰς Ἀγγραφα.

Ἄλλ' ἐνῶ καταγινόμεθα εἰς Μεσολόγγιον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐλάβομεν ἐπιστολὴν δι' ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου, δι' ἧς μᾶς ἀνηγγέλετο ὅτι μετὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσιν, συστηθείσης Προσωρινῆς Διοικήσεως

της Ἑλλάδος, συγχειμένης ἐκ Βουλευτικοῦ καὶ Ἐκτελε-
στικοῦ, τοῦ δὲ προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Μαυροκορ-
δάτου διορισθέντος νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Αὐτικὴν Ἑλ-
λάδα, προσκαλούμεθα νὰ μεταβῶμεν εἰς Κόρινθον, ἔ-
δραν τῆς Διοικήσεως. Εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἀπο-
φασίσαντες νὰ ὑπακούσωμεν ἀναχωρήσαμεν ἀμφότεροι
διὰ Κόρινθον, ἀναγγείλαντες ταῦτα ἀμέσως πρὸς τὸν ἐν
Ἀγράφῳ Φωκῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

1822.

(Ἀπρίλιος—Ἰούλιος)

Προτάσις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. — Διορίζομαι ὑπουργὸς τῆς
Δικαιοσύνης, ὁ δὲ Ἀνδρέας Μεταξᾶς ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνο-
μίας. — Ἡ εἰς τὸ Αἶγαῖον ἀποστολή μου ὡς Ἀρμοστοῦ. —
Τίνι τρόπῳ διωκοῦντο αἱ νῆσοι ὑπὸ τῶν Τούρκων. — Ὁ Κα-
τάρης καίει τὴν Ναυαρχίδα. — Δειλία τῶν Νησιωτῶν καὶ
ἀναφοραὶ αὐτῶν πρὸς τὴν Πύλιν. — Ὁ Νέγρης ζητεῖ θερα-
πείαν τοῦ κακοῦ. — Σκληρὸν μέσον θεραπείας καὶ ἐπιτυχία
αὐτοῦ. — Τὰ ἐν Σαρτορίῃ συμβάντα. — Παραπλέει ὁ Αἰ-
γυπτιακὸς στόλος. — Τρόμος τῶν Σαρτοριναίων. — Οἱ πρό-
κριτοι μὲ συλλαμβάνουσι καὶ θέλουσι νὰ μὲ παραδώσωσι εἰς
τοὺς Τούρκους. — Στρατήγημα πρὸς ἀπελευθέρωσίν μου. —
Οἱ Κεφαλλῆνες μὲ σώζουσιν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου ἦλθομεν εἰς Κόρινθον
ὅπου εὑρωμεν τὴν Διοίκησιν ἐγκαθιδρυμένην, ἐσυγκρο-
τεῖτο δ' αὕτη Αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ σώματος, πρὸς

δρος τοῦ ὁποίου ἦτον ὁ Μαυροκορδάτος, Ἀντιπρόεδρος ὁ Κανακάρης, μέλη δὲ αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης Ὁρλάνδος ἐξ Ὑδρας, ὁ Ἀναγνώστης Δεληγιάννης καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀρχαθέτης· Βον ὑπὸ ἐπτὰ ὑπουργῶν. Ὁ Θεόδωρος Νέγρης ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου, ὁ Νότης Μπότσαρης ὑπουργὸς τοῦ πολέμου, ἀπόντος τοῦ ὁποίου ἐνήργει τὰ ὁ καθήκοντα Ἰωάννης Κωλέττης, ὅστις ἦτο καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, Πανοῦτσος Νοταρᾶς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας· ὁ Θεόδωρος Βλάσης ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὅστις ἀντεκατεστάθη ὑπ' ἐμοῦ· ὁ Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης ἐπὶ τῶν Θρησκευτικῶν καὶ ὁ Λάμπρος Νάκχος ἐπὶ τῆς Ἀστυνομίας. ὅστις ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ. Τριμελὴς δ' Ἐπιτροπὴ διωρίθη ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν. Καὶ Ἰ.ου ὑπὸ Βουλευτικῶν σώματος συγκειμένου ὑπὸ τῶν βουλευτῶν τῶν ἐπαρχιῶν, πρόεδρος δὲ τούτου ἦτον ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἀντιπρόεδρος ὁ Σακίηριος Χαραλάμπης.

Παρουσιασθέντες ἀμφότεροι εἰς τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα, ὁ πρόεδρος Μαυροκορδάτος εὐμενῶς μᾶς ἐδέχθη, μετὰ τοὺς συνήθεις δ' ἐπαίνους ὡς πρὸς τὰς ἕως τότε ἐκδουλεύσεις μας καὶ θυσίας μᾶς ἐπρότεινε ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐκτελεστικοῦ νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὴν συστηθεῖσαν προσωρινὴν διοίκησιν, διορισθέντος ἤδη αὐτοῦ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, μᾶς ἀνεκοίνωσε ὅτι θέλει παραλάβει ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του τὸ εἰς Ἀγρᾶ εὐρισκόμενον στρατιωτικὸν σῶμά μας, καὶ τὸ ἐνώσῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σπυρίδωνος Πανᾶ, ὅστις διετάχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μετ' ἄλλων Ἑπταννησίων. Ἐπὶ τῆς αἰφνιδίου ταύτης προτάσεως, ἥτις πολὺ ἐπειθηδείως καὶ περιποιητικῶς ἐγένετο, ἀπηντήσαμεν ὅτι θέλομεν σχεφθῆ καὶ ἐκφράσει τὴν περὶ τού-

του γνώμην μας. Συσχεφθέντες δὲ ἐννοήσαμεν τὸν σκοπὸν τοῦ Μαυροκορδάτου· οὗτος δὲν ἐπεθύμει νὰ εὐρισκώμεθα ἡμεῖς εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μὲ στρατιωτικὸν σῶμα ὑποπτεύων ὅτι ἕνεκα τῶν σχέσεων καὶ συμπαθειῶν μας, ἠδυνάμεθα νὰ φέρωμεν προσκόμματα εἰς τοὺς πολιτικούς σκοπούς του. Ὅπως δὲ τῶ ἀφαιρέσωμεν πᾶσαν ὑπόνοιαν καὶ ἵνα μὴ γίνωμεν αἴτιοι σκανδάλων, καθ' ἣν περίστασιν μάλιστα ἐπληροφορήθημεν ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος διεφώνει μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, εὐρισκομένου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἀπεφασίσαμεν προσωρινῶς νὰ παραδεχθώμεν τὰς προτάσεις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Τὴν ἐπιούσαν λοιπὸν ἐξεφράσαμεν ἐνώπιον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τὴν γνώμην μας· ὅτι, ἡ ἀπόφασίς μας ἦταν νὰ ὑπηρετήσωμεν στρατιωτικῶς ἠνωμένοι μὲ τὰς συμπατριώτας μας πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ πάσχουσα υἡγεία μας (διότι ἀμφότεροι ὑπεφέραμεν ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ) μᾶς βιάζει νὰ ἀναπαυθῶμεν ἐπὶ τινα καιρὸν, τούτου ἕνεκα προσωρινῶς παραδεχόμεθα νὰ μὴν λάβωμεν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ διαμείνωμεν εἰς τὴν ἔδραν τῆς διοικήσεως, πρόθυμοι πάντοτε νὰ προσφέρωμεν τὴν ὑπηρεσίαν μας εἰς πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐγκριθῆ ὠφέλιμον διὰ τὴν πατρίδα. Τὸ ἐκτελεστικὸν εὐηρεστήθη εἰς τὴν ἀπάντησίν μας ταύτην, καὶ αὐτῶν διελύθη ἡ δευτέρα αὕτη συνέντευξις. Αὐθημερὸν δὲ ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τὰ δύο διπλώματα, δι' ὧν διωριζόμεθα ἐγὼ μὲν ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης, ὁ δὲ Ἀνδρέας ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνομίας. Παράδοξος μοι ἐφάνη ὁ διορισμὸς μου εἰς ἓνα κλάδον, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις· ἐν αἷς εὐρίσκετο ὁ τόπος, καὶ πρὶν ἢ δεχθῶ, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ Ἐκτελεστικὸν

καὶ ἕκαμα τὰς περὶ τούτου παρατηρήσεις μου. Ὁ πρόεδρος συμφωνήσας μετ' ἐμοῦ κατὰ τούτο, ἐπρόσθεσεν ὅτι ἑωσοῦ ὀργανισθῆ τακτικώτερον ἢ Πελοπόννησος καὶ ἡ Στερεὰ, ὄφειλον νὰ παραδεχθῶ ν' ἀπέλθω εἰς τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ὡς Ἀρμοστής, νὰ ὀργανίσω αὐτὰς καὶ νὰ ζητήσω χρηματικὰς συνεισφορὰς, οὔσης μεγάλης ἀνάγκης χρημάτων πρὸς διατήρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὅστις παρέπλεε κατὰ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, τοῦ δὲ Τουρκικοῦ εὐρισκομένου τότε παρὰ τὴν Χίον, ἧτις πρὸ μικροῦ εἶχε λεηλατηθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη εἰς τὸ Αἰγαῖον σπουδαιότατη ὀπείβαινε, καθόσον αἱ πλεῖσται τῶν νήσων εὐρίσκοντο εἰσέτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ εἰς ἄλλας ἔμενον ἀνεξάλειπτα ἔχνη αὐτοῦ, καθόσον εἰς τινὰς τῶν νήσων εὐρίσκοντο πολλοὶ πρεσβεύοντες τὸ καθολικὸν δόγμα οἷτινες ἐπροτίμων μᾶλλον τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ἢ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἡ σκέψις αὕτη μὲ ἔπεισε νὰ παραδεχθῶ τὰς προτάσεις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἐπιφορτισθεὶς δὲ πρὸς αὐτοῦ, ἕκαμα ἓνα προσωρινὸν διοικητικὸν ὀργανισμὸν, διαιρῶν εἰς ἐπαρχίας καὶ ἀντεπαρχίας τὰς νήσους μετὰ τῶν ἄλλων ἀπαιτουμένων ἀρχῶν τὸν ὅποιον ἀφοῦ ἐπεκύρωσε τὸ Ἐκτελεστικόν, μοι ἀνέθεσε νὰ τὸν ὑποστηρίξω ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐνώπιον τοῦ Βουλευτικοῦ, ἵνα γίνῃ νόμος τοῦ Κράτους. Τούτων πάντων ἐκτελεσθέντων, διώρισαν συναρμοστήν τὸν Βενιαμὶν Λέσβιον, ἱερέα σεβάσιμον καὶ πεπαιδευμένον, ὅστις οὐκ ὀλίγον μὲ εὐκόλυνε διὰ τῆς ὑπολήψεως ἣν ἔχαιρεν εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς μου.

Ἐφοδιασμένος λοιπὸν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διαταγῶν, κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου ἀπήλθομεν εἰς Ἰδραν, ὅπου συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν κοινοτήτων τῆς Ἰδρας καὶ Σπετσῶν

ἐνόμισα ἀναγκαῖον ὅπως ἐκάστη τῶν νήσων τούτων προσθήσῃ ἐν μέλος εἰς τὴν Ἀρμοστείαν ἐν εἴδει ἀντιπροσώπου. Παραδεχθείσης δὲ τῆς προτάσεώς μου, διωρίσθησαν συναρμοσται ὁ μὲν Νικόλαος Οἰκονόμου ἐξ Ἰθάρας, καὶ ὁ ἐκ Σπετσῶν Βασίλειος Γκίνης, τιμιώτατος καὶ ἐνάρετος ἀνὴρ (α). Κατὰ τὰς ὁδηγίας δὲ τῆς διοικήσεως εἴχομεν ἐντολὴν νὰ ἐπαναστατήσωμεν καὶ ὀργανίσωμεν ὅλας τὰς Κυκλάδος καὶ Σποράδας μέχρι τῆς Κάσσου πρὸς Ἀνατολὰς καὶ τῶν Ἡλιοδρομίων πρὸς Δυσμάς. Εἰς τὰς νήσους ταύτας δὲν ὑπῆρχον Τούρκοι, διωκοῦντο δὲ ὑπὸ τῶν λεγομένων Κοτσάμπασιδων ἢ Προεστώτων, ἐλάμβανε δὲ πρὸς τούτοις μέρος εἰς τὴν

(α) Ἀριθ. 1180.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ

Διατάττει

α. Ὁ σοφογιώτατος βουλευτὴς Κύριος Βενιαμὴν Λέσβιος, ὁ Μηνίστρος τοῦ Δικαίου Κύριος Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, ὁ Κ. Νικόλαος Οἰκονόμου ἐκ τῶν προϋχόντων τῆς νήσου Ἰθάρας, καὶ ὁ Κ. Βασίλειος Νικολάου Γκίνης διορίζονται Ἀρμοσταὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τὰς Σποράδας.

β. Συνδιορίζεται ὁ Κ. Σάββας Ὀδυσσεύς, ἐπιφορτισμένος νὰ κρατῇ τὸ γενικὸν πρωτόκολλον τῶν πράξεων αὐτῶν.

γ. Οἱ Κύριοι Ἀρμοσταὶ θέλουσι ἀκολουθήσει κατὰ τὰς ὁποίας θέλουσι λάβει ἐγγράφους ὁδηγίας διὰ τοῦ Μηνίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν.

Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ Πρέεδρος

Ὁ Μηνίστρος Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων,
Θ. ΝΕΓΡΗΣ

(Ἦρα, Ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, Τόμ. Α', σελ. 348.)

διοικήσιν ἐκάστης Νήσου καὶ ὁ ἐν αὐτῇ Ἀρχιερεὺς, καθόσον ὁ Πατριάρχης ἀνemiγνύετο εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ δὲ Καπιτάν Πασᾶς ἢ Ναύαρχος τῆς Τουρκίας, ἐφαίνετο ὁ ἀρχηγός καὶ ὁ διεθύνων τὰς διοικήσεις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ δι' ἀντιπροσώπου του κατεπρά-
ϋνε πολλὰς διχονοίας καὶ διαιρέσεις, αἵτινες ἀνεφύον-
το μεταξὺ τῶν προεστώτων, καὶ ὁσάκις αὐταὶ ἐλάμ-
βανον χώραν, μεγάλα ἐπέφερον ἔξοδα εἰς τὰς κοινότη-
τας, διότι ὑπεχρεοῦντο νὰ προσφέρωσι χρήματα οὐ μό-
νον εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κα-
πιτάν Πασᾶ, ἐκτός ἐκείνων τὰ ὅποια ἐπλήρωνον κατ' ἐ-
ὄθειαν εἰς τὴν Πύλην. Τούτων ἕνεκα ἐπεβαρύνοντο αἱ
κοινότητες ἀπὸ δάνεια, ἐκραγείσης δὲ τῆς ἐπαναστά-
σεως εὐρέθησαν πλήρεις χρεῶν.

Ἐκάστη νῆσος ἐσχημάτιζεν ἰδίαν Κοινότητα, εἶχεν ἰδίαν σφραγίδα, εἰς τέσσαρα τεμάχια διηρημένην, ἕκα-
στον δὲ τεμάχιον αὐτῆς ἐφυλάττετο ὑφ' ἐνὸς προεστώ-
τος, ὁσάκις δὲ ἤθελον νὰ κίμωσιν ἐγγράφους ὁμολο-
γίας, εἴτε ἀναφοράς πρὸς τὴν Πύλην, ὡφείλον νὰ συμ-
φωνήσωσι προτερον μεταξὺ τῶν οἱ προεστώτες, νὰ συ-
νέλθωσι, νὰ ἐνώσωσι τὰ τέσσαρα τεμάχια τῆς σφραγι-
δος, καὶ οὕτως ἐσφραγίζοντο τὰ ἐγγραφα ταῦτα καὶ πᾶν
ἄλλο ἀφορῶν ἐπίσημόν τινα ὑπόθεσιν.

Ἐὰν ὁμῶς δὲν ἐσυμφώνουν, καταδιώξεις ἐγίνοντο
μεταξὺ τῶν ἀντιφερομένων, ἢ ὑπόθεσις εἰσήγετο ἐνώ-
πιον τῆς Ἰψηλῆς Πύλης, ἢ τοῦ Καπιτάν Πασᾶ καὶ ὡς
ἐρρέθη, μεγάλα ἐγίνοντο ἔξοδα, ἐπομένως αἱ καταχρή-
σεις καὶ ὁ κατατισμὸς ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν τοι-
ούτων διαφανιῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἰσὶν φιλόπονοι

καὶ φιλήσυχοι ἐν γένει, ἄπειροι ὅμως πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων κατεπιέζοντο ὑπὸ τῶν προκρίτων τῶν ἢ Κοτσαμπροσίδων, ἐφοβοῦντο δὲ πολὺ τοὺς Τούρκους καὶ τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν. Ἐκτραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως οὐδὲν ἐπαναστατικὸν κίνημα ἔγινεν εἰς τὰς νήσους ταύτας, φόβος μάλιστα καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς κατοίκους τῶν νήσων. Ὅτε δὲ κατὰ πρῶτον ἐσυστήθη ἡ ἐν Πελοποννήσῳ διοίκησις, δυνάμει ἐθνικῆς συνελεύσεως, δὲν ἀνემίχθησαν ἐν αὐτῇ εἰμὶ μόνον δύο ἢ τρεῖς νησιῶται. Ἐντοσοῦτῳ κατὰ τὸ ἔτος 1822, ὅτε διωρίσθη ἄρμοστής, τινὲς νῆσοι ἐφαίνοντο ἐπαναστατημέναι, καὶ εἰς ἄλλας μὲν διετηρεῖτο τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα παρὰ τῇ Νεολαίᾳ, εἰς ἄλλας δὲ παρὰ τοῖς προκρίτοις, ἀλλ' ὁ ἐπικρατῶν ἐν γένει τότε τρόμος ἔκαμνε τὸν λαὸν νὰ διατάξῃ, ἂν καὶ ἐνδομύχως ἐπεθύμει τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Ἡ πρόσφατος καταστροφή τῆς Χίου, καὶ ἡ ἐξοδος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐπηύξανεν ἐτι μᾶλλον τὴν ἀβεβαιότητα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐμπνεόμενον φόβον, καίτοι ὁ ἑλληνικὸς στόλος παρέπλεε πρὸς τὴν Χίον, ὅπου ὡς εἴρηται εὐρίσχετο τότε καὶ ὁ Τουρκικὸς. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἦσαν τὰ πράγματα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὅτε ἐλάβομεν τὴν διεύθυνσιν τῶν Νήσων οἱ Ἄρμοσταί.

Ἐρία ἦσαν τὰ κύρια ἀντικείμενα τῆς ἀποστολῆς μας νὰ εἰσπράξωμεν, Ἄρον τὴν κατὰ ἄτομον συνεισφορὰν καὶ νὰ ἐνεργήσωμεν τὸν περὶ δανείου προεκτεθέντα νόμον ἐπὶ τῶν εὐκαταστάτων Βον. Νὰ ὀργανίσωμεν τὰς τοπικὰς διοικήσεις, ταυτοχρόνως δὲ νὰ ἐγκαθιδρύσωμεν τοὺς διορισθέντας Ἐπάρχους καὶ Ἀντεπάρχους καὶ Γουβερνήτορας τοῦ χρόνου νὰ γίνῃ ἡ εἰσπραξίς τῶν προσόδων διὰ τὴν διοίκησιν. Ἀλλὰ τὸ πρῶτιστον πάντων ἡ-

τον ἢ χρηματικὴ εἰσπράξις πρὸς διατήρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἐκρίναμεν εὐλογον ν' ἀρχίσωμεν κατὰ πρῶτον τὰς ἐργασίας μας ἐκ τῆς νήσου Νάξου, ὅπου τινὲς τῶν ἐκεῖ προκρίτων παρευρέθησαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσιν, μάλιστα δὲ εἶχον προηγηθῆ ἡμῶν ἵνα κομίσωσι τὴν εἶδσιν τοῦ διορισμοῦ μας καὶ προετοιμάσωσι τὰ πνεύματα. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως ἐν Νάξῳ εὐρίσκοντο πολλοὶ τοῦ δυτικοῦ δόγματος ἴσως καὶ οἱ πλουσιώτεροι, αἵτινες ἦσαν ἄσπονδοὶ ἐχθροὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τούτοις μόλις προσωρμίσθημεν μετ' ἐν πλοῖον δεκαεξὶ κανονίων καὶ μίαν σκούνα τεσσάρων, ἔχοντες καὶ ἰκανὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν, ἐτύχαμεν καλῆς ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, δυτικοὶ ὅμως οὐδόλως παρουσιάσθησαν ἐνώπιον ἡμῶν.

Ἐξιστορῶ δὲ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς μου, εἰς τὴν νήσον Νάξον, διότι τὰ αὐτὰ ἐνήργησα καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις μετ' εὐαρέστου ἐπιτυχίας. Κατὰ πρῶτον προσεκάλεσα γενικὴν συνέλευσιν, ἐξήγησα τὸν σκοπὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐλάλησα ἀρκούντως κατὰ τῆς τυραννικῆς Κυβερνήσεως τῶν Τούρκων, ἐπέδειξα τ' ἀγαθὰ τῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς Ἐθνικότητος, καὶ ὅτι ὠφείλομεν πάντες νὰ σεβώμεθα καὶ νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὴν συστηθεῖσαν Ἐθνικὴν Διοίκησιν, ἣν διετάχθημεν ν' ἀντιπροσωπεύσωμεν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Τοιοῦτου εἶδους ὁμιλία ἐπαναληφθεῖσα καὶ παρὰ τοῦ σεβασμίου συναδελφοῦ μου Βενιαμίν Λεσβίου, ἐπροξένησε βαθυτάτην ἐντύπωσιν τοῖς συνελθούσι παρόντος τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τοῦ κλήρου. Μετὰ τὰς προσφωνήσεις ταύτας διὰ ζητωκραυγῶν καὶ κανονοβολισμῶν ὑψώθη ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ἐγκαθι-

δρῦσαμεν τὸν διορισθέντα ὑπὸ τῆς Διοικήσεως Ἐπαρχῶν, ἐψάλη δοξολογία καὶ ἐτοιχοκολλήθησαν εἰς ὅλην τὴν πόλιν αἱ προκηρύξεις τῆς διοικήσεως, δ' ἰδιαιτέρας τῶν Ἀρμοστῶν προκηρύξεως.

Ἀρίστη ὑπῆρξεν ἡ ἐντύπωσις καὶ μέγας ὁ ἐνθουσιασμός κατὰ τὴν πρώτην πράξιν μας, μετὰ τὴν ὁποίαν προσκαλέσαντες τοὺς δημογέροντας καὶ προκρίτους τῆς πόλεως καὶ πάντων τῶν χωρίων τῆς Νάξου, τοῖς ἐκοινοποιήσαμεν τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην χρηματικῆς συνδρομῆς καὶ τὴν εἴσπραξιν τῆς κατὰ ἄτομον συνεισφορᾶς πρὸς ἕν γρόσι ἀνά ἕκαστον, διότι πάντες ὀφείλαμεν νὰ συνεισφέρωμεν τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν διοίκησιν, πρὸς διατήρησιν μάλιστα τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου, ἄνευ τοῦ ὁποίου διεκινδύνευον καὶ αὐταὶ αἱ νῆσοι μετὰ τὴν καταστροφήν τῆς Χίου. Ἐφιλοτιμήθησαν ἐπομένως οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ δημογέροντες, καὶ παραδεχόντες τὰς ὀδηγίας καὶ διαταγὰς μας, ἤρχισαν νὰ ἐνεργῶσιν ἀμέσως διὰ τὴν συνεισφορὰν, οἱ Δυτικοὶ ὁμῶς οὐ μόνον δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν νέον ὀργανισμόν, ἀλλ' οὐδ' ὀβολὸν προσέφερον, καὶ ἀντενήργουν μάλιστα μυστικῶς κατὰ τῶν μέτρων τῶν Ἀρμοστῶν.

Μαθόντες μετὰ ταῦτα, ὅτι, αἱ προσπάθειαι μας ἀπέβαιναν αἰσιῶς πρὸς πλειοτέραν ἐμφύχωσιν τοῦ λαοῦ ἐπροσκαλέσαμεν κατὰ πρῶτον ἐν τῇ πόλει τοὺς πλουσιωτέρους τοὺς ὁποίους φιλοτιμοῦντες παντοίαις τρόποις, ἐπροτρέψαμεν νὰ συνεισφέρωσι τὸ κατὰ δύναμιν· προθύμως δὲ παρεδέχθησαν τὴν πρότασίν μας, ἀφοῦ μάλιστα ἐδίδοτο καὶ τακτικὸν ἀποδεικτικὸν εἰς ἕκαστον αὐτῶν περὶ τῆς ποσότητος ἣν συνεισέφερε, καὶ τὴν ὁποίαν παρελάμβανε ἴδος ταμίας, διωρισμένος ἐπὶ τούτου ὑπὸ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, Ἰθάκας Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν.

Τὰ αὐτὰ ἐπράξαμεν μετὰ ταῦτα εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῶν χωρίων τῆς Νάξου, καὶ αἱ συνεισφοραὶ τῶν προκρίτων διευκόλυνον τὴν εἰσπραξίν καὶ τὸν ἔρανον. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιτυχίας τῶν πρώτων αὐτῶν πράξεων μᾶς εἰσεπράχθη μετρία ποσότης χρημάτων, ἣν προεκηρύξαμεν ἀμέσως καὶ ἐπέμψαμεν εἰς Ἴδραν, πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν ἐκεῖ προκρίτων, ὅτι, αἱ Νῆσοι ἠνώθησαν μὲ τὴν ὀλομέλειαν τοῦ ἔθνους καὶ συνεισφέρωσι πρὸς διατήρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τὰ παράλια τῆς Χίου. Ταῦτα δὲ ἀνήγγειλον κατεῖς τὴν Κεντρικὴν Διοίκησιν.

Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Ἐπαρχοῦ, ἐσχηματίσαμεν τὰς δημογεροντίας, δι' ἐκλογῆς τοῦ λαοῦ, ἐπιφορτίσαντες τὸν Ἐπαρχον νὰ συνενοηθῇ μετὰ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως καθόσον ἀφορᾷ τὴν εἰσπραξίν τῶν Δεκάτων: βιαζόμενοι δὲ νὰ μεταβῶμεν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις ἕνεκα τῆς εἰσπράξεως τῶν συνεισφορῶν, ἔδωσα περιωρισμένας τινὰς ὁδηγίας πρὸς τὸν Ἐπαρχον καὶ τοὺς Δημογέροντας, προεθέμεθα, δὲ ἅμα ἤθελεν ἐκπεραιωθῆ ὁ πρῶτος οὗτος σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς μας, ἡ χρηματικὴ δηλαδὴ κατεπεύγουσα συνδρομὴ, νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ἐκάστην νῆσον πρὸς τακτοποίησιν τῆς διοικήσεως ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκτελέσαμεν οἱ Ἄρμισταὶ τὴν ἐντολήν, ἣν εἶχωμεν λάβει παρὰ τῆς διοικήσεως, εἰς τὰς νήσους Πάρον, Σίφνον, Μῆλον, Κέα, Τήνον, Σέριφον, Μύκωνον, Ἄνδρον, Ἴον, Φολέγανδρον, Σίκυον, Ἀμοργήν, Θήραν καὶ ἄλλας μικρὰς νήσους.

Ἐντοσοῦτω τὰ εἰς Χίον μένοντα Τουρκικὰ πλοῖα, παρέπλεον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ὅτε, ἐν πολεμικόν βρῆσιον τουρκικόν ἐπληράσασε πρὸς τὴν Μύκωνον. — Εὐρισκόμενος τότε εἰς Τήνον, προσεκάλεσαν τὸν Φραγκῆσκον Παξιμάδην νέον γενναῖον καὶ καλὸν πατριώτην, ὅστις συλλέξας

επιλοφόρους τινας Γηνίους με ήκολούθητε και μετέβη-
μεν εις Μύκωνον. Φθάσας εκεί έμαθον οτι αποβάντες εις
την νήσον οι Τουρκοι επι δύο λέμβων, εκτυπήθησαν παρα
των Μυκωνίων και τινων Κεφαλλήνων κατοίκων της
νήσου ταύτης, φρονευθέντες δε τέσσαρες εξ αυτών,
μόλις διεσώθησαν οι λοιποι] Τουρκοι εις το πλοϊον
των και απεμακρύνθησαν της νήσου. Μετα το συμβαν
τουτο, διέμεινα εις Μύκωνον, υποπτευόμενος την επι-
στροφήν του έχθρου μετ' ανωτέρων δυνάμεων, άλλ' ου-
δέν έχθρικόν πλοϊον ανεφάνη. Έξετάσας την αιτίαν της
απραξίας των Τουρκων, έπληροφορήθην οτι μετα την κα-
ταστροφήν της Χίου, οι εν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις
των Χριστιανικών Δυνάμεων, μη υποφέροντες τας σφα-
γας και ώμότητας, αιτινες έλαβον χώραν εις Λιον, έ-
πρότρεψαν τον Σουλτάνον να διατάξη τον Καπετάν Πα-
σα να παύση πάσαν κατά των μικρών και αδυνάτων τού-
των νήσων επιδρομήν.

Ένω δε ταυτα επράττομεν, κατά τον Μάϊον, ο Έλ-
ληνικός στόλος υπό τον Μιαούλην παραπλέων εις τον
μεταξύ Χίου και Ασίας πορθμόν συχνά εκανονιοβολείτο
μετα του έχθρικού άλλ' άνευ αποτελέσματος. Έπανελ-
θόντων δε των Έλληνικών πλοίων εις Ψαρά, διελογί-
ζοντο οι πλοίαρχοι την δεινήν θέσιν των, ένεκα των ναυ-
τικών επικουριών αιτινες ενίσχυσον καθεκάστην έτι μάλλον
τον έχθρικόν στόλον, και τέλος απεφάσισαν δια των πυρ-
πολικών να τον προσβάλλωσιν. Επι τω σκοπώ τούτω
δύο πυρπολικά, το μέν διοικούμενον υπό του Κωνσταν-
τίνου Κανάρη, το δε υπό του Γεωργίου Πικίνου Χρ-
δραίου, εξέπλευσαν των Ψαρών και παρέπλεον περίε της
Χίου. Κατά την νύκτα δε της 6 Ιουνίου, επιπεσών γεν-
ναίως ο Κανάρης μετα του πυρπολικού του επί της

Ναυαρχίδος, ἐπέταξε, καὶ τὴν κατέκκυσεν. Ὁ δὲ Πηζ-
 νος ὤρμισε κατὰ τῆς ναυαρχίδος, ἀλλὰ τὸ πορπολικόν
 του μὴ περιπλεχθὲν ἀρκοῦντως, ἐκάη περιπλανόμενον
 ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἀνευ ἀποτελέσματος.
 Ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ Καπετάν Πασᾶ καὶ ἡ καταστρο-
 φὴ τὴν ὑπέστη ὁ τουρκικὸς στόλος κατὰ τὴν φοβερὰν ἐ-
 κείνην νύκτα, τὸν ὑπεγρέωσεν ἐν ταραχῇ καὶ βίᾳ νὰ ἐκ-
 πλεύσῃ καὶ καταφύγῃ εἰς Τένεδον. Τὰ ἀέλπιστα ταῦτα
 κατορθώματα ἀνήγγειλον πρὸς τοὺς Ἀρμιστάς, ἐκ Ψα-
 ρῶν οἱ Ἕλληνες πλοίαρχοι, ἡ ἀγγελίαι δὲ αὕτη διασπα-
 ρείσα πανταχοῦ, διέχυσε χαρὰν καὶ ἐνέπλησε θάρρους
 τοὺς κατοίκους τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἐν τούτοις δυσάρεστα συμβάναα εἶχον λάβει χώραν
 εἰς τινὰς νήσους, εἰς ἃς εἶχον μεταβῆ οἱ Ἀρμισταί.
 Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μας πολλοὶ τῶν προκρίτων δει-
 λιάσαντες καὶ φοβούμενοι μήπως οἱ Τούρκοι εἰσβάλλω-
 σιν εἰς τὴν νήσόν των, ἐρεθιζόμενοι μάλιστα ὑπὸ τῶν
 Δυτικῶν, ἤρχιζον νὰ διασπείρωσι τὸν τρόμον, λέγοντες
 μεταξύ τῶν ἄλλων ὅτι, «ἀφοῦ σηκώθησαν ἡ
 »παλιόκαρες νὰ τὰ βάλλουν μεκοτσά
 »Ντουβλέτι καὶ μεκοτσά Σουλτάνον
 »τοῦτο ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν γενι-
 »κὴν καταστροφὴν τῶν Χριστιανῶν.»
 Ταῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια διασπείροντες ἐπέφερον τὴν
 ἀπελπισίαν, σκεπτόμενοι δὲ πῶς νὰ προλάβωσι τὸν ἐπι-
 κείμενον κίνδυνον, ἔκαμνον ἀρτουλάχια, τούτέ-
 στι ἀναφορὰς πρὸς τὸν Καπετάν Πασᾶ καὶ τὸν Σουλ-
 τάνον, ἐν αἷς, μεταξύ τῶν ἄλλων ἔγραφον, ὅτι, «ζουρ-
 μπάδες ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν Κωνσταντῖνον «Με-
 ταξᾶν, ἤλθον διὰ τῆς βίας καὶ ἐτάραξαν τὴν ἡσυχίαν
 »των, ἀλλ' αὐτοὶ ἦσαν πάντοτε πιστοὶ ὑπήκοοι καὶ ῥα-

εργάδες τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἄλλα τοιαῦτα». Αἱ ἀναφοραὶ αὗται διεβιβάζοντο εἰς τὴν Πύλην, καὶ ἔφερον οὐχὶ μικρὰν βλάβην, καθόσον ἀντέβαιναν εἰς τὰς προκηρύξεις τῆς Ἐθνοσωλευσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, αἵτινες ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, ἐπροκήρυττον ὅτι ἡ ὀλομέλεια τοῦ ἔθνους, μὴ ἀνεχομένη πλέον τὴν τυραννίαν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀνηγέρθη, δράξασα τὰ ὄπλα ἵνα ἐλευθερωθῇ ἡ καταστραφῆ.

Ἡ Πύλη ἐν τοσοῦτῳ ὠφελείτο ὑπὸ τοιούτου εἶδους ἀναφορῶν, καὶ διεβίβαζεν αὐτὰς ἀμέσως εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ κατὰ τὴν Πελαπόννησον καὶ στερεὰν ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἦσαν μᾶλλον ληστρικά, ἀνακινούμενα ὑπὸ κακούργων, οἵτινες ἐλήστευον καὶ ἐβίαζον τοὺς πιστοὺς τῆς Πύλης ῥαγιάδες. Φιλέλληνες ὁμῶς τινὲς καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν Ἑλληνικὴν ὑποθάλλοντες ἐπανάτταςιν, ἐπληροφόρησαν τὴν Διοίκησιν περὶ τούτου, καὶ ἐσυμβούλευον αὐτὴν ἐνταυτῷ, ὅπως παντὶ σθένει, καταστείλῃ τοιούτου εἶδους ἀναφορὰν, αἵτινες μυστικῶς ἐγίνοντο εἰς τινὰς νήσους καὶ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν Ἀρμοστῶν. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἐπαρχοὶ καὶ Ἀντέπαρχοι, εἶχον τὰς ὑπονοίας των, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξιχνιάσωσι τοὺς πρωτουργοὺς, διότι τῶν προκρίτων συμφωνούντων μεταξύ των, ἐγίνετο ἡ ἀναφορὰ, ἐσφραγίζετο μὲ τὴν σφραγίδα τῆς κοινότητος καὶ τότε εἶχεν ὄλην τὴν ἐπισημότητα.

Ὅτε ἔλαβεν ἡ Διοίκησις τὰς πληροφορίες ταύτας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Θεόδωρος Νέγρης ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, δι' ἡμιεπισήμων ἐγγράφων μοὶ ἀνήγγειλε τὰ ἀνωτέρω. Ἐδίδεν δὲ σχεδὸν ὅλον τὸ βῆρος πρὸς ἐμέ, ὅτι δὲν ἐμποδίζω ἢ δὲν προλαμβάνω τοιαῦ-

τας πράξεις, αἵτινες ἐπέφερον οὐχὶ μικρὰν βλάβην εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπαναστάσεώς μας, τὴν ὁποίαν διὰ τῶν προκλήξεων τῆς ἡ Διοίκησις ἐπροσπάθει νὰ συστήσῃ εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῶν Δυνάμεων καὶ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀπορία μὲ κατέλαβε, βλέποντα ὅτι ὁ τρόμος ἔφερε τοὺς προκρίτους τινῶν νήσων εἰς τοιαύτας ἀνθεθνικὰς πράξεις, ἀναλογιζόμενος δὲ ποίαν νὰ ἐπιφέρω διόρθωσιν, δὲν ἐνόμιζα ἀρμόδιον νὰ μεταχειρισθῶ τὴν βίαν, διότι τότε ἀπεδείκνυον ὅτι διὰ τῆς βίας ἐπανεστάτου τοὺς λαοὺς, ἀφοῦ δὲ ἡ πειθῶ δὲν μὲν ὠφέλησε, πολλὰ ὁμιλήσας ἀνευ ἀποτελέσματος, εὐρισκόμεν ἑὶς μεγάλην ἀμηχανίαν, ὅτε ἀπροσδόκητός τις περίστασις μοὶ ἐπαρουσίωσεν ἕν μέσον θεραπείας τὸ ὅποσον ἂν καὶ σκληρὸν, ἢ πολιτικὴ ὁμως ἀνάγκη μὲ ἐβίασε νὰ ἐφαρμόσω αἴσια δὲ ἀπέβησαν τ' ἀποτελέσματα. Ἡ ἀνατροφή μου βεβαίως καὶ ἡ εὐαίσθητος ψυχὴ μου, δὲν μοὶ ἐπέτρεπε τὴν χοῆναι τοιοῦτου μέσου, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῆς ἐλευθερίας, κατεπίεξε πᾶν ἄλλο αἰσθημα, κατ' ἐκείνην τὴν κρίσιμον ἐποχὴν.

Εὐρισκόμεν ἑὶς Τήνον, ὅτε προσωρμίσθη πλοῖον πολεμικὸν φαρικόν, ὃ δὲ πλοῖαρχος μοὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι, συλλαβῶν μετὰ χατσίδων Τούρκων πλοῖόν τι Αὐρσιακόν, διευθυνόμενον εἰς τὴν Συρίαν, ἠχμαλώτισε μὲν τοὺς Τούρκους, τὸ δὲ πλοῖον ἀπέλυσεν, ἐπομένως χρέος τοῦ ἦτο νὰ μοὶ παραδώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους τούτους τὸν ἀριθμὸν τριάκοντα. Παρόδοξον κατὰ πρῶτον μοὶ ἐφάνη ἡ πρότασις αὕτη, ἀπήντησα δὲ πρὸς τὸν πλοῖαρχον, ὅτι, ὠφέλιε νὰ παραδώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους τούτους εἰς τὴν Κεντρικὴν Διοίκησιν, ἀλλ' αὗτος μοὶ εἶπεν, ὅτι μὴ δυνάμενος νὰ τρέχῃ εἰς Κόρινθον, καὶ ἀναγνωρίζων ἐμὲ ὡς τὴν πρῶτην ἐξουσίαν εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ὄφειλε

νά μου παραδώσῃ τοὺς Τούρκους, καὶ ἂν δὲν τοὺς ἐδέ-
χομαι, προσέθετο ὅτι θέλει νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὴν θάλασ-
σαν. Ἐσκέφθην τότε, ὅτι, πρὸς πᾶσαν τῶν μεταξὺ τῶν
προκρίτων τινῶν νήσων καὶ Τούρκων διαπραγματεύσεων,
τὸ μόνον μέσον ἡδυνάμην νὰ μεταχειρισθῶ, ἥτο νὰ ἐνο-
χοποιήσω τοὺς κατοίκους τῶν νήσων τούτων ἀπέναντι
τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Διότι κατὰ τὰς πληροφορίες
τὰς ὁποίας εἶχον λάβει, μεταξὺ τῶν ἄλλων δυναστειῶν
τὰς ὁποίας ὑπέφερον οἱ νησιῶται, ἦτο καὶ ἐκείνη, καθ' ἣν
περίπτωσιν ἕνεκα τρικυμίας, πλοῖόν τι, κομίζον Τούρ-
κους ἐναυάγει ἐπὶ τινος Νήσου, ἢ νήσος αὕτη ὄφειλε νὰ
πληρώσῃ τ σ ε ρ ε μ ἔ, τούτέστι χρηματικὴν ποινὴν, διότι
εἶχε σκοπέλους καὶ ἀπωλέσθῃ ὁ Τούρκος! Ταῦτα ἀναλο-
γιζόμενος, ἀπεφάσισα νὰ θέσω εἰς ἐνέργειαν, σκληρόν
τι ἀλλ' ἀναγκαῖον μέτρον. Καὶ πρῶτον διέταξα τὸν
πλοίαρχον νὰ μεταφέρῃ εἰς ἐκάστην τῶν ὑπόπτων νή-
σων πέντε ἢ ἕξ Ὀθωμανοὺς, ἔγροφα δὲ ταῦτοχρόνως
ταῖς Κοινοῖσι νὰ τοὺς δεχθῶσι καὶ τοὺς τρέφωσι μέ-
χρι νεωτέρων διαταγῶν. Ὁ πλοίαρχος πιστῶς ἐξετέ-
λεσε τὴν διαταγὴν μου, καὶ ἀνεδέχθη ταύτην ἔτι μᾶλλον
ἵνα προμηθευθῇ παρὰ τῶν κοινοτήτων τροφὰς τῶν ὀ-
ποίων εἶχον ἔλλειψιν. Πρὶν τῆς ἀναχωρήσεως ὅμως τοῦ
πλοίου τούτου, ἐνεπιστεύθην τὸ σχέδιόν μου εἰς ἓνα τῶν
ὑπαλλήλων μου τὸν Κεφαλλῆνᾶ Χαράλαμπον Στεκού-
λην, ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐνθουσιωδῶς φερόμενον ὑπὲρ
τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅστις νυμφευμένος καὶ κατοικῶν
εἰς τὰς νήσους, μέλος δὲ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἐγνώ-
ριζεν εἰς ἐκάστην νήσον τοὺς φιλελευθέρους. Τοῦτον ἐ-
πεφόρτισα νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ὁδηγίας μου πρὸςπραγμα-
τοποιήσιν τοῦ σκοποῦ μου, ἀφοῦ οἱ πρόκριτοι ἠθελον εὐ-
χαριστώως δεχθῆ καὶ περιποιηθῆ τοὺς ἐν ἐκάστη νήσῳ

μετακομισθησομένους αιχμαλώτους Τούρκους, οί φιλοίτης Ἐπαναστάσεως ὄφειλον νά λάβωσιν ἐκ τούτου ἀφορμήν, νά διεγείρωσι τὸν λαόν κατὰ τῶν προκρίτων διὰ τὰς πρὸς τοὺς Τούρκους γενομένας περιποιήσεις, εἰς τρόπον ὥστε νά γίνῃ στάσις νά ὀρμήτῃ ὁ λαὸς οἱ δὲ πρόκριτοι δειλίᾳ φερόμενοι νά λάβωσι καὶ αὐτοὶ μέρος κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ Στεκούλης ἐξετέλεσεν ὑπεράνω τῶν προσδοκιῶν μου τὰς παραγγελίας ταύτας, διότι μεταβάς εἰς ἐκεῖνας τῶν νήσων, ὅπου ἐμελλε ν' ἀποβιβασθῶσιν οἱ αιχμαλώτοι Τούρκοι, ὀργάνισε τόσον καλῶς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ μὲ τοιαύτην μυστικότητα, ὥστε, ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν Τούρκων ἔλαβον ἐπιστολὰς παρ' αὐτῶν τῶν κοινοτήτων, ἐν αἷς μοι ἀνήγγειλον μὲ λύπην τῶν τὴν καταστροφὴν τῶν ἀποβιβασθέντων Τούρκων, διότι καὶ οἱ πρόκριτοι καὶ ὁ λαὸς μὴ δυνάμενοι ν' ἀνεχθῶσι τὴν παρουσίαν τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, ἀπεφάσισαν καὶ τοὺς ἐβουσίασαν, ἐζήτησαν δὲ συγγνώμην ἂν παρεβίασαν τὰς περὶ τούτου ὁδηγίας μου. Εἰς τρόπον ὥστε ἐξετέθησαν οὐ μόνον διὰ τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν, ἐκεῖνοι οἱ πρόκριτοι οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ πρωτουργοὶ τῶν πρὸς τὸν Σουλτάνον ἀναφορῶν. Ἐκτοτε δὲ ἔπαυσαν αἱ ἀναφορὰ αὐταί, καὶ αὐτοὶ οἱ πρόκριτοι ἔγιναν οἱ πρῶτοι ζηλωταὶ καὶ ἐνθουσιάζθησαν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἐπαναστάσεως. Σκληρὰ ἦτον ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἀλλ' ἐν τοιαύταις κρίσεσιν, ἐν αἷς διακινδυνεύει ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ προσαγωγή ὀλοκλήρου ἔθνους, αἱ κρίσεις τῆς ἱστορίας ὀφείλουσι νά ὦσιν ἐπιεικεῖς.

Ἐντοσούτῳ οἱ Τούρκοι ἀρχηγούντος τοῦ Δράμαλη, εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐκυρίευσαν τὴν Ἀκροκορινθον, ἦλθον μέχρι τῆς Ἀργαλίδος, καθ' ἣν περι-

στασιν διεπραγματεύετο ἡ παράδοσις τῶν φρουρίων τοῦ Ναυπλίου, ἡ Διοίκησις δὲ διασωθεῖσα ἐπὶ τινος πολεμικοῦ πλοίου εὐρίσκετο εἰς τοὺς ἐν Λέρνῃ Μύλους. Ἡμῖν εἰς Σαντορίνην, ὅταν αὕτη ἡ εἰδήσις διεσπάρη εἰς τὰς Νήσους, ἔτι θλιβερωτέρα, διότι ἐλέγετο ὅτι ἐκυριεύθη ἅπανα ἡ Πελοπόννησος. Ἐπιστολαὶ ἐξ Ὑδρας μᾶς ἀνήγγειλον τὰ ἀληθῆ διατρέξαντα, οἱ δὲ συνάδελφοί μου καταληφθέντες ὑπὸ φόβου, μοὶ ἀνεκοίνωσαν, ὅτι ἀπεφάσισαν μὲ ὅσα χρήματα εἶχομεν συλλέξει νὰ μεταβῶσιν εἰς Ὑδραν, συναινέσας δὲ εἰς τὴν ἀναχώρησίν των, διέμεινα μετὰ τοῦ Βενιαμὶν Λεσβίου εἰς Σαντορίνην, ὅπως ἐπὶ τὸ τακτικώτερον ὀργανίσω τὴν Νῆσον.

Ἐν τούτοις ἀπαίσιαι φῆμαι δισπεύροντο ὑπὸ τῶν Δυτικῶν εἰς Σαντορίνην, ὅτι, ἡ Πελοπόννησος ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτι ἡ Διοίκησις διελύθη καὶ τούτου ἕνεκα εἶχεν ἀναχωρήσει καὶ τὸ πολεμικὸν πλοῖον μὲ τοὺς δύο συναρμοστάς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ταῦτα πάντα μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ Ἐπαρχος, καίτοι δὲ σπύσας νὰ τὰ διαψεύσω διὰ προκηρύξω, τὰ πνεύματα ὁμῶς τῶν Σιντοριναίων δὲν καθησύχαζον. Ταῦτα ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα, ὅτε πρωίαν τινὰ ἐνεφανίσθη ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος τοῦ Μεχμεταλῆ, πολὺ πλησίον τῆς Σαντορίνης, οὐσης πλήρους νηνεμίας, διευθύνετο δὲ τότε ὁ στόλος οὗτος πρὸς τὸν Βόσπορον, ἵνα ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐχθρικών πλοίων, οἱ Σαντοριναῖοι ἀπηλπίσθησαν. καὶ ἐκ τούτου λαβόντες ἀφρομῆν οἱ Δυτικοὶ τοὺς ἠρέθισαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ καταβιδάσωσι τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ν' ἀνυψώσωσι τὴν Ὀθωμανικὴν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν συνήχθη ἐπὶ τούτῳ ἄπειρον πλῆθος ἐκ διαφόρων τῆς Νήσου μερῶν, εἰς τὴν παρὰ τῆ θαλάσση κειμένην καγγελαρίαν

των, μετ' ἀλαλλαγμῶν δὲ κατεβίβασαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, ἀλλὰ μὴ συμφωνοῦντες εἰς τὴν ὕψωσιν τῆς Ὀθωμανικῆς, ἀνύψωσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἱερουσαλήμ, ταῦτοχρόνως δὲ ἔπαυσαν πᾶσαν μετ' ἐμοῦ συγκοινωνίαν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων οὐδεὶς μὲ ἐπλησίαζεν, εἰμὴ ὁ Ἐπαρχος καὶ τινες ἄλλοι, ἀλλὰ κρυφίως καὶ μετὰ φόβου, ἀπεφάσιχα ὅθεν ν' ἀναχωρήσω, ἀλλ' οἱ Σαντοριναῖοι λαβόντες μέτρα, μοὶ ἀφήρσαν πᾶν μέσον συγκοινωνίας. Ἐν τούτοις οἱ περὶ ἐμὲ, ἐτοίμασαν πρὸς τὸ Μεσονύκτιον πλοιάριον, εἰς ὃ ἐπιβίβασθεὶς ἀνεχώρισα μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἀλλ' οἱ Σαντοριναῖοι εἰδοποιηθέντες ἀπέστειλαν δύο λέμβους μὲ 80 ὄπλοφόρους μὲ συνέλαβον καὶ μὲ ἔφερον εἰς τὴν κωμόπολιν καλουμένην Ἐπάνω Μερία, μοὶ ἀνήγγειλον δὲ ὅτι διετάχθησαν νὰ μὲ φυλάττωσιν, ἵνα μὴ ἀναχωρήσω, ἐφέροντα δὲ πρὸς ἐμὲ μὲ τὸ ὀφειλόμενον σέβας.

Ἀλλὰ πρὸ δύο μηνῶν, ἐκτὸς τοῦ πολεμικοῦ πλοίου εἶχον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου, μίαν τράτα, διοικουμένην ὑπὸ τοῦ γενναίου Κεφαλλῆνος Μπερερῆ, ἐπ' αὐτῆς δὲ εἶχον τεσσαράκοντα ἐπιλέκτους Κεφαλλῆνας ὡς ναύτας καὶ στρατιώτας. Τὸ πλοιάριον τοῦτο εἶχον ἀποστέλλει εἰς Ἀμοργὸν μὲ δημόσια ἔγγραφα, ἀνέμενον δὲ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Σαντορίνην, ἐνῶ συνέβαινον τὰ μνησθέντα. Ἐν τούτοις μεταφερθεὶς εἰς Ἐπάνω Μερία, πρὸς τὸ χάραγμα, διευθύνθη εἰς τὴν Σχολὴν, ἣν εἶχον πρὸ μικροῦ συστήσει καὶ ὅπου πεφοβισμένος μὲ ἐδέχθη ὁ διδάσκαλος. Ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου, προσεκάλεσα τοὺς προκρίτους ἐκείνου τοῦ μέρους καὶ τοὺς εἶπον τί ζητοῦσι παρ' ἐμοῦ, ἀφοῦ ὡς κατάδικον μὲ συνέλαβον καὶ μὲ φυλάττωσιν. Ἀπήντησαν οὗτοι τεταραγμένοι, ὅτι ἡ σύλληψίς μου εἶναι ἔργον τοῦ λαοῦ τῆς Σαντορίνης

καὶ οὐχὶ τῶν προκρίτων, ὁ δὲ λαὸς ἐμελλε νὰ συναχθῆ καὶ ἐξηγηθῆ περὶ τούτου. Οὐδὲν ἐννοήσας ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἐζήτησα σαφεστέραν ἐξήγησιν, ἀλλ' οὐτοὶ ἀνεχώρησαν, παραγγέλοντες τοῖς ὀπλοφόροις τῶν νὰ μὲ φυλάττωσι καὶ νὰ μὴν ἀφήσωσι νὰ ἐξέλθω τῆς Σχολῆς. Ἐντούτῳ δρομαίως ἔρχεται εἰς γραμματοφόρος, ζητῶν νὰ δώσῃ ἐπιστολὴν τῷ Λογοθέτῃ ἐνὶ τῶν προκρίτων τῆς Νήσου, ἀρπάσας ὁμῶς ταύτην ἐκ τῶν χειρῶν του, ἀνέγνωσα τὰ ἐξῆς·

«Καλῶς ἐπράξατε καὶ ἐσυλλάβατε τὸν Κωνσταντῖνον
»Μεταξᾶ τὰ πλοῖα τοῦ Μεχμεταλῆ πλησιάζουν πολὺ εἰς
»τὴν νησὸν μας, παραδίδοντες τὸν Μεταξᾶ εἰς τοὺς
»Τούρκους δύναται νὰ σωθῆ ἡ πατρίς μας καὶ ἡμεῖς νὰ
»φινῶμεν πιστοὶ βασιλᾶδες. Εἶδοποιήσαμεν καὶ τοὺς ἄλλοι
»λους προκρίτους τῆς νήσου μας καὶ τοὺς Λυτικούς, ὅπως
»συνέλθωμεν ὅλοι εἰς Ἐπάνω Μερία διὰ νὰ σκεφθῶμεν
»περὶ τοῦ πρακτέου». — Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐφαίνετο γεγραμμένη ἀπὸ Μερεβίγλι, καὶ ἔφερε τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων ἐκείνων τοῦ μέρους. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς, ἀπηλπίσθη ἐξ ὀλοκλήρου· προσεκάλεσα δὲ ἀμέσως τὸν Λογοθέτην, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν Σχολὴν ἐπέπληξε τὸν γραμματοφόρον, διότι μοὶ ἔδωκε τὴν ἐπιστολὴν, λαβὼν δὲ αὐτὴν καὶ μὴ θελήσας οὐδαμῶς νὰ συνδιαλεχθῆ μετ' ἐμοῦ ἀνεχώρησεν.

Οὕτω διήρχετο ἡ ἀποφράς ἐκείνη ἡμέρα, ὅτε μετὰ τὴν μεσημβρίαν κατεπλευσεν εἰς Σαντορίνην τὸ ἐξ Ἄμοργου περιμενόμενον παρ' ἐμοῦ πλοῖον, τὸ ὅποιον προσωρμίσθη εἰς τὴν παραλίαν ὑπὸ τὸ μέρος ἔυθα εὐρισκόμην, πληροφορηθέντος περὶ τῶν διατρεξάντων τοῦ πλοιοάρχου. Οἱ Σαντοριναῖοι ἰδόντες τὸ πλοῖον, ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ παρακείμενα ὑψώματα, καὶ δὲν ἐπέτρεψαν

εἰμὴ εἰς μόνον τὸν πλοίαρχον ν' ἀποβιβασθῆ. Ἄγνοῶν ταῦτα, αἰφνης εἶδον εἰς τὴν Σχολὴν ἐλθόντα τοῦτον ἵνα μοὶ ἐγχειρίσῃ τὰς ἐξ Ἄμοργοῦ ἐπισήμους ἀπαντήσεις, ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ἤμην περικυκλωμένος ὑπὸ ὀπλοφόρων, ὡς αἰχμάλωτος, οὐδὲν τολμᾶ νὰ μοὶ εἶπῃ. Ἄναγνος ἐν τούτοις τὰ ἔγγραφα, ὑπεκρίθην δυσαρέσκειαν, καὶ τῷ λέγω ἐξ Ἄμοργοῦ μὲ γράφουσι περὶ ἀταξιῶν τὰς ὁποίας ἐκεῖ εἶχε πράξει αὐτός καὶ τὸ πλήρωμά του.— Ἀπορῶν ὁ Μπερερῆς, μὲ ἠρώτησε ποίας ἀταξίας; εἶπον τότε πρὸς αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ νὰ τῷ ἀναγνώσω τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀπατηθέντες οἱ ὀπλοφόροι δὲν τὸν ἐμπόδισαν, ὑποκρινόμενος τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς χαμηλῇ τῇ φωνῇ τῷ λέγω, ὅτι, «μὲ εὐύλλαβον, μὲ ἔφερον ἐδῶ, μὲ φυλάτουν καὶ θὰ μὲ παραδώσουν εἰς τοὺς Τούρκους κάμετε ὅτι δυνηθῆτε νὰ μὲ σώσητε.— Ταῦτα ἀκούσας ἠννότηε ὁ Μπερερῆς τὴν θέσίν μου, ὑποκρινόμενος καὶ αὐτός μοι ἀπαντᾷ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πιστεύω ὅσα μοὶ γράφουσι, διότι δὲν εἶναι ἀληθῆ, καὶ ὡς δυσαρεστημένος κατ' ἐμοῦ, ὅτι εὐκόλως πιστεύω μὲ παρήτησε καὶ ἀνεχώρησεν. Μείνας μόνος, εὐελπιζόμεν ὅτι οἱ Κεφαλλῆνες θὰ δράμωσιν εἰς βοήθειάν μου.

Μετὰ μίαν ὥραν, ὁ Μπερερῆς ἐξῆλθε τῆς τράτας μὲ τοὺς τεσσαράκοντα Κεφαλλῆνας· οἱ Σαντοριναῖοι ἔδραμον νὰ τοὺς ἐμποδίσωσιν, ὀρμήσαντες ὅμως κατ' αὐτῶν οἱ Κεφαλλῆνες καὶ ὑπερπηθήσαντες τὰ ὀχυρώματά των εἰσῆλθον εἰς Ἐπάνω Μεριᾶ, οἱ δὲ Σαντοριναῖοι καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ φόβου, οὐδὲ νὰ πυροβολήσωσι κατ' αὐτῶν ἐτόλμησαν. Παρετήρουν ἐν τούτοις τὰ διατρέχοντα ἐξ ἐνός παραθύρου τῆς Σχολῆς, μόλις δὲ εἶδον τοὺς Κεφαλλῆνας πλησιάζοντας, ἐξῆλθον ταύτης, φοβούμενος μήπως οἱ φυλάσσοντές με κλείσωσι τὰς θύρας Ἐλ-

θόντες δὲ οἱ συμπατριῶταί μου, μὲ ἐπεριχύκλωσαν, κρα-
τούντες καὶ τὰ ὄπλα των ἑτοιμα νὰ πυροβολήσωσιν. Ἐκ
τούτου πολὺς γίνεται θόρυβος καὶ κραυγὰς μᾶλλον ὑπὸ
τῶν γυναικῶν· οἱ Κεφαλλῆνες φωνάζουσιν ὅτι ἐάν τις
πυροβολήσῃ κατ' αὐτῶν, ἀμέσως ἤθελον ἐκκενώσει τὰ
ὄπλα των κατὰ πάντων ἀδιακρίτως, γυναικῶν τε καὶ
παίδων. Οἱ πρόκριτοι τότε τῆς κωμοπόλεως, ἀρχηγούν-
τος τοῦ Λογοθέτου, ἔσπευσαν ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν αἵ-
ματοχυσίαν, διότι εἶδον τὴν τολμηρὰν ἀπόφασιν τῶν Κε-
φαλλήνων. Ἰδὼν τὸν Λογοθέτην καὶ εἰπὼν αὐτῷ νὰ πλη-
σιάσῃ, μόλις ἐπλησίασεν ἤρτασα αὐτόν, καὶ λαβὼν ταύ-
τοχρόνως τὸ ξίφος τοῦ Ἱππερερῆ, εἶπον τῷ λαῷ καὶ τοῖς
προκρίτοις, ὅτι, εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀνίστασιν, ἣτις ἤ-
θελε γίνεαι κατὰ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, πρῶτον τὸν Λο-
γοθέτην ἤθελον φονεύσει. — Ταῦτα ἰδόντες οἱ Σαντο-
ριναῖοι καὶ δειλιάσαντες μᾶς ἄφησαν ν' ἀναχωρήσωμεν
ἀνενοχλήτου, ἐπιβιθασθέντες δὲ ἐπὶ τοῦ πλοιαρίου ἀμέ-
σως ἀπεπλεύσαμεν. Οὕτως ἐσώθην ἐξ ἀπροσδοκῆτου προ-
δοσίας, ἣτις ἤθελεν ἀναμφιβόλως μοι ἐπιφέρει σκληρὸν
θάνατον, διὰ τῆς παραδόσεως ἐμοῦ εἰς τοὺς Τούρκους·
προσεγγίσαντος δὲ μετὰ ταῦτα περισσότερον τοῦ Αἴγυ-
πτιακοῦ στόλου εἰς τὴν Νῆσον, ἕνεκα τῆς νηνεμίας οἱ
Αὐτικοὶ ὑποπρόρενοι τῶν ξένων Δυνάμεων, ἐπεσκέφθησαν
τὸν Ναύαρχον τοῦ Μεχμεταλή, κομίσαντες αὐτῷ πλού-
σια δῶρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

1822.

(Αύγουστος—Δεκέμβριος)

Διχόνοιαι μεταξύ Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, Καλοκοτρώ-
νου καὶ Διοικήσεως. — Ἐπιτροπὴ πεμφθεῖσα πρὸς τὸν Κολο-
κοτρώην καὶ προτείνουσα αὐτῷ τὴν ἔνωσιν. — Ἀποφύεται
τὰς προτάσεις. — Ἡ εἰς τὸ Λιγαῖον ἐπάνοδος μου. — Ὁ
Τουρκικὸς στόλος ἀπέναντι Σερίφου. — Μέτρα ληφθέντα ἐν
περιπτώσει Τουρκικῆς ἀποβάσεως. — Ὁ Ληστὴς Μπαλῆς τυ-
ραννεῖ τοὺς Ἀρδῆριους. — Τίνι τρόπῳ συλλαμβάνεται. — Οἱ
Ἄρμостαι εἰς Σάμον. — Ἡ ἐκείθεν ἀναχώρησίς μου. — Τρι-
κυμία. — Καταφεύγω εἰς Μήλον ὅπου εὕρισκω κὸν ναύαρχον
DeRigny.

Ἐκ Σαντορίνης διευθύνθη εἰς Ἵδραν, ἐκείθεν δὲ εἰς
τοὺς ἀπέναντι τοῦ Ναυπλίου Μύλους, ὅπου εὕρισκετο ἡ
Διοίκησις. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθη τὰ ἐν Πελοποννήσῳ
διατρέξαντα καὶ πρὸ πάντων τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων
ἐν ἣ καταστραφῆ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ τοῦ
Δράμαλη. Ἀλλὰ μὲ λύπην μου ἔμαθον τὰς διχονοίας,
μεταξὺ τῶν ὀπληραρχηγῶν καὶ τῶν προκρίτων τῆς Πελο-
ποννήσου, οἵτινες ἤθελον ἐπιφέρει ἐμφύλιον πόλεμον ἂν,
ἢ εἰσβολὴ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ δὲν ἤθελε τὰς διασκεδάσει.
Διχόνοιαι ἐπίσης ἀνεφύησαν μεταξὺ Πελοποννησιακῆς
Γερουσίας καὶ Διοικήσεως· διότι ἡ μὲν πρώτη συνδεδε-
μένη οὔσα μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνου, ἀντιφέρετο καὶ δὲν
ἤθελε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν κεντρικὴν Διοίκησιν. Ἐμεσο-
λαβήσαμεν πολλοὶ, ὅπως ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία

ένωθη εἰς ἓν σῶμα μετὰ τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ τοῦτο τινές εἰλικρινῶς ἐπεθύμουν πρὸς παῖσιν τοῦ κακοῦ, ἄλλοι δ' ἐναντιοῦντο ἕνεκα ἰδιοτελῶν σκοπῶν. Ἐυστήθη λοιπὸν τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἔν' ἀποσταλῆ πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ λαλήσῃ αὐτῷ τὰ δέοντα, ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἐνώσεως, ἐξελέχθησαν δὲ ὡς τοιοῦτοι, ὁ μὲν Χρησοσπάθης ἐκ μέρους τῶν Λακωνῶν, ὁ Σ. Παπαλεξόπουλος ἐκ μέρους τῶν ἐπιθυμούντων τὴν ἔνωσιν Πελοποννησίων, ἐγὼ δ' ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως.

Ἄλλ' ἀναθέσαντες κατὰ δυστυχίαν εἰς ἀπαταιῶνά τινα, τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαιτουμένων ζώων, διεκινδυνεύσαμεν καθ' ὁδὸν νὰ φονευθῶμεν ὑπὸ τῶν Τούρκων, διότι ἐκ τῶν Μύλων διεθυνθέντες εἰς Ἄργος δὲν ἤβραμεν ζῶα καὶ ἐβιάσθημεν νὰ διανυκτερεύσωμεν εἰς τὴν Ἐρημον τῆς πόλιν, ὅπου διεμείναμεν μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἐπιούσης. Ἡ βραδύτης αὕτη, ἦτο προμεμελετημένη, ὅπως προκαταληφθείσης τῆς Γερουσίας, περὶ ἀποστολῆς μας, προλάβῃ αὕτη καὶ καταπέσῃ δι' ἀπεσταλμένου τῆς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ μὴν δεχθῇ τὰς περὶ ἐνώσεως προτάσεις. Ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἐντούτοις, εἶχε στρατοπεδεύσει ὑπ' αὐτὸν εἰς Κόρινθον, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρατεύματα κατὰ τὸ Σόλι ἐπολιόρκει τοὺς Τούρκους. Οἱ Ναυπλιεῖς κατεῖχον ὅλην τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους, ἐξήρχοντο καθεκάστην πρὸς μετακόμισιν τροφῶν εἰς Ναῦπλιον, τὰς ὁποίας ἐκ τῶν πέριξ χωρίων ἐπρομηθεύοντο.

Ἐξήλθωμεν ἐντοσοῦτῳ τοῦ Ἄργους οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τριῶν στρατιωτῶν, καὶ καθ' ὁδὸν συνητηθήμεν πρὸς τὸ Κουτσοπόδι, μετὰ πέντε ἰππέων Τούρκων, τοὺς ὁποίους ἀμαιδόντες, ἐτο ποθετήθημεν ὅπισθεν σωροῦ πετρῶν. Οἱ Τούρκοι ἤρχοντο καθ' ἡμῶν,

φωναζώντες «Κόρημα(τουρκιστίμην φοβείσθε) ἐπὶ τῇ προ-
τροπῇ μου δὲν ἐπυροβολήσαμεν κατ' αὐτῶν, διότι ἂν δὲν
ἠθέλαμεν ἐπιτύχει, οἱ Τούρκοι ἀφεύκτως μᾶς ἐφόνευον.
Ίσταμένοι δὲ μὲ τὰ ὄπλα ἀνηρημένα κατὰ τῶν Τούρ-
κων, ὁ Χρυσospάθης τοῖς εἶπε τουρκιστί, νὰ μὴν πλησι-
άσωσι διότι πυροβολῶμεν οὔτοι δὲ βλέποντες προφανῆ
τὸν κίνδυνον. ὀπισθοδρόμησαν, ἡμεῖς δὲ ἐτέθημεν εἰς
ὄδοιπορίαν καὶ διανυκτερεύσαμεν εἰς τὸ ἀπέναντι μικρὸν
δάσος πρὸς τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Τρεῖς ἡμέρας δὲ μετὰ
τὴν ἀναχώρησίν μας, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ
Κολοκοτρώνου, ὅπου ταύτοχρόνως εἶχεν ἔλθει καὶ ὁ
Γιαννακόπουλος ἀπεσταλμένος τῆς Γερουσίας.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἦτον ἄριστος στρατιωτικὸς, γεν-
ναῖος καὶ ἀγαθῆς ψυχῆς, εἶχεν ὅμως πολλὰς ἀδυναμίας,
μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων, ὑπέρμετρον ἀφοσίωσιν εἰς τὰ
συμφέροντα τῆς Πελοποννήσου, τὰ ὅποια διεχώριζε τῆς
λοιπῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ ἕνεκα τῆς θέσεως ἣν κατεῖχεν, ὠ-
φείλε νὰ ἦναι γενικώτερος εἰς τὰς σκέψεις του. Καὶ
πρῶτον συνδιελέθη κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου
τῆς Γερουσίας, εἶτα δὲ μεθ' ἡμῶν, οἵτινες τῷ ἐδώσαμεν
τὸ ἐγγραφοῦν τῆς Διοικήσεως, συνάμα δὲ τῷ ἀνηγγείλα-
μεν τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μας. Καίτοι λίαν εὐ-
γλώττως λαλήσαντες αὐτῷ, δὲν ἠδυνήθημεν ὅμως νὰ
τὸν καταπεισῶμεν νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν τῆς ἐνώσεως·
δὲν ἐναντιοῦτο κατ' ὀλοκληρίαν, ἀλλ' ἀνέβαλλε τὸ ζή-
τημα ἰσχυρίζομενος, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὠφείλομεν νὰ
διατηρήσωμεν τὰ πράγματα ὡς ἦσαν, μετὰ τὴν τελείαν
δὲ κατατρόπωσιν τῶν Τούρκων, γενομένης νέας Ἐθνικῆς
Συνελεύσεως, τότε ἤθελον ληφθῆ ὀριστικὰ μέτρα περὶ
Κεντρικῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ προσωπικοῦ αὐτῆς. Λα-
βῶν μετὰ ταῦτα ἰδίαν μετὰ τοῦ Κολοτρώνου συνέντευ-

ξιν, ἐπὶ ματαίῳ ἐπροσπάθησα νὰ τὸν καταπέισω, ἕως οὗ ἐδιάσθη ἐπὶ τέλους νὰ μοι εἶπη, ὅτι ἀνατραφεὶς ἐν Βύρῳπῃ καὶ ἀνήκων εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν, δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίσω τὴν πονηρίαν τῶν Πελοποννησίων. — Ἀποτυχεύσης οὕτω τῆς ἀποστολῆς μας, ἐπεστρέψαμεν εἰς Μύλους, ἔνθα διεκοινώσαμεν τῇ διοικήσει τὰ συμβάντα.

Ἰππερμεσοῦντος τοῦ Αὐγούστου, ἐπιστολαὶ τοῦ Κοινοῦ τῆς Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, ἀνήγγειλον τὴν ἔνωσιν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, τὰς προπαρασκευαίας ἀμφοτέρων τῶν στόλων, ὅπως προσβάλλωσι τὰς Νήσους καὶ ἐπισιτισῶσι τὸ Ναύπλιον, ἐξέφραζον δὲ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξόδου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἀλλὰ πρὸς ἐπίτευξιν τούτου, οὔσης ἀνάγκης χρημάτων, ὤφειλεν ἡ Διοίκησις νὰ καταπέισῃ τὸν Κωνσταντῖνον Μεταξᾶ νὰ ἐπανακάμψῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὰς νήσους, ὅπως διὰ τῆς συνδρομῆς του εἰσπραχθῶσι χρήματα ἐκ τῶν δεκάτων καὶ τῶν συνεισφορῶν, ἀνευ τῶν ὁποίων οὐδὲν ναυτικὸν κίνημα ἠδύνατο νὰ τελεοφορήσῃ. Ἡ Διοίκησις παντὶ σθένει ἐπάσχισε νὰ μὲ καταπέισῃ ν' ἀναχωρήσω, ἀλλ' ἔνεκα τῶν ἐν Σαντορίνῃ συμβάντων ἀποποιήθη, μετὰ πολλὰς ὅμως παρακλήσεις ἠγαγκάσθη νὰ συναινέσω, ἀναλογιζόμενος τὰς δεινὰς περιστάσεις ἐν αἷς εὐρίσκετο ὁ τόπος, καὶ ἀφοῦ ἡ Διοίκησις μοι ἐπέτρεψε νὰ συλλάβω τοὺς πρωτουργοὺς τῶν κατ' ἐμοῦ πραχθέντων ἐν Σαντορίνῃ. Ἀπῆλθον λοιπὸν μετὰ τῶν δύο συναρμαστῶν, παραλαβόντες δὲ καὶ τὸν Ψαριανὸν Χατζῆ Σκανδάλην, ἠρχίσαμεν πάλιν ἐκ τῆς νήσου Νάξου.

Ἡ δευτέρα αὕτη ἀποστολὴ ἀπέβλεπε τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὴν εἰσπραξιν τῶν δεκάτων, ἣτις εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ὑπὸ τῶν Ἐπαρχῶν, εἰς

πολλὰς δὲ νήσους ἀποπερατώθη ὑφ' ἡμῶν. Ἀλλὰ νέα συμβάντα ἔμελλον νὰ μὲ ἀπασχολήσωσιν. Πρὸς εὐκολίαν δὲ καὶ ταχύτητα τῶν ἐργασιῶν μας ἀπεφασίσαμεν νὰ διαιρεθῶμεν, καὶ οἱ μὲν δύο μετέβησαν εἰς Πάρον, ἐγὼ δὲ μετὰ τοῦ Γκίνη εἰς Σίφνον, Σέριφον καὶ ἄλλας γειτνιαζούσας νήσους.

Ἐκπεραιωθέντος τοῦ ἔργου μας ἐν Σίφνῳ, ἀπῆλθον εἰς Σέριφον, ὅτε ὑπερμεσοῦντος τοῦ Σεπτεμβρίου, ἐνεφανίσθη πλησίον τῆς νήσου ταύτης ὁ ἔχθρικός στόλος, ὅστις μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιστιίῃ τὸ Ναύπλιον καὶ ἀποτυχῶν εἰς τὴν κατὰ τῶν Νήσων Ὑδρας καὶ Σπετσῶν προσβολὴν, ἐπέστρεφεν ἀπρακτός. Οὕσης πλήρους νηνεμίας, τὰ ρεύματα ἔφερον πλοῖα τινὰ τοῦ στόλου, πολλὰ πλησίον τῆς Σεριφου, οἱ δὲ ἔντρομοι καὶ ἀπλοῖ κάτοικοι αὐτῆς ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσιν ὑπονοίας, ὅτι οἱ Τούρκοι ἔμελλον νὰ προσβάλωσι τὴν νήσόν των πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Κωνσταντινίου Μεταξᾶ. Τότε καὶ οὗτοι, ὡς οἱ Σαντοριναῖοι, διελογίζοντο τίνι τρόπῳ νὰ μὲ συλάβωσι καὶ νὰ μὲ παραδώσωσι τοῖς Τούρκοις. Εἰδοποιηθεὶς ὁμως ἐγκαίρως περὶ τοῦ σκοποῦ των, συνεχέντρωσα ἀμέσως ἐν σώμα ἐκ πεντήκοντα ὀπλοφόρων συνιστάμενον ἐκ τῆς φρουρᾶς μου καὶ τοῦ πληρώματος τῆς Γολέτας ἣν εἶχον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου, λαβὼν δὲ καὶ σημαίαν Ἑλληνικὴν ἐξῆλθον τῆς πόλεως, προτρέπων τοὺς Σεριφιώτας νὰ μὲ ἀκολουθήσωσιν ὅπως ἀποκρούσωμεν τὸν ἐχθρὸν, ἂν ἤθελεν ἀποπειραθῆ ν' ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν νήσον. Οὕτω ἐν θουσιασθείσης τῆς Νεολαίας διὰ τῆς πράξεώς μου ταύτης, ἔδραμε καὶ ἠνώθη μεθ' ἡμῶν, καὶ εὔρεθην ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατονπεντήκοντα ὀπλοφόρων, τοὺς ὁποίους πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐπιβουλῆς διήρσα εἰς τρία σώματα, διορίσας ἐπὶ μὲν τῶν δύο, ἀρχηγούς τῆς ἐμπιστοσύ-

νης μου, ἐπὶ τοῦ τρίτου δὲ ἐτέθην ἐγὼ αὐτός. Καταλαβόντες δὲ ὑψώματά τινα παρὰ τὴν παραλίαν, ἀνεμέναιμεν παρατηροῦντες τὰ κινήματα τοῦ στόλου· καί τοι πεπεισμένος ὢν, ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν εἶχον σκοπὸν ἀποβάσεως, ὑπεχρεώθην ὁμως νὰ λάβω τοιαῦτα μέτρα, μήπως οἱ Σεριφιῶται κινούμενοι ὑπὸ φόβου, ἤθελον ἀναγγεῖλαι τοῖς Τούρκοις ὅτι εὐρισχόμενῃ εἰς ἐκείνην τὴν Νῆσον, ἐπομένως ἤθελον μὲ ζητήσει καὶ οἱ Σεριφιῶται ἀφεύκτως ἤθελον μὲ παραδόσει. Ἐν τούτοις τουρκικὴ γολέτα προσεγγίσασα εἰς τὴν νῆσον, ἀπέστειλε λέμβον εἰς τὴν ξηράν. Ἐπειδὴ δὲ ἐξήλθον τινὲς Τούρκοι, ἀμέσως διέταξα καὶ ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' οὗτοι δρομαίως ἐπέστρεψαν εἰς τὴν λέμβον των καὶ τινες μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἔπεσον εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸ κίνημα τοῦτο ἰδιαφόρησεν ὁ στόλος, ἀλλ' ἔνεκα τῆς νηνεμίας διέμενε πτάσιμος, ἀκίνητοι δὲ καὶ ἡμεῖς ἀναμέναμεν εἰς τὰς θέσεις μας, ἕωσθ' μετὰ τὴν μεσημβρίαν, πνεύσαντος οὐδενίου ἀνέμου τὰ πλοῖα πλησίοντα ἐξέπλευσαν. Γελοῖος δὲ ἦν ὁ ἐνθουσιασμός τῶν Σεριφιωτῶν, οἵτινες ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν πόλιν, πομποδῶς ἀνήγγειλον ὅτι ἐκτύπησαν καὶ ἐνίκησαν τὸν στόλον καὶ τοὺς Τούρκους, ὠφεληθεῖς ὁμως ἐκ τούτου, ἐζήτησα ἀμέσως καὶ ἔλαβον τὴν πληρωμὴν τῶν δεκάτων καὶ ὀργανίσας τὴν δημογεροντίαν των ἀνεχώρησα.

Ἐκ Σεριφου μετέβην εἰς Κύθρον καὶ Κέα, εἶτα δὲ εἰς Ἄγιον ὄπου εὔρον καὶ τοὺς συναδέλφους μου μὲ τὸ πλοῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο ὁ Λυκοῦργος Λογοθέτης, τὸν ὁποῖον ἡ Διοίκησις μᾶς εἶχε παραδόσει ἵνα τὸν μεταφέρωμεν εἰς Σάμον καὶ ἐξετάσωμεν περὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων καταδιώξεων τῶν Χίων. Φαίνεται ὅτι ὁ Λογοθέτης οὗτος, συνεργούμενος μετὰ τινων Χίων,

συλλέξας όπλοφόρους Σαμίους, μετέβη¹ εις Χιον όπως επαναστατήση την νήσον ταύτην, άλλ² έμφανισθέντος του έχθρικού στόλου, παραλαβών τους όπαδούς του επέστρεψεν εις Σάμον, ύπήρξεν λοιπόν ούτος ό πρωτουργός της έν τη νήσω εκείνη λεηλασίας, σφαγής και αίχμαλωσίας, ένεκα της άσυνέτου διαγωγής του· τοιαύται ήσαν αί κατ' αύτου κατηγορίαι, ως έπεφορτίσθησαν παρά της Διοικήσεως οι Άρμοσται, και έγώ ιδιαιτέρως να εξετάσωμεν.

Άλλ' έν ώ εύρισκόμην εις Τήνον, μοι άνήγγειλεν ό Έπαρχος Άνδρου, ότι, Άνδριός τις Μπαλής καλούμενος, συλλέξας επέκεινα των τριακοσίων Άνδρίων, επί λόγω ότι θα έκστρατεύση εις Κάριστον, έλεηλάτει την νήσον και ήνόχλει τους προύχοντας, ούτινες έβιάσθησαν μετά του Έπαρχου να κλεισθώσιν εις την πόλιν καλουμένην Κάστρον.—Έζήτη έπομένως ό έπαρχος την άμεισον και τελείαν συνδρομήν των Άρμοστών, άλλως δέν ήδύνατο ούδέ την νήσον να διοικήση, ούδέ τὰ δέκατα να εισπράξη, Και εις την περίστασιν ταύτην ώφειλον να αναδεχθώ την άποκατάστασιν της ήσυχίας και τάξεως εις Άνδρον, απέστειλα έπομένως τους συναδέλφους μου εις Σαντορίνην, όπως εισπράξωσι τὰ δέκατα και συλλάβωσι τους πρωτουργούς των κατ' έμοϋ εκείσεπραχθέντων, αποφασίσαντες κοινή γνώμη, ότι, άμα εκπεραιώσωμεν την έν ταίς ρηθείσαις νήσοις άποστολήν μας να μεταβώμεν εις Σάμον· έγώ δέ άπήλθον εις Άνδρον μετά του Χατοή Σκανδάλη.

Κατά τας αρχάς λοιπόν του Νοεμβρίου πνέοντος σφοδροτάτου εναντίου άνέμου, διέταξα τον πλαίαρχον να με άποβιβάση εις Άνδρον πλησίον Μονιδρίου τινός, αύτός δέ μετά του πλοίου να εισπλεύση έν τώ λιμένι. Ό

Μπαλῆς εὐρισκόμονος δύο ὥρας μακρὰν τῆς Μονῆς, εἰς τὴν κωμόπολιν Ἐπάνω Κάστρο, καὶ μαθὼν τὴν ἀφιξίν μου, ἦλθεν αἰφνης μὲ ἑκατονπεντήκοντα περίπου ὄπλοφόρους μὲ σκοπὸν ἴσως νὰ μὲ συλλάβῃ. Προσποιούμενος ὅμως τὸν ἐδέχθην εὐμενῶς, τὸν εὐχαρίστησα διότι ἦλθε νὰ μὲ προὔπαντήσῃ καὶ τὸν ἐρώτησα ἂν ἔφερε τ' ἀναγκαῖα ζῶα ἵνα ἱππεύσωμεν. Ἀπατηθεὶς ἐκ τῶν λόγων μου, μὲ περιποιήθη, κρυφίως δὲ διέταξε τοὺς ὄπλοφόρους νὰ φέρωσι ζῶα, ἤρχισε νὰ δὲ παραπονῆται κατὰ τοῦ Ἐπαρχου καὶ τῶν προϋχόντων, ὅτι τὸν κατεδίωκον, ἐνῶ αὐτὸς ἐσύλληξε στρατιώτας διὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ τόπου καὶ ὅπως ἐκστρατεύσῃ εἰς Κάριστον. Ἐπήνεσα τὴν πρᾶξιν του ταύτην καὶ τῷ ὑπεσχέθην, ὅτι θέλω τῷ παρέξει τὰ μέσα πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ του. Μεταβάς δὲ εἰς Ἐπάνω Κάστρο, μυστικῶς ἐπληροφορήθην τὰς πείσεις καὶ καταχρήσεις του, μετὰ ταῦτα εἰς Κάστρον ὁ ἐπαρχος οἱ προϋχοντες καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐναργῶς μοι παρέστησαν τὰς κακοπραγίας τοῦ Μπαλῆ.

Μὴν ἔχων ἱκανὰς δυνάμεις ἵν' ἀντιπαραταχθῶ κατὰ τοῦ Μπαλῆ, τῷ ἔγραψα ὅτι εἶμαι ἔτοιμος νὰ τῷ χορηγήσω τὰ μέσα τῆς εἰς Κάριστον μεταβάσεώς του, τῷ ἔδιδα δὲ διορίαν ὀκτῶ ἡμερῶν ὅπως ἐτοιμασθῇ, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὁποίων ἂν ἐπέμενε νὰ διαμῆνῃ εἰς τὴν νῆσον, ὅπου δὲν ἦτον ἀνάγκη στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἤθελε μὲ βιάσει νὰ πιστεύσω τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Μπαλῆ δὲν ἦτον εὐάρεστος, καθότι ἐζήτηε τρίμηνον διορίαν, διαρκούσης τῆς ὀπείας νὰ τροφοδοτῆται καὶ μισθοδοτῆται παρὰ τῶν κατοίκων καὶ κατὰ τὸ ἔαρ ν' ἀναχωρήσῃ. Κατανοήσας τοὺς σκοποὺς του, ἔγραψα εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Ψαρῶν, καὶ μοι ἀπέστειλαν ἐν πλοῖον μὲ ἑκατὸν ναύτας, πρὸς τούτοις διὰ προκηρύ-

Ξεων και ἀπειλῶν διέταξα τοὺς συγγεν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μπαλῆ, ὅτι, ἂν μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας δὲν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς κατοικίας των οἱ μετὰ τοῦ Μπαλῆ εὐρισκόμενοι συγγενεῖς των, ἤθελον λάβει αὐστηρὰ μέτρα και κατ' αὐτῶν, ὑποσχόμενος δὲ τελείαν ἀμνηστειαν εἰς τοὺς ἀπονενοηθέντας ἂν ἤθελον ὑποκούσῃ.

Αἴσιον ἀπέβη τὸ ὀποτέλεσμα τῶν μέτρων τούτων και ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἀπεσύρθησαν οἱ πλείστοι τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μπαλῆ ἐντοσούτω εἶχεν ἔλθει και τὸ φαρριανὸν πλοῖον, παραλαβῶν δὲ και τοὺς ἐν αὐτῷ ναύτας φαρριανούς και τοὺς Ὑδραίους τῆς Γολέτας, ἐκινήθη και τὸ Μπαλῆ εὐρισκομένου πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἄνδρου, τὸ κείμενον ἀπέναντι τῆς Τήνου. Ἄλλα μόλις μᾶς εἶδον, διεσκορπίσθησαν, μείνας δὲ ὁ Μπαλῆς μετὰ δέκα μόνον, κατέφυγεν εἰς Τήνον, ὅπου μεταθὰς ἀμέσως ἐπέτυχον νὰ τὸν συλλάβω εἰς τὴν κόμην Στέρνια, και οὕτω τὸν ἀπέστειλα εἰς τὸ κέντρον τῆς Διοικήσεως. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ἄνδρον, πλείστα δείγματα εὐγνωμοσύνης ἔλαβον παρὰ τῶν προϋχόντων και τοῦ λαοῦ ἐν γένει, ὡς ἐλευθερωθέντων ἀπὸ τῆς μίστιγος τοῦ ληστοῦ τούτου. Ὡς ἀμοιβὴν ἐζήτησα τὴν ταχεῖαν εἰσπραξιν τῶν δεκάδων, ἧς ἐγίνε μετὰ προθυμίας, δόσας δὲ τὰς ἀπαιτουμένας ὀδηγίας τῷ ἐπάρχῳ, ἐξέπλευσα διὰ Σάμον, ὅπου κατευοδῶθη τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀναχωρήσεώς μου. Οἱ συναδελφοί μου, εὐρίσκοντο ἤδη πρὸ ἡμερῶν ἐκεῖ, μοὶ ἀνήγγειλον δὲ ὅτι συνεπεία ὑποσχέσεως περὶ χρηματικῶν συνεισφορῶν ἀπεβίβασαν τὸν Λογοθέτην εἰς Σάμον και τὸν ἀπέλυσαν, αὐτὸς δὲ ἐλεύθερος ὢν, ἤρχισε νὰ περιφρονῆ και αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους μου, και πᾶν ἄλλο διελογίζετο ἢ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποσχέσεών του. Πικρῶς ἐπέπληξα αὐτοὺς διότι ἀπέλυσαν τὸν Λογοθέτην,

έναντίον τῶν διαταγῶν τῆς Διοικήσεως, καὶ ἀφοῦ εἴμεθα σύμφωνοι νὰ μὴ ληφθῇ οὐδὲν μέτρον περὶ τούτου πρὸς τῆς εἰς Σάμον ἀφίξεώς μου. Ἐπειδὴ παρέβησαν οὗτοι τὰ καθήκοντά των, ἐγὼ δὲ μὴ θέλων νὰ ἐνοχοποιήσω τὸν ἑαυτὸν μου, ἀπεφάσισα ἀμέσως ν' ἀναχωρήσω δι' Ὑδραν μεταβιβάσας δὲ ἐπὶ τοῦ πλοίου ὅσα εἶχον αὐτοὶ χρήματα καὶ ἀπορρίπτων τὰς παρακλήσεις των ὅπως διαμείνω, ἀνεχώρησα ἐν ὀργῇ τὴν αὐτὴν νύκτα.

Ἀπεριγράπτου ὠραιότητος εἶναι τὸ μεταξὺ Σάμου καὶ Ἀσίας θέαμα τοῦ ἀνατολικοῦ λυκαυγοῦς. Καίτοι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου, θερμὴ ἦτον ἡ ἀτμοσφαῖρα, ἀσελήνου δὲ τῆς νυκτός, οἱ ἀστέρες διέχεον λάμπιν τινα πρωτοφανῆ ποικίλως διαφωτίζουσαν τὰ παράλια ἐκεῖνα. Ὁμίχλη ὡς διαφανῆς πέπλος ἐκάλυπτε τὴν Ἀσιανὴν χώραν, περὶ τὸ λυκαυγὲς δὲ ἀνεφάνησαν οἱ κατάφυτοι λόφοι, ὑπὸ τὸν ὠραῖον ἐκείνιον τῆς Ἀσίας οὐρανόν. ὅτε αἱ λάμπουσαι κορυφαὶ τῶν ὀρέων τῆς Σάμου, ἀνήγγελλον ἤδη τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου οὐρίου ὅμως ὄντος τοῦ ἀνέμου τὸ πλοῖον διέσχιζε τὴν θάλασσαν, καὶ οὕτω ἐξέλειπε ταχέως τὸ τερπνὸν τοῦτο θέαμα.

Εὐτυχῶς ἐπλεύσαμεν μέχρι τῆς μεσημβρίας, ἀλλ' ὅτε εὐρισκόμεθα ἀπέναντι τῆς νήσου Ἰκαρίας, τρομερὰ ἠγέρθη τρικυμία. Ἡ χιῶν ἀκαταπαύστως ἐπιπτεν, ὁ ἄνεμος ἦτο σφοδρότατος, ἡ θάλασσα ἐπροξένει φρίκην! εἰς οὐδεμίαν τῶν παρακειμένων νήσων ἠδυνήθημεν νὰ προσορμισθῶμεν, ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτός σκοτεινωτάτης, τοιαύτη μᾶς κατέλαβεν ἀπελπισία, ὥστε τὸ πλοῖον ἀφέφη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀνέμου. Μετὰ τὸ μεσονύκτιον, αἴφνης εὐρέθημεν ὑπὸ τοὺς ὑψηλοὺς βράχους τῆς νήσου Κέας, ἠθέλαμεν δὲ συντριφθῆ κατ' αὐτῶν, ἂν ἀξιὸς τις ναύτης ἰστάμενος ἐπὶ τῆς πλώρας δὲν ἤθελεν ἐννοήσει ἐκ

τοῦ σάλου τῶν κυμάτων, ὅτι, εἰμεθα πλησίον τῆς ξη-
ρᾶς, διὰ τῆς ἀλβανικῆς δὲ κραυγῆς τοῦ «Γιά στο υ,
για στο υ,» κατανοήσας ὁ τὸ πηδάλιον κρατῶν
πλοίαρχος, ἔστρεψεν ἐν τῷ ἅμα τὸ πλοῖον δώσας εἰς αὐ-
τὸ νέαν διεύθυνσιν, ὃ δὲ κράτος τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῶν
ἀκροτόμων ἐκείνων πετρῶν, κατέδειξε ποῖον κίνδυνον
διετρέξαμεν καὶ ὅτι ὡς ἐκ θαύματος διεσώθημεν. Ἐγνώ-
ρισα τότε τὴν ἀξιότητα τῶν Ὑδραίων ναυτῶν, οἵτινες ἐν
ἀκαρεῖ ἐπανορθώσαντες τὰ ἱστία των ἐπάλαιον κατὰ τοῦ
ἀνέμου μὲ τὸ πλοιάριον ἐκείνο καθ' ὅλην τὴν νύκτα.
Ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ μὴ δυνάμενοι πλέον ν'
ἀνθέξωμεν κατὰ τῆς τρικυμίας διευθύνθημεν εἰς Μῆλον,
διερχόμενοι δὲ παρὰ τὴν Κύθιον, ἴδωμεν βρίκιον ἐρριμ-
μένον ἐπὶ τῶν σκοπέλων, ἐπὶ τινος δὲ παραλίας τῆς Σε-
ρίφου, μέγα πλοῖον Εὐρωπαϊκὸν ἔκειτο ἀνατετραμμένον
ἐπὶ τῆς ἄμμου· εἰς οὐδὲν τῶν μερῶν τούτων ἠδυνήθη-
μεν νὰ προσορμισθῶμεν, μόλις δὲ μετὰ μεσημβρίαν
διεσώθημεν εἰς Μῆλον.

Ἐκεῖ εὐρίσκειτο τότε ὁ ναύαρχος De Rigny, μὲ τρία
πολεμικὰ πλοῖα, ὅστις ἰδὼν τὸ πλοιάριόν μας καὶ ἐκ-
πλαγεῖς, ἀπέστειλε λέμβον ἵνα λάβῃ πληροφορίας περὶ
τῆς τρομερᾶς τρικυμίας ἣν ὑπέστημεν. Μαθὼν δὲ ὅτι εὐ-
ρισκόμεν ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἐκείνου σκάφους, μὲ προσεκάλε-
σεν εἰς τὴν ναυαρχίδα, ὅπου ἔτυχον λαμπρᾶς ὑποδοχῆς
καὶ μυρίων περιποιήσεων, διηγούμενος δὲ εἰς τὸν De Ri-
gny τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον διετρέξαμεν, καὶ περὶ τῶν
δύο ναυαγησάντων πλοίων, εὐηρεστήθη ἀκούων παρ'
αὐτοῦ τοῦ ναύαρχου, ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀναίρῃσῃ ὅτι
οἱ Ὑδραῖοι εἰσιν ἐκ τῶν πρώτων ναυτῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἐφελήθη ἐν τούτοις ἐκ τῆς εἰς Μῆλον ἀφίξεώς μου
ὅπως ὀργανίσω ἐπὶ τὸ τακτικώτερον καὶ αὐτὴν τὴν νῆ-
σον καὶ εἰσπράξω τὰ δέκατα, ἀναχωρήσας δὲ μετὰ ταῦ-
τά περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου 1823, ἦλθον εἰς Ὑδραν
καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ κατὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου
Πελάγους Ἀρμοστέα μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

1823.

(Ἰανουάριος—Μάϊος)

Μοι ἀπορέμεται ὁ βαθμὸς τοῦ Στρατηγοῦ. — Ἡ Διοίκησις ἔξωθεν τοῦ Ναυπλίου ἐντὸς πλοίου. — Ὁ Ἄμυλων προσκαλεῖ τὸν Νέγρον εἰς Συνέντευξιν. Ἡ Διοίκησις διορίζει πρὸς τοῦτο τριμελὴ Ἐπιτροπήν. — Ἡ Διοίκησις μεταβαίνει εἰς Ἄστρος. — Συνέντευξις μεταξὺ Ἄμυλων καὶ Ἐπιτροπῆς. — Προτάσεις τοῦ Ἄμυλων. — Ἡ πρὸς αὐτὸν ἀπάντησις μου. — Ἡ ἐν Ἄστρει Β΄ Ἐθνικὴ Συνέλευσις. — Νέον Ἐκτελεστικόν. — Συσσωματῶν σῶμα ἐκ πεντακοσίων ὀπλοφόρων. — Ἡ Διοίκησις μετ' ὀνομάζει Ἀρχηγὸν τῶν Κεφαλήνων. — Στρατοπεδεύω εἰς Πάτρας. — Διορίζομαι Γενικὸς Ἐπαρχος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ κεντρικὴ Διοίκησις μετέβη ἐκ Μύλων εἰς Ἑρμιόνην, ἐγὼ δὲ ἀποπερατώσας τὰς μετὰ τοῦ Κοινοῦ τῆς Ἰδρύσεως ὑποθέσεις, ἀπῆλθον εἰς Ἑρμιόνην καὶ ἀνέλαβον τὰ χρέη τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλὰ πάντοτε μετὸν σκοπὸν νὰ συλλέξω στρατιώτας καὶ νὰ ἐκστρατεύσω, φρονῶν ὅτι ἡ οὐσιωδὲς ἐρα ἐκδούλευσις ἐνὸς νέου ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος εἰς τοιοῦτον ἀντισσὸν πόλεμον, ἦτον νὰ λαμβάνη μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα διὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως. Ἐν Ἑρμιόνη ἡ Διοίκησις διὰ προβουλεύματος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ Βουλευτικοῦ τὴν 28 Ἰανουαρίου 1823, μοι ἀπένευε τὸν βαθμὸν τῆς στρατηγίας (α).

Ἀριθ. 2633.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ.

Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς ἐκ Κεφαλληνίας, ἐξ ἀρχῆς τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτητίας πολέμου αὐτορμητῶς ὀδηγῶν σῶμα στρατιωτικὸν Κεφαλληνίων, ἐξεστράτευσεν εἰς Πελοπόννησον, καὶ πολλὰ δαπανήσας, μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν Λάλα ἐχθρῶν καὶ τὴν εἰς Πάτρας ἐπιστροφὴν τοῦ Γιουτούρ-πασᾶ καὶ εἰς Πάτρας ὠσαύτως ἐπολέμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Μετὰ δ' εἰς τὴν Δυτικὴν στερεάν Ἑλλάδα ἠγωνίσθη οὐχ ἥττον, καὶ ἀγαθὰ σήμερον νὰ ἦναι Μινίστρος, δὲν ἔπαυσεν ὅμως νὰ ἦναι πρόθυμος, χρεΐας τυχοῦσης, νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ῥομφαίαν. Ἐπὶ τούτοις ἅπασι κρίνει εὐλογον τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα νὰ προβιβάσῃ αὐτὸν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς στρατηγίας, καὶ διαπυνθάνεται τὴν κατὰ τοῦτο γνώμην τοῦ Βουλευτικοῦ.

Ἐν Ἡρμιόνη, τῆς κή. Ἰανουαρίου αἰσγ.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος,

(Τ.Σ.)

ΙΩ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ.

Ὁ Ἀρχιγερμματαὺς τῆς Ἐπικρατείας,
Μινίστρος τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων.

Θ. Νέγρης.

Νόμ. 179.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Ἀνεγνώσθη τὸ προβούλευμα τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2,633 καὶ ἡμέραν 28 τοῦ παρόντος μηνός· κατὰ τὴν παράστασιν λοιπὸν τὴν ὁποῖαν ἐμπεριέχει περὶ τῶν δουλεύσεων τοῦ

Κυρίου Κωνσταντίνου Μεταξᾶ, συμφώνως μετ' τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔγκρινει τὸν ἄνδρα ἄξιον καὶ τὸ Βουλευτικόν. (α)

Ἐν Ἐρμιόνη, τῆς κῆ. Ἰανουαρίου αὐτοῦ.

Ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΜΠΟΥΓΑΟΥΡΗΣ.

Προσυπογράφεται ὁ πρῶτος Γραμματεὺς τοῦ Βουλευτικοῦ.

Ι. Σκανδαλίδης.

Μετ' ὀλίγον ἡ Διοίκησις μετέβη εἰς Ναύπλιον, ἀλλ' ὑπαρχούσης τῆς διαιρέσεως μεταξύ Διοικήσεως Γερουσίας καὶ ὀπλαρχηγῶν, ὁ Δημήτριος Πλαπούτας φρουραρχος Ναυπλίου, δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ τὴν Διοίκησιν εἰς Ναύπλιον, καὶ οὕτω διέμενον ἐντὸς τοῦ πλοίου, τὸ Βουλευτικὸν Ἐκτελεστικὸν καὶ οἱ Ὑπουργοὶ ἀπέβησαν ἐκ τοῦ Ναυπλίου.

Τρεῖς ἑβδομάδες παρήλθον, καθ' ἃς ἐγίνοντο πολυεπίδητοι διαπραγματεύσεις, ἵνα καταπεισθῆ ὁ Πλαπούτας νὰ δεχθῆ τὴν Διοίκησιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέβησαν μάταιαι πᾶσαι αἱ προσπάθειαι, πρὸς παύσιν τῶν διχονοιῶν, ἡ Διοίκησις προσεκάλεσε τότε τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν νὰ συνέλθῃ εἰς Ἄστρος, ὅπου μετὰ ταῦτα μετέβησαν καὶ τὰ μέλη τῆς Διοικήσεως.

Μεσοῦντος τοῦ Μαρτίου ἐνῶ ἐμέλλομεν ν' ἀναχωρήσωμεν τῆ ἐπαύριον δι' Ἄστρος, προσωρμίσθη ὁ Ἀμιλιώτων, ἀρχηγὸς τῆς Ναυτικῆς Ἀγγλικῆς Μοίρας εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος ἐφ' ἑνὸς δικρότου, ἀμέσως δ' ἐπεμφε λέμβον εἰς τὸ πλεῖτόν μας καὶ προσεκάλεσε τὸν Νεγρην εἰς ἰδιαιτέραν συνέντευξιν. Μυρίαὶ ὑπόνοιαι ὑπῆρχον τότε μεταξύ τῶν προκρίτων καὶ ὀπλαρχηγῶν, ὅτι οἱ Ἀγ-

(α) ἴσ' Ὁρα Σελ. 124 καὶ 308 τῶν Ἀρχείων τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας.

γλοι ἐπεβουλεύοντο τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ἐπειδὴ δὲ ὁ Νέγρης ἐθεωρεῖτο μᾶλλον ὡς ἀγγλιστῆς, σκέψως γενομένης μεταξύ Βουλευτικοῦ καὶ Ἐκτελεστικοῦ, δὲν τῷ ἐπετράπη νὰ δεχθῆ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἀμιλτων, διετάχθη ὁμως νὰ γράψῃ αὐτῷ ὅτι ἐπειδὴ ἡ Διοίκησις ἔμελλε τὴν ἐπιούσαν νὰ μεταβῆ εἰς Ἄστρος, ἐκεῖ ἠδύναντο νὰ συνδιαλεχθῶσιν ἂν ὁ Ἀμιλτων εἶχε νὰ κάμη κοινοποιήσιν τινα πρὸς αὐτόν. Τούτου γενομένου, τὸ Βουλευτικὸν καὶ Ἐκτελεστικὸν ὁμοφώνως ἀπεφάσισαν ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ μόνος ὁ Νέγρης, νὰ ἐκλέξωσι τριμελῆ ἐπιτροπὴν τῆς ἐμπιστοσύνης των, καὶ οὕτω νὰ δώσωσιν ἐπισημότητά τινα εἰς τὴν μετὰ τοῦ Ἀμιλτων συνέντευξιν καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐπιβουλῆς ἢ κακῆς συνεννοήσεως. Ἐξελέχθησαν ἐπομένως ὁ Νέγρης, ὁ Καρακατζάνης ἐκ Σπετσῶν, καὶ ἐγώ. Τὴν ἐπιούσαν μετέβημεν εἰς Ἄστρος, μετ' ὀλίγον δὲ προσωρμισθεὶς καὶ ὁ Ἀμιλτων μετ' τὴν φρεγάταν του, εἰδοποίησε τὸν Νέγρην νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ παραθαλάσιον. ὅπου ἤθελεν εὑρεθῆ καὶ αὐτός.

Μετέβημεν λοιπὸν καὶ οἱ τρεῖς εἰς μεμονωμένον τι παραθαλάσιον τοῦ Ἄστρους, ὅπου ἦλθε καὶ ὁ Ἀμιλτων, ὁ Νέγρης τότε τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ διοίκησις ἀπεφάσισε τὰ παρόντα τρία μέλη ἐν Ἐπιτροπῇ ν' ἀκούσωσιν ὅσα ὁ Ἀμιλτων ἤθελε τοῖς κοινοποιήσῃ. Δυσηρεστήθη ὁ Ἀμιλτων διὰ τὸ μέτρον τοῦτο, ἀλλ' εὐρέθη βιασμένος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του, ἧτις περιστρέφετο εἰς τὰ ἐξῆς.

Ἦρχισε πρῶτον νὰ λαλῆ περὶ τῆς Ἐπαναστάσεώς μας καὶ νὰ ἐπαριθμῆ τὰς ἀπείρους δυσκολίας τῆς ἐπιτυχίας, ἀπέναντι τῆς Μεγάλης Τουρκικῆς δυνάμεως. Εἶπε πολλὰ περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν πραγμάτων μας,

ἕνεκα τῶν θυγονοιῶν καὶ τῆς ὑπαρχούσης διαιρέσεως, ἥτις ἠλάττωνε καὶ ἐμηδένιζε τὰς μικρὰς μὲν δυνάμεις, ἀνέφερε περὶ τῆς ἀρχηματίας μας καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν μέσων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Ἐπρόσθεσεν ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ τάσις τῶν στρατιωτικῶν μας, ἦτον μᾶλλον ἀντεθνική, σκοπὸν ἔχόντων ν' ἀντικαταστήσωσιν αὐτοὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς, διότι ποίαν ὠφέλειαν ἀπελάμβανεν ὁ λαός, ἂν καταπιέζετο πρότερον ἀπὸ τὸν Μεχμετ, ἢ νῦν ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεά, ἢ Κολοκοτρώνη;—

Εἰς ταῦτα περιεστράφη ἡ ὁμιλία του προτείνας, ὅτι ὁ Ἄρμωστὴς τῆς Ἑπτανήσου ἠδύνατο νὰ μεσολαβήσῃ πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας καὶ οὗτος πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἵνα ἐπιτύχωμεν τὴν παῦσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ τὴν σύστασιν ἐνὸς Ηγεγυπάτου, ὡς ἐκεῖνα τῆς Μολδαυίας καὶ Βλαχίας, πιστεύω δέ, ἔλεγεν, ὅτι δὲν ἤθελεν εἶσθαι δύσκολον νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς μεσολαβήσεως καὶ αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας. Ἀπαριθμῶν εἶσα τὰς ὠφελείας τῆς ἀποκαταστάσεως ταύτης εἶπεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ὀφείλου νὰ παραδεχθῶσι τὴν πρότασιν ταύτην, διότι τότε ἐλάμβανον καιρὸν νὰ παρασκευασθῶσιν εἰς νέαν Ἐπανάστασιν, καθόσον ἡ Τουρκία παρακμάσασα, ὅσον ὁ καιρὸς παρήρχετο ἠδυνάττει καὶ προσήγγιζεν εἰς τὸ τέλος τῆς.

Μόλις ἐτελείωσεν ὁ Ἀμιλτων τὴν ὁμιλίαν του, ὁ Νέγγρης ὅστις ἴσως εἶχε γινῶσιν τινα ἐπὶ τῶν λεχθέντων, εἰσιῶπα καὶ ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς του ἐπ' ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ ἀνέτοιμος ὢν καὶ ἀπορῶν ἐνώπιον ταιαύτης ἀπροσδοκῆτου προτάσεως, ἐνόμισα προτιμώτερον νὰ διακόψω τὴν συνέντευξιν καὶ ἀπῆντησα τὰ ἐξῆς.

«Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σὰς ἀντίπω καθόσον ἀποβλέπει τὸ πρῶτον μέρος τῆς ὁμιλίας σας, λέγω μόνον ὅτι ἀλη-

» θῶς σκέπτεσθε ὅτι ἄνισος εἶναι ὁ πόλεμος τὸν ὁποῖον
» ἐπεχειρίσθημεν, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου καὶ ἡ φι-
» λανθρωπία τῶν χριστιανικῶν Δυνάμεων, δὲν θέλουσιν
» ἐπιτρέψῃ ποτὲ νὰ παραταθῇ τοιοῦτος καταστρεπτικὸς
» πόλεμος, Καθόσον ἀποβλέπει τὰς διχονοίας, αὐταὶ εὐ-
» κόλως ἐξομαλύνονται καὶ πρόσφατον ἔχωμεν τὸ παρά-
» δεῖγμα τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη, καθ' ἣν ἐποχὴν εἶ-
» χε κορυφωθῆ ἡ διχονοία καὶ ἐπαπειλεῖτο ἐμφύλιος πό-
» λεμος, ἀλλὰ μόλις παρουσιάσθη ὁ κίνδυνος, συνενόη-
» θησαν τὰ διαφωνοῦντα μέρη κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.
» Ἄν ἡ ἐπανάστασις ἐπιτύχῃ, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ τό-
» που τούτου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις.
» Μὲ ὅλα ταῦτα, δὲν δύναμαι ν' ἀναιρέσω ὅτι ἡ θεοὶ μας
» εἶναι δυσχερεσιᾶται, ὡς παρετηρήσατε, ὡς πρὸς δὲ τὴν
» πρότασίν σας δὲν δυνάμεθα νὰ σᾶς δώσωμεν οὐδεμίαν
» ἀπάντησιν, οὐδὲ περὶ τούτου γνώμην νὰ ἐκφράσωμεν.
» Μὲ συγχωρεῖτε μόνον νὰ σᾶς παρατηρήσω, ὅτι πῶς
» εἶναι δυνατόν οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσωσι τὴν μεσολάβη-
» σιν τοῦ Ἄρμωστοῦ, ἢ τοῦ Πρέσβεως, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς
» Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀπλου-
» στότητος ταύτης συνεντεύξεως. Ἡ πρότασις αὕτη ἀντι-
» θαίνει εἰς ὅσα ἐπροκήρυξαν καὶ προκηρύττουσιν οἱ Ἕλ-
» ληνες διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των, μὲ φαίνεται δὲ ὅτι
» εἶνα ἐνασχοληθῆ ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἐπὶ τοῦ ἀντικει-
» μένου τούτου ὄφειλον νὰ ὑπάρχωσιν ἐγγράφοι διακοι-
» νώσεις, πρὸς δικαιολόγησιν τίνα, τοῦλάχιστον, ὅτι ἡ
» Ἑλλάς συμβουλεύεται ὑπὸ κραταιᾶς Δυνάμεως οἷα εἶ-
» ναι ἡ Ἀγγλία. Δύνασθε λοιπὸν, ἀν εὐαρεστησθε, νὰ
» ἐκθέσητε καὶ ἀποστείλῃτε εἰς τὴν Διοίκησιν ἐγγράφος
» ὅσα ἐλάβατε τὴν καλοσύνην νὰ μᾶς ἀνακοινώσητε
» προφορικῶς.

Ἡ ἀπάντησίς μου αὐτῇ, οὐκ ὀλίγον ἐτάραξε τὸν Ἄμιλτων, μοι ἐπρόσθεσεν δὲ ὅτι δὲν ἦτο ἐπιφορτισμένος νὰ κάμῃ τοιαύτην ὀμιλίαν, τούτου ἕνεκα δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἐγγράφους διακοινώσεις, ἀλλ' ὡς φίλος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀγαπῶν τὴν ὑπαρξίν τῆς καὶ τὴν εὐημερίαν τῆς, ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ δώσῃ αὐτῇ τὴν συμβουλήν, καὶ ὡς τοιαύτην ὤφειλον νὰ τὴν δεχθῶσιν οἱ Ἕλληνες, ὡς φιλέλλην δὲ νὰ μεσολαβήσῃ αὐτός, ἀφοῦ πρότερον ἠθέλην ἐπιφορτισθῆ παρὰ τῆς Διοικήσεως. « Πολλὰ τοιαῦτα διακεκομμένως πως ἀπήντησεν εἰς τοὺς λόγους μου, ἐγὼ δὲ ἐπρόσθεσα, — ὅτι μὲ ὄλον τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣν ἅπαντες ἐν γένει τρέφομεν πρὸς τὸν φιλέλλητισμόν του, ἠθέλαμεν διακοινώσει ὅσα μᾶς εἶπεν εἰς τὴν Διοίκησιν, καὶ ὅτι ἐναπόκειται εἰς αὐτὴν, ἤδη ὅτε μελλεῖ νὰ συνέλθῃ ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ν' ἀποφασίσῃ.

Ὅτως ἐτελείωσεν ἡ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Ἄμιλτων συνέντευξις· ἡ ἀπάντησίς μου δὲ αὐτῇ ἂν καὶ δὲν ἦτον σύμφωνος μὲ τὴν γνώμην τοῦ Νέγρη, εὐηρέστησεν ὁμως τὸν Καρακατσάνην καὶ μετὰ ταῦτα τὴν Διοίκησιν.

Μετὰ τὴν συνέντευξιν μετέβημεν εἰς τὰ Καλύβια τοῦ Ἄστρους, ἐνθα εἶχεν ἤδη ἐγκατασταθῆ ἡ Διοίκησις, καὶ ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἡ Συνέλευσις. Ἐκεῖ ἐσκέφθημεν, ὅτι διὰ μεγάλης μυστηχότητος ὠφελόμεν νὰ κοινοποιήσωμεν τὰ ἐν τῇ συνεντεύξει μας διατρέξαντα, ἵνα μὴ διεγείρωμεν ὑπονοίας παρὰ τῶ ἐν Ἄστρει συνηχθέντι λαῷ, καὶ δυσάρεστα ἐπέλθωσιν κατὰ ἀτόμων τὰ ὁποῖα ἀδίκως ἴσως ὑποποεῦοντο εἶναι διὰ τῶν Ἀγγλῶν ἐπεβουλεύοντο τὴν Ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ὅρθως δὲ διελογιζόμεθα διότι ἀφ' οὗ ἐκοινοποιήσαμεν ἐγγράφως τὰ τῆς συνεντεύξεως, συνεφώνησε μεθ' ἡμῶν τὸ Ἐκτελεστικόν

καί τινες βουλευταί· ὀλίγον δὲ ἔλλειψε νὰ ὑποφέρωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὸν λαόν, ὅστις μὴ γνωρίζων τὰ καθέκαστα μυρία διανοεῖτο. Οὐδετερώθησαν ὅμως αἱ ὑπόνοιαι αὐταί, σκεπτομένου τοῦ λαοῦ, ὅτι ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐγὼ αὐτός, ἦτον δύσκολον νὰ συμμερισθῶ ἐπιβουλίας κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας μάλιστα δὲ διὰ τῶν Ἀγγλων, οἵτινες μὲ ἐξώρισαν ἀπὸ τὴν πατρίδα μου, ἐδήμευσαν τὴν περιουσίαν μου καὶ κατεδίωκον τοὺς συγγενεῖς μου. Οὕτω δὲ παυσάσης πάσης ὑπονοίας κατὰ τῆς ῥηθείσης συνεντεύξεως, ἤρχισαμεν ἅπαντες νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

Ἡ ἐν ἧ Ἀργεῖ Συνέλευσις ἐσχημάτιζε δύο στρατόπεδα, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ Κολοκοτρώνη, μεθ' οὗ ἦσαν ἠνωμένοι, ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Ῥάγκος καὶ τινες ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ οἱ Γερουσιασταὶ τῆς Πελοποννήσου. Εἰς τὸ δεύτερον στρατόπεδον, κατετάχθησαν οἱ πλείστοι τῶν προϋχόντων τῆς Πελοποννήσου, τὰ μέλη τῆς Διοικήσεως, ὁ Ζχήμης, Λόντος, Νοταρᾶς, Γιατράκος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον στρατόπεδον διεκήρυττεν ἀρχὰς δημοτικὰς, τὸ δεύτερον ἐφαίνετο μᾶλλον συντηρητικόν. Δικαιώματα ἀπειράριθμα ἤξιον οἱ ὀπλαρχηγοί, θυσίας καὶ δικαιώματα οἱ προϋχόντες ὥστε ἡ ῥῆξις ἦτον ἀναπόφευκτος μεσολαβήσαντες ὅμως ὅσοι δὲν ἀνεμίχθημεν εἰς τὰς διαιρέσεις ταύτας, ἐπετόχαμεν νὰ συμβιβασθῶσι τὰ διαφωνοῦντα μέρη ἐπὶ τῶν ἐξῆς ὄρων.

Α.ον. Νὰ γίνωσι δεκτοὶ ἀνεξετάτως οἱ Πληρεξούσιοι τῶν ἐπαρχιῶν, ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Β.ον. Νὰ διορισθῇ ἑπταμελής ἐπιτροπὴ, ἐκλεχθησομένη ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ

Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου, καὶ τῶν ἄλλων καθεστῶ-
των Νόμων, καὶ

Γον. Ἡ ἐκλογή τοῦ προσωπικοῦ τοῦ μέλλοντος Ἐκ-
τελεστικοῦ σώματος νὰ γίνῃ ἐξίσου ἐκ τῶν διαφορομέ-
νων μερῶν.

Οὕτω συμβιβασθέντων τῶν πραγμάτων, ἐγένετο ἐναρ-
ξις τῆς Συνελεύσεως τῇ 29 Μαρτίου. Ἐξελέχθησαν δὲ
πρόεδρος ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ἀντιπρόεδρος
ὁ Ἐπίσκοπος Βρεσθένης Θεοδώρητος καὶ Ἀρχιγραμμα-
τεὺς ὁ Θεόδωρος Νέγρης. Μετὰ τὰς ἀρχαιρεσίας προέ-
βη ἡ Συνέλευσις εἰς τὰς ἐργασίας τῆς ἰδοῦ δὲ αἱ κυριώ-
τεραι πράξεις αὐτῆς. — Ἐν τῇ πρώτῃ Συνεδριάσει τῆς
ἐξέδωκε πρᾶξιν διαλαμβάνουσαν τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Ὀρ-
γανικοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου, περὶ Ἀρχιστρατηγίας
καὶ Ναυρχίας, περὶ Νόμων πολεμικῶν, περὶ τοῦ Ὑπουρ-
γείου τοῦ πολέμου καὶ τῶν Ναυτικῶν, καὶ περὶ τοῦ Ἐ-
σωτερικοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Συνελεύσεως. — Ἐν τῇ Β'.
Συνεδριάσει, ἀποφάσισεν ἡ Συνέλευσις νὰ ἐκλεχθῇ ἑπτα-
μελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν πλέον γνωστῶν, ἐναρέτων καὶ
πεπαιδευμένων Ἑλλήνων πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Ὀργανι-
κοῦ νόμου τῆς Ἐπιδαύρου, προέβη εἰς τόνδιορισμὸν τοῦτον
εἰς τὴν Δ'. Συνεδριάσει, ἐξελέχθησαν δὲ ἐξ ἑκάστου τῶν
διαφωνούντων μερῶν τρία μέλη ἐν οἷς ὁ Θ. Νέγρης, ὁ
Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης καὶ ὁ Α. Μοναρχίδης, διαφιλο-
νεικουμένου δὲ τοῦ ἐβδόμου καὶ προτεινομένου τοῦ ὀνό-
ματός μου ὡς μέλους τῆς Συνελεύσεως ὡς ἀδιαφόρου,
παμψηφεί ἐξελέχθη. Μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἡ Συνέλευ-
σις ἔκρινεν εὐλογον νὰ προστεθῶσιν ἕτερα δύο μέλη καὶ
οὕτω ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐγένεν ἑνεαμελής. Ἐν τῇ αὐτῇ
Συνεδριάσει γενόμενου λόγου περὶ μερικῶν Διοικήσεων,
τῶν Γερουσιῶν καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀνεγνωρίσθη ὡς

ἀσύμφορος ἢ ὑπαρξίς των χάριν καὶ τῆς Δημοσίου Οἰκονομίας, καὶ παμφηρεῖ ἀπεφάνθη ἡ Συνέλευσις ὑπὲρ τῆς καταργήσεως αὐτῶν. — Κατὰ τὴν Δ'. Συνεδρίασιν δῶρισεν ἐνεαμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν Ποινικῶν νόμων ἐρανιζομένων ἀπὸ τῶν διατάξεων τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων. — Κατὰ τὴν ς' Συνεδρίασιν ἐπιθεωρήθησαν οἱ ὑπολογισμοὶ τῆς Α'. Διοικητικῆς Περιόδου, προταθείσης δὲ ἀναθεωρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἐρχομένου ἔτους, διωρίσθη διὰ ψηφίσματος δωδεκαμελῆς ἐπιτροπὴ συγκειμένη ὑπὸ ἑξ πολιτικῶν καὶ ἑξ στρατιωτικῶν ἵνα ἐπεξεργασθῇ αὐτόν. — Κατὰ τὴν ὀδγόνην Συνεδρίασιν, γενομένου λόγου περὶ Ἐκκλησιαστικῶν, διωρίσθη ὁ Ὑπουργὸς τῆς Θρησκείας, νὰ συντάξῃ σχέδιον περὶ Ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως. Ἐνέκρινε δὲ ἡ Συνέλευσις νὰ διατάξῃ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὴν ἄνευ ἀναβολῆς τὸ Ναύκλιον καὶ τὰ φρούρια ἐπίσης νὰ καταθέσῃ εἰς αὐτὴν τὰ ἐξ Ἰταλίας ἐλθόντα ἔγγραφα τὰ ὁποῖα ἀνεγνώθησαν εἰς τὴν ἐπομένην Συνεδρίασιν. — Κατὰ τὴν Θ'. Συνεδρίασιν, καθυπέβαλλον μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Συνέλευσιν τὰς ἐργασίας μας ἐπὶ τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου, ἐνεκρίθη δὲ ὡς προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπικυρώθη τὴν ἐπιούσαν δι' εἰδικοῦ ψηφίσματος. — Κατὰ τὴν ΙΒ'. Συνεδρίασιν, ἐνησχολήθη ἡ Συνέλευσις εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ μὲνῃ ἡ φροντίς τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν ἐξόδων τοῦ ἔθνους εἰς τὴν Διοίκησιν, ἥτις θέλει παραλάβει σῶα τὰ δικαιώματά τῆς ἀπὸ τοὺς λαοὺς, καὶ δανεισθῇ δίδουσα εἰς ὑποθήκην ἐθνικὰ κτήματα καὶ νὰ ἐκποιήσῃ ἐξ αὐτῶν κατὰ τὸ ΑΒ'. Θέσπισμά. Ἐνασχοληθεῖσα δὲ καὶ περὶ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἐπικρατείας, δῶρισε δεκαμελῆ ἐπιτροπὴν

πρὸς ἀνέρευσιν τοῦ συμφερωτέρου ὀργανισμοῦ τῶν Ἑπαρχιῶν, μεταξύ δὲ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ἐξελέχθησαν ὁ τε Μαυροκορδάτος καὶ ἐγώ. — Ἐν δὲ τῇ ΙΓ'. Συνεδριάσει, παρουσιάσαμεν σχέδιον ἐπὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ τούτου, ὅπερ ἐνέκρινε καὶ ἐπικύρωσεν ἡ Συνέλευσις δι' ἰδίου ψηφίσματος. — Κατὰ τὴν ΙΔ' καὶ ΙΕ' Συνεδρίασιν ἐγένετο πολὺς λόγος περὶ ἀποζημιώσεων τῶν τριῶν Ναυτικῶν νήσων, ἀλλὰ μείναντος τοῦ ζητήματος ἐκκρεμοῦς, κατὰ τὴν ΙΣΤ' Συνεδρίασιν ἐγένετο ἐπὶ τούτῳ ψήφισμα. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ συνεδρίασιν ἐνησχολήθη ἡ Συνέλευσις ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τῆς συντάξεως τῶν Ποινικῶν Νόμων Ἐπιτροπῆς, ἐνέκρινε νὰ σταλῆ εἰς τὸ Βουλευτικὸν Σῶμα ἵνα ἐπιθεωρηθῇ καὶ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπάνθισμα τῶν Ἐγκληματικῶν Νόμων». — Κατὰ τὴν ΙΖ' καὶ τελευταίαν συνεδρίασιν, ἡ Συνέλευσις ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως ὡς προσωρινὴν ἔδραν τῆς Διοικήσεως τὴν Τρίπολιν, μετὰ τινὰς δὲ ἄλλας μικροῦ λόγου πράξεις, διελύθη ἡ Β' αὕτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τὴν 18 Ἀπριλίου.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Συνελεύσεως ἐσυστήθη τὸ Ἐκτελεστικὸν σῶμα, πρόεδρος τοῦ ὁποίου διωρίσθη ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, μέλη δὲ ὁ Κολοκοτρώνης, Ζαήμες, Σωτήριος Χαραλάμπης καὶ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὅστις περὶ τὰ τέλη τῆς Συνελεύσεως εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπρακτος ἐξ Ἀγκῶνος, μὴ δυνηθεὶς νὰ λάβῃ τὴν ἀδειαν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βερώνην παρὰ τῆ Συνόδῳ τῶν Ἡγεμόνων. Γραμματεὺς δὲ τῆς Ἐπικρατείας διωρίσθη ὁ Μαυροκορδάτος.

Εἰς τὴν συστηθεῖσαν Διοίκησιν, δὲν ἠθέλησα νὰ λάβω μέρος, τρέφων τὸν κύριον σκοπὸν νὰ αὐσσωματώσω τοὺς συμπαλίτας μου καὶ ἐκ γένου νὰ ἐκστρατεύσω. Γοιαύτην

ἔχων ἀπόφασιν ἀπῆλθον μετὰ τῆς Διοικήσεως εἰς Τρίπολιν. Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας, ἐπιστολαὶ ἐκ Λογδίου ἀνήγγειλον, ὅτι τὸ διαπραγματευόμενον δάνειον ἐμελλε νὰ λάβῃ χώραν, ἢ Διοίκησις ὄθεν διελογίζετο περὶ ἀποστολῆς ἐπιτροπῆς ὅπως τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ, τὸ δὲ Ἐκτελεστικὸν μοι ἐπρότεινε ν' ἀποτελέσω μέλος τῆς μνησθείσης ἐπιτροπῆς, ἀπήντησα ὅμως ὅτι νέος ὢν ἄφειλον νὰ μὴ ἀπομακρύνωμαι ἐκ τοῦ πεδίου τοῦ πολέμου κατ' ἐκείνας τὰς κρίσιμους ἐποχάς· καὶ οὕτως ἀπέβριψα τὴν πρότασιν ταύτην, ὡς ἐπίσης δὲν ἐδέχθην καὶ τὸν διορισμὸν μου ὡς Ὑπουργοῦ.

Πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ σκοποῦ μου, μετέβην ἐκ Τριπόλεως εἰς Ναύπλιον, ὅπου διέτριβον πολλοὶ τῶν συμπατριωτῶν μου. Ἐσύλλεξα ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους Κεφαλλήνας, πρὸς αὔξησιν δὲ τοῦ ἀριθμοῦ παρέλαβον καὶ Ῥουμελιώτας, Νησιώτας, καὶ ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἀνατολῆς, συνεσωμάτωσα δὲ μέχρι τῶν πεντακοσίων. Οὐκ ὀλίγας δὲ δυσκολίας ἀπαντήσας ἵνα ὀπλίσω καὶ προπαρασκευάσω τὸ σῶμα τοῦτο, οἱ ἀδελφοὶ Καλέργη κατ' αὐτὴν τὴν περίστασιν μὲ συνέδραμον μὲ διακόσια ὅπλα. Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τοῦ σώματος τούτου ἀνεχώρησα διὰ Τρίπολιν, ἵνα λάβω τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως καὶ πολεμοφόδια.

Ἡ Διοίκησις εὐγνωμονοῦσα εἰς τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην μὲ ὠνόμασεν Ἀρχηγὸν τῶν Κεφαλλήνων, καὶ μὲ διέταξε νὰ στρατοπεδεύσω εἰς Γιάτρας ὅπου εὕρισκοντο καὶ ἄλλα σώματα, ἐπὶ σκοπῷ πολιορκίας τῶν ἐκεῖ εὕρισκομένων ἐχθρῶν. Ἀναχωρήσας δὲ ἀμέσως ἀπὸ Τρίπολιν μεσοῦντος τοῦ Μαΐου ἐστρατοπέδευσα εἰς τὰς θέσεις Ῥιῶλον καὶ Ἀλῆ Γουλεπῆ· ἐκεῖ πλησίον ἦτον τοποθετημένος καὶ ὁ Σισίνης μετὰ τῶν τῆς Γαστρούνης καὶ

Πατρῶν στρατευμάτων ἐπεριμέναμεν δὲ καὶ τὴν ἀφίξιν τῶν ἄλλων στρατευμάτων ἵνα πλησιάσωμεν εἰς Πάτρας.

Πρὸ τριῶν περιόου ἑβδομάδων εὐρισκόμην εἰς Ῥιῶλον, ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, ἑκτακτος ταχυδρόμος ἀπεσταλμένος ἀπὸ τῆν Διοίκησιν, μοι φέρει ἐπισήμους ἐπιστολάς, δι' ὧν τὴν 4 Ἰουνίου ἐδιοριζόμην Γενικός Ἐπαρχος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ δι' ἄλλου διατάγματος τῆ 13 Ἰουνίου μοι ἀπενείμετο στρατιωτικὴ ἐξουσία καθ' ὅλην τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Συγχρόνως δὲ με ἐπρότρεπεν ἡ Διοίκησις νὰ μὴν ἀναβάλλω τὴν ἀναχώρησίν μου, διότι καθ' ἧς εἶχε λάθει εἰδήσεις, μεγάλη προπαρασκευάζεται ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ἀρχηγούντος τοῦ Μουσταῆ Πασᾶ τῆς Σκόδρας. Τὸν διορισμόν μου τοῦτον ἀνήγγειλεν ἡ Διοίκησις καὶ εἰς Μεσολόγγιον, ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ τὴν ὁποίαν εἶχε συστήσει ὁ Μαυροκορδάτος ἵνα διοικῆ τὰς χώρας ἐκείνας, μοι ἔγραψε σχεδὸν ταυτοχρόνως νὰ σπεύσω τὴν ἀναχώρησίν μου, διότι ἡ παρουσία μου ἦτον κατεπείγουσα, ἵνα ληφθῶσιν ἐπὶ τὸ ταχύτερον κατάλληλα μέτρα κατὰ τῆς προσεχοῦς ἐκστρατείας τῶν Τούρκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

1823.

(Ἰούνιος—Ἰούλιος)

Ἐπιβιβάζομαι εἰς Γλαρέντσαρ διὰ Μεσολόγγιον. — Διόκομαι παρὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. — Πῶς σάκομαι εἰς τὴν Ξηράν. — Περιγραφή τοῦ Μεσολογγίου. — Κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι. — Αἰτία τῶν μεταξὺ τῶν ἀπαιρηγῶν διχορογιῶν. — Ἡ μετὰ τοῦ Μάρκου Βότσαρη ἐξή-

γούς μου. — Συγκαλώ τους ὀπλαρχηγούς εἰς Κερασσίδα καὶ Καλύβια. — Οἱ πρὸς αὐτοὺς λόγοι μου. — Τὸς συμβιβάζω. — Λόγος Μάρκου Βότσαρη πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς Σουλιώτας. — Σχίζει τὸ τῆς στρατηγίας δίπλωμα. — Τοποθέτησι τῶν Ἑλληνικῶν σωμάτων. — Ἀπόβασις Τούρκων ἐκ τοῦ σιῶλου. — Συμπλοκὴ εἰς Κρυονέρι. — Δευτέρα ἀπόβασις. — Ἦτα αὐτῶν εἰς Μποχώρι.

Συνεπεῖα τοῦ διορισμοῦ μου καὶ τῆς προκλήσεως τῆς ἐν Μεσολογγίῳ ἐπιτροπῆς, διὰ τὸ κατεπῆγον τῆς περιστάσεως ὤφειλον νὰ ὑπακούσω. Ἀνηγγεῖλα τοῦτο εἰς τὴν Διοίκησιν παραπονούμενος ὅτι ἐμελλε πρότερον νὰ εἰδοποιηθῶ, ἵνα λάβω τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα καὶ ἐφοδιασθῶ παρὰ τῆς Διοικήσεως δι' ὄλων τῶν ἀναγκαιῶν.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐπληροφόρηθην ὅτι κατέπλεον εἰς Μεσολόγγιον ὁ ἐχθρικός στόλος συγκεῖμενος ἐκ τεσσαρακονταπέντε πολεμικῶν πλοίων, ὥστε ἀδύνατος ἀπέβαινεν ἢ διὰ πλοιαρίων μετακόμισις τοῦ στρατιωτικοῦ σώματός μου. Διέταξα ἐπομένως τὸν ἀντιπρόσωπόν μου Σπυρίδωνα Πανᾶν νὰ παραλάβῃ τὸ σῶμα ταῦτο καὶ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου νὰ μεταβῇ εἰς τὴν στερεάν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Μεσολόγγιον (α). Ἐγὼ δὲ

(α) Βουλευτικὸν σῶμα. Περίοδος Β'. ἀριθ. 79.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Ἐν τῇ σημερινῇ συνελεύσει τοῦ Βουλευτικοῦ ἐγένετο λόγος καὶ σκέψις περὶ Ἐπάρχου Μεσολογγίου καὶ παντὸς Καρελλίου, καὶ προβλήθεις ὁ κύριος Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς ὡς ἄξιός τε καὶ ἱκανός εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὃν πολλὰ οὐσιώδεις καὶ ἀναγκαῖον, χρῆζον ταιαύτου ἀνδρός, ἀντ' αὐτοῦ λοιπὸν τὸ Σεβ. Ἐκτελε-

παραλαβῶν ἑκατὸν ἐπιλέκτους στρατιώτας ὑπὸ τὴν ὁδή-
γίαν τοῦ Σπυρίδωνος Βαλο ἀμάχη καὶ Τσατζου Σουλιώ-
του, καὶ ἀποχαιρετήσας τοὺς στρατιώτας μου, μετέβην
ἀπὸ Ῥιῶλον εἰς Γλαρέντσαν, ἔνθα ἦσαν δύο μύστι-
κα ἐπὶ τούτου πεμφθέντα πρὸς μεταφορὰν μου εἰς Με-
σολόγγιον. Εὖρον ἐπίσης εἰς Γλαρέντσαν πλοίαριον Ζα-
κύνθιον, ὁ πλοίαρχος τοῦ ὁποίου με ἀνέμενεν ἵνα μοι
ἀναγγείλῃ ὅτι ὁ Ναύαρχος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου Τοπάλ-
πασᾶ, ἐγνώριζεν ἤδη τὴν εἰς Μεσολόγγιον μετάβασίν
μου, καὶ καταδοκῶν παρέπλεεν ἀπὸ Κρυσνέρι μέχρι τοῦ
Ἀχελῷου, ἐπομένως ὤφειλον νὰ λάβω μέτρα ἵνα μὴν
συλληφθῶ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Εὐχαρίστησα τὸν Ζακύν-
θιον πλοίαρχον διὰ τὰς πολυτίμους ταύτας πληροφορίας,
συνεννοήθη δὲ με τοὺς πλοίαρχους τῶν δύο μυστί-
κων περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἠδυνάμεθα νὰ σπεύσωμεν
τὴν μετάβασίν μας εἰς Μεσολόγγιον· εὐκολυνθείσης δὲ
τῆς μετακομίσεως τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἵππων μου
διὰ δύο βρατοέρων ἐξ Αἰτωλικοῦ εὐρισκομένων κατὰ
τύχην εἰς Γλαρέντσαν ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ δια-
πλου ἐμείναμεν σύμφωνοι νὰ ὑποκριθῶμεν ὅτι πλέομεν
πρὸς τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν, εἶτα εἰς ἠθάκην, διὰ νυ-

στικόν, πρέπον νὰ διορίσῃ ἄλλον ἀρχηγὸν τοῦ τῶν Κεφαλλη-
νίων Τάγματος, ὃν ἂν ἐγκρίνῃ ἄξιον καὶ γνωρίσῃ εὐάρεστον καὶ
ἐκεῖνῳ τῷ Τάγματι, ὥστε νὰ μένῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀρμονίαν καὶ
τάξιν, ἃ δὴ καὶ καθυποβάλλονται εἰς τοῦ Ἐκτελέστικου τὴν
ἐπικύρωσιν.

Τῆς 4. Ἰουνίου 1823 ἐν Τριπολιτοῶ.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ
ΒΡΕΣΘΕΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ.

Ὁ ἄ. Γραμματεὺς τοῦ Βουλευτικοῦ.

Ἰω. Σκαρδαλιδης.

κτὸς ὁμῶς νὰ πλεύσωμεν πρὸς τὰς νήσους Ἐχινάδας (Σκρόφας), ἐκείθεν δὲ, διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ τῶν αὐλάκων εἰς Μεσολλόγιον. Ἀπερασίσαμεν δὲ ν' ἀναχωρήσωμεν τὴν ἐποῦσαν ὅπως ἐτοιμασθῶσιν αἱ βρατσέραι καὶ πρὸς τὸ ἑσπέρας ἐπεβιάσαμεν τὰ πολεμοφόδια, τοὺς ἵππους καὶ τοὺς στρατιώτας.

Οὕτω τὰ τέσσαρα πλοῖάρια ἐξέπλευσαν, ἕκαστον μυστικὸν ὡς ταχύπλουν ἔσυρε μίαν βρατσέραν, ὅπως εἰς πάντα κίνδυνον ἤμεθα ἠνωμένοι πρὸς ἀμοιβαίαν βοήθειαν. Εὐρισκόμεθα μεταξύ Γλαρέντσας καὶ Κεφαλληνίας, ὅτε μακρόθεν βλέπομεν πρὸς τὴν Ζάκυνθον φρεγάταν Τουρκικὴν ἣτις φαίνεται νὰ ἦτον πρόσκοπος. — Ἀλλὰ τὰ πλοῖά μας ἔπλεον δι' οὐρίου νοτίου ἀνέμου, ἡ δὲ φρεγάτα εὐρισκομένη ἐν πλήρει νηνεμία, ἦτον ἀδύνατον νὰ μᾶς πλησιάσῃ. Οὕτω ταχέως ἀφίχθημεν ὑπὸ τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν καὶ πλείοντες παρὰ τὰς ἀκτὰς ἐπλησιάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην, περὶ τὴν μεσημβρίαν δὲ εὐρέθημεν εἰς τὸ τελευταῖον ἀκροτήριον τῆς Νήσου ἐκείνης, ὅτε ἤρχισε νὰ πνέῃ δυτικὸς ἀνεμος. Οἱ πλοῖαρχοι τῶν μυστικῶν μοι ἐπρότεινον νὰ ὠφεληθῶμεν τοῦ οὐρίου τούτου ἀνέμου καὶ διευθυνθῶμεν πρὸς τὰς Ἐχινάδας. Τοῖς ὑπενθύμισα τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας εἶχαμεν λάβει καὶ ὅτι, ἤθελεν εἶσθαι ἀσφαλέστερον ν' ἀναμείνωμεν τὸ σκότος, ἀλλ' οὗτοι διὰ τῶν παρατηρήσεων τῶν μὲ ἔκαμον νὰ συναίνεσω καὶ οὕτω διευθύνθημεν πρὸς τὰ νησιδία ταῦτα.

Ἰκανὴν εἶχομεν διέλθει ἀπόστασιν, περὶ δὲ τὴν 3ην ὥραν μ. μ. ἐφάνησαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Προκοπάνιστου, ἔξω τοῦ Μεσολογγίου δεκαεὶς μεγάλα Τουρκικὰ πλοῖα· εἶμεθα εἰσέτι μακρὰν, καὶ ἴσως δὲν μᾶς εἶδον κατὰ πρῶτον, μετ' ὀλίγον ὁμῶς ἐν βρίκιον ἀναπέτασσε τὰ ἰστιά

του και εξέπλευσε καθ' ἡμῶν. Ἐναντίου ὄντος τοῦ ἀνέμου ἐμελλε νὰ κάμη μακρυρὴν στροφὴν καὶ ἐπιστρέφον νὰ ἔλθῃ ἐφ' ἡμῶν, παρηγορήθημεν ὅμως ὅτι ἕωσού ἐπιστρέψῃ ἠδυνάμεθα νὰ κατευοδοθῶμεν εἰς τὰ νησιδία ταῦτα. Ὅπως δὲ ἀποφύγωμεν τὸν κίνδυνον μὲ ζέσιν ἤρχισαν νὰ κωπηλατῶσιν εἰς τὰ μύστικα, βοηθούμενοι δὲ καὶ διὰ τῶν ἰστιῶν μας ἐπλησιάζαμεν εἰς τὴν ξηρὰν, ὅτε βλέπομεν παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀχελῶον ὀκτῶ Τουρκικὰ πλοῖα. Τὸ παράλιον τοῦτο ἦτον ἐμπροσθεν ἡμῶν καὶ ὁ ἄνεμος ἦτον οὐριος, ἠδύναντο ἐπομένως νὰ μᾶς φθάσῃ καὶ καταστρέψῃσι. Μεγάλῃ δειλίᾳ κατέλαβεν ἀμέσως τοὺς ναύτας τοῦ μυστικοῦ ἐν ᾧ εὕρισκόμεν, καὶ διελογίζοντο νὰ κόψωσι τὸ σχοινίον δι' οὗ ἐσύραμεν τὴν βρατσέραν, ὅπως ἐλευθερώσῃσι τὸ πλοῖον καὶ σωθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν. Ἐν τούτοις οἱ εἰς τὴν βρατσέραν στρατιῶται, ὑψηλότερον ἡμῶν εὕρισκόμενοι, ἤρπασαν τὰ ὄπλα των, ὑποπτεύοντες μήπως κόψωμεν τὸ σχοινίον. Ἀγνοῶν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἅμα εἶδον τοὺς ναύτας τοῦ μυστικοῦ κινήντας πρὸς τὸ σχοινίον καὶ ἐννοήσας τὸν σκοπὸν των, ἀρπάσας τὸ ξίφος καὶ ἐν πιστόλιον, τοῖς λέγω, ὅτι ὅστις ἠθελε κινήθῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς προδοτικῆς ταύτης πράξεως ἠθελον τὸν φονεύσει. Μόλις ἐτελειώσα τὰς λέξεις ταύτας, ἤκουσα τὰς κραυγὰς τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς βρατσεράς λεγόντων, «μὴν κινήθητε διότι σᾶς φονεύωμεν ὅλους». Οἱ ναῦται βλέποντες ἐτοιμοὺς τοὺς στρατιώτας νὰ πυροβολήσῃσι κατ' αὐτῶν, ἐντρομοὶ ὀπισθοδρόμησαν. ἤρχισα ἀμέσως νὰ τοὺς ἐμψυχώνω, τοῖς διένειμα πνευματικὰ ποτὰ καὶ ἐπὶ τέλους ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ κωπηλατῶσιν ὅλαις δυνάμεσιν. Ἀλλὰ μεγάλη ἡ μωρία τῶν Τούρκων, καὶ μέγα τὸ ἔλεος τοῦ Ὑψίστου. Οἱ Τούρκοι ἐνῶ ἦσαν ἐπὶ τούτῳ διατεταγμένοι νὰ προφυτ

λάττωσι νὰ παράλια ἐκεῖνα καὶ νὰ μὲ συλλάβουν, ἐνῶ ἐβλεπον τὰ μύστικα ἔλκοντα τὰς βρατσέρας μὲ στρατεύματα, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ μᾶς καταστρέψωσιν, ἡρεμῶσι, καὶ ἡμεῖς λαμβάνομεν καιρὸν δοξάζοντες τὸν Ὑψιστον, διερχόμεθα ἀπὸ τὰς Ἐχινάδας καὶ προσορμιζόμεθα εἰς τὴν ἀπέναντι ξηρὰν τῆς Στερεᾶς.

Μόλις εἶχον ἀποβιβασθῆ οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἵπποι, εἶδομεν ἐρχόμενον καθ' ἡμῶν τὸ βρίκιον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ Προκοπάνιστον, δραμόντες τότε ἐτοποθετήθημεν εἰς ὕψωμά τι καλούμενον Πετροβοῦνι. πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δύο βρατσερῶν, διότι τὰ μύστικα ὡς ἐλαφρότερα εἶχον διασωθῆ εἰς τοὺς παρακειμένους αὐλάκας. Τὸ βρίκιον ἐπεμφε δύο λέμβους κατὰ τῶν βρατσερῶν, ἀλλὰ πυροβολοῦντες ἀδιακόπως κατ' αὐτῶν τοὺς ἐβιάσαμεν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι. Τὸ βρίκιον τότε ἤρχισε νὰ κανονιοβολῆ, καὶ ἐξ ἡμῶν ἐλαφρῶς ἐπληγώθησαν τρεῖς ὑπὸ τεμαγίων λίθου, ἀγνοοῦμεν δε ποῖαν βλάβην ὑπέστη ὁ ἐχθρὸς. Παύσαντος τοῦ κανονιοβολισμοῦ μία λέμβος μὲ πυκνότατον καπνὸν, διευθύνετο κατὰ τῶν βρατσερῶν, φαίνεται δὲ ὅτι οἱ ναῦται δι' ἄλλης μικροτέρας λέμβου ᾤθουν τὸ πυρπολικὸν τοῦτο, δι' οὗ ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς βρατσέρας καὶ τὰς ἔκαυσαν. Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ σκηνὴ τῆς εἰς Μεσολόγγιον μεταβάσεώς μου. Διατάξας δὲ τὸ στρατιωτικὸν σῶμα νὰ ἔλθῃ διὰ ξηρᾶς εἰς Μεσολόγγιον, καὶ ἐπιβιβασθεῖς εἰς τὰ μύστικα, διὰ τῶν αὐλάκων ἀφίχθην τὴν ἐπιούσαν εἰς τὴν πόλιν.

Ἔσα κατὰ τὸν διάπλου μᾶς συνέβησαν, ἦσαν ἤδη γνωστά εἰς Μεσολόγγιον, μὲ ἐπερίμενον δὲ μετ' ἀνυπομονουσίας. Ἀπερίγραπτος ἦτον ὁ ἐνθουσιασμός δι' οὗ μὲ ὑπεδέχθησαν διὰ κανονιοβολισμῶν καὶ πυροβολισμῶν ἐχαιρετήθη ἡ ἀφίξις μου, πολιτικοὶ δὲ καὶ στρατιωτικοὶ

παντί σθένει ἠθέλησαν νὰ μοι ἀποδείξωσι τὴν εὐαρέσκειάν των.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶναι πόλις παραθαλάσσιος, κειμένη μεταξὺ τῶν δύο ποταμῶν, τοῦ Εὐήνου (Φίδαρη) καὶ τοῦ Ἀχελῷου (Ἄσπρου), ἀπέχει δὲ τοῦ μὲν πρώτου πέντε μίλια, τοῦ δὲ δευτέρου δεκατέσσαρα. Ἰσοθαλάσσιος εἶναι ἡ πόλις αὕτη, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῆς ἐκτείνεται λιμνοθάλασσα, ἣτις ἔχει περιφέρειαν ἐξήκοντα περίπου μιλίων. Εἰς τὰ ὕδατά της, ἀβαθῆ ὄντα, δὲν πλέουσιν εἰμὴ τὰ λεγόμενα μονόξυλα, διὰ τῶν αὐλάκων δὲ ὅπου τὰ ὕδατα εἶναι βαθύτατα συκοινωνεῖ διὰ τροπιδοφόρων πλοίων μὲ τὴν ἔξω τοῦ λιμένος της θάλασσαν, ἀπέχουσαν ἔξ ἔως ἑπτὰ μίλια τῆς πόλεως. Ἐντὸς τῆς λιμνοθαλάσσης εὐρίσκονται πολλὰ νησίδια. τὸ μεγαλύτερον τῶν ὁποίων καλεῖται Βασιλάδι, κεῖται δὲ εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀνατολικοῦ Αὐλάκος, ὅπερ εὔρον ὠχυρωμένον μὲ τέσσαρα κανόνια.

Ἐκ τῆς ξηρᾶς ἀπέχει τὸ Μεσολόγγιον, πρὸς Βορρᾶν, ἕως πέντε μίλια ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἀρακύνθου (Ζυγοῦ), πρὸς νότον ἐκτείνεται πεδιάς μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, ἐπὶ τῆς πεδιάδος ταύτης μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου ἕως δύο ὥρας κείνται τὰ χωρία Μποχωρι καὶ Γαλατᾶ· πρὸς Ἀνατολὰς ἐξακολουθεῖ ἡ αὐτὴ πεδιάς μέχρι τῆς βράχειος καλουμένης Σκαλι, ὅθεν διέρχεται δι' ἐλωδῶν τόπων ἢ εἰς τὸ Αἰτωλικόν, Σταμνᾶ, Βραχωρι καὶ ἄλλας ἐπαρχίας ἄγουσα ὁδός.

Οὕτω πως κείμενον τὸ Μεσολόγγιον, ἀφ' ἑνὸς μὲν περικυκλωμένον ὑπὸ πεδιάδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῶν ἀβαθῶν ὑδάτων τῆς λιμνοθαλάσσης, ὀχυρὰν εἶχε θέσιν καὶ εὐκόλος ἡ πολεμικὴ ὀχύρωσίς του. Ἦτο περικυκλωμένη ἡ πόλις ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ὑπὸ βαθείας καὶ εὐ-

ρείας τάφρου συγκοινωνούσης με τὴν λίμνην, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα εἰσῆρχοντο εἰς αὐτήν. Ἐπὶ τῆς ὄχθης δὲ τῆς τάφρου ὑψουτο ἀτελὲς τείχος ὑπὸ λίθων καὶ χώματος κατασκασκευασμένον ἱκανῶς ὑψηλόν, πλατὺ δὲ τὸσον ὥστε οἱ ὀπλοφόροι ἰστάμενοι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιροβόλουν διὰ τῶν πολεμίστρων τὸν ἐχθρόν. Ἐπὶ τοῦ τείχους τούτου ἔκειντο τὰ κανονοστάσια, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχεν ἓν ἢ δύο κανόνια. Τὸ τοῖχος δὲ τοῦτο ἦτον ὀχυρώτερον καὶ ἀνετελέστερον παρά τὴν Πύλην, ὅπου ἔκειτο καὶ τὸ μέγα κανονοστάσιον. Ἐξω τῆς τάφρου πρὸς τὴν Πύλην, εἶχε σχηματισθῆ εἶδος περιταφρίου ὁδοῦ, ἧτις ἐξετείνετο κατὰ τὸ πέμπτον μέρος τοῦ ὄλου περιτοιχίσματος.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Μεσολογγίου συνεποσοῦντο ἕως ἑξ ἑξακλιιάδες, τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν ἄλιεῖς καὶ ναῦται, μάχιμοι δὲ ἦσαν περὶ τοὺς χιλίους ἄνδρας, οἵτινες ἔνευκα τῶν προλαβουσῶν εἰσβολῶν τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν καὶ ἐμπειροπόλεμοι.

Εἰς τοιαύτην εὖρον κατάστασιν κατὰ τὸν Ἰούνιον 1823 τὸ Μεσολόγγιον.

Δύο μόνον μέλη, ὁ Βλαχόπουλος καὶ ὁ Παπαδάκης, ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου συστηθείσης ἐπιτροπῆς, ἔμειναν εἰς Μεσολόγγιον· κενὸν τὸ ταμεῖόν των, πολεμοφόδια ὀλίγα καὶ πρὸ πάντων ἔλλειψιν μολύβδου. Δύο δὲ ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφιξίν μου ἀμφοτέροι ἀνεχώρησαν, ἂν καὶ ἐπροσπάθησα νὰ τοὺς καταπέσω νὰ διαμείνωσιν, μάλιστα τὸν Βλαχόπουλον, ὅστις ἐντόπιος ὢν καὶ στρατιωτικὸς, ὤφειλε νὰ ὑπερασπισθῆ με τοὺς εὐαριθμούς ὀπλοφόρους τοῦ τὴν πατρίδα του ὅτε ἐπαπειλεῖτο ἀπὸ τῆς νέαν ἐκστρατείαν τοῦ Πασᾶ τῆς Σκόδρας.

Ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου εὐρίσκοντο καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ Μάρκος Βότσαρης, Ζυγούρης, ὁ Κίτσος Τσαβέλλας

καὶ ὁ Τσόγκας μὲ τὰ στρατιωτικὰ σώματά των, συμπο-
 σούμενα εἰς χιλίους ἄνδρας, τρεφομένους ἐν ταῖς τῶν
 πολιτῶν οἰκίαις, ἄκρα ἦτο ἐπομένως ἡ ἀδημονία καὶ ἡ
 δυσαρέσκεια τῶν Μεσολογγιτῶν. Ἄλλ' ἐν γένει ἀθλία
 ἦτον ἡ κατάστασις τοῦ Μεσολογγίου, ἔτι δὲ ἀθλιωτέρα
 ἀπέβαινεν αὕτη, οὔσης κορυφομένης τῆς διαιρέσεως μετα-
 ξὺ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ τῶν κατοίκων. Τοῦτο δὲ μᾶλλον
 μὲ ἀπήλπιζεν, ὥστε κατὰ πρῶτον ἀναλογιζόμεν ν' ἀνα-
 χωρήσω· ἀπεφάσισα ὁμῶς νὰ διαμείνω καὶ νὰ καταβάλω
 πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς οὐδετέρωσιν τῶν αἰτιῶν τῶν ὑ-
 φισταμένων διχονοιῶν, προβλέπων μάλιστα ὅτι ἡ ἀνα-
 χώρησίς μου ἤθελεν ἐπιφέρει ἐμφύλιον πόλεμον.

Ἐξηκρίβωσα κατὰ πρῶτον ὅτι ὑπῆρχεν ἐν κόμμα τοῦ
 Μαυροκορδάτου, ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου ἦτον ὁ Μάρκος Βό-
 τσαρης, μέλη δὲ τινα τῆς πειρασμένης ἐπιτροπῆς εἶχον
 διασπείρει ὅτι ἐστάλην εἰς Μεσολόγγιον παρὰ τῆς Διοι-
 κήσεως πρὸς καταδρομὴν τοῦ κόμματος τούτου. Τὰ αἰ-
 τία ὁμῶς τῶν μεγάλων διχονοιῶν μεταξὺ τῶν ὀπλαρ-
 χηγῶν ἦσαν τὰ ἑξῆς.

Καὶ πρῶτον, ὁ ὑπὸ τῆς Διοικήσεως πρὸ μικροῦ γενό-
 μενος προβιβασμὸς τοῦ Βότσαρη εἰς τὸν βαθμὸν τῆς
 στρατηγίας, δυσηρέστησε τοὺς Τσαβέλλας, διότι ὁ ση-
 μαντικώτερος αὐτῶν Ζυγούρης δὲν εἶχε τὸν βαθμὸν
 τοῦτον. Ἡ στρατηγία τοῦ Μάρκου Βότσαρη ὑπελήφθη ὡς
 ἀρχηγία, διότι οὐδεὶς τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς
 Ἑλλάδος εἶχε τὸν βαθμὸν τοῦτον, ὥστε ἐνόμιζον ὅτι
 πάντες θὰ ὑπόκεινται εἰς αὐτὸν, ὅπερ ἦτον ἀδύνατον ν'
 ἀνεχθῶσι.—Δεύτερον αἴτιον ἦτον, τὸ τοῦ Ζαπαντιοῦ ζή-
 τημα. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις εἶχεν ἀποφασίσει νὰ δώσῃ
 εἰς τοὺς Σουλιώτας τὸ Ζαπάντι μὲ ὄλας τὰς Τουρκικὰς
 ἰδιοκτησίας, τοῦτο δυσηρέστησε πολὺ τοὺς ἐντοπίους,

οίτινες έχοντες τὰς ἀξιώσεις τῶν δὲν ἀνέχοντο τοὺς Σου-
λιώτας — Καὶ τρίτον, ἐνεκα τῆς ἀρχηγίας τοῦ Ἐηρομέ-
ρου, ὑπαρχούσης ἐχθρας μεταξὺ τῶν Χασαπαίων καὶ τοῦ
Θεοδώρου Γρίβα, ὅστις, πρὸ τῆς ἀφίξεώς μου εἶχε φο-
νεύσει τρεῖς ἐξ αὐτῶν· ὁ δὲ Τσόγκας ἀρεγόμενος καὶ τὴν
ἀρχηγίαν τοῦ Ἐηρομέρου συνέδραμε τοὺς Χασαπαίους,
δραμόντες πρὸς τούτους καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Μάρκον Βότσα-
ρην εἰς βοήθειαν αὐτῶν, ἐκτύπησαν τὸν Γρίβαν καὶ τὸν
ἐκλείσαν ἐντὸς πύργων τινῶν πρὸς τὸ Δραγαμέστο. Καὶ
ὁ μὲν Γρίβας προτεκάλεσε τὸν Τσαβέλλαν εἰς βοήθειάν
αὐτοῦ, ὅστις ἐκ γενναιότητος ὀρμώμενος ἔσωσε τὸν Γρί-
βαν, καταφυγόντα παρὰ τοῖς ἄλλοις ὄπλαρχηγοῖς τῆς
Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Τσόγκας καὶ ὁ Βότσαρης ἐνω-
θέντες, καὶ συνεννοούμενοι κατέλαβον τὸ Μεσολόγγιον,
καὶ οὐδένα δὲ τρόπον ἤθελον νὰ ἐξέλθωσι κατὰ τῶν
Τούρκων, εἰμὴ ὅταν ὁ Γρίβας ἤθελεν ἐξωσθῆ τῆς Δυτι-
κῆς Ἑλλάδος. Οἱ Μεσολογγῖται ἐξ ἄλλου μέρους μὴ
δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὰ ἐξοδα τῶν στρατιωτικῶν
σωμάτων τοῦ Βότσαρη, Τσόγκῃ καὶ τῶν Τσαβελλαίων,
οἵτινες προσποιούμενοι ἀδιαφορίαν διέμενον ἐντοσούτῳ
εἰς Μεσολόγγιον, προετοιμάζοντο νὰ κτυπήσωσι τὰ σώ-
ματα ταῦτα, ὥστε ἐπικείμενος ἦτον ἡ ῥῆξις.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦσαν τὰ πράγματα ἐν τῇ Δυ-
τικῇ Ἑλλάδι, τὴν ὁποίαν ἠπειλοῦν δύο ἐκστρατεῖαι, ἀφ'
ἐνὸς ἐκείνη τοῦ Μουσταῆ Πασᾶ τῆς Σκόδρας, ὅστις εἰσ-
ήρχετο ἐκ τῶν Ἀγράφων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ τοῦ Ὁμέρ
Πασᾶ Βρυῶνῃ, ὅστις ἠτοιμάζετο νὰ εἰσέλθῃ διὰ τοῦ Μο-
κρυνόρου, ἵνα ἐνωθῆ μὲ τὸν Πασᾶ τῆς Σκόδρας, εἰς
τρόπον ὥστε, οὐσης τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς διχόνοίς
κορυφωμένης, δὲν ὑπῆρχον οὔτε ἠνωμέναι δυνάμεις ν'
ἀντιπαρταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, οὔτε χρηματικὰ μέ-

σα, οὔτε πολεμοφόδια. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐπεκαλέσθην τὴν θεῖαν Πρόνοιαν, ὅπως δυναθῶ νὰ ὑπερπηθῶσω τὰς δυσχερείας πρὸς σωτηρίαν τοῦ τόπου.

Καὶ πρῶτον μὲν, ἤρχισα νὰ οὐδετερώσω τὰς ἀνυπάρκτους ὑπονοίας, τὰς ὁποίας, ὡς προεῖρηται, ἀνευ λόγου ἢ αἰτίας εἶχον ἐμπνεύσει τοῖς φίλοις τοῦ Μαυροκορδάτου. Προσκαλέσας ὅθεν ἐπὶ τούτῳ κατ' ἰδίαν τὸν Μάρκον Βότσαρην, τῷ ἐλάλησα εἰλικρινῶς καὶ τῷ παρέστησα ὅτι μόνος ὁ σκοπὸς τοῦ νὰ γίνω ὠφέλιμος εἰς τὴν πατρίδα, ἐν τοιαύταις δειναῖς περιστάσεσι, μὲ ἔκαμε νὰ ἔλθω εἰς Μεσολόγγιον, ὅτι οὐδὲ τὸν διορισμὸν μου κἀν ἐγνώριζον, καὶ ὅτι ἂν πρότερον ἐζητεῖτο ἡ γνώμη μου, ἤθελον ἀποποιηθῆ, ἀφοῦ εὐρισκόμην ἤδη ἐπὶ κεφαλῆς πεντακοσίων στρατιωτῶν εἰς Πάτρας, ὅτι τὰ γράμματα τῆς Διοικήσεως καὶ ἐκεῖνα τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Μεσολογγίου παριστάνοντα τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, μὲ ἐβίασαν ν' ἀποφασίσω νὰ ἔλθω, ἐνῶ μάλιστα ἐδῆλεπον πρόφανέστατον τὸν κίνδυνον νὰ συλληφθῶ ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἐπὶ τέλους δὲ εἶπον τῷ Βότσαρῃ, ὅτι προτιμῶ μᾶλλον ν' ἀναχωρήσω ἢ νὰ γίνω αἴτιος μεγαλητέρας διαιρέσεως καὶ ἀκουσίως νὰ φανῶ ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου κόμματος. Ἐπρόσθεσα δὲ ὅτι πρὸς παῦσιν τῶν διχονοιῶν ἐβασίζομην περισσότερον εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς πάντα ἄλλον, γνωρίζων τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν γενναϊότητά του.

Ὁ Βότσαρῃς πολλὰ ἤνωνεν ἠθικὰ προτερήματα, συνησθάνθη ἐπομένως τοὺς λόγους μου, καὶ μοι ἀπήντησεν ὅτι τὰ πράγματα τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἦσαν εἰς δυσχερεστάτην κατάστασιν, ἐνόμιζεν ὅμως ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐξομαλυνθῶσιν ἀφοῦ ἤθελον δώσω δείγματα τῶν αἰ-

εθνημάτων τὰ ὁποῖα τῷ ἐξέφρασα, οὐχὶ τόσον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, διότι ἦτο πεπεισμένος εἰς τοὺς λόγους μου, ἀλλὰ διὰ τοὺς συναδέλφους του, οἵτινες εἶχον πάντοτε τὰς ὑπονοίας των.

Τῷ ἀπήντησα ὅτι ἤμην ἑτοιμος νὰ δώσω τοιαῦτα δείγματα, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχον σχηματίσει εἰσέτι τὸ Γραφεῖόν μου, τὸν ἠρώτησα ποῖον μοι προτείνει ὁ ἴδιος Βότσαρης ὡς ἱκανὸν διὰ γραμματέα μου; Διστάζων δὲ ὅτι δὲν ἤθελον τὸν δεχθῆ, μοὶ ἐπρότεινε τὸν Νικόλαον Λουριώτην, ὁπαδὸν καὶ ἀροσιωμένον τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀλλ' ἄνδρα φρόνιμον καὶ καλὸν πατριώτην. Τὸν παρεδέχθην ἄνευ παρατηρήσεως, καὶ ἀμέσως ἔγραψα τὸν διορισμὸν του καὶ τὸν παρέδωσα τοῦ Βότσαρη ἵνα τὸν ἐγχειρίσῃ. Ἡ πρώτη αὐτῆ πράξις ἔκαμε τὸν Βότσαρη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι του ἦσαν πολὺ ἀπατημένοι ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων μου. Ἐξομαλύνας τὴν δυσκολίαν ταύτην, ἣτις μὲ ἀπέβλεπε, συνδιελέχθημεν περὶ τῶν ἄλλων ζητημάτων. Ἐξέφρασα πρὸς αὐτὸν τὴν ἀνάγκην νὰ προσκαλέσω μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου πάντας τοὺς ὄπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἐξαλειψῶ τὰς κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ὑπονοίας, καὶ τοὺς φέρω εἰς συναίσθησιν τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντός των, καὶ ὅτι, δύσκολον ἤθελεν εἶσθαι ν' ἀπομακρύνω τὸν Γρίβαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο δὲν ἀπηλπίζομην, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ὠφείλου νὰ γνωρίσωσιν ὅτι δὲν συμφέρει νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰ στρατόπεδα, ὅπου ἠδύναστο νὰ συναντηθῇ μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τῶν παρ' αὐτοῦ φονευθέντων Χασαπαίων. — Ὁ Βότσαρης τότε μὲ ἐνεθάρρυνε λέγων, ὅτι ὠφείλον νὰ προσπαθῆσω νὰ ἐπιτύχω τοῦτο, ἀλλως ὁ Τσόγκας ἤθελεν εἶσθαι ἀδυσώπητος. — Περὶ τῆς ἐπιτυχίας δὲν

ἄπελπίζομαι, τῷ ἀπήντησα, ἀλλ' ὅτι ὤφειλε καὶ αὐτὸς ὁ Βότσαρης νὰ ἐξομαλύνῃ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Τσαβελλαίων ὑπάρχουσαν διχόνοιαν, διότι οἱ Σουλιῶται ἠνωμένοι ἤθελον εἶσθαι ἢ ἰσχυρωτέρα δύναμις, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἄλλους πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. — Μοὶ ἀπήντησεν ὁ Βότσαρης ὅτι ὤφειλον νὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐξομαλύνειν τῶν δυσκολιῶν, ἢ δὲ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Σουλιωτῶν, ὀφεισταμένη ἔρις ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν νὰ τήν τελειώσῃ, γνωρίζων τοὺς συμπατριώτας του καὶ ὡς πρὸς τοῦτο νὰ μὴ ἀμφισβάλω. Περαιωθείσης τῆς συνεντεύξεως ταύτης δ.α. τῆς εὐαρεσκείας ἀμφοτέρων, ἤρχισα ἀμέσως τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου μου.

Προσεκάλεσα τοὺς προκρίτους καὶ δημογέροντας τοῦ Μεσολογγίου πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκοινοποίησα ὅτι ὤφειλον νὰ συνεισφέρωσι γενικῶς τροφὰς διὰ τὰ εἰς τὴν πόλιν εὑρισκόμενα στρατιωτικὰ σώματα, καὶ ἐκκενώσωσι τινὰς οἰκίας πρὸς τοποθέτησιν των, καὶ τοῦτο διὰ τινὰς ἡμέρας ἕωσθ' ἑτοιμασθῶσι νὰ ἐξέλθωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Προθύμως ἐδέχθησαν τὴν πρότασίν μου, διόρισα δὲ φροντιστὴν τὸν Μῆτρον Δελιγεώργην. Μετὰ ταῦτα προσκαλέσας τὸν Βότσαρην, Τσόγκαν καὶ Τσαβέλλαν, τοῖς εἶπον, νὰ περιορίσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν μερίδων ἄρτου εἰς τοὺς ἀληθῶς ὑπάρχοντας στρατιώτας, τὰς ὁποίας καθεκάστην θέλουσι λαμβάνειν παρὰ τοῦ φροντιστοῦ, καὶ νὰ τοποθετήσωσι τοὺς στρατιώτας των εἰς τὰς ἐπὶ τούτου προσδιορισθείσας παρὰ τῶν δημογερόντων οἰκίας. Ἡνὶ πρότασίν μου ταύτην εὐχαρίστως ἐδέχθησαν, καὶ οὕτως ἀποκατασταθείσης τῆς εὐταξίας, ἔπαυσαν αἱ ἐντὸς τῆς πόλεως ἐρίδες. Οἱ ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγίου εὑρισκόμενοι ὀπλαρχηγοὶ

ἦσαν, ὁ Ἴσχος καὶ Ἰωάννης Ῥάγκος ὄπλαρχηγός τῆς ἐπαρχίας Βάλτου. ἐν οἷς κατέφυγε καὶ ὁ Γρίθας ὁ Περουλῆς καὶ Γιολδασαῖοι τοῦ Καρπενησίου, ὁ Σαδῆμας τοῦ Βλαχοῦ ὁ Ζαγκανᾶς τοῦ Βενέτικου, καὶ ὁ Μακρὸς τοῦ Ζυγοῦ. Δι' ἐγκυκλίου προσεκάλεσα αὐτοὺς νὰ συναχθῶσιν εἰς τὰ Κερασοβίτικα Καλύβια, κεντρικὴν θέσιν καὶ λίαν κατάλληλον, ὅπου ἤθελον παρευρεθῆ ἐγὼ αὐτὸς πρὸς συνέντευξιν.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰουλίου, συνοδευόμενος ὑπὸ τριῶν προκρίτων τοῦ Μεσολογγίου, τὸν Καρπεπερήν, Κότσιαν καὶ τὸν ἀγαθὸν πολίτην Μπονισέλην, μετέβην εἰς τὰ Κερασοβίτικα Καλύβια περὶ τὴν μεσημβρίαν. Εὗρον ἐκεῖ συνηγμένους τοὺς ὄπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τινὰς τῶν προκρίτων, ἦσαν δὲ καὶ ἐπίκεινα τῶν δισχιλίων στρατιωτῶν. Εὐμενῶς καὶ πασιχαρῶς μὲ ὑπεδέχθησαν, συνηλθον ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων, καὶ ἐκεῖ ἀνέγνωσα τὰ ἐγγράφα τοῦ διορισμοῦ μου, εἶτα τοῖς παρέστησα, ὅτι, μόνον ὁ ἐπικείμενος κίνδυνος τῆς πατρίδος των, μὲ κατέπεισε νὰ ἔλθω νὰ συναγωνισθῶ μετ' αὐτῶν. Ὅτι πολλὰς καὶ ἀνυπερβλήτους δυσκολίας ἠθέλαμεν ἀπαντήσῃ πρὸς ἀντίχρουν τοῦ τρομεροῦ ἐχθροῦ ὅστις μᾶς ἐπαπειλεῖ, ἐπαριθμῶν δὲ τὰς ἐλλείψεις καὶ δυσκολίας ταύτας, καὶ περαίνων τὸν λόγον μου εἶπον ὅτι, διὰ τῆς καρτερίας, τῆς ὁμοιοῦς καὶ διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Ὑψίστου δυνάμεθα ἂν θέλωμεν, νὰ ὑπερβῶμεν ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ κατατροπώσωμεν τὸν ἐχθρόν.

Μετ' ἐμὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ Ἴσχος, ὅστις, ἦτον ὁ ἐπισημότερος, μοὶ ἀπήντησεν ἐν ὀνόματι τῶν ὄπλαρχηγῶν. Ὅτι μὲ εὐαρέσκειάν των ἔμαθον τὸν διορισμὸν μου, διότι, διὰ τῆς γνωστῆς φρονήσεώς μου καὶ πατριωτισμοῦ

μου, δύναμαι νὰ τοὺς ὀδηγήσω πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των, ἐπρόσθεσε δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους κατακευτικoὺς λόγους, οἵτινες τῇ ἀληθείᾳ μὲ ἔκαμον νὰ ἐλπίσω ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μου. Μετὰ τὴν προκαταρκτικὴν ταύτην ὁμιλίαν ἤρχισαν τὰ παράπονα κατὰ τῆς Διοικήσεως, ὅτι οὐδέποτε ὄφειλεν αὕτη νὰ δώσῃ τὴν ἀρχηγίαν τῷ Μποτσαρη, ὅστις ἦτο ξένος, ὅτι διὰ τοῦ διορισμοῦ τούτου περιφρονοῦντο οἱ ἐντόπιοι, τούτου ἕνεκα δὲν τὸν παρεδέχοντο. Ὅτι, κακῶς ἐπραξεν ἡ Διοίκησις νὰ προικοδοτήσῃ τοὺς Σουλιωτάς μὲ τὸ Ζαπάντι, μὴ συμμεθέξαντες εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τούτου, καθόσον εὕρισκοντο τότε εἰς Σούλι, καὶ ὅτι μόνον τὰ σώματα τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ αἱματός των κατεδίωξαν ἐκείθεν τοὺς Τούρκους. Καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ἐξέφρασαν τὰ παράπονα ταῦτα δεινότερες ἀποστροφὴν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν.

Τοῖς ἀπήντησα ὅτι ἦσαν ἀπατημένοι. Ἡ στρατιγία, τοῖς εἶπον δὲν εἶναι ἀρχηγία, διότι ὡς ἀρχηγός τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, δευθύνων στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ἤμην ἐγὼ διορισμένος παρὰ τῆς Διοικήσεως, καὶ αὐτός ὁ Μποτσαρης καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπακούωσι τὰς διαταγὰς μου. Ἀνέγνωσα δὲ αὐτοῖς τὰς ὀδηγίας τῆς Διοικήσεως, ὥστε καταπεισθέντες ὁμολόγησαν ὅτι ἠπατῶντο καὶ ἀμαφῶνως πάντες μοὶ ἀπήντησαν ὅτι, παραδέχονται καὶ ἀναγνωρίζουν ἐμὲ ὡς ἐπιφορτισμένον ὑπὸ τῆς Διοικήσεως καὶ ὡς τοιοῦτον ἤθελον μοὶ φέρει τὴν ὀφειλομένην ὑποταγὴν.

Ἀνέλαβον εἶτα τὸ ζήτημα τοῦ Ζαπάντιοῦ καὶ ἀπέδειξα αὐτοῖς, ὅτι οὔτε ὁ τόπος ἐκεῖνος, οὔτε ἡ δυτικὴ Ἑλλάς ἐδυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ἦτον ἐλευθέρα, διότι τοῦτο κρέμαται ἀπὸ τὴν τύχην τοῦ πολέμου καὶ ἀπὸ τὴν ἐπι-

τυχίαν τῆς ἐπαναστάσεώς μας, καὶ ὅτι εἶναι μωρία νὰ φιλονεικῶμεν διὰ πρᾶγμα, τὸ ὅποσον εἰσέτι δὲν ἀπεκτήσαμεν. Ἄν δὲ ἡ Διοίκησις παρεχώρισε τὸ Ζαπίντι εἰς τοὺς Σουλιώτας, ἐπράξε τοῦτο πρὸς παρηγορίαν των καὶ ἵνα συνοικισθῶσι, ἀφοῦ ἀπώλεσαν τὴν πατρίδα των. Ἄλλ' εἶναι τῶρα εἰς κατάστασιν οὔτοι νὰ λάβωσι κατοχὴν ἐνδὲ τόπου πανταχόθεν ἐκτεθειμένου εἰς τὰς εἰσβολὰς τῶν ἐχθρῶν; διὰ τοῦτο δὲ δὲν ἐπερίωρισε τὰ δικαιώματα ἡκείνων, οἵτινες ἔχουν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου ἵνα τὰ ἐξασκήσωσι, καὶ ἅτι θὰ συνέλθωσι καὶ ἄλλα Ἐθνικαὶ Συνελεύσεις, ὅπως ἠδύνατο νὰ καθυποβάλωσι τὰ παράπονά των; Μάταιαι λοιπὸν εἶναι αἱ ταιούτου εἰδους ἐριδαι, διότι ἂν βοήθεια τοῦ Ὑψίστου προοδύση ἡ ἐπαναστάσις μας καὶ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς, Κύριος οἶδε τότε ποία Κυβέρνησις θέλει συσταθῆ πρὸς ἣν οἱ πολῖται δύνανται νὰ ἀποταθῶσι πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων των, ἐπομένως εἶναι μωρίη νὰ φιλονεικῶμεν ἤδη δι' ἀντικείμενα μὴ ὄντα εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ἡ διὰ ῥήξις τοῦ ζυγοῦ εἶναι τὸ μόνον ἀντικείμενον, εἶπον, ἀξίον τῆς ἀφοσιώσεώς μας, καὶ μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τούτου, ὅλα τὰ ζητήματα ἐξομαλύνονται. Εἶναι αἰσχρὸς δι' ἡμᾶς ἤδη, ὅτε ἔχομεν ἀπέναντι ἡμῶν τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον τρομερᾶς ἐκστρατείας νὰ φιλονεικῶμεν εἶναι ἀπόνοια εἰς περίστασιν καθ' ἣν ἔχομεν ἀνάγκην στρατιωτικῶν δυνάμεων νὰ ἀντεφερώμεθα πρὸς τοὺς Σουλιώτας, οἵτινες συσσωματωμένοι εἶναι μεγάλη βοήθεια πρὸς κατατρόπισιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐν ἐκτάσει εἶπον τοῖς ὀπλαρχηγοῖς διὰ τῶν ὁποίων τοὺς κατέπεισα νὰ μὴ γίνῃ πλέον λόγος περὶ Ζαπαντιοῦ, ἀλλὰ νὰ συγενηθῶσι μετὰ τοὺς Σουλιώτας ἵνα ἐκστρατεύωσι κατὰ τῶν Ταύρκων.

Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη συνέντευξις ἐν ᾗ ἐπέτο-
χον να ἐξομαλύνω τὰ δύο πρῶτα ζητήματα.

Ἐμενε τὸ τοῦ Γρίβα, ὅπερ ἦτο τὸ δυσκολώτερον, καὶ
περὶ τούτου δὲν ἔκρινα εὐλογον ν' ἀναφέρω παρρησίᾳ τῶν
συνελθόντων. Δύσντος τοῦ ἡλίου, ἀνέβαλον τὴν συνέν-
τευξιν καὶ προσεκάλεσα τοὺς ὀπλαρχηγούς νὰ συνέλ-
θωσι τὴν ἐπιούσαν, ἵνα λάβω καιρὸν καὶ καταπέισω ἰδίᾳ
τοὺς ἰσχυρωτέρους αὐτῶν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ
Γρίβα.

Τῆς νυκτός δὲ ἐπελθούσης, προσεκάλεσα τὸν Ἰσκὸν
καὶ Ἰωάννην Ῥάγκου, τοῖς ἀνέφερον περὶ τῆς τοποθετή-
σεως τῶν στρατευμάτων λέγων, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐπι-
τύχωσιν εἰμὴ διὰ τῆς ὁμονοίας: ὅτι ὁ μεταξὺ αὐτῶν εὐ-
ρισκόμενος Θεόδωρος Γρίβας θά ἦναι αἷτιος δυσαρέστιων
ἴσως συμβάντων, διότι ἡ κατακριτέα πράξις αὐτοῦ κατὰ
τῶν Χασαπαίων ἐπροξένησεν ἔχθραν, κατ' ἦτον καλὸν νὰ
ἀπομακρυνθῇ διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου. Μολλὰ ἐβρέθη-
σαν, κατεπέισθησαν δὲ ἐπὶ τέλους ἀμφότεροι νὰ ὁμιλη-
σωσι τὸν Γρίβαν, μείναντες σύμφωνοι νὰ μὴ ἀναφέρωμέν
τὴν ἐπιούσαν περὶ τούτου, διότι αὐτοὶ ἤθελον ἐνεργήσῃ
ὅπως ὁ Γρίβας ζητήσῃ τὴν ἀδείαν ἀφ' ἑαυτοῦ του, νὰ
ἀποσυρθῇ εἰς Πελοπόννησον.

Τὴν ἐπιούσαν συναχθέντων πάλιν εἰς συνέλευσιν, ἐνῶ
ἐζήτουν τὴν γνώμην τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐπὶ τῆς τοποθε-
τήσεως τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, παρουσιάσθη ὁ
Γρίβας λέγει εἰς τὴν ἀσπύριον ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Ἐσόγκας
καὶ ὁ Βότσαρης τὸν ἐχθρεύονται, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ διαμῆνῃ
εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, με ζῆτεῖ δὲ τὴν ἀδείαν νὰ ἀ-
πέλθῃ εἰς Πελοπόννησον. Καὶ οὕτως εἰρηνικῶς ἐτελείωθε
καὶ τὸ τοῦ Γρίβα ζήτημα. Μετὰ ταῦτα παρεκίνησα τὸν
Ἰσκὸν καὶ Ῥάγκον νὰ τοποθετηθῶσι κατὰ τὸ Μακρυνό-

ρος, τοὺς δὲ λοιποὺς ὀπλαρχηγούς νὰ διαμείνωσιν ἐς Καρπενήσι μέχρι νεωτέρων διαταγῶν, καὶ τὸν Μακρῆν νὰ μείνῃ εἰς τὸν Ζηγόν, ἕως οὗ συνεισηθῶ μὲ τοὺς Σουλιώτας καὶ Τσόγκαν. Διεκπαιρώσας τὰ πράγματα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου, ἐπέστρεψα ἀμέσως εἰς Μεσολόγγιον.

Ἐκεῖ ἐπρότρεψα τοὺς ὀπλαρχηγούς Σουλιώτας νὰ σκεφθῶσι καὶ οὗτοι ἤδη, ὅτε ἐπαύσαν αἱ ἐρίδες, περὶ τῆς τοποθετήσεως τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων τῶν, διότι αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις μοὶ ἀνήγγειλον, ὅτι ὁ παῖς τῆς Σκόδρας καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης ἐπλησίαζον νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος. Μὲ τὸν Βότσαρην ὁμῶς ἐξηγήθητι ἐν ἐκτάσει, εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι ἤδη ὅτε ἐξωμάλυνα ὅλας τὰς δυσκολίας, εἶναι καιρὸς καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του νὰ συμβιβασθῇ μὲ τοὺς συμπατριώτας του Τσαβέλλας. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ὁ Μάρκος, συνεπέα τῆς συνεντεύξεώς μας, προσκαλέσας ἐν γένει ὅλους τοὺς Σουλιώτας ἀρχηγούς, ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας, εἰς τὸ προαύλιον μεγάλης τουρκικῆς οἰκίας, καλουμένης «Βαϊβονταλίτικο», τοῖς ἐλάλησεν εἰς τὴν γλῶσάν των Ἀλθαισιτὶ, οἱ δὲ λόγοι του ἦσαν πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ πατριωτισμοῦ. Ἴδου δὲ τὸ οὐσιωδέστερον μέρος τῆς ὁμιλίας του.

«Κατασπαράττεται ἡ καρδιά μου βλέπων τὴν ἀποξέ-
νωσιν τῶν συμπολιτῶν μου ὁρμωμένην ὑπὸ ἀνοπά-
ρτων ὑπονοιῶν, ὅτι ἐγὼ ἀπὸ ἐγωῖσμόν κινούμενος θέλω
ἐνᾶ ἄρχω ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἡ ἀποξέωσις αὕτη καὶ αἱ
διαίρέσεις θέλουσιν ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τῶν Σου-
λιωτῶν, καὶ εἶναι ἐκεῖνο ἴσως ὅπου ἐπιθυμοῦσιν οἱ ἐχ-
θροὶ μας. Ἡμεῖς ἀπωλέσαμεν τὴν πατρίδα μας, ζητοῦ-
μεν νὰ κάμωμεν νέαν συνεικίαν, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ
ἐπιτύχωμεν ποτὲ, ἀφοῦ ἡμεῖς διηρημένοι καὶ ἀσύμφω-

νοι; Ἡμεῖς θέλομεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν στρατιωκὴν
» ὑπόληψίν μας δυνάμεθα ποτὲ νὰ τὸ κατορθώσωμεν
» διχονοοῦντες; ἡμεῖθα ὀλίγοι, ἀλλ' ἔνεκα τῆς φήμης τοῦ
» ὀνόματός μας, πολλοὶ ξένοι ἐνόγονται μετ' ἡμῶν, καὶ
» τὴν φήμην τῶν νικῶν μας τὴν λαμβάνομεν ἡμεῖς μόνοι,
» ἐνῶ βοηθοῦμεθα ὑπὸ τῶν ξένων. Ὅταν ἡμεῖθα ἐνωμένοι
» ἀποτελοῦμεν σῶμα στρατιωτικόν, ἡμεῖθα Σουλιῶται!
» πᾶσα Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ μᾶς περιποιηθῇ, διηρημέ-
» νοι δὲ θὰ βιασθῶμεν νὰ ἐνωθῶμεν μετ' ἄλλους, τότε
» σβύεται τὸ Σουλιωτικὸν ὄνομα καὶ γινόμεθα ὄπαδοί τοῦ
» Ἰσκού, τοῦ Ράγκου καὶ λοιπῶν. Ὀφείλομεν γὰρ ἐνθυ-
» μηθῶμεν τί χρεωστοῦμεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα μας,
» τὸ Σούλι, εἰς τοὺς προγόνους μας, εἰς τὸν ἴδιον ἑαυ-
» τόν μας! Ἄν ἐχάσαμεν τοὺς οἴκους μας, τὴν γῆν μας,
» φέρομεν ἡμεῖς τὸ ὄνομα τοῦ Σουλίου εἰς τὸν ἑαυτὸν μας
» καὶ ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ διατηρήσωμεν εἰμὴ ἐνω-
» μένοι. Ἡμεῖς φέρομεν τὸ ὄνομα τῶν ἀνδρείων προπα-
» τέρων μας, οἵτινες ἔμαχοντο πάντοτε κατὰ τῶν τυράν-
» νων διὰ τὴν αὐτονομίαν των. Ἀλλὰ ποῖον θὰ μείνη εἰς
» ἐμὲ ὄνομα τοῦ Βότσαρη, ἢ εἰς ἐσὲ τοῦ Τσαβέλλα, ἢ εἰς
» τὸν ἄλλον τοῦ Ζέρβα, ἢ τὸν ἄλλον τοῦ Φωτομάρα, ἢ
» εἰς τὸν ἄλλον τοῦ Δαγκλῆ, ἐὰν διαρεθῶμεν καὶ ἐγγρα-
» φῶμεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Πλαπούτα, τοῦ Κολοκωζώνη,
» τοῦ Ἰσκού καὶ ἄλλων; Ἡμεῖς, ἀδελφοί, χρεωστοῦμεν
» καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν μας, εἰς τὴν τιμὴν μας, εἰς τὴν
» στρατιωτικὴν ὑπόληψίν μας, εἰς τὰς ἰδίας οικογενεῖας
» μας· ποίαν ὠφέλειαν θέλομεν κατορθῶσαι διηρημένοι
» ἄντες; ποίαν ἀποκατάστασιν εἰς τὰς οικογενεῖας μας;
» Ἡ ἀδελφότης λοιπὸν, ἢ μεταξὺ ἡμῶν ὁμόνοια, εἶναι
» τὰ μόνυ μέσα, δι' ὧν δυνάμεθα καὶ τὴν ἱεράν πατρίδα
» μας νὰ τιμῆσωμεν καὶ νὰ φανῶμεν χρήσιμοι εἰς τὴν

ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἀποκατάστασιν
μας νὰ ἐτοιμάσωμεν. — Ἐγὼ, συμπατριῶται, δὲν ἐζή-
τησα βαθμοὺς ἀπὸ τὴν Διοίκησιν, οὔτε ἀρχηγὸς δὲν
διωρίσθην, βαθμὸς μοὶ ἐχορηγήθη, ἀλλὰ τάχα δὲν εἶ-
πθε ἄξιοι καὶ σεῖς ὅλοι οἱ ὄπλαρχηγοὶ νὰ λάβητε τὸν
βαθμὸν τούτον, ἢ τὸν ζητήσατε καὶ ἤυρατε ἐναντιότητα!
Ἀλλ' ἵνα σὰς ἀποδείξω ὅτι πολὺ μακρὰν εἶμαι τοῦ νὰ
ἔχω σκοποὺς φιλαυτίας καὶ ἐγωΐσμου, καὶ ὅτι εἶμαι ὁ
Μάρκος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον εἶδετε πάντοτε εἰς τὴν
σπλευράν σας μαχόμενον, ἰδοὺ ἐνώπιόν σας στήζω τὸ
δίπλωμα τῆς στρατηγίας τὸ ὁποῖον ἔλαβα, καὶ σὰς
ἐκμύνω, ἄλλο ἀξίωμα δὲν θέλω εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπερ εἶχον
καὶ οἱ πρῶτότερές μου, καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι ἔχετε. Ἡμεῖς,
ἄδελφοί, οὐδὲν ἔχομεν νὰ διανείμωμεν μεταξὺ μας, ἐν-
μόνον ἔχομεν κοινὸν τὸ τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς, ἰδοὺ
κό ἐχθρὸς μᾶς περιμένει, εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης λοι-
πὸν πρέπει νὰ δοξάσωμεν καὶ νὰ τιμήσωμεν τὸν γεν-
ναϊότεραν.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Μάρκος τοῖς συμπολίταις του, κατέ-
σχισε τὸ τῆς στρατηγίας δίπλωμα, ἢ δὲ ὁμιλίᾳ του καὶ
ἢ πρᾶξις του συνεχίνησε πάντας μέχρι δακρύων, καὶ ἀ-
μέσως ἐγεγρθέτες ἠπάσθησαν ἀλλήλους. Παραλαβὼν
τότε τὸν Τσαβέλλαν καὶ τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς Σου-
λιώτας ἦλθον εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅπου τοὺς ἐδέχθη
δακρυρόων ὑπὸ τῆς χροᾶς, καὶ με ἀνήγγειλον ὅτι εἶναι
ἐτοιμοὶ συσσωματωμένοι νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τοῦ
ἐχθροῦ, ὅπου ἤθελον ναμίσει κατάλληλον. Ἀφοῦ ἐξέ-
φρασα τὴν ἄκραν μου ἀγαλλίασιν διὰ τὴν συμφιλίωσιν
των, τοῖς εἶπον νὰ παραλάβωσι καὶ τὸν Τσόγκαν, ἠθελὸν
δὲ προσκαλέσει καὶ τὸν Μακρῆν ἵνα ἀποφασισθῶσιν ἐκ
σμφώνου αἱ θέσεις τῶν στρατοπέδων.

Τὴν ἐπιούσαν, μεσοῦντος τοῦ Ἰουλίου, συνελθόντες ἐν συμβουλίῳ εἰς τὸν οἶκόν μου ὁ Τσόγκας, Βότσαρης, Τσαβέλλας, Μακρῆς καὶ τινες ἄλλοι ὄπλαρχηγοί, κοινῇ γνώμῃ, ἀπεφάσισαν ὁ μὲν Ἴσκος καὶ Ῥάγκος μὲ τοὺς Βαλτινοὺς νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὸ Μακρυνόρος, ὡς ἤδη εἶχον ἀποφασίσει εἰς τὰ Κερασοβίτικα Καλύβια. Ὁ Μακρῆς εἰς θέσιν τινὰ καλουμένην Λάσπην ὁ δὲ Τσόγκας κατὰ τὴν Βάνιτσαν. Τὰ τέσσαρα ταῦτα σώματα συμποσούμενα εἰς τετρακισχιλίους ἄνδρας, νὰ συνεννοῶνται καὶ συμβοηθῶσιν πρὸς ἄλληλα ὅταν ἤθελον προσβληθῆ ἀπὸ τὸν Ὁμέρ Βρουώνην, ὅστις ἐμέλλε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ Μακρυνόρους ἵνα ἐνωθῆ μετὰ τοῦ πασᾶ τῆς Σκόδρας. Ὁ δὲ Μάρκος Βότσαρης, Τσαβέλλας καὶ λοιποὶ Σουλιῶται νὰ μεταβῶσιν εἰς Καρπενῆσι καὶ νὰ συνενωθῶσι μετὰ τῶν Γιολδασαίων, Ηἰσαλῆ, Σαδῆμα καὶ λοιπῶν ὄπλαρχηγῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐκεῖ τοποθετημένων, ὡς τοῖς εἶχον παραγγείλει εἰς τὰ Κερασοβίτικα Καλύβια.

Κοινοποιήσας τὴν ἀπόφασιν ταύτην δι' ἐγκυκλίου εἰς τοὺς περίξ ἐυρισκομένους ὄπλαρχηγούς, διέταξα καὶ ἠτοιμάσθησαν τὰ ἀναγκαιοῦντα πολεμεφόδια δι' ἕκαστον στρατιωτικὸν σῶμα, ἐξοικονομήσας καὶ τοὺς ὄπλαρχηγούς μὲ ὀλίγα χρήματα ἐκ τοῦ πτωχικοῦ ἰδίου ταμείου μου. Κατόπιν ἀνεχώρησαν ὅλα τὰ εἰς Μεσολόγγιον εὐρισκόμενα σώματα ἵνα καταλάβωσι τὰς προσδιορισθείσας θέσεις των, ἕκαστον δὲ σῶμα ὤφειλε νὰ προμηθεύηται τροφὰς ἐκ τῆς ἐπαρχίας εἰς ἣν ἀνῆκε, μὴ ὑπαρχῆς ἀποθήκης σιτηρῶν. Οἱ κάτοικοι δὲ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων μὴ πληρώσαντες οὔτε δέκατον, οὔτε ἐθνικὸν δικαίωμα, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τροφοδοτῶσι τὸν ὄπλαρχηγὸν τῆς ἐπαρχίας καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρατιώτας.

Ἐκστρατευσάντων τέλος τῶν ὀπλαρχηγῶν μετὰ κό-
πους καὶ μόχθους, διέμενα εἰς μεσολόγγιον διατηρῶν
ἀκατάπαυστον ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν ρηθέντων ὀ-
πλαρχηγῶν καὶ μετὰ τῆς Διοικήσεως, πρὸ πάντων δὲ
μὲ τὴν φροντίδα τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Μεσολογγίου καὶ
τῆς προμηθείας πολεμοφοδίων, καὶ μάλιστα μολύβδου,
τοῦ ὁποίου εἶχον μεγάλην ἔλλειψιν, ἐπάσχιζα πρὸς τού-
τοις νὰ συνάξω καὶ ὅσας ἠδυνάμην τροφὰς εἰς Μεσο-
λόγγιον ἐν περιπτώσει πολιορκίας ἂν ἤθελον ἀποτύχει τὰ
ἑλληνικὰ στρατεύματα.

Ἐνῶ εἰς τοιαῦτα κατεγινόμενη, περὶ τὸ τέλος Ἰουλίου
ὁ ναύαρχος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου Τοπάλ πασᾶς πληρο-
φορηθεὶς περὶ τῶν στρατηγικῶν πράξεών μας, ἵνα φέρῃ
ἀντιπερισπασμὸν τινα καὶ μὲ βιάση νὰ ἀνακαλέσω τὰ
στρατεύματα, ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν ὑπὲρ τοὺς 300
ἄνδρας κατὰ τὸ Κρουονέρι, οἵτινες προέβησαν μέχρι τοῦ
Μποχωρίου καὶ Γαλατᾶ, δύο ὥρας μεκρὰν τοῦ Μεσολογ-
γίου. Παραλαβὼν ἀμέσως τὴν ἰδιαιτέραν φρουρὰν μου
καὶ τινὰς Μεσολογγίτας, ἐξῆλθον τῆς πόλεως, διατάξας
ταῦτοχρόνως νὰ ἔλθωσι ἐξ Αἰτωλικοῦ καὶ ἄλλαι δυνά-
μεις. Συνηγήσαμεν τοὺς Τούρκους πρὸς τὸ Κρουονέρι
καὶ ἀμέσως τοὺς ἐκτυπήσαμεν, ἀλλὰ μόλις ἤρχισεν ἡ
σύγκρουσις, τὰ ἐχθρικά πλοῖα τὰ ὁποῖα εἶχον προσορμι-
σθῆ ἐκεῖ πλησίον, ἤρχισαν καθ' ἡμῶν τὸν κανονοβολι-
σμὸν. Τρεῖς ἐφονεύθησαν καὶ ἑνδεκα ἐπληγώθησαν ἐκ
τῶν ἡμετέρων, ἐφονεύθη δὲ καὶ ὁ ἵππος μου. Ἡττηθέν-
τες οἱ Τούρκοι ὑπεχώρησαν, καὶ ἐβιάσθησαν νὰ εἰσέλ-
θωσι εἰς τὰ πλοῖά των κακῶς ἔχοντες. Ἡ μάχη αὕτη
ἔλαβε χώραν περὶ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου, λαβὼν δὲ ὑπο-
νοίας, ὅτι τὴν ἐπιούσαν θὰ εἶχομεν νέαν ἀπόβασιν, ἀπε-
φάσισα τὰ μείνω εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἀφοῦ μάλιστα ἐστ-

πευσαν ἐκ Μεσολογγίου καὶ Αἰτωλικοῦ νέαι δυνάμεις. Διέταξα ἐπομένως τὸν Τσάτσον ἀρχηγὸν τῆς φρουρᾶς μου, μὲ ἑκατὸν στρατιῶτας, νὰ ὀχυρωθῆ εἰς Μποχώρι; τὸν Σπύρον Βαλσαμάκην μὲ πεντήκοντα εἰς Γαλατᾶν, ἐγὼ δὲ ἐτοποθετήθην ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ Μποχωρίου πρὸς τὴν θάλασσαν ἐντῆ θέσει καλουμένη Ντεκέ, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Βαράσοβα, μὲ περίπου ἑκατὸν πεντήκοντα στρατιῶτας ὅπου καλῶς ὀχυρώθην παρὰ τὰ ἐρείπια τινῶν οἰκιῶν. Διέταξα δὲ τὸν Βαλσαμάκην καὶ Τσάτσον νὰ κινηθῶσι πρὸς βοήθειαν ἐκείνου τοῦ μέρους τὸ ὅποσον ἤθελε προσβληθῆ, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ κρύπτονται, ὅπως οἱ ἐν τοῖς πλοίοις Τούρκοι νομίσωσιν ὅτι ἀνεχώρησαν.

Ἐν τούτοις ὁ Τοπαλπασᾶς, διὰ νυκτὸς μετέφερεν ἐκ Πατρῶν Λαλαίους τινὰς καὶ Ἄλβανοὺς διὰ τῶν πλοίων του, τὴν δὲ ἐπιούσαν ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν περίπου τῶν ἑξακοσίων Τούρκων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ναῦται καὶ στρατιῶται. Ἀπὸ Ντεκέ ὅπου εὐρισκόμην, πρὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, μόλις τοῖς εἶδον ἐξερχομένους, ἀμέσως εἰδοποίησα τοὺς ἐν Μποχωρίῳ καὶ Γαλατᾶ. Οἱ Τούρκοι ἐξελθόντες διηρέθησαν εἰς δύο σῶματα· καὶ τὸ μὲν πρῶτον συγκείμενον ἐξ ἑκατῶν πεντήκοντα Τούρκων διευθύνθη πρὸς τὸ Μποχώρι, ὡς προφυλακὴ, μεθ' ἡμίσειαν δὲ ὥραν ἐτέθη εἰς κίνησιν καὶ τὸ δεύτερον σῶμα. Οἱ τῆς προφυλακῆς εἰσῆρχοντο θαρρᾶλέως εἰς Μποχώρι νομίζοντες κενὰς τὰς οἰκίας ἀφ' οὗ ἐπλησίασαν ὁμοῦς διέτοξεν ὁ Τσάτσος καὶ ἐπυροβάλησαν κατ' αὐτῶν, ἐξ ὧν ἔπεσαν ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα, οἱ λοιποὶ δὲ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Τσάτσου. Ἐντοσούτῳ ἐπροχώρει καὶ τὸ δεύτερον σῶμα πρὸς τὸν Γαλατᾶ. Ὄρμησαν τότε κατ' αὐτοῦ οἱ ὑπὸ τὸν Βαλσαμάκην,

δραμόντες δὲ καὶ ἡμεῖς ἀπὸ Ντεκέ, τοὺς προσεβάλλα-
μεν ἐκ τῆς πλευρᾶς, ὥστε τὸ ἰσχυρότερον τοῦτο τῶν
Τούρκων σῶμα, προσβαλλόμενον πανταχόθεν καὶ δει-
λιάσαν διὰ τὴν ἦταν τῆς προφυλακῆς, ἤρχισεν ὅλον νὰ
ὀπισθοδρομῇ. Κατεδιώξαμεν αὐτοὺς μέχρι τῆς παραλίας,
ἀλλὰ τὰ πλοῖα ἤρχισαν νὰ κανονοβολῶσιν, ἐπίσης καὶ
τὰ πλοιάριά των τὰ ὁποῖα εἶχον ἐπανέλθει μὲ μικρὰ κα-
νόνια. Οὕτως οἱ Τούρκοι ἠδυνήθησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς
τὰς λέμβους των. Ἡ μάχη αὕτη διήρκεσε περὶ τὰς τρεῖς
ῥάρας, καὶ ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐν Μποχωρία ἐφονεύ-
θησαν τρεῖς, ἐκ δὲ τοῦ σώματος ὅπερ ὀδήγουν εἰς Ντε-
κὲ πέντε, ἐξ ὧν δύο Κεφαλλῆνες, δύο Μεσολογγῖται καὶ
εἷς ἐξ Αἰτωλικοῦ, τρεῖς δὲ μόνον ἐπληγώθησαν. Ἐκ
τῶν Τούρκων ἔπεσον ὑπὲρ τοὺς ἑννενηκονταπέντε ἐπὶ
τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μεταξὺ τῶν φονευθέντων διεκρί-
νετο εἰκοσαετῆς νέος, ἐκ τῆς ὠραιότητος τῆς κεφαλῆς καὶ
τῶν πλουσίων ἐνδυμάτων ὑπετίθετο ἀρχηγὸς τῆς προ-
φυλακῆς, αὗτος δὲ ἦτον ὁ θετὸς υἱὸς τοῦ Τοπαλπασᾶ,
ὡς μετὰ ταῦτα ἐπληροφορήθημεν. Πλεῖστα δὲ ὄπλα καὶ
ξίφη ἔμειναν λάφυρα κατ' ἐκείνην τὴν μάχην.

Ἀνήγγειλον ἀμέσως τοῖς ὀπλαρχηγοῖς τὰ διατρέξαν-
τα, παραγγέλων αὐτοῖς νὰ μὴ κινηθῶσι τῶν θέσεών των,
ἱκανοὶ ὄντες ν' ἀντικρούσωμεν ριανδῆποτε προσβολὴν
τῶν Τούρκων. Διαμείναμεν δὲ ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν
καὶ τὴν νύκτα εἰς τὰς θέσεις μας, οἱ δὲ Τούρκοι διέμε-
νον ἀκίνητοι εἰς τὰ πλοῖά των. Τὴν ἐπιούσαν μία φρεγά-
τα διευθύνθη εἰς Πάτρας καὶ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψε, δὲν
ἴδωμεν δὲ ἐπ' αὐτῆς εἰμὴ μόνον τὸ πλήρωμα, ἐκ τούτου
ὑπέθεσα ὡς οὕτως συνέβη, ὅτι μετέφερεν εἰς Πάτρας
τοὺς στρατιώτας οὓς εἶχε παραλάβει τὴν προτεραίαν.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἦλθεν ὁ Μακρῆς μὲ περίπου τῶν

τριακοσίων ἀνδρῶν. πικρῶς τὸν παρετήρησα ὅτι δὲν ὤφειλε νὰ παραιτήσῃ τὴν θέσιν του, ἄνευ τῆς διαταγῆς μου, μοι ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀδιαφορήσῃ ὡς ὄπληρχηγός τῆς Ἐπαρχίας ἐκείνης, ἀφοῦ ἔμαθε τὴν προσβολὴν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Τσόγκα, ἄφησε διακοσίους ἐκ τῶν στρατιωτῶν του, πέμψαντος δὲ καὶ ἄλλους τόσους τοῦ Τσόγκα ἢ ἐν Λιάπη θέσις ἰσχυρῶς κατείχετο ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι καθ' ὁδὸν καὶ πλησίον τοῦ Μεσολογγίου εἶχε λάβει τὸ ἔγγραφόν μου, ἐπομένως ἐνόμισε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐντευξίν μου πρὶν ἐπιστρέψῃ Αἰ περιστάσεις ἐκεῖνα μὲ ἐβίαζον νὰ περιποιοῦμαι αὐτοὺς τοὺς ὄπληρχηγούς, ἐν τούτοις ὑποκρύψας τὴν δυσἀρεσκείαν μου τῷ εἶπον, ἀφοῦ πλέον ἤλθε νὰ τοποθετηθῇ εἰς Ντεκὲ, ἔνθα εὕρισκόμην καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ Μποχώρι καὶ Γαλατᾶν ἐν περιπτώσει νέας ἀποβάσεως. Οὕσης δὲ περιτιῆς πλέον τῆς παρουσίας μου πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐπανήλθον εἰς Μεσολόγγιον μὲ τινὰς Μεσολογγίτας καὶ Αἰτωλικιώτας, εὐρησθήτην δὲ διὰ τὴν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν τῶν κατοίκων, οἵτινες πανοικεῖ ἤλθον εἰς προὔπαντήσιν μου.

Εὐνοεῖται ἡμεῖς ἐπιβλέποντες ἐπὶ τῶν πραγμάτων
— ὡς ἐπὶ τὸ ἐπὶ ἄνω τῆς ἑξῆς (ἐπιβλέποντες) νομίζονται νὰ
εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν ἐκείνην ἐπιπέδον ἐπὶ ὅτι αὐτὸ
ἐπὶ τῆς ἐξουσίας —————
ἂλλο ἄνευ τῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἐκείνη
ἐπιβλέποντες ἐπὶ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιβλέποντες
ἐπὶ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιβλέποντες ἐπὶ τῆς ἐξουσίας
ἐπὶ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιβλέποντες ἐπὶ τῆς ἐξουσίας
ἐπὶ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιβλέποντες ἐπὶ τῆς ἐξουσίας
ἐπὶ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιβλέποντες ἐπὶ τῆς ἐξουσίας
ἐπὶ τῆς ἐξουσίας καὶ ἐπιβλέποντες ἐπὶ τῆς ἐξουσίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

1823.

(Αύγουστος).

Ἐπιφάνεια Μπαύρων εἰς Κεφαλληνίαν. — Ῥαδιουργία. — Ὁ Τσελελετήμπεης στρατοπεδεύει εἰς Καρπενησί. — Πολεμικὸν σχέδιον Μάρκου Βότσαρη. — Νυκτερινὴ ἐξόρμησις κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου ἐν Καρπενησίῳ. — Θάνατος Μάρκου Βότσαρη καὶ κηδεὶα αὐτοῦ. — Μάχη εἰς Καλιακοῦδαρ. — Θάνατος Ζυγούρη Γραβέλλα καὶ Νικολάου Κορτογιάννη, — Μέτρα ληφθέντα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Μεσολογγίου.

Εἶχον γράψει εἰς Ζάκυνθον τῷ Διονυσίῳ Ῥώμα, ὅς τις πρὸ καιροῦ εἰργάζεται, καὶ διὰ μεγάλων θυσιῶν συνέδραμε τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, καὶ πρὸς τὸν ἐν Ἰθάκῃ Ζαδὸν, περὶ τῆς ἐν Μεσολογγίῳ σπάνιως τοῦ μολύβδου, ἀλλ' ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον ἕνεκα τῶν αὐστηρῶν μέτρων τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως. Ὡς ἐκ τούτου εὕρισκόμεν εἰς ἄκραν ἀδημονίαν. Ἐν τούτοις ὁ Μητροπολίτης Ἰγνάτιος μοὶ ἀπέστειλεν ἐκ Λιβόρνου ἐν κανόνιον (couloevrine) 48 λιτρῶν, τὸ ὁποῖον συνωδεύετο δι' ἐπιστολῆς λίαν κολακευτικῆς. Λαμβάνων δὲ γενικὰ μέτρα περὶ μελλούσης πολιορκίας, κατέβαλον ὅλας τὰς προσπάθειάς μου πρὸς σύναξιν τροφῶν, ἀλλ' ἔλλειπον τὰ χρηματικὰ μέσα. Μετὰ τῆς Κεφαλληνίας δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ ἔχω συγκοινωνίαν, διότι οἱ ἀδελφοί μου μοὶ εἶχον γράψει νὰ μὴ ἐμπιστευόμαι εἰς οὐδένα ἕνεκα τῆς μεγάλης κατ' αὐτῶν καταδρομῆς ὑπὸ τῆς Ἀγγλοῖονίου Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχεν ἀφίχθῃ εἰς Κεφαλληνίαν ὁ Λόρδος

Μπάυρων διευθυνόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξέφρασε μά-
λιστα τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔλθῃ εἰς Μεσολόγγιον, συνδια-
λεχθεὶς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου συνέτεινε διὰ τοῦ ο-
νόματός του νὰ μετριασθῇ ἢ κατ' αὐτῶν δυσμένεια καὶ
ἐνεκα τούτου ἤρχισαν νὰ ἐνεργῶσιν ἵνα μὲ συνδράμω-
σιν. Οἱ ἀδελφοί μου προέτρεπον τὸν Μπάυρων νὰ με-
ταβῆ εἰς Μεσολόγγιον, ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος, ὅστις
προητοίμαζε τὴν εἰς Μεσολόγγιον ἀποστολὴν του ἔ-
στειλεν εἰς Κεφαλληνίαν τὸν Πραϊδὴν μὲ ἐπιστολὰς
πρὸς τὸν Λόρδον, ὁ δὲ Πραϊδὴς διὰ παντὸς μέσου ἐπρο-
πάθει καὶ δι' αὐτῆς τῆς Ἀγγλικῆς εἰς τὰς νήσους Κυ-
βερνήσεως, ἵν' ἀναβάλλῃ ὁ Μπάυρων τὴν ἀναχώρησίν
του μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς Μεσο-
λόγγιον, καὶ τοῦτο ὑπῆρξεν εὐτύχημα διὰ τοὺς Ἑλλη-
νας, διότι ἡ καταστροφὴ τοῦ Πασᾶ τῆς Σκόδρας ἤ-
θελεν ἀποδοθῆ εἰς ἕνα ἄγγλον καὶ ὄχι εἰς αὐτοὺς τοὺς
Ἑλληνας, οἵτινες ἄνευ μέσων διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ ἐπι-
μονῆς των, ἐπέτυχον ὅπως ἡ ἐκστρατεία αὕτη μαται-
ωθῇ.

Εἰδοποιηθεὶς ὁ Βότσαρης περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Μπά-
υρων μοὶ ἔγραψεν ἀπὸ Καρπενήσι τὴν 30 Ἰουλίου, ὅτι
ἦτον καλὸν νὰ προσκαλέσω τὸν Λόρδον ὡς ἀντιπρόσω-
πος τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Δυτι-
κὴν Ἑλλάδα. Εἰς οὐδένα ἐνεπιστεύθην τὰς πληροφορίας,
τὰς ὁποίας εἶχον λάβει ἐκ Κεφαλληνίας, καὶ τὰς βα-
δισουργίας αἵτινες ἐγένοντο ἵνα τὸν ἐμποδίσωσι, διότι δὲν
ἐσύμφερε νὰ τὰς κοινοποιήσω. Ἀπῆντησα δὲ πρὸς τὸν
Βότσαρην ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ προσκαλέσω ἕνα τοιοῦ-
τον ἐπίσημον ἄνδρα ὡς Ἐξουσία, μὴ ἔχων τοιαύτας
παρὰ τῆς Διοικήσεως διαταγὰς, ἠδύνατο ὅμως αὐτὸς
καὶ οἱ πρόκριτοι νὰ τὸν προσκαλέσωσι, καὶ ἂν τοῦτο

ἤθελον πράξει, δὲν εἶχον δυσκολίαν νὰ διευθύνω τὰς ἐπιστολάς των εἰς Κεφαλληνίαν ἔπως ἀσφαλῶς ἐγχειρισθῶσι τῷ Λόρδῳ.

Κατὰ τὴν 4ην Αὐγούστου 1823, λαμβάνω νέαν ἐπιστολὴν τοῦ Βότσαρη, ἐν ἣ μοι ἔλεγεν, ὅτι πεισθεὶς εἰς τὰς φρονίμους παρατηρήσεις μου, θέλει ἀκολουθήσει τὴν συμβουλὴν μου, καὶ ἐπειδὴ προετοιμάζει σχεδίον τι πολεμικὸν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὁποίου ἐλπίζει, ὡς θέλει μὲ γράφει μετὰ τινὰς ἡμέρας, τούτου ἕνεκα ἀναβάλλει νὰ γράψῃ τῷ Λόρδῳ, ἵνα τῷ ἀναγγείλῃ ταῦτα χρόνως καὶ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκην, καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ λάβῃ ἀφορμὴν νὰ τὸν προσκαλέσῃ. Μοι ἀνήγγειλε πρὸς τούτους ὅτι, ὁ Πασᾶς τῆς Σκόδρας εἶχεν εἰσέλθει κατὰ τὸ μέρος τῶν Ἀγράφων καὶ ὅτι προφυλακὴ ἐκ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ ἵππέων ὑπὸ τὸν Τσελελεντήμπεην εἰσχώρησε καὶ ἐστρατοπέδευσε περὶ τὸ Καρπενῆσι.

Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀνέμενον ἡμέρα τῆ ἡμέρα μάχην τινὰ, ὅτε τὴν 8ην Αὐγούστου ἦλθεν εἰς Μεσολόγγιον ὁ Βασίλειος Γούδας, γραμματεὺς τοῦ Βότσαρη, καὶ μὲ φέρει ἐπιστολὴν του ἐν ἣ μοι ἔλεγε, πρῶτον νὰ δώσω ποσότητά τινα χρημάτων τῷ Γούδα ἵνα τὴν πέμψῃ εἰς τὴν ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ οἰκογένειάν του, καὶ δεῦτερον ὅτι περὶ τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου του ἐπεφόρτισε τὸν Γούδαν νὰ μὲ πληροφόρησῃ λεπτομερῶς, φοβούμενος μήπως ἤθελε παραπέσῃ ἢ ἐπιστολῇ του καὶ μάθωσιν οἱ Τούρκοι τὸ σχεδίον του. Ἐτελείωνε δὲ λέγων, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλομεν τὸν ἀπολαύσει εἰς Μεσολόγγιον ὡς ἡ πατρίς καὶ ἐγὼ ἐπιθυμοῦμεν. Φεῦ! Τὸν Μάρκον ὅστις ἔγραφεν οὕτω, μετὰ δύο ἡμέρας μοι ἔφεραν νεκρόν!

Ὁ Γούδας με ἐπληροφόρησε περί τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου τὰ ἐξῆς. Μόλις ὁ Τσελελεντέμπεης ἐστρατοπέδευσε εἰς Καρπενῆσι, ὁ Βότσαρης συνανοηθεὶς μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν Σουλιωτῶν, ἐμελλε νὰ πέσῃ τὴν νύκτα εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκων ἀνέτοιμον, ἐπόμενον ἦτο νὰ τὸ κρταστρέψῃ. Οἱ Τούρκοι διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἤθελον συναντήσῃ καθ' ὁδὸν τὸν λοιπὸν στρατὸν καὶ τὸν Σκόδρα. Ἀνέτοιμος καὶ ὁ στρατὸς οὗτος ἤθελε δειλιάσει καὶ ὀπισθοδρομήσει οἱ Ἕλληνες τότε ἤθελον καταδιώξει τοὺς Τούρκους μέχρι τῶν Ἀγραφῶν διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, καὶ οὕτω κατεστρέφετο ἅπανα αὐτῆ ἡ ἐκστρατεία. Μοὶ ἔλεγε προσέτι ὁ Γούδας, ὅτι μὴ ἐμπιστευόμενος τὸ σχέδιον τοῦτο εἰς τοὺς λοιποὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, αὐτοὺς ὅλους τοὺς εἶχε τοποθετήσῃ ὁ Βότσαρης ἐπὶ μιᾶς ῥάχιος, ὀλίγον ἀπεχούσης τοῦ στρατοπέδου του καὶ τοῦ Τουρκικοῦ, με ῥῆτὴν παραγγελίαν νὰ μὴ κινηθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰ μὴ ὅταν τοὺς εἰδοποιήσῃ, ἂν δὲ ἤθελον ἀκούσει πυροβολισμὸν νὰ πυροβολῶσι καὶ αὐτοὶ ἀδιακόπως, ἀλλὰ νὰ μὴ παραιτήσωσι τὰς θέσεις των. Τὸ μέτρον τοῦτο ἔλαβεν ὁ Μάρκος φοβούμενος μὴ κινούμενοι τὴν νύκτα, καὶ ἄπειροι ὄντες τοῦ νυκτερινοῦ πολέμου, φονεύσωσι Σουλιώτας ἀντὶ Τούρκων, καθ' ὅσον μάλιστα δὲν ἐγνώριζον καὶ τὸ σύνθημα, τὸ ὁποῖον ἦτον **Τίς εἶσαι; ἀλθανιστί Κί σ τ ε**, ἡ δὲ ἀπάντησις **Σ τ ο υ ρ ν ἄ ρ ι**. Ἄν δέ τις πρὸς στιγμὴν ἤθελεν ἀναβάλλει τὴν ἀπάντησιν, ὑπελαμβάνετο ὡς Τούρκος καὶ ἐφονεύετο.

Τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον ἐσύγκειτο ὑπὸ Σκοδριανῶν Τούρκων, Μερεδίτων, Τσάμηδων καὶ Ἀλβανῶν. Τὸ ἔνδυμα, ἡ ὀπλοφορία, τὸ ἀνάστημα καὶ ἡ διάλεκτος

τῶν Ἀλθανῶν δὲν διέφερε ποσῶς τῶν Σουλιωτῶν, ὁ Μάρκος ἐπομένως ἵνα μάθῃ λεπτομερῶς τὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου ἀπέστειλε λαθραίως ἐντὸς τούτου τὸν Νοῦτσον Βότσαρην συγγενῆ του πρὸς κατασκόπευσιν τῶν Τούρκων. Εἰσεχώρησεν οὗτος, περιεφέρετο ἀκινδύνως καὶ ἀναμιχθεὶς μεταξὺ τῶν Τούρκων, ὅτε ἤρωτᾶτο ὑπ' αὐτῶν ἀπῆντα εἰς μὲν τοὺς Τσάμηδες ὅτι εἶναι Ἀλθανός, εἰς δὲ τοὺς Ἀλθανούς ὅτι εἶναι Τσάμης. Οἱ Τούρκοι ἐν ἀταξία εὐρισκόμενοι οὐδεμίαν ἔλαβον ὑπόνοιαν, διαμείνας δὲ οὗτος εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον τὴν 6ην καὶ 7ην Αὐγούστου, τὴν 8ην μετέβη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἐπληροφόρησε τὸν Βότσαρην περὶ ὧσων εἶδεν. Ὅτι ἦσαν διάφοροι φυλαὶ Τούρκων, ὅτι δὲν γνωρίζονται μεταξύ των, ὅτι ἀτακτως τῆδε κακεῖσε ἦσαν στρατοπεδευμένοι, ὅτι δικάινται ἐν ὀυσιπιστία ἕνεκα τῶν συνεχῶν κλοπῶν, αἵτινες γίνονται μεταξύ των, ὅτι ἐκτὸς τῶν Σκοδριάνων καὶ τινῶν Ἀλθανῶν, οἱ ἄλλοι εἶναι κακοὶ στρατιῶται καὶ τέλος πάντων ὅτι ἡ καταστροφή των, ἐὰν ληθῶσι μέτρια δραστήρια ἤθελεν εἶσθαι βεβαία. Μοὶ λέγει πρὸς τούτοις ὁ Γούδας ὅτι περὶ τὴν πρωίαν τῆς 9ης Αὐγούστου, σκοπὸν εἶχε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του ὁ Βότσαρης. — Τὰς πληροφορίας ταύτας μοὶ ἔδωσεν ὁ Γούδας, ὅστις ἐπὶ τῶν παρατηρήσεών μου ὅτι ὁ Βότσαρης διὰ τοῦ πολεμικοῦ τούτου σχεδίου κινδυνεύει τὸ πᾶν διὰ τὸ πᾶν, με ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἦτον θετικωτάτη.

Ἡ νυκτερινὴ αὕτη μάχη ἔλαβε χώραν ὡς προειρηται, περὶ τὸ λυκαυγὲς τῆς 9 Αὐγούστου. Τὴν πρωίαν τῆς 10ης ἀκούω φωνᾶς καὶ κλαυθμούς ἐξω τοῦ οἴκου μου. Βλέπω δὲ τὸν Γούδαν εἰσερχόμενον φωνάζοντα καὶ με ἀναγγέλει τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου καὶ

ὅτι φέρουσι τὸν νεκρὸν τοῦ. Ἄφρωνος ἐμείνα ὑπὸ τῆς λύπης μου, ἔνεκα τῆς αἰφνιδίου ταύτης ἀγγελίας. Ἐξήλθον ἀμέσως τοῦ οἴκου καὶ ἐν ἀκαρεὶ συναΐξας τοὺς πολίτας τοῦ Μεσολογγίου ἔδραμον ἐξω τῆς πόλεως, προὔπαντῶ δὲ καὶ δέχομαι εἰς τὰς ἀγκάλας μου τὸν νεκρὸν τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Εἰς Μεσολόγγιον ὑπῆρχε καὶ μία ἀδελφὴ τοῦ Μάρκου καλούμενη Μάρω, νυμφευμένη μέ τινα Ἀγραφιώτην, ἣτις πρὶν εἰσέλθω εἰς τὴν πόλιν με εἰδοποιεῖ διὰ τοῦ Γούδα ὅτι με παρακαλεῖ νὰ μετακομισθῇ ὁ νεκρὸς εἰς τὸν οἶκόν της, ὅπως γίνωσιν αἱ συνήθεις ἐθιμοτυξίαι τοῦ τόπου της καὶ μετὰ ταῦτα θέλει τὸν συνοδύσωμεν εἰς τὴν Βακχλησίον ὅπως τελεσθῇ ἡ θρησκευτικὴ τελετὴ καὶ ἐνταφιασθῇ. Τὸν νεκρὸν λοιπὸν ἐφέραμεν εἰς τὸν οἶκον τῆς Μάρω, πρὸς ἣν ἐξέφρατα τὴν μεγάλην ἀπώλειαν ἣν ὑπέστη ἡ πατρίς καὶ τὸ ἔθνος με τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ της, τὴν ἄκραν μου λύπην καὶ ἀπελπισίαν στερουμένου τοιούτου φίλου καὶ ἐνὸς τῶν ἰσχυρωτέρων προμάχων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Παρηγορῶν ταυτόχρονως αὐτὴν διὰ τὴν στέρησιν τὴν ὁποίαν ἔλαβε, τῇ εἶπον τότε, δὲν εἶναι εἰς χεῖρας μας ν' ἀποφύγωμεν τὰς βουλάς τοῦ Ὑψίστου. Ἡ Μάρω εὐχαριστοῦσά με διὰ τὰς φιλικὰς ἐκφράσεις μου, μετὰ δακρύων μοι εἶπεν. — « Ἡμεῖς τελευτᾶ συνειθισμέναι εἰς τοιαύτης φύσεως θανάτους, διότι ἀφ' ἧς ὥρας ἐννοήσαμεν τὸν κόσμον, οὐδὲ βλέπομεν, οὐδὲ ἀκούομεν ἄλλο εἰς τοὺς συγγενεῖς μας, εἰς τοὺς πατέρας μας, εἰς τοὺς ἀδελφούς μας εἰμὴ πολέμους καὶ θανάτους, τοιοῦτον ἦτο καὶ τὸ πεπρωμένον τοῦ ἀτυχοῦς Μάρκου». Καὶ ταῦτα λέγουσα ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ της.

Ἀπελθὼν μετὰ ταῦτα, διέταξα τὰ τῆς κηδείας.
Τριάκοντα ἑπτὰ βολαὶ κανονίου, ἀνὰ πᾶν τέταρτον
τῆς ὥρας ἀνήγγειλον τὴν ἡλικίαν τοῦ Μάρκου. Ὁ Ἀρ-
χιερεὺς καὶ ὁ τοῦ Μεσολογγίου κληρὸς, Αἰτωλικοῦ καὶ
πέριξ, πάντες οἱ πολῖται καὶ στρατιῶται, πᾶσαι αἱ γυ-
ναῖκες τοῦ Μεσολογγίου μετὰ τὴν κόμην ἐβρίμενην ἐπὶ
τῶν ὤμων συνώδευσαν τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
περαιωθείσης δὲ τῆς ἀκαλουθίας ἐτέθη εἰς τὸν τάφον
καὶ ὁ πρῶτος μετὰ τοῦ Ἀρχιερέως ἐβρίψα γῆν διὰ νὰ
θάψω τὸν γενναῖον ἄνδρα καὶ τὰς μεγάλας ἐλπίδας τὰς
ὁποίας ἐν αὐτῷ ἔτρεφεν ἡ πατρίς.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς κηδείας μετεκόμισαν τοὺς ἐν Καρ-
πενησίῳ πληγωθέντας, ἦσαν δὲ τεσσαράκοντα δύο· τὰ
τραύματα τούτων ὡς ἐκ τῆς φθορᾶς, ἐφαίνοντο ὅτι
προῦξενήθησαν μᾶλλον ὑπὸ πυρίτιδος ἢ ὑπὸ σφαιρῶν
καὶ ἀπεδείκνυον ὅτι ὁ πόλεμος ἐγένετο πρόσωπον κατὰ
προσώπου. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ περιγραφή τῆς μάχης ταύ-
της, ἀκριβῶς ὡς ἔλαβε χώραν.

Ἐπεὶ τοὺς ἑνεακοσίους Σουλιώτας καὶ Στερεοελλα-
δίτας, ἐτέθησαν εἰς κίνησιν διὰ τὴν νυκτερινὴν ταύτην
ἐφόρμησιν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου: Εἰς παρα-
κειμένην δὲ τινα ῥάχιν, ὡς προεῖρηται, ἦσαν τοποθετη-
μένοι ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους Ἑλληνας, ὑπὸ τοὺς ἀρχη-
γοὺς Γιολδασαίους, Πισαλῆν, Σαδήμαν, Ζαγκανᾶν καὶ
ἄλλους. Οἱ Σουλιῶται ἐκίνησαν εὐτάκτως δύο ὥρας
πρὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, ἐγίνε δὲ μέγα λάθος κατὰ
τοῦτο, διότι ὤφειλον νὰ κινηθῶσι τοὐλάχιστον τέσσα-
ρας ὥρας. Ὁ Μάρκος διεύθυνε τὴν προσβολὴν ταύτην
καὶ συνεφώνησε μετὰ τοῦ Τσαβέλλα νὰ ἐφορμήσῃ μετὰ
πεντακοσίων κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ ἐχθρικοῦ
στρατοπέδου, ὅπου κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Νού-

τσου, ἦσαν συσσωρευμένοι οἱ ἐχθροί, ὁ δὲ Τσαβέλλας
 μὲ τοὺς λοιποὺς τετρακοσίους κατὰ τοῦ δεξιοῦ. Ἐχὼν
 δὲ καὶ σαλπικτὴν ὁ Μάρκος εἰς τὸ σῶμά του συνεννόη-
 θη μετὰ τοῦ Τσαβέλλα νὰ τὸν εἰδοποιῇ διὰ τῆς σάλ-
 πιγγοσδιὰ πᾶν κίνημα. Καὶ οὕτως ἀβλαβῶς εἰσηλθεν εἰς
 τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν πρὸ
 τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας. Τοὺς Τούρκους εὔρον κοιμωμέ-
 νους. Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ
 Τσαβέλλα διήρκεσεν ἡ σφαγὴ ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν
 διὰ τοῦ ξίφους. Μετὰ ταῦτα ἤρχισεν ὁ πυροβολισμὸς,
 ταυτοχρόνως ἤρχιζαν νὰ πυροβολῶσι καὶ οἱ ἐν τῇ παρα-
 κειμένη ῥάχει εὐρισκόμενοι Ἕλληνες. Ἐντοσοῦτῳ πλη-
 γώνεται ὁ Μάρκος ἐλαφρῶς εἰς τὴν πλευράν, πληγώ-
 νεται βαρέως καὶ ὁ σαλπικτῆς του, ἀλλ' ἡ σφαγὴ καὶ
 οἱ ἀλαλλαγμοὶ τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἐξηκολού-
 θουν. Ὁ Τσελελεντίμπεης ἐκπλήττεται κατ' ἀρχάς διὰ
 τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην προσβολὴν, συνάξει τοὺς περὶ
 αὐτὸν Σκοδριάνους, καὶ εὐρισκομένης ἐκεῖ πλησίον μιᾶς
 μάνδρας, εἰσέρχεται ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἀρχίζει τακτικώ-
 τερον πυροβολισμὸν κατὰ τῆς συμπλοκῆς ἧτις ἐγίνετο,
 ἀγνοῶν ἂν ἐκτύπα τοὺς ἐκτὸς τῆς μάνδρας Ἕλληνας
 ἢ τοὺς στρατιώτας Τούρκους. Ἡ βλάβη ὅμως ἀπέβαι-
 νεν ἐπαισθητωτέρα τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες ἐφόρμουν
 κατὰ τῶν πέριξ τῆς μάνδρας ἐσκηνωμένων Τούρκων.
 Σκεπτόμενος ὅμως ὁ Μάρκος ὅτι ἤθελεν ἀποτύχει τὸ σχέ-
 διόν του ἐὰν πρὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας δὲν ἤθελεν ἐκδι-
 ώξῃ τοὺς ἐν τῇ μάνδρᾳ τοποθετηθέντας Τούρκους, εἰδο-
 ποιεῖ τοὺς περὶ αὐτῶν ἀξιωματικοὺς, τὸν ἀδελφόν του
 Κώσταν, τὸν Νοῦτσον, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῆς
 σφαγῆς συνάξει ὑπὲρ τοὺς διακοσίους περὶ αὐτὸν καὶ
 ὄρμᾳ κατὰ τῶν ἐν τῇ μάνδρᾳ Τούρκων. Ἀγνοῶν ὅμως

τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν λέγει εἰς τοὺς στρατιώτας του νὰ πυροβολήσωσιν ἵνα ἐννοήσῃ ἐκ τοῦ ἀντιπυροβολισμοῦ τῶν Τούρκων πόσις ἦτον ὁ ἀριθμὸς των, καὶ τότε νὰ πηδήσωσιν ἐντὸς τῆς μάνδρας. Εἰς τὴν ἀντιπυροβολισμὸν τοῦτον κτυπᾷ σφαῖρα τὸν Μάρκον εἰς τὸ μέτωπον πρὸς τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ πίπτει νεκρὸς. Οἱ περὶ αὐτὸν δειλιάσαντες, ἤρπκσαν τὸν νεκρὸν, ἵνα μὴ τον λάβωσιν οἱ Τούρκοι, καὶ ἤρχισαν νὰ ὀπισθοδρομῶσιν, εἰδοποιοῦντες μὲ τρόπον τοὺς ἄλλους νὰ ὀπισθοδρομήσωσι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἤρχιζε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ δὲν τοῖς ἔμενε πλέον καιρὸς· ἐκρυσσον δὲ καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου ἵνα μὴ δειλιάσωσιν οἱ στρατιῶται. Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης συγχύσεως δὲν εἰδοποίησαν τὸν Τσαβέλλα ἐστις μετ' ἐπιτυχίας ἐμάχετο πρὸς τὸ δεξιὸν κέρασ, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ὑπὸ τὸν Μάρκον ὑπεχώρουν καὶ ἐξήρχοντο τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἐνῷ ὁ Τσαβέλλας ἐξηκολούθει νὰ μάχηται. Ὁ Τσελελεντήμπεης βλέπων τὴν ὀπισθοδρομήσιν τῶν Ἑλλήνων, ἐνταυτῷ δὲ ὅτι ἐξηκολούθει ἡ μάχη εἰς τὸ δεξιὸν κέρασ, διατάττει περίπου τῶν διακοσίων ἰππέων, ὅπως διευθυνθῶσιν ἀπὸ τὸ κάτωθεν μέρος διέλθωσι γέφυραν τινα καὶ πέσωσιν εἰς τὰ νῶτα τοῦ Τσαβέλλα, ὥστε οἱ Ἕλληνες ὀπισθοδρομοῦντες νὰ καταστραφῶσιν. Ὁ Ἰωάννης Τσαούσης ἀξιωματικὸς τοῦ Βότσαρη, βλέπων τὸ κίνημα τῶν ἰππέων τρέχει μὲ τινας στρατιώτας προκαταλαμβάνει τὴν γέφυραν, κτυπᾷ τοὺς ἰππεῖς θέλοντας νὰ τὴν διέλθωσι, φονεύει πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀναγκάζει τοὺς λοιποὺς νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν. Ἐντοσοῦτω εἰδοποιηθεὶς ὁ Τσαβέλλας ὑπχωρεῖ ἐν τάξει, ἐνοῦται μὲ τὸν Τσαούσην καὶ τοὺς λοιποὺς, μαθαίνει τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν δὲν

ειδοποιήθη διὰ τῆς σάλπιγγος πληρωθέντος τοῦ σαλπικτοῦ. Οὕτως ἀποτυχόντος τοῦ σχεδίου τούτου, οἱ Ἕλληνες ἐπέστρεψαν ἀνενόχλητοι ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου εἰς ἣν κατεῖχον πρότερον θέσιν.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου περι-
που τῶν ἐξήκοντα Ἑλλήνων, οἱ δὲ πληρωθέντες ἦσαν
τεσσαράκοντα δύο, οὓς μετέφερον εἰς Μεσολόγγιον ὡς
προεῖρηται. Ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἔπεσον χίλιοι πεντα-
κόσιοι, οἱ πληρωθέντες ἦσαν ὀλίγοι, ἐπειδὴ δὲ ἐμάχον-
το πρόσωπον καὶ προσώπου, τὰ τραύματα ἦσαν φονι-
κώτατα. Ἐλαφυραγώγησαν δὲ οἱ Ἕλληνες χίλια ἐξα-
κόσια τουφέκια, χιλίας ὀκτακοσίας πιστόλας, τριακόσια
μικρὰ καὶ μεγάλα ξίφη, ἐζώγησαν πρὸς τούτοις χι-
λίους διακοσίους ἵππους, τριάκοντα ἡμίονους, καὶ ἄλλας
πολεμικὰς ἀποσκευὰς. Μοι ἔφεραν πρὸς τούτοις εἰς Με-
σολόγγιον καὶ τέσσαρας σημαίας, ἐξ ὧν μία ἦτον ἐκ
μετάξης, ἐφ' ἧς ἐφαίνετο κεντημένη χεὶρ δεικνύουσα
ἡμισέληνον, αἱ ἄλλαι τρεῖς ἔφερον μόνην τὴν ἡμισέλη-
νον, ἅπασαι δὲ αἱ σημαῖαι ἦσαν ἐκ πρασίνου χρώματος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου ἔγραψα παρηρητικὴν
ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν του Κώσταν Βότσαρην, ἐ-
τέραν τοῖς ὀπλαρχηγοῖς Σουλιώταις συμμεριζόμενος
τὴν ὀλίψιν τῶν διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου, ἐπήνουν
δὲ καὶ τὸν κατὰ τὴν ἐν Καρπενησίῳ μάχην θριάμβόν
τῶν ταῦτοχρόνου τοῖς ἔλεγον νὰ μοὶ ἀναγγείλωσι ποῖα
μέτρα διελογίζοντο νὰ λάβωσιν ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν
εἰσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' ἐξέλειψεν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος,
τοῦ ὁποίου ἡ βαρύτης οὐδετέρωνε τὰς ἀντιζηλίας τῶν
Σουλιωτῶν, ὅστις διὰ τῆς ἀνδρίας, τῆς στρατιωτικῆς
ικανότητός του καὶ τῶν ἀρίστων τρόπων του, καίτοι
μὴ καλούμενος ἀρχηγός, αὐτὸς μόνος διεύθυνεν οὐ μόν-

νον τὸ σῶμα τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους ὀπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὸν θάνατον λοιπὸν τοῦ Μάρκου, ὁ Ζηγούρης Τσαβέλλας μετὰ τοῦ Κίτσου ἐπεθύμουν ν' ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοπέδου, ὁ δὲ Κώστας Βότσαρης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Δαγκλῆδες, Ζερβάδες καὶ λοιποὶ δὲν ἤθελον νὰ τὴν παραχωρήσωσιν. Ἐννοήσαντες τοῦτο οἱ ἀδελφοὶ Τσαβέλλα, συνενοήθησαν μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, οἵτινες εἶχον συμφέρον νὰ διαμείνωσιν πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη οἱ Σουλιῶται, ἐπομένως ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς Βοτσαραίους, καὶ παρ' ἐλπίδα ὁ μὲν Κώστας Βότσαρης μοὶ γράφει ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ παραιτήσῃ τὴν θέσιν ἣν κατεῖχεν, ὁ δὲ Τσαβέλλας ὅτι ἐνωμένος μετὰ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος μέλλει νὰ στρατοπεδεύσῃ εἰς νέαν κατὰ τὸ Καρπενῆσι θέσιν ἵνα ἐπαπειλῇ τὸν Τουρκικὸν στρατόν.

Ἐντοσούτω ὁ Πασᾶς τῆς Σκόδρας διελλὼν τὰ Ἀγραφα, ἠνώθη μετὰ τοῦ Τσελεντίμπεη εἰς Καρπενῆσι. Ὁ Ὅμὲρ Βρυώνης μαθὼν τὴν εἰσβολὴν τοῦ Σκόδρα, εἰσῆρχετο ἐκ τοῦ Μακρονόρου. Ὁ Ἴσκος, Ῥάγκος καὶ Τσόγκας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου, καὶ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Σκόδρα εἰς Καρπενῆσι, ἔβλεπον ὅτι τοῖς ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ὅμερ Βρυώνη· εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων ἔγραψα εἰς μὲν τὸν Κώσταν Βότσαρην νὰ καταλάβῃ τοῦ Ἀλάμπη τὰς γεφύρας· εἰς τὸν Τσόγκαν νὰ ἔλθῃ εἰς Παλιομάτανα πλησίον τοῦ Ἀχελώου καὶ νὰ συνενοεῖται μετὰ τοῦ Κώστα Βότσαρη· εἰς τὸν Ἴσκον καὶ Ῥάγκον νὰ συσκεφθῶσι μετὰ τῶν Τσεβελλαίων καὶ λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν ἵνα καταλάβωσιν οἰανδήποτε θέσιν ἤθελον ἐγκρίνει καταλληλοτέραν ταῦτα ἐκοινοποιή-

σα τῷ Τσαβέλλα καὶ τοῖς ἄλλοις ὀπλαρχηγοῖς.

Ἐν τούτοις κατ' ἐκείνās τās ἡμέρας ἔλαβον ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ Ἀνδρέα Λόντου ἐκ Πελοποννήσου, ὅστις μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι διαταχθεὶς ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μετὰ διςχιλίων Πελοποννησίων, καὶ μὴ δυνάμενος ἔνεκα τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου νὰ ἔλθῃ διὰ θαλάσσης εἰς Μεσολόγγιον, εἶχεν ἤδη θέσει εἰς κίνησιν τετρακοσίους στρατιώτας ἵν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν στερεὰν διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου. Διεκοίνωσα εἰς τὸν Λόντον τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἔλαβον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου, ἀποστείλας μάλιστα τὸν ἀξιώτερον τῶν ὑπαλλήλων Κωνσταντῖνον Γουλιμῆν, ἵνα τῷ παραστήσῃ καὶ διὰ ζώτης τὸν ἱπικείμενον κίνδυνον τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν. Πρὸς τούτοις τῷ ἀνήγγειλα τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην νὰ σπεύσῃ ὅσον τάχιστα ἵνα ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Τσαβέλλα πρὸς συγκρότησιν ἰσχυροῦ στρατοπέδου εἰς τὰ νῶτα τοῦ Σκόδρα, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ, ἀφοῦ μάλιστα ἐγνώριζεν ὅτι εἶχον προκαταλήφθῃ καὶ ἄλλαι θέσεις ὑπὸ τοῦ Τσόγκα καὶ τῶν Σουλιωτῶν. Ὁ Λόντος ἐπετάχυνε τὴν ἀποστολὴν τῶν τετρακοσίων ἀνδρῶν, ταῦτοχρόνως δὲ ὑπεχρέωσε τὸν Σισίνην καὶ μοὶ ἔπεμψεν ἐκ Γαστούνης, χίλια ὀκτακόσια κοιλὰ ἀραβοσίτου.

Ἐντοσοῦτῳ ὁ Τσαβέλλας μετὰ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος κατέλαβε τὴν θέσιν εἰς Καλιακουῶδα παρὰ τὸ Καρπενήσιον, ὅπου ἐστρατοπέδευσαν καὶ οἱ τετρακόσιοι Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν Ροδόπουλον, ὁ υἱὸς τοῦ Μήττου Κοντογιάννη ἀπὸ Πετρατσῆκι καὶ τινὰ ἄλλα στρατεύματα ἀπὸ Κράββαρα, ὥστε συνεκεντρώθη ἐν στρατόπεδον εἰς Καλιακουῶδαν ὑπερβαῖνον τοὺς διςχιλίους πεντακοσίους ἀνδρας. Ὁχυρω-

θέντες εἰς τὴν θέσιν ταύτην διώρισεν τὸν Σαδῆμαν μετὰ διακοσίων, νὰ φυλάττῃ ἐν δυσπρόσιτον στενὸν, δι' οὗ ἠδύνατο διερχόμενοι οἱ Τοῦρκοι ν' ἀνιῶσι τὸ ὕψωμα τὸ ὁποῖον ἔκειτο ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου. Τὸ στενὸν τοῦτο ἦτον τόσον δύσβατον καὶ κρημνώδες, ὥστε πεντήκοντα μόνον στρατιῶται ἠδύνατο νὰ τὸ προφυλάξωσι καὶ ὄχι διακόσιοι τοὺς ὁποίους εἶχον στείλει ὑπὸ τὸν Σαδῆμαν. Μὲ τοιαῦτα μέτρα ἡ θέσις τῆς Καλιακούδας τὴν ὁποίαν κατέλαβον οἱ Ἕλληνας ἀπέβαιεν ἰσχυρωτάτη καὶ σχεδὸν ἀπόρητος.

Ὁ Σκόδρας ἐσκέπτετο ὅτι ἦτον ἔλως διόλου ἀσύμφορον νὰ κινήσῃ κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ὅτον ἐγνώριζεν ὅτι ἐμελλε νὰ εὕρῃ καθ' ὁδὸν ἀντίστασιν, ἔχων δὲ καὶ εἰς τὰ νῶτα ἰσχυρὸν στρατόπεδον ἀπεφάσισε πρὶν προχωρήσῃ νὰ τὸ καταστρέψῃ. Φθίνοντος τοῦ Αὐγούστου ἐκίνησε κατὰ τῶν ἐν Καλιακούδᾳ Ἑλλήνων.

Τρὶς ὥρμησε παντρητικᾷ κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων ἀλλὰ γενναίως ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ μὲ σημαντικὴν βλάβην. Κατανοήσας τότε ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ τὴν θέσιν ἐκείνην, μετεχειρίσθη τὴν διαφθορὰν καὶ διὰ μεγάλων ὑποσχέσεων διαφθείρας τοὺς φυλάσσοντας τὸ στενὸν ἵνα τῷ ἀρήσωσιν ἐλευθέρην τὴν διόδον, διὰ νυκτὸς στέλλει ἐν ἀπόσπασμα εἰς τὸ στενὸν τοῦτο, ὅπερ ὡς προείρηται, ὁ Σαδῆμας ἐρύλαττε καὶ τὴν ἐπιούσαν ὄρμηξ ἐκ νέου κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων εἰς Καλιακούδαν. Ἐνῶ δὲ ἀπεκρούετο καὶ πάλιν μετὰ γενναιότητος, διαρκούσης τῆς μάχης, αἴφνης παρρησιάζονται εἰς τὰ ὕψωματα ὀπισθεν τῶν μαχομένων Ἑλλήνων, οἱ διὰ τοῦ στενοῦ εἰσελθόντες Τοῦρκοι, ἡ καταστροφή των τότε ἦτον ἀφευκτος ἐκτεθειμένοι οἱ Ἕλληνες μετὰξὺ διτ-

τοῦ πυρός δὲν εἶχον ἄλλην ἐλπίδα ἢ νὰ ὠρμήσωσι κατὰ τῶν ἐνώπιον αὐτῶν ἐχθρῶν ν' ἀνοίξωσι δίοδον καὶ οὕτω νὰ σωθῶσιν. Ἐξέρχονται ἐπομένως ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ πλήρεις τόλμης ρίπτονται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐκπλαγέντες, τοὺς ἄφησαν νὰ φύγωσιν. Ἐμείναν ἕως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἄνδρας, μεταξύ δὲ τούτων καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ζηγοῦρης Τσαβέλλας καὶ Νικόλαος Κοντογιάννης καὶ τινες ἄλλοι ἀξιωματικοί. Οἱ δὲ φυγόντες Ἕλληνες ἀπώλεσαν ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπενδύτας τῶν δικώσαντες μόνον τὰ ὄπλα τῶν.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη διέλυσε μὲ τοσαύτην φθορὰν ἐν στρατόπεδον τὸ ὅποιον ἐμπόδιζε τὴν πρόοδον τοῦ Σκόδρα πασᾶ, ὅστις τότε ἀνενοχλήτως ἐπροχώρει πρὸς τὸ Μεσολόγγιον. Μαθὼν δὲ τὴν ἐν Καλιακούδα ἦτταν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης εἰτέβαλλεν ἀμέσως καὶ ἐτοποθετήθη κατὰ τὴν Λεπενοῦ ὀκτῶ ὥρας μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου.

Μόλις ἔμαθον τὴν καταστροφὴν ταύτην, ἀπηλπίσθησαν, βλέπων ὅτι ἀδύνατον ἀπέβηκε πλέον νὰ ἐμποδισθῇ ἡ πρόοδος τοῦ Σκόδρα, ὠρεῖλον ἐπομένως νὰ συγκετρώσω στρατεύματα εἰς Αἰτωλικὸν καὶ Μεσολόγγιον. Τοῦτου ἕνεκα γράψας εἰς τὸν Κίττον Τσαβέλλαν νὰ παραλάβῃ τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Μεσολόγγιον· εἰς δὲ τὸν Ῥάγκον, Ἴσκον καὶ λοιποὺς νὰ στρατοπεδεύσωσιν ἐξω τοῦ Μεσολογγίου ὅπου ἠδύναντο· ἐγὼ δὲ ἐξελθὼν τοῦ Μεσολογγίου διευθύνθημι εἰς ἔντευξιν τοῦ Τσόγκα εἰς Παλιομάϊνα καὶ τοῦ Βότσαρη εἰς Ἀγγελόκαστρον.

Συνδιαλεχθεὶς ἐν τούτοις μετὰ τοῦ Τσόγκα εἰς Πα-

λιομάτινα ἔμεινα μετ' αὐτοῦ σύμφωνος, αὐτὸς μὲν μετὰ τὸ σῶμά του νὰ μεταβῆ εἰς Μεσολόγγιον, τὸν δὲ Δῆμον Τσέλιον διορίσαμεν νὰ πηγαίῃ εἰς Λετίνι, ὄχυράν θέσιν περικυκλωμένην ὑπὸ λιμνῶν, καὶ ἐκεῖ νὰ συνάξῃ τοὺς κατοίκους τῶν πληθυσσιτέρων χωρίων, ἵνα σωθῶσι τῆς αἰχμαλωσίας. Μεταβὰς εἶτα εἰς Ἀγγελόκαστρον, ὅπου ἦσαν ὁ Κώστας Βότταρης καὶ ὁ Μακρῆς, κοινῇ γνώμῃ ἀπεφασίσαμεν, αὐτοὶ μὲν νὰ ἔλθωσιν εἰς Μεσολόγγιον μετὰ τῶν σωμάτων των, τὸν δὲ Τσερπέλην καὶ Λάλιον, ἀξιωματικούς τοῦ Μακρῆ, διορίσαμεν μετ' ἰκανὴν δύναμιν, νὰ καταλάβωσι νησιδιὰ τινα κατὰ τὸν Ἀχελῶον ποταμὸν, συναθροίσωσι δὲ ἐκεῖ τὰς οἰκογενείας τῶν ἐπαρχιῶν Βλωχοῦ καὶ Ζυγοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς αἰχμαλωσίας. Διέταξα μετὰ ταῦτα τοὺς δημογέροντας τῶν πέριξ τοῦ Μεσολογγίου χωρίων ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰς δύο πόλεις ὁμοῦ μετὰ τοὺς κατοίκους. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Μεσολόγγιον ἐπροκήρυξα ἀμέσως ὅτι ὅσαι γυναῖκες καὶ παῖδες ἤθελον ν' ἀναχωρήσωσι διὰ Κάλαμον ἢ ἄλλας νήσους ὑποκειμένας εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ἦσαν ἐλεύθεροι· ἐμπόδισα μόνον τοὺς μαχίμους ἄνδρας νὰ ἐξέρχωνται. Τὰ μέτρα ταῦτα ἐπέφερον αἴσιον ἀποτέλεσμα, διότι ὁ Σκόδρας οὐδένα ἠδυνήθη νὰ ζωγήρησεν διαρκούσης τῆς πολιορκίας.

Κατεγινόμενην ἀόκνως μετὰ ταῦτα εἰς προμήθειαν τροφῶν καὶ εἰς πᾶν ἄλλο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον διὰ τὴν πολιορκίαν. Ἐγράψα ταῦτοχρόνως εἰς τὸν Λόντον προτρέπων αὐτὸν νὰ κινήσῃ ἄνευ ἀναβολῆς διὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγίου εὐρισκομένων στρατευμάτων καὶ βλάβη τὸν ἐχθρὸν ὅπως κάλλιον ἤθελε δυνηθῆ.

Ὁ Σκόδρας ἐντοσοῦτω ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Ὁμέρ Βρου-

ώνη ἐσχημάτισε στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ δεκαπέντε χιλιάδων πεζῶν καὶ δισχιλίων ἰππέων, ἐβάδιζε δὲ κατὰ τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ Τσόγκας, ὁ Βότσαρης, ὁ Μακρῆς καὶ τελευταῖος ὁ Τσαβέλλας εἰσῆλθον πάντες εἰς Μεσολόγγιον μετὰ περίπου δισχιλίων ἀνδρῶν· ὑπ' αὐτοὺς δὲ ἔθεσα καὶ ὄσους ὀπλοφόρους συνήχθησαν ἐκ τῶν πέριξ τοῦ Μεσολογγίου, ὥστε μετὰ τῆς φρουρᾶς μου καὶ τῶν Μεσολογγιτῶν τρισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι ἠριθμοῦντο οἱ ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου μάχιμοι ἄνδρες.

Διώρισα δὲ τὸν μὲν Τσόγκαν καὶ Κώσταν Βότσαρην νὰ καταλάβωσιν ὄλον τὸ περιτοίχισμα τοῦ Μεσολογγίου μέχρι τῆς μεγάλης τάμπιας παρὰ τὴν πύλην ἐξ ἀριστερῶν· ἐκ δεξιῶν δὲ ἔθεσα τοὺς Τσαβέλλας καὶ Μακρῆν· εἰς δὲ τὴν πύλην τῆς πόλεως τὸν Τσόγκαν μετὰ τὴν φρουράν μου. Εἰς τὰ κανονοστάσια ἔθεσα τοὺς Μεσολογγίτας ὡς ἐμπειροτέρους. Ἐκράτησα δὲ διακοσίους πεντήκοντα ἐπιλέκτους στρατιώτας ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὀδηγίαν μου, ἵνα μετ' αὐτῶν δράμω πρὸς βοήθειαν ἐκείνου τοῦ μέρους τὸ ὁποῖον ἤθελε προσβληθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Καὶ τοιαῦτα ἦσαν ἐν συνόψει τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἔλαβον πρὸς υπεράσπισιν τοῦ Μεσολογγίου.

... ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. ...
... 1828. ...
(Σεπτέμβριος - Νοέμβριος).

Τὸ Αἰτωλικόν. — Ἐπιλείψις μολύβδου. — Ὁ Clifford ἐπι-
σκέπεται τὸ Μεσολόγγιον. — Γενναῖα πράξις αὐτοῦ. — Ὁ Σκό-
δρας στρατοπεδεύει εἰς Παληοσόλυσεναν. — Πολιορκία Αἰ-
τωλικῷ. — Ἀποτυγῶσα σκευωρία καὶ φόρος Διονυσίου Φω-
κά. — Ἐνέδρα κατὰ τὸν Τούρκον εἰς Σφαλί. — Περίεργα
ἀνεκδότα. — Συναρμολογία ἐν Κεφαλληνίᾳ. — Διάδοσις τῆς
πολιορκίας.

Τὸ Αἰτωλικόν εἶναι νησιδίον ἰσοθάλασσον κείμενον ἐν τῇ
λίμνῃ τοῦ Μεσολογγίου, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐκτείνεται ἡ ὁμώνυ-
μος πόλις. Ἀπέχει μὲν τῆς ξηρᾶς τὸ νησιδίον τοῦτο πρὸς
Ἀνατολὰς περίπου ἐν τέταρτον τοῦ μιλίου, πρὸς Δυσμᾶς
σχεδὸν ἥμισυ, πρὸς Ἄρκτον ἀπέχει πολὺ τῆς ξηρᾶς, πρὸς
Νότον εἶναι ἀπλάξ δι' οὗ συγκοινωνεῖ μὲ τὴν βαθεῖαν θάλασ-
σαν, κεῖται δὲ μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου ἕως ἑπτὰ μίλια.
Ἰσχυρὰ ἦτον ἐπομένως διὰ τὴν θέσιν τῆς ἡ πόλις αὕτη καὶ
ἀπόρθητος, ἀφοῦ ἡ λιμνοθάλασσα ἐκυριεύετο ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ
κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτον ἀνοχύρωτος. Δισχίλιοι καὶ
ἐπέκεινα ἦσαν οὐ κάτοικοί τῆς, ἀλλὰ τότε εἶχον καταφύγει
ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καὶ πολλαὶ οἰκογένειαι ἐκ Ξηρομέρου.
Διακοσίους πρὸς τούτους εὔρον ἄνδρας, ὡς φρουρὰν τῆς πό-
λεως ταύτης μεθ' ὧν ἐνώσας καὶ ἄλλους τριακοσίους μαχί-
μους ἄνδρας ἐξ Αἰτωλικῷ, ἔθεσα ἀμέσως τὸ σῶμα τοῦτο
ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἀποστόλη Κουσουρή καὶ Κίτσου Κώ-

στα Σουλιώτου. Πρὸς τούτους διώρισα ἀντιπρόσωπόν μου τὴν καλὴν πατριώτην καὶ γενναίαν Κεραλλῆνα Διονύσιον Φωκᾶν, ὅστις διεύθυνε τὰ τοῦ Λιτωλικῆ κατὰ τὰς βραχείας ἀπουσίας μου, διότι ὄφειλον νὰ παρευρίσκωμαι καὶ εἰς Μεσολόγγιον ὅπου ἦτον ἡ ἔδρα μου. Ἐπειδὴ οὐκ ἔπαυον οὐδὲ πῶς ὀργανίστας καὶ τὸ Λιτωλικὸν ἀνέμενα καθεκᾶσθην τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἐπλησίαζον προχωροῦντες ἐκ τοῦ μέρους τῆς Κλεισούρας· σκοποὶ δὲ ἐπαγρόπουν εἰς πολλὰ μέρη ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγίου ἵνα μᾶς ἀναγγελοῦσι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' ὅτι πρὸ πάντων μὲ ἀνησύχει, ἦτον ἡ ἔλλειψις μολύβδου, διότι δὲν εἶχομεν εἴμη διὰ πλείονος δύο ἢ τριῶν τῶν πολὺ ἡμερῶν.

Ἐν τούτοις κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας προσεβλήθη ἐξω τοῦ Μεσολογγίου ἀγγλικὸν δίκροτον διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Μοιράρχου Clifford, ὅστις πέμφας λέμβον εἰς τὴν πόλιν μετ' ἑνὸς ὑπαξιωματικοῦ κομίζοντος ἐπιστολὴν πρὸς ἐμὲ, δι' ἧς μοὶ ἐξήτει νὰ πληρώσω ἀμέσως ἑκτὼ χιλιάδας διστάλλα πρὸς ἀποζημίωσιν καταχρήσεων ἃς εἶχον πρᾶξει πλοῖα τινὰ ἐκ Μεσολογγίου, εἰς πλοῖάριον ὑπὸ Ἴόνιον σημαίαν. Καὶ τῶνόντι εἶχον ἀκολουθήσει τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ πρὸ τῆς εἰς Μεσολόγγιον ἀφίξεώς μου, ἐπομένως οὐδεμίαν εἶχον εὐχὴν. Ἐζήτησα τότε παρὰ τοῦ ὑπαξιωματικοῦ Ἄγγλου καὶ ῥόν τινα πρὸς ἀπάντησιν ἀλλ' αὐτὸς μοὶ εἶπε ὅτι πρὸς ῥικῶς τὸν παρήγγειλεν ὁ Clifford ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτρέψω εἰς τοῦτον νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Μεσολόγγιον. Ἄν καὶ ἦτον ἀθῶα ἡ αἴτησις αὕτη, ἐνόμισα εἰς τοιαύτην περίστασιν νὰ προσκαλέσω τοὺς τέσσαρας ὀπλαρχηγοὺς εἰς συμβούλιον, ἐκαινοποίησα ὅθεν αὐτοῖς τὴν αἴτησιν τοῦ Clifford, οὗτοι δὲ ὁμοφώνως μοὶ ἀπήντησαν ὅτι, ἂν τὸ ἐγκρίνω δύνουμαι νὰ τῷ δώσω τὴν ἄδειαν. Ἀνήγγειλα ἐπομένως τῷ ὑπαξιωματικῷ ὅτι, ὁ Clifford εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἔλθῃ εἰς Μεσολόγγιον,

καὶ ἐντοσούτῳ θέλω ἐτοιμάσει τὴν ἀπάντησιν. Ἐξέπλευσεν ἀμέσως ὁ ὑπαξιωματικὸς, οὗτης δὲ μεγάλης τῆς ἀποστάσεως τοῦ πλοίου εἰς τὴν πόλιν, πρὶν πλησιάσῃ ἔκαμε σημεῖα τινὰ τοῦ πλοιάρχου, μετὰ παρέλευσιν δὲ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν παραλίαν ὁ Clifford, ὁ ὑποπλοίαρχος τοῦ δικρότου καὶ ἕτερός τις Ἕλληνας ἄνευ στολῆς. Τοῦ οἴκου μου δὲ κειμένου παρὰ τὴν θάλασσαν μακρὰν τῶν ὀχυρωμάτων, ἐδέχθη τούς Ἕλληνας τούτους ἅμα ἀποβάντας εἰς τὴν ξηρὰν, τοὺς ἐπεριποιήθη διὰ τῆς ἀπαιτουμένης φιλοφροσύνης, καὶ τοῖς εἶπον ὅτι τρέφω διὰ τοὺς Ἕλληνας μεγάλην ὑπόληψιν μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως ἐνέδωσα εἰς τὴν αἴτησίν των πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὀχυρωμάτων μας, καθ' ἣν μάλιστα περίστασιν ἀναμένομεν τὸν ἐχθρόν. Οἱ Ἕλληνοι μὲ εὐχαρίστησαν καὶ συνοδεύων αὐτοὺς διευθύνθημεν πρὸς τὰ ὀχυρώματα. Εἴμεθα μόλις περὶ τὰ μέσα τῆς ὁδοῦ, ὅτε μοὶ ἀνήγγειλον ὅτι ἐνεφανίσθησαν οἱ Τούρκοι, καὶ ἐπειδὴ εἶχον κινήσει ἄοπλος, διέταξα ἀμέσως νὰ μοὶ φέρωσι τὰ ὄπλα μου, προσῆλθε δὲ καὶ ὁ φροντιστὴς τοῦ πολέμου Δεληγεώργης, εἰς ὃν καθ' ὁδὸν εἶπον τί πρέπει νὰ κάμῃ. Ἐν τοσούτῳ τὰ στρατεύματα τὰ ὅποια ἦσαν διεσπαρμένα ἐν τῇ πόλει ἔδραμον εἰς διαφόρους διευθύνσεις ἵνα καταλάβωσι τὰς θέσεις των. Οἱ τρεῖς Ἕλληνοι μετὰ θαυμασμοῦ ἔβλεπον τὴν θορυβώδη ταύτην κίνησιν ἐμὲ δὲ ἀφιερωμένον νὰ δίδω διαταγὰς. — Ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτῶν τί τρέχει; — τοῖς εἶπον, ὅτι μοὶ ἀνήγγειλον τὴν πλησίαν τῶν Τούρκων, ἐπομένως ἂν ἐπιθυμῶσι δύνανται νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὸ πλοῖόν των, καθότι ἐγὼ ὄφειλον νὰ παρευρίσκωμαι ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων· ἂν ἔμωσ εὐηρεστῶντο νὰ ἰδῶσιν ἀκροβολισμόν τινα μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων δύνανται νὰ με ἀκολουθήσωσιν. Οἱ Ἕλληνοι συνδιαλεχθέντες μεταξὺ των, μοὶ ἀπήντησαν εὐθύμως ὅτι ἤθελον τοὺς ὑποχρεῶσαι πολὺ νὰ με συνοδεύσωσιν.

Πλησιάσαντες τότε εἰς τὰ ὀχυρώματα εὗρομεν ἐν τάξει τοποθετημένα τὰ στρατιωτικὰ σώματα, οἱ δὲ ὀπλαρχηγοὶ μᾶς ὑπεδέχοντο μὲ τὴν στρατιωτικὴν ἐθιμοταξίαν. Εἶδον οἱ Ἄγγλοι τὰ κανονοστάσια ἔτοιμα καὶ τὰ σιδήρα πεπυρακτωμένα ἵνα θέσῃσι πῦρ εἰς τὰ κανόνια, ἔμειναν δὲ ἔκπληκτοι διὰ τὴν ἐπικρατεῦσαν τάξιν καὶ διὰ τὰς πολεμικὰς προπαρασκευὰς μας. Ἐνῶ δὲ περιερχόμεθα τὰ ὀχυρώματα, μοὶ ἀναγγέλλουν ὅτι ὁ κονιορτὸς τὸν ὁποῖον εἶχον ἶδει οἱ σκοποὶ μας, προήρχοντο ἐκ ποιμνίων τὰ ὁποῖα κατέφευγον εἰς Μεσολόγγιον πλησιάζοντος τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκαιοποίησα ταῦτα τοῖς Ἄγγλοις, τοὺς ὁποίους ἔφερον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Μάρκου Βότσαρη, καὶ τοῖς διηγήθην τὰς ἀνδραγαθίας καὶ τὸν ἥρωικὸν θάνατόν του. Εἰδοποιηθέντες ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ὅτι ἡ πρώτη εἶδησις ἦτο ψευδής, ἐπέστρεφαν οἱ πλεῖστοι εἰς τὴν πόλιν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπέστρεφον καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν Ἄγγλων οἵτινες ἀφοῦ εἶχον ἤδη παρατηρήσει τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς θέσεις των, καὶ ἔβλεπον καὶ τὸ πλῆθος ἐντὸς τῆς πόλεως, μὲ ἠρώτησαν τὴν ποσότητα τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεώς μας, τοῖς ἀπήντησα ὅτι πάντες εἴμεθα στρατιῶται ἀνευ ἐξαιρέσεως, καὶ συμποσοῦμεθα ὑπὲρ τοὺς δεκακισχιλίους. Κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν τὸ ψεῦδος τοῦτο ἦτον ἀναγκαῖον.

Ἄριστή ἦτον ἡ ἐντύπωσις ἣν ἔλαβεν ὁ Κλίφορντ διὰ τὰς πολεμικὰς μας ἐργασίας, ἐκ τῶν ὁμιλιῶν του δὲ ἠνόησα ὅτι ἦτον τίμιος, γενναῖος καὶ φιλέλλην. Ἐπιστρέψαντες ἐν τούτοις εἰς τὸν οἶκόν μου, τῶ ἀνέφερον περὶ τῆς ἀποζημιώσεως ἣν μοὶ εἶχε ζητήσει διὰ τοῦ ἐγγράφου του, ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὅτι χρήματα δὲν εἶχον, καὶ ὅτι τοιοῦτου εἶδους ὑποθέσεις ὄφειλον νὰ ἀναφέρονται κατ' εὐθεΐαν εἰς τὴν Διοίκησιν. Αὐτὸς δὲ μετ' ἀγαθότητος καὶ εὐγενείας μοὶ ἀπήντησεν ὅτι δυσαρεστεῖται πολὺ διότι μὲ ἠνό-

χλησεν, ἐνῶ βλέπει τὰς δαινάς περιστάσεις ἐν αἷς εὐρισκό-
μεθα, μὲ παρεκάλεσε δὲ νὰ κάμω σύντομόν τινα ἀπάντησιν,
καὶ μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι δὲν ἤθελον πλέον ἐνοχληθῆ̄ περι τού-
του. Οἱ εὐγενεῖς τρόποι τοῦ Κλίφορντ τόσον μὲ ἐνεψύχωσαν,
ὥστε κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνεπνεύσθην ὑπὸ τολμηρὰς
τινος ἀποφάσεως. Ἀποσυρθέντες δὲ κατ' ἰδίαν, τῷ λέγω,
ὅτι τὰ φιλελληνικὰ αἰσθήματα τὰ ὅποια ἐξέφρασε, καὶ ἡ
εὐγένεια μεθ' ἧς πρὸς ἐμὲ ἐφέρετο, μὲ παρακινεῖ νὰ τῷ ἐμπι-
στευθῶ μυστήριόν τι, ἀλλὰ διὰ τοῦτο νὰ μὴ καταδικάσῃ
ἐμὲ, ἀλλὰ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του ὅστις μοὶ ἐνέπνευσε τοιαύτην
ἐμπιστοσύνην. Μετὰ ψυχικῆς δὲ ταραχῆς, τῷ εἶπον τότε
— «Δὲν ἔχομεν μόλυβδον, καὶ ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν περίστα-
σιν, δυνάμενος νὰ μᾶς συνδράμῃ ἤθελεν εἶσθαι ὁ σωτὴρ τοῦ
Μεσολογγίου». — Ἐκπληκτος ἔμεινε καὶ τεθορυβημένος ὁ
Κλίφορντ, ἐνώπιον τοιαύτης ἐξομολογήσεως, κατὰ πρῶτον
δὲ μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ὁ ἐν τῷ δικρότῳ εὐρισκόμενος μόλυ-
βδος ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, καὶ ὅτι δὲν ἠδύ-
νατο ἐξ αὐτοῦ νὰ διαθέσῃ. Τῷ ἀπήντησα, ὅτι ὅσον ἤθελεν
ἀφαιρέσῃ, ἠδύνατο εἰς Κέρκυραν ἢ ἀλλαχοῦ νὰ τὸν ἀναπλη-
ρώσῃ πάλιν, ἡ δὲ Κυβέρνησίς του δὲν ἤθελε ποτὲ τὸν κατα-
δικάσῃ, ἀφοῦ ἐγὼ ὡς ἀρχηγὸς τόσον χριστιανῶν πολιορκου-
μένων ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ ἐξομολογήθην τὴν ὑλιβερὰν θέ-
σιν μου καὶ ἐζήτησα τὴν συνδρομὴν του. Φιλοφρόνως τότε
ἀπήντησεν ὁ Κλίφορντ σφίγγας τὴν χεῖρά μου, ὅτι θέλει μὲ
εὐχαριστήσῃ ἕνεκα τῶν αἰσθημάτων τὰ ὅποια πρὸς αὐτὸν
ἐξέφρασα, καὶ οὕτως ἔπαυσεν ἡ συνδιάλεξις. Λαβὼν μετὰ
ταῦτα τὴν ἀπάντησιν ἣν εἶχεν ἐτοιμάσει ὁ γραμματεὺς μου
ἀνεχώρησε μετὰ τῶν ἄλλων δύο ἄγγλων.

Περίλυτος καὶ μύρια διαλογιζόμενος ἀνέμενον ἑωσοῦ ἶδω
τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὸν Κλίφορντ ἐξομολογήσεώς μου,
ὅτε αἰζῆνης εἶδον λέμβον προσεγγίζουσαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ

τοὺς Ἄγγλους ναύτας ἀποβιβάζοντας ἐπὶ τῆς παραλίας περὶ τὰς 1500 ὀκάδας μολύβδου, προσέτι δὲ καὶ ἓν κιβώτιον ἐμπεριέχον 60 φιάλας σπανίου οἴνου, εἰς ὑπαξιωματικὸς δὲ μοι ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν τοῦ Κλίφορντ, δι' ἧς μοι ἀνήγγελε τὴν ἐλευθερίαν ἣν ἔλαβεν ἀποστέλλων πρὸς ἐμὲ τὸν οἶνον, τοσοῦτον ἀναγκαῖον ἐν ταῖς δυσχεραῖς περιστάσεσιν ἐν αἷς εὐρισκόμεθα, οὐδὲ λέξιν δὲ ἀνέφερε περὶ μολύβδου. Τῷ ἀπήντησα ἐκφράζων τὴν ἄπειρον εὐγνωμοσύνην μου δι' ὅτι μοι ἀπέστειλε, μὴ κάμνων μνεῖαν περὶ μολύβδου, καὶ ὅτι οὕτως ἐφοδιασμένος ἐλπίζω μετὰ τῶν συναδέλφων μου νὰ κάμωμεν προπόσεις διὰ τὴν ὑγίαν του καὶ ὅτι θὰ κατατροπώσωμεν τὸν ἐχθρὸν μας μετὰ τὰς εὐχὰς τοῦ γενναίου φιλέλληνο Κλίφορντ.

Τοιοῦτοτρόπως προμηθευθεὶς μολύβδον, ἐκοινοποίησα τοῖς ὀπλαρχηγοῖς τὴν τολμηρὰν ἀπόφασίν μου καὶ τὸ αἶσιον ἀποτελέσμα αὐτῆς, καθησύχασα δὲ ἐξοικονομήσας καὶ αὐτὴν τὴν ἔλλειψιν.

ὑπερμεσοῦντος τοῦ Σεπτεμβρίου ἔφθασε καὶ ὁ Πασάς τῆς Σκόδρας ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του, ἀντὶ δὲ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἀπέναντι τοῦ Μεσολογγίου ἐστρατοπέδευσεν ἀριστερόθεν τοῦ Αἰτωλικοῦ εἰς τὴν στερεάν. Τὸ στρατόπεδόν του ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλον τὸ μέρος ἐκεῖνο κατὰ τὴν Παληοσάλατσαν, ἀπέναντι τῶν νησιδίων Ἐχινάδων, καὶ οὕτω συνενοεῖτο μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὅστις ἤδη εὐρίσκετο ἐκεῖ πολιορκῶν διὰ θαλάσσης. Ἐνόσω διέμενον οἱ Τούρκοι οὕτως στρατοπεδευμένοι, ἠγνοεῖτο παῖαν τῶν δύο πόλεων σκοπὸν εἶχον νὰ πολιορκήσωσι, καίτοι καθεκástην ἤρχοντο πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ παρετήρουν τὰς θέσεις ἀπέναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ.

Συνενηοηθεὶς λοιπὸν μετὰ τοῦ Κίτσου, Κώστα, καὶ Κουσουρη, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐπέμψαμεν ἐν ἀπό-

σπασμα τὸ ὁποῖον ἀπέβη κατὰ τὸ Δυτικὸν μέρος τῆς στερεᾶς πρὸς κατασκόπευσιν τοῦ ἔχθρου· ἀψιμαχίας δὲ γενομένης μεταξύ τούτου καὶ τῆς προφυλακῆς τοῦ Σκόδρα ἐφανεύθησαν τρεῖς Ἕλληνες καὶ ὁ ἀξιωματικὸς Βασίλειος Σουλιώτης, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων περισσότεροι, ἐπληγῶθη δὲ καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἀβδουλάχμπεης.

Οἱ Τούρκοι ἐν τοσοῦτω μετέφερον ἐκ Ναυπάκτου καὶ τοῦ στόλου κανόνια, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν δύο 48 λιτρῶν, δύο 24 καὶ δύο βόμβαι, ἐξ ὧν ἡ μία ὑπερμεγέθης· τοποθετήσαντες δὲ ταῦτα ἀντικρὺ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἤρχισαν ἀμέσως νὰ κανονοβολῶσι καὶ βομβοβολῶσι κατὰ τῆς πόλεως ταύτης. Καὶ ἐπειδὴ ἡ συγκαινωνία μεταξύ Αἰτωλικοῦ καὶ Μεσολογγίου ἦτον ἐλευθέρα διὰ θαλάσσης, μετεφέραμεν ἐξ κανόνια ἐκ Μεσολογγίου, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Ἰγνατίου, δι' ἐπιστασίας τοῦ ἀξιολόγου μηχανικοῦ Κοκίνη, καὶ ἀνεγείραντες εἰς ἀρμοδίας θέσεις τὰ κανονοστάσια, τὴν ἐπιούσαν ἤρχισαμεν καὶ ἡμεῖς νὰ κανονοβολῶμεν τὸν ἔχθρον. Μεταξὺ τῶν πυροβολιστῶν μας διεκρίνετο ὡς ἀξιώτερος ὁ Κεφαλλῆν Μαρῖνος Λυκαρδόπουλος. Ἀλλὰ μὴ ἔχοντες σφαίρας τῆς ὀλικῆς τοῦ κανονίου τοῦ Ἰγνατίου, ἐβιάσθην νὰ ἀγοράζω τὰς σφαίρας, τὰς ὁποίας μᾶς ἔβριπτον οἱ Τούρκοι τῶν 48 καὶ 24 λιτρῶν, καὶ οὕτως ἀντεπέμποντο αὐταὶ εἰς αὐτούς.

Φαίνεται ὅμως ὅτι μεταξύ τῶν πυροβολιστῶν Τούρκων ἦσαν καὶ Εὐρωπαϊοί, διότι αἱ βόμβαι καλῶς διευθυνόμεναι ἐπιπτον ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἐγείραντες δὲ καὶ κανονοστάσιον παρὰ τὴν παραλίαν, ὡς πλησιέστερον εἰς τὴν πόλιν μᾶς ἐπροξένησαν οὐχὶ μικρὰν βλάβην εἰς τοὺς οἴκους. Ὁ μηχανικὸς Κοκίνης τότε ἀνέδειξε κατάλληλον θέσιν πρὸς σχηματισμὸν νέου κανονοστασίου, τῆς θέσεως δὲ ταύτης εὐσεῆς ἐκτεθειμένης, ἐσχηματίσθη τὴν νύκτα καὶ ἐβιάσθην ὁ ἴδιος πρὸς παρακίνησιν τῶν ἄλλων νὰ μεταφέρω ἐπὶ τῶν

ᾧμων τὸ χῶμα. ἤρχισαν τότε ὅλοι νὰ ἐργάζωνται μετὰ μεγάλης ζέσεως, καίτοι ὑπὸ τὸν ἀκατάπαυστον κανονοβολισμόν τοῦ ἐχθροῦ ὅστις μᾶς ἐνόησε, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ τρεῖς Ἕλληνες. Τὸ κανονοστάσιόν μας τὴν πρώτην ἦτον ἔτοιμον. Ἐθέσαμεν δὲ ἐπὶ τούτου δύο κανόνια 18 λιτρῶν καὶ τὸ τοῦ Ἰγνατίου. Ἀδιακόπως τότε ἤρχισεν ὁ κανονοβολισμὸς ἐξ ἀμφοτέρων πῶν μερῶν, ἀλλ' ὁ ἐπιδέξιος Λυκιαρδόπουλος μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἔκαμε νὰ παύσῃ τὸ ἐχθρικὸν κανονοστάσιον. Τὴν ἐφεξῆς ὅμως ἐσχηματίσθη μακρύτερον ἐντὸς τοῦ ἐλαιῶνος, ὅπου δὲν ἠδύνατο νὰ βλαφθῇ ἐκ τοῦ ἡμετέρου κανονοστασίου, ἀνωμάλου δὲ ὄντος τοῦ τόπου οὐδ' εἰς ἡμᾶς ἔφερε τὴν προτέραν βλάβην.

Οἱ Τούρκοι ἐν τούτοις πρὸς διακοπὴν πάσης συγκοινωνίας μεταξὺ Μεσολογγίου καὶ Αἰτωλικοῦ ἐσχημάτισαν νέαν κανονοστοιχίαν μακρὰν τοῦ στρατοπέδου των, εἰς τὴν θέσιν Ἁγίου Νικολάου· ἡμέραν δὲ τινα μεταβαίνων διὰ μονοξύλου ἀπὸ Μεσολόγγιον εἰς Αἰτωλικόν, φαίνεται ὅτι ἐγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων· με ἐχαιρέτισαν λοιπὸν διὰ πλήθους σφαιρῶν, αἵτινες τῇ ἀληθείᾳ ὀλίγον ἔλλειψε νὰ μᾶς βυθίσωσι. Μία ἐξ αὐτῶν μάλιστα διὰ τοσαύτης ἀκριβείας διευθύνθη, ὥστε διελοῦσα ἄνω τῆς κεφαλῆς μου, ἀφῆρασεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ναύτου τὸν κάμακα (πάσσαλον) δι' οὗ ὤθει τὸ πλοίαριον. Σκέψεως δὲ γενομένης περὶ τοῦ πρακτέου μοὶ παρετήρησεν ὁ μηχανικὸς ὅτι τὸ ἐν μέσῳ τῆς λίμνης ἰσοθάλασσον νησιδίον τὸ καλούμενον Πόρος, ἦτο καταλληλότετον πρὸς σχηματισμὸν κανονοστασίου. Μεταφέροντες λοιπὸν διὰ νυκτὸς κόφρας μεγάλας καὶ σάκκους πλήρεις χῶματος ἐκ τῆς ἀπέναντι Ξηρᾶς, ἀνεγείραμεν ὡς ἐκ θαύματος τὸ νέον κανονοστάσιον, ἐφ' οὗ θέσαντες δύο κανόνια, ἤρχισαμεν τὴν πρώτην νὰ ἀντιχαιρετῶμεν τὸ ἐν τῷ Ἁγίῳ Νικολάῳ κείμενον τουρκικὸν κανονοστάσιον. Ἡ νέα δὲ αὕτη θέσις μας ἦτο

λίαν κατάλληλος, διότι αἱ σφαῖραι τῶν Τούρκων ἤ ἐπιπτον ἐνώπιον ἡμῶν εἰς τὴν θάλασσαν ἢ διήρχοντο ἄνωθεν τοῦ νησιδίου. Ὁ κανονοβολισμὸς οὗτος διήρκεσε μέχρι τῆς μεσημβρίας, ὅτε ἶδαμεν τοὺς Τούρκους ἀναχωροῦντας δρομαίως ἐκ τοῦ κανονοστασίου των, καὶ οὕτως ἡ κοινωνία μεταξύ τῶν δύο πόλεων ἔμεινε πάλιν ἐλευθέρα.

Ἀλλὰ διαρκούσης τῆς πολιορκίας, ἐτεκταίνοτο σκευωρία τις, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία ἤθελεν ἴσως ἐπιφέρει τὴν πτώσιν τοῦ Αἰτωλικοῦ. Ταύτης δὲ καίτοι ἀποτυχούσης, ἔπεσε θῦμα εἰς τῶν ἀνδρείων μαχητῶν ὁ Κεφαλλῆν Διονύσιος Φωκᾶς, τοποτηρητῆς μου ἐν Αἰτωλικῷ.

Μεταξὺ τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἦτο καὶ ὁ Βαρνακιώτης, εἰς τῶν διασημοτέρων· δυστυχῶς ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ πεισθῇ ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς ἀποτινάξεως τοῦ ζυγοῦ ἠδύνατό ποτε νὰ ἐπιτευχθῇ, ἐπομένως ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ἂν καὶ ἐφαίνετο εἰς τῶν ὀπλαρχηγῶν συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ Ἀληπασᾶ, εἶτα δὲ μετ' ἄλλων Πασάδων, συνεδέετο μάλιστα δι' ἰδιαιτέρας σχέσεως μετὰ τοῦ Ὁμέρ Βρυῶνῃ καὶ ἄλλων μπέηδων Ἀλβανῶν. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1822 εὑρίσκετο ὁ Μαυροκορδάτος ἐν Μεσολογίῳ, ὑποπτευόμενος ἴσως τὴν διαγωγὴν του, δὲν τὸν περιποιήθη, ἀλλ' ἐδίει πάντοτε τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Μάρκον Βότσαρην, φαίνεται ὅτι δυσαρεστηθεὶς ἐκ τούτου ὁ Βαρνακιώτης ἀπῆλθεν εἰς Πρέβεζαν, ἐκεῖ δὲ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Ὁμέρ Βρυῶνῃ, ἐξεστράτευσεν καὶ εὑρίσκετο εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ πασᾶ τῆς Σκόδρας. Ἐν τούτοις ὁ Διονύσιος Φωκᾶς λαβῶν ὑπονοίας τινὰς μὲ ἐιδοποιεῖ νὰ φυλάττωμαι ἀπὸ τὸν Σήψαν καὶ Ντόβαν, οἵτινες ἂν καὶ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ Μακρῆ διέτριβον ἄνευ λόγου εἰς Αἰτωλικόν, ὅτι συνεννοούμενοι μὲ τὸν Βαρνακιώτην, σκοπὸν εἶχον νὰ μὲ φονεύσωσι, μετὰ τὸν φόνον μου δὲ αὐτοὶ καὶ οἱ ὀπαδοὶ των

ἔμελλον νὰ ἐπιφέρωσιν ἀταξίαν εἰς Αἰτωλικὸν καὶ ὠφελόμενοι τῆς περιστάσεως ταύτης νὰ ἀφήσωσι τοὺς Τούρκους νὰ κυριεύσωσιν ἐν ἀνέσει τὴν πόλιν. Καίτοι ἐξήτασα περὶ τούτου δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξιχνιάσω μετ' ἀκριβείας τὰ γεγονότα, μετὰ τινὰς ὅμως ἡμέρας διανυκτερεύσας εἰς Αἰτωλικὸν, εἰσῆλθεν αἰφνης περὶ τὴν πρωίαν εἰς τὸ δωμάτιόν μου ὁ Σήψας· ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἐδεικνύοντο σκοποὶ ἀποτρόπαιοι, ἀλλὰ βλέπων ὅτι εὐρισκόμεν μετὰ τοῦ Φωκᾶ καὶ δύο στρατιωτῶν ἐδειλίασε, καὶ προφασιζόμενος μοὶ ἔκαμεν αἰτησὶν τινα. Ὑποκρινόμενος τὸν περιπειθήθην καὶ τὸν παρεκίνησα νὰ μεταβῆ παρὰ τῷ ἀρχηγῷ του, τὴν ἐπιούσαν δὲ μεταβάς ἐκεῖ ἀπῆλθε καὶ ὁ Σήψας. Ὁ δὲ Ντόβας τολμηρότερος τούτου διαμείνας εἰς Αἰτωλικὸν, ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ πρῶτον τὸν τοποτηρητὴν μου. Ἐνῶ δὲ εὐρισκόμεν ἐγὼ εἰς Μεσολόγγιον, μετέβη λίαν πρωὶ παρὰ τῷ τοποτηρῆ, εὐρόντες δὲ αὐτὸν μόνον ἔθεσαν χεῖρα ἐπὶ τῶν πιστολιῶν ἵνα τὸν κτυπήσωσιν, ὁ Φωκᾶς ὅμως προλαβὼν ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Ντόβα καὶ τὸν ἐπλήγωσεν εἰς τὴν κάτω κοιλίαν, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως πυροβολήσαντες καὶ αὐτοὶ, ἐκτύπησαν μὲ τρεῖς σφαῖρας τὸν Φωκᾶν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ἔρριψαν νεκρόν. Τὸ συμβὰν τοῦτο μὲ κατέθλιψε διὰ τὴν στέρησιν τοῦ τιμίου, γενναίου καὶ θερμοῦ πατριώτου Δ. Φωκᾶ, καὶ διὰ τὴν κακοδουλίαν ἐκείνων οἵτινες ἐπρόδιδον τὴν πατρίδα των. Προσκαλέσας δὲ ἀμέσως τὸν Κώσταν Βότσαρην, Τσαβέλλαν καὶ Τσόγκαν καὶ τινὰς τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ Μεσολογγίου, τοῖς διεκοίνωσα τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας εἶχον, τὸν ἀδίκον θάνατον τοῦ Φωκᾶ καὶ ἐπομένως τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχον ἐγὼ αὐτός. Μετ' ἀγανακτήσεως ἔμαθον τὰ τοιαῦτα οἱ ὄπλαρχηγοί, μοὶ ἐξέφρασαν δὲ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος των καὶ μὲ ἐβεβαίωσαν ὅτι, ἦσαν ἔτοιμοι θυτιάζοντες καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των διὰ νὰ μὲ ὑπερασπισθῶσιν. Ἐν-

τοσούτω δὲν μὲ ἄφησαν νὰ ἀπέλθω εἰς Αἰτωλικόν, ἀλλ' ἐπιφορτισθεὶς ὁ Κώστας Μπότσαρης ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ ἑκατὸν στρατιωτῶν ἵνα τελέσῃ δι' ὅλης τῆς ἀξιοπρεπείας τὴν κηδείαν τοῦ Φωκᾶ. Βλέπων ὁ Βότσαρης τὴν ἀγανάκτησιν ὄλων ἐν γένει τῶν στρατιωτικῶν καὶ κατ' οἰκῶν τοῦ Αἰτωλικοῦ κατὰ τῆς στυγεράς πράξεως τοῦ Ντόβα, προσεκάλεσε τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς φρουρᾶς Κουσουρῆν καὶ Κίτσον Κώσταν τοὺς ἐνούθητησε, διέταξε δὲ νὰ μεταφέρωσιν εἰς Μεσολόγγιον τὸν πληγωθέντα Ντόβαν, καὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐξ Αἰτωλικοῦ ὅλοι οἱ ὄπαδοί του. Ἐφάνη παράδοξον καὶ ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον τὰς ὑπονοίας μας, περὶ προὑπαρχούσης συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Βαρνακιώτου, ὅτι τὴν ἡμέραν τοῦ φόνου καὶ κατὰ τὰς δύο ἐφεξῆς ἡμέρας, οἱ Τοῦρκοι εἶχον παύσει τὸν κατὰ τοῦ Αἰτωλικοῦ κανονοβολισμόν, καὶ μόνον τὴν τετάρτην ἡμέραν, μαθόντες ἴσως τὴν ἀποτυχίαν, ἤρχισαν ἐκ νέου αὐτόν.

Τῆς πληγῆς τοῦ Ντόβα οὔσης θανατηφόρου, ἐγένετο σκέψις μετὰ τῶν ὄπλαρχηγῶν περὶ τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ τοῦ Μεσολογγίου τῶν δύο συγγενῶν τοῦ Ντόβα τοῦ Σήψα καὶ τῶν ὄπαδῶν του. Ὁ Βότσαρης, Τσαβέλλας καὶ Τσόγκας παρεκίνησαν τὸν Μακρῆν, ὅστις οὐδὲν ἐγνώριζεν ἐκ τῆς σκευωρίας ταύτης, νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ διότι ἐκθέτετο καὶ αὐτὸς διατηρῶν ἐν τῷ σώματί του τοιοῦτους ἀνθρώπους κατὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ὑπόνοιαι ὅτι συνεννοοῦντο μὲ τὸν Βαρνακιώτην. Ὁ Μακρῆς καίτοι βραδύς εἰς τὰς ἀποφάσεις του, τὴν ἐπιούσαν μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι παρέδέχθη τὴν γνώμην μας. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δὲ ἀφοῦ οἱ συγγενεῖς ἔθαψαν τὸν Ντόβαν ἀνεχώρησαν ὅλοι μὲ ἔγγραφα τοῦ Μακρῆ, ἵνα ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγίου εὐρισκομένων στρατευμάτων. Οὕτω διελύθη καὶ ἡ σκευωρία αὕτη.

Τὸ Μεσολόγγιον στενωῶς ἐπολιορκεῖτο διὰ θαλάσσης μόνον,

ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἐπὶ προμηθεΐα τροφῶν, ἔστειλλον πολυάριθμα ἀποσπάσματα ἰππέων καὶ πεζῶν εἰς Μποχωρί καὶ Γαλατᾶ, τὰ ὅποια διήρχοντο παρὰ τὸ Μεσολόγγιον, δὲν ἐδυνάμεθα νὰ ἐξέλθωμεν ἐλευθέρως τῆς πόλεως ταύτης. Μὴν δυνάμενος νὰ ἀνεχθῶ τοσαύτην τῶν Τούρκων τόλμην, προσεκάλεσα τοὺς ὀπλαρχηγούς καὶ τοῖς εἶπον, ὅτι ἦτον αἰσχος νὰ μένωμεν ἀδρανεῖς, καὶ νὰ ἐγκαταλείπωμεν τόσα στρατεύματα ἄεργα ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου, ὧφειλον δ' ἐκ συμφώνου νὰ ἐνεδρεύσωσι τὰ Τουρκικὰ ἀποσπάσματα, νὰ τὰ προσβάλλωσι καὶ νὰ ἀρπάσωσι τὰς μετακομιζομένας τροφάς, ὧν ἤδη ἦτον ἔλλειψις εἰς Μεσολόγγιον. Ἐφιλοτίμησεν ἡ ὀμιλία μου αὕτη τοὺς ὀπλαρχηγούς, καὶ ἐπεφορτίσθη ὁ Τσαβέλλας νὰ κτυπήσῃ τοὺς Τούρκους ἐπιστρέφοντας ἐκ Μποχωρίου, οἵτινες μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου, εἶχον ἀπέλθει ἐκεῖσε περὶ τοὺς χιλίους πρὸς μετακόμισιν τροφῶν. Ἐξῆλθε τότε ὁ Τσαβέλλας μὲ τριακοσίους ἐπιλέκτους στρατιώτας καὶ ἐτοποθετήθη εἰς Σκαλί. Ἡ θέσις αὕτη ὡς προείρηται, κεῖται πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Μεσολογγίου, εἶναι δὲ ἀκρωτήριον βράχως ἀκροτόμου, ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας διέρχεται ἢ πρὸς τὸ Αἰτωλικὸν ἄγουσα ὁδός, πέραν δὲ ταύτης εἶναι ἐλώδεις τόποι ἐντὸς τῶν ὁποίων οὐδὲ πεζὸς οὐδὲ ἰππεὺς δύναται νὰ εἰσέλθῃ. Ἡ θέσις αὕτη ἦτο λοιπὸν καταλληλοτάτη. Τοποθετήσας ὁ Τσαβέλλας κατὰ πρῶτον τοὺς ὑπ' αὐτὸν παρὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Μποχωρίου, ἔθεσε καὶ σκοποὺς ἐπὶ τῆς βράχως πρὸς κατασκόπευσιν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰδοποιεῖται παρὰ τῶν σκοπῶν ὅτι πλῆθος Τούρκων ἰππέων καὶ πεζῶν ἤρχετο ἐξ Αἰτωλικοῦ. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπέμπετο ἵνα συνοδεύσῃ καὶ ἐνισχύσῃ ἐκείνους οἵτινες εἶχον διέλθῃ πρότερον διὰ τὸ Μποχωρί. Διακρίνων δὲ ὁ Τσαβέλλας προπορευομένους ἕως 300 ἰππεῖς, ἐνθαρρύνει τοὺς στρατιώτας του καὶ τοποθετεῖ αὐτοὺς ἀφανῶς ἐπὶ τῆς βράχως, οἱ ἰππεῖς ἀνυπό-

πτώς ἐπροχώρουν, ἐν ᾧ δὲ εἰσήρχοντο εἰς τὴν μεταξὺ ῥάχεως καὶ ἔλους ὁδόν, ἐπυροβόλησαν αἴφνης κατ' αὐτῶν οἱ Ἑλλη- νες, γενομένης δὲ συμπλοκῆς, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν οἱ ἵππεις, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔπεσαν εἰς τὸ ἔλος καὶ οἱ λοιποὶ διεσώθησαν μεταξὺ τῶν πεζῶν, οἵτινες δειλιάσαντες εἶχον μείνει ἀκίνητοι θεαταὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος. Οἱ Ἑλληνες τότε κατα- βάντες τῆς ῥάχεως ἐσύναξαν τὰ λάφυρα τῶν φονευθέντων Τούρκων καὶ ἀνεχώρησαν διὰ Μεσολόγγιον. Τοὺς ἀνέμενον ἐκτὸς τῆς πόλεως, μοὶ ἐπαρουσίασαν 130 κεφαλὰς ἵνα λά- βωσι τὰς συνθήκεις παρ' ἐμοῦ ἀμοιβάς, 195 ὄπλα, 160 πι- στολάς καὶ πλῆθος φορεμάτων, ἐζώγρησαν δὲ καὶ 40 ἵππους, Οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ὑπέστη βλάβην, διότι οἱ Τοῦρκοι καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ φόβου, δρομαῖοι ἔφευγον ἵνα σω- θῶσι. Τὴν ἐπιούσαν εὔρον πρὸς τούτοις οἱ στρατιῶται ἐντὸς τῶν ἐλωδῶν τόπων ἑπτὰ πτώματα καὶ τέσσαρας ἵππους, καὶ ταῦτα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰς Σκαλί ἐνέδρας. Οἱ λοιποὶ Τοῦρκοι φαίνεται ὅτι ἔμειναν ὅλην τὴν ἡμέραν ἀκίνητοι, τὴν νύκτα δὲ ἐνωθέντες μετὰ τῶν ἐν Μποχωρίῳ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των.

Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ἐνθαρρυνθέντες οἱ ἐν Μεσολογ- γίῳ Ἑλληνες, ἕκτοτε ἐξήρχοντο τὴν νύκτα καὶ ἐνέδρευον, καὶ ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι ἀνύποπτοι ἀπεμακρύνοντο τοῦ στρα- τοπέδου των πρὸς ἵπποδοσκήν, ἐφρονεύοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὕτως ἐκάστην πρωΐαν οἱ στρατιῶται μοῦ ἐπαρουσίαζαν ἐξ ἔως ὀκτῶ κεφαλὰς Τούρκων, ἵνα λαμβάνωσι τὴν ἀμοιβήν, τοῦτο δὲ διήρκεσε μέχρι τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας, ἐκ δὲ τῶν ἀμοιβῶν τούτων προέκυψεν ἀριθμὸς 120 κεφαλῶν, πλεῖστα δὲ λάφυρα καὶ ἵπποι ἐπιπτον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλ- λήνων κατὰ τὰς νυκτερινὰς ταύτας ἐκδρομάς.

Ἐντοσοῦτῳ ὁ ἐχθρικός στόλος εἶχεν ἐκπλεῦσει διὰ Κων- σταντινούπολιν, ἐκτὸς τριῶν ἢ τεσσάρων βρικήων ἄτινα ὁ

Ναύαρχος ἀφῆκε πρὸς χρῆσιν τοῦ Πασᾶ τῆς Σκόδρας. Ὁ κανονοβολισμὸς ὅμως κατὰ τοῦ Αἰτωλικοῦ μανιωδῶς ἐξηκολούθει, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, ὅτε τὴν 20 Νοεμβρίου ἐν τεμάχιον βόμβας ἐφόνευσε τὸν ἀνδρεῖον ἀρχιπυροβολιστὴν Λυκιαρδόπουλον. Πολιτικοί τε καὶ στρατιωτικοὶ ἐθρηνήσαμεν τὸν θάνατον τοῦ καλοῦ τούτου πατριώτου, τὸν ὅποιον ἐνταφιάσαμεν μὲ τὰς ὀφειλομένας τιμὰς. Καίτοι δὲ ἔχοντες καὶ ἄλλους πυροβολιστὰς Κεφαλλῆνας, ἡ στέρησις ὅμως τοῦ φονευθέντος ἦτον πάντοτε ἐπαισθητή.

Παράδοξά τινα συμβάντα ἐλάμβανον χώραν διαρκούσης τῆς πολιορκίας ἐν Αἰτωλικῷ, καὶ τὰ ὅποια καίτοι ἐκπλήττοντα τοὺς πολιορκουμένους, ἐνεθάρρουν ὅμως αὐτούς, ἐκλαμβάνοντας ταῦτα ὡς θεοσημεῖα. — Ἐντὸς προαυλίου ἐκάθηντο γυναῖκες μετ' ἀνδρῶν καὶ συνδιελέγοντο· ἐπὶ τινος δὲ παραθύρου τοῦ οἴκου ἐκρέματο ἐν κάλυμμα μάλλινον, αἶφνης πίπτει βόμβα ἐπὶ τοῦ καλύμματος, περιτυλίσσεται ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ πίπτει ἐν τῷ μέσῳ τῶν συνδιαλεγομένων. Ἐνῷ οὔτοι ἀνέμενον τὸν θάνατον ἡμιθανεῖς, ἔρχεται ἄλλος τις ἐκτυλίσσει τὸ κάλυμμα καὶ εὕρισκει τὴν βόμβαν ἐσβεσμένην. Μία ἐκ τῶν παρακαθημένων γυναικῶν ἐκ τοῦ φόβου τῆς ἀπέβαλε. Βροχεράν τινα ἡμέραν, συνῆλθον εἰς συμβούλιον ἐν τῷ οἴκῳ μου περίπου τῶν εἴκοσι στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, ἐνῷ συνδιαλεγόμεθα πίπτει βόμβα, διατρυπᾷ τὴν ὀροφήν, διέρχεται ἐν τῷ μέσῳ μας, θραύει τὸ ἔδαφος τῆς αἰθούσης, ἐκρήγνυται ὑπ' αὐτῆς, καὶ εἰς οὐδένα φέρει βλάβην. — Πρὸ καιροῦ εἴχομεν λειψυδρίαν, μὴ ὑπαρχόντων δὲ εἰς Αἰτωλικὸν φρεάτων, ἐπρομηθευόμεθα διὰ μεγάλων δυσκολιῶν τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς στερεᾶς· πίπτει βόμβα εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, καὶ ἀνώρυξε λάκκον, ἐξ οὗ ἔρευσεν ὕδωρ ἀφθονόν καὶ ἐξαιρετοῦ ποιότητος, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία τῶν κατοίκων καὶ τῆς φρουρᾶς. — Πρωίαν τινα εὕρισκόμεν μετὰ

τινων προκρίτων, ἐντὸς τῆς Μητροπόλεως καὶ ἐκαθήμεθα χαμαὶ παρὰ τὴν θύραν, ἐνῶ δὲ συνδιαλεγόμεθα πίπτει βόμβα, κτυπᾷ καὶ εἰσχωρεῖ ἐντὸς προσφάτου λάκκου, ἐνθα εἶχον ἐνταφιάσει γυναϊκά τινα, ἐκραγείσης δὲ τῆς βόμβας, ῥίπτει ἔξω τοῦ τάφου τὴν νεκρὰν καὶ εἰς οὐδένα τῶν παρεστώτων προξενεῖ βλάβην. — Καὶ ἄλλα τοιαῦτα συνέβησαν, ἅτινα χάριν συντομίας παραλείπω.

Ἐν τούτοις ἐξ ἀρχῆς τῆς πολιορκίας εἶχον ἐμποδίσει τὴν ἐξαγωγήν τῶν ἰχθύων ἕνεκα τῆς χρήσεως τῶν στρατευμάτων, ὅτε Κερκυραῖός τις μοὶ ἐπρότεινε νὰ τῷ ἐπιτρέψω νὰ ἀγοράξῃ ἰχθύας ἐκ Βασιλαδέιου, εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον πρὸς πώλησίν των ἤθελε κατασκοπεύσῃ καὶ μοὶ διαβιβάσει τὰ διατρέχοντα. Συνήνεσα εἰς τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ὠφελήθην, διότι μετὰ τινος ἡμέρας με εἰδοποίησεν ὁ Κερκυραῖος, ὅτι οἱ Τούρκοι λαβόντες ὕλην πρὸς κατασκευὴν πλοιαρίων ὑπὸ τοῦ στόλου κατεσκευάζον ταῦτα εἰς τὸ παραθαλάσσιον, σκοπὸν ἔχοντες δι' αὐτῶν νὰ ἀποβιβασθῶσιν εἰς Αἰτωλικόν. Ταῦτα μαθὼν, διέταξα ἀμέσως καὶ ὤπλισαν μὲ μικρὰ κανόνια ἑκτῶ πάσσαρες, (εἶδος πλοιαρίων πλεόντων εἰς ἀβαθῆ ὕδατα), μὲ τὸν στολίσκον δὲ τοῦτον παρουσιάσθημεν αἴφνης πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου κανονοβολοῦντες, οὐχὶ πρὸς βλάβην τῶν Τούρκων διότι δὲν ἦτο δυνατόν, ἀλλ' ὅπως τοὺς ἀπελπίσωμεν ὡς πρὸς τὸ σχέδιον τῆς ἀποβάσεως, διανυκτερεύσαντες δὲ εἰς τὴν λίμνην παρὰ τὸ Αἰτωλικόν, μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἰδόμεν πυρκαϊὰν πλησίον τοῦ ἑθρικοῦ στρατοπέδου. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι οἱ Ἄλβανοὶ οἵτινες κατεσκευάζον τὰ πλοιάρια ταῦτα, ἰδόντες τὸν στολίσκον μας καὶ δειλιάσαντες τὰ ἔκαυσαν ὁ δὲ Σκρόδρας οὐδὲ νὰ ἐξετάσῃ ἠθέλησε περὶ τούτου καὶ ἔκτοτε παρητήθη τοῦ σχεδίου τῆς ἀποβάσεως.

Ἐγτοσοῦτώ ὁ κανονοβολισμὸς ἐξηκολούθει κατὰ τοῦ Αἰ-

τωλικού ὅτε ὁ Κερκυραῖος μοι ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Βαρνακιώτης ἐμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ Πρέβεζαν, ἀποστείλας δὲ τὸν Μῆτρον Δελιγεώργην, φροντιστὴν τοῦ πολέμου μὲ ἐν μύστικον ἵνα τὸν συλλάβῃ, δὲν ἐπέτυχεν διότι εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει. Ἡ τοῦ Βαρνακιώτη ἀναχώρησις μοι ἔδωκεν ὑπονοίας, περὶ προσεγγιζούσης λύσεως τῆς πολιορκίας, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν περίσταςιν ἐπάσχισα νὰ φιλοτιμήσω τοὺς ὀπλαρχηγούς ἵνα ἐκστρατεύσωμεν πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Δεκεμβρίου, βλέπων ὁ Σκόδρας ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν του, ἀπεφάσισε καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν· πέμψας δὲ τὰ κανόνια καὶ βόμβας ἐπὶ τῶν ἐκεῖσε σταθμευόντων τουρκικῶν πλοίων, ἀνεχώρησε διὰ νυκτὸς καὶ οὕτως ἠλευθερώθησαν αἱ ἐπαρχίαι ἐκεῖναι τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς.

Δὲν δύναμαι νὰ ἀποσιωπήσω ὅτι διαρκούσης τῆς πολιορκίας, στερούμενος τροφῶν καὶ χρημάτων ἔγραψα εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ οἱ μὲν φιλογενέστατοι ἀδελφοὶ Κοριαλένια μοι ἀπέστειλαν τριάκοντα χιλιάδας ὀκάδας Ἀμερικανικοῦ ἀλεύρου, δι' οὗ ἀφθόνως οἰκονομήθησαν τὰ εἰς Αἰτωλικὸν καὶ Μεσολόγγιον στρατεύματα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ μου μὲ συνέδραμον μὲ 2,500 δίστηλα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν πρὸς θεραπείαν τῶν κατεπειγουσῶν ἀπαιτήσεων τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν.

Ἡ πολιορκία τοῦ Αἰτωλικοῦ διήρκεσεν ὑπὲρ τὰς 70 ἡμέρας· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες, ἐξαιρουμένων ὧσων ἔπεσαν εἰς τὰς ἐν Καρπενησίῳ καὶ Καλιακούδα μάχαις, ὀλίγην ὑπέστησαν βλάβην, εἴκοσιν ἐφονεύθησαν καὶ εὐάρθμοί τινες ἐπληρώθησαν, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ βομβαρδισμοῦ καὶ κανονοβολισμοῦ οὐδεὶς δὲ ἐζωγρήθη. Οἱ δὲ Τούρκοι ὑπέστησαν μεγάλην βλάβην, διότι ἐκτὸς τῶν φονευθέντων εἰς τὰς διαληφθείσας μάχαις, μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας ἐπισκεφθεῖς

τὸ στρατόπεδόν των, παρετήρησα πολλοὺς τάφους ἐντὸς τῶν ὁποίων πλεῖστοι ἦσαν συσσωρευμένοι, καὶ κατὰ τὰς πληροφορίας ἃς ἔλαβον, ἀπωλέσθησαν ὑπὲρ τοὺς χιλίους, φαίνεται λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ καταλαβοῦσα αὐτοὺς νόσος καὶ ἡ ἔλλειψις τροφῶν τοὺς ἐβίασε νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν, ἂν καὶ διαμένοντες περισσότερον οὐδὲν ἤθελον ποτὲ κατορθώσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

1823.

(Δεκέμβριος).

Σχίσμα μεταξύ Ἐκτελεστικοῦ καὶ Βουλευτικοῦ. — Ὁ ἐν Μεσολογγίῳ διορισμὸς τοῦ Μαυροκορδάτου. — Ἀφιξεις Μπαύρων εἰς Μεσολόγγιον. — Ἡ μετὰ τοῦ Μπαύρων συνέντευξις μου. — Ἀνσαρέσκεια τῶν ὀπληρχηγῶν κατὰ Μαυροκορδάτου, καὶ αἱ πρὸς ἐμὲ προτάσεις των. — Μεταβαίρω εἰς Πελοπόννησον.

Ἐνῶ ταῦτα ἐνεργοῦντο εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα μεγάλαι διχόνοιαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὴν Πελοπόννησον. Διαφωνία ἀνεφύησαν μετὰξὺ Βουλευτικοῦ καὶ Ἐκτελεστικοῦ, τὰ μέλη δὲ τούτου εἶχον ἐπίσης διαιρεθῆ. Ἀφ' ἑνὸς ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πετρόμπεης, ὁ Χαραλάμπης καὶ μετ' αὐτῶν ὁ Ἄνδρέας Μεταξᾶς, ἐφαίνοντο στενωῶς συνδεδεμένοι, ἀφ' ἑτέρου ὁ Ζαήμης, Ἄνδρέας Λόντος καὶ Μαυροκορδάτος εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τοὺς Ὑδραίους καὶ Σπετσιώτας. Καὶ τὸ μὲν Βουλευτικὸν ἀφοῦ ἔπαυσε τὸν ὑπουργὸν τῆς Οἰκονομίας Περούκκην, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἐπέβαλε μονοπω-

λείον ἄλατος ἐν Πελοποννήσῳ ἄνευ προεκδοθέντος νόμου, ἔπαυσε καὶ τὸν Α. Μεταξᾶν, ὅστις ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Βουλευτικοῦ μετέβη εἰς Ἀκοβα, καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχον ἔλθει εἰς χεῖρας αἱ οἰκογένειαι Πλαπῶτα καὶ Δελιγιάννη. Ἄντεκατεστάθη δὲ ὑπὸ τοῦ Κωλέττου. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ πρότερον γραμματεὺς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Μαυροκορδάτος, εἶχε γίνεαι πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἀφοῦ ὁ Πραΐδης τὸν εἰδοποίησεν ὅτι ὁ Μπάϋρων ἀνέβαλλε τὴν ἐκ Κεφαλληνίας διὰ Μεσολόγγιον ἀναχώρησίν του, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τὴν ἐν Μεσολογγίῳ ἀποστολὴν του, τῆς πλειοψηφίας οὔσης κατ' αὐτοῦ, ἐπέτυχε παρανόμως τὸν διορισμόν του διὰ τοῦ Βουλευτικοῦ. Εἰς τοιαύτην δὲ ἀνωμαλίαν εὐρίσκετο ἡ Διοίκησις, ὥστε ἐκτὸς τῆς συνδρομῆς τοῦ Ἀνδρέα Λόντου, οὐδενὸς εἴδους βοήθειαν ἔλαβον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας, καταγινόμενα δὲ τὰ μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἰς ἔριδας, οὐδὲ κἂν ἐνθυμοῦντο ὅτι τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, τὸ Μεσολόγγιον, ἐκινδύνευε, καὶ δὲν ἐφρόντιζον διὰ τὰς τालαιπωρίας καὶ στερήσεις τὰς ὁποίας ὑπέφερον οἱ ὑπερασπίζοντες αὐτό.

Ἐν ἀγνοίᾳ ὄντες τῶν θλιβερῶν τούτων συμβάντων, μὲ ἀπορίαν ἴδομεν τὸν Μαυροκορδάτον προσωρμιζόμενον εἰς Μεσολόγγιον μὲ ἑννέα πολεμικὰ πλοῖα, κατωρθώσαντα νὰ λάβῃ ταῦτα, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι ἤθελεν ἀπαντήσῃ τὰ ἔξοδα ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ Μπάϋρων. Κατ' εὐτυχίαν ἀφίχθη ὁ Μαυροκορδάτος εἰς Μεσολόγγιον ὀκτῶ ἡμέρας μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πασᾶ τῆς Σκόδρας, ἄλλως ἤθελεν ἀποδοθῆ εἰς αὐτὸν ἢ ἀποδιώξῃς τοῦ ἐχθροῦ. Εὐρέθην ὁμως εἰς ἀμηχανίαν μετὰ τὴν ἀφίξίν του, ἐνῶ προφανῶς ἔβλεπον τὴν παρανομίαν τοῦ διορισμοῦ του, καὶ ἐνῶ οὐδὲν ἐπίσημον ἔγγραφον μοὶ ἐπαρρησίασε περὶ τῆς ἀντικαταστάσεώς μου, ἀλλ' ὀρθῶς σκεπτόμενος ἀπεφάσισα νὰ προσ-

ποιηθῶ καὶ νὰ ἀναχωρήσω, ἀφοῦ ἡ δυτικὴ Ἑλλάς ἦτον ἐλευθέρα καὶ ἀφοῦ διεύθυνα τὰ πάντα, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς εἰσβολῆς καὶ τῆς πολιορκίας καὶ ἀφοῦ οἱ Τούρκοι εἶχον ἀναχωρήσει. Θεωρῶν λοιπὸν τὴν ἀποστολὴν μου τελειομένην καὶ τὴν φιλοτιμίαν μου ἐκανοποιημένην, ἐπεσκέφθην τὸν Μαυροκορδάτον, πρὸς ὃν διεκοίνωσα τὴν ἀπόφασίν μου, καὶ μολονότι μὲ παρεκίνησε νὰ διαμείνω δὲν κατεπεισθην.

Τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μαυροκορδάτου, μᾶς ἀνήγγειλον τὴν ἀφίξιν τοῦ Μπάύρων, ἀλλ' ἡ εἰδησις αὕτη ἐγινώσκετο ἤδη καὶ μάλιστα ὅτι ὁ Λόρδος ἐμελλε νὰ φέρῃ χρήματα, ἐπομένως συνήχθησαν εἰς Μεσολόγγιον περὶ τοὺς τετρακισχιλίους στρατιώτας. Ἐντοσούτω τέσσαρα πλοῖα μετέφερον εἰς τὴν ξηρὰν εἴκοσι βαρέλια μὲ χρήματα, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπεβιάσθη καὶ ὁ Λόρδος. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτον ἀπερίγραπτος, ἐδέχθησαν τὸν Μπάύρων μὲ ζητωκραυγὰς, ἅπασα δὲ ἡ πόλις ἀντήχει ἐκ πυροβολισμῶν καὶ κανονοβολισμῶν.

Ἀφ' οὗ ἀνήγγειλα τῷ Μαυροκορδάτῳ τὴν ἀναχωρησίν μου, ὁ δὲ γραμματεὺς μου Λουριώτης εἶπεν αὐτῷ νὰ διορίσῃ ἄλλον τινὰ πρὸς παραλαβὴν τῶν ἀρχείων μου, ἐθεωρούμην τοῦ λοιποῦ ὡς ἀπλοῦς πολίτης, καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν παρευρέθην εἰς τὴν ἀπόβασιν τοῦ Μπάύρων, σκοπὸν ὅμως εἶχον πρὶν ἀναχωρήσω νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, καθόσον τῷ εἶχον γράψαι εἰς Κεφαλληνίαν μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας, καὶ εἶχον λάβει παρ' αὐτοῦ ἀπάντησιν λίαν περιποιητικὴν. Μανθάνω ἐντοσούτω ὅτι ὁ Μπάύρων μόλις ἀπεβιάσθη εἰς Μεσολόγγιον μὲ ἐζήτησε καὶ εἶπε τῷ Μαυροκορδάτῳ ὅτι ἐπεθύμει νὰ μὲ ἴδῃ· ὁ Μαυροκορδάτος δικαιολογῶν τὴν ἀπουσίαν μου, τῷ ἀπήτησεν ὅτι ἠσθένουν. Τὴν ἐπιούσαν ἔστειλεν ὁ Λόρδος τὸν Ἀγγλον συναγματάρχην Stanhope πρὸς ἐπίσκεψίν μου. Ἐυμένως τὸν ἐδέχθην, αἱ δὲ ὁμιλίαι μας περιεστράφησαν εἰς

τὰ τῆς πολιορκίας. Μετὰ τὸν Stanhope, μὲ ἐπισκέφθη ὁ κόμης Gamba, ὅστις ἐρωτῶν με διὰ τῆς ἰταλικῆς ἐκείνης ἀφειλείας του ἂν εἶδον τὸν Λόρδον, τῷ ἀπήντησα ὅτι εὐρωπαϊκῶς φερόμενος, ὄφειλον νὰ δώσω καιρὸν τῷ Λόρδῳ νὰ ἀναπαυθῆ μετὰ τὰς ταλαιπωρίας αὐτῆς κατὰ τὸν διάπλουον ὑπέφερε καὶ ὅτι σκοπὸν εἶχον νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ μετὰ ταῦτα. Ὡς τῶντι μετὰ δύο ἡμέρας ἤλθον πρὸς ἐπίσκεψίν του. Ὁ εὐγενὴς Λόρδος μὲ ὑπεδέχθη περιποιητικώτατα· καὶ πρῶτον ἐπαινέσας τὴν διαγωγὴν μου κατὰ τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας, μὲ λέγει ὅτι, μαθὼν παρὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ὅτι μέλλω νὰ ἀναχωρήσω μοὶ ἐκφράζει τὴν περὶ τούτου λύπην του, ταῦτοχρόνως δὲ μὲ παρακαλεῖ ἂν κατεπέιγουσα ἄλλη περίστασις δὲν μὲ ἐμποδίζει, νὰ διαμείνω εἰς Μεσολόγγιον καὶ νὰ συναγωνισθῶ μετ' αὐτοῦ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ὑπεραγαπῶν ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ καὶ αὐτὸς προσωπικῶς νὰ συνδράμῃ. Μόλις εἶχε τελειώσει ὁ Λόρδος τὴν ὁμιλίαν του, ἀνηγγέθη καὶ εἰσῆλθεν ὁ Μαυροκορδάτος. — Ἐγὼ ἐντοσούτω ἀπήντησα τῷ Λόρδῳ εὐχαριστῶν διὰ τὰς φιλικὰς ἐκφράσεις του καὶ λέγων ὅτι, ἐξηπλήρωσα τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκόν μου, ἀλλ' εἰς τοὺς Ἑλληνας ὄφειλετο καὶ οὐχὶ εἰς ἐμέ, καὶ ἡ διατηρηθεῖσα τάξις καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ κατωρθώματα τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Καθόσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἐν Μεσολογγίῳ διαμονὴν μου, ἦτον τιμὴ δι' ἐμέ ὅπως διαμένων συναγωνισθῶ μὲ τὸν ἔξοχον Λόρδον, ἀλλὰ γνωρίζων τὴν ἰκανότητα τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις ὑπερέχει καὶ κατὰ τὰς γνώσεις τοῦ τόπου, ἠδύνατο ἐπωφελέστερον τὰ πάντα νὰ ἐκτελέσῃ ἐθεώρουν δὲ τὸν ἑαυτὸν μου περιττὸν καὶ ἀπεφάσισα ἐπομένως νὰ ἀναχωρήσω. Ὁ Μαυροκορδάτος τότε ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Λόρδον, τῷ λέγει ἔτι ἐγὼ εἶπον εἰς τὸν Μεταξᾶν πολλὰ ἵνα διαμείνῃ καὶ ἀνέβαλλα νὰ παρα-

λάβω τὰ Ἀρχεῖά του μέχρι τῆς ἀφίξεώς σας Μιλόρδε, ὅπως διὰ τῆς παρακινήσεώς σας καταπεισθῆ νὰ διαμεινη— Πάλιν ἐγὼ ἀπήντησα ἂν ἐγνώριζα ὅτι ἡδυνάμην νὰ γίνω ὠφέλιμος ἤθελεν εἶσθαι βεβαίως ἔλλειψις καθήκοντος νὰ ἀναχωρήσω.

Ὁ Μαυροκορδάτος τότε ἤρχισε νὰ ἀναπτύξῃ τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον ἐμελλον νὰ ἐνεργήσωσιν ἐκ συμφώνου, διότι φαίνεται ὅτι εἶχε περὶ τούτου γίνεαι μεταξύ των προλαβοῦσα συνέντευξις. Τὰ σχέδια ταῦτα ἀπέβλεπον τὴν ὀργάνωσιν τῶν στρατευμάτων, νὰ ἀφαιρέσωσι τοὔτεστι τὴν ἐξουσίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας, νὰ διορίσωσι Διοικητάς, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ μορφώσωσι τακτικὴν τινα διοίκησιν εἰς τὸν τόπον. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ὁ Λόρδος ἀποτείνεται εἰς ἐμὲ καὶ ἐρωτᾷ τὴν γνώμην μου. Τῷ ἀπήντησα «ὅτι τὸ »σχέδιον τοῦτο ἦτον ἄριστον καὶ ἴσως τὸ μόνον ὄπερ ἡδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ πραγματικὴν ὠφέλειαν εἰς τὸν τόπον, ἀλλὰ τῷ παρετήρησα ὅτι, οὔτε ἡ περίστασις εἶναι ἀρμοδία πρὸς »ἐκτέλεσίν του, οὔτε ὁ ὕλικὸς καιρὸς ὑπάρχει πρὸς πραγμα-»τοποίησίν του. Μεγάλας καὶ ἀνυπερβλήτους δυσκολίας θὰ »ἀπαντήσητε εἶπον, μεταξύ τῶν ὀπλαρχηγῶν οἵτινες ἐν ταῖς »παρούσαις περιστάσεσι, συμφέρει νὰ ἔχωσιν ἐξουσίαν τινα ἐν »ταῖς ἐπαρχίαις, διότι ἐν περιπτώσει εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν, »συσσωματώνουσι τοὺς κατοίκους καὶ εὐρίσκονται ἐπὶ κε-»φαλῆς πολυαριθμῶν ὀπλοφόρων. Δύνασθε νὰ δώσητε εἰς τὸν »Μακρῆν, π. χ. διακοσίους στρατιώτας μισθωτούς, ὁ δὲ Μα-»κρῆς ὡς ὀπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Ζυγοῦ, νὰ ἐκστρατεύῃ »μὲ 500 ἐν περιπτώσει ἀνάγκης· δύναται νὰ κατωρθώσῃ »τοῦτο ὅταν τὸν περιορίσητε; (ἂν δυνηθῆτε νὰ τὸ πρά-»ξητε), καὶ ἐπομένως παύσῃ ἡ ὑποταγὴ τῶν κατοίκων εἰς »τὸν ὀπλαρχηγόν των; Καὶ ὅτι πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ »σχεδίου τούτου εἶναι ἀνάγκη καιροῦ καὶ ὑπομονῆς, ἵνα κα-

»ταβληθῶσιν αἱ ἄπειροι δυσκολίαι καὶ ἀντενέργειαι. Εὐρι-
»σκόμεθα νῦν εἰς τὰ τέλη Δεκεμβρίου, τὸ προσεχὲς ἔαρ ἀνα-
»μένομεν νέαν τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν, εἶναι δυνατὸν ποτὲ
»νὰ ἐνεργηθῆ ὁ διοργανισμὸς τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν
»ἐπαρχιῶν ἐντὸς δύο ἢ τριῶν μηνῶν; Πολὺ δύσκολον μοὶ
»φαίνεται καὶ φοβοῦμαι μήπως καταναλωθῶσι τὰ χρήματα
»καὶ οὐδὲν κατωρθωθῆ. — Ὁ Μαυροκορδάτος ἤρχισε νὰ
»κάμῃ πολλὰς παρατηρήσεις πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ σχεδίου
»του, ὁ Λόρδος ὅμως διακόψας αὐτὸν, μοὶ λέγει, ἐπειδὴ δὲν
»εἴσθε σύμφωνος εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο, θερμῶς σᾶς παρακαλῶ,
»νὰ μᾶς εἴπητε εἰλικρινῶς, τί νομίζετε ὅτι δύναται νὰ γίνῃ,
»καθόσον ὁ καιρὸς τὸ ἐπιτρέπει πρὸς ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος.
»— Τῷ ἀπήντησα τότε ὅτι, εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἐσυνή-
»χθησαν ὑπὲρ τοὺς τετρακισχιλίους Ἕλληνας, καὶ ἐσυνή-
»χθησαν μαθόντες ὅτι ἔφερες χρήματα. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι
»εἶναι ἐνθουσιασμένοι, καὶ ἔνεκα τῆς φήμης τοῦ ὀνόματός
»σας εἶναι περίστας νὰ ὠφεληθῶμεν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ
»τούτου καὶ νὰ παρέξωμεν πραγματικὴν ὠφέλειαν εἰς τὸν
»τόπον. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα οὐδὲν
»φρούριον, εἰμὴ μόνον τὰ ὀχυρώματα τοῦ Μεσολογγίου. Οἱ
»Τοῦρκοι ἐνήργησαν δύο ἐκστρατείας πρὸς καταστροφὴν τῆς
»φωλεᾶς ταύτης καὶ ἀπέτυχον, καὶ ἂν μέχρι τοῦδε ἀπέτυ-
»χον, θὰ ἐπιχειρισθῶσιν ἄλλας πολυαριθμωτέρας ἐκστρατείας
»ἕως οὗ ἐπιτύχωσιν. Ἄν εἴχωμεν καὶ ἄλλο φρούριον εἰς τὴν
»Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀσφαλέστερον θὰ εἴμεθα καὶ ἀνυπερβλή-
»τους δυσκολίας ἠθέλαμεν ἐπιφέρει εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ
»ἐχθροῦ. Ἡ Ναύπακτος στερεῖται τροφῶν, ἡ φρουρὰ τῆς
»Ναυπάκτου σύγκειται ὑπὸ Ἀλβανῶν, οἵτινες εἶναι ἀργυρώ-
»νητοι, νομίζω ὅθεν ὅτι ἀποβαίνει εὐκατόρθωτος ἡ κυρίεσις
»τοῦ φρουρίου τούτου, εἴτε διὰ τῶν ὅπλων, εἴτε διὰ τῆς
»διαφθορᾶς. Σὺ ὦ Λόρδε μὲ τὸν Μαυροκορδάτον εἰσερχόμενοι

»εἰς τὰ πλοῖα θέλετε μεταβῆ εἰς Ναύπακτον, ἐγὼ δὲ θέλω
»ἐκστρατεύσει δια ξηρᾶς μὲ ὄλα τὰ σώματα. Ἡ σημαντικὴ
»αὐτῆ δύναμις δια ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, θὰ ἀπελπίσῃ, θὰ
»δειλιάσῃ τοὺς ἐχθρούς, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐνθαρρυνόμενοι, καὶ
»δι' ἐφόδου ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ) θέλουσι κυριεύσει τὸ
»φρούριον τοῦτο. Θερωῶς ὑπεστήριξα τὴν γνώμην μου ταύ-
»την, καὶ περαίνων εἶπον εἰς τὸν Μπάύρων, ὅτι «ἂν πεισθῆ
»καὶ παραδεχθῆ τὸ σχέδιον τοῦτο, δὲν εἶχον τότε δυσκολίαν
»να διαμείνω εἰς Μεσολόγγιον, διότι ἐπαρουσιάζετο ἀφορμὴ
»να φανῶ ὠφέλιμός εἰς τὴν πατρίδα». Ὁ Μπάύρων ἤκουσε
μετὰ μεγάλης προσοχῆς τοὺς λόγους μου, ἀλλ' ὁ Μαυροκορ-
»δάτος τὴν ἀντέκρουσεν, ὑποβάλλων ἀπίρους ἐναντιότητας,
τὸν δοριμὺν χειμῶνα, τὰς δυσκολίας τῶν στρατιωτῶν νὰ οἰ-
»κονομηθῶσιν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, καὶ ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ
καταπεισθῶσιν οἱ ὀπλαρχηγοὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι καὶ ἄλλα
»τοιαῦτα, ὥστε δὲν παρεδέχθη τὴν γνώμην μου. — Ἐγὼ δὲ
»ἵνα μὴ ἔμβω εἰς φιλονεικίας διέκοψα πᾶσαν ἐπὶ τούτου συζή-
»τησιν, εἰπὼν τῷ Λόρδῳ, ὅτι ἐξέφρασα τὴν γνώμην μου, ἐνα-
»πόκειται δὲ εἰς αὐτὸν ἵνα σκεφθῆ καὶ ἀποφασίσῃ ὅσον τὸ
κατ' ἐμὲ ἐπιμένω ὅτι ἐν αὐτῇ καὶ μόνῃ τῇ περιπτώσει δύνα-
»μαι νὰ διαμείνω εἰς Μεσολόγγιον, ἀποχαιρετήσας δὲ τὸν
Λόρδον ἀνεχώρησα.

Ἐντοσοῦτω οἱ ἐν Μεσολογγίῳ ὀπλαρχηγοὶ βλέποντες τὸν
Μαυροκορδάτον νὰ περιποιητῆ πολὺ τοὺς Σουλιώτας, δυση-
»ρεστήθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐναντιωθῶσιν εἰς ὄλα τὰ
»σχέδια τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀλλὰ μὴν ἔχοντες ἀρχηγόν,
καὶ νομίζοντες με δυσηρεστημένον, ἐπεφόρτισαν τὸν Ἰωάννην
»Ράγκον ἔχοντα μετ' ἐμοῦ σχέσιν τινά, νὰ μὲ παρακινήσῃ
ὅπως τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀντιπολιτευομένων, τῶν ὁποίων
ὁ κύριος σκοπὸς ἦτο νὰ ἀπομακρύνωσι τὸν Μαυροκορδάτον
»τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ Ράγκος ἐκφρασθεὶς ὡς πρὸς τὸ αἴτιον

τῆς ἀποστολῆς του, μὲ παρεκίνησε παντὶ σθένει νὰ ἀνα-
δεχθῶ τὴν ἀρχηγίαν ταύτην, λέγων πρὸς τούτους ὅτι ὁ Μαυ-
ροκορδάτος ἦτον ἡ ἀφορμὴ τῆς διαιρέσεως εἰς Πελοπόννησον,
καὶ ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐνεργήσωσιν οὕτω πως καὶ ἐν τῇ
Δυτικῇ Ἑλλάδι, ὄντες σύμφωνοι πάντες οἱ ὄπλαρχηγοὶ μὲ
τὸν Κολοκοτρῶνην, Πετρόμπεην, Χαραλάμπην καὶ λοιπούς.
« Ἀπήντησα τῷ Ῥάγκω ὅτι ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ
»σκοπῶ νὰ συνδράμω τοὺς Ἕλληνας κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχ-
»θροῦ, δὲν δύναμαι νὰ λάβω μέρος εἰς ἐμφυλίους σπαραγ-
»μούς, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀναλογιζόμενος ἀνεδέχθην τὸν διορισμόν
»μου εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ὅτι βοηθεία τῆς τύχης ἀνε-
»χώρησαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οὕτως ἡ ἀποστολή μου ἐπέτυχεν.
» Ἦθελον ὅμως καιρίως βλάψει τὴν ὑπόληψίν μου, λαμβά-
»νων μέρος εἰς διαιρέσεις, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦθε-
»λεν εἶσθαι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις ἤθελεν ἐπιφέρει κατα-
»σχύνην εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἀπέναντι
»ἐνὸς ἐπιτήμου Ἀγγλου, οἷος ὁ Μπαύρων. Προτρέφας δὲ τὸν
» Ῥάγκον, ἵνα παραιτηθῶσιν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος τοιούτων
»σκοπῶν τῷ εἶπον ἐπὶ τέλους ὅτι, ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ οὐ μόνον
»δὲν θέλω ἀναμιχθῆ, ἀλλὰ μάλιστα ὤφειλον νὰ ἐπιταχύνω
»τὴν ἀναχώρησίν μου». Πληροφορηθεὶς ἐντοσούτῳ ὅτι ἡ
γνώμη ἦν ἔδωσα περὶ Ναυπάκτου δὲν ἔγινε δεκτὴ, ἀπεφά-
σισα καὶ ἀνεχώρησα ἵνα μὴ δώσω ὑπονοίας ὅτι ὑποκινῶ τὴν
διαιρέσιν· κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Ἰανουαρίου 1824 μετέβην
εἰς Πελοπόννησον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

1824.

Αι δύο Κυβερνήσεις. — Έμφύλιος πόλεμος. — Θάνατος Πάρου Κολοκοτρώνη. — Ο Θ. Κολοκοτρώνης και οι σὺν αὐτῷ στέλλονται εἰς ἔξοριαν εἰς Ὑδραν. — Στρατόπεδον τῆς Ἡλίδος. — Συνάρτησις μετὰ Τούρκων ἰππέων. — Θάνατος τοῦ Μπαύρων.

Ἡ Πελοπόννησος εὐρίσκατο εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν, κορυφωθείσης τῆς διαιρέσεως ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχεν ἔκραγῆ, μεταξύ δὲ Πλαπούτα καὶ Κανέλου Δελιγιάννη εἶχον ἤδη λάβει χώραν ἀκροβολισμοὶ τινες εἰς Καρύταιναν ἕνεκα ἐπαρχιακῶν συμφερόντων.

Ἡ διχόνοια εἰσεχώρησε καὶ μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Διοικήσεως, οἱ δὲ πλείστοι τῶν βουλευτῶν κατέφυγον εἰς Κρανίδιον καὶ ἐξέλεξαν νέον Ἐκτελεστικόν, τοῦ ὁποίου πρόεδρος διωρίσθη ὁ Κουντουριώτης καὶ ἀντιπρόεδρος ὁ Παναγιώτης Μπότασης ἐκ Σπετζῶν, μέλη δὲ αὐτοῦ ὁ Ἀναγνώστης Σπηλιωτάκης καὶ Νικόλαος Λόντος ἐκ Πελοποννήσου, ὁ δὲ Ἰωάννης Κωλέττης ἀντεπροσώπευεν τὴν στερεάν. Μετὰ τούτων ἠνώθησαν, ὁ Νοταρᾶς, Ἀνδρέας Λόντος καὶ Γιατράκος, καὶ ἄλλοι τινὲς ὑφοπλαρχηγοὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς.

Ἐκ Ναυπλίου μετέβη τὸ παλαιὸν Ἐκτελεστικὸν εἰς Τρίπολιν, ἐσύγκατο δὲ ὑπὸ τοῦ προέδρου Πέτρου Μαυρομιχάλη καὶ τριῶν μελῶν, Σωτηρίου Χαραλάμπη, Κολοκοτρώνη καὶ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, ὁ δὲ Ζαήμης ἠνώθη με τοὺς ἐν Κρανιδίῳ ἂν καὶ δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν νεοσυστηθεῖσαν Κυβέρνησιν,

ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἤθελε μᾶλλον ὠφελήσῃ τὴν Διοίκησιν μὴ λαμβάνων μέρος εἰς αὐτήν. Διέμενον δὲ ἐν Τριπόλει καὶ τινες βουλευταί, οἵτινες καίτοι εὐάριθμοι ἐξέλεξαν πρόεδρον τὸν Ἀναγνώστην Δεληγιάννην. Ὁ δὲ Γρηγόριος Δικαῖος κατ' ἀρχάς μὲν σύμφωνος μὲ τοὺς ἐν Τριπόλει, ἠτομόλησε μετὰ ταῦτα καὶ μετέβη εἰς Κρανίδιον. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος διηρέθησαν καὶ οὗτοι μετὰ τὴν εἰς Μεσολογίον ἀφιξίν τοῦ Μαυροκορδάτου, οἱ μὲν Σουλιῶται καὶ Τσόγκας συνεννοοῦντο μετὰ τῶν ἐν Κρανιδίῳ· ὁ δὲ Ῥάγκος καὶ τινες ἄλλοι μὲ τὸν Κολοκοτρώνη. Τὸ Ναύπλιον ἐν τούτοις ἦτον εἰς χεῖρας τοῦ Κολοκοτρώνη, φρούραρχος δὲ ἦτον ὁ Πάνος, μεθ' οὗ συνεννοοῦντο ὁ Τσόγκης ἐξ Ἄργους, ὁ Νικήτας, ὁ Πλαπούτας, οἱ Πετιμεζαῖοι καὶ ὁ Σισίνης. Ἐσυστήθησαν ἐπομένως δύο Διοικήσεις, ἡ ἐν Κρανιδίῳ καὶ ἡ ἐν Τριπόλει, ἀλλ' ἡ πρώτη ἦτον ἡ ἰσχυρωτέρα, διότι ἀφοῦ ἐπέτυχε τὸ ἐν Ἀγγλία δάνειον ἡ ἐπιτροπὴ ἣτις ἀνήκειν εἰς τὴν μερίδα τῶν ἐν Κρανιδίῳ ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς τὰ χρήματα, δυνάμει δὲ τῶν χρημάτων καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεις ἐσυσσωμάτωνε καὶ ὑπὸ πολλῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν περιεστοιχίζετο, ἀπέσπασε δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ τὸν Χατοῦ Χρίστον ἰππεῖς Βουλγάρους ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Νικήτα.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὕρισκετο ἡ Πελοπόννησος ὅτε ἐκ Μεσολογίου μετέβην εἰς Ἡλίδα διευθυνόμενος διὰ Τρίπολιν. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθη περὶ τῶν διατρεχόντων, κατεθλίβην δὲ διὰ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀπεφάσισα νὰ μὴ ἀναμιχθῶ εἰς τοὺς ἐμφυλίους τούτους σπαραγμούς. Ἐντοσοῦτῳ δι' ἐκτεταμένης ἀναφορᾶς παρέστησα τὰ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι διατρέξαντα, πικρῶς παραπονούμενος κατὰ τῆς παρανόμου πράξεως τοῦ Βουλευτικοῦ ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τοῦ Μαυροκορδάτου ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην παρουσίασα εἰς τὸ ἐν Τριπόλει Ἐκτελεστικὸν διότι αὐτὸ

ἀνεγνώριζα ὡς νομιμότερον. Ἐλαβον δὲ παρ' αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον εἰς ἀπάντησιν.

Περίοδος β'.

Ἄρ. 3992.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΤΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον Κύριον Κωνσταντῖνον Μεταξῆν.

Ἄπο τὰ πρακτικά σου ἡ Διοίκησις ἐπληροφορήθη τὸν ἐγνωσμένον πατριωτισμὸν σου καὶ τὴν εἰλικρινῆ σου ἀγάπην πρὸς τὰ Ἑλληνικά δίκαια τόσον καὶ τὰς θυσίας καὶ ἀγωνάς σου ὑπὲρ αὐτῶν, ἀφ' οὗ χρόνου προσῆλθες εἰς τὴν φιλότατην σου πατρίδα Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ἐσχάτως εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη ἡ Διοίκησις εἰς τὴν ἀγγίνοιάν σου, εἰς τὴν ἐμπειρίαν σου καὶ εἰς τὰ φῶτά σου καὶ τὴν ὁποίαν ἐβοήθησες ὅλη δυνάμει καὶ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς καὶ χρηματικῶς, ὅτε μάλιστα ἡ Διοίκησις ἠδυνάττει νὰ σοῦ προφθάσῃ τ' ἀναγκαῖα ἕνεκα τῶν περιστάσεων. Ἐπληροφορήθη πρὸς τούτοις τὰ ὅσα χρήματα ἔχεις νὰ λαμβάνης, διὰ τὰ ὁποῖα ἤδη μὴ δυναμένη νὰ σὲ ἱκανοποιήσῃ, σοῦ προσφέρει διὰ τοῦ παρόντος τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους, ἀπονέμουσα τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστίας εἰς τὸν πατριωτικὸν ζῆλόν σου καὶ σοῦ ἐχειρίζει τὴν προῦσαν ἀπόδειξιν διὰ νὰ σοῦ χρησιμεύσῃ ὅπου ἀνήκει εἰς τὸν δέοντα καιρὸν ὑπὲρ τῶν δικαίων σου, προτροπὴ μὲν νὰ μὴ παύσῃς καὶ τοῦ λοιποῦ ἀγωνιζόμενος ἐπαξίως τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρός σου ὑπὲρ τῶν ἱερῶν δικαίων τοῦ ἔθνους σου, τοῦ ὁποίου ἀνεπαισχύντως καυχᾶσαι μέλος καλούμενος.

Ἐν Τριπολιτῆσι τῆ 22 Μαρτίου 1824.

Ὁ πρόεδρος

(Γ. Σ.)

ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.
ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ.
Α. ΖΑΗΜΗΣ.

Ἐκ Τριπόλεως μεταβάς εἰς Ναύπλιον, ἔπεμψα ἀντίγραφον τῆς αὐτῆς ἀναφορᾶς πρὸς τοὺς ἐν Κρανιδίῳ βουλευτάς. Ἄλλ' ἐμπεριέχοντα ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν τοσοῦτον δυσῆρσθησε τοὺς βουλευτάς, ὥστε διελογίζοντο νὰ μὲ καταδικάσωσι διὰ πράξεώς των, ἐὰν τὸ ἐν Κρανιδίῳ Ἐκτελεστικὸν δὲν ἤθελε τοὺς ἐμποδίσει. Ἀμετάβλητος εἰς τὴν γνώμην μου νὰ μὴν λάβω μέρος εἰς τὴν ἀξιοδάκρυτον ὑπάρχουσαν διαίρεσιν, καὶ προβλέπων ὅτι οἱ ἐν Κρανιδίῳ ἔμελλον νὰ πολιορκήσωσι τὸ Ναύπλιον, ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ εἰς Ὑδραν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε διαίρεσις, διότι ἂν καὶ ὁ Κουντουριώτης καὶ οἱ πλείστοι τῶν προκρίτων μετὰ τοῦ λαοῦ ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὴν ἐν Κρανιδίῳ Διοίκησιν, ὑπῆρχον ὅμως καὶ ὑπόνοιοι ὅτι τινὲς τῶν προκρίτων συνεννοοῦντο κρυφίως μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Εἰς Ὑδραν μὲ ἐξέλαβον ὡς ἀπόστολον τῆς ἐν Τριπόλει Διοικήσεως καίτοι ἔχοντα σχέσιν μετὰ τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτη καὶ ἄλλων προκρίτων, ὥστε ὑπεχρεώθην ἵνα μὴ διακινδυνεύσῃ ἡ ὑπάρξις μου νὰ ἐπιστρέψω πάλιν εἰς Ναύπλιον καὶ ἐκεῖθεν νὰ μεταβῶ εἰς Τρίπολιν, ὅπου εἶχον ἀπόφασιν νὰ διαμείνω ἕωσθ' ἴδω τὴν λύσιν τῆς θλιβερᾶς ταύτης σκηνῆς.

Ἐντοσοῦτῳ οἱ ἐν Κρανιδίῳ ἐνισχυθέντες μὲ στρατιωτικὰς δυνάμεις ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀπὸ τὸν Νοταρᾶν, Ἀνδρέαν Λόντον καὶ Γιατράκον, κατέλαβον τὸ Ἄργος καὶ ἐπολιόρκουν τὸ Ναύπλιον. Εἰς τὸ Ἄργος ἐτοποθετήθη τὸ Βουλευτικόν, τὸ δὲ Ἐκτελεστικὸν εἰς τοὺς Μύλους μὲ πέντε πολεμικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον εἰς τὴν διὰ θαλάσσης πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, μετὰ ταῦτα δὲ ἐξεστράτευσαν μὲ πολυαριθμούς δυνάμεις ὁ Λόντος, Νοταρᾶς καὶ Γιατράκος, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν Ζαήμην κατὰ τῆς Τριπόλεως. Εἰς Τρίπολιν δὲ εὗρισκοντο τὰ μέλη τῆς Διοικήσεως, ἐκτὸς τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ ὅστις εἶχε μεταβῆ εἰς Ναύπλιον ἵνα συμ-

βουλεύσῃ τὸν Πάνον χάριν τοῦ πατρὸς του, ὁ Κολοκοτρώνης
μὲ τὸν υἱὸν του Γενναῖον, ὁ Κανέλος Δεληγιάννης καὶ ὁ
Θεόδωρος Γρίβας, ὅστις κατεῖχεν οἰκίας τινὰς ἔξω τοῦ τεί-
χους τῆς πόλεως, πρῶτος ἤρχισε νὰ ἀκροβολίζηται μὲ τοὺς
ἐναντίους του. Μετὰ τινὰς δὲ ἀκροβολισμοὺς λαβόντας χώ-
ραν μεταξύ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν καὶ
τῶν ἐναντίων, πολιορκηθείσης τῆς Τριπόλεως ἤρχισαν δια-
πραγματεύσεις συνεπείᾳ τῶν ὁποίων τὰ μέλη τῆς ἐν Τρι-
πόλει Διοικήσεως ἀπεφάσισαν νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἕκαστος δὲ
τούτων νὰ δράμῃ ἐπὶ στρατολογία εἰς τὴν ἐπαρχίαν του.
Καὶ ὁ μὲν Πέτρος Μαυρομιχάλης νὰ μεταβῇ εἰς Καλαμάταν
πρὸς συσσωμάτωσιν τῶν Λακῶνων, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης,
Χαραλάμπης, Δεληγιανναῖοι καὶ λοιποὶ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς
τὰς ἐπαρχίας των πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἀφοῦ ἤθελον
ἐνισχυθῆ τότε νὰ κινήθωσι κατὰ τῶν ἐν Κρανιδίῳ. Ἀφοῦ
ταῦτα ἐσυμφωνήθησαν, συνεννοήθησαν μὲ τὸν Ζαήμην καὶ
λοιποὺς ἵνα ἀναχωρήσωσιν ἐλευθέρως ἐκ Τριπόλεως καὶ νὰ
μείνῃ ἡ πόλις αὕτη εἰς χεῖρας τῶν ἐναντίων. Ἡ συνεννόη-
σις ὅμως αὕτη ὑπέκρυπτε ἄλλην μυστικωτέραν μεταξύ
Ζαήμη καὶ Λόντου, οἵτινες ἐφαίνοντο μᾶλλον δυσηρεστημέ-
νοι εἰς τὸ νέον Ἐκτελεστικόν, διότι ἔβλεπον τὰ δικαιώματα
τῶν Πελοποννησίων παραγκωνισμένα, ἀλλὰ θέλοντες νὰ
διατηρήσωσι κατ' ἐπιφάνειαν τὴν ἑνωσίν των, κατέπεισαν
τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοῖς ἔδωκεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν υἱὸν
του Πάνον, ἐν ἧ τῷ ἔλεγε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἄνδρέας,
δηλαδὴ τὸν Ἄνδρέαν Λόντον καὶ Ἄνδρέαν Ζαήμην τὸ Ναύ-
πλιον, ἐπὶ τῇ βᾶσει νὰ διορισθῇ φρουράρχος μετὰ φρουρᾶς ἐκ
Πελοπόννησίων. Μετὰ ταῦτα διελύθη τὸ ἐν Τριπόλει Ἐκτε-
λεστικὸν καὶ τὰ στρατεύματα κατέλαβον τὴν Τρίπολιν, ἐν
ὀνόματι τοῦ ἐν Κρανιδίῳ Ἐκτελεστικοῦ.

Ὁ Ἄνδρέας Μεταξᾶς ἐν τούτοις εὐρίσκετο εἰς Ναύπλιον

ὡς προεῖρηται μετὰ τοῦ Πάνου. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Χαραλάμπης μοὶ ἐπρότεινον νὰ τοὺς ἀκολουθήσω, ἀλλ' ἐγὼ πάντοτε σταθερὸς εἰς τὴν γνώμην μου νὰ μὴν λάβω μέρος εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην, ἀπεποιήθην καὶ πρὸς πᾶσαν ἀσφάλειαν ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Ζαήμην νὰ ἀπέλθω εἰς Μύλους, ἐκεῖσε δὲ μεταβὰς ὁ Κουντουριώτης, Μπότασης καὶ Κωλλέτης μεθ' ὧν εἶχον πρότερον φιλικὰς σχέσεις καὶ ἐγνώριζον τὸ φρόνημά μου, με ἐδέχθησαν εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἠθέλησαν νὰ διαμείνω μετ' αὐτῶν. Εἰς τὸ αὐτὸ πλοῖον ἦτο καὶ ὁ Ναύαρχος Μιαούλης ὅστις διεύθυνε τὰ τῆς πολιορκίας, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ πολλὰς περιποιήσεις καὶ ἀναλογιζόμενοι ἀμφοτέρω τὴν Ὀλιβεράν τοῦ τόπου κατάστασιν ἐλεεινολογοῦμεν τὴν θέσιν μας.

Εὕρισκόμενος εἰς τὸ πλοῖον, καίτοι ἀποφεύγων, ἤμην σχεδὸν παρῶν εἰς τὰ συμβούλια τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο κατὰ τῶν ἐναντίων καὶ πρὸ πάντων κατὰ τοῦ Πάνου καὶ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, οἵτινες ἦσαν κεκλεισμένοι εἰς Ναύπλιον, ἡ θέσις μου λοιπὸν ἀπέβαινε δυσάρεστος καίτοι χαίρων ὄλην τὴν ἐμπιστοσύνην μετὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἐκείνου, ἐζήτησα ἐπομένως συστατικὸν παρὰ τοῦ Κουντουριώτη πρὸς τὸν ἀδελφόν του Λάζαρον ἵνα μεταβῶ εἰς Ὑδραν, ἂν δὲ ἐκεῖ δὲν ἦθελον εὑρεῖ ἀσφάλειαν, τότε νὰ ἀπέλθω εἰς τινὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ὁ Κουντουριώτης γνωρίζων κατὰ βάθος τὰ αἰσθήματά μου, με ἐπρότεινε κατὰ πρῶτον νὰ διαμείνω πλησίον τῆς Διοικήσεως, ὅπερ δι' ἰσχυροῦς λόγους δὲν ἐδέχθη, ὑποσχόμενος νὰ ἐπανέλθω μετὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ Ναυπλίου, με ἔδωκε τότε ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν του, μεταβὰς δ' εἰς Ὑδραν ἔτυχον φιλικῆς ὑποδοχῆς καὶ ἀπείρων περιποιήσεων.

Τὸ Ναύπλιον ἦτον ἀποκλεισμένον· ἐκστρατεύσαντες δὲ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ Πλαπούτας μετ' ἄλλων ὀπλαρχηγῶν,

ἤλθον εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργου καὶ ἠκροβολίσθησαν. ἔξω τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου καὶ ἔξω τοῦ Ἄργου, ἀλλ' οὔσα ἡ νέα Κυβέρνησις ἰσχυρά, ἐματαιώσε τὰ σχέδια τῶν λεγομένων τότε ἀνταρτῶν. Ἐλθόντες δὲ εἰς Ναύπλιον ὁ Ζαήμης καὶ Λόντος ἐπαρουσίασαν τὸ γράμμα τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Πάνου διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ναυπλίου, τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔμως δὲν παρεδέχθη νὰ παραδοθῆ εἰς αὐτοὺς τὸ φρούριον καὶ νὰ τεθῆ φρουρὰ ἐκ Πελοποννησίων, ἀλλ' εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ αὕτη νὰ διορίσῃ φρουραρχὸν καὶ φρουρὰν τῆς εὐαρεσκείας τῆς. Ἐγίνε περὶ τούτου συζήτησις, ἀλλ' ὁ Ζαήμης προσποιούμενος πρὸς ἄρσιν πάσης κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας, συνήνεσε νὰ γίνῃ ἡ παράδοσις εἰς τὴν Διοίκησιν. Λαβὼν μετὰ ταῦτα συνέντευξιν μετὰ τοῦ Πάνου Κολοκοτρώνη, ἐσυμφώνησαν ὁ μὲν Πάνος μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ φρουρίου καὶ ἀνενοχλήτως νὰ μεταβῆ ὅπου ἦτον ὁ πατήρ του, ὁ δὲ Ἄνδρέας Μεταξᾶς δυσαρεστημένος διότι ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἔκαμε μνεῖαν περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Πάνου ἐπιστολὴν, ἀπεσύρθη εἰς Λεωνίδιον, τόπον δὲν ὁ ἴδιος ἔκλεξε καὶ ὅπου διέμεινε ἰδιωτεύων ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Ἐν τούτοις ἐκενώθη τὸ φρούριον καὶ ἡ Διοίκησις εἰσῆλθεν εἰς Ναύπλιον τὴν 12 Ἰουνίου, ὁ δὲ Ζαήμης καὶ Λόντος ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας των, ὁ μὲν πρῶτος εἰς Καλάβρυτα καὶ ὁ δεύτερος εἰς Βοστίτσα, ἐπὶ τῇ προφάσει νὰ ἐμποδίσωσι τὴν στρατολογίαν τῶν ἐναντίων τῆς Διοικήσεως, ἐνῶ εἶχον συνεννοηθῆ μετ' αὐτῶν ἀφοῦ μάλιστα τὸ Ἐκτελεστικὸν δὲν παρεδέχθη Πελοποννησιακὴν φρουρὰν εἰς Ναύπλιον κατὰ τὴν θέλησίν των.

Ὁ Κουντουριώτης μετὰ τὴν εἰς Ναύπλιον ἀφίξίν του, ἔγραψε πρὸς τὸν ἀδελφόν του Λάζαρον, ὅπως μὲ παρακινήσῃ

νά ἀπέλθω εἰς Ναύπλιον μὴ δυνηθεῖς δὲ νά ἀποποιηθῶ, ἀνεχώρησα ἀμέσως ἐξ Ὑδρας.

Ἐν τούτῳ ὁ Κολοκοτρώνης, Δεληγιανναῖοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ὄπλαρχηγοί, συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ Ζαΐμη καὶ Λόντου μετὰ τὴν κυρίευσιν ὑπὸ τῶν τῆς Τριπόλεως ἐναντίων καὶ τοῦ Ναυπλίου, συλλέξαντες δυνάμεις, ἐκινήθησαν ἵνα πολιορκήσωσι τὴν Τρίπολιν. Ἡ ἐν Ναυπλίῳ Διοίκησις ἐν τούτοις συσσωματώσασα ἱκανὰς δυνάμεις ὑπὸ τοὺς ὄπλαρχηγούς Χατσῆ Χρῖστον καὶ Βάσον Διοβουνιώτην, ἀπεφάσισε νά τοὺς πέμψῃ κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν περίστασιν ὁ Κουντουριώτης μετὰ τοῦ Μπότᾶση μὲ προσεκάλεσαν ἵνα μὲ καταπέισωσι νά λάβω τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματος τούτου, ἀλλ' ἐγὼ σύμφωνος εἰς τὴν ἀρχήν μου νά μὴ ἀναμιχθῶ εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, δὲν ἐδέχθη ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὡς ξένος δὲν ὄφειλον νά λάβω μέρος εἰς τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς, καὶ ἐπομένως ἀφέθη ἡ ἀρχηγία εἰς τοὺς ῥηθέντας ὄπλαρχηγούς Βάσον καὶ Χατσῆ Χρῖστον, οἵτινες πλησιάσαντες εἰς Τρίπολιν ἐκτύπησαν εἰς Τρίκορφα τοὺς Κολοκοτρωναίους, συνεκρατήθη μάχη ἐν ἧ' ἐφονεύθη καὶ ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης, οὕτω δὲ δισκορπίσθη τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπεσύρθησαν οἱ ὄπλαρχηγοὶ καὶ μετ' αὐτῶν ὁ Γέρων Κολοκοτρώνης καταθλιμμένος.

Ἡ Διοίκησις πρὸς τούτοις διέταξε τὰς ἐν Τριπόλει στρατιωτικὰς δυνάμεις νά καταδιώξωσι τὸν Κολοκοτρώνην· πολλοὶ δὲ συνετοὶ φίλοι του τὸν ἐπρότρεψαν νά ἀποσυρθῇ τῆς Πελοποννήσου ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν λεηλασίαν τινῶν ἐπαρχιῶν ἐν αἷς ἤθελον εἰσελθεῖ πρὸς καταδιώξιν του αἰ ἐκ τῆς στερεᾶς ἐλθοῦσαι δυνάμεις πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Διοικήσεως ὑπὸ τὸν Γούραν καὶ Καρατάσον. Ὁ Κολοκοτρώνης τότε οὐχὶ δειλίας ἕνεκα, ἀλλὰ πρὸς παῦσιν τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν, ἀπεφάσισε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ὄπλαρχηγῶν καὶ ἐλθὼν εἰς

Ναύπλιον ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν Διοίκησιν. Τὸ Ἐκτελεστικὸν βλέπον κορυφωμένα τὰ πάθη μεταξύ τῶν Πελοποννησίων, ἔνεκα τῆς διαιρέσεως κατεδίκασε τὸν Κολοκοτρῶνην καὶ τοὺς ὁμοφρονοῦντας μετ' αὐτοῦ ὄπλαρχηγούς Ἀναγνώστην καὶ Κανέλον Δεληγιάννην, Θεόδωρον Γρίβαν, Νοταρᾶν καὶ ἄλλους τινὰς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ὑδραν καὶ νὰ διαμείνωσιν ἐκεῖ μέχρι νεωτέρων διαταγῶν, καὶ οὕτως ὁ κραταῖος ἀρχηγὸς τῆς Πελοποννήσου Κολοκοτρῶνης μεταβάς εἰς Ὑδραν διέμενεν ἐκεῖ ὡς ἐν ἐξορίᾳ.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1824, κατεστράφη καὶ ἡ νῆσος Ψαρά ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐφόνευσαν καὶ ἠχμαλώτισαν ἐπέκεινα τῶν δεκαεξ ἑξακλιῶν χριστιανῶν. Ἡ ἄλωσις τῆς νήσου ταύτης ἐπέφερε γενικὴν δειλίαν, διότι κατεστράφη καὶ μέγα μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον τσοαύτην ἐπήνεγκε φθορὰν εἰς τὸν ἐχθρόν, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν Ψαριανῶν τρόμον ἐνέπνεε μεταξύ τῶν Ὀθωμανῶν.

Ἐν τούτοις ἡ Διοίκησις πληροφορηθεῖσα ὅτι προπαρασκευάζεται ἐκστρατεία ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Ἀλή κατὰ τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὅτι ἐμελλε νὰ γίνῃ ἀπόδασις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἥλιδα, συνεκέντρωσεν ἐκεῖ στρατόπεδον ἐν ᾧ ἦσαν οἱ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Νότη καὶ Κώστα Μπότσαρη Σουλιώτου, οἱ ὑπὸ τὸν Βάρβογλην Τριπολίται, οἱ ὑπὸ τὸν Πλαπούταν Καριτινοὶ καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Γεώργιον Σισίνην Ἥλιεῖς, συνεποσοῦντο δὲ πάντες οὗτοι εἰς τρισχιλίους ἄνδρας. Ἀλλὰ τὸ Ἐκτελεστικὸν ἦτον ἐν ἀμηχανίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματος τούτου, διότι δὲν ἤθελεν οὐδὲ τὴν φιλοτιμίαν τῶν Πελοποννησίων νὰ προσβάλλῃ, δίδον τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Νότην Μπότσαρην, οὐδὲ τοὺς Σουλιώτας δίδων αὐτὴν εἰς ἓνα Πελοποννήσιον, αἱ διαταγαὶ ἐπομένως περιορίζοντο εἰς τὸ νὰ συνεννοῦνται μεταξύ των οἱ ῥηθέντες

ὄπλαρχηγοὶ εἰς τὰ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ κινήματά των. Ἐπιθυμοῦσε ὁμως ἡ Διοίκησις νὰ ἔχει ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ στρατοπέδου τούτου, ταῦτοχρόνως δὲ νὰ ἔχη καὶ ἀνδρα τῆς ἐμπιστοσύνης της παρ' αὐτῶ ἵνα διὰ τῆς φρονήσεώς του συμβιβάζει πᾶσαν διένεξιν ἣτις ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν, μοι ἐπρότεινε ὅθεν νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Ἥλιδα, διὰ νὰ λάβω λογαριασμόν ὑφ' ἑνὸς δν εἶχεν ἐπιφορτίσει τὴν εἰσπραξίν τῶν προσόδων ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας καὶ νὰ παραχωρήσω τὰς προσόδους ταύτας πρὸς ἐπισίτισιν τοῦ ἐκεῖ εὐρισκομένου στρατοπέδου, ἀλλ' ἡ ἀποστολή μου πραγματικῶς ἀπέβλεπε νὰ συνεννοῶμαι μὲ τοὺς μνησθέντας ὄπλαρχηγούς καὶ εὐσχήμως νὰ διευθύνω πρὸς ἀποφυγὴν διενέξεων τὰ στρατιωτικὰ κινήματά των. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀποστολή μου αὕτη παρεῖχεν ὑπηρεσίαν ἀνεξάρτητον τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, τὴν ἐδέχθη. Ἐπὶ ματαίῳ ὁμως συνεκροτήθη τὸ στρατόπεδον τοῦτο, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οὐδὲν κίνημα ἔγινε παρὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, ἐπομένως οὐδὲν ἀξιοσημεῖωτον ἔλαβε χώραν, ἢ τὸ ἐξῆς:

Ἐν Πάτραις εἶχε καταφύγει ἀπόσπασμα ἰππέων Τούρκων μεθ' ἑνὸς Ντελήμπαση ἀπὸ τὸ ἔτος 1822, καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχε καταστραφῆ ὁ Δράμαλης. Τὸ σῶμα τοῦτο διέμενεν εἰς Πάτρας, ὅτε ὁ Ντελήμπασης μὲ 300 ἰππεῖς ἐξεληθὼν τῆς πόλεως, εἰσέβαλεν εἰς τὰ χωρία Τραγνὴ καὶ Μαρκόπουλου, ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ ἄλλης πρὸ μικροῦ ἐκστρατείας ἦν ἐπραξε κατὰ τὰ Λεχενά, ἠχμαλώτισε δὲ δεκαπέντε περίπου Ἑλληνας ἤρπασεν ὅσα εὔρε ποίμνια καὶ περίπου τῶν τεσσαράκοντα βοῶν. Εἰς Γαστούνην μόλις ἀπέχουσαν τρία τέταρτα ὥρας τῶν ρηθέντων χωρίων, ἐλάβομεν τὴν δυσάρεστον ταύτην εἶδησιν τὴν 14 Σεπτεμβρίου πρὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας. Ἐξήλθομεν ἀμέσως πρὸς καταδίωξιν τῶν Τούρκων, καὶ ὁ μὲν Πλαπούτας μὲ τοὺς πεζοὺς διηυθύνθη πρὸς τὰς Πάτρας,

οδεύων παρά τούς πρόποδας τῶν ὄρεων, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Σισίνη, τινὲς Τριπολίται, ὁ Κώστας Μπότσαρης μὲ ὀλίγους Σουλιώτας καὶ ἐγὼ αὐτὸς πάντες ἔριπποι ἐπροχωρήσαμεν διὰ τῆς πεδιάδος. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι λαβόντες καιρὸν ἀπεσύρθησαν. Ἐντοσοῦτῳ πλησιάσαντες εἰς Ἀλῆ Τσελεπῆ μακρὰν τῆς Γαστούνης ἕως τέσσαρας ὥρας, μαυθάνομεν ὅτι οἱ Τούρκοι εὕρισκοντο ἐκεῖ πλησίον, καὶ ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Σισίνη, οἵτινες ἐπροπορευόντο ἡμῶν τούς ἐκτύπησαν καὶ τοὶ σκεφθέντες ὅτι ἡ πληροφορία αὕτη ἦτο ψευδής, διότι οἱ υἱοὶ τοῦ Σισίνη δὲν εἶχον εἰμῆ δέκα μόνους ἵππεῖς μετ' αὐτῶν, ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσβάλλωσι τούς Τούρκους, ἀφοῦ μάλιστα τὸ πεζικὸν σῶμά μας ἦτον εἰσέτι μακρὰν, οὐχ' ἦττον ἐσπέυσαν νὰ ἴδωμεν τί ἀπέγινεν. Ἀφέντες παραγγελίαν εἰς Ἀλῆ Τσελεπῆ ἅμα ἔλθωσιν οἱ πεζοὶ νὰ δράμωσιν εὐθὺς πρὸς ἡμᾶς, διηυθύνθημεν πρὸς ἓν δάσος πλησίον τοῦ Ἀλῆ Τσελεπῆ κατὰ τὰ Μαῦρα Βουνά. Μετ' ὀλίγον ἀπηντήσαμεν τούς υἱούς τοῦ Σισίνη ἐξερχομένους τοῦ δάσους, οἵτινες μᾶς ἀνήγγειλόν ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἀνεπαύοντο οἱ Τούρκοι μετὰ τοῦ Ντελήμπαση ἕως διακόσιοι τὸν ἀριθμὸν, οἱ δὲ λοιποὶ ἑκατὸν περίπου ἐπροπορευόντο πρὸς τὰς Πάτρας μὲ τὰ λάφυρα καὶ τούς αἰχμαλώτους. Ἐπροχωρήσαμεν τότε ὅλοι ὁμοῦ ἐπὶ σκοπῶ νὰ παρατηρήσωμεν τὴν θέσιν ἐν ἣ εὕρισκοντο οἱ Τούρκοι, καὶ ἐνῶ ἡμεῖθα ἐντὸς τοῦ δάσους εἰς τι μέρος ὅπου ἦσαν κεκαυμένα δένδρα, ἴδωμεν ἐφ' ἑνὸς ὑψώματος, ὅπου ἄλλοτε ἦτον εἰς ὑδρομυλὸς, τούς Τούρκους καθημένους καὶ κρατῶντας ἐκ τῶν χαλινῶν τούς ἵππους τῶν. Ὁ Χρῦσανθος Σισίνης τότε δεικνύων τούς Τούρκους μὲ λέγει νὰ τοῖς κάμωμεν ἓνα γιάλα, τῷ ἀπηντήσα νὰ ἀποτανθῆ εἰς τὸν Μπότσαρη, ὅστις τῷ παρετήρησε νὰ μὴν γίνῃ οὐδὲν κίνημα πρὶν ἔλθωσιν οἱ πεζοί, ἀλλ' οἱ δύο ἀδελφοὶ Σισίνη καὶ οἱ δέκα ὀπαδοὶ τῶν εὐθυμοὶ συνεπέα οἰνόποσις ἐκίνησαν κατὰ τῶν Τούρ-

κων, φιλοτιμηθεὶς τότε ὁ Βότσαρης καὶ ἐγὼ ἠνώθαμεν μετ' αὐτῶν, ἡμεθεὶς δὲ πάντες ἔφιπποι καὶ ἕως τεσσαράκοντα. Πλησιάσαντες τοὺς Τούρκους ἤρχισαμεν νὰ πυροβολῶμεν κατ' αὐτῶν, ἠπόρησαν οὗτοι κατὰ πρῶτον βλέποντες τὸν ἀριθμόν μας καὶ ἐθαύμασαν τὴν τόλμην μας, μετ' ὀλίγον ὁμως πηδήσαντες ἐπὶ τῶν ἵππων των ὤρμησαν καθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς ἐτράπημεν ἀμέσως εἰς φυγὴν, καὶ κατεδιώχθημεν ὑπὸ τῶν Τούρκων περίπου τῶν εἴκοσι λεπτῶν, εὐτυχῶς ὁμως ἐκ τοῦ κρότου τῶν τουρκικῶν πυροβολισμῶν δραμῶν ὁ Μπούκουρας μὲ ἑκατὸν στρατιώτας προφυλακὴν τοῦ Πλαπούτα, ἤρχισε νὰ πυροβολῇ ὑπὸ τὰ παρακείμενα δένδρα, οἱ Τούρκοι ὑποπτεύσαντες ἐνέδραν τινὰ, ὀπισθοδρόμησαν, φονεύσαντες δεκατρεῖς ἐξ ἡμῶν καὶ ζωγρήσαντες τὸν Πατραῖον Χαραλαμπόπουλον τὸν ὁποῖον ἐπαλούκωσαν εἰς Πάτρας. Ἦθελον δὲ φονευθῆ πλείοτερον ἂν δὲν ἤρχετο ὁ Μπούκουρας. Ἐγὼ δὲ ἐπληγώθην εἰς τὸν ἀριστερὸν πόδα ὑπὸ σφαίρας πιστολίου. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς μωροῦ κινήματος.

Οἱ Τούρκοι μετὰ ταῦτα ἤξηκολούθουν τὴν ὁδοιπορίαν των καὶ ἀνενόχλητοι μετέβησαν εἰς Πάτρας. Εἰς Ἀλλῆ Τσελεπῆ ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Πλαπούτα καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἐνεκρίθη δὲ ν' ἀφήσωμεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην καὶ εἰς τὸ Ῥιῶλον στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἵνα ἐμποδίσωμεν πᾶσαν ἄλλην αἰφνιδίαν προσβολὴν τῶν Τούρκων, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς Γαστούνην, που ἔμεινα μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου: εἶτα δὲ λαβὼν τὴν ἀδειαν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως ἐπέστρεψα εἰς Ναύπλιον ἐκεῖ δὲ διέμεινα ἄεργος μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1824. Τὸ εἰς Ἡλιδα στρατόπεδον ἐν τούτοις μετ' οὐ πολὺ διελύθη· αἱ ὑπερισχύσασαι δὲ ὑπόνοιοι κατ' ἐ-

κείνην τὴν ἐποχὴν κατὰ τοῦ Ζαήμη, Λόντου καὶ αὐτοῦ τοῦ Σισίνη, ἔκαμεν ὥστε νὰ προσκαλέσῃ ἡ Διοίκησις εἰς Ναύπλιον τὸν Σισίνην καὶ ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς Ὑδραν, λαβοῦσα δὲ καὶ μέτρα κατὰ τοῦ Ζαήμη καὶ Λόντου, ἀπέστειλεν τὸν Λάμπρον Βέικον μὲ ἐνόπλους ἵνα τοὺς συλλάβῃ, ἀλλ' οὔτοι λαβόντες καιρὸν κατέφυγον εἰς Μεσολόγγιον.

Ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι οὐδὲν ἄξιον λόγου ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ ἔτος 1824. Ὁ Μπαύρων καταληφθεὶς ὑπὸ ρευματικοῦ πυρετοῦ καὶ μὴ θελήσας νὰ φλεβοτομηθῇ ἐτελεύτησε τὴν 7 Ἀπριλίου. Οὐδὲν θέλω νὰ εἶπω περὶ τοῦ θανάτου του, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἀποτυχία τῶν μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου σχεδίων του καὶ ἡ λύπη τῆς ἀποτυχίας ταύτης, ἀφοῦ μάλιστα εἶδε κατηναλωθεῖσαν ὅλην τὴν ποσότητα τῶν χρημάτων του ἀνευ ἀποτελέσματος ἐπετάχυνε τὸν θάνατόν του. Κύριος δὲ αἶδε, μήπως ἐνθυμήθῃ ὅσα τῷ ἐλάλησα πρὸ τῆς ἐκ Μεσολογγίου ἀνάχωρήσεώς μου καὶ μὴ μετεμελήθῃ ὅτι δὲν παρεδέχθη τὸ σχέδιόν μου.

Ὁ Μαυροκορδάτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπαύρων, ἀπεσύρθη τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐξεπλήρωσε χρέη Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὴν συνήθειάν του δὲν ὑπέφερε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Κωλέτου, καὶ οὕτω σπέρματα νέας διαιρέσεως ἤρχισαν καὶ ἐντὸς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ σώματος, ἅτινα ἂν καὶ δὲν ἐπέφερον ῥῆξιν, ἕνεκα τοῦ φόβου τῶν κοινῶν ἐχθρῶν των, ἐπηύξανον ὅμως ὁσημέραι. Καὶ ταῦτα ἐν συνόψει ἦσαν τὰ διατρέξαντα κατὰ τὸ 1824 ἐν οἷς ἔλαβον μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

1825.

Ἐκστρατείαὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Ἰβραήμην καὶ Κιουταχῆν. — Ὁ Κουρτουριώτης ἀναγορεύεται Ἀρχιστράτηγος καὶ ἐκστρατεύει εἰς Μεσσηνίαν. — Προμήθεια τροφῶν. — Πολεμικὰ καὶ ναυτικὰ συμβάντα. — Ὁ Κουρτουριώτης ἀποτυχῶν ἐπαίρχεται εἰς Ναύπλιον. — Ἀνακαλεῖται ἐξ Ὑδρας ὁ Κολοκοτρώνης. — Μάχη εἰς Μαριῦκι. — Ὑπὲρ καὶ Εὐαγγέλι Παιῶ στρατιωτικὸν σῶμα. — Συμβάντα ἐν Τριπόλει καὶ ἐμπρησμός ὑπ' ἐμοῦ τῆς πόλεως ταύτης. — Ὁ Ἰβραήμης ἐπαπειλεῖ τὸ Ναύπλιον. — Πολεμικὰ κινήματα κατ' αὐτοῦ. — Ἐπιτροπαὶ πρὸς νεοσυλλεξίαν τακτικῶν στρατοῦ. — Καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ἀποστολή μου εἰς τὸ Αἶγαλον. — Ὁ Ἰβραήμης ἐκστρατεύει εἰς Μεσολόγγιον πρὸς ἐνισχυοὺς τοῦ Κιουταχῆ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1825 μεγάλα δεινὰ ἔλαβον χώραν ἐκτὸς τῶν διαιρέσεων, αἵτινες ὑπῆρχον, ἐκτὸς τοῦ περιορισμοῦ τοῦ Γέροντος Κολοκοτρώνη, Σισίνη καὶ λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν εἰς Ὑδραν, τὰ ἐμφύλια πάθη εἰς Πελοπόννησον εἶχον κορυφωθῆ, ὁ Ζαήμης μετὰ τοῦ Λόντου ὡς εἶρηται ἀντενέργουν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, συνεννοούμενοι μετὰ πλείστων ἄλλων ὀπλαρχηγῶν: ἔνεκα δὲ τῶν ἀντιζήλιων τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Κωλέτου διεφάνουν μεταξύ των καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως. Διὰ τῶν χρημάτων ὅμως τοῦ ἐν Λονδίῳ δανείου ἐνισχυομένη ἔτι μᾶλλον ἡ Κυβέρνησις ἐσρατολόγει.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων δύο προμεραὶ

έκστρατεΐαι ήτοιμάζοντο κατά τής Έλλάδος, ή μὲν τοῦ Μεχεμέτ Ἀλῆ κατά τής Πελοποννήσου, ή δὲ τοῦ Ῥεσίτ Πασά ή Κιουταχῆ κατά τής Δυτικῆς Έλλάδος ή τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ πρώτη ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἰβραήμ πασά, υἱοῦ τοῦ Μεχεμέτ Ἀλῆ ἀπεβιβάσθη εἰς Μεθώνην μεσοῦντος τοῦ Φεβρουαρίου, ή δευτέρα ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν φθίνοντος τοῦ Ἀπριλίου σκηνώσασα ἐν ταῖς ὑπωρεΐαις τοῦ Ζυγοῦ ἐπολιόρκει τὸ Μεσολόγγιον.

Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλουσα νὰ λάβῃ ὀραστήρια μέτρα, ἐνέκρινε νὰ ἀναγορεύσῃ τὸν πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γ. Κουντουριώτην Ἀρχιστράτηγον κατά τής ἐκστρατεΐας τοῦ Ἰβραήμη, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν Έλλάδα, ἀν καὶ ἔγινε λόγος περὶ ἐμοῦ διωρίσθη κατά τὴν γνώμην τοῦ Μαυροκορδάτου τριμελῆς ἐπιτροπῆ, ἵνα διευθύνῃ τὰ τοῦ Μεσολογγίου, ἀπὸ τὸν Παπαδιαμαντόπουλον Πατραῖον, Δημήτριον Θέμελην καὶ Γεώργιον Καναβόν. Ἐπειδὴ ή ἐπιτροπῆ αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα ὡς ὀφείλε κατ' ἐκείνην τὴν δεινὴν περίστασιν, ἐνεκα τής ἐλλείψεως τῶν τροφῶν ἐπῆλθεν ή πτώσις τοῦ Μεσολογγίου. Κατεπίσθη ὁ Κουντουριώτης ν' ἀναλάβῃ τὴν Ἀρχηγίαν ταύτην ἐνῶ διά πᾶν ἄλλο ή διά τούτο ήτο κατάλληλος. Ἀνὴρ ὅστις ποτὲ δὲν ἵππευσεν, οὐδὲ τὴν χρῆσιν τῶν ὀπλων ἐγνώριζεν, οὐδ' εἰς ἐκστρατεΐαν τινὰ εὔρεθη, ἠδύνατο ποτὲ ὡς Ἀρχιστράτηγος νὰ διευθύνῃ στρατεύματα καὶ μάγιστα καθ' ἑνὸς στρατάρχου ὡς τοῦ Ἰβραήμη; Ἄλλ' ὁ Κουντουριώτης ἀνεδέχθη τὴν Ἀρχιστρατηγίαν διά τῶν παρακινήσεων τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις ἤδη ἐγνώριζε τὴν στρατιωτικὴν ἀνηκανότητα τοῦ Κουντουριώτη, ἀλλ' ἐφοβεῖτο μήπως ἀρχηγὸς τής ἐκστρατεΐας

διωρίζετο ὁ Κωλέτης ὡς μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, καὶ τούτου ἕνεκα κατέπεισε τὸν Κουντουριώτην ν' ἀναδεχθῆ τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τὸν συνώδευε μάλιστα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν.

Ἐντοσοῦτω ὁ Κουντουριώτης πρὶν ἐκστρατεύσῃ ἀπῆλθεν εἰς Ὑδραν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς οἰκογενείας του καὶ παρ' ἐλπίδα λαμβάνω παρ' αὐτοῦ ἐπιστολήν, δι' ἧς μὲ προσεκάλει νὰ πηγαίνω εἰς Ὑδραν πρὸς ἔντευξίν του. Ἐκεῖ μοι ἐκοινοποίησε τὸ σχέδιον τῆς ἐκστρατείας του καὶ ὅτι κατὰ πρῶτον ἔμελλε νὰ μεταβῆ εἰς Μεσσηνίαν, καὶ ἀφοῦ ἤθελε τοποθετήσῃ τὰ κατὰ τοῦ Ἰβραήμη Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἔμελλε νὰ ἀπέλθῃ εἰς Πάτρας, ὅπου ἤδη διετάχθη ἡ συσσωμάτωσις πολλῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, μέρος τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ διευθυνθῆ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ μέρος νὰ διαμείνῃ εἰς τὴν πολιορκίαν Πατρῶν: μὲ παρεκάλεσεν ἐπομένως ν' ἀναδεχθῶ τὴν προμήθειαν τῶν τροφῶν πρὸς τροφοδότησιν ἐκείνου τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ σταλῶσιν εἰς Μεσολόγγιον. Ἀπεποιήθη τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην λέγων ὅτι, δὲν ἦτον ἔργον μου, μοι ἀπῆντησεν ὅτι σκοπὸν δὲν εἶχε νὰ μὲ ἀφήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν καθότι βλέπων ὅτι ἡ ἐν Μεσολογγίῳ ἐπιτροπὴ δὲν εἰσηκούετο, ὁ κύριος σκοπὸς του ἦτο νὰ μεταβῆ εἰς Πάτρας, ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὴν καὶ νὰ μὲ διαρίσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι ἂν ἤθελον τὸ δεχθῆ. Ὑπὸ ταιούτου ὄρον ἀνεδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Κουντουριώτη ἐπὶ ῥητῇ συμφωνίᾳ νὰ μεταβῶ ὡς Γενικὸς Διευθυντὴς εἰς Μεσολλόγγιον.

Μεταβάντες δὲ ἀμφότεροι ἐξ Ὑδρας εἰς Ναύπλιον, ὁ μὲν Κουντουριώτης μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου ἀνεχώρησε διὰ Τρίπολιν μὲ τὰ στρατεύματα τῆς στερεᾶς Ἑλ-

λάδος καὶ πολλὰ Πελοποννησιακά, ἐγὼ δὲ διὰ τὰς Πάτρας πρὸς ἐκτέλεσιν ὄσων ὑπεσχέθην. Ἐκεῖθεν δὲ γράψας εἰς Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐπρομηθεύθην σίτον καὶ τροφάς, καὶ εἰς μὲν τὴν Γλαρέντσαν ἐγένετο ἀποθήκη μέρους ἐξ αὐτῶν, αἱ λοιπαὶ δὲ μετεκομίζοντο εἰς Ἀλῆ Ἰσελεπῆ πρὸς χρῆσιν τῶν εἰς τὰ περίεξ στρατοπεδευσάντων ὀπλαρχηγῶν. (1)

Ἐντοσοῦτω τετρακισχίλιοι ἄνδρες ἐξεστράτευσαν εἰς Μεσσηνίαν ὑπὸ τὸν Πρόεδρον, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἔθεσε τὸν Δημήτριον Σκούρτην, ἔμπειρον μὲν ναυτικὸν ἄπειρον δὲ τῶν κατὰ ξηρὰν πολέμων. Τὰ δὲ στρατεύματα τὰ διὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν προσδιορισθέντα ἦσαν οἱ μὲν Σουλιῶται ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς Γεώργιον Δράκον, Διαμάντην, Γεώργιον καὶ Τούσα Ζέρβα καὶ Λάμπρον Βέικον, τὰ δὲ τῆς Ἡλίδος, ὑπὸ διαφόρους ὀπλαρχηγούς, ὁ Πλαποῦτας μὲ τοὺς Καρυτινοὺς, ὁ Φλέσσας ἀνεψιὸς τοῦ Ἀρχιμανδρίτου μὲ Λεονταρίτας καὶ ἄλλους, ὁ Κουντουριώτης μὲ τοὺς Πατραίους, καὶ τινες ὑποπλάρχηγους ἐκ Καλαβρύτων.

Ἀφοῦ τὰ πάντα ἠτοιμάσθησαν ἐν Πάτραις καὶ ἐνῶ ἀνεμόμενον ἀνυπομόνως τὴν ἀφίξιν τοῦ Κουντουριώτη ἐλάβομεν δυσαρέστους πληροφορίας περὶ τῆς κατὰ τὴν Μεσσηνίαν ἐκστρατείας του, ὥστε ἀπεφάσισα νὰ πηγαίνω ἐγὼ αὐτὸς εἰς ἐντευξίν του. Παρέλαβον ὅθεν τεσσαράκοντα ἵππεῖς ἐκ τῶν Γκελμπεσέων, τοὺς ὁποίους εἶχον ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν μου. Ἦσαν δὲ οὗτοι ποιμένες καὶ ὄρεινοὶ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν Γαστούνης

(1) Ὁ δὲ Τρικούπης ἐσφαλμένως ἀναφέρει εἰς τὸν γ' τόμον τῆς ἱστορίας του ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀπῆλθον εἰς Ζάκυνθον· πῶς ἠδυνάμην νὰ πράξω τοῦτο ἀφοῦ ἤμην ἐξόριστος ἐπὶ κεφαλικῇ ποιῆ;

καὶ Καλαβρύτων, λαλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ἀλβανικὴν γλῶσσαν. Μετέβην κατὰ πρῶτον εἰς Ἀρκαδίαν ὅπου θετικώτερον ἐπληροφόρηθην, ὅτι συνεκροτήθη μάχη εἰς θέσιν Κρεμμύδι παρά τοῦ Τσάμη Καρατάσου, Κώστα Μπότσαρη καὶ ἄλλων στερεοελλαδιτῶν, καὶ ὅτι ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους Τούρκους ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, διαρκούτης δὲ τῆς μάχης εὐρεθέντες οἱ Ἕλληνες μεταξὺ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ καὶ ἰππικοῦ, ὑπέστησαν μεγάλην φθοράν, ἔμειναν δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους Ἕλληνας καὶ πολλοὶ ἠχμαλωτίσθησαν. Ἐπληροφόρηθην προσέτι ὅτι ὁ Ἰβραήμης ἔκαμιν ἀπόβασιν εἰς Νεόκαστρον, ὅτι εἶχεν ἤδη κυριεύσει τοὺς Παλαιούς Ναβαρίνους καὶ ἐπολιόρκει τὸ Νεόκαστρον διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, ὅπου ἠχμαλώτισε πολλοὺς Ἕλληνας, ὅτι ἐκυρίευσεν τὴν Σφακτηρίαν νησίδιον ἀπέναντι τοῦ Νεοκάστρου ὅπου ἐφανεύθη καὶ ὁ Ἰσαμαδός. Ὅτι εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀρκαδία, ἡ Μεσσηνία, ἡ Καρύταινα τὸ Λεοντάρι καὶ αὐτὴ ἡ Τρίπολις, ἀντενήργουν κατὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Κουντουριώτη, αἰτοῦντες ὡς ἀρχηγὸν τὸν Κολοκοτρώνην, καὶ ὅτι ὁ Κουντουριώτης μετὰ τῶν ὁπαδῶν του εὕρισκετο εἰς τὴν Σκάλαν, χωρίον κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον κείμενον.

Μετὰ τὰς πληροφορίας ταύτας, ἀνεχώρησα ἀμέσως διὰ τὴν Σκάλαν ὅπου ἀφίχθην τὴν ἐπιούσαν μετὰ μεσημβρίαν, ἀλλ' εὗρον κενὸν τὸν τόπον καὶ σχισμένα ἔγγραφα ἐπίσημα τῆδε κακέϊσε διεσχορπισμένα, παρά τινος δὲ χωρικοῦ ἔμαθον ὅτι ὁ Κουντουριώτης εἶχε διευθυνθῆ εἰς Καλαμάταν· μετὰ δὲ διὰ νυκτὸς εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν ἐπληροφόρηθην ὅτι εἶχεν ἀναχωρήσει δι' Ἄλμυρον κατὰ τὴν Μάνην καὶ ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχεν

καθ' ολοκληρίαν. Τὰ στρατεύματα ἐν τούτοις δυσαρ-
στημένα ἔνεκα τῆς κακῆς διεύθυνσεως, ἀπεσύροντο εἰς
τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, οἱ κάτοικοι δὲ τῆς Καλαμάτας
ἤτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσωσι φοβούμενοι τὸν Ἰβραή-
μην, ὁ δὲ Πέτρος Μαυρομιχάλης μετὰ τῶν Λακεδαι-
μονίων καὶ πολλῶν ἄλλων Πελοποννησίων, εὗρίσκειτο
εἰσέτι εἰς τὴν πόλιν καλουμένην Νησί κατὰ τὰ παράλια
τοῦ Μεσσηνιακοῦ Κόλπου. Διανυκτερεύσας εἰς Καλα-
μάταν, τὴν ἐπιούσαν ἐκίνησα πρὸς ἔντευξιν τοῦ Πέτρου
Μαυρομιχάλη παρ' οὗ ἐπληροφορήθην τὴν ἀποτυχίαν
τῆς ἐκστρατείας ταύτης διὰ τὴν κακὴν διεύθυνσιν καὶ
τὴν στρατιωτικὴν ἀπειρίαν τοῦ Κουντουριώτη· ἔμαθον
ἐπίσης τὴν πτώσιν τοῦ Νεοκάστρου, τὸν θάνατον τοῦ
Ἰωάννου Μαυρομιχάλη υἱοῦ τοῦ Πετρόμπεη, τὴν αἰχ-
μαλωσίαν τοῦ Τσόκρη, Γεωργίου Μαυρομιχάλη, υἱοῦ καὶ
τούτου τοῦ Πετρόμπεη, Χατσῆ Χρίστου καὶ τοῦ ἐπισκό-
που Μεθώνης, ὅστις ἀπεβίωσεν εἰς τὰς φυλακάς· ὁ δὲ
Πετρόμπεης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν δυσαρσστημένοι καὶ
ἀπελπισμένοι.

Διενυκτέρευσα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πετρόμπεη, ἣτο δὲ
περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 30 Ἀπριλίου ὅτε ἰδόντες πυρ-
κατὰν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μεθώνης, ἐννοήσαμεν ὅτι πυρ-
πολικά εἶχον ριφθῆ κατὰ τῶν ἐκεῖσε εὕρισκομένων ἐ-
χθρικῶν πλοίων, ἠκούσαμεν δὲ καὶ βαρεῖαν βροντὴν προ-
ερχομένην ἐξ ἐκπυρσοκροτήσεως. Τὴν ἐπιούσαν ἐμάθο-
μεν ὅτι ὁ Μιαούλης ἔκαυσεν ὀκτώ Τουρκικὰ πλοῖα τὰ
ὁποῖα εἶχον μείνει εἰς Μεθώην, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ μέ-
γας ἐχθρικός στόλος εὗρίσκειτο εἰς Νεόκαστρον. Εἶδα-
μεν δὲ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα πρὸς τὸ Ἄλμιυρον διευ-
θυνόμενα κατὰ τὸ ἀκροτήριον Μαλαίαν, καὶ ἐκ τούτου
ἐσυμπεράναμεν ὅτι παρέλαβον τὸν Κουντουριώτην. Ο

Πετρόμπεης ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ μὴ δυνάμενος μόνος του ν' ἀποκρούσῃ τὸν στρατὸν τοῦ Ἰβραήμη, ἐγὼ δὲ ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισα ν' ἀπέλθω εἰς Ναύπλιον. Ἐλεεινὴ ἦτον ἡ κατάστασις τῶν ἐπαρχιῶν ἐξ ὧν διέβην, τὰ πάντα ἐν παραγῇ καὶ ἀπελπισίᾳ διέκειντο, τὰ μῖσος τῶν Πελοποννησίων κατὰ τῶν στερεοελλαδιτῶν εἶχε κορυφωθῆ. Εἰς τὰ στενά εἶχον τοποθετηθῆ Πελοποννήσιοι καὶ ἐφόνευον τοὺς στερεοελλαδίτας, διαβαίνοντας καὶ ἀπερχομένους εἰς Τρίπολιν, ὥστε ὑπεχρεώθη νὰ μεταχειρισθῶ τὴν βίαν διὰ τῶν ὀπλοφόρων μου ἵνα σώσω πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Ἄλλ' οἱ λόγοι μου πολλάκις δὲν εἶχον ἰσχὺν ἀπέναντι τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀπεχθείας τῶν Πελοποννησίων, ἡ κατάστασις δὲ αὕτη μὲ κατέθλιψεν.

Ἄφριχθεις εἰς Τρίπολιν εὔρον ἐντρόμους τοὺς κατοίκους καὶ ἀναμένοντας εἰδήσεις, διότι ἔνεχα τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων εἶχε διακοπῆ ἡ συγκοινωνία. Ὄφειλον δὲ νὰ ἀποκρύψω τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγονότων ἵνα μὴ ἐπιφέρω τὴν ἀπελπισίαν καὶ διευθύνθην εἰς Ναύπλιον ὅπου εἰσέτι δὲν ἐγνώριζαν οὔτε τὴν ἀναχώρισιν τοῦ Κουντουριώτη, οὔτε τὴν ἄλωσιν τοῦ Νεοκάστρου, οὔτε τὸν ἐν Μεθώνῃ ἐμπρησμὸν τῶν πλοίων. Εἰς τὰ ἐν Ναυπλίῳ μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ διηγήθην λεπτομερῶς τὰ διατρέξαντα, πρὸ πάντων δὲ τοῖς παρέστησα τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῆς Πελοποννήσου, τὴν παραλυσίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι ἡ Ἰβραήμης ἠδύνατο νὰ προβῇ αἰχμαλωτίζων καὶ κυριεύων ὅσας ἐπαρχίας ᾔθελεν ἀμαχητὶ, ἐπρότρεψα δὲ τὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ μέτρα ἐπὶ τὸ ταχύτερον ἄλλως ἀπώλετο ἡ πατρίς. Ἐλθε μετὰ τινὰς ἡμέρας εἰς Ναύπλιον καὶ ὁ Κουντουριώτης, ἀλλ' ἡ Διοίκησις ἀμηχάνει ποῖα μέτρα νὰ λάβῃ

Τὸ Μεσολόγγιον ἐπολιορκεῖτο δεινῶς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ καὶ εἶχον ἔλλειψιν τροφῶν: τὸ κατὰ τὴν Μεσσηνίαν στρατόπεδον εἶχε διαλυθῆ, διετηρεῖτο μόνον ἐκεῖνο τῶν Πατρῶν ἕνεκα τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει πρὸς ἐπισιτισμὸν του. Ἡ ἀνάγκη τότε ὑπεχρέωσε τὴν Κυβέρνησιν νὰ διαπραγματευθῆ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅπως οὗτος συμβιβασθῆ μετ' αὐτῆς καὶ ἐξέλθῃ τῆς Ἰδρας, ἀφοῦ ἅπας ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου ἐπεζήτη αὐτὸν ὡς μόνον ἄξιον νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὸν Ἰβραήμη.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὡς καλὸς πατριώτης, καὶ οὐδόλως φιλέκδικος, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Πελοποννήσου καὶ πατριωτικῶς φερόμενος, ἔδωσε λόγον ὅτι ἀφιερῶτο μόνον εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἰβραήμη πόλεμον, καὶ ὅτι ἐπεθύμει τὴν στερέωσιν τῆς ἐνεστώσης Διοικήσεως, ἵνα τῷ χορηγήσῃ τὰ μέσα πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, — Ἐξελθὼν δὲ τῆς Ἰδρας μετὰ τῶν ὁπαδῶν του ἦλθεν εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἀνηγορεύθη πάλιν Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Τρίπολιν καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας πρὸς στρατολογίαν καὶ συγκέντρωσιν δυνάμεων κατὰ τοῦ Ἰβραήμη.

Ἐντούτοις εἰς τῶν ἀντιφερομένων κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτον καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Φλέσσας, ὅστις βλέπων τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Κουντουριώτη, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἰδρας, ἀπεφάσισε διὰ τινος ἀνδραγαθήματος ν' ἀπολαύσῃ πλειοτέραν στρατιωτικὴν ὑπόληψιν καὶ οὕτω ν' ἀντισταθμίσῃ τὴν ἐπιβροήν του. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ὑπερμεσοῦντος τοῦ Μαΐου καταλαβὼν τὴν θέσιν Μανιάκι κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον μετὰ τοῦ Παναγιώτου Κεφάλαι, καὶ μετὰ τετρακοσίων καὶ ἐπίκεινα στρατιωτῶν, ἀνέμενεν ἀνυπο-

μόνως τὸν ἐχθρόν. Ἐξεστράτευτε κατ' αὐτῶν ὁ Ἰβραή-
μης μὲ διςχιλίους ἵππεῖς καὶ πεζοὺς καὶ τρομερὰ συνή-
φθη μάχη, καθ' ἣν γενναίως ἐπολέμησαν οἱ Ἕλληνες
ἐκπλήξαντες καὶ αὐτὸν τὸν Ἰβραήμην διὰ τὴν ἀνδριάν
των, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες ν' ἀνθέξωσι κατὰ τοῦ τα-
κτικοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, φονεύσαντες ὑπὲρ τοὺς δια-
κοσίους ἑβδομήκοντα Τούρκους, ἐθυσιάσθησαν πάντες
οἱ μετὰ τοῦ Φλέσσα καὶ τῶν ἄλλων ὄπλαρχηγῶν.

Ἀφοῦ ἀπέτυχεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κουντουριώτη, εἰς
τοιαύτην ἦσαν καὶ τὰ πράγματα κατάστασιν δὲν ἦτον
πλέον δυνατόν ν' ἀπέλθω εἰς Μεσολόγγιον, καθ' ἃ μετ'
αὐτοῦ εἶχόμεν συμφωνήσει, ἐπομένως ἐπρότεινα εἰς τὸ
Ἐκτελεστικόν, νὰ διορίσῃ ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ ἵνα παραλάβῃ
τὰς εἰς τὰς ἀποθήκας εὐρισκομένας τροφάς. Τὸ Ἐκ-
τελεστικὸν παραδεχθὲν τὴν πρότασίν μου μὲ παρεκά-
λεσε ν' ἀπέλθω ὁ ἴδιος πρὸς τοῦτο καὶ νὰ προσπαθή-
σω ν' ἀποστείλω εἰς Μεσολόγγιον ὅσας τροφάς εὐρί-
σκοντο εἰς Γλαρέντσαν. Σκοπὸν εἶχον εἰς τοιαύτας κρι-
σίμους περιστάσεις νὰ μὴν μένω ἀπλοῦς θεατῆς, ἀλλὰ
συνενοούμενος μετὰ τοῦ συμπατριώτου μου Εὐαγγελι-
νοῦ Πανᾶ νὰ συσσωματώσωμεν στρατιωτικὸν σῶμα καὶ
ν' ἀπέλθωμεν ὅπου ἡ ἀνάγκη ἤθελε τὸ καλέσει. Τούτου
ἕνεκα λαβὼν τὰς περὶ τούτου διαταγὰς τῆς Διοική-
σεως ἀπῆλθον μετὰ τοῦ Πανᾶ εἰς Ἥλιδα, καὶ ἀπο-
στείλας εὐτυχῶς εἰς Μεσολόγγιον τὰς ἐν Γλαρέντσα
τροφάς παρέδωκα εἰς τὸν παρὰ τῆς Διοικήσεως ἐπι-
φορτισθέντα τὰς λοιπὰς, ἐγὼ δὲ μετὰ τοῦ Πανᾶ ἐτο-
ποθετήθημεν εἰς Ῥιῶλον μεσοῦντος τοῦ Μαΐου, ἔχοντες
δὲ ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν μας διακοσίους πεντήκοντα Κεφαλ-
λῆνας συνενοούμεθα καὶ μετὰ τῶν Πελοποννησίων.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐντοσούτῳ συσσωματώσας ἵκα

νάς ἐπιτάμεις ἐποπεθετήθη κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδον τῶν Αἰγυπτίων. Ἡ δὲ Διοίκησις ἀπέστειλε τότε τὸν Θεόδωρον Γρίβαν με στρατιωτικὸν σῶμα ὅπως προσπαθήσῃ νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου· διέταξε πρὸς τούτοις τὸν Μπότσαρην καὶ τοὺς κατὰ τὰς Πάτρας Σουλιώτας νὰ ἐνωθῶσι με τοὺς Στερεοελλαδίτας καὶ νὰ συστήσωσι στρατόπεδον πλησίον τοῦ Μεσολογγίου ἵνα βλάβπτωσι τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τῶν νότων. Ταυῦτα ἦσαν τὰ μέτρα τὰ ὅποια ἔλαβεν ἡ Διοίκησις, ἀλλ' ἀποτυχαῦσα ἤδη εἰς τὴν πρᾶξαθεῦσαν ἐκστρατείαν τοῦ Προέδρου Κουντουριώτου ἀπώλεσε πᾶσαν ὑπόληψιν· ἦτο δὲ καὶ ἐλλειπῆς χρημάτων καὶ τοῦτο ἐπηύξανε τὴν κατ' αὐτῆς γενικὴν δυσμένειαν.

Ἐν τούτοις ἀκροβολισμοὶ τινες ἐλάμβανον χώραν μετὰ τοῦ Ἰβραήμη καὶ Κολοκοτρώνη, καθ' οὓς μᾶλλον ἐβλάπτοντο οἱ Ἕλληνες. Ἐντοσούτῳ ἡμεῖς οἱ ἐν Πάτραις εὐρισκόμενοι, ἀναμένοντες τὰς προόδους τοὺς Κολοκοτρώνη ἀπρακτούσαμεν ἀφοῦ δὲ τὰ Σουλιωτικὰ στρατεύματα εἶχον ἀναχωρήσει ἵνα ἐνωθῶσι με τὸν Κώστα Μπότσαρην, ἀπεφάσισα μετὰ τοῦ Παναῆ αὐτὸς μὲν νὰ διαμείνῃ εἰς Ριῶλον μετὰ τὸ σῶμά μας, ἐγὼ δὲ παραλαμβάνων τριάκοντα ἵππεῖς νὰ μεταβῶ πρὸς ἐντευξιν τοῦ Κολοκοτρώνη, διὰ τῆς συναινέσεως τοῦ ὁποίου νὰ εἰδοποιήσω τὸν Παναῆ νὰ ἔλθῃ μετὰ τὸ σῶμα ἵνα ἐνωθῶμεν μετ' αὐτοῦ. Τὴν ἀπόφασίν μας ταύτην ἐξετέλεσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου.

Εὐρισκόμενῃ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Διμιτσάνης ὅτε ἀπήντησα γραμματοφόρον τοῦ Κολοκοτρώνη μεταβαίνοντα εἰς διάφορα χωρία τῆς Καρυταίνης μετὰ γράμματα, δι' ὧν ὁ Κολοκοτρώνης ἐπρότρεπε νὰ τὸν συνδράμωσιν ἐπὶ τὸ ταχύτερον, παρ' αὐτοῦ δὲ ἐπληροφορήθητι ὅτι μὴ

δυνάμενος ὁ Κολοκοτρώνης ν' ἀντιπαραταχθῆ κατά τοῦ Ἰβραήμη ὀπισθοχώρει. Ἐπιταχύνας τὴν ὁδοπορίαν μου πρὸς τὸ ἐσπέρας ἀφίχθην εἰς χωρίον Ἀλαμίσταιναν, ὅπου εὑρον ἐντρόμους καὶ ἀπηλπισμένους τοὺς κάτοικους, οἵτινες μοὶ ἀνήγγειλον ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ὀπισθοδρομεῖ, ὁ δὲ Ἰβραήμης ἐπροχώρει κατά τὸ Λεοντάρι καὶ Καρύταιναν. Ἐπῆλθε δὲ ἡ νύξ ὅτε ἔφθασα εἰς θέσιν τινα Πάπαινα καλουμένην, ὅπου καὶ πηγὴ ὕδατος ἦτο μακρὰν τῆς Τριπόλεως ἕως δύο ἡμισυ ὥρας. Ἀποφασίσας νὰ διανυκτερεύσω ἐκεῖ, παρήγγειλα εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου νὰ κρατῶσιν ἐτόιμους τοὺς ἵππους μας, διέταξα δὲ καὶ νυκτοφυλακὴν ἵνα γρηγορῇ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἤκούσαν θόρυβον ὀμιλιῶν καὶ ποδοβολῆν, ἐκπλάγέντες ἠγέρθημεν πάντες, καὶ μετ' ὀλίγον μανθάνομεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Τριπόλεως δισκορπίσθησαν διότι ἀνεμένετο ὁ Ἰβραήμης καὶ οἱ πλεῖστοι τούτων κατέφευγον εἰς Ναύπλιον, οἱ δὲ ἐκεῖθεν διαβαίνοντες διεθύνοντα πρὸς πρὸς τὰ ὄρεινὰ μέρη τῆς Καρυταίνης. Μεταξὺ τῶν φυγάδων τούτων ἦσαν πολλοὶ σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις, ἐν οἷς καὶ ὁ Ῥήγας Παλαμίδης μετὰ τῆς οἰκογενείας του, παρ' οὗ ἔλαβον τὰς πληροφορίες ταύτας. Εἰς αὐτοὺς δὲ ζήτησαντας τὴν συνδρομὴν μου, παρετήρησα ὅτι ἀνὲν εἶχον οὐδένα φόβον, διότι ἀνὲν εἶχον εἰσέτι προχωρήσει οἱ Τούρκοι ἕως ἐκεῖ, ἐγὼ δὲ ἤμην βιασμένος ν' ἀπέλθω εἰς Ναύπλιον. Μετὰ ταῦτα μεταβάς εἰς Τρίκορφα, παρετήρησα ἐκεῖθεν τὴν Τρίπολιν μήπως εἶχεν ἤδη καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' οὐδὲν περὶ τούτου βλέπων σημεῖον, ἀπέστειλα τρεῖς ἵππεῖς ὡς προφυλακὴν, ἀναχωρήσας δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ἐγὼ αὐτὸς διευθύνθη πρὸς τὴν πόλιν ὅπου εἰσῆλθον. Ἐλεεινὸν ἦτο τὸ θέα-

μα! Ἀνθρώπινος ψυχὴ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἐκτεταμένην ταύτην πόλιν ἐγκαταλελειμμένοι ἐφαίνοντο οἱ οἴκοι, τὰ ἐργαστήρια ἀνεωγμένα καὶ πλήρη πραγμάτων; οἰκόσιτα πτηνὰ καὶ ζῶα περιεφέροντο τῆδε κακεῖσε ὡς ζαλισμένα, καὶ ζητοῦντα ἐκείνους πρὸς οὓς ἀνῆκον. Κατέπληξε τὴν καρδίαν πάντων ἡμῶν ἡ κατάστασις αὕτη, καὶ ἐπειδὴ ἦτο προχωρημένη ἡ πρώτη καὶ ὁ καύσων ἀφόρητος, ἀπεφάσισα νὰ διαμείνω ἐπ' ὀλίγον ἐντὸς τῆς πόλεως, μήπως κατὰ τύχην ἤθελε παρουσιάσῃ τις νὰ μοὶ δώσῃ πληροφορίας. Εἰσῆλθαμεν εἰς τινὰς μεγάλας οἰκίας ὅπου εὕρωμεν καὶ τροφάς, μετ' ὀλίγον δὲ ἀφήσας στρατιώτας τινὰς μετὰ τῶν ἵππων μας ἐξῆλθον ἵνα περιέλω τὴν Τρίπολιν μετὰ τοὺς λοιποὺς καὶ πρὸ πάντων ἵνα πηγαίνω εἰς τὴν μεγάλην τάμπιαν ὅπου ἦσαν τινὰ κανόνια. Καθ' ὁδὸν ἀπηντήσαμεν αἴφνης δεκατρεῖς ἀόπλους ἄνδρας, εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένους καὶ μᾶλλον εὐθύμους. Ἐρωτήσα αὐτοὺς ποῖοι ἦσαν, ἀπήντησαν ὅτι ἦσαν Τριπολίται, ἐπανελθόντες εἰς Τρίπολιν ἵνα λάβωσι τὰ πράγματά των, ἅτινα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαγάγωσι τὴν νύκτα ὅτε διασπαρείσῃς τῆς φήμης ὅτι εἰσέβαλλεν εἰς τὴν πόλιν ὁ Ἰβραήμης, ἀνεχώρησεν δρομαίως οἱ κάτοικοι. Ἡ προφορὰ των ὁμως μὴ ὁμοιάζουσα μετ' ἐκείνης τῶν Τριπολιτῶν, μετ' ἔδωκεν ὑπονοίας, μήπως ἦσαν ἐκ τῶν πρὸ πολλοῦ αἰχμαλωτισθέντων Τούρκων, διέταξα δὲ τοὺς στρατιώτας νὰ τοὺς συλλάβωσιν. Ἄλλ' οὗτοι ἀκούσαντες τοὺς λόγους μου ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, φεύγοντας δὲ τοὺς ἐκτυπήσαμεν καὶ ἐφρονεύσαμεν πέντε ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀνεγνωρίσαμεν ἐπὶ τέλους ὅτι ἦσαν Τούρκοι, οἵτινες αἰχμάλωτοι ὄντες διέμειναν εἰς Τρίπολιν ἐπὶ σκοπῶν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοὺς ὑπὸ τὸν Ἰβραήμην. Ἐντοσοῦτω κατεδώκαμεν

τούς λοιπούς ἵνα τοὺς συλλάβωμεν ἢ τοὺς φονεύσωμεν, ἀλλ' οἱ φυλάσσοντες τοὺς ἵππους μας στρατιῶται ἀκούσαντες τὸν πυροβολισμὸν καὶ νομίσαντες ὅτι εἰσῆλθεν εἰς Τρίπολιν ὁ Ἰβραήμης ἐξήρχοντο τῆς πόλεως φεύγοντες, ὅτε τέσσαρες τῶν διωκομένων Τούρκων ἐξήρχοντο καὶ αὐτοί, κατὰ σύμπτωσιν συναντηθέντες οἱ στρατιῶται τοὺς ἐφόνευσαν. Ἐκ τῶν δεκατριῶν λοιπὸν Τούρκων, ἐννέα ἐφονεύθησαν καὶ τέσσαρες ἐκρύβησαν, οὗτοι δὲ ὡς ἐμάθομεν διὰ νυκτὸς ἐξεληθόντες τῆς Τριπόλεως ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἰβραήμην καὶ ἐπετάχυνον τὴν ἀφίξιν του εἰδοποιήσαντες αὐτὸν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀνεχώρησαν καὶ ὅτι στρατιωτικὴ δύναμις δὲν ὑπῆρχε πρὸς ἀντίκρουσιν.

Μετὰ ταῦτα ἀφοῦ ἐκάρφωσα τὰ εἰς τὴν Τάμπιαν εὐρισκόμενα κανόνια δὲν ἠθέλησα νὰ θέσω πῦρ εἰς τὴν πόλιν νομίζων ὅτι ὁ Διοικῆσις εἰδοποιήθεισα ἐμελλε νὰ στείλῃ στρατεύματα νὰ καταλάβωσι τὴν Τρίπολιν καὶ οὕτως ἀνεχώρησα διευθυνόμενος διὰ τὸ Παρθένι. Ἐκεῖ εὔρον τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Διοικήσεως τὸν Ὑψηλάντην, Μπούκουραν καὶ Καράπαυλον, οἵτινες εὐρισκόμενοι εἰς Τρίπολιν, ἀνεχώρησαν ὅταν ἔλαβον τὴν εἰδησιν τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰβραήμη, ἐνῶ ἦσαν ἐπιφορτισμένοι νὰ φροντίσωσι διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ταύτης. Αὐθωρεὶ δὲ τυὺς ἠρώτησα διατί δὲν ἔκαυσαν τὴν πόλιν. ἀλλ' ὁ Μπούκουρας μοὶ ἀπήντησε διατί δὲν τὴν ἔκαυσα ἐγώ; τῷ εἶπον ὅτι ἀφοῦ δὲν εἶχον ἐξουσίαν νὰ τὸ πράξω, δικαίως οἱ Πελοποννήσιοι ἤθελον παραπονεθῆ ὅτι ἔκαυσα τὴν καλητέραν πόλιν των, καὶ ἐπρόσθεσα ὅτι ἂν μοὶ ἐδίδον ἐγγραφὸν ὑπογεγραμμένον παρ' αὐτῶν, ὡς ἐπιτροπὴ τῆς Διοικήσεως, δὲν εἶχον δυσκαλίαν νὰ ἐπιστρέψω εἰς Τρίπολιν καὶ νὰ τὴν καύσω. Ὁ Ὑψη-

λάντης τότε μὲ λέγει, «πηγαίνεις Μεταξᾶ;» «Δὲν φεί-
δομαι, ἀπήντησα οὔτε κόπων οὔτε ζωῆς, ὅταν πρό-
»κεται νὰ φανῶ ὠφέλιμος εἰς τὴν πατρίδα.» Λαβὼν
τότε τὸ ἱκετήριον ἔγγραφον ἐπέστρεψα εἰς Τρίπολιν.
Ἦτον ἤδη μεσονύκτιον ὅτε διεσκόρπισα εἰς τὰ κεντρι-
κώτερα μέρη τῆς πόλεως τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου
στρατιώτας μὲ φλογιστικὰς ὕλας, καὶ μετ' οὐ πολὺ οὐ-
ρανομήκεις φλόγαι διεσπάρησαν καὶ ἀπετέλουν πύρινον
ὀρίζοντα διαφωτίζοντα τὰς παρακειμένας χώρας. Φρι-
κῶδες ἦτο τὸ θέαμα πόλεως καιομένης ἐν τῷ μέσῳ τῆς
νυκτός! Ἡμέρας δὲ γενομένης ἐνῶ μέγα μέρος τῆς
Τριπόλεως εἶχεν ἀποτεφρωθῆ, ἀνεχώρησα μετὰ τριῶν
στρατιωτῶν οἱ δὲ λοιποὶ μείναντες ἐπὶ λαφυραγω-
γία ἀπῆλθον δι' ἄλλης ὁδοῦ. Τὴν ἐπιούσαν ἔλθων εἰς
Τρίπολιν ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης μὲ τινὰς Λα-
κεδαιμονίους, ἔθεσε καὶ αὐτὸς πῦρ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τὰ
ὅποια δὲν εἶχον καῆ, εἰς τρόπον ὥστε ὅτε εἰσῆλθον ὁ
Ἰβραήμης εὗρεν πλὴν τινῶν οἰκιῶν, τὴν πόλιν ἄπασαν
καπνίζουσαν εἰσέτι καὶ ἀποτεφρωμένην.

Ἐκ Τριπόλεως διευθύνθη εἰς Ναύπλιον κάκειθεν δὲ
ἔγραψα τῷ Εὐγγελινῷ Πανᾶ τὰ διατρέχοντα καὶ ὅτι ἀ-
πηδησμένος ἐκ τῶν κόπων ἠσθένουν τούτου ἕνεκα τῷ
ἔλεγον ἢ νὰ διαμείνῃ παρὰ τῷ στρατοπέδῳ ἐν Πάτραις
ἢ νὰ ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀλλ' ἡ ἄλωσις
τῆς Τριπόλεως διέλυσε καὶ τὰ στρατόπεδα ἐκεῖνα, καὶ
ὁ Πανᾶς μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν ἐπέστρεψεν εἰς Ναύ-
πλιον, ὅπου μετὰ τινὰς μῆνας, νοσήσας ἀπέβησεν.—
Ὁ Εὐγγελινὸς Πανᾶς, ἦτον ὁ πρῶτος ὅστις ἐξεστρά-
τευσεν ἐκ Κεφαλληνίας ὡς διηγήθημεν, καὶ ἀπέβη εἰς
Πελοπόννησον, εὕρισκετο μέχρι τοῦ θανάτου του ἐν
τοῖς Ἑλληνικοῖς στρατοπέδοις ἔχων πάντοτε ὑπὸ τὴν

δογηίαν του Κεφαλλήνας, και εις Νεόκαστρον και εις την Δυτικὴν Ἑλλάδα· ἠρίστευσε δὲ εις διαφόρους μάχας ἑδαπάνησε τὴν περιουσίαν του διὰ τὸν ἀγῶνα και τέλος ἀπεβίωσε πένης, ἐγκαταλιπὼν ἐν τέκνον και τὴν χήραν του εις ἣν δὲν ἀπενεμήθη ἢ ἐλαχίστη ἀμοιβή.

Ἐντούτοις ἐνῶ ὁ Ἰβραήμης ἐκτάκτως μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Τριπόλεως, προπρασκευαζόμενος νὰ καταβῆ εις Ἄργος διεσπάρη φήμη ὅτι προδοσία ἐγκυμονεῖτο εις Ναύπλιον, ἐμέμφοντο δὲ ἀδίκως και αὐτὸν τὸν ἴδιον Κωλέτην ὅτι δι' ἐπιβουλῆς και σύμφωνος μετ' ἄλλων ἐμελλεν νὰ παραδώτῃ τὸ Ναύπλιον εις τὸν Ἰβραήμην. Ἐκεῖ εἶχον καταφύγει τότε ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας ψυχῶν· ἦτο μεγίστη ἢ ἀπελπισία και ἢ ἀμηχανία τῆς Διοικήσεως, ἐπῆλθεν δὲ και ἢ δυσπιστία εις τὸν ὑπέρτατον βαθμόν. Ἡ δὲ Διοίκησις διελογίζετο ποῖα νὰ λάβῃ μέτρα πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐν Λέρονῃ Μύλων, τοῦ Παλαμιδίου και τῆς πόλεως. Τὸ βουλευτικὸν τότε μετὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ προσεκάλεσαν πρῶτον τὸν Ὑψηλάντην και τὸν παρεκίνησε νὰ ἐκλέξῃ στρατιώτας πρὸς κατάληψιν τῶν Μύλων πρὸ λαβῶν δὲ οὗτος τὸν Μακρυγιάννην μεθ' ἐνὸς σώματος τριακοσίων ἐπιλέκτων ἀνδρῶν και δύο λόχων τοῦ τακτικοῦ, ἀπῆλθεν εις Μύλους. Διὰ δὲ τὴν πόλιν και τὸ Παλαμίδιον προσεκάλεσαν τὸν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν και ἐμέ, ἵνα εις ἐξ ἡμῶν ἀναδεχθῆ τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως και ὁ ἕτερος τὴν τοῦ Παλαμηδίου, λέγοντες πρὸς ἡμᾶς ὅτι εις ἄλλους δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμπιστευθῶσι τὰ δύο τελευταῖα καταφύγια τὰ ὁποῖα ἀπέμενον εις τοὺς Ἑλληνας. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρέας ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, μετὰ τοῦ Ῥώσχη ἐγὼ δὲ καίτοι ἀσθενῶν, μετέβην μὲ πεντήκοντα Κεφαλλήνας εις Παλαμήδιον και με τοὺς ὑπὸ

τὴν Ῥόδιον τακτικούς, ἦτο δὲ φρούραρχος τότε ὁ Φωτομάρας Σουλιώτης. Πρὸς τούτοις διωρίσθη φρούραρχος τοῦ Θαλασσοπύργου ὁ Δημήτριος Σαχτούρης, ὁ δὲ Ἰωάννης Κοντομάς ἐστάλη εἰς Ὑδραν ἵνα προσκαλέσῃ Ὑδραῖους πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν φρουρῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν φρουριῶν ἃν ἤθελε τὸ ἀπαιτήσῃ ἢ περιστάσις. Ἐντούτοις ἦλθε καὶ ὁ Ἰβραήμης μεσοῦντος τοῦ Ἰουνίου, ἐκτύπησε τοὺς Μύλους ἀλλὰ γενναίως ἀντεκρούσθη, ἐπληρώθη ὁ Μακρυγιάννης, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ὀπίσθοδρομήσαν κἀτησχυσμένοι, μεταδάντες δὲ μετὰ ταῦτα εἰς Ἄργος ἔκαυσαν τὴν πόλιν ταύτην. Προφυλακὴν δὲ ἰπέεον προχωρήσαν μετὰ τοῦ πρὸ τῶν Πυλῶν τοῦ Ναυπλίου χωρίου Ἄρια ἐκ τοῦ Παλαμηδίου ἐκανονοβολήσαμεν. Βλέπον ὅμως ὁ Ἰβραήμης ὅτι οὐδὲν ἠδύνετο νὰ κατάρθωται εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀπεσύρθη εἰς Τρίτολιν κάκειθεν δὲ ἐξεστράτευσε διὰ τὰς ἄλλας μεσογαίους ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήτου ἐπιφέρων πανταχοῦ τὴν καταστροφὴν, τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἀλλὰ πικράδοξον εἶναι ὅτι, καίτοι μεταχειρισθεὶς ὁ Ἰβραήμης μεγάλην ἐπιείκειαν σπανίαν παρὰ τοῖς Τούρκοις, οὐδεὶς Πελοποννήσιος ὑπετάχθη εἰς αὐτόν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐντοσούτω ἠδυνήθη τέλος πάντων νὰ συσσωματώσῃ ἔξω τῆς Τριπόλεως πρὸς τὰ Τρίκορφα ἰσχυρὸν στρατόπεδον, σπεύσας δὲ ὁ Ἰβραήμης πανστρατιᾷ κατ' αὐτοῦ τὴν 25 Ἰουνίου συνεκρότησε μάχην, καθ' ἣν οἱ Αἰγύπτιοι ὀρμήσαντες κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Κολοκοτρώνη τὰ ἐκυρίευσαν· πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν εἰς αὐτὴν τὴν μάχην, ἀλλὰ δὲν ἐδείλιασαν, ἐσυσσωματώνοντο δὲ καὶ ἠκροβολίζοντο συνεχῶς μετὰ τῶν Αἰγυπτίων, τῆς δυνάμεως ὅμως τῶν

Ἑλλήνων οὐτῆς μικρᾶς ἀπέναντι ἐκείνης τοῦ Ἰσραήλ
μη, ἀφόδως αὐτὸς περιερέετο θύων καὶ ἀπολύων ἐν
Λακωνίᾳ, Καρυταίνῃ, Ἀρκαδίᾳ, Κλαυδρύοις καὶ ἐν
ἄλλαις ἐπαρχίαις.

Εἰς τοιαύτας θλιβερὰς περιστάσεις ἐνῶ διέτριβεν ἡδὴ
ἐν Ἑλλάδι ὁ Στρατηγὸς καὶ ἄρχηγος Φαβιέρου, βλέπουσα ἡ
Διοίκησις τὰς προόδους τοῦ Ἰσραήλ, αἵτινες ὡφείλουσαν
εἶναι μᾶλλον εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν ὃν εἶχαν ὑπὸ τὴν
ἐδηγίαν του, ἀνεγνώρισεν αὐτῇ καὶ τὸ Ἔθνος ὅτι ἀνεῦ
τακτικῶν δυνάμεων δὲν ἠδύνατο ν' ἀντικρούσῃ τοῦ
λοιποῦ τὸν Ἰσραήλ, ἀπεράσισεν ἐπομένως τὸν μὲν
τακτικὸν στρατὸν καὶ ὀργανίτην, καὶ τὸν αὐξήσῃ καὶ θέσῃ
ὑπὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Φαβιέρου; καὶ σχηματίσῃ δὲ ἐ-
πιτροπὴν ἐξ εὐνοκλήτων ἀνδρῶν, ἵνα ἐπιφορτισθῶσιν
ἐν Πελοποννήτῳ, στερεᾶ Ἑλλάδι καὶ Νήτοις τὴν νεο-
συλλεξίαν διὰ τὸν σχηματισθόμενον τακτικὸν στρα-
τὸν, Ὁ Ζαήμιος καὶ Κολοκοτρώνης ἐπεφορτίσθησαν διὰ
τὴν Πελοπόννησον· ὁ Γκούρας καὶ Νάκος διὰ τὴν στε-
ρεάν Ἑλλάδα· ἐμὲ δὲ ἐπεφορτίσαν διὰ τὰς Νήσους τοῦ
Αἰγαίου Πελάγους.

Ἐπειδὴ τὸ ἔργον τοῦτο ἦτον ἐπίπονον καὶ δυσκατώρ-
θωτον πρέλαξον ὡς συνεργὸν τὸν Παναγιώτην Δημη-
τρακόπουλον πρόκριτον τῆς Πάρου, ἀγωνιστὴν καὶ χαί-
ροντα ὑπόληψιν ἐν ταῖς νήτοις· καὶ πάλιν διευθύνθη
κατὰ πρῶτον εἰς τὴν νῆσον Νάξου, εἰς ἣν ἐνόμισα εὐ-
κολωτέραν τὴν ἐπιτυχίαν, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀφοῦ ἤ-
θελεν ἐπιτύχω νεοσυλλέκτους εἰς μίαν νῆσον, εἴτε ἐ-
νεκα φιλοτιμίας, εἴτε διὰ τῆς ὑποχρεώσεως ἐμελλοῦν νὰ
ἐπιτύχω καὶ εἰς τὰς ἄλλας. Πρὸς πλειοτέραν δὲ σημα-
σίαν τῆς ἀποστολῆς μου ἐνόμισα ἀναγκαῖον, ἐκτὸς 25
ἀτάκτων τοῦς ὁποίους εἶχον πάντοτε μετ' ἐμοῦ ἐν εἰδῆ

σωματοφυλακῆς, νὰ παραλάβω πενήκοντα στρατιώτας μὲ ἐν τύμπανον ὑπὸ τὸν συμπατριώτην μου Χαλαράμπην Ἰγγλέσην, ἀξιωματικὸν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ νέου πλήρους ἐνθουσιασμοῦ καὶ πατριωτισμοῦ, ὅστις διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἔχαιρε τὴν ὑπόληψιν τοῦ Φαβιέρου προδιδαθέντος δὲ ἀργότερον ἐφρονεῦθη εἰς τὴν κατὰ τὸ Φάληρον μάχην.

Προσεκάλεσα γενικὴν συνέλευσιν ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Νάξου ὅπου ἐμελλε νὰ γίνῃ ἡ πρώτη νεοσυλλεξία, ἐν τὸνως ὠμίλησα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συστάσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἀνέμιξα τὰς ξένας Δυνάμεις, πρὸ πάντων τὴν Γαλλίαν καὶ Ῥωσσίαν, ὡς προτρεψάσας τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν σύστασιν καὶ αὔξησιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, καὶ ὅτι ἡ Γαλλία μᾶς ἀπέστειλε καὶ στρατηγὸν ἄξιον ἵνα τὸν ὀργανίσῃ (τοιούτοι λόγοι ἦσαν ἀναγκαῖοι ἵνα καταπείσωσι τὸν λαὸν ἐκεῖνον) τοῖς εἶπον ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἥθελεν γίνεαι συστηθέντος τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, διότι ἐμορφώνετο τὸ Ἔθνος ὡς τὰ ἄλλα τῆς Εὐρώπης ἔθνη. Ὅτι ἐκτὸς τῆς πρώτης κατὰ τὸ 1822 χρηματικῆς βοήθειας, αἱ Νῆσοι δὲν εἶχον οὐδεμίαν δώσει συνδρομὴν εἰς τὸ Ἔθνος, ἐνῶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Στερεοελλαδίται ἐθυσίασαν πόλεις καὶ περιουσίαν, ἐμάχοντο δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κατὰ τῶν Τούρκων ἀπολαμβάνοντες δικαιώματα ἐπομένως, ἀναγνωρισθησομένης τῆς ἀνεξαρτησίας, ἥθελον ἀπολαύσει καὶ τὴν ὀφειλομένην αὐτοῖς ἐθνικὴν ἀμοιβήν. Συμφέρεαι λοιπὸν καὶ εἰς τὰς νήσους, προθύμως νὰ προσφέρωσι ἄνδρας διὰ τὸν στρατὸν καὶ ν' ἀποδείξωσιν ὅτι δὲν ἀδιαφοροῦσιν ἀλλὰ μάλιστα συμμετέχωσιν εἰς τὰ βάρη τῆς ἐπαστάσεώς μας. Ἀποτεινόμενος μετὰ ταῦτα εἰς τὴν

Νεολαίαν, ὁμίλιτα περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ βίου, περὶ
 προδιδασιῶν καὶ περὶ τῆς εὐαρεσκείας ἦν ἕκαστος ἤ-
 θελεν ἔχει, ἐπιστρέφων μετὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρε-
 σίαν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ διηγούμενος ὡς αὐτόπτης
 τὰ τοῦ πολέμου. Τέλος πάντων ἐπροσπάθητα παντὶ
 σθένει τοὺς μὲν γέροντας νὰ καταπέισω τοὺς δὲ νέους
 νὰ ἐνθουσιάσω, ὥστε μετὰ τὴν ὁμίλιαν μου ὑπὲρ τοὺς
 τεσσαράκοντα νέους κατεγράφησαν στρατιῶται. Τού-
 του γενομένου ὑποχρεωτικῶς ἐζήτησα ἀπὸ τοὺς γο-
 νεῖς, οἵτινες εἶχον πλειοτέρους τῶν δύο υἱῶν νὰ προσ-
 φέρωσιν ἓνα ἐξ αὐτῶν, ὥστε εἰς βραχύτατον διάστημα
 ἐσύλλεξα ἑκατὸν ἐβδομήκοντα νέους ἐκ Νάξου, τοὺς ὁ-
 ποίους καὶ ἀπέστειλα εἰς τὸ κέντρον τῆς Διοικήσεως.
 Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγίνε καὶ ἡ νεοσυλλεξία εἰς τὰς
 νήσους Πάρον, Σίφνον, Σέριφον, Κέα, Κύθον, Σύρον
 Τῆνον, Ἄνδρον καὶ μικρὰς τινὰς ἄλλας νήσους. Ἡδυ-
 νήθην δὲ μέχρι τέλους τοῦ 1825 νὰ συλλέξω ὑπὲρ τοὺς
 ἑννεακοσίους ἐξήκοντα νεοσυλλέκτους, οἵτινες κατετά-
 χθησαν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν, καὶ δύναμαι εἰπεῖν
 ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ κατώρθωσα ἐν ταῖς νήσοις, δὲν ἠδυνή-
 θησαν νὰ πράξωσιν αἱ ἄλλαι ἐπιτροπαὶ αἵτινες εἶχον
 διορισθῆ ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν στερεάν καὶ Πελοπόννησον.
 Ἄλλὰ τὸ παράδειγμα τῶν Νησιωτῶν αἴσιον ἐπέφερον
 ἀποτέλεσμα. διότι πολλοὶ ἐβελονταὶ κατετάχθησαν μετὰ
 ταῦτα εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν. Ἀποπερατώσας τὴν
 ἀποστολὴν μου ταύτην ἐν μέρει, ἐδιάσθην ἕνεκα τοῦ
 δριμυτάτου χειμῶνος νὰ ἐπιστρέψω εἰς Ναύπλιον καὶ
 νὰ προτείνω εἰς τὴν Διοίκησιν νὰ μὲ ἀντικαταστήσῃ
 ἄλλος εἰς αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν, δὲν ἦτο δὲ δύσκο-
 λον νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὰς νήσους ἐκεῖνας ἐν αἷς δὲν εἶ-
 χον μεταδῆ φέρων ὡς παράδειγμα τὰς νήσους αἵτινες

ἔλασεν ἰκανὸν ἀριθμὸν νεοσυλλέκτων. Κατὰ δυστυχίαν
ἔμελλε ἡ ἀντικατάστασις μου ἕνεκα ἀνικανότητος τῶν
ἀντικαταστάτων μου δὲν ἐπέτυχεν εἰς τὰς λοιπὰς βῆ-
σους.

Ἐν ἄλλῃ δὲν ἔβουλομαι ἐν σιγῇ καὶ παρέλθω τὴν ἀπέ-
χθειαν καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά-
σεως τῶν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου κατοίκων τῆς
Δυτικῆς Ἑκκλησίας, οἵτινες οὐ μόνον οὐδὲν συνεισέ-
φεραν κατὰ τὸ 1822 ἐπὶ τῆς Ἀρμοστείας μου, ἀλλὰ
καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν τῆς νεοσυλλέξεως οὐδεὶς
ἐξ αὐτῶν ἔλαβε μέρος, καὶ ἐκτός τούτου ἀντενήγγου
παντὶ σθένει διασπείροντες τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὸν
φθῶν, καὶ νεοπαύχους εἰς ἐπὶ πᾶσι τῶν ἐν ταῖς νήσοις

ἔλασεν ἰκανὸν ἀριθμὸν νεοσυλλέκτων. Κατὰ δυστυχίαν
ἔμελλε ἡ ἀντικατάστασις μου ἕνεκα ἀνικανότητος τῶν
ἀντικαταστάτων μου δὲν ἐπέτυχεν εἰς τὰς λοιπὰς βῆ-
σους. Ἐν ἄλλῃ δὲν ἔβουλομαι ἐν σιγῇ καὶ παρέλθω τὴν ἀπέ-
χθειαν καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά-
σεως τῶν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου κατοίκων τῆς
Δυτικῆς Ἑκκλησίας, οἵτινες οὐ μόνον οὐδὲν συνεισέ-
φεραν κατὰ τὸ 1822 ἐπὶ τῆς Ἀρμοστείας μου, ἀλλὰ
καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν τῆς νεοσυλλέξεως οὐδεὶς
ἐξ αὐτῶν ἔλαβε μέρος, καὶ ἐκτός τούτου ἀντενήγγου
παντὶ σθένει διασπείροντες τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὸν
φθῶν, καὶ νεοπαύχους εἰς ἐπὶ πᾶσι τῶν ἐν ταῖς νήσοις
ἔλασεν ἰκανὸν ἀριθμὸν νεοσυλλέκτων. Κατὰ δυστυχίαν
ἔμελλε ἡ ἀντικατάστασις μου ἕνεκα ἀνικανότητος τῶν
ἀντικαταστάτων μου δὲν ἐπέτυχεν εἰς τὰς λοιπὰς βῆ-
σους. Ἐν ἄλλῃ δὲν ἔβουλομαι ἐν σιγῇ καὶ παρέλθω τὴν ἀπέ-
χθειαν καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά-
σεως τῶν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου κατοίκων τῆς
Δυτικῆς Ἑκκλησίας, οἵτινες οὐ μόνον οὐδὲν συνεισέ-
φεραν κατὰ τὸ 1822 ἐπὶ τῆς Ἀρμοστείας μου, ἀλλὰ
καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν τῆς νεοσυλλέξεως οὐδεὶς
ἐξ αὐτῶν ἔλαβε μέρος, καὶ ἐκτός τούτου ἀντενήγγου
παντὶ σθένει διασπείροντες τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὸν
φθῶν, καὶ νεοπαύχους εἰς ἐπὶ πᾶσι τῶν ἐν ταῖς νήσοις

AKAD

ΕΦΛΛΑΙΟΝ

1826.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Γ. Ἐθνικὴ Συνέλευσις. — Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ. — Ἡ πρὸς τὴν ἐν Περαγώρα φρουρὰν τοῦ Μεσολογγίου ἀποστολὴ μου. — Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς τὸ Αἰγαίον. — Βιαιοπραγαίαι τοῦ Αὐστριακοῦ Ναυάρχου Πασουλίου. — Τὰ παρ' ἐμοῦ κατὰ τῆς πειρατείας ληθθέντα μίτρα καὶ ἐξάλειψις αὐτῆς. — Αταξίαι ἐν Ναυπλίῳ. — Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ μεταβαίνει εἰς Αἴγινα. — Στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ Κεφαλληνῶν καὶ Ζακυνθίων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1826 δι' ἐγκυκλίου ἡ Κυβέρνησις προσεκάλεσε τοὺς πληρεξούσιους τῶν ἐπαρχιῶν, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων ἄν καὶ διεσκορπισμένοι, ἐλπίζοντες ἀνακούφισί τινα κατὰ τοῦ ἐπιχειμένου κινδύνου τοῦ ἔθνους, ἐξέλεξαν ὅπως ἠδυνήθησαν πληρεξούσιους, οἵτινες συνελθόντες εἰς Ἐπιδαύρον συνεκροτήσαν τὴν Γ. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν, ἣτις ἤρχισεν καὶ τὰς ἐργασίας τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πανούτσου Νοταῶ. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου τὸ Μεσολόγγιον ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων γενομένης τῆς ἐνδόξου τῶν Ἑλλήνων ἐξόδου, καὶ ἡ θλιβερὰ εἰδησις αὕτη κατετάραξεν τὸ ἔθνος διέκοψε δὲ καὶ τὰς ἀρχαίας τῆς Συνελεύσεως, ἀλλ' οἱ πληρεξούσιοι πρὶν ἢ διαλυθῶσι κατήρτισαν ἑνδεκαμελὴ ἐπιτροπὴν κληθεῖσαν «Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ». Πρόεδρος αὐτῆς ἀνεδείχθη ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, μέλη δὲ ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ὁ Ἀναγνώστης Δεληγιάννης, ὁ Γεώργιος Σισίνης, ὁ Ἀνδρέας Ἰσχος, ὁ Παναγιώτης Δημητρακόπουλος, ὁ Δημήτριος Γασμαδός, ὁ Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, ὁ Ἀνδρέας Χατζη-Αναγ-

γύρου, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης καὶ ὁ Ἰωάννης Βλάχος. Κατέστησε δὲ ἡ Συνέλευσις καὶ ἄλλην δεκατριμελῆ ἐπιτροπὴν τὴν ὁποίαν ἐπεφόρτισε νὰ συνεννοηται μετὰ τῆς Διοικητικῆς ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος, διότι ἕνεκα τῶν ἀκροσφαλῶν περιστάσεων ἐν αἷς οὐρίσκειτο ἡ πατρίς ἴσως ἤθελε κριθῆ ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ διαπραγματεύσεις τις παρὰ ταῖς ξέναις Αὐλαῖς.

Ἐντοσοῦτω τὰ ἐκ Μεσολογγίου διασωθέντα στρατεύματα ἠνώθησαν μετὰ τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως ταύτης σαλέντα πρὸς ἐπικουρίαν, αἱ δυνάμεις δὲ αὗται ἐνέπνεον ἐκδίκησιν κατὰ τῆς διοικήσεως, ἥτις ἠμέλησε νὰ ἐπισιτήσῃ τὸ Μεσολόγγιον καὶ οὕτως ἠλώθη ἡ πόλις αὕτη καὶ ἔγινε τοσαύτη θραῦσις καὶ αἰχμαλωσία. Συνήλθον δὲ τὰ στρατεύματα ταῦτα ἐν Περαχώρᾳ καὶ ἠπέιλον τὸ Ναύπλιον διὰ σφάγης καὶ λεηλασίας. Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐγκαθιδρυθεῖσα εἰς Ναύπλιον οὐδὲν μέσον θεραπείας εἶχεν ἀπέναντι τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν τῶν ὀπληρχηγῶν καὶ τῶν στρατῶν, οἵτινες ἕνεκα τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν στερήσεων εἶχον καταστήσει θηρία, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἀναδεχθῆ διαπραγματεύσιν τινα μετ' αὐτῶν ἐν ὀνόματι τῆς Διοικήσεως. Προσκληθεὶς τότε ὑπὸ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, παρεκλήθην θερμῶς νὰ ἀναδεχθῶ ἐγὼ ὡς φίλος ἐκείνων τῶν ὀπληρχηγῶν καὶ γνωστός αὐτοῖς ἀπὸ τὸ 1823, καὶ ὡς μὴ λαβὼν μέρος εἰς τὴν προτέραν Διοίκησιν, καὶ ὡς ξένος ἀγωνιζόμενος δὲ ἐν Ἑλλάδι μόνον ἀπὸ ἀγνὸν πατριωτισμὸν, ἠδυνάμην νὰ καταπέσω τοὺς ὀπληρχηγοὺς νὰ φανῶσιν ἐπιεικέστεροι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ πράξωσι βίαιοπραγίας, ὅπερ ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν διάλυσιν τῆς Διοικητικῆς Ἀρχῆς. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο σπουδαῖον καὶ δυσκατόρθωτον, ἠνδρόσας ὁμως εἰς τὰς προτροπὰς τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπε-

φάσις και ανεδέχθη, αν και εβλεπον οτι διεκινδυνευα και αυτη η υπαρξις μου συνοδευόμενος δε υπό τινων στρατιωτων και με έγγραφα πληρεξουσιότητος παρά της Διοικητικης Επιτροπης ανεχώρησι διά Περαχώραν. Είς Λουτράκι εμαθον οτι οι στρατιώται υποπευόμενοι τους στρατηγούς των, είχαν διορίσει πενταμελή επιτροπήν εξ απλων στρατιωτων την ύπαιαν έπεφόρτισαν να αντιπροσωπεύη τον στρατόν και να παρευρίσκηται με τους όπλαρχηγούς των, οτινες ουδέν ήδύναντο να πράξωσιν άνευ της συμπράξεως της επιτροπης ταύτης. Τούτων ουτως έχόντων ενόμισα αναγκαίον να γράψω εκ Λουτρακίου προς τους εν Περαχώρα και να ζητήσω αν με εδέχοντο ως απεσταλμένον της Κυβερνήσεως. η ως απλου πατριώτην και φίλον των ίνα τοις όμιλήσω, διήθυνα δε το έγγραφον τουτο προς τους όπλαρχηγούς και εν γενει τους στρατιώτας της ήρωϊκης φρουρας του Μεσολογγίου. Η απάντησις των διελάμβανεν οτι, αυτοι ήθελον με δεχθη ως απλου πατριώτην και όχι ως αντιπρόσωπον της Κυβερνήσεως, διότι δεν έμπόδζον ουτε έμποδίζουσι τους καλους πατριώτας να έλθωσι προς έντευξίν των. Ένθαρρυνθείς εκ της απαντήσεως ταύτης, μετέβην εις Περαχώραν, όπου ευρον τους όπλαρχηγούς Νότην Μπότσαρη, Κίτσον Τσαβέλλαν, Λάμπρον Βέικον, Χριστόδουλον Χατζη Πέτρου, Γεώργιον Βάγιαν, Γκούστην και τινας άλλους, οτινες ήσαν εκ της φρουρας του Μεσολογγίου, τον Κώσταν Μπότσαρη, Γεώργιον Δράκον, Διαμάντην Ζέρβαν και άλλους τινας όπλαρχηγούς, οτινες ήταν εκ του εκτός του Μεσομογγίου στρατοπέδου. Ήσαν δε και περίπου των δισχιλίων στρατιωτων, εξ ων χίλιοι εκ της φρουρας του Μεσολογγίου.

Αμα αφίχθη εις Περαχώραν συνήλθον πάντες οι ό-

ελαρχηγά καὶ στρατιῶται εἰς τὸ ὑπαιθρον. Διεκρίναντα
 εἰ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ὡς ῥιπένδυτοι καθη-
 μαγμένοι, γυμνοὶ καὶ φειριῶντες καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
 ἐπιφορέας των, οἱ πλείστοι αὐτῶν ἔχοντες τὰ ξίφη καὶ
 μαχαίρας των ἄνευ θήκης, τὴν ὁποίαν εἶχον ῥίψαι ἐξερ-
 χόμενοι τοῦ Μεσολογγίου· ἀξιοσημείωτος ἦτο καὶ ἡ
 φυσιογνωμία των ἄγριόν τι καὶ θηριῶδες ἔχουσα. Τοιοῦ-
 τοι βέβηλα ἐμελλον γὰρ ἦναι οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι, οἵτινες μεθ'
 ἐνός ἔτους στενὴν πολιορκίαν, μετὰ τόσας μάχας καὶ
 μετὰ τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐξέλθωσι τοῦ Μεσο-
 λογγίου διασχίζοντες τόσας μυριάδας ἐχθρῶν τακτικῶν
 καὶ ἀτάκτων. Ἰππέων καὶ πεζῶν καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀκατα-
 παύστου πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ πολεμοῦντες ἀδια-
 κόπως μέχρι τῶν ὄρεων αὐτῶν, ὅπου αἶφνης εὗρον το-
 ποθετημένον τὸν Μοιρτάμπερν μὲ πολυάριθμον σῶμα
 Ἄλβανῶν, παθόντες τέλος τὰ πάνθαινα καὶ ἐκ τῶν τριῶν
 ἡμισυ χιλιάδων σχεδὸν πρὸ τῆς ἐξόδου, μόλις χίλιοι
 διακόσιοι διεσώθησαν. Εὐρίθην τεθρομυθήμενος ἐνώπιον
 τοιαύτης γενναιότητος καὶ ἀπελπισίας, τοιοῦτου ἠρωί-
 σμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως, πῶς νὰ ὑπερασπισθῶ τὴν Διοί-
 κησιν ἐνῷ αὕτη πράγματι τοὺς ἐγκτελίπε καὶ ἀπόλε-
 σαν τοὺς συστρατιώτας των, τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον
 ἔδαψαν μὲ τὸ αἷμά των, αἰχμαλωτισθεῖσάν καὶ τόσων
 οἰκογενειῶν των. Παθητικῶς ἤρχισα τὴν ὁμιλίαν μου,
 ἐπαινῶν πρῶτον τὰ ἀνδραγαθήματά των, τὴν καρτερίαν
 των καὶ τὴν γενναίαν ἀπόφασίν των, ἥτις ἐσύστησεν ἐπι-
 μᾶλλον εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τὴν ἐπανάστασίν
 μας. Ἐδικαιολόγησα τὰ παράπονά των κατὰ τῶν τότε
 διοικούντων, αἵτινες παρχημέλησαντες αὐτὸ τὸ προὔρ-
 γιον τῆς Ἑλλάδος, ἐθυσίασαν τοὺς ἐν αὐτῷ εὐρισχομέ-
 νους, καὶ ὅτι τὸ ἔθνος αἰσθάνομενον τὰς ἁλλείψεις ἐκεί-

αὐτῶν οἵτινες ἐκυβέρνησαν τὸν τόπον, συνεκρότησεν Ἑλληνικῶν
 ἐπιπέλευσιν καὶ ἐσύστησε νέαν Διοίκησιν, ἣτις εἶναι ἔτσιον
 μὴ νὰ φέρῃ πᾶσαν ἀνακούφισιν εἰς τὰ δεινὰ τῶν ἐντὸς
 τῶν ὁρίων τῶν χρηματικῶν δυνάμεϊν της. Ἐτεκτάνθη
 εἰς τὴν ἀνάγκην της ὑπάρξεως μιᾶς Διοικήσεως, ἀλλως
 εἴθε; ἠθέλαμεν καταστήσει εἰς ἀναρχίαν, καὶ ἠθέλαμεν
 εἰσεφέρει τὴν καταφρόνησιν καὶ τὴν ἀπέχθειν τῶν ξένων
 ἀσπιδεῶν, καὶ αὐτὴ ἡ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου, ἣτις
 ἐκίνησε τὸν σεβασμὸν τῶν Εὐρωπαίων ἐνεκα τῶν ἡρωϊ-
 κῶν κατορθωμάτων της ἤθελεν ἀπωχέσει τὴν ἤδη ἀπο-
 κτηθεῖσαν εὐρωπαϊκὴν ὑπόληψιν ὡς πρωτοουργὸς τῆς
 ἀναρχίας. — Μετὰ ταῦς λόγους μου τούτους, οἵτινες ἴκα-
 νῆν ἐπροξένησαν συναίσθησιν, τοῖς ἔδωσα νὰ ἐννοήσωσιν
 ὅτι, δὲν ἔπαιον ποσῶς εἰ νῦν κυβερνῶντες ἀφοῦ μετὰ
 τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἀνέλαβον οὗτοι τὴν Διοί-
 κησιν τοῦ τόπου ἡ ποία ἡδύνατο νὰ γίνῃ βοήθεια χρη-
 ματικὴ εἰ ἠθελον διαλύσει τὴν Διοίκησιν; ἢ τί ποτεῖ ὁ
 λαὸς ἵνα ὑποφέρῃ συνεπείᾳ τῆς ἀναρχίας ἢ λεηλασίας;
 Τοῖς ἀπεδείξα ὅτι πάντες εἰσὶ πρόθυμοι νὰ συνεισφέρωσι
 καὶ ὄπλα καὶ ἱματισμὸν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ Διοικητικὴ
 Ἐπιτροπὴ, ἣτις δὲν θέλει φρεϊθῆ οὐδενὸς μέρους ἵνα τοὺς
 συνδράμῃ, ἀλλ' ὀρεῖλουσι νὰ διατηρήσωσι τὴν τάξιν καὶ
 νὰ μετριάσωσι τὰς ἀπαιτήσεις των. Ἐγὼ δὲν ὀμιλῶ τοῖς
 εἶπον, ὡς πρὸς τῆς Διοικήσεως ἐπιφορτισθεῖς, οὔτε μέρος
 ἔλαβον εἰς τὴν προτέρην Διοίκησιν, ἀλλ' ὡς πατριώτης
 καὶ ἄλλοτε συστρατιώτης σας σὰς παριστῶ καθάρην τὴν
 ἀλήθειαν καὶ σὰς θέτω ὑπ' ὄψιν τὰ ἀληθῆ συμφέροντά
 σας καὶ ἐκεῖνα τῆς πατρίδος. Πολὺ τοὺς συνεκίνησε τὸ
 τέλος τῆς ὀμιλίας μου καὶ διέλαμψαν ἐπὶ τοῦ πρώτου
 των αἰσθημάτων ἑλληνικοῦ πατριωτισμοῦ. — Ἡ ἐπιτροπὴ
 τότε τῶν στρατιωτῶν μοι ἀπήντησε ὅτι, τὰ παράπονα

μας εἶναι μεγάλα, ἀλλ' εἶναι κατὰ τῆς παυσάσης Διοικήσεως ὅτι, οἱ στρατιῶται εὐρίσκονται γυμνοὶ καὶ οἱ πλείστοι αὐτῶν σχεδὸν ἄοπλοι, ὅτι σκοπὸν δεν εἶχον νὰ φέρωσι τὴν ἀναρχίαν οὔτε νὰ λεηλατήσωσι τὸν λαόν, ζητοῦσι μόνον τὴν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν των, καὶ ὅτι συνεννοούμενοι μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν των ἤθελον μετριάσει τὰς ἀπαιτήσεις των εἰς μόνον τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα. Τὴν ἐπιούσαν πάντες ἤθελον μὲ ἀκολουθήσει εἰς Ναύπλιον καὶ ἐπεφόρτιζον ἐμὲ αὐτὸν νὰ συνεννοηθῶ μὲ τὴν Διοίκησιν ὡς πρὸς τὴν ἐξοικονόμησιν των. Εὐχαρίστως ἀνεδέχθην τὴν πρότασιν ταύτην, ἀφοῦ εὔρον κατὰ τοῦτο συμφώνους καὶ τοὺς ὀπλαρχηγούς, οἵτινες μοὶ ἐγγυῶντο περὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς πρὸς τὴν Διοίκησιν εὐπειθείας. Διὰ γραμματοφόρου ἀνέφερον ἀμέσως ταῦτα εἰς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, προτρέπων αὐτὴν συγχρόνως νὰ μεταχρισθῆ πᾶν μέσον πρὸς θεραπείαν τῶν δεινῶν τῆς φρουρᾶς, τὴν ἐπιούσαν δὲ ἀνεχώρησα διὰ Ναύπιον μετ' αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ.

Καθ' ὁδὸν ἔλαβον ἐπιστολὴν παρὰ τῆς Διοικήσεως, δι᾽ ἧς ἔμαθον ὅτι εἶχον ἐκκενωθῆ πολλοὶ οἶκοι εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ναυπλίου, πρὸς κατοικίαν τῶν στρατιωτῶν, εἰγίνετο δὲ καὶ προμήθεια τῶν ἀναγκαίων τροφῶν, πρὸς τοῦτοις ἐντὸς τῆς πόλεως εἶχον ἐτοιμασθῆ κατοικίαι διὰ τοὺς ὀπλαρχηγούς ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν στρατιωτῶν. Ἀφικθέντες δὲ εἰς Νάυπλιον εὐτάκτως καὶ αὐπειθῶς οἱ στρατιῶται, ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ προάστειον, τοὺς δὲ ὀπλαρχηγούς τοὺς παρέλαβον οἱ σημαντικώτεροι πρόκριτοι εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν οἰκίας.

Ἐψηρεστήθη ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς τὸ αἴσιον ἀποπέλεσμα τῆς ἀποστολῆς μου, καὶ ἀμέσως συνενοήθη μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς ἐπὶ τῆς χρηματικῆς ποσότητος, ἣν

ἔμελλε νὰ δώσῃ ἀπέναντι τῆς μισθοδοσίης τῶν στρατιωτῶν, ἐσύστησε δὲ ἐπιτροπὴν, μέλος τῆς ὁποίας ἦμην καὶ ἐγὼ αὐτός, πρὸς σύναξιν ἐράνων παρὰ τῶν πολιτῶν καὶ πρὸς ἱματισμὸν τῶν στρατιωτῶν. Μετὰ προθυμίας συνέδραμον πάντες καὶ πρὶν παρέλθῃ ὁ Μάιος τὰ στρατεύματα ἔλαβον τὴν ἀπαιτούμενην βοήθειαν καὶ ἐξεστράτευσαν τὰ μὲν διὰ τὴν Πελοπόννησον κατὰ τοῦ Ἰβραήμη, ὅστις εἶχεν ἐπιστρέψει μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ εἶχε καταστρέψει τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρυτῶν, τὰ δὲ εἰς τὴν Στερεάν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, ὅστις μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου εἰσεχώρησεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἠπεύλει τὴν Ἀττικὴν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ πειρατεία εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος εἶχε κορυφωθῆ, ὑπέφερε τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον οἱ δὲ πειραταὶ δὲν ἐσέβοντο οὐδεμίαν ξένην σημαίαν καὶ πρὸ πάντων τὴν Αὐστριακὴν. Ἐκ τούτου, βιασθεῖσα ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλε εἰς τὸ Αἰγαῖον μίαν Μοίραν πολεμικῶν πλοίων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Πασουλότη. Ὁ Μοίραρχος οὗτος πρὶν παρυσιασθῆ εἰς τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, ἐπὶ λόγῳ καταδιώξεως τῆς πειρατείας εἶχε πράξει πολλὰς βιαιοπραγίας ἐν Τήνῳ καὶ Μυκῶνῳ. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθη ἡ Κυβέρνησις νὰ λάβῃ μέτρα, καὶ διώρισε διεθυντικὴν ἐπιτροπὴν εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, κύριον ἔργον τῆς ὁποίας ἦτον ἡ ἐξάλειψις τῆς πειρατείας καὶ ἡ ἐξασφάλισις τινῶν νήσων, ἐν αἷς εἶχον καταφύγει οἱ Κρήτες μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των, καὶ μεγάλας ἐπραττον ἀταξίας καὶ λεηλασίας. Ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἀνέθεσεν εἰς ἐμὲ μὲν τὴν προεδρίαν τῆς διεθυντικῆς ἐπιτροπῆς, διώρισε δὲ ὡς μέλη τὸν Μιχαὴλ Τσαμαδὸν ὕδραϊον καὶ τὸν Χρυσόγελον Σίφιον. Ἐδρα τῆς Διεθυντικῆς

ἐπιτροπῆς ἀπεφασίσθη ἡ Σύρος· ἀλλ' εἰς τὴν κοτώσασι
 ἐν ἧ εὐρίσκοντο τὰ πρᾶγματα τότε, εἰς οὐδένα ἠδυνάμε-
 θα νὰ ἐκτιπτευθῶμεν τὴν καταδίωξιν τῶν πειρατῶν καὶ
 τὴν περιστολὴν τῶν συννενομένων μετ' αὐτῶν ἐν ταῖς
 νήσοις, φοβούμενοι μήπως οἱ πειραταὶ ἤθελον συμβιδα-
 σθῆ μετ' αὐτοῦ. Ὁ Χρυσόγελος δὲν ἦτον ἰκανὸς νὰ ἀνα-
 δεχθῆ τοιαύτην ὑπηρεσίαν, ὁ δὲ Τσαμαδὸς ἀπαποιεῖτο ἔ-
 ναντα τῆς ὑγείας τοῦ ἐπομείως ἐναπόκειτο εἰς ἐμὲ καὶ ἀ-
 νεδέχθη καθ' ὅλον κληρίαν τὸ βῆρος τοῦτο.

Κατὰ τὰς ἀρχάς· Αὐγούστου, προσωρμίσθη εἰς Σύρον
 ὁ Ηκσυλούτσης μετρία ὑπὸ τῆ ἠδηγίαν του πολεμικά
 πλοῖα. Τοῦτον εἶχον ἤδη γνωρίζει ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ
 1815 εἰς τὰ Αουτρά του Ρεκουάρου, τὸν ἐπεστέφθη
 ὅθεν καὶ ἀνανεωθείσας τῆς γνωριμίας μας τῶ ἀνήγγε-
 λα τὰ δημόσια καθήκοντα, τὰ ὅποια ἤλην ἐπιφορτισμέ-
 νος παρὰ τῆς Διοικήσεως νὰ ἐκτελέσω, τῶ ἔλαμον δὲ φι-
 λικὰς παρατηρήσεις, ὡς πρὸς τὸν τρόπον μετ' οὐ ἐφέρθη
 εἰς Τήνον καὶ Μύκωνον, εἰπὼν αὐτῶ, ὅτι μέλλων ἤδη
 νὰ ἀναλάβω ἐγὼ αὐτὸς τὴν καταδίωξιν τῶν πειρατῶν,
 ἐλπίζω ὅτι θελεὶ παύσαι πᾶσα περαιτέρω ἐχθρική πρᾶ-
 ξις του, καὶ ὅτι ὦρειλε νὰ ἀποταθῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν
 Κυβέρνησιν ἕνα λίθην ἰκανοποίησιν ἀπέναντι τῶν ἀπει-
 τήσεών του. Ὁ Ηκσυλούτσης ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρατη-
 ρήσεις μου ἀπαντῶν, ὅτι ἀφοῦ ἐμέλλον νὰ ἀναλάβω τὸ
 ἔργον τοῦτο, αὐτὸς δὲν ἤθελεν ἐπιχειρηθῆ πλέον οὐ-
 δεμίαν πρᾶξιν, ἀλλὰ θελεὶ παρουσιασθῆ εἰς τὴν Ἑλληνι-
 κὴν Κυβέρνησιν ἐπιτρέφω ἐκ Σμύρνης, ὅπου ἦτοιμά-
 ζετο νὰ διευθυνθῆ. Ἐπίστευσά εἰς τὰς ὑποσχέσεις του
 καθότιον ἐκπέλευσας τὴν ἐπιούσαν, πνεύματος σφοδροτά-
 του ἀνέμου, διευθύνθη πρὸς τὴν Σμύρνην. Ἀλλὰ κατὰ τὴν
 νύκτα ποδίτας προσωρμίσθη εἰς Νάξον, ὅπου ἀποβιβά-
 σθη.

ἔα· στρατὸν καὶ κανονοβολήσας τὴν πόλιν διὰ τῶν πᾶ-
 ρανικῆσεων τῶν δυτικῶν καὶ μυρίας βιαιοπραγίας πρᾶ-
 ξας ὑπεχρέωτε τοὺς κατοίκους νὰ τῷ πληρώσωσι χρη-
 ματικὴν τινὰ ποσότητα. Ἡ πόλις ἀνίχυρος οὖσα νὰ ἀ-
 ποκρούσῃ τοὺς ἀυστριακοὺς ὑπέφερον οὐκ ὀλίγον. ἤκο-
 λούθησαν δὲ καὶ φόνοι· ἀτυχῶς ὁμῶς ἕνεκα τῆς οφο-
 δρᾶς ἀντιπνοίας οἱ Νάξιοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μὲ εἰδοποι-
 ῆσῶσιν εἰς Σύρον, ἀλλῶς τὲ ὁ Πασουλούτσῆς ἀθετήσας
 τὰς πρὸς ἐμὲ ὑποσχέσεις τοῦ ἤθελαν εὔρεθῆ εἰς δυσά-
 ρεστον θέσιν, εὐρισκόμενων καὶ ἐπὶ τῆς νήσου περίπου
 τῶν δεκατοσίων Κρητῶν. Πληροφορηθεὶς ὅτι ἐσκόπευε
 νὰ κάμῃ ἀπόδοσιν εἰς χωρίον Σύλλακα τῆς νήσου Κύθου,
 ἕνα ζητήτῃ καὶ ἐκεῖ χρηματικὰς ἀποζημιώσεις, ἐπεμψα
 ἔμπερὸν τινὰ ἀξιωματικόν μου μὲ στρατιώτας, τοὺς αὐ-
 τῷ τὰς ἀπαιτούμενας ὁδηγίας. Ὑφεινῶ δὲ ὄντος τοῦ
 χωρίου τοῦτου, ἅμα ἀνεφάνη τὸ ὑπ' αὐτὸν παραπλέον
 ἀυστριακὸν βρίκιον, ὀπλίτας ἐν ἀκαρεῖ καὶ τοὺς κατοίκους
 ὁ ἀξιωματικὸς, κατέλαβεν ὀχυρὰν τινὰ θέσιν ὅθεν ἐμελ-
 λον νὰ δ' ἐλθῶσιν εἰς Ἀυστριακοὶ ἂν ἀπεβιδάζοντο. Ἐν-
 τούσῳτῳ ὑπὲρ τοὺς ἐκατὸν Ἀυστριακοὺς ἀπεβιδάσθησαν
 λίαν πρῶτ, ἀμέσως ὁμῶς ἀπεκρούθησαν παρὰ τῶν ὀπλο-
 φόρων καὶ κακῶς ἔχοντες κατέφυγον εἰς τὸ βρίκιον. Περὶ
 τῆς πράξεως ταύτης, ἧτις οὐκ ὀλίγον προσεβίβλε τὸν
 Πασουλούτσῆν, οὐδὲ μναία ἔγινεν ὅτις οὗτος παρουσια-
 σθεὶς εἰς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν ἐξέθεσε τὰ παρά-
 πονά του.

Ἐν τούτοις ἤρχισα νὰ περιφέρωμαι εἰς τὰς νήσους
 τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐπὶ μιᾷς πολεμικῆς γολέτας.
 Ἦτον ἡ τρίτη φορὰ ἤδη καὶ ἦν εἶχον ἐπιφορτισθῆ διοι-
 κητικὰ καθήκοντα κατ' ἐκείνα τὰ μέρη· αἱ σχέσεις καὶ ἡ
 ὑπόληψις ἦν ἀπῆλυστα, ἦτον ἐπόμενον νὰ διευκολύνωσι

τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς μου ταύτης. Μεταξὺ Γήνου καὶ Ἀνδρου κατὰ πρῶτον συνέλαβον ἐν πειρατικὸν πλοῖον ἄριον, ἀλλ' οἱ πειραταὶ διεσώθησαν, ἀμέσως δὲ ἀπέστειλα αὐτὸ καὶ ἐκάη ἐν Σύρῳ. Ἐντοσούτω εἰς τὴν ἔρημον νῆσον Γιοῦρα συναχθῆντες πολλοὶ πειραταὶ συνεκρότησαν συμβούλιον, συνεπέα τοῦ ὁποῖου μὲ διεύθυνον ἐπιστολὴν, δι' ἧς μὲ ἠρώτων διατί τοὺς κατεδίωκον, ἐνῶ αὐτοὶ διὰ τῆς πειρατείας των δύνανται νὰ ὑποχρεώσωσι τὰ εὐρωπαϊκὰ Ἔθνη νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν μας καὶ νὰ λάβῃ πέρασ ὁ πόλεμος, ὅτι αὐτοὶ ἐνῶ πράττουσι τὸ καλὸν τοῦτο εἰς τὸν τόπον, ἐξοικονομοῦσι τὰς ἰδίας ἀνάγκας των καὶ ἐκεῖνας πολλῶν ἄλλων, ἐπομένως ἀντικαταδρομῆς ὄφειλον νὰ συμβιβασθῶ μετ' αὐτῶν, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι τρανῶς νὰ ἀποδείξωσι τὸ πρὸς ἐμὲ χρέος των πλουσίας ἀμοιβάς ὑποσχόμενοι. Πολλὰς ὑπογραφὰς ἔφερον ἢ ἐπιστολὴ αὕτη μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν αἱ τοῦ Καρούλια, Βώγιου καὶ Μῶρου, Ψαριανῶν τοῦ Μερμελέχου, Μυκωνίου, Ἰωάννου Φωκιανοῦ καὶ τινων ἄλλων. Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην διεκορπίσθησαν οἱ πειραταὶ, διότι σὺδένα εὔρον κατὰ τὴν ἐν τῷ νησιδίῳ Γιοῦρα ἀφιξίαν μου.

Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ἐπληροφόρηθην ὅτι, ἐκ τῶν πειρατῶν οἱ μὲν διευθύνθησαν κατὰ τὰς Ἀνατολικὰς Σποράδας οἱ δὲ κατὰ τὰς Βορείους. Μεταβάς εἰς Ἀνδρον συνέλαβον τὸν Μῶρον καὶ Βώγιον καὶ ἔκαυσα τὸ πειρατικὸν πλοῖόν των, μετὰ ταῦτα ἀπελθὼν εἰς Ἴον συνέλαβον τὸν Καρούλιαν μὲ ἐν μύστικον, ἐν ᾧ εὔρον πλῆθος ἐμπορευμάτων αὐστριακοῦ πλείου τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἶχε ληστεύσει. Ἐκεῖ δὲ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Φωκιανὸς κατέφυγε καὶ ἐκρύπτετο ἐντὸς ἐνὸς σπηλαίου παρὰ τὴν θάλασσαν ἐν τῇ νήσῳ Σικύῳ μετέβην εἰς τὴν νῆσον

καύτην καὶ τὸν εὖρον ἐντὸς τοῦ σπήλαιου ὀχυρωμένον, μὴ θελήσαντος δὲ νὰ παραδοθῇ εἰς ἐφόδου ἐκυριεύσαμεν τὸ σπήλαιον, καὶ συνέλαβον αὐτὸν μετ' αὐτοῦ πειρατᾶς. Ἄλλοι δὲ ἐπτά ἐξ αὐτῶν ἐφρονεύθησαν εἰς τὴν εἰσβολὴν, ἐκ δὲ τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου στρατιωτῶν ἐφρονεύθησαν τρεῖς. Μετὰ ταῦτα μαθὼν ὅτι ὁ τρομερὸς Μερμελέχας μετὰ δύο πειρατικὰ πλοῖα καὶ μετὰ 35 πειρατᾶς εὕρισκετο εἰς Ἀμοργόν, μετέβην διὰ νυκτὸς εἰς ἐκείνην τὴν νῆσον, καὶ ἡμέρας γενομένης εἰσελθὼν εἰς τὸν λιμένα προσέβαλον αἰφνιδίως τὰ δύο πειρατικὰ πλοῖα καὶ συνέλαβον δεκαεὶ πειρατᾶς, μοὶ ἐδόκει δὲ πρὸς τούτους οἱ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου ἀποβιβασθέντες στρατιῶται καὶ ἄλλους ὀκτώ πειρατᾶς μετ' αὐτοῦ τοῦ Μερμελέχη δεσμίου, διανυκτερεύσαντες πρὸς διασκέδασιν ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀμοργου. Οὕτως εἰς τὸ διάστημα δύο μηνῶν συνελήφθησαν αἱ ἀρχηγοὶ τῶν πειρατῶν καὶ πλείστοι τῶν ὀπαδῶν των, ἀπέναντι δὲ τῆς πόλεως Σύρου ἐγένον τα πειρατικὰ των πλοῖα παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἀπέστειλα δὲ εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν πειρατῶν, ἵνα λάβωσι τὴν ἀπαιτουμένην τιμωρίαν, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα μετ' οὐ πολὺ εἶδον τοὺς πειρατᾶς αὐτοὺς εἰς τὰς νήσους μετ' ἐγγραφὸν ἀμνηστίας τῆς Διοικήσεως, τοιαύτη ἦτον τότε ἡ ἐλασινότης τῶν πραγμάτων!

Ἐν τῷ μεταξύ τούτων οἱ εἰς τὰς νήσους καταφυγόντες Κρήτες καὶ μᾶλλον οἱ εἰς Νάξον, Πάρον, Σίφνον, Μῆλον καὶ Ἴον, ἤρχισαν νὰ καταπιέζωσι τοὺς κατοίκους, νὰ φέρωσι τὴν ἀναρχίαν, εἰς τινὰς δὲ τῶν νήσων τούτων εἶχον ἤδη διαλυθῆ καὶ αἱ τοπικαὶ διοικήσεις, τούτου ἕνεκα αἱ κοινότητες εἶχον ἀναφερθῆ πρὸς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν αἰτοῦσαι τὴν συνδρομὴν τῆς. Ὁ Χρυσόγελος καὶ Τσαμαδός, οὐδὲν ἠδύναγτο νὰ πράξωσι καθόσον ἐγώ

κατεδίωκον τοὺς πειρατὰς, ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Σύρον
καὶ λαβὼν γινῶσιν τῶν διατρεχόντων, ἀπεφάσισα νὰ φανῶ
ὠφέλιμος εἰς τοὺς ἀτυχεῖς τούτους νησιώτας, ἐπομένως
περιήλθον τὰς ῥηθείας νήσους, ὅπου ἡ παρουσία μου
μεθ' ἱκανῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως περιέστειλε τοὺς
Κρήτας καὶ ἀνελούφισεν ὅπως οὖν τὰ δεινὰ των. Θεωρῶν
δὲ ἀναγκαίαν τὴν εἰς τὰς νήσους ταύτας παρουσίαν μου·
ἀνήγγειλα εἰς τὰ ἄλλα δύο μέλη τῆς ἐπιτροπῆς νὰ δια-
μένωσιν εἰς Σύρον, ἐγὼ δὲ περιεφερόμην ἀπὸ τὴν Νάξον
εἰς τὴν Πύρον, πρὸς συτολην τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων
Κρητῶν. Ἐν αὐτῇ τῇ ὑπηρεσίᾳ διήλθε σχεδὸν ὅλον τὸ
ἔτος 1826.

Ἐνῶ δὲ κατεγινόμεν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ πρὸς
ἀποκαταστασιν τῆς τάξεως εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος,
παρέλυσεν ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, διότι ἔλλειψαν ὅλα
τὰ μέσα πρὸς διατήρησιν τῶν στρατοπέδων, καὶ ὁ μὲν
ἰθραήμης περιήρχετο ἀνενόχλητος εἰς τὴν Πελοπόννη-
σον θύων, καίων καὶ αἰχμαλωτίζων, ὁ δὲ Κιουταχῆς εἰ-
σέβαλεν εἰς τὴν Ἀσιακὴν μὲ πολυχρίμους δυνάμεις.
Ἐπῆύξησε τὴν παραλυσίαν καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν Ναυ-
πλίῳ ἀταξία, ἣτις οὐκ ὀλίγον διετάραττε τὴν πόλιν ταύ-
την. Τὸ Παλαμηδίου κατείχετο παρὰ τοῦ Θεοδώρου Γρί-
βα, ἡ δὲ Ἀκροναυπλία παρὰ τοῦ Χρήστου Φωτομάρα,
ὅστις ἐφαίνετο συμφωνῶν μετὰ τῶν Πελοποννησίων, ἐνῶ
ὁ Γρίβας ἦτον ἐναντίος. Οὗτος συνελάμβανε προκρίτους
τοὺς μετέφερονεῖς Παλαμηδί καὶ τοὺς ἐφορολόγει, καὶ εἰς
τοιούτην ἀθλιότητα τὰ πράγματα ἦσαν, ὥστε καθεκάζην
ἐλάμβανον χώραν ἀλληλομαχίαι καὶ συγκρούσεις μεταξὺ
τῶν ἐν τῷ Παλαμηδίῳ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀκροναυπλίᾳ,
πεπυρωμένοι δὲ σφαῖραι κανονίων ἐκ τοῦ Παλαμηδίου
διηυθύνοντο καὶ κατ' αὐτῆς τῆς πόλεως. Ὡστε ἡ Διοικ

κητική Ἐπιτροπή μεσοῦντος τοῦ Ἰουνίου, ἐβιάσθη νὰ καταρῦγη εἰς τὸν θαλασσόφυργον καὶ κατὰ τὸν Νοέμβριον νὰ ἀποσυρῆ εἰς Αἴγιον. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της δὲ εἰσῆλθεν εἰς Ναύπλιον ὁ Καροῦτικὴς, ὅστις συμβιβάσθεις μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀνεδέχθη τὴν κατὰ τοῦ Κικουταχῆ ἐκστρατεῖαν, ὃ δὲ Κολοκοτρώνης ἔσπευσε νὰ ἐξικολουθήσῃ τὰ κατὰ τοῦ Ἰδριχήμη πολιμικὰ κινήματα του. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ὑπεχρεώθη ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῶν προκρίτων καὶ ὀπλαρχηγῶν νὰ προκηρύξῃ τὴν συγκάλεσιν τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ διακοπέως Γ. Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, καὶ μετὰ πολλὰς διαφωνίας καὶ ἀλληλομαχίας περὶ τοῦ τόπου ὅπου ἐμελλόν νὰ συνέλθωσιν οἱ πληρεξούσιοι, ἀπεφασίθη τέλος πάντων ἡ Τροιζήν, συνεκροτήθη δὲ ἡ Συνέλευσις αὕτη κατὰ τὸ 1827.

Ἀποπερατώσας τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀποστολὴν μου ἐπα-
 ηλθον εἰς Ναύπλιον, ὅπου συσκεφθεις μετὰ τοῦ Ἀνδρέα
 Μεταξά καὶ ἄλλων συματριωτῶν μου, ἀπεφασίσαμεν
 καταβάλλοντες χρήματα, νὰ συγκεντρώσωμεν νέον στρα-
 τιωτικὸν σῶμα ἐκ Κεφαλλήνων καὶ Ζικυνθίων, τὸ ὅποιον
 ἀποκατασταθὲν ἐθέσαμεν ὀπὸ τὴν ὀδοσγίην τοῦ Κεφίλ-
 ληνος Δινηλ Πανᾶ καὶ τοῦ ἀξιοτίμου Ζικυνθίου Διου-
 σίου Πέτα. Τὸ σῶμα τοῦτο κατὰ πρῶτον ἐξεστράτευσεν
 ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην κατὰ τὴν Πελοπόννησον, μετὰ
 ταῦτα δὲ εἰς Ὀρωπὸν καὶ Ἀθήνας ὅπου ἤριστευsen.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

1827.

Ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις. — Ἐκλογή τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια ὡς Κυβερνήτου. — Ἀρτικυβερνητικὴ ἐπιτροπή. — Διορισμὸς τοῦ Κόχραν ὡς στολάρχου καὶ τοῦ Τσοῦρτς ὡς ἀρχιστρατήγου. — Παράδοσις τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. — Ἐμφύλιοι ταραχαὶ καὶ συγκρούσεις εἰς Ναύπλιον. — Αἱ μετὰ τοῦ Τσοῦρτς σχέσεις μου. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς Ναύπλιον. — Ἀπόπειρα ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως ἐν Ναυπλίῳ. — Ἡ ἐν Πόρῳ παρὰ τῷ Ἐϋδελ ἀποστολή μου. — Ἡ Πέλη ἀπορρίπτει τὰς προτάσεις τῶν Συμμαχικῶν Αὐλῶν.

Ἀρχομένου τοῦ ἔτους τούτου ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἦτον ἀθλία. Ὁ μὲν Ἰβραήμης ἐδρεύων ἐν Τριπόλει περιεφέρετο εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐλεηλάτει ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐκτὸς τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας· ὁ δὲ Κιοταχῆς μὲ πολυάριθμον στρατὸν ἐπολιόρκει τὰ Ἀθήνας· ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ εἶχε παραλύσει καθ' ὁλοκληρίαν, ἀνεμένετο λοιπὸν ἐκ τῆς ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεως διάρθρωσὶς τις τῶν πραγμάτων.

Πολλὰ ἦσαν τὰ ἀντικείμενα ἐφ' ὧν ἡ Συνέλευσις αὐτὴ ἐνησχολήθη, περιορίζομαι ὁμως εἰς τὰ οὐσιωδέστερα τῶν ἔργων τῆς. Καὶ πρῶτον λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰ σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου καὶ Ἄστρους, ἐψήφισε νέον Σύνταγμα· αἰσθανομένη δὲ τὴν ἀνάγκην νὰ θέσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Κυβερνήσεως ἄνδρα ἀξιῶν, ἐψήφισεν ὡς τοιοῦτον τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν· εἶτα μὴ θέλουσα νὰ δώσῃ ἀφορμὴν ἀντιζηλίᾳ τοῖς Ἀγγλοῖς, ἐξέλεξε τὸν μὲν Κόχραν ὡς στολάρχον, τὸν δὲ Τσοῦρτς ὡς ἀρχιστράτηγον τῆς

Ἑλλάδος. Ἐσύστησε δὲ καὶ τριμελῆ ἐπιτροπὴν συγκειμέ-
νην ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, Ἰάννου Νάκου καὶ
Μιλαήτη, ἐντολὴν ἔχουσα νὰ διοικῆ τὸν τόπον μέχρι τῆς
ἀφίξεως τοῦ Κυβερνήτου. Καὶ οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς
Μαΐου περαιωσάσης τὰς ἐργασίας τῆς, ὁ μὲν ἀρχιστρά-
τηγος ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν συνελθόντων στρατευ-
μάτων, ὁ δὲ στόλαρχος διεύθυνε τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.
Ὁ Κιουταχῆς στρατοπεδεύσας εἰς Ἀθήνας, ἐπολιόρ-
κει ἐκπῶς τὴν ἀκρόπολιν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἐπροχώρει
ἐπὶ κεφαλῆς πολυαρίθμου στρατοῦ ἐκ Πελοποννησίων
καὶ Στερεοελλαδιτῶν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, εἶχε δὲ κυρι-
εὔσει καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὅτε κατὰ δυστυχίαν τὴν 23 Ἀ-
πριλίου ἀπεβίωτε πληγωθεὶς θανατηφόρως εἰς ἀκροβολι-
σμόν τινα μεταξύ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν. Μετὰ τὸν θάνα-
τον τοῦ Καραϊσκάκη, ἀρχὴ ἀθυμίας ἐπεκράτει καθ' ὅλον
τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον καὶ δικαίως, διότι ἦτον ὁ ἀ-
ξιώτερος καὶ εἰδήμονέστερος τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ στρατο-
πέδῳ εὑρισκομένων ὀπλαρχηγῶν, θλιβερά δὲ ἀπέβησαν
καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ μεγάλου τούτου δυστυχήματος.
Κατὰ τὸ προμελετηθὲν παρὰ τοῦ Καραϊσκάκη σχέδιον,
ἄφειλε νὰ γίνῃ ἀπόβασις στρατοῦ διὰ νυκτὸς εἰς τὸν
Φαληρέα, καὶ τὰ μὲν στρατεύματα ταῦτα προχωροῦντα
ἐκ τῆς πλευρᾶς νὰ κτυπήσωσι τοὺς Τούρκους ταῦτοχρό-
νως δὲ οἱ ἀπέναντι τοῦ Κιουταχῆ ἐστρατοπεδευμένοι
Ἕλληνες καὶ οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει νὰ ὀρμήσωσι κατ' αὐτοῦ,
καὶ οὕτω νὰ καταστρέψωσι τοὺς ἐχθρούς. Ἄλλ' ἔλειψεν
ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον
τούτο. Καὶ τῶνόντι ἀπέβησαν μὲν ἀντὶ τῆς νυκτὸς περὶ
τὴν πρωΐαν τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Φαληρέα, ἀλλὰ
κακῶς τοποθετηθέντα, διαταγῇ τοῦ ἐπὶ συμφορᾷ τῆς Ἑλ-
λάδος ἀρχηγούντος Κόχραν, κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν

Τούρκων. Ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ πολλοὶ ἀπολέσθησαν ἀρχη-
γοί, ἐν οἷς καὶ οἱ μαχημώτεροι, ὁ Γ. Νοταρᾶς, Γ. Δράκος,
Α. Βέικος, Γ. Τσαβέλλας, Θ. Ντούσας καὶ Χ. Πιγγλέ-
σης, ἂν δὲ δὲν ἤθελε παραπλήη ἐκεῖσε τὸ ἑλληνικὸν δι-
κροτον καὶ ὑπερασπισθῆ τοὺς ἐν τῇ παραλίᾳ διασωθέντας,
ἢ καταστροφή ἢ ἔλεον ἀποβῆ ἔτι ἐπικισθητωτέρα.

Μετὰ τὰ παθήματα τῆς καταστροφῆς ταύτης δὲν ἦτο
πλέον δυνατόν νά διατηρηθῆ ἑλληνικὸν στρατοπεδον εἰς
Ἀθήνας, ἢ ἀπελπισίαι ἐπεκράτει καὶ πανικός φόβος ἐκυ-
ρίευσεν τοὺς πάντας, ἐλειποτάκτου καὶ ἐρευνᾶν τὰ στρα-
τεύματα, Πελοποννήσιοι δὲ καὶ Στερεοελλαδίται κατέ-
φευγον εἰς Πελοπόννησον. Τὰ τέλη δὲ τοῦ Μαΐου μετὰ
πολλὰς διαπραγματεύσεις, μεσολαβοῦντος τοῦ Γάλλου
Ναυάρχου De Rigny, παρεδόθη ἡ ἀκρόπολις εἰς τὸν Κιου-
ταχῆν, καὶ οὕτως ἅπανα ἡ Στερεὰ μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ
ἔμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Ἐκυριεύετο δὲ καὶ τὸ
πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμη,
ὅστις ἀπεκρούετο ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου πολεμάρχου Κολο-
κοτρῶνη καταβάλλοντος ἀτρύτους κόπους δι' ἀπαραδειγ-
ματίστου πατριωτικοῦ ζήλου, καὶ σχηματίζοντος στρα-
τόπεδα τῆδε κακεῖσε. Ἀλλ' ὀφείλομεν νά ἐπαινέσωμεν
τὴν καρτερίαν τῶν Πελοποννησίων, διότι κατ' αὐτὴν
τὴν κρίσιμον περίστασιν ὅτε ἐφαίνετο βεβαία καὶ προσεγ-
γίζουσα ἡ ἀπώλεια τῆς πατρίδος, οὐδεὶς αὐτῶν ἐπετάχθη
εἰς τοὺς Τούρκους. Ἐπρόκρινεν αἱ οἰκογένειαι νά περι-
φέρωνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, νά φονεύωνται, νά αἰχμα-
λωτιζῶνται, νά λαφυραγογῶνται, στερούμενοι καὶ αὐτοῦ
τοῦ ἐπιουρίου ἄρτου, ἢ νά ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς αἰμο-
χαρεῖς ἐχθρούς των.

Μεσοῦντος τοῦ Ἰουνίου μετέβη ἐκ Πόρου εἰς Ναύπλιον
ἡ Ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ. Ἐντοσαύτω καθεκάστη

ευνέβαινον ἀλληλομαχίαι εἰς Ναύπλιον μεταξύ Θ. Γρίβα, Φωτομάρα καὶ Ι. Στράτου. Ἀντεκανοδόβολοῦντο τὰ δύο φρούρια, ἐκανοδολεῖτο καὶ ἡ πόλις ὑπ' αὐτῶν, φόνοι καὶ κλοπαραγίαι ἐλάμβανον χώραν, πολῖται ἀπεχομίζοντο εἰς τὰ φρούρια καὶ ἀπελύοντο, ἀφοῦ πρῶτον ἐκακοποιούοντο. Ἡ Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ ἀνίκανος νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν τάξιν, ἐβιάσθη νὰ μεταβῆ εἰς τὸν θαλασσόπυργον, αἱ δὲ ἐκ τῶν Τούρκων διασωθεῖσαι εἰκογένεαι ἠναγκάζοντο νὰ καταρρεύωσιν εἰς Μύλους πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς των, τὸ Ναύπλιον ἐπομένως ἔμεινεν ἔρημον. Ὁ Κολοκοτρώνης διετέρει ἐν στρατόπεδον κατὰ τὰ Βέρβενα πρὸς τὴν Γρίπολιν, εἰς ἅπασαν δὲ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα οὐ μόνον στρατόπεδον δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ οἱ διαμείναντες εἰς τὰς ἐπαρχίας ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν περισσοτέρων ἐπαρχιῶν εἶχον καταφύγει εἰς ὄρεινὰ καὶ δυσπρόσιτα μέρη. Ὁ ἀρχιστράταγος Τσοῦρτζ ἦτον εἰς Αἴγιναν, ὅπου ἐδέχθη τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς φρουρᾶς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ὁ δὲ Κόχραν εὐρίσκετο ἐν Πέρφῳ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δικρότου. Τοιαύτη ἦτον ἡ θέσις των πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν.

Τὴν ἀξιοδάκρυτον ταύτην κατάστασιν μετὰ λύπης ἐδύλεπον εὐρισκόμενος εἰς Ναύπλιον. Περικινούμενος δὲ ὑπὸ τῶν φίλων μου ἀφελήθη τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βλαχοπούλου, ἵνα μεταβῶ εἰς Αἴγιναν καὶ γνωρίσω διὰ μέσου του τὸν ἀρχιστράτηγον Τσοῦρτζ, ἔλαβον δὲ ἀφορμὴν νὰ τῷ παραστήσω τὴν ἀθλίαν τῆς Διοικήσεως θέσιν καὶ τὰ δεινὰ παθήματα τῶν κατοίκων τοῦ Ναυπλίου. Ὁ Τσοῦρτζ καὶ τοὶ εὐγενῆς καὶ γενναῖος δὲν ἠδύνατο ὁμῶς νὰ διέπῃ στρατὸν ἄνευ μέσων. Κατὰ πρῶτον μοὶ ἐπρότεινε νὰ διαδείνω πλησίον του, ὡς γενικὸς ὑπασπι-

ετής καὶ πρόεδρος τοῦ ἐπιτελείου του, μέλη τοῦ ὁποίου ἦτον ὁ Κώστας Μπότσαρης, ὁ Κώστας Βλαχόπουλος, ὁ Ῥόδιος καὶ ὁ Χρυσοσπάθης· τὴν πρότασιν ταύτην μοὶ ἔλαμε κατ' εἰσήγησιν τῶν μελῶν τοῦ ἐπιτελείου του, βλέπων τὴν ἐμπιστοσύνην ἣν ἐδείκνυε πρὸς ἐμέ, ἐδέχθην αὐτὴν μὲ τὴν ἰδέαν νὰ τὸν παρακινήσω πρὸς συσσωμάτωσιν στρατοπέδου κατὰ τὴν Στερεάν. Μοὶ κοινοποιεῖ δὲ τότε ὁ ἀρχιστράτηγος ὅτι συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν προκρίτων Ψαριανῶν ἐμελλον νὰ ὀπλίσωσι δέκα πλοῖα, δι' ὧν νὰ ἀποβιβάσῃ στρατεύματα καὶ νὰ κτυπήσῃ τὰ κατὰ τὸν Βῶλον παραλία, ὅπως φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν τινα εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐμποδίσῃ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἵτινες εἰσβάλλοντες ἤθελον ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Ἰβραήμη καὶ ἠδύνατο νὰ τὴν κατακτήσωσι. Ἐπῆνεσά τὸ σχέδιον τοῦτο, σκεπτόμενος οὖν ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶχε τροφάς, πολεμοδῶδια, χρήματα καὶ πάντα τὰ ἀναγκαζοῦντα μέσα πρὸς εὐδῶσιν τῆς ἐκστρατείας.

Μὲ τὸν στολίσκον τοῦτον, φθίνοντος τοῦ Μαΐου ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Αἰγίνης διὰ Σαλαμίνα καὶ ἐλλιμενίσθημεν ἀπέναντι τοῦ παραλίου τῶν Ἀθηνῶν εἰς Ἀμπελάκι, ὅπου εἶχε διατάξει τὸν Κριεζώτην, τὸν Βάσον καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς νὰ παρευρεθῶσιν, ἐκεῖ δὲ ἐλθόντες εὔρομεν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους στρατιώτας ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν φθίντων ὀπλαρχηγῶν, καὶ ὁ μὲν Ἀρχιστράτηγος ἦτον ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Ἰωάννου Ἀλεξανδρῆ, ἐγὼ δὲ ἐπ' ἐκείνου τοῦ Γιαννίτη. Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀφίξεώς μας προσεκλήθημεν παρὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου πάντες οἱ τοῦ Ἐπιτελείου ἐν συμβουλίῳ, μὲ τὸν χάρτην δὲ εἰς χεῖρας, μᾶς καθυπέβαλλεν τὸ σχέδιόν του, δηλαδή τὸ μέρος ὅπερ ἔμελλε νὰ κτυπήσωμεν κατὰ τὸν Ὠρωπὸν μέχρι τοῦ

Βώλου. Ἐνῶ δὲ ἔγινε δεκτὸν κοινῇ γνώμῃ τὸ ἀχίδιον τοῦτο, ἠρώτησα τὸν Ἀρχιστράτηγον εἰς τὰ πλοῖα εὐρίσκοντο πολεμοφόδια καὶ αἱ ἀπαιτούμεναι τροφαὶ διὰ δισχιλίους καὶ ἐπέκεινα στρατιώτας τοὺς ὁποίους ἐμείλα ν' ἀποβιδάσωμεν, μοι ἀπήντησε δὲ ὅτι δὲν εἶχε γίνεαι ἕως τότε οὐδεμία περὶ τούτου προμήθεια. Ἐπόμενον ἦτο νὰ τῷ εἶπω ὅτι πῶς ἀποφασίζει νὰ μετακομίσῃ διὰ τῶν πλοίων στρατεύματα ἄνευ τροφῶν τοῦλάχιστον δι' ἓνα μῆνα. Ἐννοήσας τὴν ἔλλειψιν ταύτην ὁ Ἀρχιστράτηγος, διώρισεν ἀμέσως τὸν Χρυσοσπάθην νὰ μεταβῇ μετ' ἑνὸς πλοίου εἰς Πόρον διὰ τὰς προμηθείας ταύτας.

Εἰς Πόρον διέτριβεν ὁ Συνταγματάρχης Ἐϋδεκ καὶ ὁ Κόμης Πόρος, οἵτινες ἀντιπροσώπευον τὰς φιλελληνικὰς Ἐταιρίας τῆς Εὐρώπης, καὶ εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο αἱ πεμφθεῖσαι χρηματικαὶ συνεισφοραὶ καὶ τροφαί. Ἀσμεῶς ἐντοσοῦτῳ ἐπεριμένετο ἡ ἐπιστροφή τοῦ Χρυσοσπάθῃ, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα ἐπέστρεψεν ἀπρακτος, διότι ὁ Ἐϋδεκ ὅστις ἐμίσει τὸν Τσοῦρτς, δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ οὐδεμίαν συνδρομήν. Ταῦτα μαθόντες ὁ Κριζῶτης καὶ ὁ Βάσος παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Τσοῦρτς καὶ τὸν κατέπεισαν νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς Σύρον, Τήνον καὶ Ἄνδρον ἐπὶ σκοπῷ νὰ προμηθευθῶσιν ἐξ αὐτῶν τῶν νήσων τροφὰς καὶ πολεμοφόδια. Ὁ Τσοῦρτς προσκαλέσας πάλιν εἰς συμβουλήν τὸ ἐπιτελεῖόν του, ἐκοινοποίησε τὴν γνώμην τῶν ὀπλαρχηγῶν τούτων, ἐδιάσθη δὲ τότε νὰ τῷ παρατηρήσω ὅτι γινώσκων καλῶς τοὺς Ἕλληνας, τὴν κακουχίαν καὶ ἀνέχειαν τῶν στρατιωτῶν, πῶς δύνηται νὰ ἐμπιστευθῇ νὰ ἐπιβιάσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὰ πλοῖα καὶ νὰ παρουσιασθῇ μετ' αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς Σύρου. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι πόλις ἐμπορικὴ ἐξ αὐτῆς ἐγίνοντο ὄλα, αἱ διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα προμήθειαι, ἐκεῖ εὐρίσκονται

πρόξενοι τῶν Ἑυρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ποῖαν εἶχε θετικό-
 τητα, ὅτι ἀφύχθentes ἐκεῖ οἱ στρατιῶται δὲν ἤθελον ἐπα-
 ναστατήσαι καὶ ζητήσαι νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν ξηρὰν ἵνα
 λεηλατήσουσιν τὴν πόλιν; δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσι τὰ αὐ-
 τὰ καὶ εἰς τὰς ἀδύνατους νήσους Ἄνδρον καὶ Τήνον; Καὶ
 ποῖαν ἤθελε προξενήσαι κατὰ τοῦ Ἄγγλου Ἀρχιστρατη-
 γου ἐντύπωσιν ἐν Ἑυρώπῃ, ἐὰν τοῦτο ἐλάμβανε χώραν
 ἐνώπιον τόσων προξένων, καὶ τὴν μεγαλύτερον δυστύχη-
 μα διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ λεηλατηθῇ ἡ Σύρος, ἣτις ἦτον ἡ
 ἐλπίς καὶ τὸ καταφύγιον τῶν ἐπαναστατημένων μερῶν.
 Μὴ συμφωνῶν λοιπὸν εἰς ταῦτα ὡς ἀντιβαίνοντα προ-
 φανῶς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος, εἶπον ὅτι οἱ στρα-
 τὸς νὰ μὴ κινήθῃ ἀπὸ Ἀμπελάκι πρὶν ἢ ἐφοδιασθῇ ἐκ
 τῶν ἀναγκαιῶν, καὶ ἐπειδὴ ἀπέτυχεν ἡ εἰς Πάρον ἀπο-
 στολή, ὠφείλε νὰ σταλῇ ὁ Χρυσοσπάθης εἰς Σύρον ἵνα
 παρακαλέσῃ τοὺς ἐμπόρους νὰ συνδράμωσι αὐτὸν με-
 τροφᾶς καὶ πολεμοφόδια, καὶ ἀφοῦ ἠθέλαμεν προμηθευθῆ
 τὰ ἀναγκαῖα τότε νὰ κινήσωμεν διὰ τὴν προμελετηθεί-
 σαν Ἐκστρατείαν. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐννοήσας καὶ αὐ-
 τὸς τὰς ὀρθὰς ταύτας παρατηρήσεις μου, τὰς ὁποίας πα-
 ρεδέχθη καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον, εἶδε τὰς δυσκολίας τῆς ἐπι-
 χειρήσεως ταύτης καὶ κατ' ἰδίαν μοι ὡμολόγησε τὸ δυ-
 σκατόρθωτον τῆς ἐπιτυχίης τῆς ἀποστολῆς εἰς Σύρον,
 πολλὰ δὲ ἐλάλησε κατὰ τοῦ Ἐυδεκ καὶ Κόμητος Πόρου,
 οἵτινες τὸν ἔθεσαν εἰς δυσχερῆ θέσιν. Δὲν δύναμαι δὲ νὰ
 περιγράψω τὴν ἀπελπισίαν τῶν ἐν Ἀμπελακίῳ εὐρισκο-
 μένων στρατευμάτων, ὅταν ἔμαθον τὴν ἀναβολὴν τῆς
 Ἐκστρατείας, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν διὰ τῶν φω-
 νασκίων τῶν οἱ στρατιῶται ἐδικαιολόγησαν τὰς παρατη-
 ρήσεις μου περὶ τῆς λεηλασίας.

Ἐν τούτοις ἐν πλήρει εὐρισκόμεθα ἀμηχανία, ἀνευ

χρημάτων και βεβαρυμένοι υπό τῶν ἐξόδων ἐνός στολί-
σκου ἐκ δέκα πλοίων, ἔχοντες δὲ καὶ τὰς κραυγὰς δια-
χιλίων στρατιωτῶν, ὅτε νύκτα τινὰ κληθεὶς διὰ σημείων
ἐκ τοῦ πλοίου τοῦ Ἀρχιστρατήγου, μετέβην εἰς ἐντευξίν
του. Μοὶ διεκοίνωσε τότε ἐπιστολὴν τῆς Ἀντικυβερνη-
τικῆς Ἐπιτροπῆς, δι' ἧς ἐπροσκαλείτο νὰ μεταβῆ ἀμέσως
μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του εἰς Ναύπλιον ὅπως κατα-
δαμάσῃ τὸν Γρίβαν, ὅστις ἐκ τοῦ Παλαμηδίου ἐκάνονο-
βόλει οὐ μόνον τὸ Ναύπλιον, ἀλλὰ καὶ τὸν θαλασσόπυρ-
γον ἔ-θα εἶχε καταφύγει ἡ Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ,
ἐλεηλάτει τὰ περίξ χωρία τῆς Ἀργολίδος καὶ Κρανιδίου,
σκοπὸν δὲ εἶχε νὰ πιέσῃ καὶ τὰς εἰς τοὺς Μύλους κατα-
φυγούσας οἰκογενείας, ἐπομένως ἡ παρουσία τοῦ Ἀρχι-
στρατήγου ἦτον ἀπαραιτήτως ἀναγκαία πρὸς ἀποκατά-
στασιν τῆς τάξεως. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἠθέλησε νὰ μά-
θῃ τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ πρακτέου· τῶ εἶπον ὅτι
καίτοι αἱ εἰδήσεις αὐταὶ ἦσαν δυσάρεστοι, μολοντοῦτο
εἶναι τυχηρὸς δυνάμενος νὰ ἐξέλθῃ ἐντίμως τῆς ἀμνη-
σίας εἰς ἣν εὐρίσκετο, τὸν ἐπρότρεψα δὲ ν' ἀπαντήσῃ τῇ
Κυβερνήσει ὅτι ἐνῶ ἦτον ἔτοιμος νὰ ἐκστρατεύσῃ μὲ
πλοῖα καὶ στρατεύματα πρὸς βοήθειαν τῆς στερεᾶς Ἑλ-
λάδος, καὶ δὲν ἐπερίμενε πρὸς ἐπίτευξιν τούτου, ἡ τὰς
προμηθείας, βιάζεται ἕνεκα τῶν δεινῶν περιστάσεων ἐν
αἷς εὐρίσκετο ἡ Διοίκησις καὶ τοῦ ἐπικειμένου ἐμφυλίου
πολέμου ν' ἀπέλθῃ εἰς Ναύπλιον κατὰ τὴν πρόσκλησιν
ἣν ἔλαβεν. Παραδεχθεὶς ὁ Γσουρτζε τὴν γνώμην μου ἔ-
γραψεν ἀποχρόντως τῇ Ἀντικυβερνητικῇ Ἐπιτροπῇ, τὴν
ἐπιούσαν δὲ δι' ἡμερησίας διαταγῆς, διέταξε τὰ ἐν Ἀμ-
πελακίῳ στρατεύματα νὰ μεταβῶσι διὰ Ξηρᾶς εἰς Κεγ-
χρέας.

Ὁ Κραιζώτης καὶ Βάσος πασχίσαντες νὰ φέρωσι

προσκόμματα δὲν εἰσηκούσθησαν καὶ περὶ τοὺς χιλιούς
 ἄνδρας ὑπὸ διαφόρους ὄπλαρχηγούς μετέβησαν εἰς Κεγ-
 χρεάς· τὰ δὲ πλοῖα διετάχθησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Αἰ-
 γιναν καὶ νὰ περιμένωσι νέας διαταγὰς, ἐκτὸς τριῶν τοῦ
 Χατοῦ Ἀλεξανδρῆ ἐν ᾧ ἦτον ὁ Ἀρχιστράτηγος τοῦ Για-
 νίτση ἐν ᾧ ἦμην ἐγὼ καὶ τοῦ τρίτου ἐν ᾧ εὕρισκοντο τὰ
 ἄλλα μέλη τοῦ Ἐπιτελείου· Μεσοῦντος τοῦ Ἰουλίου ἀ-
 φιχθημεν εἰς Κεγχρεάς διατάξας δὲ τὰ τρία πλοῖα νὰ
 διαμείνωσιν ἐκεῖ ἐτέθη ὁ Ἀρχιστράτηγος μετὰ τοῦ Ἐπι-
 τελείου του καὶ χιλιούς διακοσίους περίπου στρατιώτας
 εἰς ὁδοπορίαν πρὸς τὸ Ναύπλιον, ὅπου ἀφικθέντες ἐσκη-
 νώσαμεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Μονῇ ἀπέναντι καὶ πλησίον τοῦ
 Παλαμηδίου εἰς τὸ ὑπαιθρον.

᾿Ωφέλησεν ἡ παρουσία τοῦ Ἀρχιστρατήγου, διότι ἀ-
 μέσως περιέστειλε τὸν Γρίβαν, μεταβὰς δὲ εἰς τὸν θα-
 λασσοπόρυγον ἐπληροφορήθη τὰ διατρέχοντα. Ὁ Γρίβας
 ἦλθεν εἰς τὴν Ἁγίαν Μονὴν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Ἀρχι-
 στρατήγον ὅστις αὐστηρῶς τῷ ὠμίλησε καὶ ἀπεφασίσθη
 νὰ γίνῃ γενικὴ ἐπιθεώρησις τῆς ὑπὸ τὸν Γρίβαν φρουρᾶς
 τοῦ Παλαμηδίου, τῆς ὑπὸ τὸν Φωτομάραν τῆς Ἀχρο-
 ναυπλίας καὶ τῆς ὑπὸ τὸν Σ. Γρίβαν πολιταρχίας τοῦ
 Ναυπλίου, νὰ ὑποχρεωθῇ δὲ ἡ Κυβέρνησις ν' ἀπονέμη
 καθεκάστην τ' ἀναγκαῖα σιτηρέσια εἰς τὰς φρουρὰς ταύ-
 τας πρὸς παῦσιν τῶν ἀταξιῶν· Παρεδέχθη ὁ Γρίβας τὴν
 ἀπόφασιν ταύτην καὶ τὴν ἐπιούσαν διετάχθη νὰ ἐκτελέ-
 σω τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν φρουρῶν καὶ τῆς Πολιταρ-
 χίας. Παρετήρησα ὁμῶς τῷ Ἀρχιστρατήγῳ ὅτι προτι-
 μώτερον ἤθελεν εἶσθαι νὰ παραδεχθῇ τὸν ἀριθμὸν τῶν
 στρατιωτῶν, ὃν ἤθελον τῷ καθυποβάλλουσιν αὐτοὶ οἱ
 Φρούραρχοι, διότι ὁ Γρίβας δὲν εἶχεν εἰς Παλαμήδιον εἰμῆ
 τριακοσίους μόνον στρατιώτας, ἕως διακοσίους εἶχεν ὁ

Φωτομάρας, καὶ ἐξ ἑκατὸν ἐσύγκειτο ἡ πολιταρχία, τὸ ὅλον ἑξακόσιοι πραγματικοὶ στρατιῶται, εἰς δὲ τὴν ἐπιθεώρησιν ἤθελον εὐρεθῆ ἐπέκεινα τῶν χιλίων. Ὁ Τσοῦρτς ὁμως μοὶ εἶπεν ὅτι, ἀφοῦ ἅπαξ οὕτως ἀπεφάσισεν ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῆ ἡ ἀπόφασίς του.

Ὁ Γρίβας ἐν τούτοις διὰ νυκτὸς ἐσύναξε δι' ἀπειλῶν ὄσους ἠδυνήθη, τοὺς ὁποίους ὀπλίσας μοὺ παρουσίασε τὴν ἐπισῶσαν εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν, ἠρίθμισα δὲ ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους, ἐκτὸς ἐκείνων οὐ εἶχεν ἀφήσει ὡς φρουρὰν εἰς τὸ Παλαμηδίου κατὰ τοὺς λόγους του. Ὁ Φωτομάρας καὶ ὁ πολιτάρχης Σ. Γρίβας, ἐφάνησαν μετριώτεροι, ὥστε ἀντὶ ἑξακοσίων στρατιωτῶν, εὗρον καὶ ἠρίθμισα περὶ τοὺς χιλίους πεντακοσίους. Μειδιῶν ἀνέφερον τῷ Ἀρχιστρατήγῳ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθεωρήσεώς μου, περὶ οὗ ἔκαμε παρατηρήσεις τινάς, ἕνεκα τῶν ὀπίων κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἐξήλθον τοῦ Παλαμηδίου στρατιῶται τοῦ Γρίβα, μετέβησαν περίξ τοῦ Κρανιδίου καὶ ἤρπασαν περίου τῶν τριάκοντα βοῶν. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν τὸν Κώσταν Μπότσαρην καὶ Κώσταν Βλαχοπούλου οἵτινες διὰ πολέμου διέσωσαν τὰ ζῶα τῶν δυστυχῶν ἐκείνων πολιτῶν ὁ δὲ Γρίβας ἀπέδωκε τὰ βάρος εἰς τοὺς στρατιώτας του λέγων ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ του ἐπράχθη ἡ ἀταξία αὕτη. Τούτων γενομένων μετὰ πολλὰς διενέξεις, συνεβιβάσθη ἡ περὶ σιτερεσιῶν ἀπαιτήσις καὶ περιωρίσθη ὁ ἀριθμὸς ὧσων ὤφειλε νὰ διανεμῆ ἡ Κυβέρνησις εἰς ἕκαστον τῶν φρουράρχων. Συνετέλεσεν δὲ ἡ παρουσία τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐπίσης πρὸς συμβιβασμὸν καὶ τῶν ἄλλων ὑπαρχουσῶν διαφορῶν, καὶ ἀποκατασταθεῖς κατὰ τὸ φαινόμενον τῆς τάξεως, ὁ Τσοῦρτς ἐμέλλε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κεγχορίας με' ὅσα στρατεύματα ἤθελον τὸν

παρακολουθήσει, πρῶτον ἵνα λάβῃ μέτρα περὶ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ δεύτερον ἵνα ἐκκενώσῃ τὰ γειτονάζοντα μέρη τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Ἀργολίδος ἐκ τῶν περιπλανωμένων στρατιωτῶν, οἵτινες ἀπειθοῦντες καὶ ἀτακτοῦντες περιεφέροντο. Ἐντοσοῦτω ἐγένετο σκέψις καὶ περὶ συστάσεως στρατοπέδου, ἀλλ' ἔλλειπον αἱ τροφαὶ καὶ πολεμοφόδια, καὶ τοῦτο ἔβριψεν εἰς ἀμηχανίαν τὴν Διοίκησιν. Προσκληθεὶς τότε παρὰ τῆς Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, καὶ συμβουλίου γενομένου ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῶ εἰς Πόρον νὰ ὁμιλήσω μετὰ τοῦ Ἐϋδεκ καὶ παντὶ σθένει νὰ ἐπιτύχω τὴν προμήθειαν τροφῶν καίτοι μὴ γνωρίζων τὸν Ἐϋδεκ καὶ οὐδένα τῆς ἐπιτροπῆς, ἐνέδωσα εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Ἀρχιστρατήγου, βλέπων δὲ τὴν κατεπείγουσαν ἀνάγκην καὶ ἐφοδιασθεὶς ἐκ τῶν ἀναγκαίων ἐγγράφων μετέβην ἀμέσως ἐκεῖ.

Πρὶν παρουσιασθῶ εἰς τὸν Ἐϋδεκ, ἠθέλησα νὰ λάβω πληροφορίας περὶ τοῦ χαρακτῆρός του, ἀποσιωπῶν δὲ ὅσα περὶ τῆς διαγωγῆς του ἔμαθον, καὶ περὶ γενομένης σπάλτης τῶν εὐρωπαϊκῶν συνδρομῶν, περιορίζομαι μόνον νὰ εἰπῶ ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος κυριευόμενος ὑπὸ μωρᾶς κενοδοξίας ἐγένετο θῦμα τῶν κολάκων, οἵτινες τὸν ἐπλησίαζον, ἐνόμισα λοιπὸν ἀναγκαῖον πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀποστολῆς μου νὰ προσποιηθῶ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην τότε νὰ πρῶιδῶ, ὅτι μετὰ τινα καιρὸν ὁ Ἐϋδεκ ἐμελλε νὰ ἔλθῃ ὡς μέλος Ἀντιβασιλείας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Παρουσιασθεὶς πρὸς αὐτόν, τῷ ἐνεχείρισα ἅς εἶχον κομίσαι ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἀφοῦ ἀνέγνωσεν μανιωδῶς κατεφέρθη κατὰ τῆς Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀποχαλῶν πάντα ληστὰς. Ἐλάλησεν εἶτα πολλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Τσοῦρτς ὡς ἀ-

ναξίου, και πολλές άλλες ὕβρεις ἐξέμεσε κατά τῆς Ἑλλάδος. Προσποιούμενος δὲν τῷ ἀπήντησα, τὸν παρεκάλεσα μόνον νὰ μὲ δώσῃ οἰανδήποτε ἐγκρίνει ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐπιστολάς ὅπως ἀναχωρήσω· Ἐξελθὼν ὁμοῦ τοῦ οἴκου του, διευθύνθη εἰς τι καφενεῖον, ἐν ᾧ συνοιτρούζοντο αἱ κόλακες οἵτινες τὸν περικύκλωναν. Ἐκεῖ συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν παρεστώτων, εἶπον δημοσίᾳ ὅτι ἡμῖν τυχερός, λαβὼν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω τὸν Ἐυδεκ, ἄνδρα τρέφοντα αἰσθημάτων ἀληθοῦς φιλέλληνας, και ἔχοντας στρατιωτικὰς και πολιτικὰς γνώσεις οὐχ κοινας, ἅμα δὲ ἤθελον ἐπιστρέφει εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡφείλον νὰ κοινοποιήσω τοῖς ὀπλαρχηγοῖς τὴν ἀξιοσύνην τοῦ ἀνδρός, φρονῶν ὅτι ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Ἰσοῦρος δι' αὐτοῦ ἤθελον εἶσθαι τὸ εὐτύχημα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὰ και ἄλλα ἐλάλησα ὑπὲρ τοῦ Ἐυδεκ, φαίνεται δὲ ὅτι οἱ κόλακες του πιστῶς διεβίβασαν αὐτῷ τὰ λεχθέντα και συνάμα τῷ παρέστησαν ὅτι ἡμῖν ἐκ τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος, διότι τὴν ἐπιούσαν καθ' ἣν ἐμελλεν νὰ λάβω τὴν ἀρνητικὴν αὐτοῦ ἀπάντησιν εὐμενῶς μὲ ἐδέχθη και μὲ εἶπεν ὅτι, ἐπεθύμει παρ' ἐμοῦ νὰ μάθῃ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Προσποιούμενος πάντοτε, τῷ ἐδιηγήθη τὰ ἐν Ναυπλίῳ διατρέξαντα, ὡμίλησα οὐχ τόσο εὐνοϊκῶς περὶ τοῦ Ἰσοῦρος και περὶ τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης τροφῶν, ἄλλως ἤθελον διασκορπισθῆ οἱ στρατιῶται εἰς τὰς ἐπαρχίας και ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ ὁ λαός. Τῷ εἶπον προσέτι ὅτι αἱ ἐλπίδες πάντων ἔτεινον πρὸς αὐτόν, και ἄλλους κολακευτικὸς λόγους, ὥστε αὐτός ὁ πρότερον μαινόμενος κατά τῆς Ἑλλάδος ἐλπίζων ὅτι εὖρεν εἰς ἐμὲ ἀπόστολον ὑπὲρ αὐτοῦ, συνήνεσεν οὐ μόνον νὰ μοι χορηγήσῃ περισσοτέρως ἀφ' ὅσας ἐζητήσα τροφὰς. ἀλλ' ὁμίλησας μετὰ τοῦ Κόμητος Πάριου

ἀπεφάσισαν νὰ μοὶ δώσωσι καὶ ποσότητὰ τινα χρημάτων
πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ὀπλᾶρχηγῶν.

Ὁ Γούρτζς πεπεισμένος περὶ τῆς ἐπιτυχίας μου, εἶχε
διατάξει ἐν τῶν εἰς Κεγχρεὰς εὐρισκομένων πλείων νὰ
ἔλθῃ εἰς Πόρον μετὰ τοῦ Χρυσοσπάθη. Ἐφοδιασθεὶς δὲ
παρὰ τοῦ Ἐϋδεκ μετὰ τὰς ἀπαιτουμένας πρὸς τοὺς φύλα-
κας τῶν ἀποθηκῶν του διαταγὰς, εἰδοποίησα τὸν Χρυ-
σοσπάθη καὶ παρέλαβεν ἱκανὴν ποσότητα σίτου καὶ τρο-
φῶν ἔλαβον δὲ καὶ παρὰ τοῦ Κόμητος Πόρου χίλια δι-
στηλα. Περαιωθείσης οὕτω τῆς ἀποστολῆς μου ἠθέλησα
νὰ λάβω τὴν δέουσαν ἐξήγησιν μετὰ τοῦ Ἐϋδεκ καὶ νὰ τῷ
ἀποδείξω ὅτι προσποιούμενος παρεδέχθη τὰς σκληρὰς
κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκφράσεις του ἐν
τῇ πρώτῃ συνεντεύξει. Ἀναλαβὼν τότε τὸ σύνθημα ὕψος
μου, παρουσιάσθη πρὸς αὐτὸν ἵνα ὑπογράψω τὰ ἀποδει-
κτικὰ τῆς παραλαβῆς τῶν τροφῶν καὶ χρημάτων, ἐξη-
γούμενος δὲ ἐπὶ τῶν προλαληθέντων ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ εἶπον,
ὅτι ψευδεὶς εἶνε αἱ περὶ Ἑλλήνων δοθεῖσαι αὐτῷ πλη-
ροφορίαι ὅτι, τὸ στρατιωτικὸν τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀξίε-
παινον καὶ παραδειγματικῆς διαγωγῆς ὡς πρὸς τ' ἄλλα
ἔθνη, διότι ἄσιτον, γυμνὸν καὶ ἀνυπόδουτον ἔδραμεν εἰς
τὸν πόλεμον ὅτι παλαιεὶ κατ' ἰσχυροῦ καὶ ἀνίσου ἐχθροῦ
ὅτι αἱ πράξεις τῶν Ἑλλήνων θαυμάσιοι οὖσαι, συνεκί-
νησαν τοὺς Εὐρωπαίους, οἵτινες ἐνθουσιασθέντες ἐση-
μάτισαν Ἐταιρίας ὑπὲρ τῆς εὐδωσίως τοῦ Ἑλληνικοῦ
ἀγῶνος, ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ συνδρομαὶ τῶν φιλελλήνων
δὲν διανέμονται ἐγκαιρῶς εἰς τὰ στρατεύματα οὔτε δα-
πανῶνται πρὸς χρῆσιν αὐτῶν, καὶ ἄλλας τοιοῦτου εἶδους
ἐξηγήσεις ἔλαβον μετ' αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἀγανακτοῦντος
προσώπου τοῦ Ἐϋδεκ ἐφαίνετο ἡ μεταμέλεια δι' ὅ,τι με-
εἶχε δώσει, ἀλλ' ὅ,τι ἔλαβον ἦτον ἤδη καλῶς ἐξηφαλι-

πρότερον ἀποχαιρετήσας λοιπόν αὐτὸν μεθ' ὑπεροχῆς ἀνεχώρησα.

Μετὰ ταῦτα μετέβην εἰς Κεγχρεάς, ὅπου εὔρον τὸν Τσοῦρτζ μετὰ τὸ ἐπιτελεῖόν του καὶ μετὰ ὄλους τοὺς ὀπλαρχηγούς. Μεθ' εὐφημιῶν με ὑπεδέχθησαν καὶ ἡ χαρὰ διεχύθη ἐν τῷ μέσω τῶν δυσχλίων ἐκείνων ἀνδρῶν παρέδωκα τῷ Ἀρχιστρατήγῳ τὰ χρήματα, αἱ δὲ τροφαὶ τακτικῶς διανεμόμεναι ἐνεψύχωσαν τὸν στρατὸν. Ἦλθεν ἐν τούτοις εἰς Κεγχρεάς ὁ Κόχραν ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ δικρότου ἢ «Ἑλλάς» καὶ ὁ Ἀστυγξ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου ἢ «Καρτερία», συμβουλίου δὲ γενομένου ἀπεφασίσθη νὰ εἰσπλεύσωσι τὰ πλοῖα εἰς τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον, ὁ δὲ Τσοῦρτζ νὰ μεταβῇ μετὰ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ οὕτω νὰ κτυπήσωσι τὰ ἐκεῖσε διασκορπισμένα Τουρκικὰ σώματα. Μετὰ ἐκκοινοποίησεν ὁ Τσοῦρτζ τὸ σχέδιον τοῦτο, ἀλλ' ἀσθενῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀκολουθήσω, μεταβάς δὲ εἰς Αἴγινα διέμεινα ἐκεῖ πάσχων δεινῶς ὑπὸ τοῦ ὀργανικοῦ νοσήματος, ὑφ' οὗ μέχρι τοῦδε δεινότερον πάσχω.

Μετὰ τὰ ἐν Ναυπλίῳ συμβάντα καὶ μετὰ τὴν ἀνιχώρησιν τοῦ Τσοῦρτζ, ἤρχισε πάλιν ὁ Γρίβας τὰς πιέσεις του, ὥστε βιασθεῖσθαι ἡ Ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἀπεσύρθη εἰς Αἴγινα, ὅπου συνήλθον οἱ πρόκριτοι τῆς Ἑλλάδος ἀναμένοντες τὴν ἄρξιν τοῦ Κυβερνήτου. Ἀλλὰ πάντες ἐν τοιαύτῃ ἐνρίσκοντο ἀπελπισίᾳ, ὥστε ἐνόμιζον ὅτι ἐρχόμενος ὁ Κυβερνήτης δὲν ἤθελεν πλέον εὔρει Ἑλλάδα, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰβραήμης προητοιμάζετο διὰ τοῦ ἐν Νεοκάστρῳ στόλου του νὰ ἀποδιβάσῃ στρατεύματα καὶ νὰ προσβάλλῃ τὴν Ἰδρᾶν καὶ Σπέτσας, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων ἦσαν ἐτοιμοὶ ἅμα ἤθελον εἰδοποιηθῆ ὑπὸ τῶν σκοπῶν των περὶ τοῦ κινήματος τούτου

νά εισέλθωσι μὲ τὰς οἰκογενείας των εἰς τὰ πλοῖα καὶ
ν' ἀναχωρήσωσιν.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦσαν τὰ πράγματα ὅτε τὴν
8 Ὀκτωβρίου ἔλαβε χώραν ἡ Ναυμαχία τοῦ Νεοκάστρου,
καὶ ἡ καταστροφή τοῦ Τουρκο-Αἰγυπτιακοῦ στόλου, ὑπὸ
τῶν τριῶν συμμαχικῶν στόλων τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας
καὶ Ῥωσσίας. Ἡ χαροποιὰ αὕτη εἶδησις τῆς καταστρο-
φῆς τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου διέχυσε τὴν ἀγαλλίασιν ἐνε-
ψύχωσε τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐνέπνευσε σωτηρίους ἐλπίδας
ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἐμελλε νὰ στερεωθῆ,
καὶ ἦν περίστασις μάλιστα εἶχον ἀρχίσει διαπραγματεύ-
σεις περὶ τούτου. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ Πύλη εἶχεν ἤδη
ἀπορρίψει τὰς προτάσεις τῶν συμμαχικῶν Αὐλῶν ὡς
πρὸς τὴν εἰρηνοποίησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀναγνώ-
ρισιν προνομίων τινῶν ὑπὲρ αὐτῆς κατὰ τὴν συνθήκην
τῆς 24 Ἰουνίου 1827, ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων ὡς εἶχε
προτείνει ὁ Ἀμιλιων κατὰ τὸ ἔτος 1823 εἰς τὴν τριμε-
λῆ ἐπιτροπὴν, ὡς ἐβρέθη, τῆς ὁποίας ἤμην καὶ ἐγὼ μέ-
λος. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀκλονήτου ἐπιμονῆς τῆς Πύλης
ἠναγκάσθησαν οἱ πρέσβεις τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνά-
μεων φθίνοντος τοῦ Νοεμβρίου ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ
Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν τούτοις ὁ Κολοκοτρῶνης ἐπὶ κεφαλῆς πολυαριθ-
μῶν δυνάμεων ἐπολιόρακε τὴν Τρίπολιν, ὁ δὲ Ἀρχιστρά-
τηγος κατάρθρωσε νὰ σχηματίσῃ στρατόπεδον ἐν Ἀκαρ-
νανίᾳ, καὶ οὕτω διήλθε τὸ ἔτος τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

1828.

**Αφιξίς τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Ἐγκαθίδρου-
σις τῆς νέας Κυβερνήσεως. — Διοικητικὸς Ὄργανισμὸς. —
Ἐκτακτὸς Ἐπιτροπεία τῶν Βορείων Κυκλάδων. — Πλεχτά-
ται τῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. — Ἡ πα-
ραίτησις μου.*

Κατὰ τὴν 7 Ἰανουαρίου 1828, ἔλαμψεν ἡ χαρμὸς ἡμέρα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθ' ἣν ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ δικρότου Warspite διοικουμένου ὑπὸ Πάρκερ, κατευοδώθη εἰς Ναύπλιον ὁ Κυβερνήτης, τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἦτον ἔτοιμος ὁ Γρίβας νὰ κτυπηθῆ μετὰ τοῦ Φωτομάρα, ἀλλ' ἡ ἀφιξίς τοῦ σεβασμίου ἐκείνου ἀνδρός κατεπράυνε τὰ πνεύματα, ἔπαυσε τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς, ἀποκατασταθείσης δὲ τῆς τάξεως εἰς Ναύπλιον, διετάχθη ὁ Γρίβας νὰ μεταβῆ εἰς Αἴγιναν ὅπου ὁ Κυβερνήτης διευθύνετο. Ἡ πράξις αὕτη πρὶν ἀναλάβῃ τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως, ἦτον ὁ πρόδρομος τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν Κυβερνήτην, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο αἱ ἐλπίδες πάντων, θεωρούντων αὐτὸν ὡς λυτρωτὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ὅτε μετέβην ὁ Κυβερνήτης εἰς Αἴγιναν, μετὰ ζωηρῶν αἰσθημάτων ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγαλιάσεως ὑπεδέχθησαν αὐτὸν πάντες στρατιωτικοί τε καὶ πολιτικοί, οἵτινες ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος εἶχον συβρέσθαι ἐκεῖ ἐπὶ τούτῳ. Εἰς Αἴγιναν ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως ὡς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ἀναλογιζόμενος δὲ ὁ μέγας οὔτος ἐνὴρ ὅτι ἦτον ἀδύνατον κράτος ἐ-

ξερχόμενον ἐκ τῆς αὐτῆς ἀστασίας καὶ παραλυσίας νὰ εὐοικηθῇ μὲ Σύνταγμα, οἷον ἐκεῖνο τῆς Τρυζήνος, προητοίμαζεν ἤδη νέον κυβερνητικὸν σύστημα περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὁποίου ἤρχισε νὰ συνονοηταὶ μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων προκρίτων, στρατιωτικῶν καὶ αὐτῶν τῶν βουλευτῶν.

Συναχθέντος τοῦ Βουλευτικοῦ Σώματος, ἤρχισαν μικραὶ τινὲς διενέξεις περὶ ἐθιμοταξιῶν ἐκ μέρους τῆς Βουλῆς πρὸς τὸν Κυβερνήτην καὶ τοῦτο τὸν κατέπεισεν ἔτι μᾶλλον ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ προβῇ ἡ νέα Κυβέρνησις μὲ τοιοῦτον Σύνταγμα. Τοῦτου ἕνεκα συνεννοήθη ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸ πλείστον μέρος τῶν βουλευτῶν εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς καὶ ὁ Πρόεδρος διὰ πλειοψηφίας ἐπροκήρυξε τὴν παράνομον ἀλλ' ἀναγκαίαν πρᾶξιν τῆς διαλύσεως τοῦ Βουλευτικοῦ Σώματος, καὶ ἀνέθεσεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Κυβερνήτην πρὸς σύστασιν νέου κυβερνητικοῦ ὀργανισμοῦ μέχρι τῆς ὅσον τάχιον συγκαλέσεως Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

Διαλυθείσης τῆς Βουλῆς ἐούστησεν ὁ Κυβερνήτης ἐν σῶμα ἐν εἴδει συμβουλίου τὸ ὁποῖον ἐχάλεσε «Πανελληνιον», καὶ τὸ διήρυσεν εἰς τρία τμήματα ὀρίσας τὰς ἐργασίας τούτων εἰς Οἰκονομικὰς, Διοικητικὰς δικαστικὰς, καὶ εἰς πολεμικὰς. Ἐούγκειτο δὲ τὸ σῶμα τοῦ ἐξ εἴκοσι ἐπτὰ μελῶν, ἕκαστον τμήμα εἶχεν ἴδιον πρόεδρον καλούμενον πρόβουλον ὁ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν δὲ πρόβουλος ἦτον καὶ πρόεδρος ὅλου τοῦ σώματος. Καὶ ὁ μὲν Γ. Κουντουριώρης διωρίσθη πρόβουλος εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν τμήμα, ὁ δὲ Ἀνδρέας Ζαήμης εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης ἐπὶ τῶν πολεμικῶν. Ὄργάνισε τὰ ἀτακτα στρατεύματα εἰς χιλιαρχίας, προσδιόρισας τὸς μισθοὺς καὶ τὰ σιτηρέσια τῶν

χιλιάρχων καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν. Διῶρισε δὲ στρατάρχην τὸν Ὑψηλάντην, καὶ τὸν διέταξε νὰ συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Τσοῦρτς εἰς ὄλων τῶν κινήματων του. Ἐκινόνισε πρὸς τούτοις ὁ Κυβερνήτης καὶ τὰ τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου καὶ διῶρισε Ναύαρχον τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην ἀντὶ τοῦ Κόχραν ὅστις εἶχεν ἀπέλθει εἰς Λονδίνον. Ἐσύστησε πρὸς τούτοις καὶ Γενικὸν Φρονιστήριον μέλη τοῦ ὁποίου ἦσαν ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ ὁ Ζωγράφος, εἰς τῶν ὁποίων τὴν φροντίδα ἀνέθεσε τὰ τοῦ ναυτικοῦ, στρατιωτικοῦ, καὶ τὰς προμηθείας τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων. Ἐκαμε δὲ καὶ ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ἐξ αὐτῶν τῶν μελῶν τοῦ Πανελληνίου, ἐπεφυλάχθη δὲ νὰ συστήσῃ δι' ἐπιτροπῶν καὶ τὰ λοιπὰ ὑπουργεῖα ὡς ἡ περίστασις καὶ ἡ ἀνάγκη ἀπήτουν. Προέβη μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὸν Διοικητικὸν Ὀργανισμὸν καὶ συναινέσει τοῦ Πανελληνίου διηρέθη ἡ μὲν Πελοπόννησος ἐκ ἐπτά τμήματα ὑπὸ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα. Ἀργολίς, Ἀχαΐα, Ἠλις Ἀνω Μεσσηνία, Κάτω Μεσσηνία, καὶ Ἀρκαδία. Αἱ δὲ νῆσοι εἰς εἴς· Βόρειοι Σποράδες, Ἀνατολικαὶ Σποράδες, Δυτικαὶ Σποράδες, Βόρειοι Κυκλάδες, Κεντρικαὶ Κυκλάδες καὶ Νότιοι Κυκλάδες. Διῶρισε δὲ εἰς ἕκαστον τμῆμα ἐκτάκτους ἐπιτρόπους, οἵτινες κύριον καθήκον εἶχον τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ. Διὰ δὲ τὴν στερεάν Ἑλλάδα δὲν ἐλήφθη διοικητικὸν μέτρον ὡς κατεχομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα ἐγένοντο μεσοῦντος τοῦ Φεβρουαρίου, ὁ Ἰβραήμης κατεδαφίτας τὴν Τρίπολιν, μετέβη μετὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, τὰ παράλια δὲ ταῦτα καὶ αἱ Πάτραι ἦσαν τὰ μόνα τότε μέρη, τὰ ὁποῖα κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς Πελοπόννησον.

Εὐηρεστήθη ὁ Κυβερνήτης νὰ μοι ἀναθέσῃ τὴν ἑκτακτον ἐπιτροπείαν τῶν Βορείων Κυκλάδων, τὴν ὁποίαν ἀνεδέχθην μᾶλλον ἵνα τὸν εὐχαριστήσω, διότι τῷ εἶχον εἶπει, ὅτε μοι ἐπρότεινε νὰ λάβω μέρος εἰς τὴν Κυβέρνησίν του, ὅτι δὲν ἐδυνάμην νὰ περιφέρωμαι ἀπὸ ἓν εἰς ἄλλο μέρος, ἐπεθύμουν δὲ νὰ ὑπηρετήσω παρ' αὐτῷ ἢ νὰ μείνω ἀνευ ὑπηρεσίας. Ἡ σημαντικώτερα ἐν ταῖς νήσοις ἐπιτροπεία ἦτον ἐκείνη τῶν Βορείων Κυκλάδων ἣν ἐπιφορτίσθην, περιελάμβανε δὲ τὰς νήσους Σύρον, Μύκωνον, Τήνον, Ἄνδρον Κέκν, Θερμιά καὶ Σέριφον. Ἐντολήν εἶχον νὰ συστήσω εἰς ἑκάστην τῶν νήσων τούτων, δημογεροντίας κατὰ χωρίον, κώμας καὶ πόλεις, ὑποκειμένας εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν δημογεροντίαν τῆς νήσου καὶ αὕτη εἰς τὸν ἑκτακτον ἐπίτροπον· αἱ δὲ ἐκλογαὶ τῶν δημογερόντων ἐμελλόν νὰ γίνωνται κατὰ τὸν νόμον τὸν ὁποῖον ὁ Κυβερνήτης ἐκ συμφώνου μὲ τὸ Πανελλήνιον εἶχε διατάξει. Ἀόριστος καὶ ἐκχρεμῆς ἦτον ὁ διοικητικὸς οὗτος τρόπος ἀλλ' ἐμεινεν εἰς τοὺς ἑκτάκτους ἐπιτρόπους νὰ τὸν τακτοποιήσωσιν. Ὁ Κυβερνήτης ἐδιάσθη νὰ παραδεχθῇ αὐτὸ τὸ μέτρον ἵνα πέμψῃ ἐπὶ τὸ ταχύτερον ἀντιπροσώπους του εἰς τὰς ἐπαρχίας, πρὸς παῦσιν τῶν καταχρήσεων καὶ τοῦ καταπιεσμοῦ καὶ ὅτε μάλιστα ἕνεκα τοῦ πολέμου ἐν ὑπῆρχεν οὐδενὸς εἴδους ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς. Ὡς πρὸς δὲ τὸν δικαστικὸν κλάδον ἐπεφόρτισε τοὺς ἑκτάκτους ἐπιτρόπους προεδρεύοντας τὰς ἐπαρχιακὰς δημογεροντίας νὰ θεωρῶσι τὰς δικαστικὰς ὑποθέσεις περὶ αὐτῶν νὰ μὴν ἀποφασίζωσι, ἀλλ' ἂν δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ τὰς συμβιβάζωσιν νὰ τὰς ἀναβάλλωσι μέχρι τῶν συστηθσομένων δικαστηρίων. Καθῆκον εἶχον ἐπίσης οἱ ἑκτακτοι ἐπίτροποι νὰ δίδωσι λεπτομερεῖς πληροφορίας πρὸς τὸν Κυβερνήτην περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐπαρχιῶν

τας οποιας διεύθυνον και πρό πάντων να συνάπτωσιν άκριβείς στατιστικας έκθέσεις.

Αναδεχθείς τὰ χρέη του έκτάκτου έπιτρόπου τών Βορειών Κυκλάδων ώργάνισα τας υπό την διοικήσιν μου νήσους, συμφώνως με τας οδηγίαις της Κυβερνήσεως, άλλ' ένόμισα πρός τούτοις αναγκαίον να άπαιρτίτω μετ ταξυ τών έπαρχιακών Δημογερόντων ιδία τινα καθήκοντα, συνεπεία δέ τούτου να δώσω τας αναγκαίαις οδηγίαις και είς τούς μερικούς δημογέροντας, ήτοι τών χωρίων. Έπεφόρτισα έπομένως ένα τών έπαρχιακών δημογερόντων να έκτελή καθήκοντα είρηνοδίκου πρός συμβιβασμέν τών μικρού λόγου υποθέσεων· έτερον· αστυνομικά καθήκοντα, τόν δε τρίτον έπαρχιακόν δημογέροντα τήν διεύθυνσιν του καθαρώς διοικητικού κλάδου· και πάσα ιδία πράξις ενεργείτο μεν ύφ' ενός έκάστου, άλλ' ώφειλε να προηγηθή ή γνώμη και ή άπόφασις όλης της έπαρχιακής δημογεροντίας. Οί δε δημογέροντες έκάστου χωρίου και κώμης, ήταν οί έκτελεσται τών άποράσεων της έπαρχιακής δημογεροντίας ήτις έλάμβανεν άπ' ευθείας τας διαταγας παρά του έκτάκτου έπιτρόπου. Διά δε τόν δικαστικόν κλάδον άπαξ της εβδομάδος καθυπεβιλλοντα είς τήν έπαρχιακήν δημογεροντίαν έν συνεδριάσει, (έπειδή και έγώ ευαισχόμενος έν Σύρω όπου ήτον ή έδρα μου δέν ήδυνάμην να τήν προεδρεύω), δικαστικαι υποθέσεις και έσυμμορφούτο με τας άνωτέρω οδηγίαις του Κυβερνήτου. Κατ' αυτόν τόν τρόπον διοργανίσθησαν αι υπό τήν οδηγίαν μου νήσοι και άπεκατέστη ή τάξις.

Περιελθών έν τούτοις τας υπό τήν έπιτροπεία μου νήσους πρός όργανισμόν των, άπεκατέστη έν Σύρω, όπου ένεκα του κηρυχθέντος πολέμου μεταξύ Ρωσσίας και Τουρκίας, κατέφυγον πληθος Χριστιανών έκ Κων

επαντινουπάλεως, Σιδώνης και άλλων μερών ὥστε κατὰ τὸν Μάιον ἐσυσσωρεύθησαν περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας ψυχὰς εἰς Σύρον, μεγάλως δὲ ἠτχολούμην πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας και τάξεως. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς διοικήσεώς μου ἤτις ἀρχίτσκα κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1828 ἔληξε τὸν Μάρτιον 1829, οὐδὲν ἀξιοσημείωτον ἔλαβε χώραν ἐκτὸς τινῶν παρεκδρομῶν τῆς κυβερνήσεως, ἡ τελευταία ὁμως τούτων ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς παραιτήσεώς μου.

Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας, ἤρχισαν και αἱ ἐχθροπραξίαι, ἐκ τούτου ἐπαυσαν νὰ ἐρχονται σιτηρὰ ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἡ Ἑλλάς δὲ ἔχουσα κατεπίγουσαν ἀνάγκην ἐπρομηθεύετο ταῦτα ἐξ Αἰγύπτου εἰς ὑπερόγκους τιμὰς. Τινὲς οὐχὶ φίλοι τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἐκθέσωσι τὸν Κυβερνήτην τῷ ἔδωσαν νὰ ἐνοήσῃ οἱ τὰ ἐν Σύρῳ σιτηρὰ ἦσαν ἰδιοκτησία τοῦ Μεχμεταλή, ἐπομένως ἠδύνατο νὰ τὰ μεσεγγυήσῃ και νὰ τὰ κάμη λείαν ὡς Τουρκικά. Ὁ Κυβερνήτης ἠτχολημένος εἰς σπουδαίτερα ζητήματα, ἐπέδωσεν εἰς τὴν πλεκτάνην ταύτην και ἀποστείλας τὸν Γεώργιον Γλαράκη, σκοπὸν πρόέλετο διὰ μεγάλης μυστικότητος νὰ ἐνεργήσῃ τὸ μεσεγγυον ὄσων σιτηρῶν εὐρίσκοντο εἰς Σύρον. Συνοδεύετο δὲ ὁ Γλαράκης ὑφ' ἀπλῆς ἐπιστολῆς πρὸς ἐμὲ ὡς ἐκτακτον ἐπιτροπον, ἵνα τῷ τείνω χεῖρα βοηθείας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν ἃς εἶχε λάβει παρὰ τῆς Κυβερνήσεως. Παράδοξος μοι ἐφάνη ἡ ἔλευσις τοῦ Γλαράκη ἀγνοῶν δὲ τὴν αἰτίαν, ἐνόμισα κατὰ πρῶτον οἱ ἐστῆλη ἵνα ἐξετάσῃ περὶ τῆς διαγωγῆς μου. Αὐτὸς ὁμως διατηρῶν αὐστηρὰν ἐχεμύθειαν κατεγίνετο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του, πληροφορούμενος περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν σιτηρῶν, τὰ ὁποῖα οἱ ἔμποροι εἶχον

εις τὰς ἀποθήκας των καὶ περὶ τοῦ φορτίου τῶν ἐν τῷ
λιμένι πλοίων. Καίτοι μυστικῶς ἐγένοντο αἱ ἐρευναι αὐ-
ται οἱ ἔμποροι ἐλάμβανον ὑπονοίας καὶ ἤρχισαν νὰ ἀνη-
συχῶσιν, ἀπατάθησαν δὲ πρὸς ἐμὲ, ὡς Ἀρχὴν, ἵνα
μάθωσι περὶ τίνος πρόκειται, λέγοντες ὅτι ἐκ τινῶν ὑπο-
νοϊῶν, ἃς διήγειρεν ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Κυβερνήσεως
διεκώπησαν αἱ ἐμπορικαὶ των πράξεις καὶ τοῦτο ἐβλαπτεν
οὐχὶ μόνον αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν. Τὰ
δίκαια παράπονα τῶν ἐμπόρων μὲ ὑπεχρέωσαν νὰ ἀπο-
τανθῶ ἐγγράφως πρὸς τὸν Γλαράκην καὶ τῷ εἶπω ὅτι,
καίτοι μακρὰν τοῦ νὰ ζητῶ νὰ μάθω τὸ αἷτιον τῆς ἀπο-
στολῆς του, ὀφείλω νὰ τῷ ἀναγγείλω τὰς ὑπονοίας τῶν
ἐμπόρων καὶ τὴν βλάβην τὴν ὅποιαν ὑφίσταται τὸ ἐμπό-
ριον, ἐπομένως ἡ εὐθύνη ἤθελεν ἐπιπέσει ἐπ' αὐτοῦ καὶ οὐχὶ
ἐπ' ἐμοί. Τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔγγραφο ὑπεχρέωσε τὸν
Γλαράκην νὰ μοι κοινοποιήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς
του. Μοι παρὶς αὐτὴν μεγάλην ὠφέλειαν τῆς Κυβερνήσεως
ἂν ἐλάμβανεν ὡς λείαν τὰ ἐν Σύρῳ εὐρισκόμενα σιτηρὰ.
Ἐπόρησα ἐπὶ τοῦ μωροῦ τούτου κινήματος καὶ εἶπον τῷ
Γλαράκῃ ὅτι ἀνὴρ τοῦ ἀγῶνος ὡς αὐτὸς, καὶ φίλος τοῦ
Κυβερνήτου, δὲν ἠγνόει τὰ ἀποτελέσματα τῆς πράξεως
ταύτης. Διότι, καίτοι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σιτηρὰ ἀνῆκον
εἰς ξένους ὑπηκόους, ἡ πράξις αὕτη ἐμελλε νὰ ἐπιφέρῃ
ἀπείρους δυσκολίας εἰς τὸν Κυβερνήτην, ἀλλὰ καὶ τουρ-
κικὰ ἂν ἤθελον ἀποδειχθῆ ὠφείλεν ἡ Κυβέρνησις νὰ τὰ
θεωρήσῃ ὡς λείαν τῆς ; Ἡ Ἑλλάς τρεφομένη ἐξ Αἰγύ-
πτου δὲν ἠδύνατο νὰ πορισθῆ σιτηρὰ ἐξ ἄλλου μέρους,
καὶ ἑκατὸν χιλιάδων κοιλῶν εὐρισκομένων ἐν Σύρῳ ἐ-
ξήρκουν πρὸς ἐπισιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος ἐνόσω διήρκει ὁ
πόλεμος ; Ἡ ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἤθελεν ἐκ νέου ἐπιτρέψει
νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα σιτηρὰ, ἀφοῦ μάθη ὅτι τὸν

ληστεύουσιν; Ὁ Κυβερνήτης εἶπον τῷ Γλαράκῃ, ὦφειλε μᾶλλον νὰ ἀποδώσῃ εὐχαριστήσεις εἰς τὸν Μεχμέτ Ἄλῃν, οὐχὶ δὲ νὰ κάμῃ λείαν τὴν ἰδιοκτησίαν του, τούτου ἕνεκα δὲν σοὶ ἐπιτρέπω νὰ κάμῃς τὸ ἐλάχιστον κίνημα ἄλλ', ὡς Ἀρχὴ, σὲ προτρέπω ἀμέσως νὰ ἀναχωρήσῃς πρὸς ἡσυχίαν τοῦ τόπου, ἐγὼ δὲ θέλω ἀναφερθῆ ὑπὸ εὐθύνην μου εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Γλαράκης ἐννοήσας τότε ὅτι ἐχθροὶ τοῦ Κυβερνήτου ἤθελον νὰ τὸν περιπλέξωσιν, αὐθημερόν ἀνεχώρησεν· ἐγὼ δὲ ἀναφέρων τὰ πάντα πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἔλαβον παρ' αὐτοῦ εὐχαριστήριον ἐπιστολήν, ἣς πληρέστατα με ἱκανοποίησε.

Μετ' οὐ πολὺ νόσος τις ὑπὸ πολλῶν ἐκκληθεῖσα ὡς πανώλης, εἶχεν ἀναφανεῖ εἰς τινὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, ἐν Ὑδρα, Αἰγίνῃ καὶ ἐν ἄλλαις νήσοις. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ὠφελήθεντες τῆς περιστάσεως ταύτης, ἵνα ἐχθέσωσι τὸν Κυβερνήτην, τῷ παρέστησαν ὅτι τὰ ἐξ Αἰγύπτου προερχόμενα ἄλευρα ἦσαν τὸ αἷτιον τῆς νόσου ὡς πεπαλαιωμένα καὶ διεφθαρμένα. Οἱ ἔμποροι δὲ τῶν σιτηρῶν συμφωνήσαντες κατὰ τοῦτο κατέπεισαν καὶ αὐτὸν τὸν Κυβερνήτην, ὥστε ἐξέδωκε διαταγὴν πρὸς ἐμέ ὅπως ἀποκαταστήσω ἄχρηστα τὰ ἐν Σύρῳ εὑρισκόμενα ἄλευρα, ἢ ποσότης τῶν ὁποίων ὑπερέβαινε τὰ ἐν ἡμῶν ἑκατομμύριον ὀκάδων. Λαβὼν τὴν διαταγὴν ταύτην ἐσκέφθην τὸ ἀνήκειον αὐτῆς· καὶ πρῶτον διότι ὦφειλε νὰ προηγηθῆ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις, ἂν τῶντι τὰ ἄλευρα ταῦτα ἀπέβαινον ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν δημόσιον ὑγείαν, κατὰ δεύτερον λόγον ἐπρόβλεπον ὅτι, τὰ σιτηρὰ πωλούμενα ἤδη εἰς μετρίαν τιμὴν, ἕνεκα τῶν ἀλεύρων τούτων ἀναμφιβόλως ἤθελον ὑπερτιμηθῆ ἂν ταῦτα ἐξέλιπον. Ὅθεν πρὶν ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν ταύτην, διώρισα ἐπιτροπὴν ὑπὸ τῶν ἐμπειροτέρων ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν πρὸς

ἀνάλυτιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἀλεύρων, παρήγγειλα δὲ συγ-
χρόνως τῇ Δημογεροντίᾳ νὰ μοὶ δώσῃ ἀκριβεῖς πληρο-
φορίας περὶ τῆς ἐν Σύρῳ καταναλώσεως τῶν ἀλεύρων,
καὶ ἂν νόσός τις ἀνεφάνη παρ' ἐκείνοις οἵτινες ἐποίουν
χρόσιν αἰτῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐπιστημέ-
ων διεξήγαγον ὅτι τὰ ἄλευρα ἦσαν πεπαλαιωμένα καὶ
ὀλίγον πιερά· ἀλλ' οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρωσι
βλάβην εἰς τὴν υἰείαν· ἡ δὲ Δημογεροντία μοὶ ἀνέφερεν
ὅτι καὶ ἄλλοτε ἦλθον εἰς Σύρον ἄλευρα τοιοῦτου εἶδους,
ἀλλ' οὔτε τότε, οὔτε νῦν ἐπροξένησαν τὴν ἐλαχίστην
βλάβην. Τὰς ἐκθέσεις ταύτας διηύθυνα τῷ Κυβερνήτῃ
παρατηρῶν αὐτῶ, ὅτι ἂν λείψωσι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος
ἄλευρα, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, τὰ σιτηρὰ ἤθελον ὑ-
περτιμηθῆ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἤθελον καταντήσει ν' ἀποθά-
νωσι τῆς πείνης, τούτου ἕνεκα ἐνόμισα καθήκον μου νὰ
μὴ ἐνεργήσω τὴν διαταγὴν ἣν ἔλαβον, πρὶν καθυποβάλω
τὰς ἀνωτέρω πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐκθέσεις. Εὐάρεστος
ἦτον ἡ ἀπάντησις ἣν ἔλαβον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως,
δι' ἰδιαιτέρας δὲ ἐπιστολῆς τοῦ ὁ Κυβερνήτης μὲ εὐχα-
ρίστησε καὶ ἡ διαταγὴ ἠκυρώθη.

Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἀρχίσασα ἤδη ἀντιπολίτευσις κατὰ
τοῦ Κυβερνήτου ἐκρατύνετο, ἐν αὐτῇ δὲ ἠριθμοῦντο καὶ
τινα μέλη τῆς Κυβερνήσεως, καὶ αὐτοὶ οἱ πρόβουλοι τοῦ
Πανελληνίου ἐφαίνοντο ὡς ἀρχηγοί· καὶ ἐνῶ ἀπεκατέ-
στη ἡ τάξις, ἐνῶ διὰ παρακλήσεως τοῦ Κυβερνήτου ἡ
ἐκστρατεία τῶν Γάλλων εἶχεν ἀποβιβασθῆ εἰς Νεόκασ-
τρον καὶ ἔξωτε τὸν Ἰβραήμην ἐνῶ ἠλευθερώθησαν τό-
σαι ἐπαρχίαι εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ἀνεκτῆθη
μέγα μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ τὰ πάντα
ἐφαίνοντο αἴσια καὶ ὀφείλοντο εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν
ἀξιότητα τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός, μολαταῦτα οἱ ἀγτι-

πολιτευόμενοι τὸν Κυβερνήτην, ὠφελούμενοι ἐκ τοῦ φιλοφίσιματος τῆς βουλῆς οὗ ἐναντίον τοῦ Συντάγματος ἐκυβερνᾶτο τὸ ἔθνος παρενέβαλον δυσκολίας εἰς τὴν πρόοδον τῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας ἄλλος δὲν ἦτον ὁ σκοπὸς εἰμὴ ἡ εὐημερία τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη ὁσημέραι ἐξηπλοῦτο καὶ εἰς Σῦρον καὶ αἱ δύο περιστάσεις περὶ ὧν ἤδη ἀνέφερον ἦσαν πλεκτάναί τῶν ἀντιπολιτευομένων πρὸς διέγερσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων ἀλλ' ἀπέτυχον. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐμποδίσω καὶ ἄλλην πλεκτάνην ἣτις ὑπῆρξε μετὰ τινὰ καιρὸν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Σύρου.

Ὅτε ἐγένετο ἡ ἐκστρατεία τῆς Χίου, ἐπιτροπὴ συγκειμένη παρὰ τοῦ Α. Σκαραμαγκᾶ, Α. Πάλη καὶ Ζ. Ψύχα διεύθυνε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, καθόσον ἀνέλαβε τὰ ἐξόδα καὶ πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων. Ἀποτυχούσης τῆς ἐκστρατείας ἡ ἐπιτροπὴ εὐρέθη ἐκτεθειμένη μὲ χρέη, οἱ δὲ πιστωταὶ παρουσιάσαντες τὰ ἀποδεικτικά τῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀπήτουν τὴν πληρωμὴν. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἤθελε νὰ δεχθῆ τὰς πιστώσεις ταύτας, θεωροῦσα ὡς ὑπεύθυνον τὴν ἐπιτροπὴν, συγχρόνως δὲ μὲ διέταξε νὰ λάβω κατὰ τῶν μελῶν αὐτῆς αὐστηρὰ μέτρα καὶ μέχρι αὐτῆς τῆς φυλακίσεως ἵνα ὑπαχρεωθέντες πληρώσωσιν. Ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων Χίων, εἰς Σῦρον δὲ οἱ Χίοι ἦσαν οἱ προὔχοντες καὶ οἱ πλουσιώτεροι τῶν ἐμπόρων. Ἡ ἀπότομος αὕτη ἀπόφασις τῆς κυβερνήσεως ἐπροξένησε γενικὴν δυσαρέσκειαν, ἐγὼ δὲ πρὶν τὴν ἐκτελέσω ἀνέφερον εἰς τὴν κυβερνήσιν ὅτι, οἱ πιστωταὶ ὄφειλον νὰ λάβωσιν ὑπομονὴν ἕως οὗ ἐξετασθῶσιν αἱ πράξεις τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ δὲ κυβερνήσις ἀφοῦ ἤθελεν ἐπιθεωρήσει τὰς πράξεις ταύτας ἂν εὕρισκεν ἐλλείψεις, τότε ὄφειλε νὰ καταδικάσῃ

τὴν ἐπιτροπὴν, ἄλλως ἦτον ἄδικον νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ εἰς πληρωμὰς δανείων τὰ ὁποῖα αὐτὴ συνωμολόγησε συνεπεῖα τῶν ὀδηγιῶν τῆς κυβερνήσεως. Ἀνίσχυροι ἀπέβησαν αἱ παρατηρήσεις μου, διότι ὁ Κυβερνήτης ἐθεώρει τὴν ἐκστρατείαν τῶν Χίων μᾶλλον ὡς ἰδιωτικὴν ἢ κυβερνητικὴν, ἀλλ' ἐγὼ καίτοι ἔφερον ἐναντίαν περὶ τούτου γνώμην, ἠναγκάσθην ὡς ἐκ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ νὰ φυλακίσω τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, συγχρόνως δὲ νὰ δώσω καὶ τὴν παραίτησίν μου, προβλέπων ὅτι ἤθελεν ἐνισχυθῆ ἢ εἰς Σῦρον ἀντιπολίτευσις διὰ τῆς παρανόμου ταύτης πράξεως, καὶ διότι εἶχον πάντοτε προτιμήσει νῆ εἶμαι ἀπλοῦς πολίτης ἢ ἀνώτατος ὑπάλληλος ἐναντίον τῶν ἀρχῶν μου. Λαβὼν τὴν παραίτησίν μου δυσηρεστήθη πολὺ ὁ κυβερνήτης νομίζων ὅτι ἠνώθη μετὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἀλλ' ἰδιαιτέρως ἐξηγήθην τὰ ἀληθῆ αἰτία ταύτης. Ἡ παραίτησίς μου ἐδόθη κατὰ τὰ ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου 1828 καὶ κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον 1829 ἦλθεν ὁ νέος ἐκτακτος ἐπίτροπος ὅστις μὲ διεδέχθη.

Κατ' ἰδιαιτέραν διαταγὴν τοῦ κυβερνήτου μετέβην εἰς Αἴγιναν, καὶ ἐν ἰδίᾳ συνεντεύξει τῷ παρέσῃσα τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ἐν Σύρῳ μεγαλεμπόρων ἦσαν σύμφωνοι καὶ συνενοοῦντο μετὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων τὴν κυβερνήσιν του, ἐπομένως ἦτον ἀναγκαῖον νὰ παύσῃ τὴν κατὰ τῶν Χίων καταδρομὴν καὶ νὰ διατάξῃ τὸν Ν. Καλέργην ὅστις μὲ ἀντεκατέστητε νὰ καταβάλλῃ ὄλην τὴν προσοχὴν του πρὸς τοῦτο, ἄλλως ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ ἡ Σύρος θὰ ἦτον ὁ πρῶτος τόπος ὅστις θὰ ἐπαναστάει. Ἐντοσοῦτῳ ἡ ἀντιπολίτευσις ἐκορυφοῦτο ἐνισχυομένη ὑποκώφως καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ξένων οἵτινες ἐνόμιζον τὸν Κυβερνήτην ὁπαδὸν τῆς βρῆσαικῆς πολιτικῆς καὶ οὕτω παρήλαθε τὸ ἔτος 1828.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

1829.

Ἡ ἐν Ἀργεὶ Δ΄. Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ αἱ πράξεις αὐ-
τῆς. — Μάχη τῆς Πέτρας. — Ὄργανισμὸς τοῦ στρατιωτικοῦ.
— Ἐκτακτὸς Ἐπιτροπεία τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος.

Ἰδιωτεύων, διέτριβον εἰς Αἴγιναν, ὅπου ἦτον ἡ καθέ-
δρα τῆς κυβερνήσεως, μέχρι τοῦ Ἰουλίου μηνός, ἐπο-
χῆς καθ' ἣν ἐμελλε νὰ συνέλθῃ ἡ Δ' τῶν Ἑλλήνων Συ-
νέλευσις. Ὁ κυβερνήτης κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνόμιζεν ἄρμο-
διαν τὴν συγκρότησιν τῆς Συνελεύσεως, ἐπροσπάθησε δὲ
νὰ καθησυχάσῃ τοὺς ἀδίκως ἀντιπολιτευομένους αὐτὸν,
ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ διατάξῃ τὰς ἐκλο-
γὰς τῶν Πληρεξουσίων, καὶ ὤρισε τὸ Ἄργος τόπον τῆς
τῆς συγκροτηθησομένης Συνελεύσεως. Ἡ Πελοπόννησος
ἦτον ἐλευθέρη μετὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν Γάλλων, ἡ στε-
ρεὰ ἐπίσης, οἱ κάτοικοι δὲ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ πρὸ πάντων
ἐκεῖνοι τῆς Πελοποννήσου εἶχον ἀπέλθει εἰς τὰς ἐστίαις
τῶν, αἱ στρατιωτικαὶ καταχρήσεις εἶχον παύσει, ἡ τάξις
καὶ ἡ ἀσφάλεια ὅπως οὖν εἶχον ἀποκατασταθῆ. Ὁ λαὸς
ἐν γένει δικαίως ἀπέδιδεν ὅλα ταῦτα εἰς τὴν κυβέρνησιν,
καὶ ὡς ἐκ συνθήματος αἱ ἐπαρχίαι, ἀντὶ νὰ ἐκλέξωσι
πληρεξουσίους διὰ τὴν Συνέλευσιν, ἀπέστειλαν ἐγγρα-
φον πληρεξουσιότητος εἰς αὐτὸν τὸν κυβερνήτην, τοιαύ-
τη ἦτον ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν
ἐχαιρεν ὁ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ παρὰ τῷ λαῷ τῆς Ἑλ-
λάδος. Ὁ κυβερνήτης εὐχαρίστησε τοὺς λαοὺς διὰ τὴν
πράξιν ταύτην καὶ τοὺς ἐπρότρεψε συγχρόνως νὰ ἐκλέ-
ξωσι τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐπειδὴ ἡ ἀνάγκη τῆς πα-

τρίδος ἀπῆται τὴν ὄσον τάχιον συγκάλεσιν μιᾶς συνελεύσεως ὅπως αὐτὴ κανονίσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου καὶ ἐκφρασθῇ περὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἔθνους, καθ' ἣν σιγμὴν διεπραγματεύετο ἡ ἀνεξαρτησία του. Αἱ ἐπαρχίαι δὲ ὑπακούσασαι εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Κυβερνήτου ἤρχισαν γὰ καταγίνωνται εἰς τὰς ἐκλογάς.

Ἡ ἐστὶς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἤτον ἡ Αἴγινα, ἐκεῖ εἶχεν ἔλθει καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος Τσοῦρτζ. ὅστις καίτοι λαβὼν περιποιήσεις παρὰ τοῦ κυβερνήτου ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ τὴν παραιτησίαν του εἰς τὴν συγκροτηθησομένην Συνέλευσιν. Συδιαλεχθεὶς μετ' αὐτοῦ, παρ' ἐλπίδα ἤκουσα νὰ μοὶ λέγῃ ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς θέσιν ἀντίθετον, διότι μὲ ἔβλεπεν ἀφοσιωμένον εἰς τὸν Κυβερνήτην, ἐνῶ αὐτὸς ὡς Ἀγγλος συνταγματικὸς δὲν ἠδύνατο νὰ συμφωνήσῃ μετὰ κυβερνήσεως ἥτις ἐναντίον τοῦ Συντάγματος ἐκυβέρνα τὸν τόπον. Πολλὰι φιλικαὶ διανέξεις ἔγιναν περὶ τούτου, ὁ Τσοῦρτζ ὅμως γνωρίζων τὴν πολιτικὴν τοῦ ἔθνους του καὶ ἐπιμένων δῆθεν εἰς τὰς ἀρχάς του, διότι ἱκανῶς εἶχε φωτισθῇ παρὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων μὲ ἕκαμε γὰ ἐννοήσω ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν Συνέλευσιν ὀλίγον ἤλπιζεν.

Ὁ κυβερνήτης ἐν τούτοις πρὸς ματαίωσιν τῶν σχεδίων τῶν ἐν Αἰγίνῃ ἀντιπολιτευομένων, μετέβη εἰς Ναύπλιον ὅπου ἤδη κατὰ διαταγὴν του, ἀπῆλθον καὶ ἐγὼ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφοσιωμένοι, καὶ ἐκ Ναυπλίου μετέβημεν εἰς Ἄργος ὅπου ἤδη συνήγοντο αἱ πληρεξούσιοι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῆς συνελεύσεως συνῆλθον κατ' ἰδίαν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πληρεξουσίων τῆς Πελοποννήσου, ἐξ ὧν ἤμην καὶ ἐγὼ, ἐκλεχθεὶς ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ὀπλίων τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀκέφως γενομένης, ἐνε-

κριθη και παρεσκευάσθη έγγραφον πρὸς τὸν κυβερνήτην, δι' οὗ παρεκαλεῖτο διὰ τῶν σοφῶν καὶ συνετῶν συμβουλῶν του νὰ ὀδηγήσῃ τὴν Συνέλευσιν εἰς τὰς ἐργασίας της, διότι εἶχον ῥητὴν παραγγελίαν παρὰ τῶν λαῶν νὰ συμμορφωθῶσι μὲ τὰς συμβουλὰς τοῦ Κυβερνήτου, τὸν ὁποῖον ἀνεγνώριζον ὡς πατέρα τοῦ ἔθνους. Τὸ ἐγγρα-
 φον τοῦτο ὑπεγράφη παρὰ τῶν δύο τρίτων τῶν πληρε-
 ξουσίων καὶ περιέργως πῶς παρεπονήθησαν καὶ εὐάριθμοί
 τινες πληρεξούσιοι, οἵτινες ἐφαίνοντο σύμφωνοι μὲ τοὺς
 ἀντιπολιτευομένους διότι δὲν προσεκλήθησαν εἰς τὴν με-
 ρικὴν αὐτὴν Συνέλευσιν, ἐζήτησαν δὲ καὶ ὑπέγραψαν τὸ
 ἐγγραφον τοῦτο, τὸ ὁποῖον δι' ἰδίας ἐπιτροπῆς παρου-
 σιάσθη εἰς τὸν Κυβερνήτην μόλις ἐλθόντα εἰς Ἄργος.

ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς δὲν ἠδύνατο ἡ Συνέλευσις ἢ
 νὰ εὐρεθῇ σύμφωνος μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐναρέτου τούτου
 ἀνδρός. Τὴν 11 Ἰουλίου ἤρχισε τὰς ἐργασίας της, καὶ
 κατὰ πρῶτον εἶδον οἱ Ἕλληνας τὸν ἀρχηγὸν τῆς κυβερ-
 νήσεώς των νὰ δώσῃ λόγον λεπτομερῶς τῶν πράξεων
 του ἐπὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ὑπηρεσίας, περὶ τῆς
 δαπάνης ἧτις ἔγινε καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς στρα-
 τιωτικῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεως· ἐν γένει δὲ περὶ παντὸς
 ἀφορῶντος ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς τὴν κυβέρνησιν
 του. Μετὰ ζωηρῶν εὐφημιῶν παρεδέχθη ἡ Συνέλευσις
 τὰς ἐκθέσεις ταύτας καὶ ἐπεκύρωσε κατὰ πάντα τὰς
 πράξεις τοῦ Κυβερνήτου, ἀπονέμουσα τὴν πρὸς αὐτὸν
 εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους. Μετὰ τὰς προκαταρκτικὰς
 ταύτας πράξεις προέβη ἡ Συνέλευσις εἰς τὰς ἐργασίας
 της ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γεωργίου Σισίνη, καὶ ἐξέδωκε
 δεκατρία ψηφίσματα. Διὰ τοῦ α'. ψηφίσματος ἔδωκεν
 ἐξουσίαν τῷ Κυβερνήτῃ ὑπὸ τινὰς ὅρους νὰ διαπραγμα-
 ταυθῇ μὲ τὰς συμμάχους δυνάμεις τὰ περὶ τῆς συνθήκης

της 24 Ιουνίου, επιδοκιμάζουσα τὰς πράξεις τοῦ Κυβερνήτου ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικά. — Διὰ τοῦ β', ἀντεκατέστησε τὸ Πανελλήνιον διὰ μιᾶς Γερουσίας ἐξ 27 μελῶν, ἐξ ὧν εἰκοσιὲν μέλος ὄφειλεν ὁ Κυβερνήτης νὰ ἐκλέξῃ ἐπὶ 63 ὑποψηφίων προβαλλομένων ὑπὸ τῆς Συνουλεύσεως, ἐξ δὲ μέλη νὰ ἐκλέγῃ ἀπ' εὐθείας ἐκτὸς τοῦ καταλόγου τῶν ὑποψηφίων. Προσδιόρισασα δὲ τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ἐργασίας της, ἔθεσε τὰς βάσεις ἐφ' ὧν ἡ κυβέρνησις ὀφείλε νὰ ἐργασθῇ μετὰ τῆς Γερουσίας, πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν συνταγματικῶν νόμων τῶν ἐθνικῶν Συνουλεύσεων τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἄστρους καὶ τῆς Τροιζῆνος καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῶν θεμελιωδῶν νόμων καὶ τῶν κωδίκων τοῦ κράτους. — Διὰ τοῦ Γ', ἐγκρίνουσα ἡ συνέλευσις τὸ οἰκονομικὸν σύστημα τοῦ Κυβερνήτου, καὶ τὸ περὶ Τραπεζίης σχέδιον, ἠσφάλισε τὸ μέλλον αὐτῆς διὰ τῆς ὑποθήκης τῶν ἐθνικῶν κτημάτων. ἔδιδε πρὸς τούτοις ἐξουσίαν τῇ κυβερνήσει νὰ διαπραγματευθῇ ἐν δάνειον ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων φράγκων διὰ τῆς ἐγγυήσεως τῶν Συμμάχων Δυνάμεων· διέταξε τὴν ἀναθεώρησιν καὶ τροπολόγησιν τῶν κανονισμῶν ἐπὶ τῶν προσόδων τοῦ κράτους καὶ τῶν φορολογικῶν διατάξεων, τὴν καταγραφήν τῶν ἐθνικῶν κτημάτων, καὶ τὴν προικοδότησιν τῶν κοινοτήτων καὶ τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξεμάλυνσιν τῶν διαφιλονεικουμένων ἰδιοκτησιῶν. — Διὰ τοῦ Δ', ψηφίσματος, ἔδιδε πλήρη ἐξουσίαν εἰς τὴν κυβέρνησιν πρὸς διοργανώσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ πρὸς βελτίωσιν του διὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ περὶ ἀπογραφῆς νόμου τῆς 10 Δεκεμβρίου 1825, καὶ ἐπροσδιώριζεν ἀμοιβὰς εἰς ἐθνικὴν γῆν, δι' ὅσους ἐξεπλήρωσαν τὸ καθήκον των στρατιωτικῶς ἢ ναυτικῶς. — Διὰ τοῦ Ε' τοῦ μεγάλου ἐκείνου ψηφίσματος τὸ ὅποιον περι-

ελάμβανεν ὅλον τὸν ἀγῶνα, ἡ συνέλευσις ἐκανόνιζε τὰς ὀφειλομένας ἀποζημιώσεις εἰς τὰς ναυτικὰς νήσους, εἰς τὴν φρουρὰν τοῦ Μεσολογγίου καὶ εἰς τὰ στρατιωτικὰ σώματα ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς, εἰς τοὺς πολίτας καὶ τὰς κοινότητας τῆς Ἑλλάδος. Διέταττε τὴν σύστασιν κώδικος δημοσίου χρέους ἐπὶ πληρωμῇ ἐτήσιου τόκου προσδιορισθησομένου ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου προτάσει τοῦ Κυβερνήτου, παρεδέχθη τὴν διανομὴν τοῦ δεκατημορίου τοῦ ἐξωτερικοῦ δανείου, κατ' ἀναλογίαν εἰς ἕκαστον τῶν πολιτῶν ὄσων τὰ χρέη ἤθελον ἀναγνωρισθῆ. εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ὁποίων ἤθελον τεθῆ πρὸς τούτοις διακόσιαι χιλιάδες στρεμμάτων ἐθνικῆς γῆς. Προσέτι δὲ διέταξε τὴν συνδρομὴν τοῦ ἐθνικοῦ ναυτικοῦ καὶ τὴν ἀγορὰν πλοίων ἀνηκόντων εἰς τὰς τρεῖς ναυτικὰς νήσους πρὸς χρῆσιν τοῦ Κράτους.— Διὰ τοῦ σ'. ψηφίσματος, λαμβάνουτα ὑπ' ὄψιν τὰ χρέη τῶν κοινοτήτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας, διέταττε νὰ ἐπαληθευθῶσι καὶ ἐγγραφῶσιν εἰς τὸν κώδικα τοῦ δημοσίου χρέους, ὅπως ἡ πληρωμὴ τῶν τόκων καὶ βαθμηδὸν τοῦ κεφαλαίου γίνη παρὰ τῆς κυβερνήσεως. — Διὰ τοῦ ζ'. διέταττε τὰ περὶ ἐθνικοῦ νομίσματος.— Τὸ η'. ψηφισμα διελάμβανε μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὰ περὶ ἀνεγέρσεως Ναοῦ κληθησομένου Σωτῆρος, περὶ ἀποστολῆς πρέσβων πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν Συμμάχων Αὐλῶν, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης καὶ περὶ συστάσεως παρασήμου ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ θεῖον ὄνομα τοῦ Σωτῆρος. Τὸ θ', ἐπροσδιόριζε τὴν ἐτήσιον μισθοδοσίαν τοῦ Κυβερνήτου εἰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα χιλιάδας φοίνικας, ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης πατριωτικῶς φερόμενος δὲν ἐδέχθη, καίτοι ἀποποιηθεὶς τὴν ῥωσικὴν σύνταξιν καὶ ἀφιέρωσας τὴν ἰδίαν αὐτοῦ περι-

ουσίαν εἰς τὸ ἔθνος. — Διὰ τοῦ ἰ. ψηφίσματος ἀπηγόρευσε τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἀρχαιοτήτων. — Τὸ ια'. διελάμβανε τὰ περὶ διευθετήσεως τῶν ἱερῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, βελτιώσεως τοῦ ἱερατείου, προικισμοῦ τοῦ ὀρφανοτροφείου, καὶ περὶ τῆς συστάσεως σχολείων καὶ τυπογραφείων. Τὸ ΙΒ', ὥρισε τὸν τρόπον δι' οὗ ὄφειλον νὰ δικάζωνται αἱ ποινικαὶ διαφοραὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως. — Κατὰ τὸ ΙΓ'. δὲ ψήφισμα, ὤφειλον οἱ αὐτοὶ πληρεξούσιοι τῆς παρούσης Συνελεύσεως νὰ συνέλθωσιν ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἤθελεν ἐκπεραιώσει τὰς ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους νόμου ἐργασίας τῆς, ἢ ἂν ἄλλως πως ἐπήρχετο ἀνάγκη.

Αὗται καὶ τινες ἄλλαι μικροτοτέρου λόγου ὑπῆρξαν αἱ πράξεις τῆς συνελεύσεως τοῦ Ἄρχου, ἧτις ἐπεραιώσασι τὰς ἐργασίας τῆς τῆν 10 Αὐγούστου· ὠφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἶναι ἄδύνατον ἀναλογιζόμενός τις τὰς πράξεις ταύτας νὰ μὴν ἀπονεύμῃ δικαιοσύνην εἰς τὸν Κυβερνήτην, τοῦ ὁποίου τὰ φρονήματα καὶ αἱ ἰδέαι ἦσαν ἡ συνέπεια τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων του, καὶ ὅστις διὰ τῆς ἰκανότητός του καὶ τῶν φώτων του ἐνέ- ἐνέπνευσε τῇ συνελεύσει, ἧτις ἐνατένιζεν ἅπανα εἰς αὐτόν, τοιαύτας πράξεις αἵτινες ἂν τότε ἐπραγματοποι- οῦντο ἤθελον ἐπιφέρει τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους καὶ ἤθε- λον ἀποβῆ οὐχ ἥττον ὠφέλιμοι καὶ σωτήριοι ἐν τῷ μέλ- λοντι.

Ἄναλαβὼν ὁ Κυβερνήτης τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, διῶρισε τοὺς Γερουσιαστὰς μετέβη δὲ προσωρινῶς εἰς Ναύπλιον, ὅπου εὐρισκόμην καὶ ἐγὼ ἀσθενῶν. Ἐπὶ τῇ προσκλήσει του παρουσιάσθην πρὸς αὐτόν, μοι ἐπρότεινε δὲ νὰ ἀναδεχθῶ τὴν ἑκτακτον ἐπιτροπείαν τῆς Ἀνατο- λικῆς Ἑλλάδος, τοῦτέστι τῶν ἐπαρχιῶν Μαλακθρίου,

Αιδωρικήου, Πατρατσικήου, (Ἰπάτης) Ζουτουνίου (Λαμίας) Σαλώνων, (Ἀμφύσσης), Μαντοινίτσης, Ἀταλάντης, Λεβαδείας, Θηβῶν, Μεγαρίδος καὶ Σαλαμίνος. Τῷ καθυπέβαλλον τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας μου, καὶ ὅτι δὲν ἠδυνάμην ν' ἀνθέξω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἕνεκα τοῦ νοσήματος τὸ ὁποῖον ὑπέφερον. Μὲ ἠρώτησε τότε περὶ τοῦ ἱατροῦ μου, τῷ εἶπον δὲ ὅτι ἦτον ὁ Γάλλος Μπαλῆς ἀλλ' ὑποπτεύων ὅτι ἄλλη αἰτία καὶ ὄχι ἡ τῆς ὑγείας μου μὲ ἐβίαζε ν' ἀποκοιηθῶ προσεκάλεσε τὸν Μπαλῆν νὰ τὸν ἐξετάσῃ; Οὗτος δὲ τῷ εἶπεν ὅτι ὑπέφερον μὲν ὑπὸ ὀργανικοῦ νοσήματος ἀλλ' ὅτι δὲν μοῦ ἔφερε βλάβην ἢ ἰσπασία καὶ ὁ κόπος. Μαθὼν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μπαλῆ, δυσηρεστήθην ὅτι δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ τὸν προαιδοποιήσω, ἐπομένως εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Κυβερνήτου πρόσκλησιν ὑπεχρεώθην καὶ ἐδέχθην τὴν ἔκτακτον ἐπιτροπέαν.

Ἐκ Ναυπλίου μετέβη ὁ Κυβερνήτης εἰς Αἴγινα, ὅπου ἔμελλε νὰ διατρίψῃ ἕως οὗ ἐτοιμασθῶσι τὰ καταλύματα εἰς Ναύπλιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποφασισθῆ ὡς ἔδρα τῆς κυβερνήσεως. Βελτιωθείσης δὲ τῆς ὑγείας μου, μετέβην καὶ ἐγὼ αὐτὸς εἰς Αἴγινα, ὅπου ἐκοινοποιήθη καὶ ὁ διορισμὸς μου: εὖρον δὲ ἐκεῖ συνηγμένους πολλοὺς τῶν προκρίτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Οὐκ ἐλάττω ἦτον ὡς ἔμαθον ἡ κατάστασις τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων! αἱ πόλεις ἦσαν κεκαυμέναι καὶ αἱ πλεῖσται αὐτῶν εἰς ἐρείπια, οἱ κάτοικοι εἶχον διασκορπισθῆ εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, στρατεύματα ἀδιοργανίστα ὑπὸ τὸν στρατάρχην Ἰψηλάντην περιφέροντο ἔνθεν κακεῖθεν, ταῦτα πάντα μοὶ ἐπαρουσίαζον μεγάλας δυσκολίας καὶ ἀτρυττοὺς κόπους. Καθυπέβαλλον τῷ Κυβερνήτῃ τὰς περὶ τούτου παρατηρήσεις μου, μοὶ ἀπήγγησε δὲ ὅτι μὲ δίδει πληρεξουσιότητα

τα νὰ διοργανίσω τὰς ἐπαρχίας αὐτάς ὅπως ἤθελε δυ-
νηθῶ ἀρμοδιώτερον. Σκεφθεὶς λοιπὸν ἐπὶ τοῦ προκειμέ-
νου προσεκάλεσα τοὺς προκρίτους, οἵτινες ἀσμένως ἀ-
νέμενον νὰ μάθωσι ὅτι ἀνεδέχθην τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ
τοῖς προτείνω ὅτι ἀναδέχομαι τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλ-
λάδι, ἀποστολήν, ὅταν αὐτοὶ ἀποφασίσωσι νὰ ἐπιστρέ-
ψωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν ἡνὰ μὲ τρῖνῶσι χεῖρα βοη-
θείας ἐν τῇ δυσχερῇ ὑπηρεσίᾳ ἣν ἐπεφορτιζόμην. Μοὶ
ἀπήνησαν ὅτι δὲν εἶχον δυσκολίαν ἀφοῦ ἡ Κυβέρνησις
τοῖς χορηγήσῃ μέσα τινα, διότι ἕνεκα τοῦ πολέμου κατε-
στράφησαν αἱ οἰκίαι τῶν καὶ ἐπτώχευσαν. — Ἀνάφερα
ταῦτα πάντα τῷ Κυβερνήτῃ, τῷ εἶπον ὅτι, διὰ τὰς ἐπαρ-
χιακὰς δημογεροντίας ἐκείνων τῶν ἐπαρχιῶν ὀφείλει
κατ' ἐξάίρεσιν ν' ἀποφασίσῃ μικράν τινα μισθοδοσίαν,
ἄλλως ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ πρόκριτοι εἰς
τὰς ἐπαρχίας τῶν ἢ νὰ δεχθῶσιν ὑπηρεσίαν. Παραδεχθεὶς
τοῦτο ὁ Κυβερνήτης μὲ ἐξουσιοδότησε μάλιστα νὰ διο-
ρίζω ἀπ' εὐθείας καὶ ἄνευ ἐκλογῆς τοὺς ἐπαρχιακοὺς καὶ
μερικοὺς δημογέροντας πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὑπηρε-
σίας. Μὲ εἶπε δὲ συγχρόνως νὰ τῷ καθυποβάλλω τὴν
ὑπολογισμὸν τῶν κατὰ μῆνα ἀναγκαίων ἐξόδων πρὸς
πληρωμὴν τῶν ὑπαλλήλων, συσταίνων πάντοτε αὐστη-
ρὰν οἰκονομίαν κατὰ τὴν συνήθειάν του.

Ἐκαμα τότε τὸ σχέδιον τοῦ ὀργανισμοῦ τὸν ὅποιον
ἔμελλον νὰ ἐνεργήσω κατὰ τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας καὶ
τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἐξόδων τοῦ γραφείου μου καὶ τῆς
μισθοδοσίας τῶν δημογεροντιῶν καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν ἐκ-
τελεστικῶν δυνάμεων, αὕτη δὲ ἡ ποσότης ἐσυμπόσουτο
εἰς χίλια διακόσια δίστηλα κατὰ μῆνα. Ὁ δὲ Κυβερ-
νήτης λίαν εὐχρεστηθεὶς, μὲ ἐφοδίασε μὲ ἐγγράφους ὀ-
δηγίας ἀπολύτου πληροξουσιότητος καὶ ἔθεσε συγχρό-

νως ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου τρία ἐθνικὰ πλοῖα, ἐξ ὧν ἕν
εἰστάθμευε κατὰ τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον, ἕτερον κατὰ
τὸν Λαμιακὸν καὶ τὸ τρίτον κατὰ τὸν Σαρωνικόν. Κατό-
πιν τούτων ἀνεχώρησα ἐξ Αἰγίνης καὶ μετέβην κατὰ
τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου εἰς Σαλαμίνα, ἵνα ἀρχίσω
ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου τὸν ὀργανισμόν προτρέψας ὡσαύ-
τως τοὺς κατοίκους ν' ἀπέλθωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ἐπαρ-
χίας των. Ἐκεῖ εὑρον διοικητὴν τὸν Ἀνάργυρον Πετρά-
κην, ὅστις εἶχε γραμματεῖς τοὺς Δημήτριον καὶ Μιχαὴλ
Καλλιφρονᾶν, οὓς ἐτήρησα ὡς ὑπαλλήλους μου, καὶ ὡς
ἐντίμους καὶ ἱκανοὺς κατόπιν ἔπεμψα ἀντιπροσώπους
μου εἰς τὰς ὑπ' ἐμὲ ἐπαρχίας Μαλανδρίνου καὶ Με-
γάρων.

Εἰς τὴν Σαλαμίνα ἐκλεξα τὴν ἐπαρχιακὴν Δημογε-
ροντίαν ὡς μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὴν Μεγαρίδα, διένειμα
εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν Δημογερόντων τὰς διοικητικὰς
ὑπηρεσίας εἰς δὲ τὸν ἀξιώτερον τὰ χρέη τοῦ εἰρηνοδίκου,
διώρισα ταῦτοχρόνως καὶ ἀντιπρόσωπόν μου ἵνα διαμένῃ
εἰς αὐτὰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ὁδηγῇ τοὺς δημογέροντας
εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των καὶ ἵν' ἀναφέ-
ρηται ἀπ' εὐθείας εἰς ἐμὲ, οὕσης μεμακρυσμένης τῆς πό-
λεως τῶν Σαλῶνων (Ἀμφύσσης), ἣν εἶχον ἀποφασίσει ὡς
ἔδραν μου. Μετέβην μετὰ ταῦτα εἰς Σίλωνα καὶ μὴ θε-
λήσας νὰ κάμω χρῆσιν τῆς πληρεξουσιότητος ἣν μοι εἶ-
χε δώσει ἡ Κυβέρνησις τοῦ διορίζειν κατ' ἀρέσκειάν μου
τοὺς δημογέροντας ἵνα μὴ ἐπιφέρω δυσαρραχίας, ἀπε-
φάσισα ὥστε οἱ κάτοικοι ἕκαστου χωρίου νὰ ἐκλέγωσι
τὸν δημογέροντά των, οἱ δὲ ἐκλεχθέντες δημογέροντες
κατὰ διαταγὴν μου νὰ συνέρχωνται εἰς τὴν πρωτεύου-
σαν ἐκάστης ἐπαρχίας πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἐπαρχιακῶν
δημογερόντων. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐξετέλεσα κατὰ πρῶ-

τον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σαλώνων, διὰ τῆς εὐαρεσκείας δὲ τῶν κατοίκων ἐκείνων ἐγίναν αἱ ἐκλογαί, ἐπικρατούσης τῆς τάξεως, καὶ ἐγκαθιδρύθη ἡ τοπικὴ διοίκησις. Μετὰ ταῦτα μετέβην εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας καὶ ἐγκαθίδρυσά τὰς τοπικὰς διοικήσεις, ὥστε εἰς τὸ διάστημα τριῶν μηνῶν ὠργανίσθη διοικητικῶς ἅπασα ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλάς, ἐκάστη δὲ ἐπαρχία διοικεῖτο ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ μερικῶν δημογερόντων, μὲ γραφεῖα, μὲ γραφεῖς καὶ ἐκτελεστικὰς δυνάμεις. Ἐπιστρέψας μετὰ ταῦτα εἰς Σάλωνα ἔβλεπον μὲ εὐχαρίστησιν προοδεύουσαν τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, διευκόλυνα δὲ τὴν ὑπηρεσίαν νουθετῶν καὶ διδάσκων τοὺς ἐπαρχικοὺς δημογέροντας, πρὸς οὓς ἐφέρομην μᾶλλον ὡς συμβοηθὸς ἢ ὡς ἀνωτέρα ἐξουσία. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἡσυχία τὴν ὁποίαν ὀπίσωσιν ἀπεκατέστησα, ἐταράττετο ὑπὸ τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξηκολούθουν τὰς καταχρήσεις περιφερόμενα καὶ δίδοντα ἀφερμὴν καθεκάστην εἰς ποράβονα. Ἐβιάσθην τότε νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ τῇ παράστησω ὅτι ἤθελον ἀποβῆ μάταιοι αἱ περὶ τάξεως καὶ ἀσφαλείας προσπάθειαι μου, ὅσον τὰ στρατεύματα διετέλουν ἐν ἀταξίᾳ. Ἀλλ' ὁ πόλεμος δὲν εἶχεν εἰσέτι τελειώσει, καὶ ὁ Κυβερνήτης δὲν ἠδύνατο οὐδὲν νὰ λάβῃ περὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀποφασιστικὸν μέτρον.

Ἐντοσούτω εὐδοκιμοῦντος τοῦ Ῥωσικοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου, ὁ Σουλτάνος κατεταράχθη, καὶ αὐτὸς ὁ πρὸ μικροῦ ἀγέρωχος καὶ μὴ θέλων ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ οὐδεμίαν νὰ δεχθῆ πρότασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, μαθὼν ὅτι οἱ Ῥῶσοι ἐκυρίευσαν τὴν Ἀδριανούπολιν, τοσοῦτον ἐταπεινώθη ὥστε τὰ τέλη Αὐγούστου ἐξέδωκε πρᾶξιν, δι' ἧς οὐ μόνον παρεδέχθη τὴν συμμαχικὴν συνθήκην, ἀλλὰ καὶ τὴν συναίνεσίν του ὑποσχέθη εἰς πᾶσαν ἄλλην

τῶν συμμάχων ἀπέφασιν. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὀριστικὴν ταύτην πράξιν, πεπρωμένον ἦτο νὰ ἐπισφραγισθῆ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος διὰ μιῆς τελευταίας μάχης.

Οὐ μακρὰν τῆς Λεβαδείας καὶ τῶν Θηβῶν, ἐν εἶδει ἀκρωτηρίου, ὑπάρχει λόφος τις κιλούμενος Πέτρα. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου κεῖται ἡ δημοσία ὁδὸς, εἰς τοὺς πρόποδας δὲ τοῦ λόφου ἐσχηματίσθη ἀπέραντος λίμνη ἀφοῦ ἐκλείσθη καὶ καταβόθραι αἰετίνες ἐδέχοντο τὰ ὕδατα, ἐνοῦτο δὲ αὕτη μετὰ τὴν Κωπαίδα. Ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Ἀττικῇ εὐρίσκοντο περίπου τρισχίλιοι Τούρκοι καὶ Ἀλβανοὶ, μέλλοντες νὰ μεταβῶσιν εἰς Ζητούσιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λάρισσαν. Πρὸς συνοδίαν τῶν ἐστάλη ὁ Ἀσλάνμπεης ἔχων ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του ἐπέκεινα τῶν χιλίων, Μαθῶν ταῦτα ὁ Ὑψηλάντης κατέλαβε τὴν θέσιν τῆς Πέτρας καὶ ὀχυρωθεὶς μετὰ δισχιλίων στρατιωτῶν, ἀνέμενε τὴν διάβασιν τῶν ἐχθρῶν. Οἱ Τούρκοι ἀντὶ νὰ συμβιάσθῶσι περὶ τῆς διαβάσεώς των, ἤθελησαν διὰ τῶν ὄπλων νὰ ἀνοιξῶσι τὴν ὁδόν, στρατοπεδεύσαντες δὲ συσσωματωμένοι ἐπέπεσαν κατὰ τῶν προμαχόνων τῶν Ἑλλήνων τὴν πρωίαν τῆς 12 Σεπτεμβρίου, ἀλλὰ γενναίως ἀπεκρούσθησαν, ἀποτυχόντες δὲ καὶ πολλὰ παθόντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ διαρκέσασαν περίπου τῶν τεσσάρων ὥρων, διεκρίθησαν ὁ Κριεζιώτης, ὁ Βάσος, ὁ Σπύρος Μήλιος καὶ ὁ αἰείποτε ἐν πολέμοις διαπρέφας στρατάρχης Ὑψηλάντης. Τῇ ἐπαύριον δὲ ὁ Ἀσλάνμπεης ἰκετικῶς ἤτησε παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου ἐλευθέραν διόδον καὶ συμβάσεως γενομένης δυνάμει τῆς ὁποίας ἀντηλλάχθησαν ὄμηροι, διέβησαν οἱ ἐχθροὶ σκυθρωποὶ ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων ἀγαλλομένων ἐξελθόντων δὲ πέραν τῶν ὀρίων τῶν Τούρκων ἔμειναν ἐλευθέρᾳ ἐντελῶς καὶ ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλάς.

Πύσαντος ἤδη τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας πολέμου, ὁ Κυβερνήτης ἤρχισε νὰ λαμβάνη μέτρα περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ στρατοῦ, ἐνῶ μάλιστα εἶχε πληροφορηθῆ παρ' ἐμοῦ ὅτι εἰ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ὑψηλάντη ὀπλαρχηγοί, συνελθόντες εἰς τὸ χωρίον Σαλώνων Δεσφίνην, ὠρκίσθησαν νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰ δικαιώματά των καὶ αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀποκρούσωσιν ἐὰν ἤθελον προσβληθῶσιν. Ὁ Ὑψηλάντης κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν, εἰλικρινῶς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν φερόμενος, ὤφειλε νὰ ἐμποδίσει τοιαῦτα στασιαστικὰ κινήματα καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἔπραξεν. Ὁ δὲ Κυβερνήτης πρὸς ματαίωσιν τῶν μηχανορραφῶν τούτων, ἐπιθεξίως διεπραγματεύθη τὴν σπουδαίαν ταύτην ὑπόθεσιν, καὶ τὸν μὲν Ὑψηλάντην προσεκάλεσεν εἰς Ναύπλιον ἵνα λάβῃ πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ, τοὺς δὲ ὀπλαρχηγούς καὶ στρατεύματα εἰς Σαλαμίνα, ἐπὶ σκοπῶ νὰ λάβωσι τοὺς μισθοὺς των καὶ ὀργανισθῶσιν, ἰδιαιτέρως δὲ προσεκάλεσε καὶ ἐμὲ αὐτὸν εἰς Πόρον.

Μετέβησαν ἐντοσοῦτω τὰ στρατεύματα εἰς Σαλαμίνα ὁ δὲ Ὑψηλάντης εἰς Ναύπλιον, ὅπου μὴ εὐρών τὸν Κυβερνήτην διέμενεν ἀναμένων αὐτόν. Ἐντοσοῦτω ὁ Κυβερνήτης διώρισε τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἐν ἧ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ Ῥόδιος πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν λογαριασμῶν τῆς μισθοδοσίας τῶν στρατιωτῶν καὶ πρὸς πληρωμὴν αὐτῶν. Ἠτοίμασε δὲ καὶ νέον ὀργανισμόν τοῦ στρατοῦ εἰς τάγματα, ἀντὶ τοῦ ἀποτυχόντος πρώτου ὀργανισμοῦ τῶν χιλιαρχῶν· ἕκαστον τάγμα συνεποσοῦτο εἰς τετρακοσίους, διώρισε δὲ ταγματάρχας τοὺς ὀπλαρχηγούς δευτέρας τάξεως, ἐκείνους δὲ τῆς πρώτης, ἀπὸ ἀντισυνταγματάρχας μέχρι στρατηγοῦ. Ἐσοχημάτισε πρὸς τούτοις ἕν σῶμα ταξιαρχικόν μισθοδοτούμενον ὡς ἐν ἐνερ-

γεία καὶ τὸν ὀργανισμόν τοῦτον ἀγογγίστως παρεδέχθη ὁ στρατός.

Ἡ διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ μεταβάσα ἐν τούτοις εἰς Σαλαμίνα κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου, ἐν μέσῳ ἀπείρων δυσκολιῶν καὶ ἀντενεργειῶν ἤρχισε τὰς ἐργασίας της. Ἐγὼ δὲ ἐλθὼν εἰς Πόρον πρὸς ἔντευξιν τοῦ Κυβερνήτου τῷ ἔδωσα τὰς ζητηθείσας πληροφορίες καὶ μετέβην μετ' αὐτοῦ εἰς Αἴγινα. ἐκεῖθεν δὲ εἰς Σαλαμίνα πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐντοσαούτῳ ἡ Ἐπιτροπὴ συνεβιάσθη ἐπὶ τοῦ δυσχεροτέρου ζητήματος τῆς μισθοδοσίας μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν, καὶ οὕτως ἐπληρώθησαν οἱ καθυστερούμενοι μισθοί. Μεταβὰς δὲ καὶ ὁ Κυβερνήτης εἰς Σαλαμίνα πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν στρατευμάτων, συνέτεινεν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, τὸν ὅποιον κοινῇ γνώμῃ παρεδέχθησαν οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ὀπλαρχηγοί, ἂν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ δυσχεροῦντο βλέποντες ἐκφεύγουσαν τῶν χειρῶν των τὴν ἐξουσίαν καὶ ἰσχύν των.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1829 περαιωθέντος τοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ σχηματισθέντων τῶν ταγμάτων, διετάχθησαν ταῦτα νὰ καταλάβωσι τρεῖς θέσεις κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Τρία τάγματα ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν Κώσταν Χορμόβαν ἐστάλησαν εἰς Θερμοπύλας, ἓν τάγμα εἰς τὸ Παλιουροχωρὶ ὅπου ἦσαν αἱ ἀποθηκαί, τρία τάγματα εἰς Ἀταλάντην καὶ τέσσαρα τάγματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Ράγκου κατὰ τὴν Μεγαρίδα, καὶ οὕτω τοποθετηθέντων τῶν τογμάτων ἀπεκατέστη ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ τάξις εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄.

1830.

Αγοισία κατά τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκλειψίς αὐτῆς.
— Σύστασις σχολείων. — Τὰ μετὰ τῶν Μπέηδων τοῦ Ζητουρίου
διατρέξαντα ὡς πρὸς τὴν ὀρθοσίαν. — Παραίτησις Λεοπόλδου
τοῦ Θρόνου τῆς Ἑλλάδος. — Συνταγματικοὶ καὶ Κυβερνητικοί.
— Σφαγὴ τῶν χριστιανῶν ὑπὸ Ἑμὴν πασᾶ. — Ἡ ἐν Πα-
τραρζικῶ καὶ Ζητουρίῳ ἐπίσκεψίς μου, σκοπὸς καὶ ἀποτελέσ-
ματα αὐτῆς. — Διορισμοὶ Διοικητῶν.

Ὅτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἀνατολικῇ
Ἑλλάδι, καὶ ἐνῶ ἠλπίζετο ἡ πρόοδος τῆς τάξεως, ἀνε-
φάνη νέα μάλιστα, ἕνεκα τῆς ὁποίας διεκινδύνευσεν ἡ
ἀσφάλεια καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων, ἡ ληστεία. Ἀλλόκο-
τος ἰδέα ἐπεκράτει ἕως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρα-
τίας τοῦ Ἀληπασᾶ, ὅτι πρὸς ἀπόλαυσιν φήμης, καὶ ἵνα
ἐπιτύχη τις καπιτανάτο ἢ νὰ γίνῃ Δερβέναγας, ὤφειλεν
νὰ ἀναδειχθῇ ἀρχηγὸς ληστείας, τοῦτέστι νὰ λεηλατῇ
τοὺς ἡσύχους κατοίκους, νὰ συλλαμβάνῃ τοὺς πλουσιω-
τέρους καὶ νὰ τοὺς μαστίζῃ ἕως οὗ πληρώσωσι τὰ ἀπαι-
τούμενα λύτρα. Οἱ Τοῦρκοι ἔστελλον σώματα ἐνόπλων
κατ' αὐτῶν ὑπὸ ἀρχηγούς τινας καλουμένους Δερβενά-
γάδες, οἵτινες ἐκτυποῦντο μὲ τοὺς ληστὰς, ἢ ἐπροσποι-
οῦντο ὅτι τοὺς καταδιώκουσι, διότι δὲν τοῖς ἐσύμφερε
πραγματικῶς νὰ ἐκτελέσωσι τὰς διαταγὰς τῶν Πασάδων
ἵνα μὴ παύῃ ἡ ὑπηρεσία των. Οἱ κατὰ καιρὸν Πασάδες,
βεβαρυμένοι ἀπὸ τὰ δεινὰ τῶν ληστῶν, διεπραγματεύοντο
μὲ τοὺς ἀρχηγούς των, οἵτινες ὑπετάσσοντο μὲ τὰ ὄπλα
εἰς χεῖρας καὶ διωρίζοντο ὀπλαρχηγοὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας
ἢ καπιτανάτοι. Ὁρέλησαν μεγάλως τὴν ἑλληνικὴν ἐπα-

νάστασιν τὰ ἀπερίσκεπτα ταῦτα μέτρα τῶν Τούρκων, διότι εὐρέθησαν ἔτοιμοι ὅτε ἐξεβράβη ἡ ἐπανάστασις πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τῶν χριστιανῶν καπιταναίων μὲ στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἐσχημάτιζον δὲ τὸν στρατὸν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Πανουριᾶς, Διοβενιώτης, Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσος, Σαφάκας, Σκυλοδημος, Κοντογιάννης, Ἴσχος, Μακρῆς, Τσόγκας, Καραϊσκάκης καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἢ ἦσαν κλέπται ἢ κατήγοντο ἐκ τοιούτων, καὶ μετὰ ταῦτα εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀνεξάρτητον τῶν τούρκων ὑπηρεσίαν. Ἄν καὶ ὠρέλησε τὴν ἐπανάστασιν μας ὁ τῶν Τούρκων τρόπος οὗτος τοῦ ὑποθάλλειν τὴν ληστείαν, παύσαντος τοῦ πολέμου ἀπέβαινε ὀλέθριος, διότι ὡς προεῖρηται ἀνεφάνησαν νέοι πράγματι λησταὶ κατὰ τὴν ἀναιολικὴν Ἑλλάδα νομίζοντες ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἤθελε μεταχειρισθῆ ἐπιεικῆ ὑπὲρ αὐτῶν μέτρα, ἀντὶ καταδρομῆς, λαμβάνουσα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τοῦ ἀρχιληστὰς τούτους ὡς ἕκαμνον ἄλλοτε οἱ Τούρκοι.

Εἰς Σαλαμίνα εὐρισκόμενος, ἔμαθον ὅτι κατὰ τὸ Λιδωρίκιον εἶχον φανῆ δύο ἀρχιλησταὶ ὁ Φάκαλος καὶ ὁ Μπαλωμένος μὲ περίπου τῶν τριάκοντα ὀπαδῶν. Ἐπιστρέψας ἀμέσως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, δυνάμει τῆς ἐπικουρίας τῶν ἑντοπίων, ἐπέτυχον νὰ συλλάβω τοὺς δύο τούτους ληστὰς. Ἄλλ' ἀσχολουμένη τότε ἡ Κυβέρνησις ἐπὶ οὐσιωδεστέρων ἀντικειμένων, δὲν εἶχε λάβει καιρὸν νὰ ὀργανίσῃ τὸν δικαστικὸν κλάδον καὶ νομίμως νὰ τιμωρηθῶσιν οἱ λησταὶ πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ σωφρονισμὸν τῶν, διεφυλάττοντο ἐπομένως εἰς εἰρήκην, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐξ ἀπροσεξίας τῶν φυλάκων ἐδραπέτευσαν, ἐνωθέντες δὲ μετ' ἄλλων καὶ τοῦ τρομερωτέρου πάντων ἀρχιληστοῦ Θεοχάρη, ἤρχισαν νὰ καταμαστιζῶσι τοὺς κατοίκους τῶν πλείστων ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου ἐπαρχιῶν.

Τούτου ἔνεκα ἐζήτησα ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην τὸ τότε διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Φαρμακᾶκη τάγμα, τὸν ὅποιον ἐνόμιζον ἐκ τῶν ἀξιοτέρων, καὶ ἐτοποθέτησα τοῦτο εἰς τὸ ὄρος Οἶτην πρὸς καταδίωξιν τῶν ληστῶν. Ὁ Φαρμακᾶκης ἐπεφόρτιζε τοὺς ὑπαξιωματικούς του διὰ τὴν καταδίωξιν ταύτην, οἷτινες ἀντὶ νὰ καταδιώκωσι τοὺς ληστὰς, ἔκαμνον ἀταξίας εἰς τὰς ἐπαρχίας, μαστίζοντες καὶ αὐτοὺς τοὺς δυστυχεῖς πολίτας, ὥστε ὑπεχρεώθη νὰ ζητήσω τὴν μετάθεσιν τοῦ Φαρμακᾶκη καὶ νὰ ἀναλάβω ἐγὼ αὐτὸς τὴν καταδίωξιν τῶν ληστῶν, μεταχειριζόμενος αὐτὴν τὴν δύναμιν τῶν κατοίκων. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπέτυχε, διότι συνέλαβον ἐκ νέου τὸν Φάκαλον, Μπαλωμένον, Χοσάδαν, Μπαγιονέταν, Σαγματᾶν καὶ ἄλλους τινὰς, τὸν δὲ Θεοχάρην κατεδίωξα ἔξω τῶν ἑλληνικῶν ὀρίων. Μείνας μόνος ὁ Σπαθῆς, ὅστις καταφεύγων καὶ ἐπροφυλάττετο ἐν τοῖς τουρκικοῖς ὀρίοις, μετέβαινε δὲ καὶ ἐντὸς τοῖς ἑλληνικοῖς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κακουργιῶν του, ἐσύλλαβον καὶ αὐτὸν ἐπὶ τέλους μετὰ σύγκρουσίν τινα, ἐν ἧ ἐφονεύθησαν ἕξ τῶν ὀπαδῶν του καὶ δύο ἐκ τῆς φρουρᾶς μου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου μὲχρι τοῦ Ἀπριλίου 1830, συλληφθέντων τῶν ἀρχιληστῶν ἀπεκατέστη ἡ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια ἐν ἀπάσῃ τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι.

Ἄλλ' ἐντοσοῦτῳ ἡ ἀντιπολίτευσις διέσπειρεν ὅτι ὁ Κυβερνήτης ὑποθάλλει τὴν ληστείαν ἀντὶ νὰ τὴν καταδιώκῃ, ἵνα φαίνεται ἀναγκαῖος καὶ ἐνῶδὲν εἶχον εἰσέτι ὀργανισθῆ δικαστήρια, μὲ γράφει νὰ ἀποστείλλω τοὺς συλληφθέντας εἰς Ναύπλιον πρὸς διάψευσιν τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων. Ἀπήνησα τότε τῇ Κυβερνήσει ὅτι, ἀτρόμητοι καὶ ἀπηλπισμένοι ὡς ἦσαν αὐτοὶ οἱ λησταὶ θὰ δραπετεύσωιν εἰς Ναύπλιον, ἀλλ' ἐπιμένοντος τοῦ Κυβερνήτου,

τῷ ἀπέστειλα δεκαεπτὰ μετὰ αὐτῶν τῶν ὁποίων ἦσαν ἐννεὶς ἀρχιλήται. Ὅτι προεῖπον ὁμῶς ἠκολούθησε· διότι φυλακισθέντες οἱ λησταὶ εἰς Παλαμήδιον, ἠπάτασαν τοὺς φυλάσσοντας αὐτοὺς τακτικούς καὶ διὰ νυκτὸς ἀρπάξαντες τὰ ὄπλα τῶν φυλάκων τῶν ἐδραπέτευσαν. Ἡ Κυβέρνησις μοὶ ἀνήγγειλεν ἀμέσως ταῦτα καὶ ὅτι οἱ δραπέτευσαντες διηθύνθησαν κατὰ τὸν ἰσθμὸν ἵνα μεταβῶσιν ἐκ νέου εἰς τὸν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο μὲ δυσηρέτητε καὶ κακὴν ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν τόπον, μολοντοῦτο γνωρίζων τὰς δι' ὧν ἐμελλον νὰ διαβῶσιν οἱ λησταί, ὥπλισα ὅσους ἠδυνήθην καὶ μετέβην κατὰ τὰ ὄρη τῶν Θηβῶν, ὅπου ἐπληροφόρηθην ὅτι εἶχον φθάσει πρὸ τινῶν ὄρων, ἐπομένως ὤδευσα κατ' αὐτῶν παραλαμβάνων ὄπλοφόρους ἐκ τῶν μερῶν ὅθεν διέβαινον. Ἠδυνήθην δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καταδιώκων αὐτοὺς νὰ τοὺς ἐξώσω κακῶς ἔχοντας κατὰ τὰ Ἄγραφα εἰς τὰ τουρκικὰ μεθόρια. Εἰς Ἄγραφα ἦτο παρὰ τῶν Τούρκων διορισμένος Καπετάνος ὁ Σωτήριος Στράτος, παρὰ τῷ ὁποίῳ κατέφυγον οἱ λησταὶ οὗτοι, ἐζήτησα ἐπιμόνως τούτους, ἀλλ' ὁ Στράτος θεωρῶν ὅτι ἡ στρατιωτικὴ τιμὴ του δὲν τῷ ἐπέτρεπε νὰ παραδώσῃ ἀνθρώπους, οἵτινες τῷ ἐζήτησαν ἄσυλον, μὲ ἔδωκε τὸν λόγον του ὅτι τοὺς κρατεῖ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του καὶ ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ δὲν ἠθελεν ἐπιτρέψει εἰς οὐδένα ἐξ αὐτῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὄρια. Τὸ μέτρον τοῦτο τοῦ Στράτου ἐπραγματοποιήθη καὶ ἀπέβη ἐπωφελέστερον τῶν εἰρητῶν τοῦ Ναυπλίου.

Ἐν τούτοις οἱ πρόκριτοι τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ πρὶν τοῦ διορισμοῦ μου εἶχον παραστήσει εἰς τὸν Κυβερνήτην τὴν ἀθλίαν τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων κατάστασιν καὶ ἠτήσαντο χρηματικὴν βοήθειαν πρὸς ἀγορὰν

βοῶν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ὁ Κυβερνήτης μὴ δυνάμενος νὰ δώσῃ τὴν ποσότητα ἣν ἀπῆται ἡ τῶν χωρικῶν δυστυχῆς κατάστασις, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεοίν μου πέντε χιλιάδας τάλληρα ἵνα τὰς διανείμω μεταξὺ τῶν ἀπορωτέρων. Ἡ ποσότης αὕτη ἦτον ὡς πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων ἀνεπαρκῆς καὶ ἵνα μὴ διεγείρω παράπονα κατ' ἐμοῦ, δι' ἐγκυκλίου ἀνεφέρθη εἰς τοὺς ἐπαρχιακοὺς δημογέροντας, ὅπως δι' αὐτῶν γίνῃ ἡ διανομὴ τοῦ ποσοῦ. Οἱ δημογέροντες κοινῇ γνώμῃ μοι ἀπήντησαν ὅτι δὲν ἀναδέχονται τὸ ἔργον, τῆς ποσότητος ταύτης μὴ ἐξαρκούσης ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν μιᾶς καὶ μόνης ἐπαρχίας, πολλῶ μᾶλλον δι' ὅλην τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Προσεκάλεσα τότε εἰς Σίλωνα ἕνα ἐξ ἐκάστης ἐπαρχιακῆς δημογεροντίας πρὸς σύσκεψιν περὶ τῆς χρήσεως τῶν χρημάτων τούτων. Εἰς τοὺς δημογέροντας ἐδικαιολόγησα κατὰ πρῶτον τὸν Κυβερνήτην, ὅτι τῆς ἐλλείψεως χρημάτων δὲν ἠδυνήθη νὰ χαρηγῆσθαι ἀνωτέραν ποσότητα, συμφώνησα μετ' αὐτῶν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ποσότης αὕτη ἦτον ἀνεπαρκῆς ὡς πρὸς τὰς μεγάλας τοῦ τόπου ἀνάγκας, ἡ διανομὴ ἤθελεν ἐπιφέρει δυσαρεσκείας. Τοῖς ἐπρότεινα ἐπομένως ὅτι, ἤθελαν ὠφελήσει περισσότερο τὰ χρήματα ταῦτα ἂν ἐδαπανῶντο πρὸς ἀνεγερσιν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων τούτέστι σχολείων, ἀνὰ ἕν εἰς τὰς μικρὰς ἐπαρχίας καὶ ἀνὰ δύο εἰς τὰς μεγάλας, μετὰ ταῦτα δὲ ἡ Κυβέρνησις ἤθελε διορίσει διδασκάλους, καὶ οὕτως ἤθελεν ὠφελῆσθαι ἡ νεολαία τῶν ἐπαρχιῶν ἐν αἷς ἐπεκράτει τότε πληρεστάτῃ ἀμάθειαι. Ἐπιτὴ παρατηρήσει δὲ τῶν δημογερόντων ὅτι καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἀνεπαρκῆς ἀπέβαιεν ἡ ποσότης, τοῖς εἶπον ὅτι ἀναδέχομαι τὸ βάρος, ἤρκει μόνον νὰ μοι ὑποσχεθῶσιν ὅτι εἰ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἤθελον βοηθήσει.

εἰς τὴν μετακόμισιν τῆς ἀναγκαίας πρὸς οἰκοδομὴν ὕλης, οἱ δὲ δημογέροντες νὰ ἐπιστατήσωσιν ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν. Παραδεχθέντων τὴν πρότασίν μου ταύτην, ἔκαμα ἀναφορὰν πρὸς τὸν Κυβερνήτην περὶ τῆς χρήσεως τῆς ρηθείσης ποσότητος, ἣν ὁ Κυβερνήτης ἐνέκρινεν· ἀφοῦ ὁ ἀρχιτέκτων τῆς κυβερνήσεως ἔδωκε τὰ σχέδια τῶν καταστημάτων τούτων καὶ δημοπρατηθείσης τῆς ἐργασίας τῆς οἰκοδομῆς, ἐπέτυχον εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους νὰ οἰκοδομηθῶσιν ὀκτὼ σχολεῖα ἀνὰ ἓν εἰς ἑκάστην πόλιν, Σάλωνα, Γαλαξειδί, Μαλανδρίνον, Λιδωρίκιον, Ἀράχωβαν, Λεβαδείαν, Ἀταλάντην καὶ Θήβας διορισθέντων δὲ διδασκάλων εἰς Σάλωνα, Γαλαξειδί καὶ Λεβαδείαν πλεόντων ἐπτακοσίων μαθητῶν συνήχθησαν καὶ ἑμαθήτευον.

Ἀποκατασταθείσης ὅθεν τῆς ἡσυχίας εἰς τὰς ἐπαρχίας ἤρχισαν παράπονα πρὸς τὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ὅτι συσσωματούμενοι λησταὶ κατέφευγον ἐντὸς τῶν ἐλληνικῶν ὁρίων, ἀφοῦ ἐλεηλάτου τὰς τουρκικὰς χώρας καὶ ὅτι ἡ κυβέρνησις ὑπέθαλπε τὰ κινήματα ταῦτα. Τῶνόντι ὁ Μπαλατσός, Κουτσούμπας καὶ Εὐαγγέλης Τσάμης, εἶχον συσσωματώσει ὑπὲρ τοὺς 250, ἐλεηλάτησαν τὰ χωρία τοῦ Ἀρμηροῦ, καὶ κατέφυγον εἰς τὰ ἐλληνικὰ ὅρια, τὰ ὅποια δὲν εἶχον εἰσέτι ὀρισθῆ. Ὁ Κυβερνήτης, πρὸς ὃν ἔγιναν περὶ τούτου παρὰ τῶν πρέσβειων, μοι ἔγραψε νὰ λάβω μέτρα πρὸς παῦσιν τῶν παραπόνων. Ἐπλησίαζε δὲ καὶ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔμελλον νὰ συναχθῶσι τὰ δέκατα, ἐπομένως ἐθεώρουν ἀπαραίτητον τὴν ἀνάγκην ὄχι μόνον νὰ ἀσφαλῆσω τὰ ὅρια καθόσον ἀφώρα τὴν ληστείαν, ἀλλὰ νὰ συνεννοηθῶ μετὰ τῶν Τούρκων καὶ νὰ χαράξω προσωρινῶς τὴν ὁριοθεσίαν πρὸς ἀποφυγὴν φιλονεικιῶν ὡς πρὸς τὴν ἀποδε-

κάτωσιν. Μεταβὰς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἰς Δαμάσταν, προσεκάλεσα τοὺς ἐν Ζητουνίῳ Μπέηδες εἰς συνέντευξιν· κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας ὁ Μπαλατσός, ἀφοῦ ἐληλάτησε διάφορα τουρκικὰ χωρία, μετέβη εἰς Κωσταλέξι πρὸ πώλησιν τῶν λαφύρων του. Οἱ Μπέηδες ἐν τούτοις ἦλθον εἰς ἔντευξίν μου εἰς τὴν γέφυραν Ἀλαμάναν παρὰ τὸν Σπερχιὸν ποταμὸν, παρεπονέθησαν δὲ ὅτι οἱ λησταὶ κατέφυγον εἰς τὰ ἐλληνικὰ ὄρια· ὠφεληθεὶς τῆς περιστασίας ταύτης ἔφερον τὸ περὶ ὀρίων ζήτημα καὶ ἐσυμφωνήσαμεν νὰ ληφθῇ ὡς ὁροθετικὴ γραμμὴ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ζητουνίου ὁ Σπερχεῖος ποταμὸς, καὶ ἡ μὲν ριστερὰ ὄχθη αὐτοῦ νὰ μείνῃ ὡς ὄριον τουρκικὸν ἢ δεξιὰ δὲ ὡς ἐλληνικόν. Ἡ ὁροθεσία δὲ αὕτη ἤθελεν ἀρχίζεῖ ἐξ ἐνὸς βύακος καλουμένου Δίστριζα, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πατρατσικίου, εἰς τρόπον ὥστε, κατὰ τὰ συμφωνηθέντα, ὅλαι αἱ ἀπὸ τοῦ Ζητουνίου μέχρι τοῦ Σπερειοῦ χῶραι ἔμενον ἐλληνικαί, ὡς ἐπίσης ἡ ἐπαρχία τοῦ Πατρατσικίου ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ χωρίου Μυξιάταις. Διαγραφέντων οὕτω τῶν ὀρίων, τὰ παράπονα τῶν Μπέηδων ἦσαν δίκαια, διότι ἡ θέσις ἐν ἣ κατέφυγεν ὁ Μπαλατσός ἦτον Ἑλληνική. Σκεπτόμενος δὲ ὅτι τὰ μετὰ τῶν Μπέηδων λεχθέντα ὠφειλον δι' ἐγγράφου νὰ ἐπικυρωθῶσι τοῖς εἶπον, ὅτι αὐθημερὸν ἤθελον τοὺς εἰδοποιῆσαι ποῖα μέτρα θέλω λάβει πρὸς καταδίωξιν τοῦ Μπαλατσοῦ καὶ οὕτως ἀπεχωρίσθημεν.

Ἀπὸ Δαμάσταν ἔγραψα πρὸς τοὺς Μπέηδες, ἀναφέρων τὴν μεταξὺ ἡμῶν σύμβασιν καὶ ὅτι συνεπεία ταύτης κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα ἔμελλον νὰ κινήσω κατὰ τοῦ Μπαλατσοῦ, ἀλλ' ὠφειλον καὶ αὐτοὶ νὰ κινηθῶσι, καὶ ἂν δὲν εἶχον ἰκανὰς δυνάμεις νὰ μοὶ δώσωσι τὴν ἄδειαν νὰ τὸν καταδιώξω καὶ ἐντὸς τῶν τουρκικῶν ὀρίων, ἄλλως

ἤμην ἔτοιμος νὰ τοῖς πέμψω ὡς ἐπικουρίαν ἐν ἡ δὺς ἑλληνικά τάγματα πρὸς καταδίωξιν τῶν ληστῶν. Οἱ Τοῦρκοι μοὶ ἀπήντησαν εὐγνωμονοῦντες εἰς τὰς προτάσεις μου, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν, οὐδὲ νὰ δεχθῶσιν ἑλληνικά στρατεύματα εἰς Ζητοῦνι, οὐδὲ νὰ μοὶ ἐπιτρέψωσι νὰ προχωρήσω ἐντὸς τῶν τουρκικῶν ὁρίων, καὶ ὅτι ἅμα κτυπήσω τοὺς ληστὰς, ἤθελον κάμει ὅ,τι δύνανται καὶ αὐτοὶ πρὸς καταστροφὴν τῶν. Γὰ κινήματα τοῦ Μπαλατσοῦ, ἐν τούτοις μὲ ὠφέλησαν, τούτου ἕνεκα εἰδοποιήσα αὐτὸν περὶ τῶν διατρεχόντων ἵνα λάβῃ τὰ μέτρα τοῦ Ἐντοσοῦτω τὴν αὐτὴν νύκτα ἐπέμψα ἐν τάγμα κατὰ τοῦ Μπαλατσοῦ, συγχρούσεως δὲ γενομένης ὁ Μπαλατσὸς ἀπεσύρθη κατὰ τὰς Καρυόβραχας, ὅπου ἦσαν τοποθετημένοι οἱ Μπέηδες, ἀλλ' ὠρμήσας κατ' αὐτῶν ἐχόντων ὀλίγας δυνάμεις τοὺς κατέστρεψε καὶ τοὺς λαφυραγωγῆσε. Μαθὼν τὴν ἐπιούσαν τὰ διατρέξαντα, ἔγραψα εἰς τοὺς Μπέηδας συλλυπούμενος αὐτοὺς καὶ τοῖς προσέφερον νέας ἐπικουρίας, ἀλλὰ κρύπτοντες οὗτοι τὰ νυκτερινὰ συμβάντα, ἀπήντησαν ὅτι ἀνεφέρθησαν εἰς τὸν Πασὰν τῆς Λαρίσσης καὶ ἀναμένουσι στρατιωτικὰς δυνάμεις.

Τὰς ἐπιστολάς τῶν Μπέηδων καὶ ἀντίγραφα τῶν ἐπισήμων πρὸς τούτους ἐπιστολῶν μου ἀπέστειλα τῷ Κυβερνήτῃ, ὅστις λίαν εὐρηστοίτηθι εἰς τὰς πράξεις μου, τῷ ἔλεγον δὲ συνάμα ὅτι δύναται νὰ ἀποδεκατίσῃ καὶ τὰ μέρη τὰ ὑποῖα κατὰ τὴν σύμβασίν μας ἕμειναν ἑλληνικά. Οἱ δὲ Μπέηδες τοσοῦτον ἐσεβάσθησαν τὰ περὶ ὁρίων συμφωνηθέντα, ὥστε θέλοντες νὰ ποτίσωσι τὰ ὀρύζιά τῶν, ἐπειδὴ ἔμελλον νὰ ἐπιθέσωσι ξύλα ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ὄχθης τοῦ Σπερχειοῦ, ἐζήτησαν ἐγγράφως τὴν ἀδειάν μου, ὅστω δὲν ὑπῆρχε πλέον ἀμφιβολία ὅτι τὰ μέρη

Ἐκεῖνα ἔμενον εἰς τὴν κατοχὴν καὶ ἐξουσίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Οὕτω διήρχετο τὸ θέρις τοῦ 1830, καὶ ἡ Κυβέρνησις ὠφελήθη ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας διστηλῶν ἐκ τῆς ἀποδεκατώσεως Πρὸς τοῦτο δὲν ἐπέτρεψα εἰς τοὺς δεκατιστὰς (σπαχιδες), τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν ὁ Πασᾶς τῆς Λαρίσσης νὰ λάβωσιν αὐτοὶ τὰ δέκατα τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἀπορρίψας τὰς χρηματικὰς ἀμοιβὰς μοι προσέφερον.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας συνεπεία τῆς ἐπιμόνου αἰτήσεώς μου ἐσυστήθη καὶ δικαστήριον εἰς Σάλωνα, ὁ πρόεδρος τοῦ ὁποίου Φλογαίτης συνεννοεῖτο μὲ τοὺς δημόγροντας τοὺς ἐπιφορτισμένους χρέη εἰρηνοδίκου, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ὁ διοικητικὸς καὶ ὁ δικαστικὸς κλάδος ἐνεργοῦντο μετὰ τῆς πλήρους εὐχρεσκειᾶς τῶν κατοίκων καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τὸν οἰκονομικὸν κλάδον ὁμως δὲν ἠθέλησα νὰ ἀναμιχθῶ, διότι ἱκανὰς ἐνοχλήσεις εἶχον, ὁ κλάδος δὲ οὕτως διηυθύνετο κατ' εὐθείαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Οἰκονομίας.

Εἰς τοιαῦτα καταγινόμενος, ἐνῶ ἐγνωρίζετο ἤδη ἡ ἀναγόρευσις τῆς Ἑλλάδος εἰς κράτος ἀνεξάρτητον ὑπὸ τὴν διαδοχικὴν ἀρχὴν τοῦ Πρίγκηπος Σαξβούργου Λεοπόλδου ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, καὶ ταῦτα συναινέσει καὶ αὐτῆς τῆς Πύλης, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου περιστασίς τις μὲ ἔκαμε νὰ μάθω ὁ πρῶτος τὴν παραίτησιν τοῦ Λεοπόλδου. Πλοῖον ἐκ Γαλαξειδίου ἔτοιμον νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Τεργέστης ἐνῶ ἐλάμβανε τὰ ἔγγραφα του, εἰδοποιήθη ὅτι παρητήθη τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ὁ Λεοπόλδος· τὸ πλοῖον τοῦτο μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν πλοῦν ἐλθὼν εἰς Γαλαξειδὸν, μοι ἀνήγγειλε τὴν εἰδήσιν ταύτην καὶ ἀμέσως εἰδοποίησα τὸν Κυβερνήτην, ὅστις ἠγνόει τὸ συμβάν τοῦτο.

Οὐδὲν σημεῖον ἀντιπολιτεύσεως ἀνεφάνη καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1830 εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, διότι καταγε- νόμενοι οἱ κάτοικοι εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν οἰκῶν των, εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ εὐγνωμονοῦντες εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἀπελάμβανον δὲν ἀνεμυγνύοντο εἰς τὰς μηχανοβραφίας τῶν ἀντιπολιτευομέ- νων. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅμως καὶ εἰς τὰς δύο ναυ- τικὰς νήσους οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ἂν καὶ περιορίσθη- σαν μετὰ τὴν εἰδῆσιν τῆς παραιτήσεως τοῦ Λεοπόλδου, δὲν ἔπαυσαν ὅμως νὰ διεγείρωσι τοὺς πολίτας κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ Κυβερνήτης αὐθαί- ρετως ἐδιοίκη τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὀφείλειεν ἡ Ἑλλάς νὰ διοικηθῇ συνταγματικῶς καὶ ἐκ τούτου ἀνεφύη ἡ διαίρε- σις τῶν συνταγματικῶν καὶ κυβερνητικῶν, τῶν τελευ- ταίων καλουμένων οὕτως ὡς ἀφοσιωμένων εἰς τὴν Κυ- βέρνησιν. Ἄλλ' ἡ διαίρεσις αὕτη περιορίζετο εἰς ὀλίγους, διότι ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει βλέπων τὴν ἀσφά- λειαν καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, ἀφοσιώθη εἰς τὸν Κυβερνήτην, δυστυχῶς ὅμως οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων τινῶν δυνάμεων, ἂν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἦσαν σύμ- φωνοὶ μετὰ τὸν Κυβερνήτην, ὑπέθαλπον ἐκείνους τῶν ἀν- τιπολιτευομένων, οἵτινες ἦσαν ὁμόφρονες τῆς πολιτικῆς των καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως, οὗτοι δὲ ἠρέθιζον τοὺς ξένους ἀντιπροσώπους κατὰ τοῦ Κυβερ- νήτου, παριστῶντες αὐτὸν ὡς ὀπαδὸν τῆς ῥωσικῆς πο- λιτικῆς καὶ ὡς ἀντιπράττοντα εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν ἄλλων δυνάμεων, τούτου ἕνεκα ἀπεμάχρυνε τοὺς φίλους αὐτῶν τῶν δυνάμεων τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1830, σῶμα Τούρκων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἐμὶν πασᾶ ἐξεστράτευσεν πρὸς τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος κατὰ διαταγὴν δὲ τοῦ αὐτοῦ

Πασᾶ ἐπροσεκαλοῦντο πάντες οἱ τουρκο-καπεταναῖοι Ἕλλη-
νες νὰ κινήσωσιν εἰς συνάντησίν του, ἐπὶ λόγῳ νὰ
εἰσεέλθωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας Πατρατσικίου καὶ Ζητου-
νίου, ἵνα δώσωσι τὸ νιζάμι, τούτέστι νὰ τιμωρήσωσι
νὰ τιμωρήσωσι τοὺς ἀτακτοῦντας καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι
καταφυγόντας ληστές. Πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ κινή-
ματος τούτου ἔγραψα τῷ Ἐμὶν πασᾶ, ὅτι τὸ μέρος
τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὴν εἰρήνην τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν
συνθήκην ὀφείλουσαν νὰ διατηρήσωσι μεταξύ των οἱ Τούρ-
κοι καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅτι ἂν ἐπροχώρει ἐντὸς τῶν
ἐλληνικῶν ὁρίων ἤθελον μεταφέρει καὶ ἐγὼ στρατεύματα,
οἳ ἀδῆποτε δὲ σύγκρουσις ἐλάμβανε χώραν, ἤθελεν ἀπο-
βῆ εἰς βᾶρος του. Ἄν ὅμως σκοπὸν εἶχε νὰ ἐπισκεφθῆ
τὰς πρωτεύουσας τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων τὸ Ζητούνιον
καὶ Πατρατσίκιον, τὰ ὁποῖα κατεῖχον οἱ Τούρκοι, ἠδύ-
νατο νὰ μεταβῆ μετ' ὀλίγων. Ὁ Πασᾶς μοι ἀπήντησε
νὰ μένω κατὰ τοῦτο ἡσυχός, διότι δὸν προέθετο νὰ δώσῃ
ἀφορμὴν πολέμου, ἀλλὰ νὰ παύσῃ τὰς ἀταξίας καὶ κα-
κοπραγίας. Ἐξετάσας περὶ τούτου ἂν καὶ δὲν ἔμαθον τὸ
ἀποτρόπαιον σχέδιόν του ἔλαβον ὅμως ὑπονοίας ὅτι
αὐτὸς ἐκινεῖτο κατὰ τῶν τουρκο-καπεταναίων, οὓς ἐνότ-
μιζεν ὑποθάλλοντας τὴν ληστείαν. Τὰς ὑπονοίας μου
ταύτας προφορικῶς ἐκοινοποίησα εἰς τὸν Σωτήριον Στρά-
τον ἐν Ἀγράφοις, προτρέπων αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλ-
λους καπιταναίους νὰ μὴ πηγαίνωσιν ὅπου παρὰ τοῦ
Πασᾶ προσεκαλοῦντο. Εἰς τὴν προτροπὴν μου ταύτην
πολλοὶ ὑπήκουσαν, ἀλλ' ὁ ὀπλαρχηγὸς Σάββας μετέβη
μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν του παρὰ τῷ Πασᾶ, ἄλλοι δὲ
ὀπλαρχηγοὶ ἀπέστειλον μόνον στρατιώτας τινὰς προφα-
σιζόμενοι ὅτι ἐκωλύοντο νὰ μεταβῶσιν αὐτοπροσώπως.
Ὁ Ἐμὶν πασᾶς συναθροίσας τὸν στρατὸν του ἐκ Τούρ-

κῶν καὶ χριστιανῶν συγχείμενον κατὰ τὴν θέσιν Νταουκλῆ παρὰ τὰ ὄρια ἐν μιᾷ πρωΐᾳ μετὰ τινα πρὸς τοὺς στρατιώτας προσφώνησιν, ἐν ἧ τοῖς ἔλεγε νὰ φανῶσι γενναῖοι εἰσερχόμενοι εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὄρια πρὸς κατάδιώξιν τῶν ληστῶν, τοὺς προτρέπει πρὶν κινήσωσι νὰ κάμωσι ν τ ο υ ᾱ, τοῦτέστι παράκλησιν πρὸς τὸν Θεόν καὶ νὰ πυροβολήσωσι γενικῶς ἅπαντες. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες πιστεύσαντες εἰς τοὺς λόγους του ἐκτέλεσαν τὴν διαταγὴν τοῦ Πασᾶ καὶ ἐκκένωσαν τὰ ὄπλα των, οὐδείς ὁμως τῶν Τούρκων ἐπυροβόλησεν, ἵππεις δὲ καὶ πεζοὶ Τούρκοι τότε ὡς ἐκ συνθήματος ὤρμησαν κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ κατέσφαξαν πλέον τῶν διακοσίων. Πρὶν ταῦτα συμβῶσιν, ἅμα ἐπληροφορήθην περὶ τῶν κινήματων τοῦ Πασᾶ, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον εἶχον μεταβῆ εἰς Πατριτσίκι μεθ' ἡμέρας δέ τινας πορευθεὶς ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς σφαγῆς εἰς Νταουκλῆ, συνεκινήθη μέχρι δακρύων βλέπων τόσα ἀθῶα θύματα ἀνηκούστου προδοσίας.

Ἐνόμισα τότε ἀναγκαῖον νὰ κάμω πικρὰς παρατηρήσεις τῷ Ἐμὴν Πασᾶ διὰ τὴν αἰμοχρητῆ ταύτην πράξιν του, ὅστις μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν περιέφερετο κατὰ τὰ ἑλληνικὰ ὄρια. Τῷ ἔγραψα ἐπομένως ὅτι ἡ στυγερὰ αὕτη πράξις του ἤθελεν προξενήσει κακὴν ἐντύπωσιν πρὸς ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς δυνάμεις, ὅτι δὲν ἦτον δυνατὸν ὁ Σουλτάνος νὰ ἐπιτρέπη τὰ τοιαῦτα, ὅτι ἐὰν ἤθελε νὰ τιμωρήτῃ τοὺς ὑποθάλλοντας τὴν ληστείαν, ὄφειλε τὴν τιμωρίαν ταύτην νὰ πράξῃ ἐπὶ τῶν ἀποδειγμένων ἀρχηγῶν καὶ ὄχι γενικὴν κατὰ ἀθῶων στρατιωτῶν σφαγὴν, ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο τὸν ἐξέθεσεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἂν δὲν ἀποσύρετο ἀμέσως τῶν ὁρίων βιαζόμεν νὰ μεταφέρῃ στρατεύματα πρὸς ἐσφάλειαν τῶν ὁρίων ἐπαρχιῶν. Ἡ ἐπιστολὴ μου ἐ-

δειλίασε τὸν Πασᾶν, μοι ἀπήντησε δὲ νὰ μὴ πιστεύω
δσα λέγουσι διότι ἐτιμώρησα μόνον τοὺς κακούργους,
καὶ ἐπιστρέφει ἀμέσως εἰς Ἀρίσσαν ὡς τῶντι ἐπέ-
στρεψεν.

Ταῦτα πάντα ἐκοινοποίησα τῷ Κυβερνήτῃ λέγων αὐ-
τῇ συγχρόνως, ὅτι διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον καὶ διὰ περισ-
σοτέραν ἀσφάλειαν καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς Ἑλλη-
κῆς κατοχῆς βεβαιότητα, σκοπὸν εἶχον νὰ μεταφέρω εἰς
Πατρατσῆκι ἐκ τῶν διοργανισμένων ταγμάτων, διότι
ἂν καὶ ὁ Κοντογιάννης ἦτον ἐκ τῶν βαθμολογηθέν-
των ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐθεωρεῖ-
το ὡς Τουρκο-καπιτάνος τῆς Ἐπαρχίας ἐκείνης. Ὁ Κυ-
βερνήτης μοι ἀπήντησεν ὅτι τὸ σχέδιόν μου ἦτο ὀρθόν,
ἀλλ' ἐφοβεῖτο μήπως ἀναρῶσι παράπονα παρὰ τοῖς
Τούρκοις, ὅτι κατεπατήθησαν τὰ ὄρια κατὰ τῶν ὑπὸ
τῆς συνθήκης δρισθέντων, ἧτις ῥητῶς ἔλεγε νὰ διαμεί-
νωσιν Ἕλληνές τε καὶ Τούρκοι ἐν αἷς εὐρίσκοντο θέ-
σεσιν ἕωσθ' ἡραχθῶσι τὰ ὄρια. Ἀπήντησα τῷ Κυβερ-
νήτῃ, ὅτι σχεδιάζω ὑπὸ εὐθύνην μου τὸν τρόπον τῆς
ἐκτελέσεως καὶ δὲν ἤθελον τὸν πραγματοποιήσει ἐὰν
δὲν ἤμην βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ἐν περιπτώσει δὲ
ἐναντία ἢ Κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ ῥίψη εἰς βᾶρος μου
τὸ κίνημα τοῦτο ὅτι ἔγινεν ἄνευ διαταγῆς καὶ νὰ μὲ
τιμωρήσῃ. Ὁ Κυβερνήτης προφορικῶς μὲ εἰδοποιεῖ καὶ
οὐχὶ ἐγγράφως ὅτι παρεδέχετο τὴν πρότασίν μου, ἀλλὰ
καλῶς νὰ προσέξω μὴν ἤθελε δοθῆ ἄφορμὴ πολεμικῶν
συγκρούσεων· τοῦτο ὅμως ἦτον ἀδύνατον διότι ἀποσυρ-
θέντος τοῦ Ἐμῆν Πασᾶ τουργικὰ στρατεύματα δὲν ἀ-
πέμενον εἰς τὰς δύο πόλεις Πατρατσηκίου καὶ Ζητου-
νίου, εἰμὴ εὐάριθμοὶ τινες στρατιῶται ὡς φρουρὰ τῶν
τοπαρχῶν ἐκείνων τῶν πόλεων.

Ταῦτα συμφωνήσας μετὰ τοῦ Κυβερνήτου, πρὸς ἐκ-
 τέλεσιν τοῦ σχεδίου μου εἰδοποίησα τὸν Μπαλατσὸν
 νὰ πράξῃ λησπρικὰ τινὰ κινήματα κατὰ τῶν Τουρκι-
 κῶν χωρῶν· συνεπεία δὲ τούτων νέα παράπονα φθίνον-
 τὸς τοῦ Ὀκτωβρίου ἀνεφύησαν παρὰ τῶν Μπεήδων τοῦ
 Ζητουνίου καὶ τῶν Ἀγάδων τοῦ Πατρατσηκίου τού-
 του ἕνεκα ἀπέστειλαν τὸν Σαλήχ Μπέην εἰς ἔντευξίν
 μου εἰς Πατρατσῆκι ὅπου μετέβην καὶ ἐγὼ αὐτός. Ὁ
 Σαλήχ-Μπέης ἦτον ὁ μᾶλλον ἐξευγενισμένος Τοῦρκος
 τῶν χωρῶν ἐκείνων, τῷ παρέστησα λοιπὸν τὴν ἀνάγκη-
 κην τοποθετήσεως κατὰ τὰ ὅρια Τουρκικῶν στρατευ-
 μάτων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Μαθὼν δὲ
 παρ' αὐτοῦ ὅτι δὲν ὑπῆρχε στρατιωτικὴ Τουρκικὴ δύ-
 ναμις κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, τῷ εἶπον ὅτι ἕως ἀπὸ τοῦ
 Ἰουλίου εἶχον εἰδοποιήσει ἐγγράφως τὸν Τεφῆκ Μπέην,
 τοπάρχην Ζητουνίου, ὅπως ζητήσῃ παρὰ τοῦ Πασᾶ
 τῆς Λαρίσσης στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ ἐπομένως δὲν
 εἶχον εὐθύνην. Παρὰ τοῦ Σαλήχ ἔμαθον ὡσαύτως ὅτι ὁ
 τοπάρχης ἠμέλησεν, ἐπρόσθετα δὲ τότε ὅτι ὤφειλον οἱ
 Ἀγάδες νὰ μοὶ δώσωσι τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῶ διὰ τῆς
 πεδιάδος εἰς Θερμοπύλας πρὸς ἔντευξιν τῶν ἐκεῖσε το-
 ποθετημένων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἵνα λάβω μέ-
 τρα πρὸς καταδίωξιν τῶν λησπῶν. Καὶ τοῦτο πρὸς συν-
 τομίαν τῆς ὁδοπορίας μου ἦτις ἦτο τριῶν ἡμερῶν ἐκ
 Πατρατσηκίου εἰς Θερμοπύλας, ἐνῶ διὰ τῆς πεδιάδος
 ἦτο μιᾶς ἡμέρας, ἀλλ' ἔμελλον νὰ διαβῶ πλησίον τῆς
 πρὸς Πατρατσηκίου τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι.
 Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Σαλήχ-Μπέη ἔλαβον παρὰ τῶν
 Ἀγάδων τοῦ Πατρατσηκίου ἐπιστολὴν, δι' ἧς μοὶ
 ἀνήγγειλον ὅτι ἐλευθέρως ἠδυνάμην νὰ μεταβῶ ὅπου
 καὶ ὅπως ἐβουλόμην, ἕνεκα τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς

ἐμπιστοσύνης ἦν ἔτρεφον πρὸς ἐμέ. Τὴν ἐπιούσαν κινή-
 νασας μετὰ πενήκοντα στρατιωτῶν τῆς ἰδιαιτέρας φρου-
 ρᾶς μου, παρ' ἐλπίδα εὔρον καθ' ὁδὸν τοὺς Ἀγάδες τοῦ
 Πατρατοσήκιου καὶ τὸν Σαλιχ-μπέην, οἵτινες θερμῶς
 ἐμὲ παρεκάλεισαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν πόλιν των. Καίτοι
 τολμηρὰ ἦτον ἡ πράξις μου, σκεπτόμενος ὅμως ὅτι ὤ-
 φειλον νὰ ἐνθαβρύνω τοὺς Τούρκους καὶ ν' ἀφαιρέσω
 πᾶσαν ἐπὶ τοῦ σκοποῦ μου ὑπόνοιαν, ἐδέχθην τὴν πρόσ-
 κλησιν. Ἡ ὑποδοχὴ καὶ ἡ περιποίησις ἧς ἐτυχον παρὰ
 τοῦ Τούρκου ἦτον δι' ἐμὲ ἀνέλπιστος: κατώκησα εἰς τὸν
 οἶκον τοῦ Σαλιχ Μπέη καὶ ὡς ἐπεισόδιον διηγοῦμαι
 τὰ ἑξῆς.

Μεταξὺ τῶν διαταγῶν ἃς μοι ἔδωκεν ἡ Κυβέρνησις
 ἦτο καὶ ἐκείνη δύναμις τῆς ὁποίας ὤφειλον νὰ ζητήσω
 τὴν ἐλευθερίαν τῶν αἰχμαλωτισθέντων Χριστιανῶν
 παρὰ τῶν Τούρκων περὶ τούτου δὲ ἤμην εἰς ἀλληλο-
 γραφίαν μετὰ τοῦ Βεζύρη Μεχεμέτ-Ρεσίτ-πασᾶ, καὶ
 Κιουταχῆ ὅστις εὕρισκετο ἐν Λαρίσση. Ἐπιεικῶς φερό-
 μενος οὗτος καὶ σύμφωνας μετὰ τὰ ἐν ταῖς συνθήκαις ὠ-
 ρισμένα, ἀπέλυσε πολλοὺς Χριστιανούς οὓς ἐζήτουν οἱ
 συγγενεῖς των καὶ οἵτινες παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Βε-
 ζύρη καμίζοντες ἐπιρπούτω ἐπιστολήν μου. Ὁ Σα-
 λιχ-Μπέης, εἶχεν ὡς σύζυγόν του νεάν τινα Χριστιανὴν
 ἐκ Δελφῶν ἣν πρὸ πολλοῦ εἶχον ζητήσῃ οἱ ἀδελφοί
 της. Εἶχον γράφει περὶ τούτου εἰς τοὺς Ἀγάδες νὰ τὴν
 ἀπολύσωσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ συνθήκαι ὠρίζον ὅτι, ἐμε-
 νεν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ αἰχμαλώτου νὰ δεχθῆ ἢ ὅχι
 τὴν ἐλευθερίαν του, οἱ Ἀγάδες μοι εἶχον ἀπαντήσῃ ὅτι
 ἂδὲν ἠδύναντο νὰ τὴν βιάσωσιν, ἀφοῦ αὐτὴ ἐπροτίμα νὰ
 μείνῃ μετὰ τὸν Μπέην. Κατὰ τύχην δὲ ὅτε μετέβην εἰς
 Πατρατοσήκιον ἦσαν ἐκεῖσε δύο ἀδελφοί τῆς αἰχμαλώ-

του, οἵτινες παρουσιασθέντες εἰς ἐμὲ ἐνώπιον τοῦ Μπέη, ἠτήσαντο νὰ ἐξετασθῇ παρουσία μου ἢ ἀδελφῆ των. Εὐρέθην τότε λίαν στενοχωρημένος διατάζων περὶ τοῦ πρακτέου καὶ βλέπων ὅτι δὲν ἤρμαζε ν' ἀποσπάσω τὴν σύζυγον ἐκείνου, ὅστις μὲ ἐφιλοξένει τοσοῦτον περιποιητικῶς εἰς τὸν οἶκόν του. Ἄλλ' οὗτος προλαβὼν μοὶ εἶπεν ὅτι εἶχεν εὐχαρίστησιν ὅτι ἐπαρουσιάσθη ἡ εὐκαιρία αὕτη ἵνα γνωρίσω ὅτι οὔτε αὐτὸς, οὔτε οἱ Ἀγάδες μὲ ἠπάτησαν εἰς ὅσα περὶ τούτου μοὶ ἔγραψαν καὶ ἀμέσως διέταξε νὰ ἔλθῃ ἡ σύζυγός του. Αὕτη ἐρωτηθεῖσα μοὶ εἶπεν ὅτι εὐχαρίστως ἔμεινε μετὰ τοῦ Μπέη, ὅστις δὲν τὴν βιάζει νὰ παραιτήσῃ τὴν θρησκείαν της καὶ ἐπεθύμει νὰ διαμείνῃ μετ' αὐτοῦ, ἀναλογιζομένη τὴν δυσάρεστον θέσιν ἐν ἣ ἤθελεν εὐρεθῆ ἑπανακάμπτουςα εἰς τὴν οἰκογένειαν της καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Εἶπον τότε τοῖς ἀδελφοῖς της ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ τὴν βιάσω πᾶσα δὲ περὶ τούτου μεσολάβησίς μου ἀπέβαινε περιττή.

Ἐπελθούσης ἐν τούτοις βραγδαίας βροχῆς ὑπεχρέωθην νὰ διαμείνω μέχρι τῆς ἐπιούσης εἰς Πατρατσῆκιον, ὅπου λίαν εὐηρεστήθην τυχῶν ἀπείρων παρὰ τῶν Τούρκων περιποιήσεων· ἔλαβον πρὸς τούτοις ἀφορμὴν νὰ μάθω ὅτι ὁ τοπάρχης Ζητουνίου οὐδὲν μέτρον εἶχε λάβει περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν τουρκικῶν ἐκείνων χωρῶν κατέπεισα δὲ τοὺς Ἀγάδες νὰ μὲ παρακαλέσωσιν ὅπως λάβω ἐγὼ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἀμοιβαίαν ἀσφάλειαν. Μετὰ ταῦτα μεταβάς εἰς Θερμοπύλας πρὸς ἐκφόβησιν τοῦ τοπάρχου Ζητουνίου τῷ ἔγραψα ὅτι ἤμην ἔτοιμος νὰ ἐνασχοληθῶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀσφαλείας, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς μὲ συνδράμει πρὸς τοῦτο, ἀνεκάλεσα δὲ εἰς τὴν μνήμην του τὴν κατὰ τὸν Ἰού-

ἰονιον ἐπιστολὴν μου δι' ἧς τῷ ἔλεγον ν' ἀναφερθῆ τοῖς
 ἀνωτέροις του, παριστῶν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην στρατιω-
 τικῆς δυνάμεως, καὶ ἂν περὶ τούτου δὲν ἐλαμβάνετο ἡ
 ἀπαιτουμένη φροντίς σκοπὸν εἶχον ν' ἀναφερθῶ εἰς τὸν
 Ἐμὴν Πασᾶ, ἵν' ἀπαλλάξω τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνη-
 σιν πάσης εὐθύνης ἀπέναντι τῆς ληστείας.
 Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐδειλίασε τὸν τοπάρχην Ζητου-
 νίου, καὶ μαθὼν τὴν ἐν Πατρατσῆκιῳ ἔλευσίν μου, ἐ-
 παμψε τὸν ἰατρὸν του μετ' ἐπιστολὴν πρὸς ἐμὲ ἵνα με κα-
 ταπέισῃ ν' ἀπέλθω εἰς Ζητούνι. Ἐξηγήθη τότε μετὰ
 τοῦ χριστιανοῦ καὶ φιλέλληνοῦ ἰατροῦ, λέγων ὅτι ἐπει-
 δὴ ἔλλειπε πῶν καθηκόντων του ὁ τοπάρχης, ἤμην
 βιασμένος νὰ τριπλασιάσω τὰς κατὰ τὸ Πατρατσῆκιον
 φρουράς μου, ἵν' ἀπαλλαχθῶ τῆς εὐθύνης καὶ πρὸς ἐξα-
 σφάλισιν πῶν ὁμόρων κατοικημένων χωρῶν, καὶ ὅτι
 δὲν ἐπεθύμουν τὸ μέτρον τοῦτο νὰ διεγείρῃ ὑπονοίας
 παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ὁ ἰατρὸς με καθησύχασε καὶ μά-
 λιστα μοι εἶπε νὰ κοινοποιήσω πάντα ταῦτα ἐγγράφως
 εἰς τὸν Τοπάρχην, ἥρκει δὲ νὰ τῷ ὑποσχεθῶ ὅτι ἤθελον
 μεταβῆ εἰς Ζητούνιον καὶ ἀποσύρει τὸ πρῶτον πρὸς τὸν
 Τοπάρχην ἐγγραφὸν μου, ἐν ᾧ τῷ ἔγραφα ὅτι δὲν εἶχε
 δικάμει μνεῖαν εἰς Ἐμὴν Πασᾶν ἕνεκα ἀμελείας του. Τὴν
 ἐπιούσαν ὁ ἰατρὸς μοι ἔφερεν ἀπάντησιν τοῦ Τοπάρχου
 δι' ἧς μοι εὐχαρίσει διὰ τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἀπεφάσισα
 νὰ λάβω, καὶ πάλιν με παρεκάλει νὰ τιμῆσω διὰ τῆς
 παρουσίας μου τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ἣν διώ-
 κει. Μετὰ δὲ τὴν συναίνεσιν τοῦ Τοπάρχου διέταξα νὰ
 κατασκευασθῶσιν εἰς Πατρατσῆκι ἐκ κλάδων δένδρων
 εἰς τὴν θέσιν Ἀσθέστη, ἣτις ἐνομιζέτο ὄριον τουρκικόν,
 καλύβαι διὰ τετρακοσίου ἀνδρας. Συνενοήθη μετὰ
 ταῦτα μετὰ τὸν Χορμόβαν, ἵνα διὰ νυκτὸς τὸ τάγμα τοῦ

Δήμου Λούλια διαβῆ ἐκ τῆς πεδιάδος Ζητουνίου καὶ τοποθετηθῆ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην μετὰ ἀναγκαῖα πολεμοφόδια, ὡς πρὸς δὲ τὰς τροφὰς ὄφειλον νὰ τὰς προμηθεύωνται ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τοῦ Πατρατσηίου. Τούτων πάντων παρασκευασθέντων, ἀπεφάσισα ν' ἀπέλθω εἰς Ζητούνιον ἵνα ἀφαιρέσω πᾶσαν ὀπώνοιαν τῶν Τούρκων. Τολμηρότερον τοῦ πρώτου ἦτο τὸ κίνημα τοῦτο ἀλλ' ἢ πεποιθησις πρὸς τὸν ἀποσταλέντα ἰατρὸν καὶ ἡ ἐπιθυμίᾳ τοῦ νὰ πραγματοποιήσω τὸ σχέδιόν μου μετ' ἕκαμαν νὰ ἀποφασίσω. Οἱ Τούρκοι μετ' ὑπεδέχθησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀξιοπρεπείας, κανονοβολισμοὶ καὶ τυροβολισμοὶ ἔπεσαν πρὸς χαιρετισμόν μου. Ἐπεμψαν ἵππεῖς εἰς συνάντησίν μου, οἱ Μπέηδες δὲ καὶ οἱ κάτοικοι ἐξῆλθον τῆς πόλεως νὰ με προῦπαντήσωσιν. Οἱ συνταγματάρχαι Γαρδικιώτης Γρίβας καὶ Παπᾶ Κώστας με ἐσυνώδευον ὡς ἐπιτελεῖον. Κατάκησα εἰς τὸν λαμπρότερον οἶκον τῆς πόλεως, καὶ οἱ Μπέηδες ἐδιπλασίαζον τὴν προσοχὴν των ἵνα μοὶ ἀποδείξωσι τὴν εὐαρέσκεϊάν των.

Κατὰ τὴν νύκτα δὲ ἐκείνην καθ' ἣν διενυκτέρευσα εἰς Ζητούνιον διέβη ἐκ τῆς πεδιάδος τὸ τάγμα ἵνα τοποθετηθῆ εἰς ἣν εἶχον προσδιορίσει θέσιν. Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐλθόντων καὶ δύο ἀγάδων ἐκ Πατρατσηίου καὶ ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου κινήματος ἀπήντησά ὅτι ἦτον σύμφωνον μετ' ὅσα τοῖς προέγραψα, καὶ ὅτι ἐνήργησα ταῦτα πρὸς ἀμοιβαίαν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν.

Κατέπεισθησαν οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ μάλιστα ἔβλεπον τὸν φιλικὸν τρόπον μετ' οὗ ἐφερόμην πρὸς αὐτούς. Ἀπῆλθον τοῦ Ζητουνίου ἀφήσας τοὺς Τούρκους εὐχαριστημένους, ἀφοῦ ἡσυχῶς ἐπραγματοποίησα τὸ σχέδιόν

μου και ἐνομιμοποίησα τὴν Ἑλληνικὴν κατοχὴν κατὰ ἐπ' αὐτῶν τῶν τουρκικῶν ὁρίων. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τοῦ ἀφοῦ ἀνεχώρησα μετὰ πομπῆς ἐκ Ζητουνίου (Λαμίας) οἱ Τούρκοι συσκεφθέντες ἠγνόησαν τὸ ἐπιτευχθῆν ἤδη κατὰ τὸ σχέδιόν μου, καὶ μετενόησαν διὰ τὴν λαμπρὰν ὑποδοχὴν καὶ προπομπὴν ἣν μᾶς ἔκαμον, ἐπεμφαν δὲ ἑκατὸν καὶ πενήτηκοντα Ἄλβανούς καὶ πενήτηκοντα ἵππεις διὰ νὰ ὀργίσθαι μᾶς καταδιώξωσιν, ἀλλ' ἡμεῖς εἴχομεν ἤδη διαβῆ τὴν Ἰσθμὸν Ἀλαμάναν καὶ οὕτως ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Δὲν ἤλπιζον ὅμως ποτὲ ὅτι ἡ ἀντιβασιλεία ἐμελλε νὰ ἀκυρωθῆ, καὶ καταχρωμένη διὰ δωροδοκίας, ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἐπὶ τῆς γαίας τουρκικᾶς ἐκεῖνας τὰς ὁποίας εἶχαν ποτίσει διὰ τὸ τοῦ αἵματός των οἱ Ἕλληνες, καὶ ἀσφαλίσῃ ἐγὼ αὐτὰς διὰ τῶν τῶν διὰ τοσοῦτων μόχθων καὶ κινδύνων, ἀναγνωρισθείσας δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὡς προεῖρηται, ὡς καὶ Ἑλληνικᾶς.

Τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου μου ἀνέφερον τῶν Κυβερνήτη ὅστις καίτοι εὐαρεστηθεὶς, δὲν ἔλλειψεν ὅμως νὰ μὲν κάμῃ παρατηρήσεις τινὰς ὡς πρὸς τὸ τολμηρὸν κίνημα τῆς εἰς Ζητούνιον εἰσόδου μου ἀν καὶ τὰ γεγονότα ἀπέβησαν αἰσίως, μοὶ ἐπρότρεπε δὲ νὰ ἦμαι εἰς τὸ ἐξῆς προσεκτικώτερος ἵνα μὴ διακινδυνεύσω τὴν ἐθνικὴν ἡσυχίαν. Ἄν καὶ διηρέθη ἡ κοινὴ γνώμη ὡς πρὸς τὸ κίνημά μου τοῦτο, καθόσον ἦτον πρῶτη ἐπίσημος σχέσις, ἣτις ἐλάμβανε χώραν μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν ἀρχῶν, ἐδικαιολογεῖτο ὅμως ἡ πρόταξις μου αὕτη διότι δὲν ἤθελεν ἀποφασίσω νὰ εἰσέλθω εἰς Ζητούνιον μὲ ἀξιωματικούς Ἕλληνας, ἀν πρότερον δὲν ἦμην πεπεισμένος περὶ τοῦ τρόπου μεθ' οὗ ἤθελον μὲ ὑποδεχθῆ οἱ Τούρκοι ἢ ὑποδοχὴ δὲ καὶ ἡ περιποίησις, ἣτις ἐγένετο οὐ μόνον εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τοὺς

όπλαρχηγούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας με-
στρατιώτας ἀρκούντως μᾶς ἱκανοποίησαν.

Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ τάγματος τούτου ἀπε-
κατέστη πλέον ἐντελῶς ἡ τάξις, ἡ ἡσυχία καὶ ἡ ἀσφά-
λειαν καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἐγὼ δὲ ἵνα
ἀπαλλαχθῶ τῶν κόπων τοὺς ὁποίους νυχθημερὸν ὑπέφε-
ρον καὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες καθε-
κᾶστην ἀνεφύοντο ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν δημογεροντιῶν,
ἐπρότεινα τῷ Κυβερνήτῃ νὰ διορίσῃ τέσσαρας Διοικη-
τάς, ὑποσχόμενος νὰ διαμείνω εἰς τὴν θέσιν μου ὅσον ἡ
ἀνάγκη τὸ ἀπῆτει ἵνα ὀδηγήσω καὶ φωτίσω τοὺς διο-
ρισθησομένους Διοικητάς. Ὁ Κυβερνήτης δὲν ἠθέλησε
κατὰ πρῶτον νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν πρότασίν μου ταύτην
ὑποπτευόμενος μὴ δώσω μετὰ ταῦτα τὴν παραίτησίν
μου, ἀλλὰ βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ὑποσχέσεών μου συ-
νήνεσεν ἐπὶ τέλους καὶ διώρισε κατὰ πρότασίν μου,
τὸν Διονύσιον Ὀρφανὸν διοικητὴν Θηβῶν καὶ Μεγαρί-
δος, τὸν Ἰωάννην Μαιούνην, ἐπιφορτισμένον παρ' ἐμοῦ
πρότερον τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Ἀστυνομοῦ, Διοι-
κητὴν Λεβαδείας, Ἀταλάντης καὶ Μαντινίτισης, τὸν
Παναγιώτην Λιδωρικὴν διοικητὴν Σαλῶνων, Λιδωρικίου
καὶ Μαλανδρίνου, τὸν δὲ Γρηγόριον Πέρβελην γραμμα-
τέα τῆς ἐκτάκτου ἐπιτροπῆς διοικητὴν Ζητουνίου καὶ
Πατρατσηκίου. Ὁ διορισμὸς οὗτος ἐγένετο εἰς τὸν γραμ-
ματέα μου, ὡς γνωρίζοντα τὰ καθέκαστα ἐκείνων τῶν
ἐπαρχιῶν αἱ πρωτεύουσαι τῶν ὁποίων κατεῖχοντο ὑπὸ
τῶν Τούρκων, ἐσύμφερε δὲ νὰ ἀκούηται ὅτι ὑπάρχει δι-
οικητὴς εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπως ἐπικυροῦται ἔτι μᾶλ-
λον ἡ κατοχὴ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν δύο τούτων ἐ-
παρχιῶν.

Διορισθέντων τῶν τεσσάρων διοικητῶν διετάχθησαν

παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ν' αναφέρωσι τὰ τῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὸν ἔκτακτον ἐπίτροπον καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν οἱ δὲ ἐπαρχιακοὶ δημογέροντες ἐτέθησαν ὑφ' ἑκάστον διοικητὴν, καθόσον ἐπέτρεπον τὰ διοικητικά των καθήκοντα, καὶ διὰ τοῦ νέου τούτου διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ παρήλθεν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ τάξει τὸ ἔτος 1830.

ΕΦΑΛΑΙΟΝ ΖΙ΄.

1831.

Ἡ ἐπὶ τῆς ὀροθεσίας ἐπιτροπή. — Ὁ Βεζύρης Μεχεμέτ-Ρεσίτ-Πασᾶς ἐν Βιτωλίοις. — Ἀποστασία Τσάμη Καρατάσου μέτρα ληθθέντα κατ' αὐτοῦ. — Εἰσβάλλει ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, πολιορκηθεὶς δὲ καὶ ἠττηθεὶς καταφεύγει εἰς Ὑδραν. — Σκευωρία τῶν ἐν Ὑδρᾷ ἀντιπολιτευομένων. — Φόρος τοῦ Κυβερνήτου. — Τριμελὴς Διοικητικὴ Ἐπιτροπή.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1831, διωρίσθη ἡ ὑπὸ τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἐπιτροπή, ἵνα διαγράψῃ τὰ τῆς Ἑλλάδος ὄρια. Ὁ Κυβερνήτης μοι ἔγραψε ν' ἀναδεχθῶ τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ, καθόσον ἐγνώριζα τὰς θέσεις καὶ φιλικαὶ μὲ συνέδεον σχέσεις μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων Τούρκων, καὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τῆς μετὰ τοῦ Βεζύρη Μεχεμέτ-Ρεσίτ-Πασᾶ ἀλληλογραφίας μου, ὅστις εὕρισκετο ἐν Βιτωλίοις καὶ πρὸς ὃν ἡ ἐπὶ τῆς ὀροθεσίας ἐπιτροπή ὄφειλε νὰ καθυποβάλλῃ τὰς πράξεις τῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἔχαιρον καὶ τὴν ἐπιστοσύνην τοῦ

Κυβερνήτου, ἡ Κυβέρνησις εἶχε τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἤθελον ἐπιτύχει εἰς τὴν ἀποστολὴν ταύτην κάλλιον παντὸς ἄλλου. Τὴν πρότασιν ταύτην εὐχαρίστως ἐδέχθη πεποιθῶς ὅτι ἤθελον φανῆ ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ μάλιστα ἐπληροφορήθη μετὰ θετικότητος ὅτι καὶ ὁ Μεχεμέτ-Ρεσίτ-Πασᾶ μαθὼν τὸν διορισμόν μου μεγάλως εὐηρεστήθη, ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίσῃ προσωπικῶς τὸν ἄνδρα μεθ' οὗ πρὸ ἐνός ἤδη ἔτους ἀλληλεγράφει. Ἀλλὰ δυσάρεστα καὶ ἀνέλπιστα συμβάντα ἐμπόδισαν τὸν διορισμόν μου τοῦτον, καὶ ἀντ' ἐμοῦ ἡ Κυβέρνησις διώρισε τὸν Πελοποννήσιον Ηλ. Καραπαυλον, ὅστις μὴ γνωρίζων τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, δὲν ἠδύτο νὰ συνεννοῆται μὲ τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, τὸν Ῥώσσον, τὸν Γάλλον καὶ τὸν Ἀγγλον, ὁ δὲ Ῥεσίτ Πασᾶς οὐδὲ νὰ τὸν δεχθῆ ἠθέλησε συνδιαλεχθεῖς μόνον μετὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν τριῶν Δυνάμεων, καὶ οὕτω τὰ ὄρια διεχαράχθησαν ὡς ἤδη κακῶς ὑπάρχουσιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀνέφερον ὅτι ὁ Βεζύρης εὕρισκετο ἐν Βιτωλίαις καὶ οὐχὶ εἰς πλησιεστέραν τῆς Ἑλλάδος χώραν, ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ ὀρίων, σημειῶ τὰ αἷτια. Ὁ Σουλτάνος Μαχμούτης ἀπαλλαχθεὶς τῶν Γενιτσάρων, ἠθέλησε νὰ εἰσάξῃ τὰ ἔθιμα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ εἰς τὰς ἄλλας τοῦ κράτους τοῦ χώρας, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀλβανοὶ ἐναντιοῦντο, διέταξε τὸν Βεζύρην νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς περὶ τοῦ τακτικοῦ ἀποφάσεώς του. Ὁ Βεζύρης ἐν τούτοις προσεκάλεσεν ἐν Βιτωλίαις τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἀλβανῶν, ἐπὶ λόγῳ νὰ πληρώσῃ τὰς περὶ τῆς μισθοδοσίας τῶν ἀπαιτήσεις. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι συνῆλθον, ἀλλ' ὑποπευδόμενοι ἔφερον πλῆθος ὀπαδῶν των μετ' αὐτῶν, ὥστε αἱ ἐνωθεῖσαι δυνάμεις των, ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἀπο-

δειλιάσωσι τὸν Βεζύρη, ὅστις προσποιούμενος τοὺς ἐδέχθη μὲν εὐμενῶς κατὰ πρῶτον, ἤρχισε δὲ καὶ ἡ ἐπιθεώρησις τῶν λογαριασμῶν των καὶ ἀφοῦ ἐσυμβιδάσθησαν αἱ ἀπαιτήσεις των προσδιορισθείσης καὶ τῆς ἡμέρας τῆς πληρωμῆς, οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἐνθαῦρονθέντες μετέβησαν μετ' ὀλίγων μόνοι, ὅπου κατῴκει ὁ Βεζύρης καὶ ἦτο τὸ ταμεῖον ἵνα πληρωθῶσιν. Μόλις δὲ οἱ ἀρχηγοὶ συνήχθησαν, διέταξεν ὁ Βεζύρης καὶ τοὺς ἐφώνευσαν, καὶ μετὰ τὸν φόνον ἀμέσως ἐπαρουσίασε τὸ φερμάνι τοῦ Σουλτάνου, ὥστε οἱ ὀπαδοὶ των ἀφοῦ πλέον δὲν ὑπῆρχον οἱ ἀρχηγοὶ ὑπετάχθησαν ὑπὸ τρόμου καταληφθέντες. Μετὰ τὴν πράξιν ταύτην διέμενον ὁ Βεζύρης ἐν Βιτωλίοις, πρὸς ὄργανισμὸν κατὰ τὰς διατάγας τοῦ Σουλτάνου τῆς τουρκικῆς εὐρωπαϊκῆς στερεᾶς.

Ἄφοῦ μοι ἐκοινοποίησεν ὁ Κυβερνήτης τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἀπόφασίν του μὲ προσεκάλεσε νὰ μεταβῶ εἰς Ναύπλιον ἵνα λάβω τὰς ἀπαιτουμένας ἐπὶ τῆς διαγραφῆς τῶν ὀρίων ὁδηγίας. Ἐνῶ δὲ ἐξηρχόμην τὴν ἀμάτου τοῦ οἴκου μου ἵνα μεταβῶ εἰς τὸ παράλιον τῶν Σαλώνων καὶ ἐκεῖθεν ἐκπλεύσω εἰς Ναύπλιον, γραμματοφόρος σταλεῖς παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τῶν Θηβῶν καθ' ὁδὸν μοι ἀνήγγειλεν, ὅτι κατὰ τὴν Μεγαρίδα τάγματα ἀπεστάτησαν κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, καὶ ὅτι ὁ Γσάμης Καρατάσος ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν εἰσέρχεται ἤδη εἰς τὰς ἄλλας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος χώρας ἵνα διεγείρῃ τὸν λαὸν καὶ τὸν στρατὸν, ἐπὶ λόγῳ νὰ ζητήσωσι Σύνταγμα ἀλλ' ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐξώσωσι τὸν Κυβερνήτην καὶ νὰ φέρωσιν εἰς ἀναρχίαν τὸν τόπον.

Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι μετὰ τινὰς ἀποπειράς εἰς Πελοπόννησον ἐν αἷς εἶχον ἀποτύχει, συνῆλθον πάντες εἰς

Ἵδραν, ἀφοῦ πρότερον εἶχον συνεννοηθῆ με τοὺς Κουντουριώτας κηρυχθέντας ἤδη κατὰ τοῦ Κυβερνήτου. Ἐν Ἵδρα εὐρίσκοντο, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζαήμης, ὁ Λόντος, ὁ Ζωγράφος, ὁ Κλωνάρης καὶ τινες ἄλλοι Πελοποννήσιοι, ἐκδίδεται δὲ καὶ ἐφημερίς καλουμένη «Ἀπόλλων», ἣτις ἦτο λίβελλος πλήρης ψεύδεων κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, ἐπόμενον δὲ ἦτον εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς ἀνταρσίας νὰ συναχθῶσι καὶ πολλοὶ τυχοδιώκται καὶ λαοπλάνοι, οἵτινες ἀπελπισθέντες μετὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἀποτυχίαν των, πρόετρεψαν με ὑποσχέσεις τὸν Τσάμην Καρατάσον ὅπως πράξῃ τὸ κίνημα περὶ οὗ ἀνέφερον. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ μεταβῶ εἰς τὸ παράλιον τῶν Σαλώνων μετὰ τὴν εἰδησιν ταύτην ἐπέστρεψα εἰς Σάλωνα ἵνα σκεφθῶ ἐπὶ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ὄφειλον νὰ λάβω κατὰ τῶν ἀνταρτῶν. Καὶ πρῶτον ὑποπτευόμενος μήπως οἱ ἀρχηγοὶ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως εἶχον ἤδη συμφωνήσει μετὰ τῶν ἀνταρτῶν, ἀπετάθη κατ' εὐθείαν εἰς τοὺς προκρίτους τῶν ἐπαρχιῶν, προσπαθῶν νὰ κινήσω αὐτὸν τὸν λαὸν κατὰ τῆς ἀνταρσίας. Τὸ μέτρον δὲ τοῦτο τὸ ὁποῖον ἔλαβα ἔμελλε νὰ μοι παρέξῃ αἴσιον ἀποτέλεσμα.

Αὐθημερὸν προσεκάλεσα τοὺς προκρίτας τῶν ἐπαρχιῶν Σαλώνων, Γαλαξειδίου, τῆς κωμοπόλεως Ἀράχωβας, τοῦ Λιδωρικίου καὶ τοῦ Μαλανδρινίου παραγγέλων αὐτοῖς ἴρητῶς ν' ἀπέλθωσιν ἐπὶ τὸ ταχύτερον εἰς Σάλωνα, νὰ τοῖς κοινοποιηθῆ κατεπέιγουσά τις περιστάσις ἕνεκα τῆς ὁποίας διεκινδύνευεν ἡ ἡσυχία τῆς πατρίδος των. Διὰ νυκτὸς δὲ κινήσαντες οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ δημογέροντες τὴν ἐπιούσαν ἤλθον εἰς Σάλωνα. Τοῖς παρέστησα τότε τὰ διατρέχοντα, τὸ ἀπαίσιον κίνημα τοῦ Καρατάσου, τὴν ἀναρχίαν ἣτις ἤθελε κορυφωθῆ ἂν

δὲν ἐλαμβάνοντο δραστήρια κατὰ τῆς ἀνταρσίας μέτρα, ἀνεκάλεσα πρὸς τούτοις εἰς τὴν μνήμην τῶν τὰ ἀγαθὰ ἄτινα ἀπήλαυσαν, ἕνεκα τῆς τάξεως, ἣτις χρεωστέονται εἰς τὴν πατρικὴν κυβέρνησιν τοῦ Κυβερνήτου, τοῖς ὑπενθύμισα τὰς δυστυχίας τὰς ὁποίας ὑπέφερον πρὸς τῆς ἐλεύσεώς του, καὶ ὅτι ὡς προέβλεπον, ἂν ἡ ἀναρχία ἐπεκράτει, πάλιν ἤθελον διασκορπισθῆ ἔνθεν κακῆθεν, καὶ ὑποστῆ τὰ πάνδεινα: τοῖς εἶπον ἐπὶ τέλος ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον τὴν ἔκτασιν τῆς ἐκραγείσης ἀναρχίας, σκοπὸν προσεθέμην νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δυνάμεων ἅς χρεωστοῦσι νὰ μοὶ δώσωσι παρακαλοῦντες καὶ αὐτοὶ, ἀφοῦ δὲ τὰ μὴ ἐπαναστατήσαντα τάγματα ἰδῶσι τὸ γενικὸν τοῦ λαοῦ κίνημα, ἤμην βέβαιος ὅτι ἤθελον ἐνωθῆ μεθ' ἡμῶν καὶ καταδιώξει τοὺς ἐν ἀπονοίᾳ εὕρισκομένους ἀντάρτας. Βαθείαν ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν τοῖς προκρίτοις ἡ ὁμιλία μου αὕτη, συσχεφθέντες δὲ ἔκαμον ἀναφορὰν πρὸς ἐμὲ, ἐν ἧ μὲν εἶλεγον, ὅτι μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιδοκιμάζωσι τὰ μωρὰ ταῦτα κινήματα, εἶναι ἕτοιμοι νὰ θυσιάσωσι καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ ἐδραῖωσιν τῶν καθεστώτων, ἐπομένως παραδέχονται πᾶν μέτρον τὸ ὁποῖον μὲ παρακαλοῦσι νὰ λάβω ἐπὶ τὸ ταχύτερον πρὸς καταδίωξιν τῆς ἀνταρσίας.

Μετὰ τὴν ἀναφορὰν ταύτην, διέταξα τὸν Μαμούρη, τοῦ ὁποίου τὸ τάγμα ἦτο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου ἐν Σαλώνοις, νὰ παρλάβῃ ὅσους στρατιώτας εἶχε καὶ νὰ τοποθετηθῆ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μαυρολιθαρίου καὶ Γαρδικίου. Διέταξα ταυτόχρονως τοὺς προκρίτους καὶ δημογέροντας Λιδωρικίου νὰ συναῶσι στρατιώτας καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Μαμούρη, ἰδιαιτέρως δὲ τοὺς παρήγγειλα νὰ προσέχωσιν εἰς τὰ κινήματα καὶ αὐτοῦ

τοῦ Μαιμαύρη. Μετὰ ταῦτα ἔθεσα εἰς κίνησιν τοὺς προκρίτους Σαλώνων μετὰ τῶν δημογερόντων καὶ τοῦ λαοῦ τῶν πέριξ ὀρειῶν χωρίων, θέσας τὸν γέροντα Πανουριᾶν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ σώματος τούτου καὶ εἰπὼν αὐτῷ νὰ διαμένῃ κατὰ τὴν Γραβιάν, ὠφελούμενος μόνον ἐκ τῆς βαρύτητος τοῦ ὀνόματός του, διότι ἡ ἐνέργεια ἐναπέκειτο εἰς τοὺς προκρίτους καὶ δημογέροντας; Ἐγὼ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς εὐαριθμοῦ φρουρᾶς μου καί τινων κατοίκων τῆς πόλεως Σαλώνων, τῆς κωμοπόλεως Χρυσοῦ καὶ τῶν πέριξ οἴτινες μὲ ἠκολούθησαν, ἐκινήθην δι' Ἀράχωβαν διευθυνόμενος εἰς Λεβαδεῖαν, εἰδοποιήσας ταύτοχρόνως τοὺς προκρίτους καὶ δημογέροντας τῶν ἐπαρχιῶν περὶ τῆς ἀποφάσεως ἣν εἶχον λάβει εἰς Σάλωνα, ἵνα προπαρασκευασθῶσι καὶ αὐτοὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς τάξεως κατὰ τῶν ἀνταρτῶν.

Εἰς Ἀράχωβαν ἐν τούτοις συνήχθησαν ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν μου τετρακόσιοι καὶ ἐπέκεινα ὀπλοφόροι, διασπαρείσης δὲ ἐν Λεβαδεῖα τῆς εἰδήσεως ὅτι εἶχον πολὺ ἀνωτέρας δυνάμεις, καὶ φιλοτιμηθέντων τῶν Λεβαδεῶν ἠτοίμασαν ἰκανὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ὥστε ἐλθὼν εἰς Λεβαδεῖαν εὐρέθην αἴφνης ἐπὶ κεφαλῆς ἑξακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἀνδρῶν. Ὁ Καρατάσος ἐν τούτοις ἀφοῦ ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας μετέβη εἰς Θήβας μὲ τὸ ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του τάγμα ὅπου καταδιώξας τὰς ἀρχάς, ἐκήρυξεν ἐλευθερίαν καὶ σύνταγμα, διευθύνετο δὲ διὰ τὴν Λεβαδεῖαν ὅτε δὲ ἔμαθε τὴν ἐκεῖσε ἀφίξίν μου, προλαβὼν τότε διευθύνθη εἰς Ἀταλάντην ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένα τὰ ἄλλα τάγματα. Ἐγὼ δὲ ἐκ Λεβαδεῖας μετέβην εἰς Ἀταλάντην, ὅπου ἐγνωρίζετο ἤδη ὅτι ὁ ἕκτακτος ἐπίτροπος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολιτῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς ἀνταρσίας,

τότε οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι ταγματάρχαι καὶ πρὸ πάντων
 ὁ Ρούκης, καταφρονούντες πᾶσαν περὶ τούτου προτέ-
 ραν συνεννόσιν των ἐκινήθησαν κατὰ τοῦ Καρατάσου,
 ὅστις ἤλπιζε νὰ εὕρῃ ἄλλῶς πως προδιατεθειμένα τὰ
 πράγματα. Γενομένης δὲ συγκρούσεως ἐξωγρήθησαν δύο
 ἑκατονταρχαί τοῦ τάγματος Τσάμη, οὗτος δὲ μετὰ
 ἑκατὸν πεντήκοντα στρατιωτῶν διωκόμενος ὑφ' ἡμῶν
 κατέφυγε καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ χωρίον Λιβανάτες ὅπου
 τὸν ἐπολιορκήσαμεν.

Ἐν τούτῳ πρὶν ἀναχωρήσω ἀπὸ Σάλωνα ἀνέφε-
 ρον τὰ πάντα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀπέστειλα δὲ πρὸς
 τούτοις τὴν ἀναφορὰν τῶν προκρίτων καὶ δημογερόντων
 πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν μέτρων τὰ ὅποια ἔλαβον κατὰ τῆς
 ἀνταρσίας. Ὁ δὲ Κυβερνήτης εὐαρεστηθεὶς εἰς τὴν δρα-
 στηριότητα καὶ εἰς τὰ συνετὰ μέτρα τὰ ὅποια ἔλαβον,
 οὐ μόνον ἐπήνεσε τὰ πραχθέντα, ἀλλὰ μοὶ ἐξέφρασε καὶ
 τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Κυβερνήσεως, ταυτοχρόνως δὲ
 ἐξαπέστειλε τὸν ἀδελφόν του Αὐγουστίνον εἰς Ἀναλάν-
 την μετὰ πεντακοσίων ἰππέων, ὅστις ἦλθε τέσσαρας
 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξίν μου. Ὁ Τσάμης ἐν τούτοις ἰδὼν
 τὸσαύτας κατ' αὐτοῦ δυνάμεις, καὶ ὅτι ἐματαιώθη τὸ
 σχέδιον τῆς γενικῆς ἀνταρσίας, διελογίζετο πῶς νὰ ἐξα-
 σφαλίσῃ τὴν ὑπαρξίν του καὶ ἤρχισε νὰ διαπραγματεύ-
 εται μὲ τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὸν ἵνα ὑποταχθῇ, ἐνῶ
 δὲ ἐγίνοντο συμβιβασμοὶ περὶ τούτου, οἱ πολιορκοῦντες
 παρημέλησαν τὴν ἀπαιτουμένην προφύλαξιν καὶ ἐκεῖ-
 νος δραπέτευει διὰ νυκτὸς ἐκ Λιβανάτας μετ' εἴκοσι
 στρατιωτῶν καὶ διευθύνθη πρὸς τὰ ἐλληνικὰ ὄρια. Τὴν
 πρωτὰν εἰδοποιηθέντες περὶ τῆς δραπέτευσεως ἐξ αὐ-
 τῶν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Τσάμη, οἵτινες ἀπέμεινον
 εἰς Λιβανάτες καὶ ὑπετάχθησαν, δένοῦμαθα πλέον ἐν

καιρῷ γὰ τὸν καταδιώξωμεν, ἀλλ' εἰδοποίησα τὸν Αὐ-
 γουστίνον ὅτι ἐμελλε νὰ συλληφθῆ διότι εἶχον τοπο-
 θετήσει στρατεύματα εἰς τὰς θέσεις ὅθεν ὁ Καρατάσος
 ἐμελλε νὰ διαβῆ. Καὶ τῶντι ὁ Τσάμης ἔπεσεν εἰς τὸ
 στρατόπεδον τοῦ Μαιούρη, ὅστις εἶτε ἕνεκα γενναϊότη-
 τος, εἶτε διότι συνεννοεῖτο πρότερον μετ' αὐτοῦ, οὐ μόνον
 δὲν τὸν συνέλαβεν, ἀλλ' οὐδ' εἰς τοὺς Λιδωρικιώτας ἐπέ-
 τρεψε νὰ τὸν πυβολήσωσι καὶ οὕτω διεσώθη πέραν τῶν
 ἑλληνικῶν ὁρίων. Ἐν τούτοις ὁ Ῥάγκος ὅστις εἶχεν ἔλ-
 θει εἰς Ἀταλάντην μεθ' ἐνὸς τάγματος μαθῶν τὰ παρά
 τοῦ Μαιούρη πραχθέντα, ἐκοινοποίησε ταῦτα τῷ Αὐ-
 γουστίνῳ ἕνεκα δὲ προσωπικῆς ἔχθρας των, τόσον
 τὸν ἠρέθισεν, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ νὰ συλ-
 λάβωσι τὸν Μαιούρη. Ἐγὼ δὲ ἀναλογιζόμενος ὅτι
 τοιαῦτα ἀπότομα μέτρα δὲν ἐσύμφερων καθ' ἐνὸς ὀ-
 πλαρχηγοῦ ὅστις καὶ σχέσεις εἶχε καὶ ὑπόληψιν ἔχαι-
 ρεν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι, δὲν ἐνεπιστεύθην τῷ
 Αὐγουστίνῳ ὅσα ἐπληροφορήθην, ἀλλὰ τῷ εἶπον νὰ
 ἀναβάλλῃ ἕωστού λάβω θετικὰς πληροφορίας παρά τῶν
 ἐκεῖ πολιτικῶν Ἀρχῶν, καὶ ἀμέσως ἔγραψα πρὸς τὸν
 ἐπιφορτισμένον τὰ ἀστυνομικὰ καθήκοντα εἰς Γαρδίκι
 νὰ μοι γράψῃ ἰδιαιτέρως μὲν τὰ συμβάντα ἐπισήμως
 δὲ ὅτι ἐσυγκρούσθησαν ὁ Τσάμης μετὰ τοῦ Μαιούρη,
 καὶ ὅτι μετὰ τινὰ ἀκροβολισμὸν ὁ Τσάμης ἐτράπη εἰς
 φυγήν.

Ἴνα μὴ ἐξάψω πλείοτερον τὰ πάθη τῶν στρατιωτι-
 κῶν δὲν ἔκαμον χρῆσιν εἰμῆ τοῦ ἐπιστήμου ἐγγράφου τῆς
 Ἀστυνομίας ἀποκρύφας δὲ οὕτω τὴν ἀλήθειαν τῷ Αὐ-
 γουστίνῳ, εἰς μόνον τὸν Κυβερνήτην ἀνεκοίνωσα τὰ
 λαβόντα χώραν καὶ τὰ αἷτια ἅτινα μετ' ἠνάγκασαν νὰ
 λάβω τὸ μέτρον τοῦτο, λέγων ὅτι ἡ ἀναβολὴ αὕτη ἦ

τον ἀναγκαῖα, διότι ἦτο προτιμώτερον νὰ οὐδετερόνω-
 μεν καὶ νὰ φιλιόνωμεν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τοὺς
 ἀπονενοημένους, ἢ νὰ τοὺς ἐξάπτωμεν διὰ τῆς κατα-
 δρομῆς, διότι τότε ἐπαυξάνομεν μᾶλλον τὸν ἀριθμὸν
 τῶν ἀντιπολιτευομένων. Μετὰ τὴν δραπέτευσιν τοῦ Κα-
 ρατάσου ὁ Αὐγουστίνος περιελθὼν μέρος τῆς Ἀνατο-
 λικῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ Σπερχειοῦ, καὶ ἀφήσας ἐν
 Λεβαδείᾳ κατ' αἴτησίν μου ὀγδοήκοντα ἰππεῖς τοὺς
 μὲν λοιποὺς ἀπέστειλεν εἰς Ναύπλιον, αὐτὸς δὲ μετέ-
 βη εἰς Σάλωνα καὶ ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν. Ἐλθὼν ἐν τού-
 τοις εἰς ἔντευξιν μετὰ τοῦ Μαμούρη ἀφοῦ τῷ εἶπον
 ὅτι δὲν ἠθέλησα νὰ ὀμιλήσω διὰ τὴν πράξιν του τῷ
 Αὐγουστίνῳ, τὸν ἐπέπληξα διὰ τὴν διαγωγὴν του, εὐη-
 ρεστήθην δὲ ἰδὼν ὅτι εἰλικρινῶς μετημελήθη. Εἶδο-
 ποιήσας περὶ τούτου τὸν Κυβερνήτην, ὅστις τὸν προσ-
 ἐκάλεσεν εἰς Ναύπλιον, ἐξομολογηθεὶς δὲ αὐτῷ τὴν
 πράξιν του ἔκτοτε ἔγινεν ὁ πιστότερος τῆς Κυβερνή-
 σεως. Ἀποτυχούσης οὕτω τῆς ἀνταρσίας τοῦ Τσάμη,
 ἐτοποθετήθησαν τὰ τάγματα εἰς ἃς κατεῖχον πρότε-
 ρον θέσεις καὶ ἐπανῆλθον τὰ πράγματα εἰς τὴν προτέ-
 ραν τῶν κατάστασιν, ἀφοῦ ἀρκούντως διεταράχθη ἡ
 Ἀνατολικὴ Ἑλλάς κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον
 τοῦ Μαΐου.

Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου πληροφοροῦμαι
 ὅτι, ὁ Καρατάσος συνήροϊζε πλῆθος ληστῶν κατὰ τὰ
 τουρκικὰ μεθόρια εἶχον δὲ μεγάλας ὑπονοίας ὅτι ὁ Εὐ-
 αγγέλης Κοντογιάννης συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ Καρατά-
 σου, ἀπεφάσισα ν' ἀπέλθω εἰς Πατρατσῆκι ὅπως ἐννο-
 ῆσω καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ ἐκεῖσε τοποθετημένου τάγ-
 ματος, καθ' ὁδὸν δὲ δι' ἐπιστολῆς τοῦ Διοικητοῦ, μαθὼν
 ὅτι ὁ Καρατάσος εἰσῆλθεν ἐντὸς τῶν ἐλληνικῶν ὁρίων

μέ τριακοσίους πενήκοντα καὶ ἐπέκεινα ληστὰς, αὐ-
 θημερὸν εἰδοποίησα περὶ τούτου τὸν ἐν Ἀταλάντῃ εὐ-
 ρισκόμενον Ῥάγκον καὶ Ῥούκην καὶ τὸν ἐν Λεβαδείᾳ
 λοχαγὸν τοῦ ἵππικοῦ, ὅτι ἐπιστρέφω εἰς Θερμοπύλας
 καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ διευθυνθῶσι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέ-
 ρος. Λαβὼν δὲ τὴν κατὰ τὰ ὑψηλά μέρη τὰ κυριεύον-
 τα τὴν πεδιάδα τοῦ Ζητουνίου ὁδὸν, περὶ τὴν ἐσπέραν
 εἶδον ἐν τῇ πεδιάδι τοὺς πυρσοὺς τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν
 τοῦ Τάμη Καρατάσου ληστῶν, ὅστις ταχυπορῶν διευ-
 θύνετο κατὰ τὴν Ἀταλάντην, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ σύμ-
 φωνον τὸν ἐκεῖ τοποθετημένον γυναικάδελφόν του Γαρ-
 δικιώτην Γρίβαν μετὰ τοῦ τάγματός του, πρὸς ὃν εἶ-
 χεν ἤδη ἀναγγεῖλει τὴν ἔλευσίν του. Ἐλθὼν δὲ ὁ
 Καρατάσος εἰς Μαντινίτσα καὶ λαβὼν τὴν ἀπάντησιν
 τοῦ Γαρδικιώτη, ὅστις πῶ ἔγραφε νὰ μὴν προχωρήσῃ
 κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος διότι ἤθελε τὸν κτυπήσῃ, πληρο-
 φορηθεὶς δὲ ταυτόχρονως ὅτι ὁ Ῥάγκος καὶ ὁ Ῥούκης
 ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ, ἐπέστρεψεν ὀπίσω καὶ διευθύνθη
 εἰς Σάλωνα, σκοπὸν προθέμενος νὰ μὲ συλλάβῃ καὶ ἐγ-
 καθιδρυθῇ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν ὡς τὸ κέντρον τῆς ἀν-
 ταρσίας. Ἄλλ' ἐγὼ προλαβὼν εἶχον ἤδη γράψῃ εἰς Σά-
 λωνα ὅπως συγκεντρωθῶσιν εἰς Γραβιὰν στρατεύματα
 διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, Ἐντοσοῦτῳ ἐξακολουθῶν τὴν ὀ-
 δοιορίαν μου συνητήθημεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δα-
 βιοῦ μετὰ τοῦ Ῥάγκου καὶ Ῥούκη, τοὺς ὁποίους ἐ-
 πληροφόρησα περὶ τῶν δυνάμεων τοῦ Καρατάσου, αὐ-
 τοὶ δὲ μοὶ εἶπον ὅσα ἤδη περὶ αὐτοῦ ἐγνώριζον καὶ ὅτι
 ἦτο πιθανόν νὰ διευθύνῃ οὗτος εἰς Σάλωνα, καίτοι δὲ
 τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεώς μας οὐσῆς μικροτέρας ἐ-
 κείνης τοῦ Καρατάσου, διότι δὲν ἐσυμποσοῦτο οὐδ' ἐκ
 διακοσίων πενήκοντα στρατιωτῶν μολοντοῦτα ἀπε-

πασιδόμεν νά κινήσωμεν εἰς συνάντησίν του καὶ νά
 τοποθετηθῶμεν εἰς ὄχυράν τινα θέσιν ἕως οὗ ἔλθωσι τὰ
 ἐκ Θερμοπολῶν στρατεύματα. Τοιαύτην δὲ λαβόντες
 ἀπόφασιν διευθύνθημεν πρὸς τὸ Παλιουροχώρι εἰς συ-
 νάντησιν τοῦ Καρατάσου. Ἡμεθα ἤδη εἰς τοὺς πρόπο-
 ποδας μικροῦ τινὸς ὄρους καλουμένου Βατιλικά, ὅπου
 κατὰ τὰ 1821 εἶχε συγκροτηθῆ αἱματηρὰ μάχη κατὰ
 τοῦ Μπαεράμ Πασά, ἐν ἣ παρευρεθεὶς καὶ ὁ Ῥούκης μοι
 διηγεῖτο ὅτι ἐπέκεινα τῶν χιλίων τετρακοσίων Τούρ-
 κων κατεστράφησαν. Ἐν τούτοις ἐνῶ ἀνεβαίνομεν τὴν
 δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους ἀνυπόπτως, κατὰ τὴν ἀν-
 τίθετον πλευρὰν πρὸς Ἀνατολὰς ἀνέβαινον καὶ ὁ Κα-
 ρατάσος. Τρεῖς δὲ ἐκ τῶν στρατιωτῶν μας προπορευό-
 μενοι καὶ φθάσαντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἀπήντησαν στρα-
 τιώτας τινὰς τοῦ Τσάμη, ἐρωτηθέντες δὲ ὑπ' αὐτῶν εἰς
 ποῖον σῶμα ἀνήκουσιν, αὐτοὶ μετὰ παρρησίας καὶ φρο-
 νήσεως ἀπήντησαν ὅτι προπορεύονται ἐνὸς σώματος
 συγκεϊμένου ἐκ χιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν
 ὀδηγίαν τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου, Ῥάγκου, Ῥούκη καὶ
 ἄλλων ὀπλαρχηγῶν. Καὶ οἱ μὲν τοῦ Καρατάσου ἔδρα-
 μον ἵνα τῷ ἀναγγείλωσι ταῦτα, οἱ δὲ στρατιῶται μας
 ἀναμείναντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους μᾶς ἐδιηγή-
 θησαν τὴν συνάντησίν των. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν περι-
 στασίαν παρετήρησα τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἀξιότη-
 τα τοῦ Ῥούκη, ὅστις πηδῆσας τοῦ ἵππου του διένειμε
 φασέγκια τοῖς στρατιώταις, ἀποτείνόμενος δὲ πρὸς ἐμὲ
 καὶ τὸν Ῥάγκον μᾶς εἶπε νά διευθυνθῶμεν πρὸς τὴν
 Ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους μετ' ὀλίγων, αὐτὸς δὲ
 συμπεραίνων τὴν ἀταξίαν τοῦ σώματος τοῦ Καρατάσου
 ἐκ τῶν πληροφοριῶν ἃς εἶχε λάβει, ἔδραμε κατ' αὐτοῦ
 καὶ μετ' ὀλίγου ἀκούσαντες πυροβολισμὸν ἤρχισαμεν

καὶ ἡμεῖς νὰ πυροβολῶμεν. Ὁ δὲ Καρατάσος νομίσας ὅτι ἡμεῖθα πολυάριθμοι, δραμαίως ἐπροσπάθησε ν' ἀναβῆν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κουδούνα εἰς τοὺς προμαχῶνας τοὺς καλουμένους τοῦ Διοβουινιώτου, ἐπειδὴ ἄλλοτε εἶχε πολεμήσει ἐκεῖ κατὰ τῶν Τούρκων ὁ Διοβουινιώτης ὡς ἀρχιληστής. Ὁ Ῥούκης ἐν τούτοις μὲ ἑκατὸν πεντήκοντα στρατιώτας κατεδίωξε τὸν Τσάμην ἔχοντα διπλάσιαν δύναμιν, ἕως οὗ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ῥηθείσαν θέσιν, δραμῶν δὲ καὶ ὁ Ῥάγκος ἤρχισαν νὰ τὸν πολιορκήσωσιν, ἢ μετ' ὀλίγον δὲ ἀφίξις τοῦ τάγματος τοῦ Στουρνάρη ἐκ Θερμοπυλῶν συνέτεινε πρὸς στενωτέραν ἐτι πολιορκίαν καὶ ἀκατάπαυστος ἐγένετο πυροβολισμός. Ἄλλ' οἱ ὑπὸ τὸν Τσάμην Καρατάσον λησταὶ ὄντες, καὶ μὴ συμμεριζόμενοι ποσῶς τὰς πολιτικὰς ἀρχάς του, τὸν εἶχον παρακολογήσει ἐπὶ σκοπῶν νὰ λαφυραγωγῆσασιν καὶ οὐχὶ νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ δὲ ἐπιδέξιός Ῥάγκος ὠφελούμενος τούτου, καὶ προτείνας αὐτοῖς συμφέροντα, αὐθημερὸν ἐπέτυχεν ὥστε περίπου τῶν τριακοσίων νὰ ὑποταχθῶσι, μείνας δὲ ὁ Τσάμης, μὲ μόνον πεντήκοντα ἐπὶ τοῦ ὀχυρωτέρου μέρους τοῦ ὄρους Κουδούνα ἐξηκολούθει μανιωδῶς τὸν πόλεμον. Ἐλθόντες δὲ καὶ οἱ ἰππεῖς περιέζωσαν τὸ ὄρος καὶ ἐφύλαττον πρὸς τὸ μέρος τῆς πεδιάδος. Ὁ Ῥούκης ἐν τούτοις διελογίζετο νὰ ἐφορμήσῃ ἐπὶ τῶν παρὰ τοῦ Τσάμη κατεχομένων προμαχῶνων, ἀλλὰ συσκέψεως γενομένης ἐνεκρίθη ἵνα μὴν καταστραφῶσι πολλοὶ Ἑλλήνες, ἢ ἐφοδος αὕτη νὰ λάβῃ χώραν ἀρχομένου τοῦ νυκτερινοῦ σκότους. Καὶ τῶντι τὴν νύκτα δώσας ἐγὼ τὸ σημεῖον ἐγένετο ἡ ἐφοδος, ὁ Καρατάσος ὁμως τραπείεις εἰς φυγὴν, ἐπεσὶν ἐν μέσῳ τῶν ἰππέων, ὑποκρινόμενος δὲ ὅτι ζητεῖ τὸν Τσάμην αὐτὸν τοὺς ἠπάτησε

καὶ οὕτω λαβὼν καιρὸν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς ἀσ-
 τούς (παλιουρίων) ἤτοι ἀκανθωδῶν θάμνων καὶ δισώ-
 θη. Συνελήφθη ὁ ὑπασπιστὴς καὶ ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ
 ἀλλ' αὐτὸν δὲν ὀδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν με' ὅσας καὶ ἂν
 ἐκάμαμεν ἐρεῦνας.

Ὁ Καρατάσος ἐν τούτοις διερχόμενος ἀπὸ ὄρους εἰς
 ὄρος μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ ἐξέπλευσεν ἐκεῖθεν εἰς Ἵδραν, ἵνα
 ἀναγγεῖλῃ εἰς ἐκείνους οἵτινες τὸν ὤθησαν εἰς τὸ ἀπο-
 πον καὶ μωρὸν τοῦτο κίνημα τὴν ἀποτυχίαν του. Τὸν
 δὲ γραμματέα καὶ ὑπασπιστὴν του μεταφέραμεν εἰς Σά-
 λωνα ὑφ' ἑνὸς πολεμικοῦ πλοίου τὸ ὅποιον ἐστάθμησεν
 κατὰ τὴν Ἀταλάντην· ὑπασχθεὶς δὲ πρὸς τὸν γραμμα-
 τέα ὅτι ἤθελον μεσιτεύσῃ ἵνα τῷ δοθῇ ἀμνηστία, ἔμαθον
 παρ' αὐτοῦ τοὺς σκοποὺς τῶν εἰς Ἵδρα εὐρισκομένων
 ἀνταρτῶν, διότι τετράκις εἶχε σταλῆ παρὰ τοῦ Καρα-
 τάσου εἰς Ἵδραν ἵνα λάβῃ ὀδηγίας, καὶ μεταξύ τῶν
 ἄλλων μετ' εἶπεν ὅτι εἰς τὸν ἐν Ναυπλίῳ τοκτικὸν στρα-
 τὸν ὑπῆρχον δύο συνομοσάει, ἐξ ὧν ἡ μὲν προέθετο
 νὰ παραδώσῃ τὸ Παλαμῆδι εἰς τοὺς Ἵδραίους, ἡ δὲ διε-
 λογίζετο νὰ προσβῆλῃ καὶ αὐτὸν τὸν Κυβερνήτην. Ἐ-
 λαβὼν πρὸς τούτοις καὶ ἄλλους οὐσιώδης πληροφορίας,
 τὰς ὁποίας ἀμέσως ἀνεκοίνωσα τῷ Κυβερνήτῃ, ἀπο-
 στείλας ἐν ταυτῷ ἀμφοτέρους τὸν τε γραμματέα καὶ
 ὑπασπιστὴν τοῦ Καρατάσου εἰς Ναύπλιον. Ὁ δὲ Κυβερ-
 νήτης συνεπέει τῶν πληροφοριῶν τούτων, ἐθέσασινέας
 φρουρὰς εἰς τὸ Παλαμῆδι καὶ τὴν Ἀκρονευπλίαν, ἔλαβε
 δὲ καὶ ἄλλα μέτρα ἀσφαλείας ἐντὸς τῆς πόλεως τοῦ
 Ναυπλίου πρὸς ματαίωσιν τῶν σχεδίων τῶν ἀντιπολι-
 τευομένων, ἀλλ' οὐδὲν δυστυχῶς ἔλαβε μέτρον περὶ τῆς
 προσωπικῆς ἀσφαλείας του.

Πρὸς τούτοις ἐννοήσας τὰ ἐπιχειρήματα δῶν ἐν Ἵ-

δρακνταρτων ὁ Κυβερνήτης ἀπεφάσισε νὰ συγκεντρώσῃ στρατεύματα κατὰ τὰ παράλια τοῦ Πόρου καὶ νὰ πολιορκήσῃ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης τὴν Ὑδραν. Οἱ ἐν Ὑδρᾷ ἐπεμφαν τὸν Μιαούλην μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ αὐτάς πρὸς κυρίευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ δικρότου καὶ τῆς φρεγάτας, ὁ Μιαούλης δὲ νομίζων ὅτι ἐν βριτικίον ῥωσικόν ὅπερ τυχαίως κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν εἰσῆρχετο εἰς Πόρον ἐστάλη ἵνα τὸν ἐμποδίσῃ, ἔβησε πῦρ καὶ ἔκαυσε τὰ δύο ταῦτα ἑλληνικὰ πλοῖα, μετὰ ταῦτα δὲ κατέφυγε μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς Ὑδραν. Ἀξιοκατάκριτος ἢ πράξις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀπεδοκίμασε καὶ κατέκρινε σύμπαν τὸ ἔθνος. Ἀπελπισθέντες δὲ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐκ μέρους τῆς Πελοποννήσου καὶ βλέποντες, προφανῶς καὶ πανταχόθεν ἀποτυχίαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπαναφέρωσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι τὴν ἀναρχίαν.

Ἀηγούσης τῆς τριμηνίης καθ' ἣν τὰ στρατεύματα ἐμελλον νὰ λάβωσι τοὺς μισθοὺς τῶν ἐφ' ἐνὸς Ὑδραϊκοῦ πλοίου κατὰ τὸν Λαμιακὸν Κόλπον εὐρίσκετο ὁ ταμίας μὲ τὰ χρήματα ἀλλ' οἱ ἐν Ὑδρᾷ διάφθειραν αὐτὸν καὶ τὸν πλοίαρχον καὶ οὕτως ἀμφότεροι μετὰ τοῦ πλοίου καὶ τῶν χρημάτων κατέφυγον εἰς Ὑδραν. Εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου ὁ Κυβερνήτης ἀπετάνθη πρὸς ἐμὲ ὅπως ἀναδεχθῶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν νέων χρημάτων τὰ ὁποῖα ἐμελλε νὰ στείλῃ πρὸς πληρωμὴν τῆς τριμηνίας τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ταγμάτων, καὶ οὕτω νὰ προληφθῇ ἐγκαίρως ἡ ἀταξία ἥτις ἐμελλε νὰ λάβῃ χώραν ἂν τὰ τάγματα δὲν ἤθελον πληρωθῆ. Ἄνεδέχθην τὸ βᾶρος τοῦτο μᾶλλον ἵνα μὴ δυσαρεστήσω τὸν Κυβερνήτην, διέταξα δὲ ἕκαστον τάγμα νὰ μεταβῇ εἰς Λεβαδείαν πρὸς πληρωμὴν τῶν μισθῶν, ἐγὼ δὲ

διαμένων εἰς Σάλωνα ἔστελλον τὰ χρήματα, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὰ ἔλλειψαν ὑπεχρεώθη νὰ συνάψῃ ἰδιαίτερον χρέος τεσσάρων χιλιάδων διατήλων ἐπὶ τῆ ὑποσχέσει, ἦν μοι ἔδωκεν ὁ Κυβερνήτης ὅσον οὕτω νὰ μοι πέμψῃ τὴν ποσότητα ταύτην, καὶ οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου περαιωθείσῶν τῶν πληρωμῶν τοῦ στρατοῦ διετηρήθη ἡ τάξις ἐματαιώθη ἐπομένως καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο σχέδιον τῶν ἀντιπολιτευομένων.

Οἱ ἐν Ὑδρᾷ βλέποντες ὅτι οὐδέν τῶν σχεδίων τῶν ἐπετύγχανε καὶ καταληφθέντες ὑπὸ ἀπελπισίας διότι ἤρχισε ὁ λαὸς τῆς Ὑδρας νὰ δυσανασχετῇ ἕνεκα τῆς ἀποχωρήσεώς του ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν ὅπως παντὶ σθένει προσπαθήσωσι νὰ ἐκλείψῃ ὁ ἀξιὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ὅστις ἐκυσέρνα τὴν Ἑλλάδα. Δὲν θέλω νὰ ἐκφράσω γνώμην ἂν οὗτοι συνώμωσαν τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλὰ τὸ προτελευταῖον φύλλον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ τελευταῖον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, πρὸς τούτοις δὲ ἡ ἀπελπισία ἐν ἧ διέκειντο δὲν ἀποδεικνύει βεβαίως τὴν ἀθωότητά των.

Ἐντοσοῦτω ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης εὐρίσκειτο ὑπὸ κράτησιν ἐν Ἀκροναυπλίᾳ ἕνεκα τῶν στασιαστικῶν κινήματων τὰ ὅποια εἶχε πράξει ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Ὑδραίων εἰς τὴν Λακωνίαν· πρὸς τούτοις ὁ υἱὸς του Γεώργιος καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς του Κωνσταντῖνος ἦσαν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν εἰς Ναύπλιον συνεπεία πολλῶν κατηγοριῶν γενομένων κατ' αὐτῶν. Ἀπονοίας ἴδιον ἦτο ν' ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι ἀμφότεροι οἱ Μαυρομιχάλοι καὶ ὁ γηραιὸς Πετρόμπεης νὰ ἦναι ὑπὸ κράτησιν! Συνεννοηθέντες ὅθεν οὗτοι μετὰ τοῦ πολιτάρχου Κακλαμάνου καὶ δύο στρατιωτῶν του τὴν πρωίαν τῆς 27 Σεπτεμβρίου ἐδολοφόνησαν τὸν Κυβερνήτην καθ' ἣν

στιγμὴν εἰσῆρχετο εἰς τὴν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ ὁ μὲν Γεώργιος τὸν ἐκτόπησεν ἐπὶ τῆς γαστρὸς διαξίφους, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος διὰ πιστόλιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐν τούτοις ὁ Κωνσταντῖνος ἐγένετο αὐθωρεὶ θύμα τοῦ λαοῦ πληρωθεὶς ὑπὸ τινος στρατιώτου Κρητὸς ἀκολουθοῦντος τὸν Κυβερνήτην, ὁ δὲ Γεώργιος κατέφυγεν εἰς τὴν Γαλλικὴν πρεσβείαν. Ἄλλ' ὁ πρέσβυς μὴ δυνάμενας νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ κατὰ τῆς ὁρμῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Ναυπλίου, ὅστις περικυκλώσας τὴν πρεσβείαν τὸν ἐζήτηι, ἠναγκάσθη νὰ τὸν παραδώσῃ, ἀφοῦ δὲ προηγουμένως ἐσυστήθη στρατιωτικὸν δικαστήριον ὅπως τὸν δικάσῃ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐτούφεκίσθη.

Μετὰ τὸν φόνον τῆς Κυβερνήτου ἡ Γερουσία ἐξελεξε τριμελῆ ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυβερνήτου Αὐγουστίνου, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Κωλέττου. Ἡ Διοικητικὴ αὕτη ἐπιτροπὴ ἀνάλαβοῦσα τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως, προσεκάλεσε τὰς ἐπαρχίας νὰ ἐκλέξωσι πληρεξουσίουσ πρός συγκρότησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἀλλ' ἐν τοσούτῳ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν Κυβερνήτην διασκορπισθέντες μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους διέσπειραν τὴν διαίρεσιν καὶ ἐξῆψαν τὰ πάθη, κορυφουμένης δὲ ὁσημέραι τῆς ἀναρχίας, ἐπῆλθεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ σπαραγμοὶ, ἐπαπειλεῖτο δὲ ἡ τελεία τῆς Ἑλλάδος συμφορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

1831.

Κατάστασις τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μετὰ τὸν φόρον τοῦ Κυβερνήτου. — Ἡ ἐν Ἀργεῖ Ε΄ Ἐθνικὴ Συνέλευσις. — Διχόνοια καὶ ρήξις μεταξὺ τῶν πληρεξουσίων. — Μετάβασις τῶν Συναγματικῶν εἰς Περαχώραν καὶ τῶν Κυβερνητικῶν εἰς Ναύπλιον. — Καταγίνομαι εἰς νέον διοικητικὸν ὀργανισμόν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. — Ὁ Κριεζώτης ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Σαλῶν. — Ζώγησις Διοβουινιώτου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐν Χρυσῷ. — Διυαὶ περιστάσεις ἐν αἷς εὐρέθην. — Ἐμφύλιος πόλεμος. — Ἀφίξις Μπαλατσῶ ἐν Σαλώροις. — Συγκρότησις μάχης καὶ καταδίωξις τοῦ Κριεζώτου. — Ἡ εἰς Ναύπλιον μετάβασίς μου. — Νέα σύγκρουσις καὶ βποχώρησις τοῦ Κριεζώτου εἰς Περαχώραν.

Δι' ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν ἐπληροφορήθην τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου εἰρισκόμενος ἐν Λεβαδείᾳ, ἀπερίγραπτος δὲ εἶναι ἡ λύπη, ἡ κατῆφεια καὶ ἡ ἀπελπισία ἣτις ἐκυρίευσεν τὰς ψυχὰς ὄλων ἐν γένει τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ἐθρήνου τὸν ἀδίκον θάνατον τοῦ σεβαστοῦ ἐκείνου ἀνδρός, ἔβλεπον δὲ ταυτοχρόνως τὸ μέγα χῆος τὸ ὅποιον ἠνοίγετο ἐκ νέου διὰ τὸ ταλαιπωρὸν ἔθνος. Εἰς τοιαύτην λυπηροτάτην κατάστασιν, ἐνόμισα ἱερὸν μου καθῆκον καὶ πρὶν μάθω ποία Κυβέρνησις διεδέχθη τὸν Κυβερνήτην νὰ πασχίσω παντὶ σθένει νὰ διατηρήσω τὴν τάξιν, ἵνα μὴ κορυφωθῇ ἡ ἀναρχία καὶ ἐπομένως τὰ ἐπακόλουθα δεινὰ τὰ ὅποια αὕτη ἐπιφέρει.

Καὶ πρῶτον διὰ παραινετικοῦ ἐγγράφου ἀνήγγειλον ἐπισήμως τοῖς ὀπλαρχηγοῖς καὶ ἀξιωματικοῖς τῶν κατὰ

τὰ στρατόπεδα ταγμάτων τὸ λυπηρὸν τοῦτο συμβῆναι, προτρέπων αὐτοὺς ταῦτοχρόνως εἰς τὴν διατήρησιν τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας διότι ἐκ ταύτης ἐξήρτητο ἡ διατήρησις τῆς τάξεως καὶ ἐπομένως ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος εἰς τοιαύτης κρισίμου περιστάσεως. Δι' ὁμοίων ἐγγράφων ἀπετάθη πρὸς τοὺς διοικητὰς καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς ἐπαρχιακοὺς δημογέροντας, συσταίνων αὐτοῖς νὰ δείξωσι γενναιότητα καὶ καρτερίαν πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ διατήρησιν τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας. Αὐτοῖς προκηρῦξεις μου καὶ τὰ ἐγγράφα ταῦτα βαθυτάτην ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν καὶ τὰ πράγματα ὤδευον ὡς πρότερον, ταῦτοχρόνως δὲ λαβὼν τὰς προκηρῦξεις καὶ διαταγὰς τῆς νέας Κυβερνήσεως διεκοίνωσα ταύτας ἐνταῖς ἐπαρχίαις καὶ τοῖς στρατοπέδοις ἐπαναλαμβάνων ὅσα εἶχον γράψει πρότερον.

Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι διετηρεῖτο μέχρι τοῦ Νοεμβρίου, ὅτε ἤρχισαν αἱ ἐκλογαὶ τῶν διὰ τὴν συγκροτηθεισομένην Συνέλευσιν πληρεξουσίων. Ἐκ νέου τότε ἐξηγγιώθησαν τὰ πάθη εἰς τὰς ἐπαρχίας, διότι οἱ λεγόμενοι Συνταγματικοί, τοῦτέστιν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι παντὶ σθένει προσεπάθουν νὰ ἐκλεχθῶσι πληρεξούσιοι τοῦ φρονήματός των, ἀλλ' οἱ εἰς τὸ κυβερνητικὸν σύστημα ἀνήκοντες ἰκανὴν εἶχον πρὸς ἀντίστασιν ἰσχύν ἵνα νικήσωσιν εἰς ἐκείνας τὰς χώρας. Αἱ δὲ προσπάθειά μου ἔτεινον μόνον ἵνα μὴ διαταραχθῇ ἡ ἡσυχία καὶ ἵνα μὴ δοθῇ αἰτία ἐμφυλίων στάσεων, τοῦτο ἐπέτυχον, καὶ ἐντὸς τοῦ Νοεμβρίου ἔλαβον χώραν αἱ ἐκλογαὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐκ δὲ τῶν ἐκλεχθέντων πληρεξουσίων, ἄλλοι μὲν προσποιούμενοι κυβερνητικὰς ἀρχὰς μετὰ ταῦτα διεφθάρησαν καὶ κτυτομώλησαν, ἄλλοι δὲ διέμειναν ἀκαμπτεῖ

εις τὰς ἀρχάς των. Ὁ πρὸς συγκρότησιν τῆς συνελεύσεως τόπος ἀπεφασίσθη τὸ Ἄργος, ὅπου κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ Δεκεμβρίου συνήχθησαν οἱ πληρεξούσιοι, μετέβη δὲ καὶ ἡ νέα τριμελής ἐπιτροπὴ μετὰ τῆς Γερουσίας.

Ἐν τούτοις ἐκλήθην παρὰ τοῦ Αὐγουστίνου νὰ μεταβῶ εἰς Ἄργος: ἐξελέχθην δὲ κατ' εἰσήγησίν του καὶ πληρεξούσιος τῶν ὅπλων τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλ' εὐρισχόμενος εἰς τὴν στερεὰν καὶ λαβὼν ἀφορμὴν νὰ γνωρίσω τὴν διάθεσιν τῶν σημαντικωτέρων ὀπλαρχηγῶν, οἵτινες προητοιμάζοντο νὰ κάμωσι βῆξιν εἰς Ἄργος καὶ διὰ τῶν ὅπλων νὰ καταβάλλωσι τὴν ὑπεροχὴν τῶν Κυβερνητικῶν, ἠρώτησα τὸν Αὐγουστίνον ἀν ὄφειλον νὰ ἔλθω μόνος μου ἢ μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν μου στρατιωτῶν, κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν εἶχον ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους ἐπιλέκτους στρατιώτας ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου. Τῷ ἔλεγον δὲ ὅτι προβλέπων ἀφευκτον τὴν βῆξιν, ἐθεώρουν ἐπομένως τὴν στρατιωτικὴν ταύτην δύναμιν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίαν. Ὁ Αὐγουστίνος, μικροῦ νοὸς ἀνὴρ ἐνδίδων εἰς τὰς κολακείας ἀνοήτων τιμῶν οἵτινες τὸν ἐπεριχύλωνον καὶ ἀπατώμενος ὑπὸ τῶν πρέσβειν τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, οἵτινες τῷ ἔλεγον ὅτι διετάχθησαν παρὰ τῶν Αὐλῶν των νὰ τὸν ὑποστηρίξωσι, μοὶ ἀπήντησε νὰ μεταβῶ εἰς Ἄργος ἀν ἦτον δυνατὸν καὶ μόνος μου, ῥητῶς ἀπαγορεύων τὴν μετάβασιν στρατιωτῶν. Μετὰ δυσαρεσκείας παραδεχθεὶς τὴν παραγγελίαν ταύτην ἀπῆλθον εἰς Ἄργος, ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ μεταμεληθῶ καὶ ἐλεεινολόγουν τὴν θέσιν μας, βλέπων τὰς μωρὰς καὶ φαντασιώδεις τοῦ Αὐγουστίνου πράξεις.

Ἐν Ἄργει ἀντὶ συνελεύσεως συνεχεντρώθη στρατόπεδον, ἐκεῖ συνήχθησαν ὁ Μπότσαρης, Γοΐδας, Τσαόγκας,

Μακρῆς, Γιολδάσαοι ἐκ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, με στρατιώτας. Ὁ Κριεζώτης, Βάσος, Ράγκος, Ρούκης, Μαμούρης καὶ λοιποὶ ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἦλθον πρὸς τούτοις καὶ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, Νικήταν, Τσόκρην καὶ ἄλλους. Παρέρρισκετο τέλος πάντων ἐκεῖ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος ὡς πρόεδρος τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ ἵππικοῦ καὶ τινων ἐκ τῶν ὀργανισθέντων ταγματῶν. Συνήχθησαν δὲ καὶ πληθεὶς πληρεξουσίων, διότι αἱ πλεῖσται τῶν ἐπαρχιῶν, εἶχον διπλάσιās ἐκλογάς, τὰς μὲν τῶν λεγομένων κυβερνητικῶν, τὰς δὲ τῶν Συνταγματικῶν, καὶ αἱ διπλαῖ αὐταὶ ἐκλογαὶ ἔδωσαν ἀφορμὴν τῆς πρώτης ῥήξεως, διότι ἐκ τῶν ἐχόντων τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἄλλοι μὲν ὑπερασπίζοντο ὡς νόμιμον τὴν ἐκλογὴν τῶν μετ' αὐτῶν συμφωνούντων πληρεξουσίων, ἄλλοι δὲ τῶν ἐναντίων Ὁ Κωλέττης ἐν τούτοις ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Συνταγματικῶν, ὁ δὲ Αὐγουστῖνος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Κυβερνητικῶν, ἀλλ' ἔχων σύμφωνον μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Κολοκοτρώνην, ὅστις ἦτο τὸ τρίτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὑπερίτερον οἱ δύο οὗτοι κατὰ τοῦ μόνου Κωλέττου. Τοῦτου ἕνεκα ἡ πρὸς ἐξέλεξις τῶν ἐγγράφων διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ παρεδέχθη ὡς νόμιμα τὰ ἐγγραφα ὁσῶν ἦσαν σύμφωνοι μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἐναντιωθέντων δὲ τῶν στρατιωτικῶν, ἐπῆλθεν ἡ ῥῆξις, καὶ τὴν παραμονὴν τῆς ἐνάριξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως ἐξεβράχην ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Ἀργεῖ. Καίτοι δε πολλοὶ ἐμεσολάβησαν πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ τούτου ἀπεφασίσθη διὰ τῶν ὄπλων νὰ τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις αὕτη. Ὁ Αὐγουστῖνος ἦτον ἰσχυρὸς καὶ εἰς ὀλίγας ὥρας ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φυλακίσῃ ὅλους τοὺς ἐναντίους του, ἀλλ' οὗτοι ἐννοήσαντες τὴν ἀδυναμίαν των

ἠπάτησαν τὸν Αὐγουστίνου καὶ ἐναντίον τῆς γνώμης πάντων ἡμῶν, τοῖς ἔδωκε τὴν ἀδειαν ἢ ἀποσυρθῶσιν. Ὁφελήθησαν οἱ Συνταγματικοὶ ἐκ τῆς ἀπάτης ταύτης τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ὁ Κωλέττης μετὰ τοῦ Κριζώτου, Βάρου, Μποτσαράϊων, Στόγκα, Ἰσκού καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἐξῆλθε τοῦ Ἄργους μετ' εὐαρίθμου στρατιωτικῆς δυνάμεως ἀνενοχλήτως καὶ διευθύνθη εἰς Περαχώραν, ὅπου ἔστησε τὴν ἔδραν του, οἱ δὲ παρακολουθήσαντες αὐτὸν ἀποβληθέντες πληρεξούσιοι ἐσυγκρότησαν νέαν Διοίκησιν τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἀνεδείχθη ὁ Κωλέττης· οὕτως εἶχομεν ἐν Ἑλλάδι δύο Κυβερνήσεις, τὸν μὲν Αὐγουστίνου καὶ Κολοκοτρώνη ἐν Ναυπλίῳ ὅπου μετέβημεν μετὰ τὰ ἐν Ἄργει θλιβερά συμβάντα, τὸν δὲ Κωλέττην ἐν Περαχώρα·

Ἐν τούτοις οἱ ἐν Ἰδρᾷ ἀντιπολιτευόμενοι μετὰ τὸν φρόνον τοῦ Κυβερνήτου ἐν ἡρεμίᾳ διέκειντο καὶ οὐδ' εἰς τὰ ἐν Ἄργει συμβάντα κατὰ τὸ φαινόμενον ἀνέμιχθησαν, ὁ Κωλέττης ὁμῶς συνεννοεῖτο μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμει τὴν ἔξοδον τοῦ Μαυροκορδάτου, Ζαήμη καὶ τῶν ἄλλων ἐξ Ἰδράς, φοβούμενος τὴν ὑπεροχὴν των, καίτοι δὲ τῆς διαιρέσεως κορυφωθείσης ἡ Ἑθνικὴ Συνέλευσις εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ἐν Ναυπλίῳ τὰς ἐργασίας της. Ἐντοσοῦτω ὁ Κωλέττης δραστηρίως ἐνήργει καθ' ὅλην τὴν στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἡ δραστηριότης του ἤρχισε νὰ οὐδετερώη τὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀφοσίωσιν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν ἐνεχοίθη ἀναγκαῖα ἢ εἰς τὴν στερεὰν μετάβασις μου, ἀλλὰ θεωρῶν τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἐποψίν ἀπεποιήθη ὅτε μοι ἐγένετο ἡ πρότασις παρὰ τοῦ Αὐγουστίνου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐβάδιζε ἐπὶ τὸ χεῖρον, ὁ Κολοκοτρώνης συμπαραλαβὼν

καὶ τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς τῆς στερεᾶς καὶ τοὺς ἐν
Ναυπλίου εὐρισκομένους πληρεξουσίου προσεπέθησε νὰ
μὲ καταπέσῃ ὅπως ἀποφασίσω τὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν
Ἑλλάδα μετάβασίν μου. Τοῖς ἀπήντησα ὅτι ἡ παρουσία
μου ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἤθελεν εἶσθαι ἀφορμὴ ἐμ-
φυλίου πολέμου, διότι γνωρίζων ὁ Κωλέττης τὴν ἐκεῖ
ἐπιβροήν μου ἤθελε ἀντιτάξει κατ' ἐμοῦ τὴν δύναμιν τῶν
ὀπλων. Ἐπὶ τῶν παρατηρήσεών μου τούτων, ὁ μὲν Κο-
λοκοτρώνης μοι εἶπεν, ὅτι συγχροτεῖται ταύτοχρόνως
ισχυρὸν στρατόπεδον ἐκ Πελοποννησίων εἰς τὸν Ἴσθμόν,
ὁ δὲ Ῥάγκος καὶ οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ὅτι συννενοήθη-
σαν μὲ τοὺς συγγενεῖς των ὅπως ἔλθωσιν ὑπὸ τὴν ὀδη-
γίαν μου, τέλος πάντων ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, μοι λέγει
ὀρκιζόμενος ὅτι ἂν ἄλλος δὲν ἤρχετο, αὐτὸς ἤθελε δρά-
μει εἰς βοήθειάν μου ἂν πολεμικὴ ρῆξις ἐλάβανε χώ-
ραν. Πολιορκημένος παρ' αὐτῶν καὶ ἀπηυδισμένος, ἐναν-
τίαν τῶν αἰσθημάτων μου καὶ τῆς θελήσεώς μου ἀπε-
φάσισα νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. ὤφει-
λον ὅμως νὰ μὴ συναινέσω εἰς τοῦτο, ἵνα μὴν λάβω ἀ-
φορμὴν νὰ γνωρίσω τὴν ἀπάτην καὶ αὐτοῦ τοῦ συγγε-
νοῦς μου Α. Μεταξᾶ, καὶ νὰ μὴ εὐρεθῶ ὡς ἀρχηγὸς
ἐνὸς ἐμφυλίου πολέμου ὅστις τοιαύτην ἐπέφερε κατα-
στροφὴν εἰς ἐκείνας τὰς χώρας.

Ἐν τοσοῦτῳ αἰ ἐξ Εὐρώπης εἰδήσεις ἦσαν εὐάρεστοι,
διότι μᾶς ἀνήγγειλον τὴν ὅσον οὐπω ἐκλογὴν τοῦ ἡγε-
μόνος διελογιζόμενῃ δέ τινι τρῶπῳ νὰ μαρφώσω τὴν δι-
οίκησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ἐλεύσεως
αὐτοῦ. Παραλαβὼν δὲ τὸ ἐν Πελοποννήσῳ εὐρισκόμενον
τάγμα τοῦ Μαρούρη, μετέβην εἰς Αἴγιον ἀλλ' ἐκεῖ εὐ-
ρον μίαν κανονοφόρον οὔσαν πρότερον ὑπὸ τὰς διαταγὰς
μου, ἀλλὰ διαφθαρέτος τοῦ πλοιάρχου παρὰ τῶν ἐν Πα-

ραχώρα εύρισκομένων αντί να με διαβιάση εις τήν στερεαν ἤλθε να με πολιορκήση. Ἐπιβιάσας μολοντοῦτο ἐπί τινων Γαλαξειδιωτικῶν πλοίων τὸ τάγμα μετέβην εἰς Βιτρινίτσαν, ἐκείθεν δὲ τὸ μὲν τάγμα διεύθυνα εἰς Σάλωνα ὅπου εἶχεν ἤδη ἔλθει καὶ ὁ Μαμούρης, ἐγὼ δὲ διευθύνθην εἰς Γαλαξειδί: πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ ὅστις εἶχεν ὡς ἀκολούθως. Τὴν ἀνάθεσιν ὅλης τῆς διοικητικῆς ἐνεργείας εἰς τὰς δημογεροντίας καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ἐγγχωρίου ἐκτελεστικῆς δυνάμεως ὑπὸ τὰς διαταγὰς των, βαδιζούσης δὲ οὕτω τῆς διοικήσεως ἐκάστης ἐπαρχίας μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἡγεμόνος, οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ γίνηται λόγος παρὰ τῶν ἐγγχωρίων τούτων ἀρχῶν περὶ τῶν ἐν Μεγάροις καὶ ἐν Ναυπλίῳ Διοικήσεων, εἰς κατεπειγούσας δὲ περιστάσεις ἐκάστη τῶν ἀρχῶν τούτων νὰ συγχωινωῆ κατ' εὐθεΐαν μετὰ τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου. Κατ' αὐτοῦ τοῦ τρόπου οὐδετέρωνα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὰς μεταξὺ Συνταγματικῶν καὶ κυβερνητικῶν ὑφισταμένας ἐριδας καὶ διαιρέσεις, διετήρουν δὲ καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἐν Ναυπλίῳ Διοικήσεως ἀφοῦ ἔμενον ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτῆς κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Ὁργανίσας ἤδη οὕτω τὸ Γαλαξειδίον προεθέμην νὰ ὀργανίσω καὶ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας. μεταβὰς δὲ εἰς Σάλωνα καὶ προβλέπων ὅτι ὁ Κωλέττης ἤθελε κινήσει κατ' ἐμοῦ στρατεύματα, διέταξα τὸν Μαμούρη νὰ παραλάβῃ τὸ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του τάγμα καὶ νὰ τοποθετηθῇ κατὰ τὰς Θήβας ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν εἰσβολὴν τῶν στρατευμάτων. Τὸ μέτρον τοῦτο μοι ἔφερεν αἰσιον ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, διότι ἀπομακρύνων τὴν δυνάμιν ταύτην ἥτις ἐνομίζετο κυβερνητικὴ, διέλυον καὶ τὰς ὑπονοίας τῶν Συν-

ταγματικῶν, ἐξησφαλιζόμενῃ δὲ διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης κατὰ πάσης πᾶρὰ τῶν ἐν Παραχώρᾳ προσβολῆς. Ἄλλ' ἀναχωρήσας ὁ Μαμούρης καὶ βραδυπορῶν κατὰ τὴν συνήθειάν του διέμενεν εἰς Ἀράχωβαν, ἐν τούτῳ ὁ Κωλέττης εἶχεν ἀποστείλει τὸν Κριεζώτην καὶ τοὺς ἐν Παραχώρᾳ ὀπλαρχηγούς κατ' ἐμοῦ, αἴφνης δὲ ἐνῶ κατεγινόμενῃ εἰς Σάλωνα ὀργανίζων τὴν Διοικητικὴν ἀρχὴν κατέλαβε διὰ νυκτός ὁ Κριεζώτης μετὰ χιλίων στρατιωτῶν τὸ Χρυσόν καὶ οὕτω τοποθετεῖται μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Μαμούρη, ὅστις ἀμελήσας νὰ θέσῃ σκοπούς καὶ διατρίβων ἀσκόπως εἰς Ἀράχωβαν δὲν εἶδε τὸν Κριεζώτην ὅτε διέβη διὰ νυκτός ἐκ τῆς θέσεως Ζεμενοῦ. Εὐρισκόμην λοιπὸν εἰς Σάλωνα ὅτε ἐπληροφορήθην τὴν ἐν Χρυσῷ τοποθέτησιν τοῦ Κριεζώτου μὲ μόνον τριάκοντα στρατιώτας ἐκ τῆς φρουρᾶς μου, παραιτήσας δὲ τὰ ἐγγραφά μου καὶ τὸν οἶκόν μου ὅπως εὐρίσκετο, ἀπεσύρθην εἰς τὸ παλαιὸν φρούριον τῶν Σαλώνων, ὅπου εἶχον μικρὰν τινα φρουρὰν ἐκ τριάκοντα περίπου Βουλγάρων συγκεϊμένην. Εἶθε ὁ Κριεζώτης τότε νὰ εἶχεν ἐννοήσῃ τὴν θέσιν μου καὶ νὰ ἤρχετο εἰς Σάλωνα ἀφοῦ δὲν εὐρίσκετο εἰρὴ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν ἵνα μὲ συλλάβῃ, καὶ οὕτω νὰ τελειώσῃ ἡ σκηνὴ αὕτη! Εὐρέθην ὅθεν εἰς ἀμνηχανίαν περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἀπεφάσισα νὰ ἀναμείνω ἑωστού ἴδω τὰ κινήματα τοῦ Κριεζώτου πρὸς ὃν ἀπέστειλα καὶ τὸν γέροντα Πανουριᾶν, ἀλλ' ὁ Κριεζώτης δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν δεχθῇ. Παρ' ἐλπίδα δὲ ἐπληροφορήθην παρὰ τοῦ Ἡλιοπούλου καίτοι συνταγματικοῦ ὅτι, ἀπεσταλμένος τις τοῦ Κριεζώτου διέφθειρε τὸν πολιτάρχην Σαλώνων καλούμενον Τουρκοσπύρον, ὅστις τῷ ὑπεσχέθη νὰ μὲ δολοφονήσῃ. Καὶ σπῶντι ὁ Τουρκοσπύρος οὕτως ἤρχετο ἀκαταπαύστως εἰς

τὸ φρούριον παρακολουθούμενος καὶ ὑπὸ τινων ὀπαδῶν
του ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι κομίζει εἰδήσεις, ἐγὼ δὲ τὸν
ἐδεχόμεν πάντοτε περικυκλωμένος ὑπὸ τῆς φρου-
ρᾶς μου.

Ἡ κατάστασις αὐτῆ διήρκεσεν ὀλόκληρον ἐκείνην
τὴν ἡμέραν, πρὸς τὸ ἑσπέρας ὅμως ἀπεφάσισα νὰ με-
ταβῶ εἰς Λιδωρίκιον διερχόμενος τὸν Ἐλατον, παρακείμε-
νον πρὸς κεκαλυμμένον ὑπὸ χιόνων, προσποιούμενος δὲ
ὅτι θὰ μεταβῶ εἰς Ναύπλιον διέταξα αὐτὸν τὸν ἰδιον πο-
λιτάρχην νὰ ἐτοιμάσῃ ἕξ ζῶα, ὅστις δεικνύων μεγάλην
προθυμίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς μου προέθετο
νὰ μὲ κτυπήσῃ κατὰ τὴν διάβασίν μου. Ἄλλ' ἐνῶ ἐν τῇ
πόλει κατεγίνετο εἰς ταῦτο, ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου μὲ τοὺς
ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου ὀλίγους στρατιώτας καὶ διευθύν-
θην πρὸς τὸν Ἐλατον, καθ' ὁδὸν δὲ ὀπισθὲν μου εἰς τὴν
θεσίαν Σκαλί ἄφητα δέκα στρατιώτας νὰ φυλάττωσι. Μα-
θὼν ἐν τούτοις ὁ Τουρκοσπῦρος τὴν ἀναχώρησίν μου
ἔσπευσε κατόπιν μου νὰ μὲ προφθάσῃ ἀλλ' εὐρῶν τὴν
ἀντίστασιν τῶν στρατιωτῶν μου ὀπισθοδρόμησεν, ἐγὼ
δὲ ὀδοιπορῶν ὅλην τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν χιόνων τοῦ Ἐλά-
του τὴν ἐπιούσαν εἰσῆλθον εἰς Λιδωρίκιον. Εἰδοποίησα
διὰ νυκτός περὶ τῆς ἀφίξεώς μου τὸν Παπᾶ Κώ-
σταν εὐρισκόμενον εἰς τὰ πέριξ, ὅστις ἦλθεν ἀμέσως εἰς
Λιδωρίκι μετὰ ἑκατὸν στρατιωτῶν. Προτείνας δὲ αὐτῷ
νὰ μὲ συνοδεύσῃ μέχρι τῆς Ναυπάκτου καὶ προβάλλον-
τος δυσκολίας, ἐβιάσθη νὰ παραδεχθῶ τὴν γνώμην
του καὶ νὰ μεταβῶμεν εἰς ἔντευξιν τοῦ Μαμούρη. Τὴν
ἐπιούσαν διευθύνθημεν διὰ Σάλωνα, ὅθεν διήρχετο ἡ εἰς
Ἀράχωβαν ἄγουσα ὁδός, ἀλλ' ἐνῶ εἶχαμεν προχωρήσει
μέχρι τῆς θέσεως Σκαλί, εἶδομεν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σα-
λώνων περὶ τοὺς πενταχοσίους στρατιώτας τοῦ Κοιζῶ-

του, οἵτινες εἰσήρχοντο εἰς Σάλωνα. Τότε ἐγὼ μὲν ἐδρά-
μον ἵνα εἰσέλθω εἰς τὸ φρούριον ὅπου εἶχον ἀφήσει τὴν
ἰδιαιτέραν φρουράν μου, ὁ δὲ Παπακώστας ἵνα προκα-
ταλάβῃ τοὺς περίξ τοῦ φρουρίου οἴκους, ἀλλὰ κατὰ τὴν
ἐκτέλεσιν τοῦ κινήματος τούτου ἐξερράγη ὁ ἐμφύλιος
πόλεμος καὶ μετὰ τετράωρον μάχην ἐν ἣ ἀπώλεσαμεν
ἓνα ἑκατόνταρχον καὶ ἑνδεκα στρατιώτας ἔσχομεν δὲ
καὶ δεκατέσσαρας πληγωθέντας κατέλαβον τὸ φρούριον,
ὁ δὲ Παπακώστας τοὺς οἴκους, αἱ ἀπώλειαι ὅμως τῶν
ὑπὸ τὸν Κριζώτην ὑπῆρξαν πολὺ ἀνώτεραι. Εἰσελθόντες
οὕτως εἰς Σάλωνα κατελάβομεν περίπου τῶν τριῶν τε-
τάρτων τῆς πόλεως, ἐξηκολούθει δὲ ὁ πόλεμος ἀπὸ οἴ-
κου εἰς οἶκον ἀκαταπαύστως.

Ὁ Μαμούρης κατέλαβε τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου
Ἡλίου καὶ τοὺς Δελφούς ἀπέχοντας μόλις ἡμίσειαν ὥ-
ραν τοῦ Χρυσοῦ ὅπου εὑρίσκετο ὁ Κριζώτης: τὴν
ἐσπέραν δὲ κατὰ πρόσκλησίν μου μοι ἀπέστειλε μίαν ἑ-
κατονταρχίαν ὡς ἐπικουρίαν, διότι μόλις ἡμεθα εἰς Σά-
λωνα ἑκατὸν πενήτηκοντα ἄνδρες ὅτε ἤρχισεν ὁ πόλεμος,
ἐνῶ οἱ ἀντίθετοι, ὡς προείρηται, ὑπερέβαινον τοὺς πεν-
τακοσίους. Ὁ πόλεμος ἐντοσοῦτῳ ἐξηκολούθει ἀδιακό-
πως ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἐσπέρας, ἱκανοὶ ἐφονεύοντο καὶ
ἐπληγώνοντο ἑκατέρωθεν, ὁ δὲ Κριζώτης κακῶς συμβου-
λεύομενος προσεπάθησε νὰ διαφθείρῃ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδη-
γίαν μου Στερεοελλαδίτας καὶ κατήντησε νὰ προκηρύξῃ
ἐγγράφως ὅτι, προσφέρει τριάκοντα χιλιάδας γρόσια εἰς
ἐκείνους οἵτινες ἤθελον μὲ παραδώσει ζῶντα εἰς αὐτόν,
καὶ δεκαπέντε διὰ τὴν κεφαλὴν μου, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἐν-
τοσοῦτῳ ἐγὼ εὑρισκόμενη εἰς διηνεκῆ κίνδυνον μήπως
συλληφθῶ, καίτοι δὲ τοῦ χειμῶνος προχωρημένου διότι
ἦτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου, ἐξηρχόμενη τὴν νύ-

κατὰ ἐκ τοῦ φρουρίου συνοδευόμενος ὑπὸ δύο Κεφαλλήνων καὶ ἐκρυπτόμεν εἰς τι παρακείμενον δάσος. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εὐρισκόμεν εἰς τὴν δεινὴν ταύτην θέσιν ὅτε ἤλθον εἰς βοήθειαν τοῦ Κριεζώτου, ὁ Τσόγκας, Διοβουνιώτης, Νότης καὶ Κώστας Μπότσαρης, Βελέντσας, Κοντογιάννης, Κλήμακας καὶ τινες ἄλλοι ὑφοπλ. αρχηγοί, ὥστε συνήχθησαν πλέον τῶν δισχιλίων ἀνδρῶν, οἱ ὀπλ. αρχηγοὶ δὲ οὗτοι εἶχον ἀποφασίσει νὰ ἔλθωσι μετὰ τοῦ Κριεζώτου εἰς Σάλωνα καὶ δι' ἐφόδου νὰ καταλάβωσι τὸ φρούριον καὶ ὅσους κατείχομεν οἴκους. Ἔσπευσαν δὲ πρὸς βοήθειάν μου ὑπὲρ τοὺς 250 στρατιώτας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀθανασίου Βαλτινοῦ, οὕτως ὥστε ἂν καὶ δὲν εἶχομεν νὰ ἀντιπαρατάξωμεν εἰμὴ ἓν τέταρτον τῆς ὅλης δυνάμεως τοῦ Κριεζώτου, ὀχυρῶς ὄντες τοποθετημένοι, ἀπέβαινε δύσκολον νὰ διωχθῶμεν τῶν θέσεων ἐν αἷς εὐρισκόμεθα.— Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν εἶχον ἀποφασίσει νὰ ἐφορμήσῃσι καθ' ἡμῶν, ὁ Μαμούρης πρὸς τὸ λυκαυγὲς ἐκτύπησεν εἰς Χρυσὸ τὸν Διοβουνιώτην, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει ὁ Κριεζώτης μετὰ τοῦ Γεωργίου Βάγια νὰ φυλάττῃ τὴν θέσιν ἐκείνην, καὶ ἐπέτυχε νὰ τὸν ζωγρήσῃ μετὰ 130 στρατιωτῶν. Εἶτα ὥρμησε κατὰ τοῦ Βάγια, ὅστις εἶχεν εἰδοποιήσει τὸν εἰς Σάλωνα εὐρισκόμενον Κριεζώτην, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ μὴν ἀπολέσῃ τὴν θέσιν τοῦ Χρυσοῦ ἔσπευσε νὰ δράμῃ εἰς βοήθειάν του. Ἐνῶ δὲ ἀνεμένομεν ἐν Σαλώνοις τὴν ἔφοδον εἶδομεν αἰφνης ἀπὸ σπασμα ἐκ περίπου 500 ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον διευθύνθη εἰς Χρυσὸ καὶ ἐκ τούτου ἐννοήσαμεν ἤδη, ὡς πρὶν ἐπληροφορήθημεν, τὴν τοῦ Μαμούρη ἐπιτυχίαν. Ὁ ἀντιπερὶ σπασμὸς οὗτος ἐματαιώσε τὴν καθ' ἡμῶν προμελετηθεῖσαν ἐφόρμησιν, ὁ δὲ Μαμούρης ἰδὼν τὴν πρὸς τὸν Βάγιαν στελλομένην ἐπικουρίαν ὑπεχώρησε φέρων μετ' αὐτοῦ τοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες ἦσαν πλείονες ἐκείνων

οὗς εἶχεν ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν του, ἐπομένως ἐπὶ λόγῳ τιμῆς ὅτι δὲν θέλουν λάβει μέρος εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῖς ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Λεβαδειαν.

Ὁ Μπαλατσὸς ἅμα ἐπληροφόρηθη τὴν ἀθλίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος κατὰστασιν, διήλθε τὰ ἑλληνικὰ ὄρια ἔχων ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν του τριακοσίους ἐπιλέκτους ἰσχυροτάτους καὶ εὐρίσκειτο κατὰ τὰ μέρη τοῦ Ζητουρίου. Οὗ δὲ Κριεζώτης, ὅστις μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Μαμούρη, ἐνόησεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ἐπικουριῶν, συσκεφθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἔγραψε τῷ Μπαλατσῷ νὰ ταχθῆ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν συνδράμη, ταυτοχρόνως ὅμως ἔγραψα καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἵνα σπεύσῃ πρὸς βοήθειάν μου, ἀλλ' ὁ Μπαλατσὸς πρὶν εἰσεῖται λάβῃ ἀπόφασιν τινα, διηυθύνθη εἰς Τοπόλια μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῶν Σαλῶν. Ἐκεῖ εὗρεν ἀπεσταλμένους τοῦ Κριεζώτου, οἵτινες τὸν ἐβίαζον νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτοῦ, ἔπεμψα δὲ καὶ ἐγὼ ἕνα Κεφαλλῆνα μὲ ἰδιαιτέραν πρὸς αὐτὸν ἐπιτολήν μου, ἐν ἧ ἀναμιμνήσκων αὐτῷ ποίαν ἔλαβε παρ' ἐμοῦ ὑπεράσπισιν ὅτε κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ ἔλεγον ὅτι ὤφειλε νὰ μὴ μὲ ἐγκαταλείψῃ εἰς ἣν εὐρισκόμην περίστασιν, καὶ ἵνα ἐννοήσῃ τοὺς σκοποὺς τῶν ἐναντίων τὸν προέτρεπον νὰ ἀναγνώσῃ τὴν προκήρυξιν τοῦ Κριεζώτου. Παρήγγειλα δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν ἀπεσταλμένον νὰ τῷ προσφέρῃ δεκαπέντε χιλιάδας γροσίων πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν του ἀνδρῶν. Εἶτε φιλοτιμηθεὶς ὁ Μπαλατσὸς, εἶτε παρακινήθεις ἐκ τῆς προσηγορίας μου, ἔγραψε καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τοὺς ἐναντίους ὅτι, ἀπερχόμενος εἰς Σάλωνα ὤφειλε νὰ ἐξετάσῃ τὰ πράγματα καὶ τότε μόνον νὰ ἀποφασίσῃ, εἰς δὲ τὸν ἀπεσταλμένον μου παρήγγειλε νὰ μοὶ εἴπῃ, ὅτι δὲν θέλει ποτὲ ἐπιτρέψῃ νὰ μοὶ γίνῃ τί κακὸν καὶ νὰ τὸν ἀναμένω

μετὰ τὴν μεσημβρίαν, διότι σκοπὸν εἶχε νὰ ἔλθῃ κατὰ πρῶτον εἰς ἔντευξίν μου.

Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἐκοινοποίησα τῷ Παπακώστα λέγων αὐτῷ ὅτι, ἵνα ἐμποδίσωμεν πᾶσαν τοῦ Μπαλατσοῦ μετὰ τῶν ἐναντίων ἔντευξιν, ὠφείλαμεν ἅμα ἀναφανῆ οὗτος εἰς τὰ παρακείμενα ὑψώματα νὰ κτυπήσωμεν οἶκος τινὰς ἐν οἷς εὐρίσκοντο οἱ ἐναντίοι, καὶ τότε κατὰ τὰς παραγγελίας ἃς ὁ Μπαλατσός ἔδωκε τῷ ἀπεσταλμένῳ μου θέλει βιασθῆ νὰ λάβῃ μέρος ὑπὲρ ἡμῶν, Ὁ Παπακώστας συνάξας στρατιώτας τινὰς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ φρουρίου ἠτοιμάζετο νὰ ἀρχίσῃ τὴν προσβολὴν ἀναμένων τὸ ὑπέμου σημεῖον ἐκ τοῦ φρουρίου, ἐγὼ δὲ ὅτε εἶδον τὸ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Μπαλατσοῦ σῶμα περὶ τὴν 3 ὥραν μ. μ. ἔδωκα τὸ σημεῖον τοῦτο. Προσέβαλεν ἀμέσως ὁ Παπακώστας τοὺς οἶκους, τρομερὸς πυροβολισμὸς ἤρχισε καὶ πῦρ διεδόθη εἰς τινὰς αὐτῶν, ὁ Μπαλατσός ἐν τούτοις διακόψας τὴν κορείαν του, κατὰ πρῶτον ἴστατο ἀβέβαιος νομίσας δὲ ὅτι οἱ ὑπὸ τὸν Κριεζώτην μᾶς πρὸσέβαλλον ὡς ἰσχυρώτεροι, ἐνῶ ὠφείλον νὰ μὴ κινήθωσι πρὸ τῆς ἀφίξεώς του, ὠρμησέ μετὰ τῶν ἀνδρείων στρατιωτῶν του κατ' αὐτῶν, συνάμα δὲ ἐξήληθον τοῦ φρουρίου καὶ ἐκ τῶν οἰκῶν οἱ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου. Πεισματώδης συνεκροτήθη μάχη, διὰ τοῦ πυρὸς δὲ καὶ τοῦ πυροβολισμοῦ κατεδιώξαμεν τοὺς ἐναντίους ἐκ τῆς πόλεως τῶν Σαλίωνων πληγωθέντος καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Κριεζώτου. Διήρκεσεν ἡ μάχη αὕτη περὶ τὴν ὥραν, δεκαπέντε μὲν ἀπώλεσθησαν, ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων ἔπεσαν πλέον τῶν ἐξήκοντα καὶ πλείονες τῶν ἑκατῶν ἐπληγώθησαν· ἡ καταστροφή τούτων ἤθελεν εἶσθαι ἀνωτέρα εἰάν δὲν ἤθελα ἐμποδίσει τὴν καταδιώξιν των κατὰ τὴν πεδιάδα καὶ ἂν ἔδιδα πολεμοφοδία τοῖς στρατιώταις, οἵτινες

ἐπανελημμένως μοι ἐζήτουν. Καί οὕτως ἠλευθερώθη ἡ πόλις τῶν Σαλῶνων, οἱ δὲ ἐναντίοι περιωρίσθησαν εἰς Χρυσὸ καὶ τὴν παραλίαν.

Τὰ θλιβερὰ ταῦτα συμβάντα ἐν οἷς δυστυχῶς ἐφαινόμην ὡς ἀρχηγός, ἐνῶ ἐπροσπάθησα παντὶ σθένει νὰ τὰ ἀποφύγω, διήρκεσαν ὅλον τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1831, ἐπὶ ματαίῳ δὲ ἀνέμενον τὰς ἐκ Ναυπλίου ὑποσχεθείσας ἐπικουρίας. Ἐν τούτοις κυριευθείσης τῆς Ναυπάκτου ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν, ὁ Κριεζώτης ἤλπιζε καὶ αὐτὸς βοήθειαν ἐκεῖθεν, ἀλλ' οἱ ὀπλαρχηγοὶ Τσόγκας, Ἴσκος καὶ οἱ Μποτσαραῖοι, βαρυνθέντες νὰ διαμένωσι μετὰ τοῦ πληρωθέντος Κριεζώτου, ἐνῶ τὰ συμφέροντά των ἀπήτουν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ προτείνῃ σύμβασιν τινα πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς καταστροφῆς ἣν ὑπέστησαν αἱ χώραι ἐκεῖναι ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Παρεδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην, ἐσυμφωνήθη δὲ νὰ ἀποσυρθῶμεν ὅλοι καὶ νὰ διευθυνθῶμεν πρὸς τὴν Ναύπακτον, ἐνθα εὕρισκετο ὁ Ἰσαβέλλας καὶ ἄλλοι τινὲς ὀπλαρχηγοί, ἐκεῖ δὲ νὰ συνεννοηθῶμεν πρὸς κατάπαυσιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἀλλὰ πρὶν ἔλθωμεν εἰς τοῦτον τὸν συμβιβασμὸν πολλὰ ἐγένοντο παρὰ τοῦ Κριεζώτου, ὅπως μὲ βιάσῃ νὰ ἀποσυρθῶ ἐκ Σαλῶνων, ὡς νὰ ἐξαρτᾶτο ὑπ' ἐμοῦ ἡ παράδοσις τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ὑπερησπίζετο ὑπὸ τῶσων ὀπλαρχηγῶν. Ἐπεμψε δὲ στρατιώτας νὰ συλλάβῃ τὴν ἐν Γαλαξειδίῳ εὕρισκομένην σύζυγόν μου καὶ τὰ δύο ἐν τοῖς σπαργάνοις τέκνα μου, τὸν πρωτότοκόν μου υἱὸν Ἐπαμινώνδαν καὶ τὴν κόρην μου Διαμαντίνην, «προθέμενος νὰ τὰ φέρῃ ὑπὸ τὸ φρούριον καὶ νὰ τὰ φονεύσῃ ἂν δὲν τῷ παρέδιδον τὴν πόλιν τῶν Σαλῶνων.» Οἱ Γαλαξειδιῶται ὁμως φρονίμως φερόμενοι τῷ παρέστησαν τὸ ἄτοπον τῆς πράξεως ταύτης,

ἐγὼ δὲ πληροφορηθεὶς ταῦτα ἔγραψα τῷ Κριεζώτῃ ὅτι, ἀνὴρ γενναῖος ὡς αὐτὸς οὐδέποτε ὤφειλε νὰ περιπέσῃ εἰς τοιοῦτου εἶδους βδελυρὰς πράξεις, νὰ ζωγρήσῃ γυναῖκας καὶ βρέφη, προσέτι δὲ τῷ ἔλεγον ὅτι ἅμα παρουσιασθῶσιν εἰς ἐμὲ, ἤθελον μᾶλλον προτιμήσει τὸν φόνον τῶν ἢ νὰ πράξω μίαν προδοσίαν. Αἱ παρατηρήσεις τῶν Γαλαξειδιωτῶν καὶ ἡ ἐπιστολή μου αὕτη, ἔκαμον αὐτῷ ἐντύπωσιν, καὶ παρητήθη τῆς ἀπαισίου ταύτης πράξεως, ἀνεκάλεσεν ἐπομένως τοὺς στρατιώτας οὓς εἶχεν ἀποστείλει εἰς Γαλαξίδιον, ἀπέλυσε δὲ καὶ τὸν γυναικάδελφόν μου ὅστις ἐσυνώδευε τὴν ἀδελφὴν του καὶ τὸν ὁποῖον εἶχε συλλάβει εἰς Γαλαξίδιον.

Μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν σύμβασιν ἀνεχώρησαμεν πάντες διὰ Ναύπακτον, ἡμεῖς μὲν λαβόντες τὴν παραλίαν, ὁ δὲ Κριεζώτης διερχόμενος ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν. Πρὶν ὅμως ἀναχωρήσωμεν ἐκ Σαλῶνων εἰδοποιήσαμεν τὸν Τσαβέλλαν περὶ τῆς συμβάσεως ταύτης καὶ παρ' ἐλπίδα μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι πολλὰ ἀνταρτικὰ στρατεύματα συγεννηθέντα μετὰ τοῦ Κριεζώτου, εἶχον ἤδη κινήσει ἵνα καταλάβωσιν ἐν στενὸν κατὰ τὸ Μελανθρῖνον, ὅθεν ἔμελλε νὰ διέλθωμεν ἵνα μᾶς καταστρέψωσι κατὰ τὴν δίοδον, τούτου ἕνεκα ὤφειλαμεν νὰ λάβωμεν μέτρα. Ὁ Μαμούρης τότε καὶ ὁ Μπαλατσὸς ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Σάλωνα. Ἐγὼ δὲ βαρυνθεὶς πλέον τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὰ συμφωνηθέντα ὤφειλε νὰ ἀπέλθῃ ἀσφαλῶς ἢ οἰκογένειά μου εἰς Ναύπλιον καὶ ἀπελπισθεὶς πλέον, μὴ λαμβάνων οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐπικουρίαν ὑπὸ τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως, ἀπεχαιρέτησα τοὺς ὄπλαρχηγοὺς ἀνεχώρησα εἰς Ναύπλιον περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰανουαρίου 1832 διὰ τινος πλοιαρίου εἰς τὸ παράλιον τὴν Βιτρινίτσης τυχόντος.

Ἐν τούτοις ὁ Μαμούρης καὶ ὁ Μπαλατσός πληροσφ-
ρηθέντες τὴν προδοσίαν τῶν ἐναντίων, τῇ ἐπαύριον τῆς
ἀναχωρήσεως μου διευθύνθησαν εἰς Σάλωνα, ὁ δὲ Κριε-
ζώτης ἀπομείνας μὲ 500 μόνον ἄνδρας, ἀφοῦ οἱ λοιποὶ
εἶχον ἀποχωρησθῆ αὐτῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προδοτι-
κοῦ σχεδίου τῶν ὑπεχρεώθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ καὶ αὐ-
τὸς καὶ νὰ προκαταλάβῃ καὶ αὐτὸς τὰς θέσεις ἅς κατεῖ-
χε πρότερον. Συναντηθέντα δὲ τὰ δύο σώματα κατὰ τὴν
Ἁγίαν Εὐθυμίαν καὶ Βουνηώραν, χωρὶα Σαλώνων, ἤλ-
θον εἰς σύγκρουσιν καὶ ὑπερισχύσαντες οἱ Κυβερνητικοί,
κατεδίωξαν τὸν Κριεζώτην καὶ οὐ μόνον κατέλαβον τὴν
Σκάλαν Σαλώνων καὶ Χρυσό, ἀλλὰ διασκορπίσαντες
τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Κριεζώτου ἀπέκλεισαν αὐτὸν
εἰς τοὺς οἴκους τῆς Ἀράχωβας, ὅθεν ἐβιάσθη νὰ ἐξέλ-
θῃ κακῶς ἔχων συναινῶν εἰς ἐξευτελισμένην σύμβασιν·
οὕτω δὲ ἐλευθερώθησαν ἐκεῖναι αἱ χῶραι μεταβάντος
τοῦ Κριεζώτου εἰς Περαχώραν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

1832.

Ἡ ἐν Ναυπλίῳ Συνέλευσις κηρύττει τὸν Αὐγουστίνον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος. — Οἱ συνταγματικοὶ ἐπαπειλοῦσι τὸ Ναύπλιον. — Ὁ Αὐγουστίνος ἐγκαταλείπει τὴν Ἑλλάδα. — Σύστασις ἐπταμελοῦς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς. — Ἀταξίαι ἐν Ναυπλίῳ. — Ἡ ἐν Προοίᾳ συνέλευσις. — Ἡ πρὸς συνοδίαν τοῦ βασιλέως Ὁθωῶνος ἐπιτροπή. — Τὰ ἐν Ἀργεῖ ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Ἐνῶ ταῦτα ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἢ ἐν Ναυπλίῳ συνέλευσις διὰ ψηφίσματος ἐκήρυξε τὸν Αὐγουστίνον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὁ διορισμὸς οὗτος κακὴν ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν τοῖς Κυβερνητικοῖς γνωστῆς οὔσης τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνδρός. Τινὲς μάλιστα τούτων οἵτινες μοι εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ με συνδράμωσιν εἰς Σάλωνα, ἤρχισαν νὰ συνεννοοῦνται μὲ τοὺς ἐν Ὑδρα ἀντιπολιτευομένους. Οἱ δὲ ἐν Ὑδρα διεφώνουν διότι ὁ μὲν Κουντουριώτης καὶ Μαυροκορδάτος ἔγραφον τῷ Κωλέττῃ νὰ εἰσβάλλῃ μὲ τοὺς στερεοελλαδίτας εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Ζαΐμης καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι φοβούμενοι ὅσα ἔμελλε νὰ ὑποφέρῃ ἡ πατρις των ἐπροσπάθουν διὰ συμβάσεως νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ὁμόνοιαν καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἰσβολὴν τῶν στερεοελλαδιτῶν. Ἐνεκα δὲ τῆς διαφωνίας ταύτης ὁ μὲν Μαυροκορδάτος ἀπῆλθεν εἰς Περαχώραν, ὁ δὲ Ζαΐμης μετ' ἄλλων Πελοποννησίων εἰς Ναύπλιον, ἐκεῖθεν δὲ διευθύνθη μετὰ τοῦ Πλαπούτα εἰς Ναύπακτον ὅπως συνενοηθῇ μὲ τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα στρατεύματα, καὶ ἐμποδίσῃ αὐτὰ νὰ εἰσέλθωσιν κατὰ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κω-

λέττου εἰς Πελοπόννησον. Ἄλλ' ὁ Μαυροκορδάτος εἶχε προλάβει καὶ παραλαβὼν αὐτὰ τὰ μετέφερεν εἰς Περαχώραν. Ταυτοχρόνως ἀντάρτησε καὶ ὁ Χατζῆ Χρήστος, ὅστις ἀπῆλθεν εἰς Περαχώραν μετὰ διακοσίων ἵππέων. Εἰς τοιαύτην εὐρίσκοντο κατάστασιν τὰ πράγματα ὅτε μετέβην εἰς Ναύπλιον· ἐπληροφόρησα τὸν Αὐγουστῖνον περὶ ὧων διέτρεξαν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἰσχυρῶς παραπονούμενος κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ὅτι ἔλειψαν τῶν υποσχέσεών των, τῷ παρέστησα δὲ καὶ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν κατὰ τὴν Κόρινθον συναχθέντων ὀλίγων Πελοποννησίων, τὸ στρατόπεδον τῶν ὁποίων εἶχον ἐπισκεφθῆ ἀπερχόμενος εἰς Ναύπλιον καὶ τὸν ἐπρότρεψα νὰ διατάξῃ ἀμέσως τὰ κατὰ τὴν Μεγαρίδα εὐρισκόμενα δύο τάγματα ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἄλλως οἱ στερεοελλαδίται ἔμελλον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Στηριζόμενος ὁμοίως ὁ Αὐγουστῖνος εἰς τοὺς λόγους ἀνοήτων τινῶν οἵτινες τὸν ἐπλησίαζον καὶ ἐπὶ τῶν υποσχέσεων τοῦ Καλέργη ἀρχηγοῦ τότε τοῦ ἵππικοῦ, κατ' οὐδένα ἠθέλησε τρόπον νὰ πεισθῆ εἰς τοὺς λόγους μου. Συνδιαλεχθεὶς δὲ περὶ τούτου καὶ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, εἶδον ὅτι μάταιοι ἀπέβαινον αἱ προσπάθειάί μου, παρακινήθεις ἐπὶ τέλους ὑπὸ τινῶν νὰ ὀμιλήσω τῷ Ῥώσῳ μοιράρχῳ Ῥικτόρῳ ἵνα καταπειθῆ τὸν Αὐγουστῖνον, ἔλαβον εἰς ἀπάντησιν παρὰ τούτου ὅτι ἀδίκως ἀπελπίζομαι ἐνῶ ὁ Καλέργης ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ φέρῃ τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τὸν Κωλέττην δεσμίους εἰς Ναύπλιον, εἰς τοιοῦτον εἶχε φθάσει βαθμὸν ἢ μωρία τῶν ἀνθρώπων τούτων! Ἐντοσοῦτῳ ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐν Ναυπλίῳ ἀφιξίν μου ὁ Καλέργης κατέφυγεν ἐκεῖ ἵνα σωθῆ διωκόμενος ὑπὸ τῶν στερεοελλαδιτῶν, οἵτινες εἰσελθόντες διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐβάδιζον τα-

χυποροῦντες μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Κωλέττου πρὸς τὸ Ναύπλιον, ὃ δὲ Αὐγουστίνος φοβηθεὶς καὶ εἰσελθὼν εἰς πλοῖον ῥωσικὸν μετὰ τοῦ πτώματος τοῦ Κυβερνήτου, ἐξέπλευσε διὰ Κέρκυραν τὴν 27 Μαρτίου 1832 ἐγκαταλείψας πάντας ἡμᾶς τοὺς κυβερνητικοὺς ἕνεκα τῆς μωρίας του, ἐκτεθειμένους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν συνταγματικῶν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Αὐγουστίνου εἰσῆλθεν εἰς Ναύπλιον ὁ Κωλέττης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος μετὰ πολλῶν ὀπλοαρχηγῶν ἐν οἷς καὶ ὁ Γρίβας, ἐνῶ πλήρης ἀναρχία ἐπεκράτει. Ἐν τούτοις οἱ πρέσβεις τῶν τριῶν Συμμάχων δυνάμεων ἐξεφράσθησαν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συστάσεως Διοικητικῆς Ἀρχῆς· συνελθοῦσα δὲ ἡ Γερουσία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου ἐξέλεξε νέαν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν ἕως οὗ ἤθελε γίνῃ τακτικωτέρα ἐκλογὴ ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως συγκροτηθησομένης εἰς Πρόνοϊαν, προάστειον τοῦ Ναυπλίου, παρὰ τῶν ἐν Μεγάροις εὐρισκομένων πληρεξουσίων. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτῆ ἦτον ἐπταμελής, ἐσύγκειτο δὲ ὑπὸ τοῦ Κουντουριώτου προέδρου, Ζαήμη, Πλαποῦτα καὶ Α. Μεταξᾶ ἐκπροσωπεύόντων τὴν Πελοπόννησον, τοῦ δὲ Κωλέττου, Μπότσαρη καὶ Ὑψηλάντου τὴν στερεάν, διωρίσθησαν πρὸς τούτοις οἱ ὑπουργοὶ ἐκ συνταγματικῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀναρχία ἦτον κορυφωμένη ἀσφάλεια δὲν ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἡ δὲ ἐπιτροπὴ μὴ εἰσακουσμένη καὶ ἀσθενῆς οὔσα καὶ ἄνευ δυνάμεων, ὑπεχρεώθη νὰ προστρέξῃ εἰς τοὺς πρέσβεις ἵνα καταλάβωσι τὸ Παλαμῆδιον καὶ τὸ Ναύπλιον, οὔτοι δὲ βλέποντες τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐπεμψαν τὴν 7 Μαΐου ἐκ τῶν πλοίων των στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς Παλαμῆδιον ὅπου ὑψώθησαν αἱ τρεῖς σημαῖαι, ἡ τῆς Γαλλίας, ἡ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ τῆς

τίας, κατέλαβον πρὸς τούτοις τὸ Ἄργος χίλιοι πεντακῶ-
σιοι Γάλλοι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Corbet. Ἀλλὰ πρὸ τῆς
ἀρίξεως των πολλὰ ἔλαβον χώραν θλιβερά συμβάντα.
Εἶχον ἀπολυθῆ τῶν φυλακῶν ὅσοι ἐνομιζόντο συμμετο-
χοὶ τῆς δολοφονίας τοῦ Κυβερνήτου, οὗτοι δὲ πνέοντες
ἐχθρῶν κατὰ τῶν Κυβερνητικῶν διήγειρον τοὺς ὀπλαρ-
χηγοὺς κατ'αὐτῶν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ οἱ συμβάντες ἐμ-
φύλιοι πόλεμοι ὑπῆρξεν ἄλλο αἴτιον ἐχθρῶν, καὶ τὰ
πάντα εἰς τοιαύτην διέκειντο κατάστασιν, ὥστε καὶ αὐτὴ
ἢ ὑπαρξίς τῶν πολιτῶν διεκινδύνευεν. Τούτων οὕτως
ἐχόντων ἐνῶ ὁ Κωλέττης μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ ἀσφά-
λειαν, ὁ Κριεζώτης ἐπεμψε στρατιώτας νὰ με συλλά-
βωσι, καὶ μόλις ἠδυνήθην νὰ σωθῶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ
πρέσβους τῆς Ῥωσσίας Ρούμαν. Ταῦτοχρόνως πέμπει
καὶ ὁ Γρίβας νὰ συλλάβῃ πρῶτον μὲν τὸν Ἄνδρέαν
Μεταξᾶν, ἀλλ' ὁ Πλαπούτας προλαβὼν τὸν ἔσωσεν,
εἶτα δὲ ὁ αὐτὸς Γρίβας ὠθούμενος ὑπ' ἄλλων, στέλλει
τὸν Παπᾶ Μελᾶν με στρατιώτας νὰ συλλάβῃ καὶ ἐμὲ,
ἀλλ' ὁ Μελᾶς ἄλλοτε εὐεργετηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ με ἔσω-
σεν. Πολλοὶ ἄλλοι πολῖται ἐβιάσθησαν νὰ καταφύ-
γωσιν ἐντὸς τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν Συμμάχων Δυ-
νάμεων ἵνα σωθῶσι, μεταξύ αὐτῶν δὲ συνηριθμοῦντο καὶ
οἱ Γρουσιασταί: εἰς τοιαύτην εὕρισκετο οἰκτρὰν θέ-
σιν τὸ Ναύπλιον ὅτε, ὡς εἶρηται, ἤλθεν ἡ Γαλλικὴ
Φρουρά.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐν τούτοις μὴ θέλων νὰ ὑποταχθῆ
εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν, συνήθροισε κατὰ τὴν Τρίπολιν
στρατεύματα, ἡ δὲ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ θέλουσα νὰ κατα-
βάλλῃ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ νὰ κυριεύσῃ τὴν Πελο-
πόννησον ἀδιαφοροῦντων δὲ καὶ τῶν Γάλλων, προπαρε-
σκεύαζε τὸν Γρίβαν με τοὺς στερεοελλαδίτας ἵνα ἐκ-

στρατεύσῃ εἰς τὴν Τρίπολιν. Ὁ Ζαήμης, ὁ Πλαπούτας καὶ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς δὲν ἦσαν σύμφωνοι εἰς τὸ κίνημα τοῦτο, ἀλλὰ μὴ εἰσακουομένων καὶ τῆς πλειοψηφίας οὔσης κατ' αὐτῶν ἐνόμισαν ἀναγκαῖον νὰ ἐμποδίσωσι παντὶ σθένει τὴν συσσωμάτωσιν τῶν στερεοελλαδιτῶν. Τούτου ἕνεκα μὲ παρεκάλεσαν ὡς γνωρίζοντα τοὺς ὀπλαρχηγούς, νὰ μεταχειρισθῶ πάντα τρόπον πρὸς ἀποτυχίαν τῆς συσσωματώσεως ταύτης. Ἐπιχειρισθεὶς τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τῆς χρήσεως ποσότητος τινὸς χρημάτων τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ Ῥώσος Μοίραρχος Ρικὸρδ, ἐπέτυχα ὅπως ματαιωθῇ ἡ συσσωμάτωσις αὕτη, καὶ οὕτως ὁ Γρίβας ἐκστρατεύσας μετ' εὐαρίθμου στρατοῦ κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἀπέτυχεν.

Ἐν τούτοις ἡ ἐν Προνοίᾳ συνέλευσις συγχροτηθεῖσα τὴν 14 Ἰουλίου προέβαινε ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ πράξεις τῆς δὲν ἐσυμφώνουν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς διοικήσεως, ἐνηργήθη ὥστε στρατιῶται εἰσελθόντες ἐν πλήρει συνελύσει δι' ἀπειλῶν διεσχόρπισαν τοὺς πληρεξουσίους καὶ οὕτω διελύθη ἡ συνέλευσις αὕτη τὴν 31 Ἰουλίου.

Μετὰ ταῦτα οἱ πρέσβεις τῶν Συμμάχων Δυνάμεων ἀνήγγειλον εἰς τὴν διοίκησιν, ὅτι εἰδοποιήθησαν παρὰ τῶν Αὐλῶν τῶν ἵνα πέμψωσιν ἑλληνικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς συνοδίαν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ Αὐλὴ τῆς Βαυαρίας προσδιώρισε ῥητῶς μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, τὸν Μιαούλην Κ. Μπότσαρην καὶ Νικήταν, ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας μοι ἀνήγγειλε τὴν εἶδησιν ταύτην πρὶν ἔτι κοινοποιηθῆ εἰς τὴν διοίκησιν. Εἰδοποίησα περὶ τούτου τὸν Ζαήμην καὶ Ἀνδρέαν Μεταξᾶ, οἵτινες μὴ θεωροῦντες τὸν Νικήταν ὡς ἄξιον ἐκ μέρους τῆς Πελοποννήσου ἐπρότεινον νὰ ὑπάγῃ ὁ ἴδιος Κολοκοτρώνης ὅστις ὅμως δὲν ἐδέχθη. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ ὑπάγῃ ὁ

Πλαπούτας, δι' ἐμοῦ δὲ εἰδοποιήθη ὁ τῆς Ῥωσσίας πρέσβυς πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀντικαταστάσεως ταύτης. Μοὶ ἐπρότειναν πρὸς τούτοις νὰ συνοδεύσω τὴν ἐπιτροπὴν ὡς γενικός γραμματεὺς, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθην ἵνα μὴν δώσω ἀφορμὴν εἰς τοὺς πρέσβεις καὶ εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν, ὅτι ἐκ φατριαστικῶν αἰτιῶν ὠρμώμενος ἀνέλαβον χρέη περιττὰ παρὰ τῆ ἐπιτροπῇ, ἣτις ἐπιβίβασθεισα ἐπ' ἄγγλιου πλοίου μετέβη εἰς Τεργέστην κακεῖθεν δὲ εἰς Βαυαρίαν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων συμβάν τι διετάραξε τὴν κοινὴν γνώμην καὶ οὐκ ὀλίγον ἐκλόνισε τὰς συμπαθείας τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ μιᾶς φίλης Δυναμείως, ἣν οἱ Ἕλληνες δικαίως ἐθεώρουν ὡς τὴν πρώτην ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ὑπέρμαχον. Οἱ ἐν Ἀργεὶ εὐρισκόμενοι τότε Γάλλοι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Corbet, λαβόντες ὑπονοίας περὶ συνωμοσίας κατ' αὐτῶν καὶ κακῶς προκαταληφθέντες, ἐνῶ οὐδέποτε ὑπῆρξε συνωμοσία τοιαύτη, καὶ πνέοντες ἐκδίκησιν, συνέλαβον κατὰ πρῶτον ἀξιωματικόν τινα Κερκυραῖον τοῦ Καλέργη καὶ τὸν ἐτουφέκισαν ἄνευ λόγου, μετὰ ταῦτα δὲ πάντες οἱ Γάλλοι ἐξεληθόντες τοῦ στρατῶνος ὠρμησαν κατὰ τῶν πολιτῶν καὶ ἐφόνευσαν ὅσους εὕρισκον ἐνώπιόν των, εἰσῆλθον ὡς μαγιώδεις καὶ εἰς τοὺς οἴκους καὶ ἐπέπεσον κατὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, φονεύοντες πάντας ἀνιλεῶς ἄνευ διακρίσεως, καὶ μὴν εἰσακούοντες ποσῶς τὰς παρακλήσεις τῶν ἀθῶων πολιτῶν τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ἀδίκως ἔρρυσεν. Ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους ἔπεσον θύματα τῆς παραδόξου ταύτης ὑπονοίας τῶν Γάλλων, ἐνῶ οὐδεὶς διελογίσθη πώποτε τι κατ' αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἐνῶ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀργους δὲν εὕρισκον τότε στρατεύματα, καὶ ἐνῶ ὁ Κριε-

ζώτης με τοὺς ὑπ' αὐτὸν εἶχε πρὸ ἡμερῶν ἀπουρηθῆ. Οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἐπομένως ἀπήντησαν οἱ Γάλλοι ἐκ μέρους τῶν Ἀργείων καὶ οὐδεὶς Γάλλος ἐφρονεῦθη ἢ ἄλλως πως ἐκακοποιήθη. Ἡ κυβέρνησις δὲ ἀναλογιζομένη ἐνώπιον τοιαύτης ἐπιμέμπτου πράξεως, τὰς συμπαθείας τῆς Γαλλίας ὑπὲρ τοῦ τῶν Ἑλλήνων λαοῦ καὶ τὰς συνδρομάς ἄς διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος παρὰ τῆς γενναίας Γαλλίας ἔλαβεν ἢ Ἑλλάς, ἐκάλυψε διὰ τῆς σιγῆς τὰ πάντα καὶ οὐδὲ μνεῖα περὶ τούτου ἐγένετο εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν συμμαχῶν Δυνάμεων. Ἐν τούτοις πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἀναμένοντες ἡμέρα τῇ ἡμέρα τὴν ἀφίξιν τοῦ βασιλέως διετέλουν ἐν ἡρεμίᾳ καὶ οὕτως ἀπεκατεστάθη ἡ τάξις ὅπως οὖν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

Ἡ Ἀντιβασιλεία.—Ἡ παρ' αὐτῆς καταδρομὴ τῶν κυβερνητικῶν καὶ ἰδίως ἐμοῦ. — Τὰ περὶ τῶν τουρκικῶν ἰδιοκτησιῶν διατρέξαντα. — Ἀπόβασις τοῦ βασιλέως Ὀθῶνος εἰς Ναύπλιον.— Ἀμνηστία τῆς ἀγγλοῖοντιου κυβερνήσεως.— Ἀποσύρμαι εἰς Κεφαλληνίαν.— Ἐπανέρχομαι εἰς Ναύπλιον.— Δίκατ' ἐμοῦ ὑπόνοιαί τῆς κυβερνήσεως. — Ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπομάκρυνσίς μου.— Συμπέρασμα.

Παύσαντος τοῦ πολέμου, ἔπαυσε τὸ στρατιωτικόν μου στάδιον, μετὰ δὲ τὴν ἀφίξιν τοῦ βασιλέως Ὀθῶνος ἐπέπρωτο νὰ παύσῃ καὶ τὸ πολιτικόν.

Ἡ ἀντιβασιλεία συγχειμένη ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἀρμανσπεργ, Μάουερ καὶ Ἐϋδεκ, ἤλθε φαίνεται εἰς τὴν Ἑλλάδα προκατηλειμμένη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τῶν στρατιωτικῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸ πάντων καθ' ὅλων

ἐκείνων, οἵτινες ἐφάνησαν φίλοι τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστρίου, καὶ ἐπομένως φίλοι τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας. Κύριον σκοπὸν ἅμα ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως εἶχε νὰ κατατρέξῃ τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ διὰ τοῦ τρόμου νὰ ἐκφοβίσῃ τὸ ἔθνος καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ πρὸ πάντων τῆς Ἀρχῆς τοὺς λεγομένους Κυβερνητικούς, οἵτινες βεβαίως πώποτε δὲν ἤθελον συμφωνῆσαι εἰς τὰ καταχθόνια μέτρα τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἐκυριεύοντο πρὸς τούτοις τὰ μέλη αὐτῆς ὑπὸ τινος ἀπατηλῆς ἰδέας, ὅτι δὲν ἦσαν φίλοι τῆς βασιλείας οἱ Κυβερνητικοί, φρονοῦντες ὅτι ἡ διατήρησις τῆς προϋπαρχούσης τάξεως ἐπὶ Κυβερνήτου ἐκώλυε τὴν ἐκλογὴν τοῦ βασιλόπαιδος τῆς Βαυαρίας, καὶ ὅτι οἱ τὸν Κυβερνήτην ἀντιπολιτευόμενοι καὶ ἡ δολοφονία αὐτοῦ ἐπετάχυνον τὴν ἐκλογὴν. Ὁ Θύρσιος ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας ὑπὸ τὸ πρόσχημα νὰ λάβῃ γνώσεις ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ καταχρώμενος ἴσως τῶν καθηκόντων τῆς ἀποστολῆς του ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς εὐάρεστος ἢ ἐπὶ Κυβερνήτου κατάστασις τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἀνῆκει εἰς ἐμὲ νὰ ἐπικρίνω τὴν κακὴν καὶ ἀπαίσιον ἐκείνην πολιτικὴν, ἣτις κατεῖχε τότε τὰ πνεύματα ἐκείνων οἵτινες ὤφειλον νὰ ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος· περιορίζομαι δὲ μόνον εἰς τὰ ἐξῆς·

Ἡ προσωρινότης τῶν κατὰ καιροὺς Διοικήσεων ἐβλάψε πολὺ τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐκραταίωκε τὰς ἐλπίδας τῶν δυσαρεστημένων, ἐπέφερε τὴν διαίρεσιν καὶ ἐπὶ τέλους ἔδιδε ἀφορμὴν εἰς βδελυρὰς πράξεις. Προσωρινῆς οὔσης δυστυχῶς καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας, τὰ μέλη αὐτῆς ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν ἐβλάψαν καιρίως τὸν τόπον καὶ τὸν ἐδυστύχησαν, ἐξάπτοντες τὰ πάθη, εἰσάγοντες τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν διαφθοράν, παραδεχόμενοι ἀρχάς, νό-

μους καὶ ὀργανισμοὺς ἀναρμόστους εἰς ἀρτισύστατον ἔθνος, καὶ τέλος πάντων ἐκεῖνο τὸ δάνειον τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως ὤφειλε νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ἐμφύχωσιν τῆς γεωργίας, πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου, ἐσπαταλεύθη καὶ κατηναλώθη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων. Ὁ καιρὸς καὶ τὰ διατρέξαντα ἀπέδειξαν καταφανῶς τὴν ἀλήθειαν ὧσων λέγω, μὴ προθέμενος δὲ νὰ συγγράψω ἱστορίαν δὲν ἐπεκτείνομαι περαιτέρω ἐκείνων ὧσων μὲ ἀποβλέπουσιν.

Μεταξὺ τῶν θυμάτων τῆς Ἀντιβασιλείας ὑπῆρξα καὶ ἐγώ. Φαίνεται δὲ ὅτι εἰς τὴν καταδρομὴν μου ταύτην συνετέλεσε μᾶλλον τῶν ἄλλων μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας ὁ Ἐϋδεκ, ἐνθυμούμενος τὰ ἐν Πόρῳ λαβόντα χώραν, ἀλλ' ὡς προεῖρηται, δὲν ἐνόμιζον ποτὲ ὅτι αὐτὸς ἐμελλε νὰ ἔλθῃ ἀντιβασιλεὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἱκανὰ δὲ περὶ τούτου ἀνωτέρω ἀνέφερα.

Εἰς τὸν νέον ὀργανισμόν τοῦ Κράτους ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐνῶ πάντες ἠλπίζον ἕνεκα τῶν προηγουμένων μου ἐκδουλεύσεων, ὅτι ἤθελον σπουδαίως συμμεθέξει, παρηγκωνίσθη παντελῶς, καὶ ἦτο ἐπόμενονον, ἀφοῦ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἦσαν οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς Ἀντιβασιλείας, ἧτις ὑπὸ ἐχθρικῶν ἀρχῶν ἐμπνεομένη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὸν διοικητικὸν ὀργανισμόντης ἐμὲ, ὅστις ἤμην ἀφοσιωμένος εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν εὐνομίαν διαρκούσης τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστρίου. Ἀπαθῶς λοιπὸν ἐθεώρουν τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπομάκρυνσίν μου.

Μεταξὺ τῶν σπουδαίων ζητημάτων ἅτινα ἐνησχόλουν τὴν Ἀντιβασιλείαν ἦτο καὶ τι σπουδαιότερον τὸ περὶ τουρκικῶν ἰδιοκτησιῶν, τούτέστιν ἡ διάκρισις καὶ ἀναγνώρισις τῶν τουρκικῶν ἰδιοκτησιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον

δικαίωμα νὰ πωλήσωσιν οἱ Τούρκοι ὡς συμπεριλαμβανόμενων ἐντὸς τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων, ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας ἐζήτησαν νὰ λύσωσι τὸ οὐσιῶδες τοῦτο ζήτημα οὐχὶ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ὠφέλειαν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦλθον εἰς Ναύπλιον οἱ ἀγάδες τοῦ Πατριαστικοῦ καὶ τινεσ ἀπεσταλμένοι τῶν Μπέδων τοῦ Ζητουνίου, ὅπως συνεννοηθῶσι μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἰδιοκτησιῶν των. Μὲ ἐπεσκέφθησαν, ἐμμέσως δὲ μὲ παρεκάλεσαν νὰ ἀποσιωπήσω τὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς ὁροθεσίας διατρέξαντα ὅταν ἤμην Ἐκτακτος Ἐπίτροπος, μοι ἐπρότειναν δὲ μεγάλην χρηματικὴν ἀμοιβὴν ἀλλ' ἐμπνεόμενος ὑπὸ αἰσθημάτων πατριωτισμοῦ καὶ τιμιότητος οὐ μόνον ἀπεποιήθην, ἀλλὰ συνδιαλληχθεὶς μετὰ ταῦτα μὲ τὸν Τρικούπην ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργῶν, τῷ ἐγνωστοποίησα τὰς προτάσεις τῶν Τούρκων, καὶ τὸν ἐπρόλαβα δώσας αὐτῷ τὰς δεούσας πληροφορίας ὅπως μὴ ἀπατηθῆ ἢ κυβέρνησις καὶ δώσῃ τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ πωλήσωσιν ἐκείνας τὰς ἰδιοκτησίας των, αἵτινες ἦσαν κατὰ τὰς συνθήκας ἐθνικαὶ καὶ ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν ἤμην ἔτοιμος νὰ τὰ ἀποδείξω δι' ἐγγράφων. Ὁ Τρικούπησ μὲ εὐχαρίστησε λέγων ὅτι ἀμέσως ἤθελε κοινοποιήσῃ ταῦτα τῇ Ἀντιβασιλείᾳ, καὶ ὅτι ἔπραξα ἄριστα εἰδοποιῶν αὐτὸν διότι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐγίνε καὶ θὰ γίνῃ λόγος. Ἀνέμενον παρὰ τοῦ Τρικούπη ἀπήντησιν, ἀπευθυνθεὶς δὲ ἐκ νέου πρὸς αὐτόν, μοι ἀπήντησεν αὐτολεξεὶ ὅτι, — « Ἀδελφε, ὅσα καὶ ἂν μοι εἶπες τὰ καθυπέβαλον πρῶτον ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν Ἀρμενσπεργ, μετὰ ταῦτα δὲ ἐν πλῆρει συμβουλίῳ ἐνώπιον ὄλων μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας, ἀλλ' οὐδὲν περὶ τούτου διετάχθη νὰ ἐνεργήσω.

«Θά ἐπαναφέρω τὸ ζήτημα τοῦτο ἀλλὰ πάντοτε μὲ ὑπότροπον, διότι δὲν θέλω νὰ ἐκθέσω τὸν ἑαυτὸν μου.» — Ἡ ἀπάντησις αὕτη μοι ἔδωκεν ἀφορισμὴν νὰ ἐξετάσω τὸν ἀπεσταλμένον πρὸς ἐμὲ τῶν ἀγάδων, ὅστις μοι εἶπεν ὅτι οἱ Τοῦρκοι θὰ τελειώσωσι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των τὴν ὑπόθεσίν των, καὶ ὅτι κακῶς ἐπραξα νὰ μὴ ἀφελθῶ τῆς περιστάσεως. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ὀρμώμενος, ἔλαβον δευτέραν μετὰ τοῦ Τρικούπη συνέντευξιν, οὗτος δὲ μοι εἶπεν — «Ἡσύχασε, ἀδελφέ, διότι ὅσα καὶ νὰ εἴπωμεν περὶ τούτου εἶναι περιττά.» — Οἱ Τοῦρκοι δὲ μετὰ τινος ἀνεχώρησαν, λαβόντες τὴν ἀδειαν νὰ πωλήσωσιν ὅλας ἐκείνας τὰς ἰδιοκτησίας, αἵτινες ἦσαν ἀξιαί λόγου καὶ τὰς ὁποίας εἶχον ποτίσει μὲ τὸ αἷμά των οἱ Ἕλληνες, πρὸς ἀπόκτησιν δὲ τούτων οὐ μικροῦς κατέβαλα κόπους καὶ ὑπέστην κινδύνους ὅπως καθέξη ταύτας, ὡς προαίρηται ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Ἀναφέρω τὸ γεγονός τοῦτο, τὸ ὁποῖον γινώσκουσι πολλοὶ τῶν προκρίτων τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ἕνα ἐννοήσῃ ἕκαστος τὴν ἀτυχίαν ἣν ὑπέστη ὁ τόπος νὰ κυβερνηθῇ ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ὁ φιλογενὴς τῆς Βαυαρίας βασιλεὺς Λουδοβίκος ἀπατηθεὶς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Δὲν εἶναι παράδοξα ἀλλὰ συνέπειαι ὅσα ἐπραξεν ἡ ἐπύρατος αὕτη Ἀντιβασιλεία, φυλακισμοὺς, καταδιώξεις, καταπιέσεις, στρατοδικεῖα καὶ ταῦτα πάντα κατ' ἐκείνων αἵτινες ὡς σωτῆρα ἐδέχθησαν τῶν βασιλέα Ὁθωνα ὅτε κατὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου 1833 ἐπάτησε τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ὁ γέρων Κολοκοτρώνης ἔδωσε πρῶτος τὴν χεῖρα εἰς τὸν βασιλέα ὅταν ἐκ τῆς λέμβου ἀπεβιβάσθη ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἀπερίγραπτος δὲ ἦτον ὁ ἐνθουσιασμός μεθ' οὗ τὸν ὑπεδέχθησαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμός οὗτος οὐδέτερόν ἦν ὑπὸ τῶν ἀντεθνικῶν

πράξεων τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἐν τούτοις τὸν Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν ἐφυλάκισαν κατὰ πρῶτον, ἀνευ αἰτίας, καὶ πρὸς δικαιολόγησιν τῆς φυλακισέως τῶν συνέλαβον μετὰ ταῦτα τὸν Γρίβαν, Τσαβέλλαν, Μαμούρην καὶ ἄλλους ὄπλαρχηγούς καὶ πολιτικούς ἐκ δὲ τῶν τελευταίων τούτων τινὰς ἀπεμάκρυνον τῆς Ἑλλάδος ἀνευ εὐλόγου αἰτίας.

Ἦθελον δὲ συναριθμηθῆ μετὰ τῶν ἀδίκως καὶ παρανόμως φυλακισθέντων καὶ ὑποστῆ μεγάλη δεινὰ ἔνεκα καταδρομῆς τῆς Ἀντιβασιλείας, ἀν ἐγκαίρως δὲν ἤθελον ἀποσυρθῆ εἰς Κεφαλληνίαν, ὅτε δι' ἀμνηστίας ἢ Ἰόνιος κυβέρνησις ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς λαβόντας μέρος εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν Ἰονίους νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν χορηγοῦσα αὐτοῖς τὰ πολιτικά τῶν δικαιώματα. Μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν ἐξορίαν ἐπανῆλλον κατὰ τὸν Μάιον 1834 εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἔλαβον κατοχὴν ὅσων ἐκ τῶν δημευθέντων κτημάτων μου ἔμενον εἰς χεῖρας τῆς Ἰονίου κυβερνήσεως, ἀλλὰ δὲν μοι ἀπεδόθησαν οὔτε ἡ ἐλαχίστη ἀποζημίωσις ἀπέναντι τῶν πωληθέντων παρ' αὐτῆς κτημάτων μου, οὔτε τὰ εἰσοδήματά μου τὰ ὅποια ἐπὶ ὀλόκληρον δεκατετραετίαν εἰσέπραξεν ἡ κυβέρνησις, καίτοι ἐπανηλειμμένως ἐζήτησα ταῦτα ἐνώ κατ' ἐμοῦ μόνου μετὰ τῶν ἐξορισθέντων ἐγένετο ἡ δήμευσις αὕτη (1).

(1) Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις τῆς Γερουσίας πρὸς τὸν Ἀρμοστήν, διὰ ἐν ὀνόματί μου ὁ υἱός μου ἤτησατο παρ' αὐτοῦ τὰ παρὰ τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως διακρατούμενα εἰσοδήματά μου.

Γραμματεία τῆς Γερουσίας.

Κέρκυρα, 9 Αὐγούστου 1859.

Ἐντιμε κύριε.

Ἐπιληρωθεῖσα ἡ Γερουσία διὰ τοῦ ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1859

Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ περὶ τῆς ὁ λέγος Ἀμνηστεία.

Πράξις ὑπ' ἀριθ. 5 τοῦ Δ'. Κοινοβουλίου (2 Μαΐου 1833)
πρὸς κατάργησιν τῆς ὑπ' ἀριθ 40 πράξεως τοῦ Α'. Κοινοβουλίου
καὶ πρὸς χορήγησιν ἀμνηστείας εἰς τοὺς ἐξορίστους διὰ τῆς ἀπὸ
18 Ἰουλίου 1821 προκηρύξεως τῆς Γερουσίας.

Προοίμιον. — Κατόπιν σημειώσεως τῆς Α. Ε. τοῦ λόρδου
μεγάλου ἀρμοστοῦ ὑπὸ χρονίαν 11 Ἰανουαρίου 1833, διὰ τῆς
παρούσης καὶ τῆ ἐξουσίας τῆς Α. Υ. τοῦ Προέδρου καὶ τῆς ἐκ-
λαμπροτάτης γερουσίας, σὺν τῇ γνώμῃ καὶ συνεισέσει τῆς εὐγε-
νεστάτης νομοθετικῆς συνελεύσεως τῶν ἡνωμένων κρατῶν τῶν
Ἰονίων νήσων, εἰς τὴν πρώτην ταύτην συνεδρίασιν τοῦ Δ'. κοι-

νυμετέρου ἐπιστήμου πεμφθείσης μοι ἀναφορᾶς ἦν ὁ ἐκ Κεφα-
ληγίας Δόκτωρ Ἐπαμινώνδας Μεταξᾶς, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀπόν-
τος πατρός του Ἰππ. Κωνσταντίνου, αἰτεῖται παρὰ τῆς Α. Ε.
τοῦ Λόρδ Μεγάλου ἀρμοστοῦ νὰ τῷ ἀποδοθῶσι τὰ εἰσοδήματα
ἅτινα εἰσεπράχθησαν ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως
δημευθέντων αὐτῷ κτημάτων δυνάμει τοῦ 40 νόμου τοῦ Δ'.
Κοινοβουλίου, εὕρισκε.

Ὅτι τὸ Δον Κοινοβούλιον διὰ τῆς ἀπὸ 2 Μαΐου 1833 Ε'.
αὐτοῦ πράξεως ἠκύρωσε τὸν ρηθέντα Νόμον τοῦ Α'. Κοινοβου-
λίου ἀποπέμνων χάριν εἰς τοὺς ἐξορίστους ὧν τὰ κτήματα ἐδη-
μεύθησαν, ἵνα ἐξασκῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὰ δικαιοματά των ἃ
ἡ Κυβέρνησις εἶχε πωλήσει ἢ διαθήσει πρὸς ὄφελος ἐτέρων, καὶ
ὅτι ὁ Νόμος οὗτος δὲν χορηγεῖ εἰς τοὺς χαριτοδοτηθέντας τοὺς
καρπούς τῶν ρηθέντων κτημάτων.

Ἐκ τούτων δῆλον ποιεῖται, ὅτι, ἡ διὰ τῆς πράξεως τοῦ
Α'. Κοινοβουλίου δοθεῖσα χάρις, ἀπενείμετο μέχρι τινὸς καὶ
δὲν ἔθετε τοὺς ἐξορίστους εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν
ὡς πρὸς τὰ ἀνωτέρω διατθεσιμένα κτήματα, διὸ ἡ Γερουσία
δὲν δύναται νὰ ἀποδεχθῆ τὴν ἰκστήριον τοῦ Δρ. Μεταξᾶ.

Ταῦτα παρακαλεῖσθε νὰ φέρητε εἰς γνώσιν τῆς Α. Ε. Λόρ-
δου Μεγάλου ἀρμοστοῦ καὶ ἐπιστρέψαι ὑμῖν τὴν ἀναφορὰν τοῦ
ἰκετεύοντος, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἦμαι, κτλ.

α (ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ) ς

πρὸς τὸν ἐντιμον κύριον
H. Deunimond Wolf Esq.

Γραμ. τῆς Γερουσίας ἐπὶ τῷ
γεν. τμήματι.

J. M. C.

Γραμματεία τῆς Α. Ε. τοῦ Λόρδου Μεγάλου Ἀρμοστοῦ.

νοβουλίου και τῆ ἐγκρίσει τῆς Α. Ε. τοῦ λόρδου μεγάλου ἀρμο-
στοῦ τοῦ Προσάτου Ἡγεμόνος, ἀπαρσιθῆσαν και διετάχθησαν
τὰ ἑξῆς:

Ἄρθρον 1. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 40 πράξις τοῦ Α' Κοινοβουλίου τῆς
2 Ἀπριλίου 1822 καταργεῖται.

Ἄρθρον 2. Οἱ καλούμενοι Κωνσταντίνος Μεταξᾶς, Γ. Φωκᾶς,
Ἀνδρέας Μεταξᾶς, Εὐαγγέλης Πανᾶς, Διονύσιος Σερπικὸς,
Παναγιώτης Σπρούβας και Μιχαὴλ Κουτουράς, ἧδη ἐξόριστοι
διὰ προκηρύξεω τῆς Γερουσίας, τῆ 18 Ἰουλίου 1821, ἀποκα-
θίστανται εἰς τὴν κατάστασιν διετέλου προτέρον.

Ἄρθρον 3. Δύνανται οὗτοι νὰ ἐπανέλθωσιν ἐπὶ τοῦ Ἰονίου
ἐδάφους εἰς ὃ ἀνήκουσι, και νὰ νέμονται τὰς δημοθεσίας αὐτῶν
ἰδιοκτησίας, ἐκτός ἐὰν ἡ κυβέρνησις δὲν διέθεσεν ἤδη ταύτην
διὰ πωλήσεω; ἢ ἄλλω; ὑπὲρ ἰδιοτῶν.

Ἄρθρον 4. Ἐπίσης θέλει ἀποδοθῆ ἡ ἰδιοκτησία, ὑπὸ τοῦς
ὅρους τοῦ προηγουμένου ἄρθρου, εἰς πάντα τὰ ἄλλα ἄτομα, ἧτις
ἐδημιούθη κατόπιν τῆς πράξεω; τοῦ Κοινοβουλίου τῆ 2 Ἰουλίου
1822, και εἰς τοῦς κληρονόμους αὐτῶν, ἐὰν τὰ ρηθέντα ἄτομα
ἀπεβίωσαν.

Ἄρθρον 5. Ἡ παροῦσα πράξις ἧτις θέλει τυπωθῆ εἰς γλῶσσαν
ἐλληνικὴν και ἰταλικὴν και δημοσιευθῆ πρὸς παγκόσμιον γνῶσιν,
θέλει εἶσθαι δια τὰ περι ὧν ὁ λόγος ἄτομα ὃ τίτλος τοῦ διαβα-
τηρίου των και τῶν ἀνω ρηθέντων πολιτικῶν αὐτῶν δικαιω-
μάτων.

Ἐν τούτοις οἱ ἐν Ναυπλίῳ πρίσβεις τῶν συμμάχων
δυνάμεων συναισθανθέντες τὰ δυστυχήματα, τὰ ὁποῖα
ὑπέστη ἡ Ἑλλὰς ἐνεκα τῶν καταπιστικῶν μέσων τῆς
Ἀντιβασιλείας, ἐνόησαντες δὲ ὅτι ἂν δὲν ἤθελον λη-
σθῶσι μέτρα γενικὴ ἐπαπειλεῖτο ἐπανάστασις, ἔκαμον
περὶ τούτου παραστάσεις εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Βαυαρίας,
ἧτις ἀνεκάλεσε δύο μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας τὸν Μάου-
ραρ και τὸν ἐπάρατον Ἄμπελ, ἀντ' αὐτῶν δὲ διώρισε τὸν
Κομπελ, προσεγγυζούσης δὲ και τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ
βασιλῆως Ἐθωνος, καθρούχασαν ὀπωσοῦν τὰ πράγματα.
Ἦγον ἐπανέλθαι τότε ἐκ Κεφαλληνίας ἀλλὰ δυστυχῶς
ἂν και ἐμετριάσθησαν αἱ καταδιώξεις και αἱ φυλακίσεις,
τὸ σύστημα δὲν εἶχε μεταβληθῆ, καθ' ἣν δὲ περίστασιν,
ἐν ἔτει 1835, ὅτε μετέβη ἡ κυβέρνησις εἰς Ἀθῆνας, διέ-

μανόν εἰς Ναύπλιον μετὰ τῆς οἰκογενείας μου, ἐπληροφόρηθην ὅτι κακόβουλοὶ τινες πλησιάζοντες τὴν κυβέρνησιν με ἐκατηγόρησαν ὅτι συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Καλλέργη καὶ Ῥοδίου, συσσωματώναμεν στρατὸν προτιθέμενοι νὰ κυριεύσωμεν τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου, αἴφνης δὲ εἶδον νὰ με ἐπισκεφθῆ εἰς τὸν οἶκόν μου ὁ φρούραρχος ὅσους με εὔρεν ἀσθενοῦντα. Ἀπλῆ ἐφαίνετο ἡ ἐπισκεψίς του, ἀλλ' ἡ κατάστασις τῆς υγείας μου τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι ἀνύπαρκτος ἦτον ἡ κατ' ἐμοῦ κατηγορία καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ κατὰ τοῦ Καλλέργη καὶ Ῥοδίου, μεθ' ὧν εἶχεν αὐτὸς ὁ φρούραρχος προσωπικὰς σχέσεις. Περὶ τούτου ἐπληροφόρησε τὴν κυβέρνησιν, ἐγὼ δὲ μετέβην εἰς Πάτρας, ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ πληροφοροῦμαι παρὰ τοῦ τότε Διοικητοῦ, ὅτι εἶχε διαταγὰς νὰ ἐπιτηρῆ τὴν διαγωγὴν μου. Τοσαύτην δὲ μοὶ ἐπρᾶξένησε δυσaréσκειαν καὶ ἀπελπισίαν ἡ κατ' ἐμοῦ καταδρομὴ τῆς κυβερνήσεως, ὥστε ἀπεφάσισα νὰ ἀπομακρυνθῶ προσωρινῶς τῆς Ἑλλάδος καὶ μετέβην οἰκογενειακῶς εἰς Κεφαλληνίαν.

Ἄλλ' ὁ πόθος μου δια τὸν τόπον ἐκεῖνον, δι' ὃν ἐθυσίασα τὴν νεότητά μου, τὸν υγείαν μου, τὸ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα μου πολιτικὸν στάδιον, τὴν περιουσίαν μου, καὶ ὑπὲρ οὗ τόσοις μόχθοις καὶ κινδύνους ὑπέστην, πάντα ταῦτα με ὑπεχρέωνον νὰ ἐπισκέπτωμαι συνεχῶς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ παρουσιάζωμαι εἰς τὸν βασιλεῖα. Κῦμινῶς μὲν με ἐδέχετο καὶ ἀνεγνώριζε τὰς ἐκδουλεύσεις καὶ θυσίας μου, ἀλλ' ἔνεκα τῶν πρώτων ἐντυπώσεων τὰς ὁποίας τῷ ἐνέπνευσαν κατ' ἐμοῦ, δὲν ἀπεφάσισε ποτὲ νὰ μοὶ προσφέρῃ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα.

Βεβρυμένον ἐν τούτοις τὸ ἔθνος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῶν ξένων Βυζανδίων καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ὑποφέρῃ πλεόν τὸν διωγμὸν ἀπεφάσισε νὰ ἀποσκοραχίσῃ τὴν ξενοκρατίαν καὶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ κυβερνηθῇ συνταγματικῶς. Περὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης οἱ φίλοι μου με εἰδοποίησαν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα νὰ λάβω μέρος εἰς τὴν μεταπολίτευσιν ταύτην, δυσαναρχετῶν καὶ βαρυθελίς ἤδη ἐξ ὧν ὑπέφερα καταδρομῶν.

Ἐντοσούτω τὴν γ'. Σεπτεμβρίου 1843 ἠγέρθη εἰς Ἀθήνας ὁ λαὸς κατὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας καὶ ὑπεχρεώθη ὁ βασιλεὺς Ὅθων νὰ παραδεχθῆ τὸ Σύνταγμα καὶ νὰ συγκαλέσῃ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ Α. Μ. φαίνεται ἐνθουμήθη ὅτι ἐπάρχω ἐν ζωῇ καὶ μὲ διώρισε σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἔκτακτον ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ὁ διορισμὸς οὗτος ἐγένετο κατὰ τὰς παραμονὰς καθ' ἃς ἡ Συνέλευσις δυνάμει τοῦ παρ' αὐτῆς ἐπικυρωθέντος Συντάγματος ὤφειλε νὰ σχηματίσῃ νέαν συνταγματικὴν Κυβέρνησιν καὶ ἐπομένως ἐξέπνευσε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ὥστε ὁ διορισμὸς οὗτος ἐπαυσε πρὶν ἤδη ἐκτελεσθῆ.

Ἡ λπιζετο δὲ ὅτι ἡ νέα συνταγματικὴ Κυβέρνησις ἐμελλε νὰ ἐπιφέρῃ μεταβολὴν τινα ἐπὶ τοῦ συστήματος, ἀλλ' εἴτε ἡ ἀναξιοτήτης, εἴτε ἡ κακοβουλία τῶν κατὰ καιροῦς παρελθόντων εἰς τὰ πράγματα, παρενέβαλλε προσκόμματα εἰς τὴν μεταβολὴν ταύτην, ἡ δὲ διαίρεσις καὶ ἀσυμφωνία οὐδετέρωσαν τὰς ὠφελείας τὰς ὁποίας ἠλπιζε τὸ ἔθνος νὰ ἀπολαύσῃ μετὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ Συντάγματος· ἡ Ἀρχὴ δὲ ὠφεληθεῖσα ἐκ τῶν περιστάσεων τούτων προέβη βαδίζουσα τὴν αὐτὴν πορείαν ἣν διατρέχει μέχρι σήμερον.

Ἀποτεθαβρῦμένως οὕτως ἀπὸ τὴν καταδίωξιν ἣν οἱ ἐχθροὶ μοι μοι ἔκαμον ἄλλοι μὲν φανερῶ, ἄλλοι δὲ ὑποκώφως, περιωρίσθην τοῦ λοιποῦ εἰς Κεφαλληνίαν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων μου, συντήρησιν τῆς πολυαριθμοῦ οἰκογενείας μου καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων μου, διάγων οὕτω βίον ὅλως ἰδιωτικόν καὶ ἔχων τὴν συ-εἰδήσιν καθαρὰν ὅτι ἀγωνισθεὶς ἐντίμως καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπραξὶ εἰλικρινῶς τὸ καθήκον μου, ἀδιαφορῶν δὲ ἐάν ἡ νέα τῆξις τῶν πραγμάτων, ἡ βασιλεία, τῆ ραδιουργία ἄλλων δὲν μὲ ἀνεκάλεσεν εἰς ὑπηρεσίαν καὶ δὲν μοι ἔδωκε τιμὰς καὶ ὠφελείας, ἢ ἐάν ἐχθροὶ μου, ἢ ἄλλοι διὰ τῆς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπομακρύνσεώς μου εὐχαριστήθησαν ἢ ὠφελήθησαν ἐκ τῶν ἰδικῶν μου θυσιῶν καὶ ἀγῶνων, διότι δι' ἐμὲ

ἤρκεσαν ἢ πραγματοποιήσεις τῶν διακαῶν πόθων μου τοῦ
γὰ ἰδῶ ἔστω καὶ μέρος τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἐλευθε-
ρωμένον καὶ ὡς ἔθνος ἀποκαταστημένον πρὸς ὄν σκοπὸν
ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν ἔλαβον μέρος, παρήτησα
ἐν Κεφαλληνία συγγενεῖς, περιουσίαν, πολιτικόν στάδιον
καὶ ἀναπαύσεις, ἰδιωτεύων δὲ ἐξακαλουθῶ εὐχόμενος ὑπὲρ
τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν
πόθων τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φυλῆς.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΣΗΜ. Ἐκδότου.—Ὁ μακαρίτης πατήρ μου εἶχεν ἤδη
γράψει τὰ ἀνωτέρω δημοσιευόμενα ἀπομνημονεύματά του
ὅτε τὴν 26 Φεβρουαρίου 1861 διὰ Β. Διατάγματος διω-
ρίσθη γερουσιαστῆς διαμένων τότε εἰς Κεφαλληνίαν,
δὲν ἤθελε δὲ ποσῶς νὰ δεχθῆ τὴν θέσιν ταύτην εἰς ἣν
ἐν ἀγνοίᾳ του διωρίσθη καὶ δικαίως διότι μετὰ παρέλευ-
σιν τοσοῦτου χρόνου καὶ μετὰ πολυχρόνιον παραγνώ-
ρισιν τῶν δικαιωμάτων του τὸν ἐνθυμήθησαν τέλος οἱ ἐν
Ἀθήναις ὅτι ὑπάρχει ἐν ζωῇ καὶ τὸν ἱκανοποίησαν ὄθιεν
ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐκ τοῦ γήρατος καὶ τοῦ χρονίου νοσή-
ματος καταβεβλημένος ὢν δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι χρήσι-
μος, ἐπομένως ἐπέμενε νὰ μὴ δεχθῆ. ἀλλ' αἱ προτροπαὶ
καὶ ἐπίμονοι παρακλήσεις τῶν τέκνων του καὶ ἰδίως ἔμοῦ
τὸν κατέπεισαν ἐπὶ τέλους νὰ ἀποδεχθῆ τὸν διορισμόν καὶ
νὰ μεταβῆ εἰς Ἀθήνας καὶ δῶσῃ τὸν ὄρκον τὴν 20 Μαρ-
τίου 1861. Καθ' ἣ δὲ ὁ ἴδιος μοι διηγῆθη, παρουσιασθεὶς
ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ὀθωνος ἵνα τὸν εὐχαριστήσῃ ἐπὶ
τῷ διορισμῷ, ἔκκαμεν αὐτῷ συνάμα πικρὰ παράπονα διὰ
τὴν πολυχρόνιον καὶ ἀδίκον παρεγκώνισιν καὶ μὴ ἐκτί-
μησιν τῶν ἀγῶνων καὶ θυσιῶν του καὶ ὅτι οὐδέποτε ὕ-

πῆρξεν ἐχθρὸς τῆς βασιλείας. Ὁ αἰδιμὸς Ὅθων τῷ ἀπῆντησεν ὅτι ἀναγνωρίζει τὰ δικαιώματά του καὶ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ὑπηρεσίας, ἀλλ' ὅτι δὲν πταίει Αὐτὸς ἐὰν μέχρι τοῦδε ἠδικήθη, καθότι διαβολαὶ τῷ ἐγένοντο ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἐχθρῶν του, καὶ ὅτι ἢ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπομάκρυνσις τοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα ὥστε οἱ ἐχθροὶ του νὰ ἐμποδίζωσιν εἰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ νὰ ἴκανοποιηθῆ καὶ καθέξη θέσιν ἀνάλογον πρὸς τὸ περελθόν του. Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ, ὡς μοι εἶπεν, ἐλέγχθησαν καὶ ἄλλα τινὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἅτινα κρίνω καλὸν νὰ ἀποσιωπήσω ὡς ὄλως ἀνωφελῆ σήμερον, καὶ δυνάμενα νὰ δώσωσιν ἀφορμὰς εἰς παρεξηγήσεις.

Ἐκρίνα καλὸν νὰ δημοσιεύσω τ' ἀνωτέρω διότι πρόκειται περὶ τῆς βιογραφίας τοῦ αἰοιδίμου πατρός μου, ἡ δὲ τοῦ Γερουσιαστοῦ θέσις ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ πολιτικοῦ του σταδίου. Μετὰ δὲ τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862 ἰδιώτευσεν μέχρι τοῦ ἔτους 1870, ὅτε καταβληθεὶς ἐν τῷ γήρατί του ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ χρονίου νοσήματος ἀπεβίωσεν. Ἡ τύχησεν οὕτω πρὸ τοῦ θανάτου του νὰ ἴδῃ τὴν πολυπόθητον ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, μὴ θελήσαντος δὲ νὰ ἀναμιχθῆ προσωπικῶς εἰς τὴν τότε ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων διὰ τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, καὶ ὑποδείξαντος ἐμὲ ὡς ὑποψήφιον, εὐηρεστήθη τὰ μέγιστα ὅτι οἱ Κεφαλλῆνες διὰ μεγίστης πλειονοψηφίας μὲ ἐξέλεξαν, καὶ ἱκανοποίησαν οὕτως αὐτὸν διὰ τοὺς ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος ἀφιλοκερδεῖς ἀγῶνας καὶ ὑπηρεσίας του.

ἘΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ, τῆ 2 Ἰουλίου 1878.

ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ Κ. ΜΕΤΑΞΑΣ,

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000021338

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

